L U K R E C I J U S

APIE DAIKTŲ PRIGIMTĮ
6 knygos

LOTYNIŠKO TEKSTO REDAKCIJA
IR VERTIMAS M. RAČKAUSKO

LEIDYKLA „MINTIS"
VILNIUS 1964

L U C R E T I

DE RERUM NATURA
libri VI

RECOGNOVIT
VERSIBUSQUE LITUANICIS CONVERTIT
M. RAČKAUSKAS

LEIDYKLA „MINTIS"
VILNIUS 1964

A+8A
Lu 92

Įvadas ir komentarai
H. ZABULIO

LUKRECIJUS IR JO POEMA

Antikinis pasaulis vėlesniesiems laikams yra palikęs ne vieną negęstančios reikšmės kūrinį, bet tik nedaugelis iš jų savo idėjinį aktualumą išlaikė iki naujųjų laikų. Pastarųjų tarpe ryškiai išsiskiria įžymus filosofinis veikalas ir kartu didelės meninės jėgos poema „Apie daiktų prigimtį".

Istorija mums pašykštėjo žinių apie *Titą Lukrecijų Karą,* šios poemos autorių. Nors yra žinoma, kad jį aukštai vertino Ciceronas, Vergilijus ir Ovidijus, o šimtmečiu vėliau — Kvintilijanas ir Tacito bendralaikiai, tačiau žinios, reikalingos poeto biografijai išaiškinti, randamos tik IV m. e. amžiaus šaltiniuose. Beje, ir šios nuotrupos nėra pilnai patikimos, nes jos yra pateiktos jo idėjinių priešų. Todėl Lukrecijaus kilmė, mokykla ir asmeninis gyvenimas amžiams liko neišaiškinta paslaptimi. Tikrai yra žinoma tik viena: *Lukrecijus gyveno I a. p. m. e. pirmoje pusėje.* Apytikriai dar galima pasakyti, kad jis gimė ne vėliau, kaip 95 metais, ir mirė apie 55 metus.

Lukrecijaus gyvenimo laikotarpis pasižymėjo audringais politiniais įvykiais. Jaunystėje jam tikriausiai teko matyti įnirtingus Marijaus ir Sulos susirėmimus. Spartako vadovaujamą vergų sukilimą, o vėliau Katilinos sąmokslą ir Julijaus Cezario politinės karjeros pradžią. Tiesa, poeto pergyventieji įvykiai konkrečiai neatsispindėjo jo poemoje. Joje atspindėtas tik bendras poeto nepasitenkinimas savo

meto visuomene. Ypač ryškus yra ironiškas ir neretai piktas Lukrecijaus požiūris į aukštuomenę. Apie darbo žmones jis atsiliepia su tam tikra užuojauta. Pavyzdžiui, apie aukso kasyklų darbininkus jis sako:

Kiek kenksmingų garų padvelkia iš aukso kasyklų,
kokius jie veidus žmonių padaro ir kokią jų spalvą!
Ar nematai, negirdi, kaip žūva per laiką neilgą,
kaip nebetenka gyvybės jėgų visi tie, ką priverčia
skurdas gyvenimo didelis griebtis to darbo nelemto?
VI, 811—815 eil.

Pats Lukrecijus greičiausiai nebuvo žemųjų Romos visuomenės sluoksnių atstovas. Nors ir trūksta duomenų tikslesnėms išvadoms padaryti, iš jo poemos, o ypač tų jos vietų, kur aprašoma turtuolių buitis, galima spėti, kad jam aukštosios visuomenės gyvenimas buvo gerai žinomas ir netgi nusibodęs. Labai galimas daiktas, kad poetas sąmoningai atsisakė pilno intrigų ir pavydo turtuolių pasaulio ir užsidarė filosofo kabinete.

Poemos „Apie daiktų prigimtį“ turinys yra filosofinis. Pats Lukrecijus, retoriškai kreipdamasis į Epikūrą, pripažįsta, kad jis dėsto šio graikų materialisto filosofiją:

Graikų genties puošmena, tavim dabar sekdamas, taikau
savo žingsnius nukreipti tvirtai į pėdsakus tavo.
III, 2—4 eil.

Epikūras (341—271 m. p. m. e.) buvo paėmęs ir savarankiškai išvystęs Demokrito (apie 460—370 m. p. m. e.) atomistinę teoriją. Taigi Lukrecijus buvo tiesioginis pasekėjas tos filosofijos, kurią V. Leninas apibendrinančiai pavadino „materialistine Demokrito linija“. Kadangi Epikūro ir Demokrito raštų nedaug tėra išlikę, Lukrecijaus

poema tampa savotiška antikinio materializmo enciklopedija. Tiesa, dėl tos pačios priežasties šiandien labai sunku nustatyti, kurios mintys priklauso graikų filosofams, o kurios Lukrecijui. Ypač neaišku, ar daug romėnų filosofas išvystė savo tiesioginio mokytojo Epikūro mokslą. Tačiau tai turi principinės reikšmės tik filosofijos istorijai.

Materialistinės Demokrito linijos antikinėje filosofijoje pagrindinis bruožas buvo ateistinis kovingumas. Lukrecijaus poema alsuote alsuoja kovos prieš religiją dvasia. Per visą poemą praeina mintis, kad religija nieko nedavė žmogaus kilnumui išaukštinti, ne palengvino, o prislėgė jo gyvenimą, pavergė laisvą žmogaus dvasią. Netgi Epikūru mūsų poetas žavisi visų pirma todėl, kad, anot jo, šis mirtingasis pirmas išdrįso pakelti akis ir pasipriešinti religijai, kad jis, išaiškinęs gamtos paslaptis, išlaisvino žmoniją iš prietarų ir tamsybės, iškėlė žmogaus vertę.

> Taigi nūnai paminta, savo ruožtu, po kojų tikyba,
> mus gi pačius lig dangaus laimėtoji pergalė kelia.
>
> I, 78—79 eil.

Kovingasis ateizmas ir yra tas Lukrecijaus poemos „Apie daiktų prigimtį“ bruožas, dėl kurio ji išliko aktuali iki šių dienų.

* *
*

Pagrindinis Lukrecijaus teiginys skelbia *materijos amžinumą:* „ta pati priežastis ir jėga sunaikintų daiktą kiekvieną, jei medžiaga jo nemirtinga nebūtų“ (I, 238—239 eil.). Įrodęs, kad „niekas iš nieko dievo valia niekuomet nesidaro“ (I, 150 eil.) ir „į nieką pavirsti niekas niekad negali“ (I, 237 eil.), Lukrecijus peržvelgia filosofines mokyklas, gyvavusias iki Epikūro, ir jas apibūdina, pirmiausia

kreipdamas dėmesį į tai, kaip jos sprendžia materijos amžinumo klausimą. Jis iškritikuoja pirmuosius Jonijos filosofus, kurie gamtos pradu laikė žemę, vandenį, orą ar ugnį, iškritikuoja Anaksagorą ir pereina prie atomistinės Demokrito ir Epikūro teorijos.

Demokritas, o po jo ir Epikūras tvirtino, kad gamtos kūnų pirminis pradas yra *atomas*. Graikiškas žodis „atomos" išvertus reiškia „nebedaloma dalelė". Taigi jie aiškino, kad atomai yra absoliučiai kietos nebedalomos dalelės, neturinčios savyje tuštumos ir todėl — nesunaikinamos.

Lukrecijus niekur nenaudoja graikiško atomų pavadinimo. Jis vadina juos pirmaisiais kūnais ar tiesiog kūnais, kūneliais, kūnų pradais, sėklomis ir pan., bet jų savybės iš esmės nesiskiria nuo Demokrito ar Epikūro atomų savybių. Pagrindinis jų bruožas tas, kad jie amžini:

> Jeigu praduose nėr tuštumos ir jeigu jie standūs,
> tai, kaip įrodžiau anksčiau, tikrai amžini turi būti.
>
> I, 538—539 eil.

Atomistai, pripažindami materijos amžinumą, pripažįsta ir amžiną jos judėjimą:

> Kuriasi nuolat visoki daiktai, judėdami amžiais,
> pradai pirmykščiai visur, iš bedugnių gelmių ir aukštybių
> smelkiasi smarkiai eilėj po kits kito kryptim įvairiausiom.
>
> I, 995—998 eil.

Nuolatinis judėjimas sukelia nuolatinį keitimąsi:

> Nieko pasauly nelieka nekintama, viskas praeina,
> atmainos vyksta gamtoj, verčiami ir pavidalai keistis.
>
> V, 830—831 eil.

Keitimasis vyksta pažangia kryptimi: tai, kas nauja, išstumia tai, kas sena:

...Gamta teisingai mus peiktų ir bartų:
traukiasi tai, kas iškaršo, nauji atsiranda dalykai
nuolat, ir būtina rastis naujam iš dingusio seno.
III, 963—965 eil.

Judėjimas vyksta ir atskiro daikto viduje. Nuo šio judėjimo priklauso ir daikto savybės:

Būna be galo svarbu neretai ir padėtys pradų:
kas susijungę su kuo ir kokiu būdu išsidėstę,
kokį judėjimą jie tarpusavy duoda ir gauna.
I, 817—819 eil.

Daikto savybės, susiformavusios priklausomai nuo atomų padėties ir judėjimo kūnų viduje, išlieka tik iki tam tikros ribos. Kai ši riba peržengiama, įvyksta dialektinis šuolis iš seno į nauja:

Juk jeigu keičiasi kas ir ribas savąsias palieka,
mirė, vadinas, tatai, kas buvo prieš pasikeitimą.
I, 670—671 eil.

Visuose šiuose teiginiuose, kaip matome, aiškiai atsispindi dialektikos elementai: čia yra ir judėjimas, ir vystymasis, ir perėjimas iš vienos kokybės į kitą. Tačiau nei Lukrecijus, nei jo mokytojas Epikūras, nei Demokritas negali būti laikomi dialektinio materializmo pradininkais, nes jų dialektika buvo pagrįsta tik mechaniniu kūnų judėjimu. Tai ne tik supaprastino, bet daugeliu atvejų netgi iškreipė tikrąją reiškinių esmę.

Kurdamas konkretų pasaulėvaizdį, Epikūras aiškino, kad egzistuoja beorė erdvė ir nesuskaičiuojama daugybė

atomų, kurie dėl savo svorio krinta iš viršaus žemyn. Šiame atomų lietuje kyla sūkurys, o iš jo jau formuojasi visi matomi kūnai. Taigi dangaus ir žemės kūnai tėra mechaniški atomų susibūrimai, kurie galėtų kiekvienu metu išsisklaidyti taip, kad liktų vėl tik beorė erdvė ir atskiri, krintą žemyn, atomai.

Greta tokių, visai primityvių aiškinimų, Epikūro pasaulėvaizdyje randame tikrai genialių minčių. Visų pirma mūsų negali nestebinti visatos begalybės supratimas:

> Erdvei nėra pabaigos, kryptin bet kurion ji beribė.
>
> I, 958 eil.

Žemė ir iš žemės matomas pasaulis, kurį senovės žmonės laikė be galo dideliu ir amžinu, epikūriečiams tėra labai maža begalinės visatos dalis. Jie tvirtino, kad tokių pasaulių, kaip žemės pasaulis, yra begalybė. Lukrecijus, išaiškinęs, kad atomų yra begalybė, kad jų judėjimas — amžinas, o erdvė, kurioje jie juda, — beribė, rašo:

> Aišku, todėl privalu pripažinti, kad lygiai taipogi
> saulė ir mėnuo, ir žemė, ir jūros, ir visa kas kita
> vieniši nėr: jų daugiau, negu kas suskaičiuoti galėtų.
>
> II, 1084—1086 eil.

Kaip matome, Lukrecijus jau tuomet tvirtino, kad žemė nėra visatos centras, jis kalbėjo apie nesuskaičiuojamą daugybę pasaulių, už ką Džordanas Bruno toje pačioje Italijoje daugiau kaip po pusantro tūkstančio metų buvo inkvizicijos sudegintas ant laužo. Žinoma, Lukrecijaus teorija gali būti lyginama su M. Koperniko pasekėjo Dž. Bruno mokslu tik bendrais bruožais, nes romėnų filosofas klaidingai aiškino dangaus kūnų judėjimą, stovėdamas šiuo atžvilgiu žemiau net už savo meto astronomus,

Svarbią vietą Epikūro gamtos moksle užima teorija apie atomo nukrypimą nuo tiesiosios linijos. Epikūras iš esmės tuo ir skiriasi nuo Demokrito. Mat, Demokritas aiškino, kad atomai visatoje skrieja įvairiomis kryptimis. Jiems susidūrus, kyla atomų sūkuriai, kuriuose, grupuojantis panašiems pagal svorį ir formą atomams, kuriasi atskiri kūnai. Iš šio aiškinimo lengva suprasti atomų sūkurių atsiradimą, bet atomų judėjimą įvairiomis kryptimis sunku įrodyti, nes nežinia, kokios jėgos juos varo. Be to, Demokritas visiškai paneigė atsitiktinumą ir suabsoliutino būtinumo vaidmenį gamtoje. Anot jo, „žmonės sukūrė atsitiktinumo stabą, siekdami juo pridengti savo mąstymo bejėgiškumą". Toks būtinumo suabsoliutinimas šį įžymų ateistą atvedė į fatalizmą. Epikūras, kritikuodamas tokį požiūrį, viename savo laiške rašė: „Juk geriau būtų pasikliauti mitu apie dievus, negu vergauti gamtininkų likimui, nes pirmasis dar palieka viltį permaldauti dievus atnašavimu, o pastarasis teturi nepermaldaujamą būtinybę". Todėl jis, norėdamas rasti išeitį iš Demokrito prieštaravimų, pirmiausia paskelbė, kad atomų judėjimo priežastis yra natūrali, tai — jų svoris, kuris juos traukia iš viršaus žemyn. Tačiau čia vėl liko spraga. Epikūras, pranokęs maždaug dviem tūkstančiais metų Galilėjų, suprato, kad beorėje erdvėje kūnų svoris negali turėti įtakos jų greičiui. Vadinasi, atomai, nors ir būdami nevienodo svorio, krinta vienodu greičiu. O kadangi jie visi juda viena kryptimi — žemyn, negalima suprasti, kaip atsiranda atomų sūkurys, iš kurio vėliau formuojasi įvairūs kūnai. Dėl tos priežasties Epikūras, perdirbdamas Demokrito atomistinę teoriją, įvedė į ją atomo nukrypimą nuo tiesiosios kritimo linijos. Lukrecijus tai išdėstė šitaip:

Noriu, kad būtum dabar ir su tuo tu susipažinęs,
kaip statmenai nešami tuštumoj visi kūnai pirmykščiai
savo svoriu iš pradžių mums nežinomoj vietoje ima
krypti nežymiai į šalį, bet tokį tik truputį mažą,
jogei vargiai gali tai nukrypimu pavadinti.
II, 216—220 eil.

Dėl šito atomų nukrypimo buvo daug ginčų, nes atomas, anot Epikūro, iš savo kelio iškrypsta savaime, neveikiant jokioms kitoms būtinoms priežastims. Daug kas senovėje ir naujaisiais laikais kritikavo už tai Epikūrą, bet K. Marksas savo disertacijoje Demokrito ir Epikūro filosofijos klausimu nurodė, kad atomo nukrypimas nuo tiesiosios linijos neatsitiktinai atsirado Epikūro fizikoje. Jis išreiškia dėsnį, kuris pastebimas visoje Epikūro filosofijoje. Aiškindamas, kad atomas gali nukrypti nuo tiesiosios linijos, Epikūras įvedė į jį, kaip į pirmąją pasaulio priežastį, dialektinį prieštaravimą: *būtinai* krisdamas tiesiog žemyn, atomas *nebūtinai* visą laiką krinta tiesiog žemyn. Tas vidinis atomo prieštaravimas ir padėjo Epikūrui susigrąžinti į filosofiją Demokrito paneigtą *atsitiktinumo* kategoriją, o tuo pačiu išvengti fatalizmo, iš kurio jo pirmtakas nerado išeities.

Praktinėje Epikūro filosofijoje teorija apie atomo nukrypimą nuo tiesiosios linijos buvo teorinis gyvų organizmų laisvos valios atsiradimo pagrindas:

...Nukrypimai nežymūs
kūnų pirmykščių — nežinomoj vietoj, laiku nepaskirtu —
daro tatai, kad protas nesurištas būti galėtų
būtinumu vidiniu kiekvienam mūsų poelgy...
II, 289—292 eil.

Epikūras, įvesdamas kai kuriuos gyviems organizmams būdingus bruožus tiesiog į atomus, sudarė prielaidas sudėtingiems gyvybės reiškiniams išaiškinti, nes šiaip, anot jo, esminio skirtumo tarp to, kas gyva, ir to, kas negyva, nėra: gyvi kūnai atsiranda taip pat iš atomų, tik šiek tiek kitos formos ir mažesnių.

Atskirais gyvybės atsiradimo ir vystymosi klausimais nei Epikūras, nei Lukrecijus nebuvo žymiai toliau pažengę už savo meto filosofus ir gamtininkus. Daugelis jų aiškinimų šiuo metu skamba labai primityviai. Verta dėmesio tiktai evoliucijos teorija, kurią Lukrecijus išdėstė savo poemos V knygoje. Kaip ir daugelis antikinių gamtos tyrinėtojų, neišskiriant netgi Aristotelio, Epikūras laikė, kad gyviai atsiranda savaime ir užbaigtu pavidalu. Lukrecijus mums detalizuoja klausimą. Jis, remdamasis tuo, kad žemėje nuolat atsiranda daugelis gyvių „liūčių drėgmės, kaip ir saulės gaivios šilumos pagimdytų“ (V, 798 eil.), tvirtina:

Nei iš dangaus juk nukristi gyvūnai tie niekaip negali,
nei iš sūriųjų salpų joks padaras žemės išeiti.
Lieka sutikti todėl, jog motinos vardą teisingai
turi mūs žemė, kadangi ir radosi viskas iš žemės.

V, 793—796 eil.

Šiame teiginyje neabejotinai vertingiausia yra tai, kad Lukrecijus neieško kokių nors antgamtinių gyvybės atsiradimo priežasčių, bet mėgina apibendrinti žemiškas gyvybės egzistavimo sąlygas ir daro iš to teorines išvadas. Jo aiškinimu, gyvybės atsiradimo metu turėjęs būti pavasario laikas žemėje, nes tuo metu turėję būti pakankamai šilumos ir drėgmės:

Padermės taigi, pirmiausia, sparnuočių ir paukščiai įvairūs
mesdavo savo lukštus, išriedėję pavasarį ankstų,
kaip ir cikados kai vasarą švelnią odelę palieka,
gyvastį trokšdamos pačios apsaugot ir maisto surasti.
Žemė *tada tau pirmąsias kartas mirtingų* sukūrė:
juk laukuose šilumos bei drėgmės buvo perteklius didis.
V, 801—806 eil.

Gyvybės atsiradimą Lukrecijus sujungė su pavasariu, matyt, ne tik todėl, kad pavasaris suteikia geriausias sąlygas tik ką išsirutuliojusiai gyvybei. Jis tikėjosi šitaip rasti labiausiai patikimą būdą natūraliam gyvybės atsiradimui paaiškinti. Juk kiekvieną pavasarį gamta atgimsta, iš po nutirpusių ledų prasikala vešli augmenija, atsigauna apmirę gyvūnai. Belieka tik sukurti sau ypatingo pavasario vaizdą ir padaryti išvadą, kad tada išvis pirmą kartą atsirado gyvybė. Mūsų akimis žiūrint, tai yra daugiau poetinis, o ne mokslinis gyvybės atsiradimo paaiškinimas, bet tais laikais, kai mokslo žinios apie gamtą buvo dar labai ribotos, eiliniam skaitytojui toksai teorinis kasdieninių reiškinių apibendrinimas galėjo būti pakankamas religiniam šio klausimo išaiškinimui sugriauti. O juk Lukrecijus to visų pirma ir siekė.

Logiškai išprotaudamas, Lukrecijus labai įdomiai aiškino tolesnį gyvūnų gyvenimą žemėje. Jo supratimu, motina žemė iš karto pagimdė daug įvairių baidyklių, kurios negalėjo prisitaikyti prie žemės gyvenimo sąlygų ir tęsti savo veislę. Visos jos žuvo. Liko gyventi tik tie gyvuliai ir žvėrys, kurie

Jau nuo jaunystės dienų savo padermę saugo akylai —
vienas drąsa, judrumu, o kitas klastinga gudrybe.
V, 858—859 eil.

Tai labai reikšminga mintis, kurią po dviejų tūkstančių metų naujomis sąlygomis ir naujais duomenimis suformulavo Darvinas, atskleidęs natūraliosios atrankos dėsnį gyvojoje gamtoje. Lukrecijaus mes negalime laikyti Darvino evoliucijos pradininku vien todėl, kad jis kovos už būvį būklę pripažino tik pradiniam gyvybės atsiradimo laikotarpiui, o Darvinas įrodė, kad natūrali atranka kovos už būvį pagrindu vyksta nuolatos. Mūsų filosofas, užčiuopęs vieną iš pagrindinių gyvosios gamtos vystymosi dėsningumų, nepastebėjo nuolatinio šio dėsnio veikimo ir faktiškai rūšių raidos nepripažino, nors apskritai jis kalba apie nuolatinį keitimąsi gamtoje.

Daug medžiagos idealizmui ir religijai antikiniais ir vėlesniais laikais yra davę neišaiškinti sąmonės reiškiniai. Vadinamoji sielos problema ypač buvo aktuali Epikūrui, nes jis gyveno po to, kai stambiausias antikos idealistinės filosofijos atstovas Platonas savo gausiuose raštuose buvo ištobulinęs dualizmą. Atsakydamas tokiems filosofams, kaip Platonas, kuris skelbė, kad siela yra nemateriali idėja, laikinai įsikūnijusi mirtingame kūne, Epikūras viename laiške rašė: „Tie, kurie sako, kad siela yra bekūnė, paisto niekus". Jo pagrindinis teiginys šiuo klausimu skelbė kūno ir sielos neatskiriamumą. Lukrecijus šį neatskiriamumą taip išdėstė:

> Vienu žodžiu, gyvybingi gebėjimai kūno ir dvasios
> gauna jėgų ir gyvybę, tik viens su kitu susijungę.
> Dvasios pati prigimtis savaime sukurti negali
> jokio gyvybės judėjimo gyvo be kūno, o kūnas
> vienas bejėgis gyvenimą tęst ir jausmams vadovauti.
>
> III, 558—562 eil.

Kūno ir sielos neatskiriamą vieningumą, anot Lukrecijaus, rodo tai, kad siela auga ir sensta kartu su kūnu: vaikas vaikiškai ir protauja, vėliau, stiprėjant kūnui, subręsta ir siela, o senio protas vėlgi susilpnėja. Iš to Lukrecijus daro išvadą, kad siela yra mirtinga ir ji numiršta kartu su kūnu. Siela, kaip ir kūnas, yra sudaryta iš atomų, todėl jos mirtis yra ne kas kita, kaip gyvybei būdingo atomų judėjimo suirimas. Vėliau šie atomai išsiskirsto ir įsilieja į kitus kūnus kaip jų „statybinė" medžiaga. Lukrecijus juokiasi iš tų, kurie jaudinasi, kas bus po mirties, ar bijo, kad jų kūno nedraskytų paukščiai ir žvėrys:

> Taip ir tada, kai jau mūsų nebus, ir kai bus atsiskyręs
> kūnas nuo sielos,— iš jų mes vieningai visi sudaryti,—
> aišku, kad mums neturės nė mažiausios reikšmės tada niekas,
> niekas ir pojūčių mūsų nejaudins, kai mūs nebebus jau,
> net jei sumištų su jūra dangus ir žemė su jūra.
>
> III, 838—842 eil.

Konkrečiai, Lukrecijus žmogaus kūne skiria dvasią ir sielą (animus et anima). Dvasia šiame junginy tai protas, kuris valdo sielą, o per ją ir kūną. Nuo pastarosios priklauso kūno gyvybė. Siela Lukrecijus faktiškai laiko jutimo organus ir pačius jutimus. Dvasia, anot jo, koncentruojasi krūtinėje, o sielos atomai yra išsidėstę po visą organizmą ir neatskiriamai susimaišę su kūno atomais.

Šitaip skirstydamas sielos funkcijas, Lukrecijus kategoriškai tvirtina, kad siela nuo dvasios negali būti atskirta:

> Tarpe savęs sujungtos sudaro jos visumą vieną.
>
> III, 424 eil.

Taigi Lukrecijaus sielos „struktūra" daugiau primena mūsišką centrinės nervų sistemos supratimą ir beveik

nieko bendra neturi su idealistine sielos, kaip dvasinio, nežemiško prado, sąvoka.

Tokia sielos sandara Lukrecijus pagrindžia ir pažinimą. Jis sako, kad pažinimas vyksta dviem keliais. Pagrindinis pažinimo kriterijus yra jutimo organai, kurie parodo tiesą:

> Tu pamatysi, kad mums jutimai tiesos supratimą
> duoda, ir niekas sugriaut to negali, ką pojūčiai rodo.
>
> IV, 478—479 eil.

Tiesa, Lukrecijus sutinka, kad atskiri jutimo organai tam tikrais atvejais gali suklaidinti, ir nurodo nemaža pavyzdžių šiuo klausimu: plaukiant laivu, atrodo, kad kaimyninis laivas plaukia pro šalį, o savas nejuda iš vietos, arba kad upės krantai lekia atgal, o laivas stovi, nors yra atvirkščiai; iš tolo žiūrint į keturkampį bokštą, atrodo, kad jis apvalus; žiūrint tolyn, atrodo, kad lygios portiko kolonos mažėja, ir t. t. Protas turi spręsti, kuris vaizdas yra teisingas, o kuris tik tariamas, nes jutimo organai negali pagauti daiktų prigimties:

> Visa tatai nustatyti vienintelis protas privalo;
> akys daiktų prigimties ligi galo suprasti negali.
>
> IV, 384—385 eil.

Jeigu protas padaro klaidingą išvadą, tai dėl to kalti ne jutimo organai, bet pats protas. Iš čia Lukrecijus daro išvadą, kuri yra griežtai priešinga idealistų teiginiams. Pavyzdžiui, Platonas aiškino, kad siela tik tada gali pažinti tiesą, kai ji visiškai atsiriboja nuo kūno poveikio, kai ji mąsto „pati savaime“. Lukrecijus mąstymą ne tik daro priklausomu nuo jutimų, bet apskritai, kai kyla

neaiškumų, reikalauja, kad pirmenybė būtų teikiama ne mąstymui, o jutimui:

Jeigu supaisyti protas mūsų to nepajėgia,
kur priežastis, kad daiktas arti — ketvirtainis, iš tolo
rodosi mums apvalus, tai, protingo įrodymo trūkstant,
aiškint verčiau figūras abidvi klaidingai pritinka,
negu paleisti iš rankų tatai, kas matoma aiškiai...
IV, 500—504 eil.

Taigi pažinimo srityje Lukrecijaus materializmas yra nuoseklesnis netgi už Demokrito, kuris, kaip matyt iš kai kurių šaltinių, jutimais suvokiamą pažinimą laikė tamsiu. Lukrecijaus materializmą išryškina ir tai, kad jis griežtai kritikuoja skepticizmą, neįveikiama logikos jėga muša kiekvieną, kuris mėgina neigti pažinimą:

Kaipgi, paklausiu, jei nieko anksčiau jis tikro nematė,
žino jis tai, kas žinojimas ir nežinojimas esti,
kas jame mintį sukėlė dėl to, kas netikra, kas tikra,
kaip abejotina nuo įtikėtino gali jis skirti?
IV, 474—477 eil.

Spręsdamas klausimus, kaip žmogus mato, girdi, užuodžia ir, apskritai, jaučia kokį nors aplinkos daiktą, kitaip tariant, aiškindamas patį jutimo procesą, Lukrecijus, mūsų akimis žiūrint, dar yra labai naivus. Pavyzdžiui, jis aiškino, kad nuo kūnų paviršiaus nuolat atsiskiria plonytis atomų sluoksnis, kuris skrieja per erdvę, išlaikydamas pavidalą to kūno, nuo kurio atsiskyrė. Toks kūno atvaizdas, patekęs į žmogaus akis, ausis ar nosį, sukelia jam to kūno vaizdą, garsą, kvapą ir pan. Tai rodo, kad Lukrecijų, kaip ir kitus atomistus, varžė jų pačių sukurta

atomistinės teorijos schema, kuria jie stengėsi aprėpti ir paaiškinti visus ir visokius visatos, gamtos ir gyvybės reiškinius.

* *
*

Savarankišką ir labai reikšmingą vietą Lukrecijaus poemoje užima mokslas apie visuomenę. Mes netgi neturime antikinėje filosofijoje pavyzdžių, su kuriais būtų galima lyginti jo pažiūras į žmonijos istoriją. Daugelį teiginių poetas, matyt, suformulavo visiškai savarankiškai, kaip nepaprastai įžvalgus mąstytojas.

Lukrecijus padarė perversmą antikinių filosofų pažiūrose į žmonių visuomenės istorinį kelią. Senos mitologinės teorijos aiškino, kad pirmiausia žemėje buvęs aukso, po to sidabro, vario ir pagaliau atėjęs nelemtas geležies amžius. Tarp kitko tokių pažiūrų laikėsi netgi po Lukrecijaus gyvenę ir jį labai vertinę poetai, kaip Vergilijus ir Ovidijus. Lukrecijus griežtai atmetė šias pasakas ir išjuokė tuos, kurie jas rimtai vertino:

Toks pasakys, dar ko gera, kad upės auksinės anuomet
žemės paviršium tekėjusios, medžiai žemčiūgais žydėję,
ar ir žmogus tokio didelio ūgio užgimdavęs, jogei
žengdavęs milžino žingsniais lengvai ir per jūras giliąsias,
dargi pasukdavęs rankomis dangišką skliautą aplinkui.

V, 911—915 eil.

Jo pažiūros į žmonijos istorinę raidą iš esmės yra materialistinės. Lukrecijus įrodo, kad gyvenimas ne blogėja, o materialine ir kultūrine prasme nuolat eina geryn. Ne dievai, o patys žmonės, verčiami skurdo ir vargo, tą gyvenimą gerina, kuria menus, suranda amatus:

Jūrų laivybą, kelius, žemdirbystę, audimą, statybą,
teisę valstybių, ginklus ir kitokį dar mokslą panašų

ir visa tai, kas suteikia gyvenime džiaugsmo didžiausio,
pavyzdžiui, meną vaizdingą, dainas, auksarankę skulptūrą,—
reikalas žmogui išrado, o didis jo proto veržlumas,
vesdamas žingsnis po žingsnio į priekį, visko išmokė.
V, 1448—1453 eil.

Šitoks mėginimas surasti varomąsias jėgas pačių žmonių veikloje pats savaime jau turi didžiulės reikšmės, nes Lukrecijus vienas iš pirmųjų taip suformulavo požiūrį į istorinį procesą.

Kartu Lukrecijus parodo, kad daugelį dalykų žmonėms atskleidė pati gamta. Pavyzdžiui, iš jos žmonės pasiėmė ir pradėjo naudoti ugnį:

Štai: mirtingiems, pirmiausia, į žemę bus ugnį nuleidęs
žaibas,— nuo jo kaitrioji liepsna kiekviena prasidėjo.
V, 1092—1093 eil.

Gamtoje žmonės surado metalus, kai nuo žaibo ar jų pačių sukelto gaisro degė miškai arti rūdynų:

Gaisro karštoji liepsna ūždama visą žalgirį rijo
ligi šaknų jo gilių, kad net žemės įkaisdavo gelmės
ir įdubimuose rinkos pro verdančias gyslas sidabras,
varis bei auksas, o švinas karštais ten upeliais tekėjo.
V, 1253—1257 eil.

Gamta parodė augalų auginimo paslaptis:

Sėti ir skiepyti medį, kaip reikia, pirmoji pamokė
žmogų gamta, kuri sukuria viską: ant žemės nuo medžių
uogos visokios ir gilės nukritusios ėmė netrukus
diegus gausingus po laiko tam tikro į viršų išleisti.
V, 1361—1364 eil.

Netgi muzikos žmonės išmoko iš gamtos:

> Meldo tuščiuos stambuose švilpavimas vėjo Zefyro
> pūsti kaimietį išmokė išskobtą nendrių švilpynę.
>
> V, 1382—1383 eil.

Šių dienų skaitytoją daugelis Lukrecijaus teiginių tiesiog stebina savo naujumu ir pagrįstumu. Remdamasis vien loginiu mąstymu, jis padarė tokias mokslines išvadas apie žmonijos istoriją, kurios dar šiandien nėra visiškai pasenusios. Antai Lukrecijus aiškino, kad pirmykštis žmogus iš pradžių buvo labai stiprus, pakeldavo šaltį, karštį ir maitindavosi bet kokiu maistu, kurį rasdavo, nes maisto gamintis jis nemokėjo.

> Tai, ką savaime jiems duodavo saulė ir lietūs, ką kūrė
> žemė laisvai, kiekvieno jų visiškai tenkino norus.
>
> V, 938—939 eil.

Apšepę ir sušalę, tokie žmonės gyveno olose, miškuose, bijodami plėšrių žvėrių, kurie juos neretai netgi naktimis išbaidydavo iš guolio. Jie neturėjo nei įrankių, nei ginklų:

> Ginklai senovės žmonių buvo rankos, nagai jų ir dantys,
> akmenys bei miškuose nulūžusios šakos visokios,
> liepsnos po to ir ugnis, kai tik žmonės pažinę jas buvo.
>
> V, 1283—1285 eil.

Šeimos, nuosavybės, įstatymų iš pradžių nebuvo. Tik po to, kai buvo surasta ugnis, namų statyba, kai žmonių apsirengimui buvo pradėti naudoti kailiai, o žmona, nebesiskirdama nuo vyro, pradėjo gyventi bendrą šeimyninį gyvenimą, tik tada pradėjo kurtis visuomeninio gyvenimo formos. Žmonių papročiai ėmė švelnėti, tarp atskirų

kaimynų užsimezgė tam tikri santykiai, ir buvo pasiektas tarpusavio susitarimas, užtikrinantis saugumą visiems.

Sueinant žmonėms į tarpusavio santykius, atsirado kalba:

> Šit įvairius liežuvio garsus gamta pati verčia
> tarti, o reikalas čia pavadinimą daiktui surado.
>
> V, 1028—1029 eil.

Kartu Lukrecijus griežtai kritikuoja tuos, kurie tvirtina, kad kalbos išmokė žmones koks nors vienas išminčius:

> Taigi manyt, jog kas vienas daiktams pavadinimus davęs,
> o jau iš jo ir kiti žodžius bus pirmuosius išmokę,—
> kvaila yra.
>
> V, 1041—1043 eil.

Kalba, anot Lukrecijaus, išsirutuliojo palaipsniui iš bereikšmių garsų ir gestų. Tiesa, kaip vyko kalbos raida, Lukrecijus nenurodo. Be to, jis laikosi tos nuomonės, kad žmonės iš prigimties jau buvo linkę į kalbą. Tai išplaukia iš bendros Lukrecijaus pažiūros į žmogaus organizmo evoliuciją. Žmogus, anot jo, iš pat pradžių skyrėsi nuo kitų gyvūnų.

Pačios visuomeninės santvarkos raida yra išdėstyta idealistiškai, nors kai kurie materializmo elementai yra ir čia. Lukrecijus sakė, kad iš pradžių žmonės buvo vertinami dėl jų asmeninių savybių, dėl išvaizdos ir talentų. Tie, kurie buvo talentingiausi, tapo karaliais, pradėjo statyti pilis ir dalyti žmonėms pagal nuopelnus laukus ir gyvulius. Tačiau, kai buvo surastas auksas, žmogaus reikšmė visuomenėje pradėjo priklausyti nuo jo turto. Prasidėjo turto kaupimas, o kartu su juo kilo tarpusavio varžytynės ir pavydas. Sugriuvo visuomenės darnumas,

karalių valdžia buvo nuversta, o žmonės, pailsę nuo savivalės, patys sau nustatė griežčiausius įstatymus, kurie sutramdė nusikaltėlius, bet vis dėlto nepanaikino visuomenės ydų. Lukrecijus netgi daro tokią išvadą, kad jo meto žmogui gyventi nė kiek ne mažiau pavojinga ir sunku, negu pirmykščiam žmogui:

Žinoma, vienas ar kitas anuomet, į bėdą patekęs,
teikdavo gyvąjį maistą žvėrims, dantimis sudraskytas...
Betgi per vieną tik dieną nežūdavo tūkstančiai vyrų
mūšy su vėliavom, jūros audringos laivų į pakrantės
akmenis nesudaužydavo ir neskandindavo vyrų...
Trūkumas maisto žmonėms išbadėjusiems artino mirtį,
o dabartiniais laikais, atvirkščiai,— prabanga mus suėda.
Tie, nežinodami, patys nuodų įsipildavo kartais,
nūngi kitus pavaišina, mikliai jų pasigaminę.

V, 990—1010 eil.

Davęs tokį savo meto visuomenės įvertinimą, Lukrecijus atidaro kelią Epikūro moraliniam mokymui, kuris reikalavo ramaus gyvenimo. Tarp kitko Epikūro materializmo priešai antikiniais ir naujaisiais laikais, šmeiždami ir iškraipydami jo filosofiją, aiškino, kad Epikūro aukščiausia moralinė vertybė — kūniškas malonumas, nors jis pats aiškiausiai yra pasisakęs visai priešingai: „Kai mes kalbam, kad malonumas yra galutinis tikslas, tai kalbam ne apie pasileidėlių malonumus ir ne apie tuos, kurie glūdi jausminiame pasitenkinime, kaip mano kai kurie nežiną ir nesutinką arba blogai suvokią, bet apie tokį, kai kūnui niekas neskauda ir siela yra visiškai rami“. Šitokios kūno ir dvasios būsenos kaip tik ir negali užtikrinti tos gyvenimo sąlygos, kurias aprašė Lukrecijus, vertindamas savo meto visuomenę. Jis nematė tikrųjų vykstančios

klasių kovos priežasčių, todėl aukščiausios laimės būseną perkėlė į idėjų sritį. Pagal Lukrecijų, žmonės kaupia turtą, statosi rūmus, manydami, kad tuo būdu nutolins savo mirtį. O mirties jie bijo todėl, kad religija grasina pomirtinėmis bausmėmis. Vadinasi, jo nuomone, norint pasiekti dvasios ramybę, pirmiausia reikia atsikratyti religinių prietarų. Būdas religiniams prietarams įveikti yra vienas — studijuoti gamtos mokslus, kurie atskleidžia neišaiškintas pasaulio paslaptis ir kartu parodo, kas iš tikrųjų yra mirtis. Savo ruožtu, žvelgdamas į žmones, paskendusius religinių prietarų tamsoje ir dėl to vargstančius, jis tik liūdnai sušunka:

> O niekingos mintys žmonių! O širdys bejausmės!
> Koks šitą trumpą gyvenimą gaubia tamsumas ir kokius
> tenka patirti pavojus! Nejaugi neaišku, kad viena
> gamtai iš viso terūpi ir vieno ji šaukiasi nuolat,—
> siekia, kad kūnas skausmų nepatirtų, o siela malonų
> jausmą įgytų, nuo nerimo išsivadavus ir baimės.
>
> II, 14—19 eil.

Aišku, šitoks ieškojimas išeities iš kasdieninio gyvenimo prieštaravimų ir sunkumų, kažkur idėjų pasaulyje ir moralės normose tėra paprastas idealizmas. Mūsų laikams jis būtų netgi visiškai neįdomus, jeigu tuo pačiu Lukrecijus nebūtų pateikęs teisingų minčių pačios religijos klausimu. Pavyzdžiui, jis sako, kad religiją kažkada sukūrė patys žmonės, nesuprasdami daugelio gamtos reiškinių. Religinių vaizdinių atsiradimą jis visiškai teisingai jungia su baime, kurią žmonėms kėlė gamtos jėgos:

> Juk mirtingus visus nenumaldomas apima šiurpas,
> stebint danguj ir ant žemės plačios reiškinių begalybę,—

nes priežasties reiškinių nepajėgia įžvelgti ir mano,
kad tik dievybės valia visa tai pasauly įvyksta.
I, 151—155 eil.

Kam pagaliau gi, dievų išsigandus, neužima kvapo,
sąnarius kūno kieno nesutraukia šiurpioji klaikybė,
žemė kai ima drebėt nuo žaibų ugningųjų smūgių,
visas gi aukštas dangus suskardena nuo trenksmo perkūnų?..
Ir pagaliau kai po kojomis pradeda žemė judėti,
griūti kai ima ar gresia sugriūti sudrebinti miestai,
kas nuostabaus čia yra, jei žmonių giminė mirtingųjų
niekina savo jėgas ir galią dievams stebuklingą
priskiria, tarsi galia ta iš tikro valdytų pasaulį?
V, 1218—1240 eil.

Lukrecijus siekia racionalistiškai išaiškinti ir mitus apie pomirtinį gyvenimą, visiškai priartėdamas prie minties, kad religijos pasaulis yra iškreiptas žemiškojo pasaulio atspindys:

Visa, kas paslėpta, sako, esą gelmėj Acheronto,
visa tai mūsų gyvenime gali kiekvienas matyti.
III, 978—979 eil.

Tačiau čia, kaip ir daugeliu kitų atvejų, Lukrecijus nebuvo iki galo nuoseklus vien dėl to, kad jį varžė jo paties skelbiamos atomistinės teorijos schema. Sakysim, mechanistiškai aiškindamas sapnus, Lukrecijus tvirtino, kad sapnuose matomi vaizdai yra realiai egzistuojančių kūnų atspindžiai. Kadangi jis pripažino, kad žmonės gali susapnuoti dievus, jam beliko padaryti išvadą, kad tokios būtybės kur nors egzistuoja. Tiesa, Lukrecijaus dievai visiškai nesikiša į gamtos ir žmonių gyvenimą, o gyvena

sau tarp pasaulių esančiose dausose. Bet kokią dievų įtaką žemiškajam pasauliui poetas paneigia, pateikdamas daugybę gamtos netobulybių:

Jeigu tad visiškai man nežinomi būtų pirmykščiai
pradai daiktų, ir tada iš dangaus reiškinių ir daugybės
dargi kitokių drįsčiau laikyti įrodyta aiškiai,
jog ne mums ir ne dievo valia šis pasaulis sukurtas:
tiek jame daug įvairiausių galime ydų stebėti.

V, 195—199 eil.

* *
*

Poema „Apie daiktų prigimtį" nėra paprastas filosofinis traktatas, — tai įžymus grožinės literatūros kūrinys. Pratęsdamas graikų filosofų ir poetų, ypač jo mėgstamo Empedoklio tradicijas, Lukrecijus dėsto sudėtingiausias teorines problemas hegzametrinėmis eilėmis, vaizdingu poetiniu žodžiu. Romėnų literatūroje tai buvo visai nauji tematiniai keliai, todėl Lukrecijui teko, anot jo paties, nemiegoti daug giedrių naktų, ieškant naujų žodžių ir eilių slapčiausiems dalykams suprantamai pasakyti. Savo mūzą jis lygina su medum, kuriuo žmonės kartais aptepa taurės kraštus, duodami vaikams gerti karčių vaistų:

Taigi ir aš taip darau. Kadangi čia teikiamas mokslas
tam pasirodo kartus, kas jam atsidavęs nebuvo,
purtosi jojo minia,— eilėmis saldžiomis Pijeridžių
pagrindą mūsų mokslo išdėstyti tau panorėjau,
melodingu medum poezijos jįjį atmiešęs.

IV, 18—22 eil.

Lukrecijaus poema yra įkvėptas kūrinys. Į pasaulio didybę žvelgdamas kaip filosofas-materialistas, jis susi-

žavi jo didingu reginiu, ir jo poema virsta himnu, šlovinančiu gamtą ir ją pažinusio žmogaus proto jėgą. Jo moksliniai argumentai skirti paremti vienai ir kitai teorinei išvadai, neretai yra puikūs palyginimai, vaizdingi aprašymai. Akylai stebėdamas tikrovę, jis dažnai pateikia, rodos, labai nežymios, bet visada labai gyvenimiškos detalės vaizdą, kuris skaitytojo akyse iškyla tarsi koks skulptūrinis paveikslas, o kartais kaip gili psichologinė drama.

Ir teoriniai Lukrecijaus teiginiai nėra sausas filosofinės medžiagos išdėstymas. Jis visais atvejais pirmiausia stengiasi būti akivaizdus. Teisingai vienas jo poezijos tyrinėtojas yra pasakęs: „Tai, ko Epikūras moko, Lukrecijus mato“. Panaudodamas savo pirmtakų, visų pirma romėnų epinės poezijos pradininko Enijaus (III—II a. p. m. e.), poetinį arsenalą, nevengdamas netgi mitologinės simbolikos, Lukrecijus savo dėstymui suteikia savotišką atspalvį, kuris vietomis dvelkia saikingu archaiškumu, bet tiktai formos atžvilgiu. Nuotaika, plaukianti iš poemos turinio, visuomet yra gaivi, dvelkianti dabartimi.

Neretai Lukrecijus yra vadinamas pesimistu. Iš tiesų, jo poema yra persisunkusi giliu susirūpinimu žmogumi. Tačiau tai nėra beviltiškas pesimizmas. Tai daugiau gilus nepasitenkinimas tikrove, neretai pereinąs į ironiją, visų pirma prieš turčius. Negalima nepacituoti vieno puikaus vaizdo, rodančio, kaip beviltiškai blaškosi, nerasdamas vietos, viskuo pertekęs turtuolis:

> Rūmus dažnai tas savuosius labai ištaigingus palieka,
> kam įkyrėjo buvoti namie, ir jis vėl netikėtai
> grįžta, lauke nesuradęs taip pat pagerėjimo jokio.

Štai vėl kūlversčia varo jis gališkus arklius į vilą,
tartum pagalbą namams liepsnojantiems trokšdamas teikti,
o, vos palietęs jų slenkstį, žiūrėk, nusižiovauja garsiai
ir, pasinėręs į sunkųjį miegą, užuomaršos ieško,
arba ir vėl atgalios, į miestą skubėdamas, lekia.

III, 1060—1067 eil.

Priešingai, kai Lukrecijus kalba apie žmogų, pasiekusį mokslo viršūnes, atsikračiusį religinių prietarų, poemos tonas visiškai pasikeičia. Lukrecijų tuomet užvaldo pasididžiavimas, pasitikėjimas žmogaus jėgomis:

Miela, kai siautėja vėjai po jūros didžiosios platybę,
kito žmogaus neapsakomą vargą stebėti nuo kranto;
ir ne todėl, kad smagu kitą matant į bėdą patekus,
o tik dėl to, kad jaustis toli nuo bėdos yra miela.
Miela taip pat ir karius, kovoje išrikiuotus, matyti
kaujantis žiauriai, pačiam kada negresia jokis pavojus.
Nieko tačiau malonesnio nėra už gyvenimą saugų
mokslo šventovėj šviesioj, įžymių išminčių statytoj.

II, 1—8 eil.

Ne be reikalo K. Marksas pavadino Lukrecijų „nauju, drąsiu, poetiniu pasaulio viešpačiu“.

* *
*

Poeto amžininkai ir visa antika jautė stiprią Lukrecijaus, kaip poeto ir filosofo, įtaką, nors apie jį, kaip matėme, kalbama buvo labai mažai. Jis yra padaręs įtakos netgi kai kuriems krikščionių rašytojams, kurie neretai

rėmėsi Lukrecijaus teiginiais, kovodami prieš senąją romėnų religiją.

Viduriniais amžiais Epikūro filosofija buvo visiškai užgniaužta, bet Lukrecijaus poema buvo perrašinėjama ir, matyt, skaitoma, nes jos tekstas yra išlikęs beveik pilnas. Ankstyviausias iš išlikusių rankraščių siekia IX a. Be to, visa eilė naujų rankraščių pasirodė XV a. Italijoje, kylant humanizmui.

XVI a. pasirodė ir Lukrecijaus filosofijos pasekėjai, iš kurių pirmiausia reikia pažymėti įžymųjį kovotoją už naująjį mokslą Džordaną Bruno (1548—1600) ir šiek tiek vėliau gyvenusį prancūzų filosofą Pjerą Gasendį (1592—1655). Tiesa, pastarasis priėmė jo atomistinę teoriją, bet neišdrįso priimti jo ateizmo. Priešingai, jis stengėsi sutaikyti Lukrecijų su religija. Šias P. Gasendžio pastangas K. Marksas palygino su mėginimu „žydintį, gyvybės kupiną graikiškosios Laisos kūną apsiausti krikščionišku vienuolės apdaru".

Atomistinę Lukrecijaus teoriją priėmė įžymūs fizikai Robertas Boilis (1626—1697), Izaokas Niutonas (1642—1727) ir daugelis kitų, kurie, atmetę primityvų jo požiūrį į atomus, šią teoriją iškėlė iki savo meto mokslinio lygio.

Žymios įtakos Lukrecijus turėjo naujųjų laikų filosofijai. Lukrecijaus sensualizmu rėmėsi anglų filosofai Bekonas, Hobsas ir Lokas. Jo ateizmu rėmėsi prancūzų materializmo pradininkas Žanas Meljė, savo „Testamente" pakartojęs daugelį romėnų filosofo teiginių; jo ateizmu rėmėsi ir kiti XVIII a. prancūzų materialistai.

Rusijoje Lukrecijaus filosofiją aukštai vertino Lomonosovas, Radiščevas, Gercenas, Mendelejevas ir kiti įžymūs mokslininkai ir visuomenės veikėjai. Pavyzdžiui, Gercenas,

perskaitęs Lukrecijaus poemą, rašė: „Taip, antikinis pasaulis mokėjo geriau už mus mylėti ir vertinti kosmosą, visa, kas didinga, gamtą“.

Lietuvoje skaitytojai susipažįsta su įžymiuoju Lukrecijaus kūriniu kiek pavėluotai. Vis dėlto netenka abejoti, kad ir mūsų skaitytojų įžymusis antikos filosofas ir poetas bus įvertintas kaip žmogus, kuris karštai ieškojo tiesos ir surado ją materialistinėje filosofijoje, kuris nenuilstamai kovojo prieš religiją bei prietarus, prieš visa tai, kas žemina žmogų, menkina jį.

H. Zabulis

LIBER PRIMVS

Aeneadum genetrix, hominum divumque voluptas,
Alma Venus, caeli subter labentia signa
Quae mare navigerum, quae terras frugiferentis
Concelebras, per te quoniam genus omne animantum
Concipitur visitque exortum lumina solis:
Te, dea, te fugiunt venti, te nubila caeli
Adventumque tuum, tibi suavis daedala tellus
Summittit flores, tibi rident aequora ponti
Placatumque nitet diffuso lumine caelum.
Nam simul ac species patefactast verna diei
Et reserata viget genitabilis aura Favoni,
Aeriae primum volucres te, diva, tuumque
Significant initum perculsae corda tua vi.
Inde ferae pecudes persultant pabula laeta
Et rapidos tranant amnis: ita capta lepore
Te sequitur cupide quo quamque inducere pergis.
Denique per maria ac montis fluviosque rapacis
Frondiferasque domos avium camposque virentis
Omnibus incutiens blandum per pectora amorem
Efficis ut cupide generatim saecla propagent.
Quae quoniam rerum naturam sola gubernas
Nec sine te quicquam dias in luminis oras
Exoritur neque fit laetum neque amabile quicquam,
Te sociam studeo scribendis versibus esse
Quos ego de rerum natura pangere conor
Memmiadae nostro, quem tu, dea, tempore in omni
Omnibus ornatum voluisti excellere rebus.

PIRMOJI KNYGA

Motin Enějo gentiẽs, žmonių̃ ir dievų̃ malonume,
laimės lėmė̃ja Venèra! Padángėj slankių̃jų žvaigždynų
vaikštai didìngai: lankaĩ tu bùrlaivius kẽliančią jūrą
ir derlìngas žemès. Per tavè visos gývos būtybės
pradeda ámžių ir, gìmę, sáulės šviẽsą išvysta.
Tau besiar̃tinant, deĩve, paspruñka ir tráukiasi vė́jai,
o iš dangaũs pasišãlina dẽbesys; žẽmė gudruolė
kloja kvapią́sias gėlès; tau lýgumos šỹpsosi jūros
ir, savo šviẽsą pažẽręs, ramùsis dangùs spinduliuoja.
Kai tiktaĩ atsideñgia dienõs pavãsario veidas,
ir gaivìngo Favònijaus sùšlama šil̃tas dvelkimas,
paukščiai padángėj su tàvo galýbės pérverta širdžia
pradeda gárbinti, deĩve, pirmiáusia tavè, kaip ir tavo
žemė̃je šiõj pasiródymą. Tuõj ir galvìjai atkutę
džiaugiasi píevose ir̃ per upès išsilíejusias plaukia,
tavo grožiù sužavė́ti sẽka visur̃, kur keliauji.
Ir, žengdamà per upès sraunią́sias, per jū́ras, per kalnus,
per buveinès sparnuõčių tankią́sias, per žýdinčias pievas,
tu visų̃ širdysè sužãdini sáldžiąją meilę,
sukeli nórą gyvíems padaráms savo pãdermę didint.
Prigimtį jùk daiktų̃ tvarkaĩ tu vienà tik pasauly,
dieviškos niẽkas šviesõs be tavę̃s negãli išvysti.
Džiaugsmo nėrà be tavę̃s ir jókio nėrà malonumo.
Teikis ateĩt į pagálbą ir rãšančiam šìtą poemą:
prigimtį jõj šio pasáulio daiktų̃ ketinù aprašyti
Memijaus sū́nui mielám, kurį tù, o deĩve, teikeisi
apdovanóti gausiõm dovanõm ir šlovè jį papuošti.

Quo magis aeternum da dictis, diva, leporem.
Effice ut interea fera moenera militiai
Per maria ac terras omnis sopita quiescant.
Nam tu sola potes tranquilla pace iuvare
Mortalis, quoniam belli fera moenera Mavors
Armipotens regit, in gremium qui saepe tuum se
Reicit aeterno devictus vulnere amoris,
Atque ita suspiciens tereti cervice reposta
Pascit amore avidos inhians in te, dea, visus,
Eque tuo pendet resupini spiritus ore.
Hunc tu, diva, tuo recubantem corpore sancto
Circumfusa super, suavis ex ore loquelas
Funde petens placidam Romanis, incluta, pacem.
Nam neque nos agere hoc patriai tempore iniquo
Possumus aequo animo, nec Memmi clara propago
Talibus in rebus communi desse saluti.

* * *

Quod superest, vacuas auris animumque sagacem
Semotum a curis adhibe veram ad rationem,
Ne mea dona tibi studio disposta fideli,
Intellecta prius quam sint, contempta relinquas.
Nam tibi de summa caeli ratione deumque
Disserere incipiam et rerum primordia pandam,
Vnde omnis natura creet res auctet alatque,
Quove eadem rursum natura perempta resolvat,
Quae nos materiem et genitalia corpora rebus
Reddunda in ratione vocare et semina rerum
Appellare suemus et haec eadem usurpare
Corpora prima, quod ex illis sunt omnia primis.
Humana ante oculos foede cum vita iaceret
In terris oppressa gravi sub religione
Quae caput a caeli regionibus ostendebat

Mano žodžiùs padarýk žavìngus, kad tver̃tų per amžius;
tuo pat metù pasirū́pink, kad kõvos ir mū̃šiai žiaurieji
jūrose beĩ sausumõj, visur̃ pasibaĩgę, nurimtų.
Juk tu vienà tegalì taikà mirtìngus ramiąja
džiugint, nes kãro baisaũs visókias žiaurýbes tik Marsas,
žvangantis giǹklais, sukùrsto; jis, méilės smūgiù amžinuoju
sužeistas, tàvo dažnaĩ glėbyjè susirañda ramybę;
iš apačiõs jis stẽbi tavè, grakštų̃ kãklą atlõšęs,
alkanus sàvo žvilgsniùs prisótinti trókšdamas meile,
dieviškas lū́pas pravė́ręs, alsúoja kvėpãvimu tavo.
Deive, tadà pasileñkus kū́nu šventúoju apgaubki
gulintį ir̃, liedamà žodeliùs iš lū́pų saldžiuosius,
jo, garbingóji, maldáuk romė́nams taĩką suteikti.
Juk ir mẽs savo dárbo ramiaĩ nebegãlime dirbti
šiuo sunkiúoju tėvỹnei metù, ir sūnùs garbingasis
Memijaus lìkt abejìngas valstýbės geróvei negali.

* * *

Tu šiuo metù ir ausìs palankiàs, ir prõtą įžvalgų̃,
aisvą nuo rūpesčių, tel̃k ir mókslu tikrúoju domė́kis,
kad manų̃ dovanų̃, teikiamų̃ tau širdìngai ir uoliai,
jų nesuprãtęs, nètgi paniẽkinęs jàs, neatmestum.
Aš ketinù ir dangaũs, ir dievų̃ aukščiáusiąją esmę
dėstyti táu ir daiktų̃ pirmýkščius pradùs atidengti:
viską iš jų̃ sudãro gamtà, augìna, maitina,
juos ir išskáido gamtà, kai dáiktas koksaĩ susibaigia.
Jųjų esýbę gvildéndami, mẽdžiagos teĩkiame vardą
jiems paprastaĩ, daiktų̃ juos vadìname kū́nais gimtaisiais,
sėklom taipõgi daiktų̃, ir laĩkome kū́nais pirmykščiais
juosius taip pàt, nes iš jų̃ visà visatà susidaro.
Kai kitadõs visų̃ akysè gyvẽnimą biaurų
žemėje žmónės gyvẽno, ir júosius tikė́jimas sunkiai
slėgė ir ródė iš áukšto dangaũs sričių̃ savo galvą

Horribili super aspectu mortalibus instans,
Primum Graius homo mortalis tollere contra
Est oculos ausus primusque obsistere contra,
Quem neque fama deum nec fulmina nec minitanti
Murmure compressit caelum, sed eo magis acrem
Irritat animi virtutem, effringere ut arta
Naturae primus portarum claustra cupiret.
Ergo vivida vis animi pervicit, et extra
Processit longe flammantia moenia mundi
Atque omne immensum peragravit mente animoque,
Vnde refert nobis victor quid possit oriri,
Quid nequeat, finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione atque alte terminus haerens.
Quare religio pedibus subiecta vicissim
Obteritur, nos exaequat victoria caelo.
Illud in his rebus vereor, ne forte rearis
Impia te rationis inire elementa viamque
Indugredi sceleris. Quod contra saepius illa
Religio peperit scelerosa atque impia facta.
Aulide quo pacto Triviai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine foede
Ductores Danaum delecti, prima virorum.
Cui simul infula virgineos circumdata comptus
Ex utraque pari malarum parte profusast,
Et maestum simul ante aras adstare parentem
Sensit et hunc propter ferrum celare ministros
Aspectuque suo lacrimas effundere civis,
Muta metu terram genibus summissa petebat.
Nec miserae prodesse in tali tempore quibat
Quod patrio princeps donarat nomine regem.
Nam sublata virum manibus tremibundaque ad aras
Deductast, non ut sollemni more sacrorum

vargšams mirtìngiems, baisiúoju žvilgsniù sukéldamas šiurpą, —
vyras graĩkų kilmẽs savàs akìs mirtingąsias
pirmas išdrį̃so pakélti prieš jį̃ ir jám pasipriešint:
jo nei dieváms pagarbà, nei žaibaĩ, nei perkū́no griaudimas
atbaidýt neįsténgė, o tìk labiaũ galíngoji
skatino dvãsios jėgà, kad pìrmas rimtaĩ įsigeistų
užraktą tvìrtą var̃tų gamtõs pergalìngai išlaužti.
Dvasios savõs gyvą́ja jėgà jisaĩ nugalė́jo
ir nužygiãvo į príekį tolì, anãpus ugningų
sienų pasáulio, mintim̃ ir dvasià visą érdvę apmetęs.
Jis, nugalė̃tojas, skélbia iš teñ, kas gãli darytis
ir kas negãli, kuriuõ būdù apribójamos jėgos
daikto kiekvíeno ir gãlas jam kóks paskutìnis paskirtas.
Taigi nūnaĩ pamintà, savo rúožtu, po kójų tikyba,
mus gi pačiùs lig dangaũs laimė̃toji pérgalė kelia.
Vieno tik àš pribijaũ: kad kar̃tais nepamanýtum,
jog su mókslu dedíes nedorù, įžeñgdamas tiesiai
į nusikal̃stamą kẽlią. Príešingai: gim̃dė ne kartą
ir nedorùs veiksmùs, ir žygiùs nelabúosius tikyba.
Štai panašiaĩ atsitìko Aulìdėj pirmíesiems danajų
vyrams, rinktìniams vadáms, kai aũkurą Trìvijos deivės
suteršė Ifijanàsos kraujù nekaltúoju gėdìngai.
Kai tik pláukus mergẽlės kãspinas šveñtas apvijo
ir jo lýgūs galaĩ pagal skrúostus iš šóñų nusviro,
kai tik pamãtė jinaĩ, kad tė́vas, baĩsiai nuliū́dęs,
stovi prieš aũkurą, dùrklą tarnaĩ mėgìna paslė́pti,
ašaras líeja piliẽčiai graudžiàs, stebė̃dami ją́ją, —
žado nustójus nuleĩpo ir kẽliais pàlietė žemę.
Ir nelaimìngajai tuõkart nė kíek nepadė̃jo, kad tėvo
vardą karãliui ji bùvo suteĩkusi, gìmus pirmoji.
Rankom sàvo ją výrai pakė̃lė ir drẽbančią nešė
aukuro liñk, bet ne tám, kad, ãpeigas baĩgę šventąsias,

Perfecto posset claro comitari Hymenaeo,
Sed casta inceste nubendi tempore in ipso
Hostia concideret mactatu maesta parentis,
Exitus ut classi felix faustusque daretur.
Tantum religio potuit suadere malorum.
Tutemet a nobis iam quovis tempore vatum
Terriloquis victus dictis desciscere quaeres.
Quippe etenim quam multa tibi iam fingere possunt
Somnia quae vitae rationes vertere possint
Fortunasque tuas omnis turbare timore!
Et merito. Nam si certam finem esse viderent
Aerumnarum homines, aliqua ratione valerent
Religionibus atque minis obsistere vatum.
Nunc ratio nulla est restandi, nulla facultas,
Aeternas quoniam poenas in morte timendum.
Ignoratur enim quae sit natura animai,
Nata sit an contra nascentibus insinuetur,
Et simul intereat nobiscum morte dirempta,
An tenebras Orci visat vastasque lacunas,
An pecudes alias divinitus insinuet se,
Ennius ut noster cecinit, qui primus amoeno
Detulit ex Helicone perenni fronde coronam,
Per gentis Italas hominum quae clara clueret;
Etsi praeterea tamen esse Acherusia templa
Ennius aeternis exponit versibus edens,
Quo neque permanent animae neque corpora nostra,
Sed quaedam simulacra modis pallentia miris;
Vnde sibi exortam semper florentis Homeri
Commemorat speciem lacrimas effundere salsas
Coepisse et rerum naturam expandere dictis.
Quapropter bene cum superis de rebus habenda
Nobis est ratio, solis lunaeque meatus

eisenoj ją iškilmìngoj lydẽtų vardañ Himenėjo,
tik kad mergẽlė skaisčióji prie pàt vestùvinio slenksčio
bū̃tų tė́vo smūgiù nuodėmìngu liū̃dnaĩ paaukota
tam, kad laivýnas galė́tų laimìngai išplaũkti į jūrą.
Štai į kókias blogýbes paskãtint galė́jo tikyba!
Tu gi ne kar̃tą, šventìkų kalbų̃ baugìnančių smarkiai
paveiktas, skìrtis ir bė́gt nuo manę̃s, gali bū́t, panorėsi,
nes iš tikrų̃jų nemãža kliedė́jimų jiẽ išgalvoti
geba, kàd tik galė́tų gyvẽnimo tàvo ardyti
pagrindus, kaĩp ir baugaĩs visókiais drum̃sti tau laimę.
Bet ir suprañtama taĩ. Jei žmónės tikriáusiai žinotų
esant gãlą kančióms, kuriuo nórs būdù sugebė́tų
prietarams ir̃ šventìkų grėsmė́ms tikýbinėms spirtis.
Priemonių nẽr jokių̃ nei kẽlio prieš juõs atsispirti,
nes bausmẽs amžinõs po mirtiẽs bijóti privalo
tas, kam nežìnoma síelos yrà prigimtìs: ar su kūnu
gimsta kartù ji, ar, gìmus jau kám, tik po tõ įsigūžia,
ar su mumìs, sutrikdýta mirtiẽs, kartù pasimiršta,
ar į Òrko tamsýbes ir dìdelius ẽžerus leidžias,
ar įsikū́nija diẽvo valià į gývulius kokius,
kaip tai skélbė mūs Ènijus, pirmas atnẽšęs vainiką
niekad nevýstančių lãpų ìš Helikòno viršūnių,
kad amžinaĩ tarp tautų̃ Itãlijos jìs pagarsėtų.
Enijus skélbia taip pàt eilėmìs nemirtìngomis savo,
tartum prãnašas kóks, jog yrà sritìs Acheronto,
kur nebebū̃na visái nei síelų mū́sų, nei kūnų,
vien tik šmẽklos kažkókios keisčiáusios išblỹškusios juda;
sako, kad jám pasiródęs iš teñ pavéikslas Homero,
amžino grõžio, ir, ãšaras líeti karčiąsias pradėjęs,
smulkiai išdė́stęs tadà daiktų prìgimtį žõdžiais savaisiais.
Štai todė̃l ne tiktaĩ dangaũs dalỹkuose turim
dėsnius supràsti, – koks sáulės judė́jimas ir̃ koks mėnulio,

Qua fiant ratione, et qua vi quaeque gerantur
In terris, tum cum primis ratione sagaci
Vnde anima atque animi constet natura videndum,
Et quae res nobis vigilantibus obvia mentis
Terrificet morbo adfectis somnoque sepultis,
Cernere uti videamur eos audireque coram,
Morte obita quorum tellus amplectitur ossa.
Nec me animi fallit Graiorum obscura reperta
Difficile inlustrare Latinis versibus esse,
Multa novis verbis praesertim cum sit agendum
Propter egestatem linguae et rerum novitatem;
Sed tua me virtus tamen et sperata voluptas
Suavis amicitiae quemvis efferre laborem
Suadet et inducit noctes vigilare serenas
Quaerentem dictis quibus et quo carmine demum
Clara tuae possim praepandere lumina menti,
Res quibus occultas penitus convisere possis.
Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necessest
Non radii solis neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturae species ratioque.
Principium cuius hinc nobis exordia sumet,
Nullam rem e nilo gigni divinitus umquam.
Quippe ita formido mortalis continet omnis,
Quod multa in terris fieri caeloque tuentur
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt ac fieri divino numine rentur.
Quas ob res ubi viderimus nil posse creari
De nilo, tum quod sequimur iam rectius inde
Perspiciemus, et unde queat res quaeque creari
Et quo quaeque modo fiant opera sine divum.
Nam si de nilo fierent, ex omnibus rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

kokia jie vỹksta tvarkà, arba kókios jė̃gos paveikia
žemėje dáiktą kiekvíeną, – bet lýgiai reĩkia išaiškint
savo budriúoju protù, iš kõ prigimtìs susidaro
sielos bei dvãsios, ir kàs ligojè mūsų gąsdina protą,
ar kai bùdime mẽs, ar kai ẽsam giliáusiai įmigę –
taip, kad mãtome, ródos, čia pàt bei giřdim aiškiausiai
tuos, kas jau mìrę yrà, kurių káulus žẽmė apglėbus.
Neapsirìksiu pasãkęs, kad tam̃sųjį graĩkišką mokslą
visą eilẽm lotỹniškom áiškiai išdėstyt nelengva.
Kas svarbiáusia, reikė̃s man žõdžių naujų̃ nusikalti
dėl skurdùmo gimtõsios kalbõs ir dalỹko naujumo.
Bet kilnùmas tàvo širdiẽs ir viltìs pabendrauti
su maloniúoju draugù mane skãtina dárbą atlikti
nors ir sunkiáusią, naktìs giedrią́sias be miẽgo praleidžiant,
žodžių ir pósakių íeškant eilėms, kuriomìs sugebė́čiau
priešais tãvajį prõtą šviẽsą ryškiáusią paskleisti,
kad dalykùs paslė́ptus giliaĩ įžvel̃gti galėtum.
Taigi tą báimę ir tam̃są iš *síelos tùri išvyti*
ne skaisčiõsios sáulės šviesà ar dienà spindulinga,
tik pažinìmas gamtõs ir įstãtymų vỹkdymas josios.
Pagrindu mẽs čionaĩ pasìimam núostatą tokį:
niekas iš niẽko diẽvo valià niekuomèt nesidaro.
Juk mirtìngus visùs nenumal̃domas àpima šiurpas,
stebint dangùj ir ant žẽmės plačiõs reiškinių̃ begalybę, –
nes priežastiẽs reiškinių̃ nepajė̃gia įžvel̃gti ir mano,
kad tik dievýbės valià visa taĩ pasáuly įvyksta.
O kai bū́sime mẽs įsitìkinę, kàd atsirasti
niekas iš niẽko negãli, tad *žỹmiai aiškiaũ įžiūrė́sim*
tai, ko mes síekiame: dáiktas kiekvíenas iš kur̃ atsirasti
gali, ir kaĩp be pagálbos dievų̃ daiktaĩ pasidaro.
Jei iš tikrų̃jų daiktaĩ susikùrti iš niẽko galėtų,
tad įvairių̃ padermių̃ bū́tybės užgìmtų be sėklų:

E mare primum homines, e terra posset oriri
Squamigerum genus et volucres, erumpere caelo
Armenta atque aliae pecudes, genus omne ferarum,
Incerto partu culta ac deserta tenerent.
Nec fructus idem arboribus constare solerent,
Sed mutarentur, ferre omnes omnia possent.
Quippe ubi non essent genitalia corpora cuique,
Qui posset mater rebus consistere certa?
At nunc seminibus quia certis quaeque creantur,
Inde *enascitur* atque oras in luminis exit,
Materies ubi inest cuiusque et corpora prima;
Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni,
Quod certis *in* rebus *inest* secreta facultas.
Praeterea cur vere rosam, frumenta calore,
Vitis autumno fundi suadente videmus,
Si non, certa suo quia *tempore* semina rerum
Cum confluxerunt, patefit quodcumque creatur,
Dum tempestates adsunt et vivida tellus
Tuto res teneras effert in *luminis* oras?
Quod si de nilo fierent, subito exorerentur
Incerto spatio atque alienis partibus anni,
Quippe ubi nulla forent primordia quae genitali
Concilio possent arceri tempore iniquo.
Nec porro augendis rebus spatio foret usus
Seminis ad coitum, si e nilo crescere possent.
Nam fierent iuvenes subito ex infantibus parvis
E terraque exorta repente arbusta salirent.
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Paulatim crescunt, ut par est, semine certo,
Crescentesque genus servant; ut noscere possis
Quidque sua de materia grandescere alique.
Huc accedit uti sine certis imbribus anni

žmonės iš jū́ros ràstis galė̃tų, iš žẽmės užgimtų
žuvys žvynúotos, õ iš dangaũs tada paũkščiai greitieji
veržtųsi; dárbo galvìjai, kitì gyvuliaĩ, visi žvė̇rys
dykumosè ir laukuõs nežinià kaip ràstųs ir tvertų.
Vaisiai ant mẽdžių tuomèt dažnaĩ ne tie pãtys derė́tų,
jųjų kiekvíenas taip pàt laisvaĩ savo ìšvaizdą keistų.
Juk, jei daiktaĩ atskirì neturė̃tų kū́nų gimtųjų,
ar galė̃tų turė̃ti tam tìkrą jie mótiną tuokart?
Bet kadángi dáiktas kiekvíenas iš sė̃klos savosios
kuriasi, gìmsta, iš teñ ir į šviẽsą pasáulio ateina,
kur ir mẽdžiaga ẽsti, ir prãdai pirmýkščiai kiekvieno,
viskas iš vìsko todė̃l užgìmti niẽkaip negali,
nes atskiríems daiktáms *skirtìngos jẽgos priklauso.*
Ir pagaliaũ kodė̃l pavãsarį skleĩdžiasi rožės,
vasarą tar̃psta javaĩ, o výnuogės rùdenį noksta,
jei *ne todė̃l, kad, sávo metù susiliẽjus* į viena
sė̇kloms daiktų̃ atskirtų̃, kūriniaĩ atsirañda įvairū̃s,
kai ir óras tam tiñkamas ẽsti, ir kaĩ gyvybinga
žemės jė̇gà švelnučiùs į pasáulį pãdarus veda.
Jeigu daiktaĩ iš niẽko darýtųsi, jiẽ netikėtai
rastis galė̃tų ne sàvo metù ir kai óras netinka,
nes jokių̃ nebū́tų tadà ir prãdų pirmykščių,
nepatogiù kur metù galė̃tų išlìkt nesijungę.
Raidai visų̃ daiktų̃, jei iš niẽko užáugti galėtų,
jokio laĩko paskìrto jų sė̃kloms sujùngt nereikėtų:
kūdikiai vir̃stų tuomèt jaunuõliais visái netikėtai,
o iš žẽmės staigà pradė̃tų mẽdžiai iššokti.
Aišku visíems, kad taĩp nesidãro, nes tìk pamažėliais
viskas išáuga iš žìnomos sė̃klos, kaip prìdera bū̃ti;
taip augdamì jie rū́šį išlaĩko, tad leñgva pažinti,
jog iš mẽdžiagos sàvo vìskas ir áuga, ir minta.
Dar atsimiñk: jei kasmẽt laikù tam tikrù nebelytų,

Laetificos nequeat fetus summittere tellus
Nec porro secreta cibo natura animantum
Propagare genus possit vitamque tueri;
Vt potius multis communia corpora rebus
Multa putes esse, ut verbis elementa videmus,
Quam sine principiis ullam rem exsistere posse.
Denique cur homines tantos natura parare
Non potuit, pedibus qui pontum per vada possent
Transire et magnos manibus divellere montis
Multaque vivendo vitalia vincere saecla,
Si non, materies quia rebus reddita certast
Gignundis e qua constat quid possit oriri?
Nil igitur fieri de nilo posse fatendumst,
Semine quando opus est rebus quo quaeque creatae
Aeris in teneras possint proferrier auras.
Postremo quoniam incultis praestare videmus
Culta loca et manibus meliores reddere fetus,
Esse videlicet in terris primordia rerum,
Quae nos fecundas vertentes vomere glebas
Terraique solum subigentes cimus ad ortus.
Quod si nulla forent, nostro sine quaeque labore
Sponte sua multo fieri meliora videres.
    Huc accedit uti quidque in sua corpora rursum
Dissoluat natura neque ad nilum interimat res.
Nam si quid mortale e cunctis partibus esset,
Ex oculis res quaeque repente erepta periret.
Nulla vi foret usus enim, quae partibus eius
Discidium parere et nexus exsolvere posset.
Quod nunc, aeterno quia constant semine quaeque,
Donec vis obiit quae res diverberet ictu
Aut intus penetret per inania dissoluatque,
Nullius exitium patitur natura videri.

vaisių džiugių niekuomèt dirvà negalė́tų mums duoti.
Aišku, kad iř prigimtìs gyvų̃jų būtýbių be maisto
nebepajė̃gtų nei gìminę dáugint, nei tę̃sti gyvybę.
Tu verčiaũ pripažìnk, kad tùri daiktaĩ įvairiausi
kūnų nemãža bendrų̃, kaip kad žõdžiai raĩdžių vienodų,
nei kad gãli daiktaĩ atsiràsti be prãdų pirmykščių.
Ir pagaliaũ kodė̃l gi gamtà negalė́jo sukurti
tokio žmogaũs, kurs gebė́tų saugiáusiai pérbristi jūrą,
ar didžiáusius kálnus išgriáuti rañkomis savo
ir gyvéndams ilgaĩ kartàs mirtingų̃jų pralenkti,
jei ne todė̃l, kad gẽbančiai gìmti būtýbei iš anksto
medžiagos tíek tik paskìrta, kiek šiái atsiràst reikalinga.
Būtina mùms pripažìnti, kad niẽkas iš niẽko negimsta;
daiktas kiekvíenas privãlo sãvąją sė̃klą turė́ti,
iš kuriõs jis galė́tų į vaĩskųjį órą patekti.
Ir pagaliaũ mes mãtom, kad dir̃vos gerèsnės įdirbtos
už neįdìrbtas ir der̃lių gerèsnį jos dúoda artojui;
tai, vadìnasi, slỹpi dirvóžemy prãdai pirmykščiai,
mes gi, žagrè vartýdami dir̃vos grumstùs derlinguosius,
ir puréndami žẽmę, sužãdinam jų̃jų gyvybę.
Jeigu jų̃jų nebū̃tų, matýtum, kad mùms ir nedirbant,
viskas saváime, dárgi geriaũ, atsiràsti pradė́tų.
    Štai ką dar reĩkia pridė́ti: gamtà į kū̃nus pirmykščius
viską išskáido kaskar̃t ir niekù nepaver̃čia ji nieko.
Juk jeigu dáiktas kurìs iš marių̃jų dalių̃ būt sudė́tas,
jis staigà iš mū̃sų akių̃ išnỹkęs pražū̃tų,
tad ir jėgõs nereikė́tų jokiõs, kurì jį galė́tų
į dalìs sudraskýt ir jų̃jų ryšiùs suardyti.
Bet kadángi daiktaĩ pasáulio iš nemariosios
sė́klos yrà atsirãdę, tai kõl sutiks jė̃gą, kur smūgiais
juos suardỹs ar per tùštumas griaũs, viduñ įsibrovus,
tol gamtà nepakę̃s niekuomèt, kad visì jie sužlugtų.

Praeterea quaecumque vetustate amovet aetas,
Si penitus perimit consumens materiem omnem,
Vnde animale genus generatim in lumina vitae
Reducit Venus, aut reductum daedala tellus
Vnde alit atque auget generatim pabula praebens?
Vnde mare ingenui fontes externaque longe
Flumina suppeditant? Vnde aether sidera pascit?
Omnia enim debet, mortali corpore quae sunt,
Infinita aetas consumpse anteacta diesque.
Quod si in eo spatio atque anteacta aetate fuere
E quibus haec rerum consistit summa refecta,
Immortali sunt natura praedita certe;
Haud igitur possunt ad nilum quaeque reverti.
Denique res omnis eadem vis causaque vulgo
Conficeret, nisi materies aeterna teneret,
Inter se nexu minus aut magis indupedita.
Tactus enim leti satis esset causa profecto,
Quippe ubi nulla forent aeterno corpore, quorum
Contextum vis deberet dissolvere quaeque.
At nunc, inter se quia nexus principiorum
Dissimiles constant aeternaque materies est,
Incolumi remanent res corpore, dum satis acris
Vis obeat pro textura cuiusque reperta.
Haud igitur redit ad nilum res ulla, sed omnes
Discidio redeunt in corpora materiai.
Postremo pereunt imbres, ubi eos pater aether
In gremium matris terrai praecipitavit;
At nitidae surgunt fruges ramique virescunt
Arboribus, crescunt ipsae fetuque gravantur;
Hinc alitur porro nostrum genus atque ferarum,
Hinc laetas urbes pueris florere videmus
Frondiferasque novis avibus canere undique silvas;

Ir, be tõ, jeigu dáiktus visùs senãtvė sugriauna,
laikas sužlùgdo visái, sunaikìndamas mẽdžiagą jųjų,
kokiu būdù ir iš kur̃ Venerà atstãto gyvūnus
kartomìs išvíen, o žẽmė gudruõlė iš kur̃ gi
jųjų augìna kartàs ir pẽni, ir teĩkia jiems maistą?
Kaip šaltìniai tyrì bei iš tõlo tẽkančios upės
jūrą pripìldo? O èteris kuõ maitìna žvaigždynus?
Kūną kas tùri mirtìngą, seniaĩ sunaikìntas turėtų
būt nenutrūkstamo laĩko dienų̃ amžinõs begalybės.
Jeigu anaĩsiais laikaĩs ir anksčiaũ praẽjusiais amžiais
būta jau kūnų, kuríems atsinaũjinant vìs, susidarė
šitas pasáulis, tad áišku, kad jų̃ prigimtìs nemirtinga;
taigi į niẽką pavir̃sti niẽkas niẽkad negali.
Ir pagaliaũ ta patì priežastìs ir jėgà sunaikintų
daiktą kiekvíeną, jei mẽdžiaga jõ nemirtìnga nebūtų
ir jei vìso ko glaũdžiai – labiaũ ar mažiaũ – nesurištų:
pats vieno dáikto kitù palytẽjimas mir̃tį sukeltų,
nes juk, niẽkam ámžino kū́no netùrint, galė́tų
ir mažiáusia jėgà surišìmą kiekvíeną sutraukyt.
Bet dabar̃, kadángi tarpùsavio ẽsti įvairūs
pradų suraĩzgymai, mẽdžiaga gì visà nemirtinga,
lieka negriū̃vamas kū́nas daiktų̃ ligi tõl, kol sutinka
jėgą pakañkamai stìprią, kad jį̃ suardýti galė́tų.
Daiktas nė víenas, vadìnas, niekù niekuomèt nepavirsta,
bet suskȳla visì jie atgaĩ į kū́nus pirmykščius.
Dar viena: liū́tys pranỹksta, kai tė́vas èteris lieja
iš aukštýbių dangaũs į príeglobstį mótinos žemės;
bet užtàt pribrę̃sta javaĩ ir mẽdžių žaliuoja
šakos, ir áuga jie pãtys ir vaĩsiais gausiaĩs pasipuošia.
Tad ir žmonių̃ giminẽ, ir žvė́rys išmiñta laukiniai,
džiū́gauja miẽstai laimìngi, kartà pražýdę jaunąja,
ir tankialãpiai miškaĩ nuo čiulbė́jimo paũkščių skardena;

Hinc fessae pecudes pingui per pabula laeta
Corpora deponunt et candens lacteus umor
Vberibus manat distentis; hinc nova proles
Artubus infirmis teneras lasciva per herbas
Ludit lacte mero mentis perculsa novellas.
Haud igitur penitus pereunt quaecumque videntur,
Quando alid ex alio reficit natura nec ullam
Rem gigni patitur nisi morte adiuta aliena.
Nunc age, res quoniam docui non posse creari
De nilo neque item genitas ad nil revocari,
Ne qua forte tamen coeptes diffidere dictis,
Quod nequeunt oculis rerum primordia cerni,
Accipe praeterea quae corpora tute necessest
Confiteare esse in rebus nec posse videri.
Principio venti vis verberat incita pontum
Ingentisque ruit navis et nubila differt,
Interdum rapido percurrens turbine campos
Arboribus magnis sternit montisque supremos
Silvifragis vexat flabris: ita perfurit acri
Cum fremitu saevitque minaci murmure ventus.
Sunt igitur venti nimirum corpora caeca,
Quae mare, quae terras, quae denique nubila caeli
Verrunt ac subito vexantia turbine raptant,
Nec ratione fluunt alia stragemque propagant
Et cum mollis aquae fertur natura repente
Flumine abundanti, quam largis imbribus auget
Montibus ex altis magnus decursus aquai,
Fragmina coniciens silvarum arbustaque tota,
Nec validi possunt pontes venientis aquai
Vim subitam tolerare: ita magno turbidus imbri
Molibus incurrit validis cum viribus amnis.
Dat sonitu magno stragem volvitque sub undis

bandos riebių̃jų avių̃, sugùlusių píevoj žaliojoj,
lepina kū́nus išvar̃gusius, píeno gi báltas skystimas
trykšta ìš tešmenų̃ pritviñkusių; čià ir ėriukai
kojomis dàr silpnomis šokinė̃ja po mìnkštąją žolę,
smegenis sàvo švelniùs apsvaigìnę píenu stipriuoju.
Taigi vìsiškai niẽkas nežū̃na, nors ródos, kad žūna,
nes gamtà visuomèt iš víeno kìta atstato,
niekam užgìmti neléidžia, kitám kam tuo tárpu nemirus.
Kai jau dabar̃ įródžiau, kad ràstis iš niẽko negali
daiktas bet kóks, o užgìmęs negãli į niẽką pavirsti,
kad dėl tų žõdžių tikrùmo kar̃tais nesuabejótum, –
pradai, esą̃, akimìs visái neįžvel̃giami mūsų, –
tu paklausýk, ką sakýsiu, ir páts įsitìkint galėsi,
kad iš tikrų̃jų ẽsama kū́nų, kurių̃ mes nematom.
Vėjo, pirmiáusia, jėgà įsiùtusiai áudrina jūrą,
daužo didžiáusius laivùs ir dẽbesis vãro po dangų,
ar laukuosè siausdamà jinai sū̃kurį baĩsųjį suka,
rauna galìngus stuobriùs, kalnų̃ viršū́nes nušluoja,
mišką skevéldrom paver̃čia, – taip smárkauja vė̃jas įdūkęs,
siaučia baisìngai ir ū̃žia, ir stáugia garsaĩs šiurpulingais.
Vėjai tat kū́nai yrà, tik jiẽ nemãtomi mūsų.
Jūrą juk jiẽ ir žemès išjùdina, sùka audringai
debesis jiẽ dangujè, sūkuriaĩs pasikė̃lę į viršų;
veržiasi jiéji, nublokšdamì, kas tìk pasitáiko;
taip ir vanduõ, nors švelniõs prigimtiẽs, bet kai pràdeda siausti,
upė patvìnsta staigà, nuo liū́čių gausių̃ išsiliejus,
atsirañda kriokliaĩ, nuo kalnų̃ veršdamíesi viršūnių,
miško brūzgùs nešdamì ir ìštisus mẽdžių kamienus;
šiai vandenų̃ staigà išsiver̃žusiai jẽgai negali
tiltai spìrtis didžiáusi: tókia jėgà urulys tas
veržias, patvìnęs nuo liū́čių, ir ãtramas tìlto sugriauna;
ū̃ždamas baĩsiai, jis vìską naikìna, net ãkmenis rita

Grandia saxa ruit qua quicquid fluctibus obstat.
Sic igitur debent venti quoque flamina ferri,
Quae veluti validum cum flumen procubuere
Quamlibet in partem, trudunt res ante ruuntque
Impetibus crebris, interdum vertice torto
Corripiunt rapidique rotanti turbine portant.
Quare etiam atque etiam sunt venti corpora caeca,
Quandoquidem factis et moribus aemula magnis
Amnibus inveniuntur, aperto corpore qui sunt.
Tum porro varios rerum sentimus odores,
Nec tamen ad naris venientis cernimus umquam,
Nec calidos aestus tuimur, nec frigora quimus
Vsurpare oculis, nec voces cernere suemus;
Quae tamen omnia corporea constare necessest
Natura, quoniam sensus impellere possunt.
Tangere enim et tangi, nisi corpus, nulla potest res.
Denique fluctifrago suspensae in litore vestes
Vvescunt, eaedem dispansae in sole serescunt.
At neque quo pacto persederit umor aquai
Visumst nec rursum quo pacto fugerit aestu.
In parvas igitur partis dispergitur umor,
Quas oculi nulla possunt ratione videre.
Quin etiam multis solis redeuntibus annis
Anulus in digito subter tenuatur habendo,
Stilicidi casus lapidem cavat, uncus aratri
Ferreus occulte decrescit vomer in arvis,
Strataque iam vulgi pedibus detrita viarum
Saxea conspicimus; tum portas propter aena
Signa manus dextras ostendunt attenuari
Saepe salutantum tactu praeterque meantum.
Haec igitur minui, cum sint detrita, videmus.
Sed quae corpora decedant in tempore quoque,

esančius vandenyjè, vilnimìs nušlúodamas kliū́tis.
Lygiai taip pàt ir vė̃jo pūtìmai lė̃kia siaubingi,
tartum galìngas sraumuõ, kryptim̃ įvairiom̃ išsisklaidę̨,
varo, ką tìk pakeliuĩ sutiñka, naikìndami viską,
vė̀l ir vė̃l puldamì, ir, į sùsuktą sū̃kurį savo
viską įvė̃lę, į kãmuolį rìtina, nė̃ša smarkiausiai.
Vė̀jai, atseĩt, pakartóju, yrà mums nemãtomi kūnai,
jei ir savýbėmis, ir̃ veiksmaĩs susilýginti gali
su galìngomis ùpėmis, tùrinčiom mãtomą kūną.
Štai, kita ver̃tus, daiktų̃ įvairių̃ mes užúodžiame kvapą,
bet niekuomèt jo nemãtom, kai skver̃biasi jìs mums į nosį.
Karščio kaitraũs taip pàt nemãtome, šal̃čio negalim
mes akimìs pastebė̃t, kaip negãlim ir bal̃so regė́ti.
Aišku, kad prìgimtį tiẽ reiškiniaĩ turė̃ti privalo
kūnišką, nès mumysè jutimùs jie gãli sukelti:
juk paliẽst ar paliẽčiamas bū́t vien kū́nas tegali.
Ir pagaliaũ pajū́ry, kur bañgos dū̃žta, drabužiai
drė̃ksta pakìbę, õ, iškabìnti prieš sáulę, išdžiūva;
bet pamatýt, kaip vandeñs drėgmė̃ į juõs įsiskverbia
ar kaip greĩt nuo kaitrõs pranỹksta jinaĩ, mes negalim.
Taigi į̃ dalelès smulkiáusias drėgmė̃ taip suskyla,
kad mūsų ãkys negãli jų jókiu būdù įžiūrė́ti.
Taip ir žíedas, ant pir̃što nešiójamas daũgelį metų,
iš apačiõs vis labiaũ be pértrūkio ìma plonė́ti;
lašas po lãšo varvė̃damas ãkmenį pràkala, riestas
arklo norãgas laukuõs pamažù geležìnis sudyla
ir kelių̃ grindinỹs, akmenim̃, kaip mãtome, grįstas,
kojų daugýbės žmonių̃ sudìldomas ẽsti; sulysta
dešinės rañkos, kuriàs vartų stãtulos brònzinės laiko
atkištas mìniai, kad žmónės, prošál eidamì, jas paliestų.
Matome tàt, kad daiktaĩ nuo trintiẽs visadà sumažė̃ja,
bet tų kū́nų, kuriẽ nuo dáikto atsìskiria nuolat,

Invida praeclusit speciem natura videndi.
Postremo quaecumque dies naturaque rebus
Paulatim tribuit, moderatim crescere cogens,
Nulla potest oculorum acies contenta tueri,
Nec porro quaecumque aevo macieque senescunt;
Nec, mare quae impendent, vesco sale saxa peresa
Quid quoque amittant in tempore cernere possis.
Corporibus caecis igitur natura gerit res.
Nec tamen undique corporea stipata tenentur
Omnia natura; namque est in rebus inane.
Quod tibi cognosse in multis erit utile rebus
Nec sinet errantem dubitare et quaerere semper
De summa rerum et nostris diffidere dictis.
Quapropter locus est intactus inane vacansque:
Quod si non esset, nulla ratione moveri
Res possent; namque officium quod corporis exstat,
Officere atque obstare, id in omni tempore adesset
Omnibus; *haud igitur quicquam procedere posset,*
Principium quoniam cedendi nulla daret res.
At nunc per maria ac terras sublimaque caeli
Multa *modis multis varia ratione* moveri
Cernimus ante oculos, quae, si non esset inane,
Non tam sollicito motu privata carerent
Quam genita omnino nulla ratione fuissent,
Vndique materies quoniam stipata quiesset.
Praeterea quamvis solidae res esse putentur,
Hinc tamen esse licet raro cum corpore cernas.
In saxis ac speluncis permanat aquarum
Liquidus umor et uberibus flent omnia guttis.
Dissipat in corpus sese cibus omne animantum.
Crescunt arbusta et fetus in tempore fundunt,
Quod cibus in totas usque ab radicibus imis

mūsų akìms pavyduõlė gamtà neléido matyti.
Taigi išeĩna: ką laĩkas daiktáms ir gamtà pamažėliais
prideda, juõs palaĩpsniui augìndama, niẽkas nemato,
nors ir turė̃tų toksaĩ regė̃jimo jė̃gą aštriausią.
Taip ir daiktuõs, kuriẽ nuo senãtvės giliõs ima karšti,
kaip kad jū́ros uolõj, išgráužtoj drùskos sūriosios,
to pamatýt negalì, ko neteñka ji mir̃ksnį kiekvieną.
Taip gamtà per nemãtomus dáiktus tvar̃ko pasaulį.
Visa tačiaũ nėr pripìldyta mẽdžiagos ir̃ nesuspausta
iš visų pùsių laĩkosi: ẽsti daiktuõs ir tuštymės.
Daugeliu ãtvejų táu bus naudìnga tataĩ sužinoti
įr nebetèks abejót klydinė́jant, ir nuõlat teirautis
ţdėl pasáulio esmė̃s, ir žõdžiais manaĩs nesikliauti.
štai kiekvienam̃ daiktè vis vietà neliestà, laisva esti,
nes jeigu jõs nebū́tų, judė́ti daiktaĩ negalėtų
niekaip: juk taĩ, kas laĩkoma póžymiu kū́no kiekvieno, —
priešingai veĩkt ir kliū́timi bū́t, — per ámžius surištų
daiktus visùs ir iš viẽtos aníems pajudė́ti neleistų,
nes, kur tráuktis pradė́ti, nė víenas iš jũ neturėtų.
O tuo tárpu dabar̃ akimìs savo mãtom, kad jūroj,
žemėje ir̃ dangaũs aukštýbėse daũg kas judėti
gali keliaĩs įvairiaĩs; o jéi tos tuštỹmės nebūtų,
daiktas nė víenas ne tìk pajudė́t negalė́tų iš vietos,
bet ir ateĩt į pasáulį jókiu būdù nepajėgtų, —
medžiaga jùk iš visur̃ suspaustà ramiaĩ sau gulėtų.
Nors kai kuriẽ daiktaĩ ir sũdrūs atródyti gali,
bet juos ẽsant akýtus galẽsi tuojaũ pamatyti:
juk olosè ar urvuõs per ãkmenis tẽkantys vandens
sunkiasi ir̃ lašaĩs gausiaĩs tartum ãšaras lieja.
Maistas gyvũjų būtýbių po vìsą kū́ną pasklinda.
Auga ir mẽdžiai, vaisiùs vesdamì, kai laĩkas ateina,
nes nuo pat jũjų šaknũ į vir̃šų skleĩdžiasi maistas,

Per truncos ac per ramos diffunditur omnis.
Inter saepta meant voces et clausa domorum
Transvolitant, rigidum permanat frigus ad ossa,
Quod, nisi inania sint, qua possent corpora quaeque
Transire, haud ulla fieri ratione videres.
Denique cur alias aliis praestare videmus
Pondere res rebus nilo maiore figura?
Nam si tantundemst in lanae glomere quantum
Corporis in plumbo est, tantundem pendere par est,
Corporis officiumst quoniam premere omnia deorsum,
Contra autem natura manet sine pondere inanis.
Ergo quod magnumst aeque leviusque videtur,
Nimirum plus esse sibi declarat inanis;
At contra gravius plus in se corporis esse
Dedicat et multo vacui minus intus habere.
Est igitur nimirum id quod ratione sagaci
Quaerimus, admixtum rebus, quod inane vocamus.
Illud in his rebus ne te deducere vero
Possit, quod quidam fingunt, praecurrere cogor.
Cedere squamigeris latices nitentibus aiunt
Et liquidas aperire vias, quia post loca pisces
Linquant, quo possint cedentes confluere undae.
Sic alias quoque res inter se posse moveri
Et mutare locum, quamvis sint omnia plena.
Scilicet id falsa totum ratione receptumst.
Nam quo squamigeri poterunt procedere tandem,
Ni spatium dederint latices? Concedere porro
Quo poterunt undae, cum pisces ire nequibunt?
Aut igitur motu privandumst corpora quaeque,
Aut esse admixtum dicendumst rebus inane,
Vnde initum primum capiat res quaeque movendi.
Postremo duo de concursu corpora lata

per kamíeną praeĩdamas ir̃ per kiekvíeną šakelę.
Eina garsaĩ pro síenas namų̃, pro durìs uždarytas,
ir iki káulų pačių̃ šiurpùsis pérveria šaltis.
Jeigu nebū́tų jokių̃ tuštumų̃, kuriomìs gali kūnai
slinkti, tokių̃ reiškinių̃ tu niẽkaip nepamatýtum.
Ir pagaliaũ, kodė̃l nevienódo svório mes matom
esant dáiktus, nors sàvo dydžiù jie nesìskiria nieko?
Juk jeigu vìlnos kuodẽlyje kiẽkis toks pàt yra kūno,
kiek jo švìno yrà gabalè, tiek ir svérti turė̀tų,
nes viską slė̃gti žemỹn — ypatìnga kū́no savybė̀.
Ir atvirkščiaĩ: tuštumà juk jókio svõrio neturi,
taigi, dáiktui svė̃riant mažiaũ už tókį pat kitą
daiktą, anàs tuštumõs daugiaũ privãlo turė́ti.
Priešingai: kaĩ tik tùrim dáiktą sunkèsnį už kitą,
kūno daugiaũ, tuštumõs gi mažiaũ jis turė̃ti privalo.
Taigi į dáiktus tikraĩ įmaišýta tataĩ, ko mes ieškom
savo protù įmaniù, ir tùštuma taĩ mes vadinam.
Čia man tèks įspė́ti tavè, kad tavę̃s nenuvestų
nuo teisýbės į šãlį tataĩ, ką kitì prasimano.
Sako jiẽ, kad vanduõ žuvìms žvynúotoms užleidžia
kelią, nes jõs už savę̃s paliẽkančios viẽtą, kur gali
vė̀l susilíeti, prieš taĩ į šalìs pasitráukusios, srõvės;
taip ir kitì daiktaĩ, vietàs keisdamì savo tarpe,
gali judė́ti, esą̃, nors érdvė pripìldyta bū̃tų.
Aišku, kad tókio galvójimo pãgrindas bùs neteisingas,
nes pagaliaũ, kur galė̃tų plaũkti žùvys žvynuotos,
jeigu joms vándenys viẽtos nedúotų? O kur̃ gi galė̃tų
srovės vandeñs pasitráukti, jei žùvys plaũkt nepajė̃gtų?
Tad ar kū́nai judė́jimo visiškai tùri nustoti,
ar pripažìnti mums reĩkia, kad kū́nai ir tùštumą turi,
ir kad, bū́tent, iš čià jie gáuna judė́jimo pradžią.
Jei pagaliaũ didóki du kū́nai susìduria, smarkiai

Si cita dissiliant, nempe aer omne necessest,
Inter corpora quod fiat, possidat inane.
Is porro quamvis circum celerantibus auris
Confluat, haud poterit tamen uno tempore totum
Compleri spatium; nam primum quemque necessest
Occupet ille locum, deinde omnia possideantur.
Quod si forte aliquis, cum corpora dissiluere,
Tum putat id fieri quia se condenseat aer,
Errat; nam vacuum tum fit quod non fuit ante,
Et repletur item vacuum quod constitit ante,
Nec tali ratione potest denserier aer,
Nec, si iam posset, sine inani posset, opinor,
Ipse in se trahere et partis conducere in unum.
Quapropter, quamvis causando multa moreris,
Esse in rebus inane tamen fateare necessest.
Multaque praeterea tibi possum commemorando
Argumenta fidem dictis corradere nostris.
Verum animo satis haec vestigia parva sagaci
Sunt per quae possis cognoscere cetera tute.
Namque canes ut montivagae persaepe ferarum
Naribus inveniunt intectas fronde quietes,
Cum semel institerunt vestigia certa viai,
Sic alid ex alio per te tute ipse videre
Talibus in rebus poteris caecasque latebras
Insinuare omnis et verum protrahere inde.
Quod si pigraris paulumve recesseris ab re,
Hoc tibi de plano possum promittere, Memmi:
Vsque adeo largos haustus e fontibus magnis
Lingua meo suavis diti de pectore fundet,
Vt verear ne tarda prius per membra senectus
Serpat et in nobis vitai claustra resolvat,
Quam tibi de quavis una re versibus omnis

vienas nuo kìto po tõ atšóka, tad óras savaime
tuštumą tùri užim̃t, kurì tarp jų̃ atsirado;
bet ir čionaĩ iš visur̃ smarkiù dvelkimù įsiverždams
erdvės tačiaũ visõs nepajė̃gs iš kar̃to užpildyt:
vietą jisaĩ iš pradžių̃ būtinaĩ užim̃s artimiausią,
o tik po tõ ir kìtą, galóp ir lìkusią visą.
Jeigu kas mãno, kad kū́nai gãli išsisklaidýti
tik todė̃l, kad óras sugniū̃žta, galvója klaidingai:
juk tuščiù pasidãro, anksčiaũ kas tókiu nebuvo,
o prisipìldo tàs, anksčiaũ kas tū́nojo tuščias.
Ir apskritaĩ neįmãnoma órui šìtaip tirštėti:
jeigu jis ir̃ įmanýtų, manaũ, susispáust negalėtų
be tuštumõs ir į víena dalìs suglaũsti savąsias.
Taigi, kíek tu begaĩštum, norė̃damas mán prieštarauti,
teks pagaliaũ pripažìnt daiktuõs aną tùštumą esant.
Daug ir kitų̃ įródymų dár čia pariñkti galė̃čiau,
kad paaiškė̃tų labiaũ galvójimo màno tikrumas,
bet jau ir šių̃ nežymių̃ pastabų̃ įžvalgiám tavo protui
turi pakàkt, kad tikraĩ, kas lìko, supràsti gebėtum.
Ak panašiaĩ kaip skalìkai uoslė dažniáusiai suranda
landynès žvėrių̃ kalnuosè, dengtàs medžių lapais,
kai tik kar̃tą iš pė́dsakų tìkrąjį kẽlią nustato,
taip ir tu pàts šiamè reikalè pamažù gal gebėsi
reiškinius víeną po kìto stebė́ti, pė́dsakus radęs,
ir, vietàs ištýręs tamsiàs, visą tiẽsą suvokti.
Jei gaišúoji dabar̃ ir vìs neslìmi darbo,
štai ką galiù atviraĩ aš, Mèmijau, táu pažadėti:
tokia gausìnga srovè, besiver̃žiančia ìš galingųjų
mano krūtìnės versmių̃, pasipil̃s kalbà patrauklioji,
jog net bijaũsi, kàd per ankstì neatšliaũžtų senatvė
ir mums abíem gyvẽnimo saĩtų visái nenutrauktų,
kolei aš táu eilė́mis aprašýti bent víeną dalyką

Argumentorum sit copia missa per auris.
Sed nunc ut repetam coeptum pertexere dictis
Omnis, ut est, igitur per se natura duabus
Constitit in rebus; nam corpora sunt et inane,
Haec in quo sita sunt et qua diversa moventur.
Corpus enim per se communis dedicat esse
Sensus; cui nisi prima fides fundata valebit,
Haud erit occultis de rebus quo referentes
Confirmare animi quicquam ratione queamus.
Tum porro locus ac spatium, quod inane vocamus,
Si nullum foret, haud usquam sita corpora possent
Esse neque omnino quoquam diversa meare;
Id quod iam supera tibi paulo ostendimus ante.
Praeterea nil est quod possis dicere ab omni
Corpore seiunctum secretumque esse ab inani,
Quod quasi tertia sit numero natura reperta.
Nam quodcumque erit, esse aliquid debebit id ipsum,
Augmine vel grandi vel parvo denique, dum sit;
Cui si tactus erit quamvis levis exiguusque,
Corporis augebit numerum summamque sequetur.
Sin intactile erit, nulla de parte quod ullam
Rem prohibere queat per se transire meantem,
Scilicet hoc id erit, vacuum quod inane vocamus.
Praeterea per se quodcumque erit, aut faciet quid
Aut aliis fungi debebit agentibus ipsum
Aut erit ut possint in eo res esse gerique.
At facere et fungi sine corpore nulla potest res,
Nec praebere locum porro nisi inane vacansque
Ergo praeter inane et corpora tertia per se
Nulla potest rerum in numero natura relinqui,
Nec quae sub sensus cedat ullo tempore nostros,
Nec ratione animi quam quisquam possit apisci.

spėsiu, įródymų daũgel ausìms pateĩkdamas tavo.
Nūn aš tęsiù toliaũ pradė́tą áudinį žodžių.
Prigimtį vìsą daiktų̃, kaip yrà, du dalỹkai sudaro:
pirma – yrà tai kū́nai, o añtra – érdvė tuščioji,
kur daiktaĩ visi ẽsti ir jùda kryptim̃ įvairiausiom.
Pojūtis ĩprastas mū́sų daiktų̃ savaimìngą buvimą
rodo, o jéigu mes júo sprendìmo pagrį̃sti nenorim,
tai negalė́sim visái, neturė́dami kuõ pasikliauti,
spręst apie kókius bebū́tų slaptùs ir nemãtomus daiktus.
Jeigu érdvės nebū́tų ar viẽtos, kur tùštumą sakom
esant, tai kū́nai bū́ti kur nórs visái negalėtų,
įvairiomìs kryptimìs jie taip pàt negalė́tų judė́ti,
kaip jau màno anksčiaũ šiek tíek tau išáiškinta buvo.
Juk tikraĩ negalė́tum pasiū́lyti niẽko tu tokio,
kas neturė́tų rỹšio su tùštuma ar̃ ir su kūnu,
o kažkokiõs trečiõs prigimtiẽs pasiródyt galė́tų.
Visa juk, kàs tik yrà, kuo nórs būtinaĩ turi būti,
ar tai dìdelio kàs labaĩ, ar nedìdelio tūrio:
jeigu prieĩnamas bùs tas dáiktas nors kíek palietimui,
visumą kū́nų padìdins jisaĩ ir skaĩčių padaugins.
Jei jis nebùs palietìmui prieĩnamas ìš jokio šono
ir negalė̃s sutrukdýti daiktáms pro jį̃ prasiskverbti,
bus tataĩ kiaurumà, – ją tùštuma prãtom vadinti.
Juk, be tõ, visa taĩ, kas ẽsti savaime pasauly,
visa tai veĩkia ar kìto dáikto veĩkiama esti,
ar pagaliaũ bus tataĩ, kur daiktaĩ gali bū́t ir judė́ti.
Veikti ir kìto veĩkiamas bū́ti tegãli tik kūnas,
įtalpìnti dáiktą įmãno tik érdvė tuščioji.
Taigi, išskỹrus kū́nus ir tùštumą, niẽko nelieka
tarpe daiktų̃, kas prìgimtį trẽčią galė́tų turėti:
ar kurią mẽs gebė́tume pójūčiais sàvo suvokti,
ar kuri prõtui mū́sų kaip nórs prieĩnama būtų.

Nam quaecumque cluent, aut his coniuncta duabus
Rebus ea invenies aut horum eventa videbis.
Coniunctum est id quod nusquam sine permitiali
Discidio potis est seiungi seque gregari,
Pondus uti saxis, calor ignist, liquor aquai,
Tactus corporibus cunctis, intactus inani.
Servitium contra, paupertas, divitiaeque,
Libertas, bellum, concordia, cetera quorum
Adventu manet incolumis natura abituque,
Haec soliti sumus, ut par est, eventa vocare.
Tempus item per se non est, sed rebus ab ipsis
Consequitur sensus, transactum quid sit in aevo,
Tum quae res instet, quid porro deinde sequatur.
Nec per se quemquam tempus sentire fatendumst
Semotum ab rerum motu placidaque quiete.
Denique Tyndaridem raptam belloque subactas
Troiugenas gentis cum dicunt esse, videndumst
Ne forte haec per se cogant nos esse fateri,
Quando ea saecla hominum, quorum haec eventa fuerunt,
Irrevocabilis abstulerit iam praeterita aetas.
Namque aliud saeclis, aliud regionibus ipsis
Eventum dici poterit quodcumque erit actum.
Denique materies si rerum nulla fuisset,
Nec locus ac spatium, res in quo quaeque geruntur,
Numquam Tyndaridis forma conflatus amoris
Ignis, Alexandri Phrygio sub pectore gliscens,
Clara accendisset saevi certamina belli,
Nec clam durateus Troianis Pergama partu
Inflammasset equus nocturno Graiugenarum;
Perspicere ut possis res gestas funditus omnis
Non ita uti corpus per se constare neque esse,
Nec ratione cluere eadem qua constet inane,

Juk visa taĩ, pavadìnti ką gãlime, bùs ar savybė
pradų anũjų dviejũ, arba jũ reiškinỹs, kaip matysi.
Nes tai savýbė yrà, kas negãli bū́ti atskirta
ar išjùngta iš kuȓ, nepražùdžius ir tõ, kam tai dera:
akmeniui svõris, ùgniai karštùmas, drėgmẽ vandenims, o
kūnams visíems lytẽjimas, tùštumai – nejuntamùmas.
O vergijà, atvirkščiaì, ar skuȓdas nelémtas, ar turtas,
kaip ir láisvė, ir kãras, taikà, ir kàs tik ateina
čion į pasáulį ar eĩna iš jõ, gamtõs gi nekeičia, –
visa tai *mẽs reiškiniaĩs teisìngai įprãtom vadinti.*
Lygiai ir laĩko nėrà savaimìngo, o pãtys dalykai
žadina pójūčius tõ, kas ámžių bẽgyje vyko,
kas pasidãro dabaȓ ir ateityjè kas darỹsis.
Būtina mùms pripažìnti, kad niẽkas pajùsti negali
laiko, kaip tókio, anãpus rimtiẽs ir jùdančių kūnų.
Taigi, kai sãko dùkterį Tìndaro bùvus pagrobtą,
ar kad trojiẽčiai karè pralaimẽjo, nereĩkia manyti,
jog aniẽ reiškiniaĩ saváiminiai vìsiškai esti,
nes tas žmonių̃ kartàs, sukẽlusias réiškinius tokius,
nebesugrį́žtamas laĩkas nugramzdė visàs amžinybėn.
Juk visa taĩ, kas įvỹks ar žmonių̃ kartosè, arba žemės
vietose, réiškiniu ta ĩ mes įprãtom teisìngai vadinti.
Jei visi kū́nai be mẽdžiagos bū́tų ir jéi neužimtų
erdvės ar viẽtos kokiõs, kur vìskas privãlo darytis,
Tindaro dùkros grožiù įžiebtà aistrà liepsningoji
Aleksándro frigiẽčio širdiẽs nugalẽjus nebūtų,
mūšių garsių̃ nebū́tų sukẽlus žiauriáusiojo karo
ir netikẽtai nakčià, išliñdę iš árklio medinio,
niekad nebū́tų trojiẽčiams sudẽginę Pèrgamo graikai.
Aiškiai mataĩ tu dabaȓ, kad visì tie veiksmaĩ iki vieno
nei esmìnės savýbės, nei tõ savitùmo neturi,
koks yra kū́nų, o tùštumai iȓgi nėrà giminingi.

Sed magis ut merito possis eventa vocare
Corporis atque loci, res in quo quaeque gerantur.
Corpora sunt porro partim primordia rerum,
Partim concilio quae constant principiorum.
Sed quae sunt rerum primordia, nulla potest vis
Stinguere; nam solido vincunt ea corpore demum.
Etsi difficile esse videtur credere quicquam
In rebus solido reperiri corpore posse.
Transit enim fulmen caeli per saepta domorum,
Clamor ut ac voces; ferrum candescit in igni
Dissiliuntque fero ferventia saxa vapore;
Tum labefactatus rigor auri solvitur aestu;
Tum glacies aeris flamma devicta liquescit;
Permanat calor argentum penetraleque frigus,
Quando utrumque manu retinentes pocula rite
Sensimus infuso lympharum rore superne.
Vsque adeo in rebus solidi nil esse videtur.
Sed quia vera tamen ratio naturaque rerum
Cogit, ades, paucis dum versibus expediamus
Esse ea quae solido atque aeterno corpore constent,
Semina quae rerum primordiaque esse docemus,
Vnde omnis rerum nunc constet summa creata.
Principio quoniam duplex natura duarum
Dissimilis rerum longe constare repertast,
Corporis atque loci, res in quo quaeque geruntur,
Esse utramque sibi per se puramque necessest.
Nam quacumque vacat spatium, quod inane vocamus,
Corpus ea non est; qua porro cumque tenet se
Corpus, ea vacuum nequaquam constat inane.
Sunt igitur solida ac sine inani corpora prima.
Praeterea quoniam genitis in rebus inanest,
Materiem circum solidam constare necessest,

Taigi galì ne be pãgrindo juõs reiškiniaĩs pavadinti
kū̃no ir viẽtos, kur vìskas pasáulyje mū́sų įvyksta.
Kūnai tàt iš daliẽs daiktų̃ yra prãdai pirmykščiai,
o iš daliẽs sudarýti iš sántakos prãdų anų̃jų.
Tų̃jų gi prãdų pirmýkščių jokià nepajė́gtų galybė
išnaikìnt: sūdrumù savo kū́nų jie nùgali viską.
Aišku, neleñgva įsivaizdúot, kad gãlim aptìkti
mūsų pasáuly ką nórs, kas sūdrùmo nepàprasto būtų:
net ir per síenas namų̃ prasiskverbia žaibaĩ dangiškieji,
lygiai kaip šaũksmas ar žõdžiai; ugnỹ geležìs suminkštėja,
akmens į gãbalus skỹla, siutìngo įkaĩtinti karščio;
auksas prarañda kietùmą, ugnỹ kai jį pràdeda lydyt,
ledas pavìrsta skysčiù, liepsnójančio veĩkiamas vario;
šaltis šiurpùs, taip pàt šilumà, pro sidãbrą praeina:
viena ir añtra pajuñtam, kai mùms pasitáiko paimti
rankomis taũrę vandeñs, sklidinaĩ iki krãšto pripiltą.
Taigi atródo, kad kiáurai sūdraũs nėra niẽko pasauly.
Bet kadángi daiktų̃ prigimtìs ir protãvimas sveikas
verčia manýti kitaĩp, trumpaĩ eilėmìs pasakysim,
kad amžinų̃ ir sūdrių̃ pasáulyje ẽsama kū̃nų:
kalbame čià apie sė̃klas daiktų̃ ir kū́nus pirmykščius,–
pradai tataĩ, iš kurių̃ susidãrė mū̃s vìsas pasaulis.
Ir, pirmiáusia, kadángi čia skìrtumas jaũ nustatytas
tarpe dalỹkų dviejų̃, pagal prìgimtį jų̃jų dvejopą,
bū́tent, tarp kū́no ir viẽtos, kuriõj veiksmaĩ pasireiškia,
tai neišvéngiamai sẽka, jog jiẽ savàiminiai esti.
Juk kur ẽsama érdvės – ją tùštuma mẽs pavadinom,–
kū̃no ten nė̃r, o visur̃, kur tìk užtiñkamas kūnas,
erdvės tuščiõs tenaĩ atsiràsti niẽkaip negali.
Kūnai, vadìnas, pirmìniai – sū̃drūs, tuštỹmės neturi.
O kadángi daiktuõs sudėtìniuose tùštumą randam,
ji būtinaĩ apsuptà turi bū́ti sū́driojo daikto.

Nec res ulla potest vera ratione probari
Corpore inane suo celare atque intus habere,
Si non, quod cohibet, solidum constare relinquas.
Id porro nil esse potest nisi materiai
Concilium, quod inane queat rerum cohibere.
Materies igitur, solido quae corpore constat,
Esse aeterna potest, cum cetera dissoluantur.
Tum porro si nil esset quod inane vacaret,
Omne foret solidum; nisi contra corpora certa
Essent, quae loca complerent quaecumque tenerent,
Omne quod est spatium, vacuum constaret inane.
Alternis igitur nimirum corpus inani
Distinctum, quoniam nec plenum naviter exstat
Nec porro vacuum. Sunt ergo corpora certa
Quae spatium pleno possint distinguere inane.
Haec neque dissolui plagis extrinsecus icta
Possunt, nec porro penitus penetrata retexi,
Nec ratione queunt alia temptata labare;
Id quod iam supra tibi paulo ostendimus ante.
Nam neque collidi sine inani posse videtur
Quicquam, nec frangi, nec findi in bina secando,
Nec capere umorem, neque item manabile frigus,
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur.
Et quo quaeque magis cohibet res intus inane,
Tam magis his rebus penitus temptata labascit.
Ergo si solida ac sine inani corpora prima
Sunt ita uti docui, sint haec aeterna necessest.
Praeterea nisi materies aeterna fuisset,
Antehac ad nilum penitus res quaeque redissent,
De niloque renata forent quaecumque videmus.
At quoniam supra docui nil posse creari
De nilo neque quod genitum est ad nil revocari,

Taipgi, protáujant sveikaĩ, sutìkti negãlima, jogei
kūne savãjam daiktaĩ paslẽpę tùštumą laiko,
jei nesutìksim, kad ją̃ sūdrùsis àpsupa pradas.
Medžiagos tik derinỹs, kita veĩtus, vienìntelis geba
tuščiąją érdvę apsùpt savimì ir ją̃ palaikyti.
Taigi, tik mẽdžiaga tóji, kurią̃ vien sūdrùsis sudaro
kūnas, bū̃t amžinà tegál, visa kìta suskyla.
Jeigu, toliaũ, tu érdvės tuščiõs neužtìktumei niekur,
visas pasáulis bū̃tų sūdrùs; ir vė̃l, jei nebūtų
kūnų jokių̃, kad jiẽ užpìldytų érdvę, kur tūno,
niekur pasáulyje niẽko nebū̃tų, tik érdvė tuščioji.
Kūnas, atseĩt, visuĩ pakaitõm su tùštuma eina,
nes kaip pilnùmo visiško nepasitáiko pasáuly,
taip ir tuštùmo visiško nė̃r; tam tikrì yra kūnai,
kur savù pilnumù atribója tùščiąją erdvę.
Kūnai šiẽ nei nuo ìšorės dū̃žių negãli suirti,
nei suskìlti vidùj dalimìs nuo nežìnomo smūgio,
nei, kitókios jė̃gõs paveiktì, į niẽką pavirsti,
kaip jau mū́sų anksčiaũ bent kíek tau nuródyta buvo.
Be tuštumõs, vadìnasi, niẽkas sudùžti negãli,
nei suláužytas bū́ti, neĩ į dù padalytas,
nei įsisiuĩbti drėgmė̃s ar kiáurai vẽriančio šalčio,
ar kaitriõs ugniẽs, kurie vìską pasáuly naikina;
aišku, kad juõ daugiaũ savyjè tuštumõs turi kūnai,
juo greičiaũ aniẽ gaivalaĩ sunaikìnti juos gali.
Jeigu prãduose nė̃r tuštumõs ir jéigu jie standūs,
tai, kaip įródžiau anksčiaũ, tikraĩ amžinì turi būti.
Jeigu, be tõ, nelaikýtumėm mẽdžiagą ámžiną esant,
visas pasáulis seniaĩ jau į niẽką bū́tų pavirtęs,
ir visa taĩ, ką mes mãtom, iš niẽko turė̃tų atgimti.
Bet, kadángi anksčiaũ dar įródžiau, kad ràstis iš nieko
niekas negãli ir taĩ, kas rãdos, į niẽką pavirsti,

Esse immortali primordia corpore debent,
Dissolui quo quaeque supremo tempore possint,
Materies ut suppeditet rebus reparandis.
Sunt igitur solida primordia simplicitate
Nec ratione queunt alia servata per aevum
Ex infinito iam tempore res reparare.
Denique si nullam finem natura parasset
Frangendis rebus, iam corpora materiai
Vsque redacta forent aevo frangente priore,
Vt nil ex illis a certo tempore posset
Conceptum ad summum aetatis pervadere finem.
Nam quidvis citius dissolvi posse videmus
Quam rursus refici; quapropter longa diei
Infinita aetas anteacti temporis omnis
Quod fregisset adhuc disturbans dissoluensque,
Numquam relicuo reparari tempore posset.
At nunc nimirum frangendi reddita finis
Certa manet, quoniam refici rem quamque videmus.
Et finita simul generatim tempora rebus
Stare, quibus possint aevi contingere florem.
Huc accedit uti, solidissima materiai
Corpora cum constant, possint tamen omnia reddi,
Mollia quae fiunt, aer, aqua, terra, vapores,
Quo pacto fiant et qua vi quaeque gerantur,
Admixtum quoniam semel est in rebus inane.
At contra si mollia sint primordia rerum,
Vnde queant validi silices ferrumque creari,
Non poterit ratio reddi; nam funditus omnis
Principio fundamenti natura carebit.
Sunt igitur solida pollentia simplicitate,
Quorum condenso magis omnia conciliatu
Artari possunt validasque ostendere viris.

pradai pirmýkščiai nemãrųjį kū́ną privãlo turėti,
kad daiktaĩ žlugdamì į juõs suskìlti galėtų,
ir kad mẽdžiagos likt̨ų daiktáms naujíems susikurti.
Taigi prãdai daiktų̃ yra sũdrūs ir nesudėtìngi;
jeigu bū́tų kitaĩp, nuo seniáusių laikų̃ negalėtų
atstatinė̃t iki šiõlei daiktų̃, per ámžius ištvė́rę.
Jei, antra veĩtus, gamtà visíems daiktáms susiskaldyt
jokios ribõs nebū́tų nustãčius, tai mẽdžiagos kūnai,
amžių praė̃jusių ar̃dančiai jė̃gai be pértrūkio veikiant,
nei pagamìnti ką nórs iš savę̃s laikù numatytu,
nei ilgo ámžiaus suláukti jiẽ niekadõs negalėtų.
Juk, iš tikrų̃jų, mes mãtome dáiktą kiekvíeną suirti
galint žymiai lengviaũ, negu bū́ti atgal̃ atstatytą;
taigi vìsa tataĩ, ką dienóms praė̃jusių amžių
suardýt, į dalìs smulkiáusias suskáldžius, pavyko,
sekančiais ámžiais tataĩ negalėtų jaũ būt atstatyta.
Bet paliktà tam tikrà ribà susiskáldymui esti,
nes mes mãtome dáiktą kiekvíeną iš naũjo atgimstant;
ir pagal rū́šis áiškiai yrà nustatýtas ribotas
laikas daiktáms, kad žydė́jimą sàvo ámžiaus pasiektų.
Čia ne pro šãlį primiñti, kad mẽdžiagos kū́nai pirmykščiai,
nors ir vìsiškai sũdrūs yrà, bet išáiškinti lengva
oro ir žẽmės, vandeñs ir ugniẽs, ir vìso, kas minkšta,
atsiradìmą iš jų̃ ir júosius tvar̃kančią jė́gą,
nes į sùdėtį kū́no yrà tuštumõs įmaišyta.
Ir atvirkščiaĩ: jeigu kū́nus pirmýkščius vaizdúosimės minkštus
esant, iš kur̃ geležìs ir ãkmens kietì atsirastų?
Mums nepavỹks to išáiškint, kadángi ãtveju tokiu
savo visų̃ prigimtìs pagrindìnių savýbių nustotų.
Pradai, vadìnasi, paprastumù sūdriúoju galìngi.
Jųjų didèsnis standùmas įgãlina kū́nus darytis
žymiai didèsnio kietùmo ir ródyti jė̃gą nemažą.

Porro si nullast frangendis reddita finis
Corporibus, tamen ex aeterno tempore quaeque
Nunc etiam superare necessest corpora rebus,
Quae nondum clueant ullo temptata periclo.
At quoniam fragili natura praedita constant,
Discrepat aeternum tempus potuisse manere
Innumerabilibus plagis vexata per aevum.
Denique iam quoniam generatim reddita finis
Crescendi rebus constat vitamque tenendi,
Et quid quaeque queant per foedera naturai,
Quid porro nequeant, sancitum quandoquidem exstat,
Nec commutatur quicquam, quin omnia constent
Vsque adeo, variae volucres ut in ordine cunctae
Ostendant maculas generalis corpore inesse,
Immutabilis materiae quoque corpus habere
Debent nimirum. Nam si primordia rerum
Commutari aliqua possent ratione revicta,
Incertum quoque iam constet quid possit oriri,
Quid nequeat, finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione atque alte terminus haerens,
Nec totiens possent generatim saecla referre
Naturam mores victum motusque parentum.
Tum porro quoniam est extremum quodque cacumen
Corporis illius, quod nostri cernere sensus
Iam nequeunt, id nimirum sine partibus exstat
Et minima constat natura; nec fuit umquam
Per se secretum neque posthac esse valebit,
Alterius quoniamst ipsum pars, primaque et una,
Inde aliae atque aliae similes ex ordine partes
Agmine condenso naturam corporis explent;
Quae quoniam per se nequeunt constare, necessest
Haerere unde queant nulla ratione revelli.

Jeigu ir įsivaizdúosime vìsiškai nẽsant ribótą
kūnų skilìmą, tačiaũ nuo seniáusių laikų̃ iki mūsų
pradai pirmýkščiai daiktè kiekvienam̃ išsilaĩkė, ir jieji
dar iki šiõl nebùvo patẽkę į jókį pavojų.
Bet jei prãdų pačių̃ prigimtìs tokia bū̃tų, kad jieji
skilti galė́tų, neáišku, kodė̃l iki šiõlei nuo amžių
jie išlìko sveikì, tiek smū̃gių nuõlat patyrę.
Tad pagaliaũ yrà nustatýtos rìbos pastovios
rūšiai daiktų̃ kiekvíenai, – jiems áugt ir gyvẽnime tverti,
ir nustatýta, ką jiẽ, prigimtiẽs laikýdamies dėsnių,
gali sukùrti lengvaĩ ir vìsiškai kõ jie negali,
jei atmainų̃ neįvỹks ir vìskas nekiñtama lieka;
kaip ir paũkščiai įvaĩrūs dangà raibuliúojančia plunksnų
kūno išsáugo dėmès, pagal gìminę sàvo kiekvienas,
taip ir mẽdžiaga prãdų nekiñtama tùri palikti
kūnuose rū̃šių visų̃. Juk jéigu keĩstis gebė́tų
pradai pirmýkščiai, nežìnomos mùms priežastiẽs nugalėti,
liktų neáišku visái, kas gãli pasáuly darytis
ir kas negãli, kuriuõ gi būdù apribójamos jė́gos
daikto kiekvíeno ir gãlas koks jám paskutìnis paskirtas;
ir atsigìmt kartosè naujosè negalė́tų tiek kartų
protėvių bū̃das, buitìs, judesiaĩ ir kìtos savybės.
Taigi toliaũ: kadángi yrà kažkóks kraštutinis
kūno to tãškas, kuriõ mes jausmaĩs nebegãlim suvokti,
tai, be ãbejo, tãškas tasaĩ nebedãlomas esti;
savo prigimtimì jis yrà mažiáusias už vìską,
niekad savàiminis jìs nebùvo, nebùs irgi niekad, –
jis ir vieniñtelė, jìs ir pirmóji dalìs kito kūno;
paskum panãšūs kitì paeiliuĩ, susiglaũdę į bū̃rį,
eina ir kū̃ną pripìldo, ir prìgimtį jõjo sudaro;
patys saváiminiais jiẽ visái negalė́dami būti
laikosi, áišku, krūvõj, ir niẽkas išskìrt jų negali.

Sunt igitur solida primordia simplicitate,
Quae minimis stipata cohaerent partibus arte,
Non ex illorum conventu conciliata,
Sed magis aeterna pollentia simplicitate,
Vnde neque avelli quicquam neque deminui iam
Concedit natura reservans semina rebus.
Praeterea nisi erit minimum, parvissima quaeque
Corpora constabunt ex partibus infinitis,
Quippe ubi dimidiae partis pars semper habebit
Dimidiam partem, nec res praefiniet ulla.
Ergo rerum inter summam minimamque quid escit?
Nil erit ut distet. Nam quamvis funditus omnis
Summa sit infinita, tamen, parvissima quae sunt,
Ex infinitis constabunt partibus aeque.
Quod quoniam ratio reclamat vera negatque
Credere posse animum, victus fateare necessest
Esse ea quae nullis iam praedita partibus exstent
Et minima constent natura. Quae quoniam sunt,
Illa quoque esse tibi solida atque aeterna fatendum.
Denique si minimas in partis cuncta resolvi
Cogere consuesset rerum natura creatrix,
Iam nil ex illis eadem reparare valeret
Propterea quia, quae nullis sunt partibus aucta,
Non possunt ea quae debet genitalis habere
Materies, varios conexus, pondera, plagas,
Concursus, motus, per quae res quaeque geruntur.

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem atque ex igni summam consistere solo,
Magno opere a vera lapsi ratione videntur.
Heraclitus init quorum dux proelia primus,
Clarus ob obscuram linguam magis inter inanis
Quamde gravis inter Graios, qui vera requirunt.

Pradai, vadìnasi, kū́nų – sū̃drūs ir nesudėtingi,
laikosi glaũdžiai, iš mažýčių dalių̃ sukabinti;
bet ne susibūrìmas tataĩ atskirų̃ dalelýčių,
savo tik ámžinu paprastumù visumà galingóji,
iš kuriõs nei atplė̃šti ko nórs, nei atim̃ti neleidžia
jau patì prigimtìs, daiktáms palaikýdama sėklas.
Taigi mažèsnio ko nórs jei nebùs, iš dalių̃ begalinio
skaičiaus net pãtys mažiáusi kūnẽliai turė̃s susidėti
pusė, vadìnas, turė̃s visuomèt vėl sãvąją pusę,
ir daiktáms dalýtis pusiáu nenumãtoma galo.
Kuo gi skir̃sis tuomèt visatà nuo dáikto mažiausio?
Aišku, nė kíek nesiskir̃s. Juk nórs iš tikrų̃jų be krašto
ši visatà begalìnė, tačiaũ ir pãtys mažiausi
josios daiktaĩ lygiomìs sukurtì iš dalių̃ begalinių.
Nuovoka mū́sų sveikóji tačiaũ pasirýžus paneigti,
kad mūsų prõtas tikė̃t tuo galė́tų, ir liẽka sutikti
tau neišvéngiamai, jóg nedãlomų ẽsama kūnų
ir mažiáusio, be tõ, pavìdalo. Taĩgi, jiems esant,
reik pripažìnt jų kokýbę ir ámžiną ẽsant, ir sūdrią.
Jeigu gamtà pagaliaũ visùs pagamìndama daiktus,
verstų júosius visùs į smulkiáusias suskìlt dalelytes,
vėl jokio dáikto jinaĩ niekuomèt atgamìnt negalė́tų.
Juk, iš tiesų̃, tataĩ, kas netùri jokių̃ dalelyčių,
nieko netùri iš tõ, ko kùriančiai mẽdžiagai reikia:
nei derinių̃ įvairių̃, nei sunkùmo, nei susidūrìmo,
nei judesių̃, nei smū̃gių,– kas bū́tina dáiktui sukurti.

Tad kas mãnė, kad pãgrindą vìso pasáulio sudaro
vien tik ugnìs ir daiktaĩ iš ugniẽs bus visì atsiradę,
tie, atródo, tolì nuo protãvimo sveĩko nukrypo.
Vadas tokių̃ – Heraklìtas: jis pìrmas juos vẽda į mū̃šį;
jis pagarsė́jo graĩkuos dėl sàvo kalbõs miglotumo,
žymiai labiaũ tarp kvailių̃, negu tų̃, tiesõs kas paieško.

Omnia enim stolidi magis admirantur amantque,
Inversis quae sub verbis latitantia cernunt,
Veraque constituunt quae belle tangere possunt
Auris et lepido quae sunt fucata sonore.
Nam cur tam variae res possent esse requiro,
Ex uno si sunt igni puroque creatae.
Nil prodesset enim calidum denserier ignem
Nec rarefieri, si partes ignis eandem
Naturam quam totus habet super ignis haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus esset,
Languidior porro disiectis disque sipatis.
Amplius hoc fieri nil est quod posse rearis
Talibus in causis, nedum variantia rerum
Tanta queat densis rarisque ex ignibus esse.
Id quoque, si faciant admixtum rebus inane,
Denseri poterunt ignes rarique relinqui.
Sed quia multa sibi cernunt contraria Musae
Et fugitant in rebus inane relinquere purum,
Ardua dum metuunt, amittunt vera viai,
Nec rursum cernunt exempto rebus inani
Omnia denseri fierique ex omnibus unum
Corpus, nil ab se quod possit mittere raptim;
Aestifer ignis uti lumen iacit atque vaporem,
Vt videas non e stipatis partibus esse.
Quod si forte ulla credunt ratione potesse
Ignis in coetu stingui mutareque corpus,
Scilicet ex nulla facere id si parte reparcent,
Occidet ad nilum nimirum funditus ardor
Omnis et e nilo fient quaecumque creantur.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
Proinde aliquid superare necesse est incolume ollis,

Juk kvailúosius stẽbina vìskas, ir méilę parodo
jie visam kám, ką surañda miglótais žõdžiais išreikšta;
laiko teisýbe jie vìską, kas aũsį malõniai kutena,
ar kas pósakiais, žõdžiais skambiaĩs išréiškiama puošniai.
Kaipgi, pakláusiu, galė́jo daiktaĩ atsiràst tiek įvairũs,
jeigu tìk iš ugniẽs vienõs ir grynõs sukurtì jie?
Nieko juk čià nepadė́tų ir taĩ, kad im̃tų tirštė́ti
arba retė́ti dagiói ugnìs, jei vìsos jos dalys
prigimtį́ tókią turė́tų, ugniẽs visumà kokia esti.
Juk suartė́jant dalìms, juo labiaũ karštýbė įniřštų,
o, praretė́jus jóms ir išsisklaĩdžius, atslū̃gtų.
Nieko daugiaũ, būki tìkras, šiuo ãtveju čià neįvyktų,
nekalbant jaũ apie taĩ, kad niẽkaip ràstis negali
tiek įvairių̃ daiktų̃ iš ugniẽs tai retõs, tai tirštosios.
Žinoma, jéigu jie tar̃tų kū̃nuose tùštumą esant,
tai dar gãlima bū́tų ugnìms tirštė́t ir retė́ti;
„Mūzos“ tačiaũ, matýdamos taĩp juos sáu prieštaraujant
ir tuštumõs daiktuosè buvìmą véngiant palikti,
darbo sunkaũs išsigañdusios, sùka iš tìkrojo kelio.
Jie to visái nesuprañta, kad, niẽkur nebū̃nant tuštumo,
viskas čia pàt sutirštė́tų ir kū̃nu pavir̃stų tik vienu,
kurs iš savę̃s išskìrti staigà ką nórs nepajė́gtų,
kaip kad ugnìs įkaĩtinta léidžia ir kar̃štį, ir šviesą,
o tu tadà pamataĩ, kad dãlys yrà jos netirštos.
Jeigu jie mãno, kàd dė̃l ko nórs ugnìs gali kartais
susijùngus užgèsti ir sàvo kū̃ną pakeĩsti,
aišku tadà, – jeigu jiẽ taip tvìrtinti neatsisãko, –
visiškai tùri pražū́ti ugnìs ir į niẽką pavirsti,
ir visa, kàs atsirañda pasáuly, iš niẽko darytis.
Juk jeigu keĩčiasi kàs ir ribàs saváśias palieka,
mirė̃, vadìnas, tataĩ, kas bùvo prieš pasikeitìmą.
Tat ir tùri kažkàs niekadõs nepakeĩčiamo bū̃ti,

Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes
De niloque renata vigescat copia rerum.
Nunc igitur quoniam certissima corpora quaedam
Sunt quae conservant naturam semper eandem,
Quorum abitu aut aditu mutatoque ordine mutant
Naturam res et convertunt corpora sese,
Scire licet non esse haec ignea corpora rerum.
Nil referret enim quaedam decedere, abire,
Atque alia attribui mutarique ordine quaedam,
Si tamen ardoris naturam cuncta tenerent;
Ignis enim foret omnimodis quodcumque crearent.
Verum, ut opinor, itast: sunt quaedam corpora quorum
Concursus, motus, ordo, positura, figurae
Efficiunt ignis, mutatoque ordine mutant
Naturam neque sunt igni simulata neque ulli
Praeterea rei quae corpora mittere possit
Sensibus et nostros adiectu tangere tactus.
Dicere porro ignem res omnis esse, neque ullam
Rem veram in numero rerum constare nisi ignem,
Quod facit hic idem, perdelirum esse videtur.
Nam contra sensus ab sensibus ipse repugnat
Et labefactat eos, unde omnia credita pendent,
Vnde hic cognitus est ipsi quem nominat ignem.
Credit enim sensus ignem cognoscere vere,
Cetera non credit, quae nilo clara minus sunt.
Quod mihi cum vanum tum delirum esse videtur.
Quo referemus enim? Quid nobis certius ipsis
Sensibus esse potest, qui vera ac falsa notemus?
Praeterea quare quisquam magis omnia tollat
Et velit ardoris naturam linquere solam,
Quam neget esse ignis, quidvis tamen esse relinquat?
Aequa videtur enim dementia dicere utrumque.

kad visì tau pasáulio daiktaĩ nepavir̃stų į nieką,
ir kad daiktų̃ begalýbė iš niẽko vèl nesusikur̃tų.
Bet, kadángi pasáulyje ẽsama kū́nų tikriausių,
turinčių prìgimtį tvãrią ir̃ nesikeĩčiančią niekad,
jiems gi išeĩnant arbà ir ateĩnant, ar tvar̃ką pakeičiant,
keičias esýbė daiktų̃ ir víena pavir̃sta į kitą, –
tai, matýt, ir paródo, kad jų̃ prigimtìs ne ugninė.
Nieko neréikštų, kad víenos dãlys traũktųsi, dingtų,
kitos jų viẽton ateĩtų, pakeĩstų ir tvar̃ką, ir eilę,
jei tik ugniẽs prigimtìs josè ta patì pasiliktų:
visos sukùrtos būtýbės savýbę ugnìnę turė́tų.
Bet, kaip manaũ, yra taĩp: pasáuly ẽsama kūnų,
kur padėtim̃, judesiaĩs, tvarkà bei pavìdalu savo
ugnį pagìmdo, o tvar̃ką pakeĩtę, ir prìgimtį keičia,
visiškai jiẽ su ugnim̃ panašùmo nustója, ir jokio
kito neprìmena dáikto, kurìs sugebė̃tų sužadint
kūno mū̃s jutimùs, prisiliẽsdamas kū́nu savuoju.
Tvirtinti, kaĩp anàs tatai dãro, ugnim̃ visus daiktus
esant ir̃, be ugniẽs, kito tìkro dáikto nebūnant
tarpe kitų̃ pasáulio daiktų̃, – tikrà beprotybė.
Prieš jutimùs jis sukỹla, jutìmais pàts pasiremdams,
sukrečia jìs visa taĩ, kuo grìñdžiamas patikimùmas,
pats iš tenaĩ išvèsdamas prãdą, ugnim̃ kur vadina.
Tiki jis, kàd tik jutìmai vieniñteliai ùgnį suvokia,
kitkuo nebètiki, nórs tai nė kiek ne mažiaũ yra aišku.
Nuomonę tókią laikaũ esant tùščią ir vìsiškai kvailą.
Kuo pagaliaũ pasirem̃sime? Kàs už jutìmą būt gali
patikimèsnio, kad áiškiai atskir̃tum teisýbę nuo melo?
Kaip čia mẽs, visa kìta atmẽtę, gamtõj vien tik karštį
stengsimės kélti aukščiaũ? Kodė̃l, atvirkščiaĩ pasielgus,
mums neatmèsti ugniẽs ir kodė̃l nepalìkti ko kito?
Aišku, juk tvìrtinti šiaĩp ar anaĩp neprotìnga vienodai.

Quapropter qui materiem rerum esse putarunt
Ignem atque ex igni summam consistere posse,
Et qui principium gignundis aera rebus
Constituere, aut umorem quicumque putarunt
Fingere res ipsum per se, terramve creare
Omnia et in rerum naturas vertier omnis,
Magno opere a vero longe derrasse videntur.
Adde etiam qui conduplicant primordia rerum
Aera iungentes igni terramque liquori,
Et qui quattuor ex rebus posse omnia rentur
Ex igni, terra atque anima procrescere et imbri.
Quorum Acragantinus cum primis Empedocles est,
Insula quem triquetris terrarum gessit in oris,
Quam fluitans circum magnis anfractibus aequor
Ionium glaucis aspergit virus ab undis,
Angustoque fretu rapidum mare dividit undis
Italiae terrarum oras a finibus eius.
Hic est vasta Charybdis et hic Aetnaea minantur
Murmura flammarum rursum se colligere iras,
Faucibus eruptos iterum vis ut vomat ignis
Ad caelumque ferat flammai fulgura rursum.
Quae cum magna modis multis miranda videtur
Gentibus humanis regio visendaque fertur,
Rebus opima bonis, multa munita virum vi,
Nil tamen hoc habuisse viro praeclarius in se
Nec sanctum magis et mirum carumque videtur.
Carmina quin etiam divini pectoris eius
Vociferantur et exponunt praeclara reperta,
Vt vix humana videatur stirpe creatus.
Hic tamen et supra quos diximus inferiores
Partibus egregie multis multoque minores,
Quamquam multa bene ac divinitus invenientes

Tad kas mãnė, kad pãgrindą vìso pasáulio sudaro
vien tik ugnìs ir daiktaĩ iš ugniẽs bus visì atsiradę,
ar kurie mãnė iš óro dáiktus visùs atsirandant,
dargi ir tiẽ, kas galvójo gẽbant vándenį kurti
daiktus visùs, arba mãnė, jog žẽmė sùkuria viską,
prigimtimì virsdamà daiktų̃ įvairiáusių pasaulio, –
rodos, visì jie, tolì nuo tiesõs atsidū́rę, paklydo.
Dar prie anų̃ priskir̃tini tiẽ, kas kū́nus pirmykščius
dvejina, jùngia su vàndeniu žẽmę ir ùgnį su oru,
ar net ir gaĩvalus kẽturis pãgrindu laĩko pasaulio,
būtent, žẽmę, skaĩdrųjį órą, vándenį, ugnį.
Pirmas jų tárpe yrà Empèdoklis ìš Agrigento;
jis trikam̃pės salõs pajū́ry išvýdo pasaulį,
ten, kur Jònijos jū́ros daũžosi bañgos didžiulės,
gausiai balsvomìs šlakstýdamos pùtomis krañtą;
sąsiauriu teñ mažù smarkiáusiai bangúodama jūra
atskiria krañtą salõs nuo ribų̃ Itãlijos žemės.
Čia ir Charìbdė žiaurì, ir Ètnos ugnìngos griaudimai
gresia vė̃lei pratrū́kti pykčiù, dar anksčiaũ sukauptuoju,
kad besiver̃žiančią ùgnį galìngą iš žiótčių išvemtų
ir į aukštýbes dangaũs išgrū́stų ugnìngus perkūnus.
Nors šalyjè toj ẽsama daũg žmonė́ms pamatyti
nuostabiáusių daiktų̃, ir krãštas lankýtinas esti,
pilna yrà ten gėrýbių visókių, gyvéntojai drąsūs,
nieko tačiaũ neturė́jo tas krãštas, kas bū́tų tiek verta,
tiek brangù, ar garbìnga, ar šveñta, kaip výras anasis.
Sklinda iš diẽviškos jõjo krūtìnės gaivìnančios giesmės,
atradimùs jis tókius garsiùs paskélbia pasauliui,
jog patikė́ti neleñgva, kad gìmęs jis ìš mirtingųjų.

Bet ir šìs, ir visì, dėl kurių̃ mes anksčiaũ jau kalbėjom,
kad menkesnì jie už šìtą ir ùžima láipsnį žemesnį,
nors iš širdiẽs gilumõs kalbė́ti jiems daũg ką pavyko

Ex adyto tamquam cordis responsa dedere
Sanctius et multo certa ratione magis quam
Pythia quae tripodi a Phoebi lauroque profatur,
Principiis tamen in rerum fecere ruinas
Et graviter magni magno cecidere ibi casu;
Primum quod motus exempto rebus inani
Constituunt et res mollis rarasque relinquunt,
Aera, rorem, ignem, terras, animalia, fruges,
Nec tamen admiscent in eorum corpus inane;
Deinde quod omnino finem non esse secandis
Corporibus faciunt, neque pausam stare fragori,
Nec prorsum in rebus minimum consistere quire;
Cum videamus id extremum cuiusque cacumen
Esse quod ad sensus nostros minimum esse videtur,
Conicere ut possis ex hoc, quae cernere non quis
Extremum quod habent, minimum consistere in illis.
Huc accedit item, quoniam primordia rerum
Mollia constituunt, quae nos nativa videmus
Esse et mortali cum corpore funditus, utqui
Debeat ad nilum iam rerum summa reverti
De niloque renata vigescere copia rerum;
Quorum utrumque quid a vero iam distet habebis.
Deinde inimica modis multis sunt atque veneno
Ipsa sibi inter se; quare aut congressa peribunt,
Aut ita diffugient, ut tempestate coacta
Fulmina diffugere atque imbris ventosque videmus.
    Denique quattuor ex rebus si cuncta creantur
Atque in eas rursum res omnia dissoluuntur,
Qui magis illa queunt rerum primordia dici
Quam contra res illorum retroque putari?
Alternis gignuntur enim mutantque colorem
Et totam inter se naturam tempore ab omni.

ir kai kadà pasitáikė teisìngus atsãkymus duoti,
gal tikresniùs ir labiaũ net šventùs, negu tiẽ, kuriuos taria
Pitija láurų gojẽly ant Fèbo trikõjo palinkus, –
jieji visì, priẽję pradùs, negarbìngai suklupo,
ir didíesiems didžiaĩ sunkùs griuvìmas tas buvo.
Taigi, pirmiáusia, todė̃l, kad judė́jimą jiẽ pripažį́sta
be tuštumõs, minkštùmą paliẽka, taip pàt ir retumą
oro, žẽmės, ugniẽs, vandeñs, gyvū̃nų ir vaisių.
Bet į kū́nus anuõs tuštumõs įmaišýt nesutinka.
Jie taip pàt nepažį́sta ribũ̜ jokių kū́nams dalinti
ir susmùlkinti jíems niekuomèt pabaigõs nenumato,
nes spėja dáiktus negãlint mažiáusio didùmo turėti,
nors ir mãtome mẽs, kad daiktè yra sãvosios ribos,
mū́sų jutìmams visàd atródančios pãčios mažiausios.
Taigi iš tõ tu sumèsti galì, kad ribà paskutinė
to, ko matýti negãlim, ir bùs anas kū́nas mažiausias.
Ir kadángi, be tõ, jie numãno kū́nus pirmykščius
minkštus ẽsant, kuriuõs mes gãlim stebė́ti pasauly
kaip mirtìngus dáiktus, – išeĩna, jógei nuo seno
laiko turė́tų daiktų̃ visumà į niẽką pavirsti
ir iš to niẽko taip pàt vėl daiktų̃ atsiràsti gausybė!
Viena ir añtra, kaip tù pamatýsi, tolì nuo teisybės.
Šie gaivalaĩ, be tõ, yra príešiški, sàvo net tarpe
vienas kitám nuodìngi, todė̃l arba pãtys pražū̃na,
susispiẽtę į krū̃vą, arbà išsiskìrsto, kaip matom
vė́jus, žaibùs ir liū́tis išskliñdant, audrõs išblaškytus.
    Ir pagaliaũ, jei iš keturių̃ gaivalų̃ susidaro
viskas, paskuĩ vėl į juõs daiktaĩ visì susiskaldo,
argi manýti negãlim, kad šiẽ ir ẽsti pirmykščiai
pradai, õ ne aniẽ gaivalaĩ šiems prãdžią padaro?
Juk nuo viens kìto ir gìmsta šìtie, spalvóm apsimaino
ir visà prigimtiñ tarp savę̃s nuo ámžių seniausių.

Sin ita forte putas ignis terraeque coire
Corpus et aerias auras roremque liquoris,
Nil in concilio naturam ut mutet eorum,
Nulla tibi ex illis poterit res esse creata,
Non animans, non exanimo cum corpore, ut arbor.
Quippe suam quicque in coetu variantis acervi
Naturam ostendet, mixtusque videbitur aer
Cum terra simul atque ardor cum rore manere.
At primordia gignundis in rebus oportet
Naturam clandestinam caecamque adhibere,
Emineat nequid, quod contra pugnet et obstet
Quominus esse queat proprie quodcumque creatur.
    Quin etiam repetunt a caelo atque ignibus eius
Et primum faciunt ignem se vertere in auras
Aeris, hinc imbrem gigni terramque creari
Ex imbri, retroque a terra cuncta reverti,
Vmorem primum, post aera, deinde calorem,
Nec cessare haec inter se mutare, meare
A caelo ad terram, de terra ad sidera mundi.
Quod facere haud ullo debent primordia pacto.
Immutabile enim quiddam superare necessest,
Ne res ad nilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
Quapropter quoniam quae paulo diximus ante
In commutatum veniunt, constare necessest
Ex aliis ea, quae nequeant convertier usquam,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Quin potius tali natura praedita quaedam
Corpora constituas, ignem si forte crearint,
Posse eadem demptis paucis paucisque tributis,
Ordine mutato et motu, facere aeris auras,

Betgi, kai tìk pagalvósi, jog jiẽ, į pórą suėję, —
kūnas ugniẽs su žẽmės, o vándenio kū́nas su oro, —
taip susijùngia tarpùsavy, kàd prigimtìs jų nekinta,
joks tau dáiktas iš jùnginio tõ negalẽs atsirasti,
nei koks sù gyvýbe, nei kóks be gyvýbės, kaip medis.
Juk šie visì daiktaĩ paródys prìgimtį savo,
įvairiaĩ susimaĩšę: tadà tau tèks pamatyti
žemę su óru ten maĩšantis, ùgnį drėgmẽj neišnykstant.
O gi tuo tárpu, daiktám besìkuriant, prãdai privalo
visiškai slãptą čià ir nemãtomą ẽsmę įterpti,
kad neiškìl̃tų kas nórs nesutiñkama ir̃ netrukdytų
tam, kas kùriama ẽsti, savàs ypatýbes pareikšti.
    Maža to, pràdeda jiẽ nuo dangaũs ir ugniẽs dangiškosios
ir išvedžiója óro srovẽm tą ùgnį pavirstant,
orą po tõ pagamìnant liẽtų, ir ìš lietaus žemę
kuriantis, õ vėliaũ vėl iš žẽmės vìską iškylant:
vandenį pir̃m visa kõ, paskuĩ gi ir órą, ir ugnį,
be atvangõs vis keĩčiantis víena į kìta, keliaujant
iš dangaũs į žẽmę, iš žẽmės į áukštus žvaigždynus.
Pradai pirmýkščiai tačiaũ viso tõ padarýti negali,
nes visadõs kažkàs nekiñtama tùri palikti,
visiškai kàd nepavir̃stų į niẽką daiktaĩ šio pasaulio.
Juk jeigu keĩčiasi kàs ir ribàs savą́sias palieka,
mirė, vadìnas, tataĩ, kas bùvo prieš pasikeitìmą.
Tad, jeigu vìsa tataĩ, ką võs tik ẽsam minėję,
keičiasi tókiu būdù, būtinaĩ turi bū́ti sudėta
tik iš prãdų tokių̃, kuriẽ pasikeĩsti negali,
kad visi táu pasáulio daiktaĩ nepavir̃stų į nieką.
Gal pripažìnti sutìktum verčiaũ, kad ẽsama kūnų
taip sudarýtų, jog, ùgnį kažkaĩp pagamìnę, po to vėl
sukuria órą, atẽmus iš jų̃jų nedaũg ir pridėjus
irgi nedaũg, kai judẽjimai jų̃ bei tvarkà pasikeĩčia,

Sic alias aliis rebus mutarier omnis?
„At manifesta palam res indicat“ inquis „in auras
Aeris e terra res omnis crescere alique;
Et nisi tempestas indulget tempore fausto
Imbribus, ut tabe nimborum arbusta vacillent,
Solque sua pro parte fovet tribuitque calorem,
Crescere non possint fruges, arbusta, animantes“.
Scilicet et nisi nos cibus aridus et tener umor
Adiuvet, amisso iam corpore vita quoque omnis
Omnibus e nervis atque ossibus exsoluatur.
Adiutamur enim dubio procul atque alimur nos
Certis ab rebus, certis aliae atque aliae res.
Nimirum, quia multa modis communia multis
Multarum rerum in rebus primordia mixta
Sunt, ideo variis variae res rebus aluntur.
Atque eadem magni refert primordia saepe
Cum quibus et quali positura contineantur
Et quos inter se dent motus accipiantque;
Namque eadem caelum, mare, terras, flumina, solem
Constituunt, eadem fruges, arbusta, animantis,
Verum aliis alioque modo commixta moventur.
Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis,
Cum tamen inter se versus ac verba necessest
Confiteare et re et sonitu distare sonanti.
Tantum elementa queunt permutato ordine solo.
At rerum quae sunt primordia, plura adhibere
Possunt unde queant variae res quaeque creari.
Nunc et Anaxogorae scrutemur homoeomerian,
Quam Grai memorant nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas,
Sed tamen ipsam rem facilest exponere verbis.

ir kad dáiktas víenas į kìtą pẽreina šìtaip?
„Bet“, pasakýsi, „juk mãtoma áiškiai, jógei į orą
smelkiasi vìskas iš žẽmės, kas tìk joj áuga ir minta,
ir jeigu tiñkamu tám laikù nepalìs čion iš oro,
liūties idañt supamì iki žẽmės mẽdžiai palinktų,
ir jei sáulė savaĩs spinduliaĩs visa kõ nesušildys,
augti tadà negalẽs nei žõlės, nei mẽdžiai, nei gyviai“.
Taigi, vadìnas, jei nepalaikýtų mus val̃gis kietàsis
su gaiviúoju skysčiù, gyvýbė, mūs kū́ną palikus,
taipgi ir raũmenis mū́sų visùs, ir káulus paliktų.
Pasistìprinam, nė̃r abejõnės, ir miñtame valgiais
tinkamais mùms, o vìsos kìtos būtýbės — savaisiais.
Aišku, jéigu daiktų̃ visókių prãdai vienodi
bus sumaišýti visókių daiktų̃ derinỹ daugeriopam,
turi daiktaĩ įvairiáusi ir mìsti maistù įvairiausiu.
Būna be gãlo svarbù neretaĩ ir pãdėtys pradų:
kas susijùngę su kuõ ir kókiu būdù išsidėstę,
kokį judė́jimą jiẽ tarpùsavy dúoda ir gauna.
Egi prãdai tie pãtys sudãro ir dañgų, ir žemę,
saulę, jū́rą, upès, medžiùs, vaisiùs ir gyvūnus,
tik judė́jimas jų̃ ir sumaĩšymas ẽsti įvairūs.
Net ir mū́sų šiosè eilėsè, kaip galì pastebėti,
raidžių vienódų jungìmas sudãro žõdžių daugybę;
bet juk ir eĩlės mūsìškės, ir žõdžiai — turì pripažinti —
tiek ir są́skambiu tárpe savę̃s, tiek ir tùriniu skirias.
Tiek padarýti įsténgia, vien tvar̃ką pakeĩsdamos, raidės!
Aišku, jog prãdai pirmýkščiai daugiaũ dar príemonių turi,
kad begalýbė daiktų̃ galė́tų iš jų̃ atsirasti.
Anaksagóro nũn nagrinė́sim homèomerìją, —
taip ji vadìnama graĩkų, — mū́sų kalbà gi negalim
žodžio savaĩp pasakýti: kalbõs mūs neléidžia skurdumas;
lengva tačiaũ mums išáiškinti žõdžio to tìkrąją prasmę;

Principio, rerum quam dicit homoeomerian,
Ossa, videlicet, e pauxillis atque minutis
Ossibus hic et de pauxillis atque minutis
Visceribus viscus gigni sanguenque creari
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis
Ex aurique putat micis consistere posse
Aurum et de terris terram concrescere parvis,
Ignibus ex ignis, umorem umoribus esse,
Cetera consimili fingit ratione putatque.
Nec tamen esse ulla de parte in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem esse secandis.
Quare in utraque mihi pariter ratione videtur
Errare atque illi, supra quos diximus ante.
Adde quod imbecilla nimis primordia fingit;
Si primordia sunt, simili quae praedita constant
Natura atque ipsae res sunt aequeque laborant
Et pereunt, neque ab exitio res ulla refrenat.
Nam quid in oppressu valido durabit eorum,
Vt mortem effugiat, leti sub dentibus ipsis?
Ignis, an umor, an aura? Quid horum? Sanguen an ossa?
Nil, ut opinor, ubi ex aequo res funditus omnis
Tam mortalis erit quam quae manifesta videmus
Ex oculis nostris aliqua vi victa perire.
At neque recidere ad nilum res posse neque autem
Crescere de nilo testor res ante probatas.
Praeterea quoniam cibus auget corpus alitque,
Scire licet nobis venas et sanguen et ossa
Ex alienigenis rebus constare necesse.
Sive cibos omnis commixto corpore dicent
Esse et habere in se nervorum corpora parva
Ossaque et omnino venas partisque cruoris,
Fiet uti cibus omnis, et aridus et liquor ipse,

jis, dalykùs gvildèndams homeomerìjos, pasãko
kaulus iš káulų smulkiáusių, taip pàt ir mažýčių, užgimstant,
raumenis iš raumenų̃ atsirañdant smulkiáusių, mažyčių,
kraują susìkuriant kū́ne, kai kraũjo lašẽliai sueina
vienas sù kitù ir jùnginį beñdrą sudaro.
Taip, jis sãko, áuksas iš áukso mažų̃ trupinėlių
gali susidarýti, o žẽmė iš žẽmės dulkẽlių;
mano, kad ùgnį ugnìs, drėgmė̃ gi vándenį daro, –
viską tókiu būdù atsirañdant jisaĩ sugalvojo.
Kad daiktuosè tuštumà kokia bū́tų, jisaĩ nesutinka,
lygiai kaip ir̃ daiktų̃ susiskáldymui gãlo nemato.
Tad aš manaũ, kad ir jìs tą dvìgubą klaĩdą padaro
visiškai taĩp, kaip aniẽ, kuriuõs anksčiaũ paminėjom.
Jis gi, be tõ, ir pradùs labaĩ nepastóvius vaizduojas,
jei jau prãdais laikýti tataĩ mums léistina būtų,
kas ir prìgimtį tùri daiktų̃, ir keñčia vienodai,
žū̃na kartù ir niẽkas jų̃ nuo mirtiẽs neapsaugo.
Kas gi iš jų̃, stipriaĩ suspáustų, išlikti galė́tų
ir pabė́gt nuo mirtiẽs, kai šì dantìs jau galanda?
Oras, vanduõ ar ugnìs? Ar dár kas? Kraũjas ar kaulai?
Niekas, manaũ, neištver̃s, nes dáiktas kiekvíenas mirtingas
neabejójamai bùs, kaip ir vìsa, ką mãtome aiškiai
žū̃vant mū́s akysè, jėgõs kažkokiõs nugalėtas.
Bet kaip į niẽką pavir̃sti daiktaĩ negãli, taip lygiai
jiems neįmãnoma áugti iš niẽko, anksčiaũ kaip įrodžiau.
Ir, kadángi mus pẽnas maitìna, augìndamas kū̃ną,
reikia manýti, kad kraũjas mū́sų ir gýslos, ir kaulai
iš įvairiõs kilmė̃s daiktų̃ turi bū́ti sudėti.
Jeigu kàs pasakỹs, kad maĩstas kiekvíenas maišyto
sąstato ẽsti, kad ẽsama šìčia kūnẽlių visokių,
kaip raumenų̃ bei káulų, taip kraũjo bei gýslų smulkiųjų,
tad pasiródys, jog reĩkia laikýti kíetąjį maistą,

Ex alienigenis rebus constare putetur,
Ossibus et nervis sanieque et sanguine mixto.
Praeterea quaecumque e terra corpora crescunt
Si sunt in terris, terram constare necessest
Ex alienigenis, quae terris exoriuntur.
Transfer item, totidem verbis utare licebit:
In lignis si flamma latet fumusque cinisque,
Ex alienigenis consistant ligna necessest,
Ex alienigenis, quae lignis exoriuntur.
Linquitur hic quaedam latitandi copia tenvis,
Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omnis
Res putet immixtas rebus latitare, sed illud
Apparere unum, cuius sint plurima mixta
Et magis in promptu primaque in fronte locata.
Quod tamen a vera longe ratione repulsumst.
Conveniebat enim fruges quoque saepe, minaci
Robore cum saxi franguntur, mittere signum
Sanguinis aut aliquid, nostro quae corpore aluntur;
Consimili ratione herbas quoque saepe decebat,
Cum lapidi lapidem terimus, manare cruorem;
Et latices dulcis guttas similique sapore
Mittere, lanigerae quali sunt ubere lactis;
Scilicet, et glebis terrarum saepe friatis
Herbarum genera et fruges frondesque videri
Dispertita inter terram latitare minute,
Postremo in lignis cinerem fumumque videri,
Cum praefracta forent, ignisque latere minutos.
Quorum nil fieri quoniam manifesta docet res,
Scire licet non esse in rebus res ita mixtas,
Verum semina multimodis immixta latere
Multarum rerum in rebus communia debent.
„At saepe in magnis fit montibus“ inquis „ut altis

taipgi ir skýstąjį, tùrint dalìs daiktų̃ įvairiausių, –
mišiniu ẽsant iš káulų, gýslų, pū́lių ir kraujo.
Taip ir toliaũ: jei vìskas, kas áuga iš žẽmės, toj žemėj
esti, tad žẽmė patì iš daiktų̃ turi bū́ti sudėta
visokerióрų, kuriẽ į pasáulį iš žẽmės ateina.
Šitą galvójimą, jéigu norési, kituř gali taikyt:
jei liepsnà, pelenaĩ ir dū́mai jau mẽdžiuose slypi,
tad iš visokerióрų daiktų̃ susìdeda mẽdžiai,
taip, iš visokerióрų, kuriẽ iš mẽdžių išėję.
Lieka čia dár kažkokià išsisùkt nežymì galimybė;
Anaksagòras ir griẽbiasi jõs, manýdamas, jogei
slypi visì daiktaĩ visuosè daiktuosè įmaišyti, –
tas tik iškỹla aikštẽn, kurio įmaišas ẽsti didžiausias,
ir pasiruõšęs labiaũ, ir viẽtą kurs ùžima pirmą.
Aiškinti taĩp, – tolì nuo tìkrojo mókslo nukrypti!
Juk ir grū́das tadá, didžiuliù jį ãkmeniu trinant,
pėdsakus kraũjo palìkt kur nórs ant savę̃s privalė́tų,
o gal ir kìto ko tókio, kas kū́ne maitìnasi mū́sų;
žolės dažnaĩ, panašiù būdù kai trìnamos esti
tarp akmenų̃, iš savę̃s išlãšinti kraũją turė́tų,
vandenys irgi pradė́tų lašaĩs varvė́ti saldžiaisiais,
pienas tarýtum ìš spenẽlių avių̃ minkštavìlnių.
Galima bū́tų matýti tadà, kaip susmùlkintos žemės
grumstuose žõlės įvaĩrios, javų̃ daigẽliai ir lapai
mažo pavìdalo dirvoj visuř išsisklaĩdo ir slypi;
perskėlę pliáuską galóp, galė́tume mẽs pamatyti
pelenus, dū́mus ir ùgnį – visùs pavìdalo mažo.
Bet, kadángi tikróvė patì tai dãrantis neigia,
lieka manýt, kad daiktuõs nėrà sumaĩšymo tokio,
sėklos gi, daũgeliui beñdros daiktų̃, derinỹ įvairiausiam
įmaišýtos į dáiktus, juosè ir slypė́ti privalo.
„Bet aukštuosè kalnuosè“, pasakýsi, „dažnaĩ pasitaiko,

Arboribus vicina cacumina summa terantur
Inter se, validis facere id cogentibus austris,
Donec flammai fulserunt flore coorto".
Scilicet et non est lignis tamen insitus ignis,
Verum semina sunt ardoris multa, terendo
Quae cum confluxere, creant incendia silvis.
Quod si facta foret silvis abscondita flamma,
Non possent ullum tempus celarier ignes,
Conficerent vulgo silvas, arbusta cremarent.
Iamne vides igitur, paulo quod diximus ante,
Permagni referre eadem primordia saepe
Cum quibus et quali positura contineantur
Et quos inter se dent motus accipiantque,
Atque eadem paulo inter se mutata creare
Ignis et lignum? Quo pacto verba quoque ipsa
Inter se paulo mutatis sunt elementis,
Cum ligna atque ignis distincta voce notemus.
Denique iam quaecumque in rebus cernis apertis
Si fieri non posse putas, quin materiai
Corpora consimili natura praedita fingas,
Hac ratione tibi pereunt primordia rerum:
Fiet uti risu tremulo concussa cachinnent
Et lacrimis salsis umectent ora genasque.
    Nunc age quod superest cognosce et clarius audi.
Nec me animi fallit quam sint obscura; sed acri
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor
Et simul incussit suavem mi in pectus amorem
Musarum, quo nunc instinctus mente vigenti
Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo. Iuvat integros accedere fontis
Atque haurire, iuvatque novos decerpere flores
Insignemque meo capiti petere inde coronam,

jogei mẽdžių didžių̃ kaimýninės trìnas viršūnės,
vėjui audrìngam jas smar̃kiai išjùdinus, kõlei į viršų,
tartum žaibaĩ, liežùviai liepsnõs iškil̃s sutviskėję".
Tiesą sakaĩ. Tačiaũ ne ugnìs yra mẽdžiuos įdėta,
karščio tik sė̃klų daugýbė; o jõs nuo ilgèsnio trynimo
standžiai vienà prie kitõs prisiglaũdžia ir pàdega mišką.
Jeigu slypė́tų miškuõs liepsnà, parengtà jau iš anksto,
mirksnį mažiáusią ugnìs išlìkt paslėptà negalė́tų,
bet visùs sunaikìntų miškùs, visi mẽdžiai sudegtų.
Ar nemataĩ pagaliaũ (apie taĩ jau kalbė́jome), jogei
būna be gãlo svarbù neretaĩ ir pãdėtys pradų:
kas susijùngę su kuõ ir kókiu būdù išsidėstę,
kokį judė̃jimą jiẽ tarpùsavy dúoda ir gauna;
kokiu būdù, keisdamì tik nežỹmiai dẽrinį savo,
ugnį ir mẽdį gamìna? Būdù panašiù atsiranda
žodžiai visóki reikšmẽs įvairiõs, kai pakeĩsim nežymiai
raidžių tarpùsavio tvar̃ką ir dẽrinį kìtą suteiksim.
Ir pagaliaũ, jei manaĩ visa taĩ, ką galì pastebėti
regimuosè daiktuosè, todė̃l tik juosè ir įvykstant,
kad ir jų kū́nai pirmìniai jau tókią pat prìgimtį turi,
tuo pačiu àtmeti tù ir prãdų pirmýkščių buvimą:
juk tadà pasiródys, kad jiẽ kvatójimais plyšta,
o per skrúostus ir véidą riẽda ãšaros gailios.
    Kas dar palìko, dabar̃ sužinók ir klausýk atidžiau tu!
Neslepiu àš nuo savę̃s, kaip tai ẽsti miglóta, bet tirsą
įsmeigė ãštrų giliaĩ man į šìrdį viltìs pagarsė́ti
ir krūtìnėje màno sužãdino sáldžiąją meilę
Mūzoms; įkvė́ptas jõs dabar àš su šìrdžia drąsiąja
per Pijerìdžių laukùs keliáuju takaĩs nepramintais.
Miela, týrą šaltìnį užtìkus, suvìlgyti lūpas,
miela taip pàt, naujų̃, nematýtų gėlių̃ prisiskynus,
sau ant galvõs po tõ užsidė̃ti žavìngą vainiką,

Vnde prius nulli velarint tempora Musae;
Primum quod magnis doceo de rebus et artis
Religionum animum nodis exsolvere pergo,
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musaeo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur;
Sed veluti pueris absinthia taetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Vt puerorum aetas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthi laticem deceptaque non capiatur,
Sed potius tali pacto recreata valescat,
Sic ego nunc, quoniam haec ratio plerumque videtur
Tristior esse quibus non est tractata, retroque
Vulgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram
Et quasi musaeo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum perspicis omnem
Naturam rerum, qua constet compta figura.
    Sed quoniam docui solidissima materiai
Corpora perpetuo volitare invicta per aevum,
Nunc age, summai quaedam sit finis eorum
Necne sit, evolvamus; item quod inane repertumst
Seu locus ac spatium, res in quo quaeque gerantur,
Pervideamus utrum finitum funditus omne
Constet, an immensum pateat vasteque profundum.
    Omne quod est igitur nulla regione viarum
Finitumst; namque extremum debebat habere.
Extremum porro nullius posse videtur
Esse, nisi ultra sit quod finiat; ut videatur

kokiu nė vieno žmogaũs smilkinių̃ nepàpuošė Mūzos.
Juk, pirmiáusia, aš kruõpščiai dė́stau dìdįjį mokslą,
dvasią iš prietarų spą́stų visái išláisvint norėdams.
Antra, bandaũ eilėmìs išáiškint miglótą dalyką,
puošdamas kū́rinį žavingumù iš Mū́zų malonės.
Šitaip, ródosi mán, neprotìngai nebùs padaryta.
Juk kai mažùs vaikùs biauriom mẽtėlėm gýdyti bando,
prieš vaistãžoles dúodant, pãkraštį taũrės aplinkui
patepa vìsą geltóno medaũs skystimù maloniausiu;
jo privilióti ir lū́pas apgãvę, bè įtarimo
geria mažíeji vaikaĩ iki dùgno mẽtėlių skystį
kartųjį; ir̃ anaiptõl neprigáunami jiẽ, tik sveikatą
tokiu bū́du ir jėgàs, kurias bùvo prarãdę, grąžina.
Taigi ir àš taip daraũ. Kadángi čia teĩkiamas mokslas
tam pasiródo kartùs, kas jàm atsidãvęs nebuvo, –
purtosi jõjo minià, – eilėmìs saldžiomìs Pijeridžių
pagrindą mū́sų mókslo išdė́styti táu panorė́jau,
melodìngu medum̃ poèzijos jį̃jį atmiešęs;
tokiu būdù aš tikiúosi galė́siąs parãginti tavo
dėmesį į̃temptą mū́sų eilė́ms iki tõl išlaikyti,
kol *supràsi daiktų̃ visą prìgimtį* vaĩdančius dėsnius.
    Bet, kadángi įródžiau kū́nų pirmýkščių sūdrumą,
amžiną jų̃ judė́jimą ir̃ nenutrū́kstamą niekad,
išnagrinė́ti dabar̃ mes privãlom, ar pãbaigą kokią
turi jų̃ visumà, ar netùri; toliaũ, jau nustatę
tuštumą, érdvę ir viẽtą, kur kùriasi dáiktas kiekvienas,
aiškinsim, ar érdvė pačiuõs pagrinduõs turi gãlą,
ar, atvirkščiaĩ, – ji be gãlo yrà, be ribõs ir bedugnė.
    Erdvei nėrà pabaigõs, kryptim̃ bet kurioñ ji beribė.
Jeigu ji baĩgtųsi kur̃, tada pãkraščius, áišku, turė́tų,
gi pakraštỹs tik tadà gali ràstis, kai dàr po jo eina
daiktas bet kóks, kur pãkraštį šį̃ sudarýti galė́tų, –

Quo non longius haec sensus natura sequatur.
Nunc extra summam quoniam nil esse fatendum,
Non habet extremum, caret ergo fine modoque.
Nec refert quibus adsistas regionibus eius;
Vsque adeo, quem quisque locum possedit, in omnis
Tantundem partis infinitum omne relinquit.
Praeterea si iam finitum constituatur
Omne quod est spatium, siquis procurrat ad oras
Vltimus extremas iaciatque volatile telum,
Id validis utrum contortum viribus ire
Quo fuerit missum mavis longeque volare,
An prohibere aliquid censes obstareque posse?
Alterutrum fatearis enim sumasque necessest.
Quorum utrumque tibi effugium praecludit et omne
Cogit ut exempta concedas fine patere.
Nam sive est aliquid quod probeat efficiatque
Quominus quo missum est veniat finique locet se,
Sive foras fertur, non est a fine profectum.
Hoc pacto sequar atque, oras ubicumque locaris
Extremas, quaeram quid telo denique fiat.
Fiet uti nusquam possit consistere finis
Effugiumque fugae prolatet copia semper.
Praeterea spatium summai totius omne
Vndique si inclusum certis consisteret oris
Finitumque foret, iam copia materiai
Vndique ponderibus solidis confluxet ad imum,
Nec res ulla geri sub caeli tegmine posset,
Nec foret omnino caelum neque lumina solis,
Quippe ubi materies omnis cumulata iaceret
Ex infinito iam tempore subsidendo.
At nunc, nimirum, requies data principiorum
Corporibus nullast, quia nil est funditus imum,

tad mes matýtumém, kíek dar jutìmai mū̃sų pasiekia.
Jei verčiamì dabar ẽsam sutìkti, kad nẽr už visatos
nieko, tad nẽr ten pãkraščio jókio, ribõs arba galo.
Ir vis víen, kuriojè visãtos dalỹ atsidurtum:
kur tik kas nórs atsidur̃tų, visur̃ nuo to tãško, kur stovi,
viskas visõm kryptim̃ be ribų̃ pasiliẽka, be galo.
Jeigu, toliaũ, ir spėliósim, kàd apribóta visatos
erdvė yrà, tai staigà kas bebė̃gdamas jéigu pasiektų
pakraštį érdvės ir čià, jėgàs visas sàvo įtempęs,
ietį sparnúotą išsùpęs, nusvíestų, kaĩpgi manai tu,
ar ji nulė̃ktų tolì, norė̃dama tìkslą pasiekti,
ar sutrukdýtų kas nórs ir íeties keliõnę nutrauktų?
Viena ar añtra tau tèks neišvéngiamai čià pasirinkti,
bet ir vienaĩp, ir antraĩp atsãkymo tìkro negausi:
teks sutìkti, kad érdvė jókio gãlo neturi.
Įsivaizdúokim tik, kàd ar kẽlią pastója ĩr trukdo
iečiai kas nórs ir neléidžia jai tìkslo užbrė̃žto pasiekti,
ar kad lẽkia ji laũk, – sviestà ji vis víen ne iš krašto.
Taip ir toliaũ aš darýsiu, ir táu užsimìnus bet kokį
galą, pakláusiu nedel̃sdamas: „Kàs gi ištìks mūsų ietį?“
Ir pasiródys, kad jókio gãlo čia bū́ti negali,
ir visuomèt atsiràs galimùmas berìbis skrist iečiai.

Antra gi ver̃tus, jei érdvė visà uždarýta visatos
būtų apliñk ir ribàs tam tikràs iš visur̃ ji turėtų,
jeigu ribóta ji bū́tų, tai mẽdžiaga jõs jau nuo seno
būtų į krū̃vą susmùkus, – suslė́gtų ją prãdai pirmykščiai,
ir negalė̃tų joks dáiktas užgìmt po skliautù dangiškuoju:
net ir dangaũs nebū́tų visái, nespindė̃tų ir saulė,
nes, jau nuo ámžių krūvõn susigrū́dusi, mẽdžiaga smuktų
nuolat žemiaũ ir žemiaũ ir masè pavir̃stų standžiąja.
O iš tikrų̃jų tie prãdai pirmýkščiai niẽkad nerimsta,
nes apačiõs nėr jokiõs visãtoj, kaip gãlo nėr jokio,

Quo quasi confluere et sedis ubi ponere possint.
Semper in assiduo motu res quaeque geruntur
Partibus e cunctis, infernaque suppeditantur
Ex infinito cita corpora materiai.
  Postremo ante oculos res rem finire videtur;
Aer dissaepit collis atque aera montes,
Terra mare et contra mare terras terminat omnis;
Omne quidem vero nil est quod finiat extra.
Est igitur natura loci spatiumque profundi,
Quod neque clara suo percurrere fulmina cursu
Perpetuo possint aevi labentia tractu
Nec prorsum facere ut restet minus ire meando;
Vsque adeo passim patet ingens copia rebus
Finibus exemptis in cunctas undique partis.
  Ipsa modum porro sibi rerum summa parare
Ne possit, natura tenet, quae corpus inani
Et quod inane autem est finiri corpore cogit,
Vt sic alternis infinita omnia reddat,
Aut etiam alterutrum, nisi terminet alterum eorum,
Simplice natura pateat tamen immoderatum.
Nam si finitum vacuum constaret inane,
Innumera haud caperet cita corpora materiai;
Sin finita essent immenso corpora inani,
Nec mare, nec tellus, neque caeli lucida templa,
Nec mortale genus, nec divum corpora sancta
Exiguum possent horai sistere tempus.
Nam dispulsa suo de coetu materiai
Copia ferretur magnum per inane soluta,
Sive adeo potius numquam concreta creasset
Vllam rem, quoniam cogi disiecta nequisset.
Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se suo quaeque sagaci mente locarunt

kur jie tarýtum subĕgti galétų ir apsigyvénti.
Kuriasi nuõlat visóki daiktaĩ, judĕdami amžiais,
pradai pirmýkščiai visuĩ, iš bedùgnių gelmių̃ ir aukštybių,
smelkiasi smarkiai eilẽj po kits kìto kryptim̃ įvairiausiom.
  Darosi áišku galóp, jog dáiktas ribójamas daikto
kito yrà: štai óras àtskiria kálnus, gi orą
skiria kalnaĩ, žemę – jū́ra, o jū́rai ribà yra žemė,
bet visatà visumõj visuomèt neribóta palieka.
Erdvė prigimtimì tiek bedùgnė, kad spìndintis žaĩbas
visą praskrìst ją niẽkad pajẽgt negalė́tų, nors lė́ktų
ištisas ámžių eilès, be pértrūkio skrìsdamas jokio
nuolat pirmỹn ir pirmỹn, nepasíekdamas niẽkad jos galo.
Štai kokià berìbė visãtos daiktų̃ begalybė,
niekur jos gãlo nėrà, kryptim̃ neribóta ji jókia.
  Taigi gamtà pati žiū̃ri, idañt visatà negalė́tų
sau nustatýti ribų̃, tad tùštumą jì vis padaro
kūnams ribà, o kū́nus aprė̃žti ji tùštumą verčia,
tokiu būdù pakaitõm padarýdama ámžina viską.
Net ir tadà, jeigu víena nebū́tų ribójama kito,
viena ir kìta vis víen turė́tų be saĩko plytė́ti.
Juk, jei tùščiajai érdvei bū́tų ribà nustatyta,
kūnų pirmýkščių daugýbės ji niẽkaip nesutalpìntų;
jeigu vél érdvėj tuščiõj aprė̃žtas tebū́tų jų skaičius,
tai nei dangaũs spinduliúojanti érdvė, nei jū́ra, nei žemė,
nei giminẽ mirtingų̃jų, nei diẽviški kū́nai šventieji
ir valandė̃lės vienõs negalė́tų pasáulyje tverti:
mẽdžiaga tuõkart savõs visumõs ištisà nebetektų
ar, panaikìnus ryšiùs tarp dalių̃, tuštumõj pasiskleistų,
ir, tiksliaũ, sutirštė́t niekadõs neįsténgtų ir daikto
jokio sukùrt, negalė̃dama niẽkaip krūvõn susiburti.
Kūnai, juk áišku, pirmýkščiai be plãno iš añksto nubrėžto
susibū́rė labaĩ sumaniaĩ, palaikýdami tvarką,

Nec quos quaeque darent motus pepigere profecto,
Sed quia multa modis multis mutata per omne
Ex infinito vexantur percita plagis,
Omne genus motus et coetus experiundo
Tandem deveniunt in talis dispositluras,
Qualibus haec rerum consistit summa creata,
Et multos etiam magnos servata per annos,
Vt semel in motus coniectast convenientis,
Efficit ut largis avidum mare fluminis undis
Integrent amnes et solis terra vapore
Fota novet fetus summissaque gens animantum
Floreat et vivant labentes aetheris ignes;
Quod nullo facerent pacto, nisi materiai
Ex infinito suboriri copia posset,
Vnde amissa solent reparare in tempore quaeque.
Nam veluti privata cibo natura animantum
Diffluit amittens corpus, sic omnia debent
Dissolui simul ac defecit suppeditare
Materies aliqua ratione aversa viai.
Nec plagae possunt extrinsecus undique summam
Conservare omnem quaecumque est conciliata.
Cudere enim crebro possunt partemque morari,
Dum veniant aliae ac suppleri summa queatur.
Interdum resilire tamen coguntur et una
Principiis rerum spatium tempusque fugai
Largiri, ut possint a coetu libera ferri.
Quare etiam atque etiam suboriri multa necessest,
Et tamen ut plagae quoque possint suppetere ipsae,
Infinita opus est vis undique materiai.
    Illud in his rebus longe fuge credere, Memmi,
In medium summae quod dicunt omnia niti,
Atque ideo mundi naturam stare sine ullis

ir dėl judėjimų tárpe savę̃s susitãrę nebuvo,
bet, savo bū́klę pasáuly pakeĩtę be gãlo daug kartų,
nuolatiniùs smūgiùs gaudamì nuo kits kìto per amžius
tiek įvairiáusių judė́jimų ir̃ derinių̃ čia patyrę,
jogei galóp jau pateñka visì jie į pãdėtį tokią,
kad atsirãdo visų̃ daiktų̃ visumà dabartinė
ir, atitiñkamus kar̃tą judė́jimus gãvusi, daugel
amžių jinaĩ begalìnių tokiõj padėtỹ pasilieka,
taip veikdamà, jog jū́ra godì atsinaũjina nuolat
upių vandenimìs, o žẽmė, įkaĩtinta sáulės,
vėl pagamìna vaisiùs, ir jaunì gyvì sutvė̀rimai
žydi vė̃l ir érdvėj dañgiškos ùgnys netemsta.
Niekaip vìsa tai *nesidarýtų*, *mẽdžiagos jéigu*
išteklius ìš begalýbės vìs atsiràst negalė́tų,
josios idañt sumažė̃jimas bū́tų atstãtomas nuolat.
Juk panašiaĩ kaip ir gývos būtýbės, netẽkusios maisto,
pradeda lýsti ir eĩti blogỹn, lygiomìs visa kita
turi pradė́ti išnỹkt, kai pràdeda kiẽkis mažė́ti
mẽdžiagos ir atplūdìmas jos láipsniškai ìma nuščiū̃ti.
Bet neganá išorìnių smū̃gių, kàd palaikyti
galima bū́tų daiktų̃ susidãriusių vìsumą visą
Pradai smūgiù dažnesniù iš daliẽs palaikýti ją gali,
kol atsiràs čia tataĩ, kas vìsumą šìtą papildo,
bet ir atgaĩ juk atšókt aníems tuo metù reikalinga,
tuo pačiu prãdams naujíems užléidžiant viẽtą, seniems gi
duodant pasprùkt, kad laisvaĩ deriniaĩ įvỹkti galė́tų.
Taigi prãdų naujų̃ atplūdìmas gausùs reikalingas.
Mẽdžiaga dár ir todė̃l turi bū́ti be gãlo, be krašto,
kad anie smū̃giai galė́tų be pértrūkio atsikartóti.

    Tai besvarstýdamas, Mèmijau, jókiu būdù netikė́ki,
kad į pasáulio nežìnomą cent̃rą nusìsuka viskas
ir kad, esą̃, tik todė̃l visatà be jokių̃ išsilaiko

Ictibus externis neque quoquam posse resolvi
Summa atque ima, quod in medium sint omnia nixa
(Ipsum si quicquam posse in se sistere credis),
Et quae pondera sunt sub terris omnia sursum
Nitier in terraque retro requiescere posta,
Vt per aquas quae nunc rerum simulacra videmus.
Et simili ratione animalia suppa vagari
Contendunt neque posse e terris in loca caeli
Recidere inferiora magis quam corpora nostra
Sponte sua possint in caeli templa volare;
Illi cum videant solem, nos sidera noctis
Cernere, et alternis nobiscum tempora caeli
Dividere et noctes parilis agitare diebus.
Sed vanus stolidis haec error falsa probavit,
Amplexi quod habent perversa rem ratione;
Nam medium nil esse potest, quando omnia constant
Infinita. Neque omnino, si iam medium sit,
Possit ibi quicquam consistere eam magis ob rem,
Quam quavis alia longe ratione repelli:
Omnis enim locus ac spatium, quod inane vocamus,
Per medium, per non medium concedere debet
Aeque ponderibus, motus quacumque feruntur.
Nec quisquam locus est, quo corpora cum venerunt,
Ponderis amissa vi possint stare in inani;
Nec quod inane autem est ulli subsistere debet,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Haud igitur possunt tali ratione teneri
Res in concilium medii cuppedine victae.
Praeterea quoniam non omnia corpora fingunt
In medium niti, sed terrarum atque liquoris,
Et quasi terreno quae corpore contineantur,
Vmorem ponti magnasque e montibus undas,

smūgių iš óro, kad iȓ apačià jos, ir jõsios viršūnė
neišsiskáidysią niẽkad, nes veȓžiasi vìskas į centrą,
(jei, tavo núomone, gãli daiktaĩ į savè atsiremti),
kad, po žemè būdami, daiktaĩ traukiamì yra josios,
o, apverstì viršum kójom, ant jõsios ramiaĩ pasilieka,
atšvaitas taȓtum daiktų̃, kuriuõs vandenỹ mes pamatom:
kad tartum gálva žemỹn taip pàt ir gyvū́nai ten vaikšto
ir nugarmėti aukštíelninki į apatìnįjį dangų
niekaip negãli, kaip lýgiai savàime nègeba mūsų
kūnai pakìlti nuo žẽmės į dañgiškų érdvių šventoves;
o kai žvaigždýnus mes stẽbime nãktį, aniẽ tada mato
spindulius sáulės; ir jiẽ su mumìs pakaitõm apsimaino
metų laikaĩs, ir mū́sų dienóms atliẽpia jų naktys.
Bet visa taĩ tik kvailì pasipū̃tėliai teĩgti tegali,
protas kurių̃ yra liñkęs aiškiáusią iškreĩpti teisybę.
Centro pasáulis negãli turė̃ti, nes jìs begalinis.
Jeigu toks ceñtras ir bū́tų kur nórs, tai vìskas galėtų
išsilaikýti jamè dė̃l tõ ne labiaũ, negu būti
nublokšta dė̃l kokiõs nors kitõs priežastiẽs kur į tolį.
Erdvė visà juk ir tóji vietà, kurią̃ mes vadinam
tuštuma, kẽlią užléidžia per ceñtrą aȓ ne per centrą
daiktui sunkiám bet kuriám, kur tìk šis judė̃damas krypsta.
Betgi ir viẽtos nėrà, kur kū́nai patẽkę galė̃tų
savojo svõrio netèkt ir érdvėj tuščiõj pasilikti;
Gi tuštumà jokio kū́no patì palaikýt neprivalo,
nes visam kám dėl savõs prigimtiẽs ji viẽtą užleidžia.
Taigi visì daiktaĩ negãli darnõs palaikyti
vien tik dėl tõ, kad juos veĩktų smelkìmasis krỹpti į centrą.
Spėja, be tõ, jie, kad veȓžias į ceñtrą ne kū́nas kiekvienas,
o ypatýbę tą tùri vien vándens ir žẽmė kietoji,
ar ir tataĩ, kas, tarýtum, sulaĩkoma žẽmiško kū́no:
jūrų drėgmẽ arba kriñtančių smaȓkiai nuo kálno upokšnių.

At contra tenuis exponunt aeris auras
Et calidos simul a medio differrier ignis,
Atque ideo totum circum tremere aethera signis
Et solis flammam per caeli caerula pasci,
Quod calor a medio fugiens se ibi colligat omnis,
Nec prorsum arboribus summos frondescere ramos
Posse, nisi a terris paulatim cuique cibatum
Diffundat truncum ac ramos natura per omnis,
Scilicet incerto diversi errore vagantes
Argumenta sibi prorsum pugnantia fingunt.
Quae tamen omnia sunt falsa ratione recepta.
Nam quoniam docui spatium sine fine modoque
Immensumque patere in cunctas undique partis,
Sic parili ratione necessest suppeditetur
Infinita etiam vis undique materiai,
Ne volucri ritu flammarum moenia mundi
Diffugiant subito magnum per inane soluta,
Et ne cetera consimili ratione sequantur,
Neve ruant caeli tonitralia templa superne
Terraque se pedibus raptim subducat et omnis
Inter permixtas rerum caelique ruinas
Corpora solventis abeat per inane profundum,
Temporis ut puncto nil exstet reliquiarum
Desertum praeter spatium et primordia caeca.
Nam quacumque prius de parti corpora desse
Constitues, haec rebus erit pars ianua leti,
Hac se turba foras dabit omnis materiai.
Haec sic pernosces parva perductus opella;
Namque alid ex alio clarescet, nec tibi caeca
Nox iter eripiet, quin ultima naturai
Pervideas: ita res accendent lumina rebus.

Ir, atvirkščiaĩ, kaip jie tvìrtina, óro srovẽlės švelnutės,
lygiai ir karštis ugniẽs, tuo metù kaip tik bėga nuo centro;
taip ir visõj juk èterio érdvėje mìrksi žvaigždynai
ir dangujè mėlynam̃ liepsnàs savo sáulė maitina,
nes čia kuõpias visà šilumà, pabė̃gus iš centro.
Ir negalė̃tų žaliúoti mẽdžių aukščiáusios šakelės,
jei palaipsniuĩ kiekvíenai iš žẽmės mitýba neeitų,
pasiekdamà per kamíeną iš apačiõs net viršūnę.
Žinoma, tiẽ nuo tiesõs nukrỹpsta, kas šìtaip galvoja,
ir jų įródymai áiškiai víenas kitám prieštarauja,
nes išvedžiójimus sàvo visùs jie klaidìngai pagrindžia.
Juk iš tikrų̃jų, kadángi įródžiau, kad érdvė beribė
ir kad yrà išplėstà kryptimìs visomìs ir visur ji,
tai neišvéngiamai tèks pripažìnti, kad mẽdžiaga irgi
niekur netùri ribų̃, iš visur̃ jos ìštekliai eina,
kad neskil̃tų rūmai visãtos, kaip lákiosios liepsnos,
ir tuštumõj begalìnėj staigà neišnỹktų nusilpę,
o visa kìta taip pàt kad šiuo ãtveju jaĩs nepasektų:
kad nesugriū́tų ir dañgiškos srìtys, perkū́nų buveinė,
kad iš po kójų mū́sų nedìñgtų staigà visa žemė,
kūnams išìrstant kitíems, su dangaũs susimaĩšius skeveldrom,
ir tuštumõj nepražū́tų berìbėj, daiktáms susiskaldant, —
taip, kad akìmirksniu víenu galė̃tų čia vìskas išnykti,
dykumos érdvių vien lìktų ir prãdai pirmýkščiai neaiškūs.
Taigi, jei įsivaizdúosi, kad trū́ksta kur prãdų pirmýkščių,
tuoj toje viẽtoje plãtūs mirtiẽs atidãromi vartai,
ir per anuõs tučtuojaũ prasiver̃š visas mẽdžiagos pulkas.
Vìską, vadìnas, be dìdelio var̃go galì čia suprasti:
viena juk dãrosi áišku iš kìta. Tam̃siąją naktį
kelio tù nepamèsi ir gam̃tą slaptìngą pažinsi:
skaidriai tadà sužibė̃s daiktaĩ iš eilė̃s po kits kito.

LIBER SECVNDVS

Suave, mari magno turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem;
Non quia vexari quemquamst iucunda voluptas,
Sed quibus ipse malis careas quia cernere suave est.
Suave etiam belli certamina magna tueri
Per campos instructa tua sine parte pericli.
Sed nil dulcius est, bene quam munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena,
Despicere unde queas alios passimque videre
Errare atque viam palantis quaerere vitae,
Certare ingenio, contendere nobilitate,
Noctes atque dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes rerumque potiri.
O miseras hominum mentis, o pectora caeca!
Qualibus in tenebris vitae quantisque periclis
Degitur hoc aevi quodcumquest! Nonne videre
Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut qui
Corpore seiunctus dolor absit mensque fruatur
Iucundo sensu cura semota metuque?
Ergo corpoream ad naturam pauca videmus
Esse opus omnino, quae demant cumque dolorem.
Delicias quoque uti multas substernere possint
Gratius interdum, neque natura ipsa requirit,
Si non aurea sunt iuvenum simulacra per aedes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur,
Nec domus argento fulget auroque renidet,

ANTROJI KNYGA

Miela, kai siáutėja vė̃jai po jū́ros didžiõsios platybę,
kito žmogaũs neapsãkomą vaŕgą stebė́ti nuo kranto;
ir ne todė̃l, kad smagù kitą mãtant į bė̃dą patekus,
o tik dė̀l tõ, kad jaũstis tolì nuo bė́dõs yra míela.
Miela taip pàt ir kariùs, kovojè išrikiúotus, matyti
kaujantis žiaũriai, pačiám kada nègresia jókis pavojus.
Nieko tačiaũ malonèsnio nėrà už gyvẽnimą saugų
mokslo šventóvėj šviesiõj, įžymių̃ išmiñčių statytoj;
žmones regė́ti gali tu iš teñ ir klajójimus jų̃jų,
kaip jie kláidžioja nuõlat ir íeško gyvẽnimo kelio,
kaip jie kilmè ir gabùmais tárpe savę̃s rungtyniauja,
kiauras dienàs ir naktìs dirbdamì atkakliaĩ, užsispyrę
siekia galýbės didžiõs ir geĩdžia pasáulį valdyti.
O niekìngos miñtys žmonių̃! O širdys bejausmės!
Koks šitą truñpą gyvẽnimą gaũbia tamsùmas ir kokius
tenka patìrti pavójus! Nejaũgi neáišku, kad viena
gamtai iš vìso terũpi ir víeno ji šaũkiasi nuolat, –
siekia, kad kū́nas skausmų̃ nepatìrtų, o síela malonų
jausmą įgýtų, nuo nẽrimo išsivadãvus ir báimės.
Taigi, mes mãtom, jog prìgimčiai kū́no iš vìso tereikia
maža: kad diñgtų skausmaĩ ir iš kū́no pašãlinti bū́tų.
Daug malonùmų mū̃s kū́nui patìrti – prógų nemaža,
o ir smagiaũ kai kadà ir dẽsnius gamtõs atitinka,
jei jaunikáičių, iš áukso nuliẽtų, netùrime rū̃muos:
laiko šiẽ žibintùs liepsnójančius rañkose savo,
kad naktinės puotàs bei prãmogas gaũsiai apšviestų;
jei ir namuõs sidãbras nèblizga, áuksas nespindi,

Nec citharae reboant laqueata aurataque tecta,
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquae rivum sub ramis arboris altae
Non magnis opibus iucunde corpora curant,
Praesertim cum tempestas arridet et anni
Tempora conspergunt viridantis floribus herbas.
Nec calidae citius decedunt corpore febres,
Textilibus si in picturis ostroque rubenti
Iacteris, quam si in plebeia veste cubandum est.
Quapropter quoniam nil nostro in corpore gazae
Proficiunt neque nobilitas nec gloria regni,
Quod superest, animo quoque nil prodesse putandum;
Si non forte tuas legiones per loca campi
Fervere cum videas belli simulacra cientis,
Subsidiis magnis et equum vi constabilitas,
Ornatas armis pariter pariterque animatas,
Fervere cum videas classem lateque vagari,
His tibi tum rebus timefactae religiones
Effugiunt animo pavidae; mortisque timores
Tum vacuum pectus linquunt curaque solutum.
Quod si ridicula haec ludibriaque esse videmus,
Re veraque metus hominum curaeque sequaces
Nec metuunt sonitus armorum nec fera tela,
Audacterque inter reges rerumque potentis
Versantur neque fulgorem reverentur ab auro
Nec clarum vestis splendorem purpureai,
Quid dubitas quin omnis sit haec rationis potestas,
Omnis cum in tenebris praesertim vita laboret?
Nam veluti pueri trepidant atque omnia caecis
In tenebris metuunt, sic nos in luce timemus
Interdum, nilo quae sunt metuenda magis quam
Quae pueri in tenebris pavitant finguntque futura.

auksu drožtam̃ palubỹ kitãros garsaĩ neaidėja;
žmonės gi, viẽtoj tõ, minkštõj išsitiẽsę žolelėj
upės pakrántėj, pavẽsyje áukšto mẽdžio šakoto,
be ypatìngų ìšlaidų laĩką malõniai praleidžia,
ypač kai šỹpsosi óras ir mẽtų laĩkas gražusis
barsto gėlės tarp žoliũ, o pievẽlės žiedaĩs marguliuoja.
Drugio krėtìmas taip pàt ne greičiaũ pasitráukia iš kūno,
jei ant kilìmo lamstúoto ar lóvoj blaškaĩsi užklotoj
purpuru, õ ne gulì po dróbe storája plebėjų.
Tad, kadángi iš šiũ brangenýbių naudõs mūsų kūnui
būti negãli, kaip lýgiai iš gar̃siojo var̃do ir galios,
lieka manýt, kad ir síelai taip pàt visa taĩ nenaudinga.
Argi kai legionùs tu savùs stebì kitą kar̃tą,
zujančius Márso laukė ir vaizdúojančius tìkrąją kovą,
su gausiaĩs pagalbìniais būriaĩs, raitijà išrikiuota,
žvangančius gìnklais ir lýgiai visùs nusiteĩkusius drąsiai,
ar kai kãro laivùs pamataĩ plačiai plaũkiančius jūroj,
argi príetarai tàvo, pabū́gę šio rẽginio, bėga
tuokart visì nuo tavę̃s? Ar báimė mirtiẽs tavo širdį
laisvą paliẽka tadà, ir nuo rũpesčių síela aprimsta?
Ne. Iš tiesũ, visa taĩ ir niekìnga, ir pãjuokos verta:
baimė bei rũpesčiai, kur̃ visadà mirtìngus kankina,
ginklų žvangẽjimo, íečių baisiũ visái nepabūgsta,
bet visuomèt pasiliẽka karãlių ir viẽšpačių tarpe
drąsiai; jokiõs pagarbõs nei blizgẽjimui áukso nerodo,
nei prabangiũ purpurìnių rũbų brangiám prašmatnumui.
Argi tu dár abejóji, kad víen tik dėl prõto skurdumo
visas gyvẽnimas mū́s ypatìngoj tamsýbėje slenka?
Juk kaip vaikaĩ šiurpiõj tamsýbėje bìjo ir dreba,
lygiai ir mẽs dažnaĩ dienõs metù išsigąstam
to, ko tuo tárpu nė kíek ne daugiaũ priderė̃tų bijotis,
kaip kad tõ, ko vaikaĩ patámsiais drebė̃dami laukia.

Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necessest
Non radii solis neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturae species ratioque.
Nunc age, quo motu genitalia materiai
Corpora res varias gignant genitasque resolvant
Et qua vi facere id cogantur quaeque sit ollis
Reddita mobilitas magnum per inane meandi,
Expediam: tu te dictis praebere memento.
Nam certe non inter se stipata cohaeret
Materies, quoniam minui rem quamque videmus
Et quasi longinquo fluere omnia cernimus aevo
Ex oculisque vetustatem subducere nostris,
Cum tamen incolumis videatur summa manere
Propterea quia, quae decedunt corpora cuique,
Vnde abeunt minuunt, quo venere augmine donant,
Illa senescere at haec contra florescere cogunt,
Nec remorantur ibi. Sic rerum summa novatur
Semper, et inter se mortales mutua vivunt.
Augescunt aliae gentes, aliae minuuntur,
Inque brevi spatio mutantur saecla animantum
Et quasi cursores vitai lampada tradunt.
Si cessare putas rerum primordia posse
Cessandoque novos rerum progignere motus,
Avius a vera longe ratione vagaris.
Nam quoniam per inane vagantur, cuncta necessest
Aut gravitate sua ferri primordia rerum,
Aut ictu forte alterius. Nam cum cita saepe
Obvia conflixere, fit ut diversa repente
Dissiliant; neque enim mirum, durissima quae sint
Ponderibus solidis neque quicquam a tergo ibus obstet.
Et quo iactari magis omnia materiai
Corpora pervideas, reminiscere totius imum

Taigi tą báimę ir tam̃są iš síelos mūs tùri išvyti
ne skaisčiõsios sáulės šviesà ar dienà spindulinga,
tik pažinìmas gamtõs ir įstãtymų výkdymas josios.
Nūn aš išáiškinsiu, kaĩp judė́dami kū́nai pirmykščiai
daiktus pagim̃do visókius, po tõ ir vė̃l juos išsklaido,
kokios juos jė̃gos tai ver̃čia darýti ir kóks jųjų greitis,
kai po platýbes tuščiàs begalìnių érdvių keliauja;
tu gi, sukaũpdamas dė̃mesį sàvo, vìską atminki.
Medžiaga niẽkur, suprañtama, nė̃r susiglaũdus į krūvą;
juk mes mãtome áiškiai dáiktą mažė̃jant kiekvieną,
tartum ištir̃pstant gyvẽnimo bė̃gyje, ámžiams praeinant, —
nejučiomìs jį iš mū́sų akių̃ nusivãro senatvė.
Bet daiktų̃ visumà ištisaĩ neliestà pasilieka,
ir štai kodė̃l: daiktaĩ sumažė̃ja, kai kū́nai pirmykščiai
pasitráukia, naujì gi atė̃ję, padìdina juosius;
senti aníeji juos ver̃čia, o šiẽ, pakaitõm, atjaunėti;
ir neužtruñka nė kíek: atsinaũjina vìsas pasaulis.
Taip ir gyvẽna mirtìngos būtýbės, pakeĩsdamos eilę:
padermės víenos išáuga, o kìtos láipsniškai miršta,
kartos gývių trumpiáusiu laikù viena kìtą pakeičia
ir žibiñtą gyvýbės pérduoda tar̃tum bėgikai.
Jeigu manaĩ, kad palìkt neišjùdinti prãdai pirmykščiai
gali, po tõ gi naujùs sau judė̃jimus pasigamìna,
klysti labaĩ ir tolì nuo tiesõs atsilìkęs atrodai.
Juk, tuštumõj vis klajódami, nuõlat tie prãdai pirmykščiai
ar tik sãvojo svõrio visì nešamì turi būti,
ar kitų̃ stumiamì. Ir dažnaĩ, judesỹ susidūrę,
vienas nuo kìto atšóka staigà, pasitráukia į šalį.
Nieko čia nė̃r nuostabaũs: nepàprasto ẽsti tvirtumo,
sūdrūs ir svãrūs, todėl ir atšókti jiems niẽkas nekliudo.
Bet kad į gálvą geriaũ įsidė́tum, jog blãškosi amžiais
pradai, judė́dami nuõlat, atmiñk, kad dùgno neturi

Nil esse in summa, neque habere ubi corpora prima
Consistant, quoniam spatium sine fine modoquest
Immensumque patere in cunctas undique partis
Pluribus ostendi et certa ratione probatumst.
Quod quoniam constat, nimirum nulla quies est
Reddita corporibus primis per inane profundum,
Sed magis assiduo varioque exercita motu
Partim intervallis magnis confulta resultant,
Pars etiam brevibus spatiis vexantur ab ictu.
Et quaecumque magis condenso conciliatu
Exiguis intervallis convecta resultant,
Indupedita suis perplexis ipsa figuris,
Haec validas saxi radices et fera ferri
Corpora constituunt et cetera de genere horum.
Paucula quae porro magnum per inane vagantur
Cetera dissiliunt longe longeque recursant
In magnis intervallis; haec aera rarum
Sufficiunt nobis et splendida lumina solis.
Multaque praeterea magnum per inane vagantur,
Conciliis rerum quae sunt reiecta nec usquam
Consociare etiam motus potuere recepta.
Cuius, uti memoro, rei simulacrum et imago
Ante oculos semper nobis versatur et instat.
Contemplator enim, cum solis lumina cumque
Inserti fundunt radii per opaca domorum:
Multa minuta modis multis per inane videbis
Corpora misceri radiorum lumine in ipso
Et velut aeterno certamine proelia pugnas
Edere turmatim certantia nec dare pausam,
Conciliis et discidiis exercita crebris;
Conicere ut possis ex hoc, primordia rerum
Quale sit in magno iactari semper inani.

niekur pasáulis, ir prãdams pirmýkščiams negãlima vietõj
likti jokiõj, nes nėrà jokio gãlo ir krãšto tai erdvei,
jei toji érdvė – berìbė ir plỹti visõm kryptimis ji,
kaip jau įródęs buvaũ, pasirẽmęs mintim̃ protingąja.
Jeigu tataĩ nustatýta, tad áišku, kad kū́nai pirmykščiai
niekur ir niẽkad nurìmt tuštýbėj berìbėj negali,
tik atvirkščiaĩ: juos be pértrūkio vãro judė́jimai stiprūs,
kartais tolì juos àtstumia, víenas kai kìtą paliečia,
kartais čia pàt juos ìšskiria, tárpą palìkę nežymų.
Tie, kur standžiaũ susiglaũdę tarpùsavy, vìsiškai mažą
ir į šalìs tik nežỹmų prótarpį liñkę atšokti,
kibūs labaĩ jau dėl sàvo pavìdalo sudėtingùmo,
kuria galìngas šaknìs akmenų̃ bejausmiùs irgi kūnus
atspariõs geležiẽs ir dáiktus kitókius šios rūšies.
Pradai kitì, kur nedaũg tuštumõj begalìnėje skrieja,
vienas nuo kìto atšóka labaĩ ir tolì pasitraukia
protarpiais gañ dideliaĩs, iš jų̃ tatai dãrosi oras
retas, ir sáulės spindė́jimą žẽrintį mùms jie suteĩkia.
Pradų daugýbė, be tõ, tuštumõj begalìnėje juda,
tų, kuriẽ nustumtì iš dẽrinio dáiktiško būna
ir dar su prãdais kitaĩs į dẽrinį neįsijùngė.
Atvaizdas tõ, ką àš čia piešiù, ir vìsas paveikslas
nuolat prieš mùs *ir* tiesiόg akìvaizdoj dãrosi mūsų.
Štaĩ, pažiūrė̃k: kai sáulės šviesà į mūs kam̃barį veržias,
pramėždamà spinduliaĩs kiauraĩ tamsýbę pro plyšį,
tuštumojè pamatýsi tu kū́nų mažýčių daugybę:
skrieja pirmỹn ir atgaĩ spindulìngam švitė́jime saulės,
tartum kovõj amžinõj susìremia sàvo jie tarpe,
puola būriaĩs prieš būriùs, nė trumpám nepértraukia mūšio,
ar tai susìdeda víens su kitù, arba vẽl išsiskirsto.
Taigi iš tõ tu suvókti gali, kaip prãdai pirmykščiai
be atvangõs šen ir teñ tuštumõj begalìnėje plazda.

Dumtaxat rerum magnarum parva potest res
Exemplare dare et vestigia notitiai.
Hoc etiam magis haec animum te advertere par est
Corpora quae in solis radiis turbare videntur,
Quod tales turbae motus quoque materiai
Significant clandestinos caecosque subesse.
Multa videbis enim plagis ibi percita caecis
Commutare viam retroque repulsa reverti
Nunc huc, nunc illuc, in cunctas undique partis.
Scilicet, hic a principiis est omnibus error.
Prima moventur enim per se primordia rerum;
Inde ea quae parvo sunt corpora conciliatu
Et quasi proxima sunt ad viris principiorum,
Ictibus illorum caecis impulsa cientur,
Ipsaque proporro paulo maiora lacessunt.
Sic a principiis ascendit motus et exit
Paulatim nostros ad sensus, ut moveantur
Illa quoque, in solis quae lumine cernere quimus
Nec quibus id faciant plagis apparet aperte.
Nunc quae mobilitas sit reddita materiai
Corporibus, paucis licet hinc cognoscere, Memmi.
Primum aurora novo cum spargit lumine terras,
Et variae volucres nemora avia pervolitantes
Aera per tenerum liquidis loca vocibus opplent,
Quam subito soleat sol ortus tempore tali
Convestire sua perfundens omnia luce,
Omnibus in promptu manifestumque esse videmus.
At vapor is quem sol mittit lumenque serenum
Non per inane meat vacuum; quo tardius ire
Cogitur, aerias quasi dum diverberat undas.
Nec singillatim corpuscula quaeque vaporis
Sed complexa meant inter se conque globata;

Tokiu būdù apie dáiktus didžiùs supratìmą įgyti
padeda mùms mažíeji daiktaĩ ir kẽlią nurodo.
Tau ir todė̃l dar pritiñka šiuo ãtveju kreĩpt ypatingą
dėmesį į sumišìmą tų kū́nų spindė́jime saulės,
kad tu iš šìčia pažìnsi ir mẽdžiagos sámbrūzdį visą,
vykstantį jõj paslaptìngai, o tõ mes regė́ti negalim.
Daug pamatýsi dulkẽlių tenaĩ, kaip judė́jimo kryptį
keičia nuo smū̃gių slaptū̃ ir į pãdėtį grį̃žta pirminę,
ir visomìs kryptimìs spurzdẽna be pértrūkio jokio.
Šičia, vadìnas, pradžià judė́jimo kū́nų visatos.
Patys saváime, atseĩt, pradžiõj juda kū́nai pirmykščiai,
įkandin eĩna po jū̃ deriniaĩ iš tų kū́nų nežymūs,
savo jėgà, pasakýčiau, aníems artimiáusi pirmykščiams
ir, iš anū̃jų smūgiùs gaudamì, visi pràdeda lė̀kti
patys, po tõ ir kitùs stambesniùs versdamì pajudė́ti.
Tokiu būdù vis didė́ja judė́jimas, kõlei pasiekia
mūs jutimùs pamažẽliais ir dãrosi mãtomas aiškiai
dulkė̃se, kuř spindulỹ mes jį sáulės gãlim regė́ti,
nors ir nė kíek tu nepàstebi jį̃ pagamìnusių smū̃gių.

Memijau, reĩkia dabař sužinóti, koks kū́nų pirmykščių
medžiagai sùteiktas greĩtis yrà, kai jie érdvėje juda.
Rytmetį, spìndulius aũšrai auksìnei po žẽmę pabė́rus,
o miškuosè ir krū́muos subrùzdus paũkščiams raibiesiems
ir sučiulbė́jus orè švelniamè savo gíesmes skambiąsias,
tu pamataĩ, kaip kỹlanti sáulė, staigà sužibė́jus,
viską apliñkui savaĩs spinduliaĩs gausìngai apšviečia.
Galime mẽs visadà visu tuõ įsitìkinti patys.
Bet ir skaisčióji šviesà, ir kaitrà, kuri eĩna iš saulės,
ne tuštumõj anaiptõl čion keliáuja; sulė́tint kelionę
verčia ją óro bañgos, kuriàs skersaĩ jinai kerta.
Ne paviẽniui taipõgi kaitrõs kūnẽliai keliauja,
o jie jùda visì, sandariaĩ susibū́rę į krūvą:

Quapropter simul inter se retrahuntur et extra
Officiuntur, uti cogantur tardius ire.
At quae sunt solida primordia simplicitate,
Cum per inane meant vacuum, nec res remoratur
Vlla foris, atque ipsa suis e partibus unum,
Vnum in quem coepere locum conixa feruntur,
Debent nimirum praecellere mobilitate
Et multo citius ferri quam lumina solis
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore quo solis pervulgant fulgura caelum.

* * *

Nec persectari primordia singula quaeque,
Vt videant qua quidque geratur cum ratione.
    At quidam contra haec, ignari materiai,
Naturam non posse deum sine numine rentur
Tanto opere humanis rationibus admoderate
Tempora mutare annorum frugesque creare,
Et iam cetera, mortalis quae suadet adire
Ipsaque deducit dux vitae dia voluptas
Et res per Veneris blanditur saecla propagent,
Ne genus occidat humanum. Quorum omnia causa
Constituisse deos cum fingunt, omnibu' rebus
Magno opere a vera lapsi ratione videntur.
Nam quamvis rerum ignorem primordia quae sint,
Hoc tamen ex ipsis caeli rationibus ausim
Confirmare aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus esse creatam
Naturam mundi: tanta stat praedita culpa.
Quae tibi posterius, Memmi, faciemus aperta;
Nunc id quod superest de motibus expediemus.
    Nunc locus est, ut opinor, in his illud quoque rebus
Confirmare tibi, nullam rem posse sua vi

ir atgaĩ jie tráukias todė̃l kartù, ir iš oro
verčia juos kliū́tys pirmýkštį judė́jimą lė́tinti savo.
Pradams pirmýkščiams tuo tárpu – sū́driems ir nesudėtìngiems –
niekas iš óro nekliùdo, per tùštumas jíems bekeliaujant;
visumą víeną, vieningą su sàvo dalim̃ jie sudaro
ir nenukrỹpstamai veržias, kur kar̃tą yrà pasiryžę, –
turi todė̃l ir greitùmas jų neišmatúojamas bū́ti:
erdvėje lė̃kia kur kàs jie vikriaũ ir už spìndulius saulės,
perskrenda tuõ pat metù jie kur̃ kas didèsnį atstumą
net ir už sáulės žaibų̃, kur skríeja per dañgų beribį.

* * *

Ir neištìrti čia skỹrium prìgimtį kū́nų pirmykščių,
kad *sužinọ́tų*, kokiaĩs daiktaĩ visi kùriasi dėsniais.
    Tie gi, kas mė̃džiagos vìsiškai dár nepažį̃sta savumų,
priešingai liñkę galvóti ir mãno gam̃tą negalint
pačią, be įsikišìmo dievų̃, aprū́pinti žmónes,
keisti negãlint ją mė̃tų laikùs ir javùs išauginti,
kaip ir sukùrti tataĩ, kas skãtina žmónes mirtingus
siekti aistrõs dieviškõsios, gyvẽnimo ãkstino mūsų,
kad per Venèros malónę veĩstųsi ámžiais gyvūnai,
kad neišmir̃tų žmonių̃ giminẽ, kuriái neva visa
bus pagamìnę pasáuly dievaĩ. Manýdami šitaip,
žmonės atródo nukrỹpę labaĩ nuo protãvimo sveiko.
Juk jei ir vìsiškai mán nežìnomi bū́tų pirmykščiai
pradai daiktų̃, ir tadà iš dangaũs reiškinių̃ ir nemažo
kiekio kitų̃ aš išdrį̃sčiau laikýti įródyta aiškiai,
jogei ne mùms ir ne diẽvo valià šis pasáulis sukurtas:
tiek jame daũg įvairiáusių stebė́ti gãlime ydų.
Šitai išáiškinti, Mèmijau, táu pasisténgsiu netrukus.
Dėstysim nū̃n mes tataĩ, apie jùdesius kàs dar paliko.
    Reikia dabar̃, kaip manaũ, tarp kìtko įródyti tau dar
kad pasikliáudamas sàvo jėgõm nepajė̃gia į viršų

Corpoream sursum ferri sursumque meare;
Ne tibi dent in eo flammarum corpora fraudem.
Sursus enim versus gignuntur et augmina sumunt
Et sursum nitidae fruges arbustaque crescunt,
Pondera, quantum in se est, cum deorsum cuncta ferantur.
Nec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum
Et celeri flamma degustant tigna trabesque,
Sponte sua facere id sine vi subigente putandum est.
Quod genus e nostro cum missus corpore sanguis
Emicat exsultans alte spargitque cruorem.
Nonne vides etiam quanta vi tigna trabesque
Respuat umor aquae? Nam quo magis ursimus alte
Derecta et magna vi multi pressimus aegre,
Tam cupide sursum removet magis atque remmittit,
Plus ut parte foras emergant exsiliantque.
Nec tamen haec, quantum est in se, dubitamus, opinor,
Quin vacuum per inane deorsum cuncta ferantur.
Sic igitur debent flammae quoque posse per auras
Aeris expressae sursum succedere, quamquam
Pondera, quantum in sest, deorsum deducere pugnent.
Nocturnasque faces caeli sublime volantis
Nonne vides longos flammarum ducere tractus
In quascumque dedit partis natura meatum?
Non cadere in terram stellas et sidera cernis?
Sol etiam caeli de vertice dissipat omnis
Ardorem in partis et lumine conserit arva;
In terras igitur quoque solis vergitur ardor.
Transversosque volare per imbris fulmina cernis;
Nunc hinc, nunc illinc abrupti nubibus ignes
Concursant; cadit in terras vis flammea vulgo.
Illud in his quoque te rebus cognoscere avemus,
Corpora cum deorsum rectum per inane feruntur,

kūnas bet kóks saváime iškìlt ir į viršų judėti, –
kad tik smelkìmasis kū́nų liepsnõs čia tavęs neklaidintų:
įsiliepsnójus ugnìs į viršų kỹla ir auga,
taigi ir vẽšlūs javaĩ, ir mẽdžiai vis tį̃sta į viršų,
nors dėl svõrio jėgõs kiti kū́nai žemỹn nusikreipia.
Ir kai pašókus į viršų ugnìs siekia pãstato stogo,
trata greitą́ja liepsnà, gegnès rydamà ir sienojus,
nepagalvók, kad tataĩ ji dãro jėgà tik savąja.
Lygiai ir kraũjas taip pàt, kai iš mū́sų išléidžia jį kūno,
trykšta ir švir̃kščia, čiurkšliù išsiver̃ždamas áukštu, į viršų.
Ar nemataĩ, vanduõ jėga kókia gegnès ir sienojus
išstumia laũk? Ir juõ mes giliaũ juos grū́sim į dugną
iš viršaũs statmenaĩ, vis stipriaũ ir stipriaũ užsigulę,
juo smarkiaũ juos vanduõ, vėl į viršų iškéldamas, spaudžia
taip, kad orañ iš vandeñs didesnè dalimì jie iššoka.
Bet, kaip manaũ, nėrà abejõnės, kad vìso pasaulio
kūnai į ãpačią svỹra saváime tuščiõjoje erdvėj.
Lygiai taip pàt ir liepsnà turi bū́ti liñkus į viršų
kilti, kokiõs pašalìnės jėgõs verčiamà, nors dėl svorio
savojo jì saváime į ãpačią ver̃žiasi svirti.
Ar nemataĩ, kaip dangaũs žibiñtai gíedriąją naktį
pėdsakus pãskui savè ugnìngus érdvėj palieka,
ta kryptimì skrisdamì, kur kẽlią gamtà jiems nustatė?
Ar tu šviesių̃jų žvaigždžių̃ nepàstebi, kriñtančių žemėn?
Saulė taip pàt iš aukštýbių dangaũs savo šìlumą skleidžia
ir spinduliaĩs laukùs bei píevas apìberia gausiai:
saulės, atseĩt, šilumà taipõgi nukrỹpus į žemę.
Taip ir, žaibáms įstrižaĩ iš aukštýbių skreñdant per liū̃tis,
galim stebė́ti, kaip jų̃ iš dẽbesio ver̃žiasi ugnys, –
zuja tai teñ jie, tai šeñ, liepsnà gi jų kriñta į žemę.
Noriu, kad bū́tum dabar̃ ir su tuõ tu susipažìnęs,
kaip statmenaĩ nešamì tuštumõj visi kū́nai pirmykščiai

Ponderibus propriis incerto tempore ferme
Incertisque locis spatio depellere paulum,
Tantum quod momen mutatum dicere possis.
Quod nisi declinare solerent, omnia deorsum,
Imbris uti guttae, caderent per inane profundum,
Nec foret offensus natus, nec plaga creata
Principiis: ita nil umquam natura creasset.
Quod si forte aliquis credit graviora potesse
Corpora, quo citius rectum per inane feruntur,
Incidere ex supero levioribus, atque ita plagas
Gignere quae possint genitalis reddere motus,
Avius a vera longe ratione recedit.
Nam per aquas quaecumque cadunt atque aera rarum,
Haec pro ponderibus casus celerare necessest
Propterea quia corpus aquae naturaque tenvis
Aeris haud possunt aeque rem quamque morari,
Sed citius cedunt gravioribus exsuperata.
At contra nulli de nulla parte neque ullo
Tempore inane potest vacuum subsistere rei,
Quin, sua quod natura petit, concedere pergat.
Omnia quapropter debent per inane quietum
Aeque ponderibus non aequis concita ferri.
Haud igitur poterunt levioribus incidere umquam
Ex supero graviora, neque ictus gignere per se,
Qui varient motus, per quos natura gerat res.
Quare etiam atque etiam paulum inclinare necessest
Corpora; nec plus quam minimum, ne fingere motus
Obliquos videamur et id res vera refutet.
Namque hoc in promptu manifestumque esse videmus,
Pondera, quantum in sest, non posse obliqua meare,
Ex supero cum praecipitant, quod cernere possis.
Sed nil omnino recta regione viai

savo svoriù iš pradžių̃ mums nežìnomoj viẽtoje ima
krypti nežỹmiai į šãlį, bet tókį tik trùputį mažą,
jogei var̃giai galì tai nukrypimù pavadìnti. }
Jeigu, kaip lãšas vandeñs, jie į ãpačią ver̃žtųsi nuolat
ir kryptiẽs nė kíek nepakeĩstų érdvėj beribė̃j,
susidūrìmo jų jókio nekil̃tų, joks smũgis negimtų,
nieko tadà ir gamtà niekadõs pagamìnus nebūtų.
Jeigu tačiaũ kas manýtų, jog kū́nas, sunkèsnis už kitą,
erdvė̃j tuščiõj statmenaĩ greičiaũ galė̃damas skristi,
krisdams iš aũkšto ant kū́no lengvèsnio smūgiùs pagamina
ir tuo būdù pagimdýti gyvýbės judė̃jimą geba, –
klaidžioja tóks ir labaĩ nuo tiesõs nukrỹpsta į šalį.
Juk visa taĩ, vandenỹ ar orè kas gãli tik kristi,
turi nukrìsti greičiù, atitiñkančiu sãvąjį svorį, –
ir tai todė̃l, kad vanduõ arba óro švelnióji esybė
jokiu būdù nepajė̃gia vienódų kliū́čių daryti,
bet veikiaũ nusiléidžia didèsnį tùrintiems svorį.
Priešingai, niẽkur ir niẽkad negãli stabdýti bet kokio
daikto patì tuštumà, atspirtim̃ pasidãrius kažkokia,
nes visam kám dė̃l savõs prigimtiẽs ji viẽtą užleidžia.
Viskas todė̃l, tuštumõj kas, kliū́čių neràsdamas, lekia,
greitį vienódą turė̃ti privãlo, nors svõris skirtingas.
Kūnas, vadìnas, sunkèsnis iš aũkšto nukrìsti negali
jokiu būdù ant lengvèsnio ir krìsdamas smũgį gaminti,
kad judesiaĩ pasikeĩstų, iš kõ ir daiktaĩ atsiranda.
Taigi, kartóju: tie kū́nai privãlo į šãlį nukrypti,
bet tik nežỹmiai visái, kad kám neatródytų, jogei
įstrižą jùdesį per̃šame, – tiẽsai tataĩ prieštarautų.
Juk visadõs lengvaĩ įsitìkinti gãlime, jogei
savojo svõrio dėkà visi kū́nai, kaip mãtome aiškiai,
iš viršaũs krisdamì įstrižaĩ negãli judėti.
Bet kad griežtaĩ nuo kryptiẽs statmenõs jie visái nenukryptų

Declinare quis est qui possit cernere sese?
Denique si semper motus conectitur omnis
Et vetere exoritur semper novus ordine certo,
Nec declinando faciunt primordia motus
Principium quoddam, quod fati foedera rumpat,
Ex infinito ne causam causa sequatur,
Libera per terras unde haec animantibus exstat,
Vnde est haec, inquam, fatis avulsa voluntas,
Per quam progredimur quo ducit quemque voluptas,
Declinamus item motus nec tempore certo
Nec regione loci certa, sed ubi ipsa tulit mens?
Nam dubio procul his rebus sua cuique voluntas
Principium dat et hinc motus per membra rigantur.
Nonne vides etiam patefactis tempore puncto
Carceribus non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam tam de subito quam mens avet ipsa?
Omnis enim totum per corpus materiai
Copia conciri debet, concita per artus
Omnis, ut studium mentis conixa sequatur.
Vt videas initum motus a corde creari,
Ex animique voluntate id procedere primum,
Inde dari porro per totum corpus et artus.
Nec similest ut cum impulsi procedimus ictu
Viribus alterius magnis magnoque coactu.
Nam tum materiem totius corporis omnem
Perspicuumst nobis invitis ire rapique,
Donec eam refrenavit per membra voluntas.
Iamne vides igitur, quamquam vis extera multos
Pellat et invitos cogat procedere saepe
Praecipitesque rapi, tamen esse in pectore nostro
Quiddam quod contra pugnare obstareque possit?
Cuius ad arbitrium quoque copia materiai

niekur nė kíek, argi gãli kas nórs ir kaip nórs pastebėti?
Jei supintì visad bū̃na visì judė̃jimai kūnų
ir atsirañda tvarkà tam tikrà iš sẽnojo naujas,
o nukrỹpę kū́nai nepràdeda kókio nors naujo
savo judė̃jimo, gãlinčio rỹšį likìmo nutraukti,
kad priežastìs priežastim̃ nebesèktų, kaip dãrosi amžiais, —
tad, pasakýk, pas gyvū́nus šios žẽmės iš kur̃ atsirado
toji laisvóji valià, nepriklaũsanti jókio likimo?
Leidžia juk vỹkti ji teñ kiekvienàm, kur nóras ką veda,
ir ne iš añksto paskìrtu laikù ir ne tám tikroj vietoj
keičiame sàvo judė̃jimus, bèt tik kur nùveda protas.
Juk abejõnės nėrà, kad valià kiekvienám čia padaro
pradžią visíems judesiáms ir juõs sąnariúosna nukreipia.
Ar taip pàt nemataĩ, jog arkliaĩ, kai vartùs atidaro,
tiek neįsténgia staigà išsiver̃žti laukañ ir nulė̃kti,
kiek jų aistrà nesuval̃doma geĩdžia ir skãtina juosius?
Nes visas mẽdžiagos ìšteklius tùri sužãdintas būti
kūne visam̃, kad, anái nariuosè visuosè sujudė̃jus,
dvasios veržìmasis ir̃gi paskum̃ pasèkti galė̃tų.
Taigi iš tõ tu mataĩ širdyjè šį judė̃jimą gimstant,
pradedant eĩti iš čià, kai dvãsios valià vadovauja,
irgi paskum̃ po nariùs išsiváikščiojant ìštiso kū̃no.
Nepanašù visa šita į taĩ, kai mẽs pasiduodam
smūgiams stipríems iš kitur̃, kurie mùs pajudė́ti priver̃čia.
Juk tuo metù, iš tiesų̃, visa mẽdžiaga mū́sojo kūno
juda, yrà įtemptà ir visái nepriklaũso nuo mūsų,
kol ją suval̃do valià, per sánarius mū́sų paliepus.
Dargi matýti galì, kad, jė̃gai veĩkiant iš oro
daugelį mū́sų ir ver̃čiant dažnaĩ net prieš mū́sąjį norą
eiti ar šeñ arba teñ, krūtìnėje mū́sų tuo tarpu
slypi kažkàs, kas jė̃gai anái pasipríešinti gali.
Nuožiū́ra šito kažkõ visumà visa mẽdžiagos eiti

Cogitur interdum flecti per membra, per artus
Et proiecta refrenatur retroque residit.
Quare in seminibus quoque idem fateare necessest,
Esse aliam praeter plagas et pondera causam
Motibus, unde haec est nobis innata potestas,
De nilo quoniam fieri nil posse videmus.
Pondus enim prohibet ne plagis omnia fiant
Externa quasi vi; sed ne mens ipsa necessum
Intestinum habeat cunctis in rebus agendis
Et devicta quasi cogatur ferre patique,
Id facit exiguum clinamen principiorum
Nec regione loci certa nec tempore certo.
Nec stipata magis fuit umquam materiai
Copia nec porro maioribus intervallis
Nam neque adaugescit quicquam neque deperit inde.
Quapropter quo nunc in motu principiorum
Corpora sunt, in eodem ante acta aetate fuere
Et post haec semper simili ratione ferentur.
Et quae consuerint gigni gignentur eadem
Condicione et erunt et crescent vique valebunt,
Quantum cuique datum est per foedera naturai.
Nec rerum summam commutare ulla potest vis;
Nam neque, quo possit genus ullum materiai
Effugere ex omni, quicquam est extra, neque in omne
Vnde coorta queat nova vis irrumpere et omnem
Naturam rerum mutare et vertere motus.
Illud in his rebus non est mirabile, quare,
Omnia cum rerum primordia sint in motu,
Summa tamen summa videatur stare quiete,
Praeterquam siquid proprio dat corpore motus.
Omnis enim longe nostris ab sensibus infra
Primorum natura iacet; quapropter, ubi ipsa

tiek verčiamà pro sąnarius ẽsti, tiek lýgiai pro gyslas,
pasistūmėjus į príekį, sustóti ar grį̃žti į vietą.
Taigi, be svõrio ir smū̃gių, tau tèks pripažìnti dar esant
sėklose kū́no kažkókią judėjimų príežastį kitą, —
ji apspréndžia įgimtą láisvę dvãsios mūsiškės.
Juk atsiràsti iš niẽko, kaip mãtome, niẽkas negali.
Svoris, tiesà, čia sutrùkdo, kad ràstųsi vìskas nuo smūgių,
lyg nuo jėgõs išorìnės; bet ir̃ nukrypìmai nežymūs
kūnų pirmýkščių — nežìnomoj viẽtoj, laikù nepaskirtu —
daro tataĩ, kad prõtas nesùrištas bū́ti galėtų
būtinumù vidiniù kiekvienam̃ mūsų póelgy, nuolat
kad jam nenusileñktų kaip ver̃gas ir nenukentė́tų.
Ir niekuomèt visa mẽdžiagos mãsė glaudèsnė nebuvo,
kaip ir nebùvo retèsnė, ir prótarpių jì nežinojo,
nes ji nei príeaugio jókio netùri, nei núostolio jokio.
Ir todė̃l judėjimas kū́nų pirmýkščių, kurs nuolat
vyksta be pértrūkio jókio dabar̃, yra bùvęs nuo amžių,
ir ateitỹ vis tvarkà ta pačià truks judėjimas jų̃jų.
Kas iki šiõl užgìmdavo, tõm pačiõm aplinkybèm
gims ateitỹ ir gyveñs, ir aũgs, jėgū̃ įsigydams,
lygiai tókį laikótarpį, kókį gamtà jam paskyrė.
Tvarką pakeĩsti daiktū̃ visumõs jokiai jė̃gai nelemta,
nes nėra viẽtos pasáuly tokiõs, kur bū́ti galėtų
medžiagos nórs ir mažiáusia dalìs paslėptà, iš kur vėlei
gimus galė́tų naujóji jėgà įsiver̃žt į pasaulį,
prigimtį vìsą pakeĩst ir judėjimus jõs suardyti.
Čia visamè tame táu nustebìmo sukélti neturi
ta aplinkýbė, kad, kū́nams pirmýkščiams be pértrūkio judant,
jų visumà, kaip atródo, didžiáusią ramýbę palaiko, —
tuos tik išskýrus, kurių̃ judesiaĩ atsirañda savaime.
Kūnų pirmýkščių visà prigimtìs neprieĩnama mūsų
pojūčiams. Tàd, kadángi mes jų̃ matýti negalim,

Cernere iam nequeas, motus quoque surpere debent;
Praesertim cum, quae possimus cernere, celent
Saepe tamen motus spatio diducta locorum.
Nam saepe in colli tondentes pabula laeta
Lanigerae reptant pecudes, quo quamque vocantes
Invitant herbae gemmantes rore recenti,
Et satiati agni ludunt blandeque coruscant;
Omnia quae nobis longe confusa videntur
Et velut in viridi candor consistere colli.
Praeterea magnae legiones cum loca cursu
Camporum complent belli simulacra cientes,
Fulgor ibi ad caelum se tollit, totaque circum
Aere renidescit tellus, subterque virum vi
Exicitur pedibus sonitus, clamoreque montes
Icti reiectant voces ad sidera mundi,
Et circumvolitant equites mediosque repente
Transmittunt valido quatientes impete campos.
Et tamen est quidam locus altis montibus, unde
Stare videntur et in campis consistere fulgor.
Nunc age, iam deinceps cunctarum exordia rerum
Qualia sint et quam longe distantia formis
Percipe, multigenis quam sint variata figuris;
Non quo multa parum simili sint praedita forma,
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia constant.
Nec mirum; nam cum sit eorum copia tanta,
Vt neque finis, uti docui, neque summa sit ulla,
Debent nimirum non omnibus omnia prorsum
Esse pari filo similique adfecta figura.
Praeterea genus humanum mutaeque natantes
Squamigerum pecudes et laeta armenta feraeque
Et variae volucres, laetantia quae loca aquarum
Concelebrant circum ripas fontisque lacusque,

turi ir jų judesiaĩ paslėptì pasilìkti nuo mūsų.
Juk, pagaliaũ, net ir dáikto dažnaĩ, kurį mãtome aiškiai,
bus judesiaĩ neįžiūrimì, kai tolì jis nuo mū́sų.
Kalno pašlaĩtėj dažnaĩ minkštavìlnės gãnosi avys,
slankioja jõs palengvà, kur žolẽ viliója žalioji
pievos riebiõs, nuo rasõs sidabrìnės tvìskančios ryškiai;
žaidžia ir bãdosi teñ šokinė́dami sótūs eryčiai.
Visas pavéikslas tasaĩ susiliẽjęs iš tõlo atrodo,
tartum pašlaĩtėj žaliõj balsvaĩ tik kažkàs marguliuoja.
Lygiai taip pàt, kai, prabė́gę staigà, legiónai galingi
zuja po laũką kryptim̃ įvairiom̃, vaizdúodami mūšį,
ginklų blizgė́jimas kỹla į dañgų, laukaĩ gi nuo vario
spindesio žė̃ri visì, o nuo eĩsenos výrų sunkiosios
sudreba žẽmė apliñk; riksmaĩ jų sùkrečia kalnus
ir, nuo kalnų̃ atsimùšę, dangaũs lig žvaigždýnų pakyla;
šuoliais čià jodinė́dami raĩteliai dùmia per lauko
vidurį: laũkas nuo jų̃ tapsė́jimo smarkiai sudunda.
Bet kalnuosè aukštuosè yra viẽtų, iš kur̃ tau atrodys,
kad jie stóvi visì ir teñ tik lýgumos blizga.
Nūn savýbes turì esminès sužinóti ir pradžią
kūnų pirmýkščių, ir kaĩp, lytimì būdamì daugeriopi,
esti įvaĩrūs ir skìriasi kaĩp jie pavìdalu savo, —
ir ne todė̃l, kad nedaũgelis tìk tarp savę̃s panašėja,
bet, apskritaĩ, kad visì jie nuo víens kito skìriasi smarkiai.
Nesistebė̃k: jei tokià jų yrà begalìnė gausybė,
kad jie nei gãlo netùri, kaip bùvo sakýta, nei krašto,
tai ir negãli, aiškiáusiai, turė́ti visì jie vienodą
išvaizdą, kaĩp ir negãli pavìdalu bū̃ti panašūs.
Tu, be to, žmónes stebė̃k ir žvynúotų žuvų̃ pamatyki
nebylę gìminę, kaĩmenes, žvė́ris ir raĩbąjį būrį
paukščių, kuriẽ prie skaidrių̃ vandenų̃ purpsė́dami burias
ar prie upókšnių žalių̃jų krantų̃, ežerų̃ ir šaltinių,

Et quae pervulgant nemora avia pervolitantes;
Quorum unum quid vis generatim sumere perge,
Invenies tamen inter se differre figuris.
Nec ratione alia proles cognoscere matrem
Nec mater posset prolem; quod posse videmus,
Nec minus atque homines inter se nota cluere.
Nam saepe ante deum vitulus delubra decora
Turicremas propter mactatus concidit aras
Sanguinis exspirans calidum de pectore flumen.
At mater viridis saltus orbata peragrans
Noscit humi pedibus vestigia pressa bisulcis,
Omnia convisens oculis loca si queat usquam
Conspicere amissum fetum, completque querelis
Frondiferum nemus adsistens et crebra revisit
Ad stabulum desiderio perfixa iuvenci,
Nec tenerae salices atque herbae rore vigentes
Fluminaque illa queunt summis labentia ripis
Oblectare animum subitamque avertere curam,
Nec vitulorum aliae species per pabula laeta
Derivare queunt animum curaque levare:
Vsque adeo quiddam proprium notumque requirit.
Praeterea teneri tremulis cum vocibus haedi
Cornigeras norunt matres agnique petulci
Balantum pecudes: ita, quod natura reposcit,
Ad sua quisque fere decurrunt ubera lactis.
Postremo quodvis frumentum non tamen omne
Quique suo genere inter se simile esse videbis,
Quin intercurrat quaedam distantia formis.
Concharumque genus parili ratione videmus
Pingere telluris gremium, qua mollibus undis
Litoris incurvi bibulam pavit aequor harenam.
Quare etiam atque etiam simili ratione necessest,

ar pulkúojas miškų̃ daubosè ir tankiam̃ atvašyne, —
įsižiūrė̃k tu tadà atskiraĩ į jų rū̃šį bet kokią
ir įsitìkinsi, jóg pavìdalu skìriasi visos:
motinos sàvo kitaĩp negalė́tų vaikaĩ atpažinti,
lygiai ir mótina príeauglio; jiẽ gi, mataĩ, visi gali
vieną nuo kìto atskìrti žymẽm ne blogiaũ ir už žmones.
Taip prie šventóvės puošniõs dievų̃ nugalãbintas smunka
priešais aũkurą veršis, apsvaĩgęs nuo smil̃kalo kvapo,
šiltą kraũją iškvẽpdamas ìš krūtìnės prieš mirtį.
Motina, vaĩko netẽkus, klajója po žãliąjį slė́nį,
veltui nagų̃ praskeltų̃ ieškódama pė́dsakų pievoj;
žvalgosi jì neramiaĩ po apýlinkę, tìkisi rasti
dingusį vaĩsių; jos liũdnas baubìmas skardẽna po girią
žaliąją; grį̃žta dažnaĩ ji į tvártą ir vìską apžiū̃ri,
ir ilgesỹs jai ramýbės nedúoda, prarãdus veršelį.
Švelnios vytẽlės, žolẽlė, rasà apšlakstýta skaidrią̀ja,
tekančios ùpės giliaĩ tarp krantų̃ nuramìnti negali
josios ir̃ išvadúoti nuo rū̃pesčio tíek netikė́to.
Jai kitì neberū̃pi veršiùkai, linksmaĩ kur ganykloj
anosi, ir̃ išblaškýti jos síelvarto dìdžio negali:
trokšta ji taĩp susiràsti, kas sãva ir šìrdžiai jos miela.
Kaimenė ir̃gi ožiùkų švelnių̃ balsaĩs dar plonyčiais
motinas žìno savą́sias ragúotas, o bãdūs ėriukai —
močios mekẽnimą sàvo. Gamtõs paliepìmui paklusnū̃s
bėga prie píeningo móčios tešmeñs iš jū̃jų kiekvienas.
Jei pagaliaũ ir javų̃ įvairiáusių paim̃si po grū̃dą
atskirą, vìsiškai čià panašių̃ niekadõs nesurasi,
kad nors mažiáusiom žymẽm nesiskir̃tų jų víenas nuo kito.
Rūšyse sráigių taip pàt panãšų skìrtumą matom,
margina žẽmę jos vìsą, kur jū́ros švel̃niosios bangos
įlankoj drẽgmę naikìnantį smė̃lį pakrántės pakloja.
Taigi, kartóju aš dár, jog tùri prãdai pirmykščiai

Natura quoniam constant neque facta manu sunt
Vnius ad certam formam primordia rerum,
Dissimili inter se quaedam volitare figura.
Perfacile est animi ratione exsolvere nobis,
Quare fulmineus multo penetralior ignis
Quam noster fuat e taedis terrestribus ortus;
Dicere enim possis caelestem fulminis ignem
Subtilem magis e parvis constare figuris,
Atque ideo transire foramina quae nequit ignis
Noster *hic* e *lignis ortus* taedaque creatus.
Praeterea lumen per cornum transit, at imber
Respuitur. Quare? Nisi luminis illa minora
Corpora sunt quam de quibus est liquor almus aquarum.
Et quamvis subito per colum vina videmus
Perfluere, at contra tardum cunctatur olivum;
Aut quia nimirum maioribus est elementis
Aut magis hamatis inter se perque plicatis,
Atque ideo fit uti non tam diducta repente
Inter se possint primordia singula quaeque
Singula per cuiusque foramina permanare.
Huc accedit uti mellis lactisque liquores
Iucundo sensu linguae tractentur in ore;
At *contra* taetra absinthi natura ferique
Centauri foedo pertorquent ora sapore;
Vt facile agnoscas e levibus atque rotundis
Esse ea quae sensus iucunde tangere possunt,
At contra quae amara atque aspera cumque videntur,
Haec magis hamatis inter se nexa teneri,
Proptereaque solere vias rescindere nostris
Sensibus introituque suo perrumpere corpus.
Omnia postremo bona sensibus et mala tactu
Dissimili inter se pugnant perfecta figura;

skirtis pavìdalu sàvo, judėdami ìštisus amžius,
nes ne rañkomis jiẽ kieno nórs pagamìnti tokios pat
formos vienódos, bet juõs visùs gamtà bus sukūrus.
Lengva labaĩ mums įspėti, sveikúoju protù pasirėmus,
žaibo ugnìs kodė̃l šaižiaũ įsiskver̃bti pajėgia,
nei mūsìškė, kurì iš žẽmiškų fãkelų kilo:
čia tu galė́tum sakýt, kad ugnìs, kuri eĩna iš žaibo
dangiško, žymiai plonėsnė yrà, iš dalẽlių smulkučių;
ji todė̃l péreiti gãli per kiáurymes tókias, kur mūsų
ugnys — iš mẽdžio ar fãkelo — teñ įsiskver̃bt nepajėgia.
Maža to: skver̃bias laisvaĩ šviesà per rãgą žibinto,
bet ne lietùs. Kodė̃l gi taip ẽsti? Šviesõs, mat, pirmykščiai
kūnai už tuõs smulkesnì, kurie drẽgmę palaĩmią sudaro.
Vyną kai kóšia, mãtome greĩt per koštùvą jį bėgant,
bet palengvà tingùsis aliẽjus suñkias ir varva
ar tai todė̃l, kad yrà stambesnì, kaip matýti, jo pradai,
ar tai kabliúoti labaĩ ir labiaũ tarp savę̃s suraizgyti;
taip pasidãro todė̃l, jog negãli pakañkamai greitai
ryšio nutráukt tarp savę̃s, kad kiekvíenas atskìrtas paliktų
ir atskiraĩ kad kiekvíenas galė́tų per kiáurymę sprukti.
Čia pastebė́tina dár, kad medùs kaip ir píeno skystimas
mūsų burnõj ant liežùvio malõnų jutìmą pagimdo,
o, atvirkščiaĩ, laukìnės širdãžolės, mẽtėlės karčios
savo šlykščiúoju skoniù mūsų lū́pas iškreĩvina biauriai.
Lengva supràsti, kad iš apvalių̃ ir lygių̃ dalelyčių
esti tataĩ, kas mùms pajutìmą malõnų suteikia.
Priešingai, kàs mūs jutìmams aitrù ir kartù pasirodo,
iš suraizgýtų dalių̃ ir kabliúotų yrà sudaryta
ir net sudrãsko todė̃l takùs į pójūčius mūsų,
savo įsiskverbimù mūs kū́nui darýdami žãlą.
Visa, vadìnas, kas pójūčiams gẽra ar blõga atrodo,
skiriasi tárpe savę̃s ir pavìdalą tùri įvairų.

Ne tu forte putes serrae stridentis acerbum
Horrorem constare elementis levibus aeque
Ac musaea mele, per chordas organici quae
Mobilibus digitis expergefacta figurant;
Neu simili penetrare putes primordia forma
In naris hominum, cum taetra cadavera torrent,
Et cum scena croco Cilici perfusa recens est
Araque Panchaeos exhalat propter odores;
Neve bonos rerum simili constare colores
Semine constituas, oculos qui pascere possunt,
Et qui compungunt aciem lacrimareque cogunt
Aut foeda specie diri turpesque videntur.
Omnis enim, sensus quae mulcet cumque, figura
Haud sine principiali aliquo levore creatast;
At contra quaecumque molesta atque aspera constat,
Non aliquo sine materiae squalore repertast.
Sunt etiam quae iam nec levia iure putantur
Esse neque omnino flexis mucronibus unca,
Sed magis angellis paulum prostantibus, utqui
Titillare magis sensus quam laedere possint;
Fecula iam quo de genere est inulaeque sapores.
Denique iam calidos ignis gelidamque pruinam
Dissimili dentata modo compungere sensus
Corporis, indicio nobis est tactus uterque.
Tactus enim, tactus, pro divum numina sancta,
Corporis est sensus, vel cum res extera sese
Insinuat, vel cum laedit quae in corpore natast
Aut iuvat egrediens genitalis per Veneris res,
Aut ex offensu cum turbant corpore in ipso
Semina confunduntque inter se concita sensum;
Vt si forte manu quamvis iam corporis ipse
Tute tibi partem ferias atque experiare,

Tad nemanýk, kad piū̃klo cypìmas raižùs, kuris kūną
sukrečia vìsą, iš prãdų lygių̃jų sudėtas kaip garsas
žavintis, kaĩ daininiñkas įgùdęs skam̃bina, pirštais
liesdamas greĩtai kitãros stygàs savo daĩnai pritarti.
Ir negalvók, kad prãdai fòrma savąja panašūs
lenda į nósį žmogaũs, kai dẽga dvõkūs lavonai,
ar kai scènos grindìs Kilikijos šlãksto šafranu,
ar kai añt aukurų̃ smilkalaĩ panchèjiški rūksta.
Bet taip pàt nemanýk, neva sė̃klos panãšios gamina
ir gražią́sias spalvàs, kurios džiùgina ãkį maloniai,
ir kitókias, kur rẽžia akìs ir ãšarot verčia,
ar kurių̃ reginỹs vien šlỹkštulį sùkelia mūsų.
Juk visa taĩ, kas ramìna jausmùs ir sužãdina džiaugsmą,
jau pagrindè kažkókį švelnùmą turė́ti privalo;
priešingai, taĩ, kas šiurkštù ir jausmùs nemalõniai sutrikdo,
turi savỹ būtinaĩ ir žiaudrùmą tam tìkrą turė́ti.
Esama prãdų tokių̃ dar, lygiaĩs kurių nepavadìnsi
ir nesakýsi taip pàt apie juõs, kad bū̃tų kabliuoti:
jų veikiaũ kampùčiai yrà atsikìšę truputį,
taigi paérzint jausmùs jie gãli greičiaũ nei pažeisti:
drąsiai priskìrsiu žlaugtùs ir sùltis čionaĩ devynšarvio.
Karštis kaitriõsios ugniẽs pagaliaũ ir šer̃kšnas žvarbusis
pojūčius mū́sų kū́no pažeĩdžia tolì nevienodai,
kaip palietìmas ir víeno, ir añtro mums áiškiai parodo.
Juk tik lietìmas, prisíekiu šventaĩsiais dievaĩs, tik lietimas
jausmo yrà priežastìs mumysè, kai į kū́ną iš oro
skverbiasi kàs ar jamè atsirañda ir skaũdžiai sužeidžia,
ar net ir džiùgina mùs per kūrýbinį dárbą Veneros,
ar kai maĩšosi sė̃klos, pačiam̃ susidū́rusios kūne,
ir netvarkìngai pasklìdusios sąmyšį jaũsmo pagimdo.
Tuo ir tu pàts įsitìkint galì ir aiškiáusiai patirti,
jeigu sudúosi rankà sau per dãlį kū́no bet kokią.

Quapropter longe formas distare necessest
Principiis, varios quae possint edere sensus.
Denique quae nobis durata ac spissa videntur,
Haec magis hamatis inter sese esse necessest
Et quasi ramosis alte compacta teneri.
In quo iam genere in primis adamantina saxa
Prima acie constant ictus contemnere sueta,
Et validi silices, ac duri robora ferri,
Aeraque quae claustris restantia vociferantur.
Illa quidem debent e levibus atque rotundis
Esse magis, fluvido quae corpore liquida constant.
Namque papaveris haustus itemst facilis quod aquarum;
Nec retinentur enim inter se glomeramina quaeque,
Et perculsus item proclive volubilis exstat.
Omnia postremo quae puncto tempore cernis
Diffugere, ut fumum nebulas flammasque, necessest,
Si minus omnia sunt e levibus atque rotundis,
At non esse tamen perplexis indupedita,
Pungere uti possint corpus penetrareque saxa,
Nec tamen haerere inter se; quodcumque videmus
Sensibus sedatum, facile ut cognoscere possis,
Non e perplexis sed acutis esse elementis.
Sed quod amara vides eadem quae fluvida constant,
Sudor uti maris est, minime mirabile debet:
Nam quod fluvidus est, e levibus atque rotundis
Est, et squalida sunt illis admixta doloris
Corpora; nec tamen haec retineri hamata necessum;
Scilicet esse globosa tamen, cum squalida constent,
Provolvi simul ut possint et laedere sensus.
Et quo mixta putes magis aspera levibus esse
Principiis, unde est Neptuni corpus acerbum,
Est ratio secernendi sorsumque videndi

Tad būtinaĩ turi bū́ti labaĩ nepanãšūs pirmykščių
pradų pavìdalai, nès jie jausmùs įvairiùs pagamina.
Kas pagaliaũ mums ir̃ standù, ir kíeta atrodo,
be abejõnės, tataĩ sudarýta iš prãdų kabliuotų
ir tarp savę̃s sukabìntų, lýgiai kaip šãkos supintos.
Tokiai rū̃šiai daiktų̃ priklaũso uõlos, pirmiausia,
tvirtos kaip pliẽnas, jokių̃ nebìjančios visiškai smū̃gių;
titnagas kíetas po jų̃ ir jėgà geležiẽs galingoji,
taipgi ir vãris tvarùs, kurs suskam̃ba, sklą̃stį palietus.
Daiktas kitóks, kurio kū́nas teką̃s pasiródo ir skystas,
iš apskritų̃ ir lygių̃ turi būti sudė̃tas dalelių.
Juk kaip lengvaĩ paplū́sta vanduõ ir aguõnų saujelė:
jų apvãlūs grū̃daĩ susiglaũdę į krū̃vą nebūna,
bet nuotakiaĩ ima bė̃gt, sukrėtìmą mažiáusią patyrę.
Išvada: vìskas, kas mùms iš akių̃ vienu mìrksniu pradingsta
ir išsisklaĩdo, kaip, pãvyzdžiui, dū́mai, liepsnà arba rūkas,
jei iš dalių̃ apskritų̃ bei lygių̃ ir nebùs sudaryti
visiškai, bùs jie tačiaũ tarp savę̃s patvariaĩ suraizgyti,
taip kad jie gãli ir kū́ną badýt, ir į ãkmenį skverbtis,
patys jungtiẽs neturė̃dami. Jùk visa taĩ, ką, kaip matom,
gali jausmaĩ numalšìnt, sudãro — tau véiku stebė́ti —
pradai tokiẽ, kurie nẽr patvariaĩ suraizgýti, bet aštrūs.
Jeigu kartùs mū́sų pójū̃čiams skýstis koks nórs pasirodo,
pavyzdžiui, jū́ros vanduõ, — visái čia nereĩkia stebė́tis:
skystis tas ìš apskritų̃ ir lygių̃ sudarýtas dalelių,
bet ir žiaudrių̃ įsimaĩšė čia kíek, kur dúoda kartumą;
gi tų kabliúotų, kuriõs sukabìna, visái ir nereikia.
Jos nors ir žiaũdrios, tačiaũ paprastaĩ esti rùtulio formos:
lengva tokióms ir riedė́ti, kartù ir mū́s pójū̃čius žeisti.
Kad tu suvóktum geraĩ, jog gãli ir prãdai rupieji
bū́t su lygiaĩs sumaišýti, kaip kū́ne sūriãjam Neptū̃no,
bū́das yrà juos išskìrt ir vándenį gė̃ląjį jū́ros

Vmor dulcis, ubi per terras crebrius idem
Percolatur, ut in foveam fluat ac mansuescat;
Linquit enim supera taetri primordia viri,
Aspera cum magis in terris haerescere possint.
Quod quoniam docui, pergam conectere rem quae
Ex hoc apta fidem ducat, primordia rerum
Finita variare figurarum ratione.
Quod si non ita sit, rursum iam semina quaedam
Esse infinito debebunt corporis auctu.
Namque in eadem una cuiusvis iam brevitate
Corporis inter se multum variare figurae
Non possunt: fac enim minimis e partibus esse
Corpora prima tribus, vel paulo pluribus auge;
Nempe ubi eas partis unius corporis omnis,
Summa atque ima locans, transmutans dextera laevis,
Omnimodis expertus eris, quam quisque det ordo
Formai speciem totius corporis eius,
Quod superest, si forte voles variare figuras,
Addendum partis alias erit; inde sequetur,
Assimili ratione alias ut postulet ordo,
Si tu forte voles etiam variare figuras.
Ergo formarum novitatem corporis augmen
Subsequitur. Quare non est ut credere possis
Esse infinitis distantia semina formis,
Ne quaedam cogas immani maximitate
Esse, supra quod iam docui non posse probari.
Iam tibi barbaricae vestes Meliboeaque fulgens
Purpura Thessalico concharum tacta colore,
Aurea pavonum ridenti imbuta lepore
Saecla novo rerum superata colore iacerent
Et contemptus odor smyrnae mellisque sapores,
Et cycnea mele Phoebeaque daedala chordis

skyrium stebėti, kai jìs, kiauraĩ per žemès prasisunkęs,
varva į tveñkinį iř nutekė́damas dãrosi minkštas.
Mat, dėl rupùmo dalẽlių tų prãdai biauríeji sūrumo
nenusiléidžia į gìlumą žẽmės, bet liẽka paviršiuj.
Šita išáiškinęs táu, toliaũ pasvarstýsiu dalyką.
Pradai pirmýkščiai, kaip leñgva dabař tau yrà įsitikint,
vien lig ribũ tam tikrũ pavìdalu skìriasi savo.
Jeigu čia bū́tų kitaĩp, tad áišku, jog víenos ar kitos
sėklos turė́tų pasíekti tikraĩ begalìnį didumą.
Bet, būdamì visi prãdai vienódai mãžo didumo,
aišku, kiek nórs žymiaũ jie pavìdalais skìrtis negali.
Įsivaizdúokim, kad, pãvyzdžiui, kū́nai pirmýkščiai turė́tų
tris arba, gãlimas dáiktas, daugiaũ kiek dalẽlių mažiausių:
jeigu pradė́si dabař dalelès tas viẽtomis keisti,
ar iš viršaũs apačiõn, ar ìš dešinė̃s jas į kairę,
tu pastebė́si tadà, visus dẽrinius jų̃jų išsėmęs,
kokius pavìdalus kū́nas galė̃s iš daliũ tų turėti.
Jeigu be tũ ir kitùs dar pavìdalus gáuti norėtum,
teks pridėti dalẽlių kitũ. Ir toliaũ reikalingos
naujos dalẽlės, be tũ, deriniáms kitókiems daryti,
jei panorė́si ir dár tų kū́nų pavìdalus keisti.
Tokiu būdù atsiràst iš naujũ vis pavìdalų gali
kūno didė́jimas. Taĩgi manýti negãlima niekaip,
kad be gãlo yrà įvairaũs pavìdalo sė́klos:
atveju šiuõ juk reikė́tų manýt, kad nepàprasto dydžio
esama prãdų, o taĩ, kaip įródžiau, negãlimas daiktas.
Barbarų tàd audiniaĩ, melibė́jiški púrpurai puikūs,
kur spalvomìs skaidriomìs nudažýti Tesãlijos sraigių,
kaip ir póvų auksìnių plùnksnų tviską̃s margumynas, —
visa tataĩ prieš daiktũ nematýtų ryškùmą nubluktų;
būtų saldžiáusio medaũs, kaip ir mìros, paniẽkintas kvapas,
gulbės giesmẽ jau daugiaũ neskambė̃tų, nutìltų ir Febo

Carmina consimili ratione oppressa silerent;
Namque aliis aliud praestantius exoreretur.
Cedere item retro possent in deteriores
Omnia sic partis, ut diximus in meliores;
Namque aliis aliud retro quoque taetrius esset
Naribus auribus atque oculis orisque sapori.
Quae quoniam non sunt, sed rebus reddita certa
Finis utrimque tenet summam, fateare necessest
Materiem quoque finitis differre figuris.
Denique ab ignibus ad gelidas hiemum usque pruinas
Finitumst retroque pari ratione remensumst.
Omnis enim calor ac frigus mediique tepores
Interutrasque iacent explentes ordine summam.
Ergo finita distant ratione creata,
Ancipiti quoniam mucroni utrimque notantur,
Hinc flammis illinc rigidis infesta pruinis.
    Quod quoniam docui, pergam conectere rem quae
Ex hoc apta fidem ducat, primordia rerum,
Inter se simili quae sunt perfecta figura,
Infinita cluere. Etenim distantia cum sit
Formarum finita, necesse est quae similes sint
Esse infinitas, aut summam materiai
Finitam constare, id quod non esse probavi
Versibus ostendens corpuscula materiai
Ex infinito summam rerum usque tenere,
Vndique protelo plagarum continuato.
Nam quod rara vides magis esse animalia quaedam
Fecundamque minus naturam cernis in illis,
At regione locoque alio terrisque remotis
Multa licet genere esse in eo numerumque repleri;
Sicut quadrupedum cum primis esse videmus
In genere anguimanus elephantos, India quorum

lyros žavìngi garsaĩ, tos pačiõs priežastiẽs nugalėti:
juk atsiràstų daiktų̃, kurių víenas už kìtą puikesnis.
Ir atvirkščiaĩ: daiktaĩ tuo keliù, tobulýbės kur siekti
būtų pajė̃gūs, galė́tų kaskar̃t blogesnì vis darytis;
atveju šiuõ atsiràstų daiktų̃ šlykštesnių̃ begalybė
ir mūs akìms, ir ausìms, ir nósiai, ir̃ mūsų skoniui.
Jeigu tačiaũ nesidãro tataĩ, o iš víeno ir antro
šono daiktaĩ turi sàvo ribàs, tu turì pripažinti,
kad įvairùmas pavìdalų mẽdžiagos ẽsti ribotas.
Ir pagaliaũ nuo karštùmo ugniẽs ligi spéigo žieminio
irgi yrà nustatýta ribà ir tiksliaĩ atmatuota.
Šaltis taip pàt kaip kar̃štis ir tárpai tarp jų̃ šiluminiai
laikosi sàvo ribų̃ ir visàs jas vienódai užpildo.
Taigi visì kūriniaĩ griežtosè ribosè išsilaiko,
nes apibrė̃žti tiksliúoju matù jie iš šóno kiekvieno:
čia – kaitrióji liepsnà, o teñ – ledu vir̃stantis šaltis.
    Šita išáiškinęs táu, toliaũ pasvarstýsiu dalyką;
pradų pirmýkščių, kaip leñgva dabar̃ tau yrà įsitikint,
tarpe savę̃s panašių̃ ir pavìdalu sàvo vienodų,
skaičius tikraĩ begalìnis. Todė̃l, nors pavìdalams ribos
skirtumo ir̃ nustatýtos, arbà panašių̃ turi būti
begalės prãdų, ar mẽdžiagos bùs visumà apribota;
bet neįmãnoma taĩ, kaip àš eilėmìs jau įrodžiau:
ten pasakiaũ, jog mẽdžiagos kū́nai mažýčiai nuo amžių
nuolat vìsumą veĩkliai daiktų̃ šio pasáulio palaiko,
smūgiams érdvėje kȳlant visur̃ be pértrūkio jokio.
Nors kai kuriuõs ir rečiaũ aptinkì tu gyvū́nus, matai, kad
žymiai mažèsnis yrà vaisingùmas jų, vìs dėlto gali
žemėse ir̃ kraštuosè kituosè, kur ţoliáusia nuo mūsų,
rastis daugýbė jų, taĩgi skaĩčius išeĩs tada pilnas.
Angiarankiùs pirmiáusia dramblìùs mes ìš keturkojų
matome; Indìją vìsą tvorà apsàugo stipriausia

Milibus e multis vallo munitur eburno,
Vt penitus nequeat penetrari: tanta ferarum
Vis est, quarum nos perpauca exempla videmus.
Sed tamen id quoque uti concedam, quamlibet esto
Vnica res quaedam nativo corpore sola,
Cui similis toto terrarum non sit in orbe;
Infinita tamen nisi erit vis materiai
Vnde ea progigni possit concepta, creari
Non poterit, neque, quod superest, procrescere alique.
Quippe etenim, sumantur uti finita per omne
Corpora iactari unius genitalia rei,
Vnde ubi qua vi et quo pacto congressa coibunt
Materiae tanto in pelago turbaque aliena?
Non, ut opinor, habent rationem conciliandi;
Sed quasi naufragiis magnis multisque coortis
Disiectare solet magnum mare transtra, cavernas,
Antemnas, proram, malos, tonsasque natantis,
Per terrarum omnis oras fluitantia aplustra
Vt videantur et indicium mortalibus edant,
Infidi maris insidias virisque dolumque
Vt vitare velint, neve ullo tempore credant,
Subdola cum ridet placidi pellacia ponti,
Sic tibi si finita semel primordia quaedam
Constitues, aevum debebunt sparsa per omnem
Disiectare aestus diversi materiai,
Numquam in concilium ut possint compulsa coire
Nec remorari in concilio nec crescere adaucta;
Quorum utrumque palam fieri manifesta docet res
Et res progigni et genitas procrescere posse.
Esse igitur genere in quovis primordia rerum
Infinita palam est unde omnia suppeditantur.
Nec superare queunt motus itaque exitiales

iš dramblio káulo sijų̃, – nemãža jų tū́kstančių stovi,
kad net patèkti tenaĩ neįmãnoma: jẽgos žvėrių tų
tokios ten! Õ tuo tárpu pas mùs jų mãtome maža.
Tau aš tačiaũ nusiléisiu ir čià: tebūniẽ koks nors daiktas
vienas vieniñtelis tárpe daugýbės kitókių sukurtas,
toks, kokio kìto pasáuly visam̃ atsiràsti negali;
jeigu tačiaũ susikùrti tam dáiktui nebū́t begalinio
medžiagos ìštekliaus, jìs nei ateĩti į šìtą pasaulį,
augti jamè nei kókio nors maĩsto sau ràst negalėtų.
Ir iš tiesų̃ tebūniẽ vienám šiam dáiktui ribotas
skaičius kūrýbinių kū́nų pasáuly. Kaĩpgi galėtų,
kur ir iš kur̃, ir kokiõs jie jėgõs verčiamì susirinkti
medžiagos jū́roj berìbėj ir prãdų miniõj įvairiausių?
Ne, aš manaũ, niekuomèt jie negãli kartù susiburti.
Bet panašiaĩ, kaip, laĩvui sudùžus jū́roj audringoj,
bangos didžiùlės išvar̃to bálkius ir súolus jūreivių,
stiebus ir pratiesinès, laivo príekį ir plaũkiančius ìrklus,
taip, jog visur̃, visamè pakraštỹ, apdaužýtas skeveldras
laivo matýsi daliũ̜ – mirtìngiems visíems įspėjimas,
kad nuo jū́ros klastìngos žabángų, jėgõs ir apgaulės
bėgtų ir jókiu laikù nesirýžtų ja pasitikė̃ti,
net ir tadà, kai ramýbė vylìnga mums šỹpsosi jūros, –
visiškai taĩp, jei tù nustatýtumei prãdų pirmykščių
skaičių aprėžtą, tadà amžinaĩ juos sróvės visokios
medžiagos im̃tų blaškýti, kryptim̃ įvairiom̃ išnešiotų,
kad ir į krū̃vą sueĩt, ir į víena visì susiglausti,
ryšį laikýti ar dáugintis, áugt—negalė̃tų jie niekad.
Bet visa taĩ akysè mūsų vỹkstant gyvẽnimas rodo:
geba daiktaĩ į pasáulį ateĩt ir gìmę išaugti.
Taigi yrà nesuskaĩtoma prãdų pirmýkščių daugybė,
ir, būdamì įvairiáusi, jie vìsą pasáulį atstato.
Štai kodė̃l judesiaĩ pražūtìngi įveĩkti negali

Perpetuo neque in aeternum sepelire salutem,
Nec porro rerum genitales auctificique
Motus perpetuo possunt servare creata.
Sic aequo geritur certamine principiorum
Ex infinito contractum tempore bellum:
Nunc hic nunc illic superant vitalia rerum
Et superantur item, miscetur funere vagor
Quem pueri tollunt visentes luminis oras;
Nec nox ulla diem neque noctem aurora secutast,
Quae non audierit mixtos vagitibus aegris
Ploratus mortis comites et funeris atri.
Illud in his obsignatum quoque rebus habere
Convenit et memori mandatum mente tenere,
Nil esse, in promptu quorum natura videtur,
Quod genere ex uno consistat principiorum,
Nec quicquam quod non permixto semine constet.
Et quodcumque magis vis multas possidet in se
Atque potestates, ita plurima principiorum
In sese genera ac varias docet esse figuras.
Principio tellus habet in se corpora prima
Vnde mare immensum volventes frigora fontes
Assidue renovent, habet ignes unde oriantur.
Nam multis succensa locis ardent sola terrae,
Eximiis vero furit ignibus impetus Aetnae.
Tum porro nitidas fruges arbustaque laeta
Gentibus humanis habet unde extollere possit,
Vnde etiam fluvios frondis et pabula laeta
Montivago generi possit praebere ferarum.
Quare magna deum mater materque ferarum
Et nostri genetrix haec dicta est corporis una.
Hanc veteres Graium docti cecinere poetae

niekad gyvýbės ir jõs ištisíems paláidoti amžiams.
Bet ir judė́jimai tiẽ, kurie gim̃do ir ùgdo gyvybę,
pãdaro sàvo išsáugot netrìkdomi niẽkad negali.
Pradų taipõgi pačių̃ tarpùsavio kãras nuo amžių
vedamas, susirėmìmuose láimei dažnaĩ pasikeĩčiant:
nugali čià arba teñ tai gamtõs gyvybìngosios jėgos,
tai, pasitáiko, mirtìs. Gedulìngi vaitójimai maišos
su graudìngu verksmù vaikùčių, išvýdusių šviesą.
Nė́r nei naktiẽs, nei dienõs, kurios eĩna vienà paskui kitą,
kad ten nebū́tų girdė́ti kū́dikių ver̃ksmo su rauda
tų, kurie mìršta ar lýdi į ámžino póilsio vietą.
Štai, tarp kìtko, ką reĩkia geraĩ įsidė́ti į galvą
ir visuomèt atsimiñti tataĩ, ir dė̃mesį skirti:
jokio dáikto, kurs mãtomas ẽsti, neràsi pasauly,
kad jis iš prãdų pirmýkščių vienódų visái susidė́tų,
ir kad jisaĩ mišinỹs įvairiáusių sė́klų nebū́tų.
Juo daugiaũ turi kàs savyjè ir jėgõs, ir galybės,
juo jis paródo, kad ẽsti daugiaũ jame prãdų pirmykščių,
nepanašiõs giminẽs ir pavìdalo sàvo skirtingo.
Žemė, pirmiáusia, daugýbę savỹ turi prãdų pirmykščių,
iš kurių̃ susidãro šaltìniai, kur jū́rą beribę
nuolat atnaũjina, ir̃ iš kurių̃ ugnìs atsiranda:
juk ir dirvóžemis pàdegtas daũgely viẽtų liepsnoja,
ugnį gi pãčią baisiáusią ver̃čia Etnà siaubingoji.
Žemė, be tõ, turi kū́ną, iš kur̃ pagamìna brandingą
javą žmonių̃ giminė́ms ir tánkų liñksmą miškelį,
leidžia iš jų̃ ir upės, žalumýnus, ir žýdinčias pievas
rūpina žẽmės žvėríms, po kalnų̃ takeliùs kurie bastos.
Jai tat dievų̃ didžiõsios mótinos sùteiktas vardas,
motinos taĩpgi žvėrių̃ ir mū́sų kū́no gimdyvės.
Ją apdainãvo senóvės graĩkų mókyti dainiai,

* * *

Sedibus in curru biiugos agitare leones,
Aeris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quia quamvis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximiis munita locis quia sustinet urbes;
Quo nunc insigni per magnas praedita terras
Horrifice fertur divinae matris imago.
Hanc variae gentes antiquo more sacrorum
Idaeam vocitant matrem, Phrygiasque catervas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges coepisse creari.
Gallos attribuunt, quia, numen qui violarint
Matris et ingrati genitoribus inventi sint,
Significare volunt indignos esse putandos,
Vivam progeniem qui in oras luminis edant.
Tympana tenta tonant palmis et cymbala circum
Concava, raucisonoque minantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero cava tibia mentis,
Telaque praeportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impia pectora vulgi
Conterrere metu quae possint numine divae.
Ergo cum primum magnas invecta per urbis
Munificat tacita mortalis muta salute,
Aere atque argento sternunt iter omne viarum,
Largifica stipe ditantes, ninguntque rosarum
Floribus umbrantes matrem comitumque catervas.
Hic armata manus, Curetas nomine Grai
Quos memorant Phrygios, inter se forte quod armis
Ludunt in numerumque exsultant sanguine laeti,

* * *

jog porą liũtų į sàvo vežìmą įkiñkiusi varo,
tuo pasakýdami mùms, kad érdvėje óro pakibus
žemė̃, ĩr kad žemė pati žẽmė reñtis negali.
Liūtų gi pórą įkiñko todė̃l, kad ir pãtys žiauriausi
turi vaikaĩ nusiléisti tėváms, jų globõs nugalėti.
Ir ant galvõs jai uždė̃jo vainìką, vadìnamą mūro,
nes ji miestùs, aukštaĩ ant kalnų̃ pastatýtus, apsaugo.
Atvaizdą diẽviškos mótinos, pàpuoštą šìtaip, vežioja
dar ir dár po pasáulį, visur̃ įvarýdami siaubą.
Žmonės genčių̃ įvairių̃ pagal šveñtąjį įžadą seną
motinos Ìdės vardù ją vadìna; mìnios frigiečių –
jos palydõvai todė̃l, kad iš žẽmės anõsios, kaip sako,
augti javaĩ pirmiáusia visam̃ pasáuly pradėję.
Lydi ją gãlai taip pàt ir tuõ mums paródyti nori,
jog, pažeĩdę įsãkymą mótinos ir̃ nepareiškę
savo tėváms pagarbõs, niekadõs nevertì bus gimdyti
jaunąją kar̃tą gyvýbių šviesiãjame mū́sų pasauly.
Būgnai stangíeji ir lė̃kštės varìnės jų rañkose skamba,
kimũs garsaĩ jų ragų̃ po apýlinkes rū́sčiai skardena,
frigiškas rìtmas fleĩtos gręžtõs sujáudina širdį;
neša peiliùs priešakỹ – nesuvaĩdomo įniršio ženklus,
kad ir protùs, ir šìrdis miniõs nuodėmìngos apimtų
siaubas ir deĩvės galingos bijójimas rū́sčiojo veido.
Kai į didžiáusius miestùs įvažiúoja deĩvės vežimas,
netardamà ji nė žõdžio, paláimina žmónes mirtingus;
kelią prieš ją̃ pinigaĩs sidabrìniais, varìniais nukloja
žmonės dosniáusiai, ir rõžės visur̃ ten bar̃stomos gausiai, –
sniego tarýtum dangà dengia deĩvę ir jõs palydovus.
Vyrų ginklúotų būrỹs, – juos graĩkai vadìna kuretais
frigiškais, – šóka, ginklù pakrikaĩ žaisdamì, ir, apsvaigę
nuo čia pat kraũjo išlíeto, tarpùsavy dū̃ksta, šalmų gi

Terrificas capitum quatientes numine cristas,
Dictaeos referunt Curetas qui Iovis illum
Vagitum in Creta quondam occultasse feruntur,
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarent aeribus aera,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus
Aeternumque daret matri sub pectore vulnus.
Propterea magnam matrem armati comitantur,
Aut quia significant divam praedicere ut armis
Ac virtute velint patriam defendere terram
Praesidioque parent decorique parentibus esse.
Quae bene et eximie quamvis disposta ferantur,
Longe sunt tamen a vera ratione repulsa.
Omnis enim per se divum natura necessest
Immortali aevo summa cum pace fruatur
Semota ab nostris rebus seiunctaque longe.
Nam privata dolore omni, privata periclis,
Ipsa suis pollens opibus, nil indiga nostri,
Nec bene promeritis capitur neque tangitur ira.
Terra quidem vero caret omni tempore sensu,
Et quia multarum potitur primordia rerum,
Multa modis multis effert in lumina solis.
Hic siquis mare Neptunum Cereremque vocare
Constituit fruges et Bacchi nomine abuti
Mavult quam laticis proprium proferre vocamen,
Concedamus ut hic terrarum dictitet orbem
Esse deum matrem, dum vera re tamen ipse
Religione animum turpi contingere parcat.
Saepe itaque ex uno tondentes gramina campo
Lanigerae pecudes et equorum duellica proles
Buceriaeque greges eodem sub tegmine caeli
Ex unoque sitim sedantes flumine aquai

plunksnos visaĩp sutaršýtos orè siaubingai plekšnoja;
jie pavaizdúoja Dìktės kurètus, kuriẽ saloj Kretos
kūdikio Dzèuso, pagal̃ padavìmą, nusmel̃kdavo riksmą,
kai tuo metù aplink vaĩką vaikaĩ šokinė́dami siuto,
dūko ir, vãrį variù daužýdami, sùkos į ratą,
kūdikio kàd neprarýtų pagãvęs besõtis Saturnas
ir nesudúotų tuo ámžino smū̃gio mótinos širdžiai.
Tai atsimìnę, Dìdžiąją mótiną lýdi ginkluoti,
gal pažymė́dami tuõ, kad žmónės ginklù turi giñti
narsiai gìmtąją žẽmę, didžiõsios įsãkomi deivės,
ir ramsčiù bei garbè nuolataĩ tėváms savo bū́ti.
Šitoki nórs ir gerì padavìmai, ir grãžūs atrodo,
patikimùmo juosè tačiaũ nesuràsime jokio.
Juk pagal prìgimtį sàvo dievaĩ neišvéngiamai turi
mėgautis ámžinu nuõlat gyvẽnimu, rãmūs išlikti,
rūpesčiams mū́s tolimì ir jų̃ nežinódami niekad.
Jie nuo visókių laisvì yra sielvartų ir̃ be pavojų
valdo pasáulį sàvo galià, mūsų nereikalìngi;
geradarýbės jų̃ nepatráukia, jiems svẽtimas pyktis.
Žemė gi mū́s iš tiesų̃ amžinaĩ pasiliẽka bejausmė,
bet begalýbės daiktų̃ pradùs pirminiùs savy laiko
ir į pasáulį būdù įvairiù jau daũg ką paleidžia.
Jeigu kas nusistatýtų ar jū́rą vadìnti Neptū́nu,
ar Cererà – javùs, arba nèt pavadìnimą Bakcho
vietoj tìkrojo var̃dą be reĩkalo vỹnui suteiktų,
galime mẽs nusileĩsti tokiám: lai ir rùtulį žemės
motina tóks dievų̃ pavadìna, jei tìk iš tiesų jo
sielos nejúodina príetarai šlỹkštūs niekìngos tikybos.

Taigi dažnaĩ pasitáiko, kad gãnosi píevoje bandos
ir minkštavìlnių avių̃, ir žirgų̃ giminė̃s kovingosios,
jaučių taip pàt kietarãgių po tuõ pačiu dañgišku stogu;
troškulį sàvo visì jie tõj pačioj ùpėj malšina,

Dissimili vivunt specie retinentque parentum
Naturam et mores generatim quaeque imitantur.
Tanta est in quovis genere herbae materiai
Dissimilis ratio, tanta est in flumine quoque.
Hinc porro quamvis animantem ex omnibus unam
Ossa, cruor, venae, calor, umor, viscera, nervi
Constituunt; quae sunt porro distantia longe,
Dissimili perfecta figura principiorum.
Tum porro quaecumque igni flammata cremantur,
Si nil praeterea, tamen haec in corpore condunt
Vnde ignem iacere et lumen summittere possint
Scintillasque agere ac late differre favillam.
Cetera consimili mentis ratione peragrans
Invenies igitur multarum semina rerum
Corpore celare et varias cohibere figuras.
Denique multa vides quibus et color et sapor una
Reddita sunt cum odore: in primis pleraque dona,
Quis accensa solent fumare altaria divum.
Haec igitur variis debent constare figuris;
Nidor enim penetrat qua fucus non *it in artus*,
Fucus item sorsum, sorsum sapor insinuatur
Sensibus; ut noscas primis differre figuras.
Dissimiles igitur formae glomeramen in unum
Conveniunt et res permixto semine constant.
Quin etiam passim nostris in versibus ipsis
Multa elementa vides multis communia verbis,
Cum tamen inter se versus ac verba necesse est
Confiteare alia ex aliis constare elementis;
Non quo multa parum communis littera currat
Aut nulla inter se duo sint ex omnibus isdem,
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia constant.
Sic aliis in rebus item communia multa

bet nevienódai gyvẽna: gimdýtojų prìgimtį, būdą
turi visì jie pavéldėję – rũšies savõsios kiekvienas.
Medžiagos tóks įvairùmas yrà ir žolẽlių laukinių
rūšyse, ir̃ kiekvienam̃ šaltinė̃ly, ir ùpėj didžiulėj.
Taip ir gyvų̃ padarų̃ sudarýtas kiekvíenas iš kraujo,
kaulų, mėsõs, šilumõs, ir drėgmė̃s, ir saũsgyslių, gyslų, –
visa tai nepanašù nė kíek tarp savę̃s, bet skirtinga
ir sudarýta iš prãdų, kur skìriasi víenas nuo kito.
Taigi, toliaũ, ir tataĩ, ugnyjè kas liepsnója siutingai,
jei ir nėrà jame prãdų ugnìngų, savỹ tačiau turi
tokio kažką̃, kas ir ùgnį gamìna ir šviẽsiai liepsnoja,
žiežirbas mė̃to tolì ir apliñkui pẽlenus sklaido.
Jeigu būdù panašiù ir vìsa kìta ištirsi,
tu pastebė́si tadà, jog visur̃ mums nemãtomos sėklos
slypi daugýbės daiktų̃ ir pavìdalo prãdai visoki.
Daugel yrà ir tokių̃ pagaliaũ, su spalvà deriny kur
esti ir kvãpas, ir skõnis. Pirmiáusia, dieváms tatai aukos,
kur pagal ãpeigas ant̃ aukurų̃ uždė̃tosios dega.
Pradai, atseĩt, įvairaũs ten pavìdalo bū́ti privalo:
kvapas į kū́ną mūs skver̃biasi teñ, spalvà kur negali,
į jutimùs atskiraĩ spalvà, atskiraĩ mūsų skonis
sminga: mataĩ įvairiùs pirminiùs pavìdalus esant.
Jungiasi tókiu būdù pavìdalai tiẽ nepanašūs,
ir daiktaĩ susidãro, sė̃kloms tóms susijungus.
Net ir mū́sų šiosè eilėsè, kaip galì pastebėti,
raidžių vienódų jungìmas sudãro žõdžių daugybę;
bet juk ir eĩlės mūsìškės, ir žõdžiai – turì pripažinti –
skiriasi tárpe savę̃s sudãrančiais juõs elementais:
ir ne todė̃l, kad raĩdžių bendrų̃ tik nedaũg pasitaiko
ar kad ir žõdžių dviejų̃ tu neràsi, kur vìskas vienoda,
bet, apskritaĩ, kad visì nuo kits kìto jie skìriasi žymiai.
Taip ir visur̃: nors daugýbėj daiktų̃ vienódų daugybės

Multarum rerum cum sint primordia, verum
Dissimili tamen inter se consistere summa
Possunt; ut merito ex aliis constare feratur
Humanum genus et fruges arbustaque laeta.
Nec tamen omnimodis conecti posse putandum est
Omnia; nam vulgo frieri portenta videres,
Semiferas hominum species exsistere et altos
Interdum ramos egigni corpore vivo,
Multaque conecti terrestria membra marinis,
Tum flammam taetro spirantis ore Chimaeras
Pascere naturam per terras omniparentis.
Quorum nil fieri manifestum est, omnia quando
Seminibus certis certa genetrice creata
Conservare genus crescentia posse videmus.
Scilicet, id certa fieri ratione necessust.
Nam sua cuique cibis ex omnibus intus in artus
Corpora discedunt conexaque convenientis
Efficiunt motus; at contra aliena videmus
Reicere in terras naturam, multaque caecis
Corporibus fugiunt e corpore percita plagis,
Quae neque conecti quoquam potuere neque intus
Vitalis motus consentire atque imitari.
Sed ne forte putes animalia sola teneri
Legibus hisce, eadem ratio res terminat omnis.
Nam veluti tota natura dissimiles sunt
Inter se genitae res quaeque, ita quamque necessest
Dissimili constare figura principiorum;
Non quo multa parum simili sint praedita forma,
Sed quia non vulgo paria omnibus omnia constant.
Semina cum porro distent, differre necessust
Intervalla, vias, conexus, pondera, plagas,
Concursus, motus; quae non animalia solum

esama prãdų, tačiaũ jie žymiai savìtarpy skìrias,
o visumõj jiéms niẽkas nekliùdo krūvõj pasilikti;
taigi teisìngai mes sãkom įvaĩrų mìšinį kuriant
giminę žmõgišką, bręstantį jãvą ir gìrią ūksmingą.
Bet nemanýtina, kàd įvairiáusiai jùngtis įvairūs
gali daiktaĩ. Juk tadà baisūnùs visur̃ tu užtiktum,
bū̃tų pusiáužvėrių, bū̃tų pusiáužmogių, áugti galė́tų
kartais iš gývojo kū́no į vir̃šų šãkos ilgiausios,
žemės gyvū́nų nariaĩ su jū́rinių pin̄tųsi gyvių
ir chimeràs, iš kurių̃ gerklių̃ vis ver̃žtųsi liepsnos,
viską gamìnančioj žẽmėje veĩsti gamtà tuoj pradė́tų.
Šitaip, áišku, nebū̃na, kadángi iš žìnomų sėklų,
kaip ir iš mẽdžiagos žìnomos, vìskas sukùrta pasauly
auga ir póžymius sàvo kilmẽs išsáugoja nuolat.
Žinoma, dė́snių tataĩ tam tikrų̃ čia privãlo laikytis.
Štai kad ir maĩsto kūnẽliai į vìdų narių̃ įsigauna:
tie, kurie tiñka, tenaĩ, visì susijùngę į krūvą,
gimdo judė́jimus reĩkiamus; tuõs, kur netiñka, į žemę
varo atgaĩ prigimtìs; ir kitókių kūnẽlių daugybė
nuo paslė́ptų̃ pastūmė́jimų laũk pasitráukia iš kūno:
jie nepritãpo prie niẽko ir dẽrinio jókio nedarė,
jie nei gyvýbės judė́jimų gáuti, nei sèkt negalė́jo.
Bet nemanýk tu kar̃tais, kad dė́sniai tie víen tiktai gyvus
padarus liẽčia: visíems jie daiktáms be skìrtumo tinka.
Juk panašiaĩ kaip daiktaĩ, gamtà visumõj kur sukū̃rė,
tarpe savę̃s nepanãšūs, taip ir̃ jie visì sudaryti
iš dalelýčių ir prãdų, pavìdalu sàvo skirtingų;
ir ne todẽl, kad nedaũgelis tìk tarp savę̃s panašėja,
bet, apskritaĩ, kad visì nuo kits kìto jie skìriasi žymiai.
Jeigu jau sẽklos skirtìngos, tad skìrtis aiškiáusiai privalo
protarpiai, jų̃jų keliaĩ, deriniaĩ, ir smū̃giai, sunkumas,
susidūrìmai, judė́jimai: vìsa, kas àtskiria kūnus,

Corpora seiungunt, sed terras ac mare totum
Secernunt caelumque a terris omne retentant.
   Nunc age dicta meo dulci quaesita labore
Percipe, ne forte haec albis ex alba rearis
Principiis esse, ante oculos quae candida cernis,
Aut ea quae nigrant nigro de semine nata;
Nive alium quemvis quae sunt inbuta colorem
Propterea gerere hunc credas, quod materiai
Corpora consimili sint eius tincta colore.
Nullus enim color est omnino materiai
Corporibus, neque par rebus neque denique dispar.
In quae corpora si nullus tibi forte videtur
Posse animi iniectus fieri, procul avius erras.
Nam cum caecigeni, solis qui lumina numquam
Dispexere, tamen cognoscant corpora tactu,
Ex ineunte aevo nullo coniuncta colore,
Scire licet nostrae quoque menti corpora posse
Vorti in notitiam nullo circumlita fuco.
Denique nos ipsi caecis quaecumque tenebris
Tangimus, haud ullo sentimus tincta colore.
Quod quoniam vinco fieri, nunc esse docebo
Corpora quae constant nullo coniuncta colore.
Omnis enim color omnino mutatur in omnis;
Quod facere haud ullo debent primordia pacto;
Immutabile enim quiddam superare necessest,
Ne res ad nilum redigantur funditus omnes.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
Proinde colore cave contingas semina rerum,
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
   Praeterea si nulla coloris principiis est
Reddita natura et variis sunt praedita formis,

ir ne tiktaĩ vien gyvúosius, bet žẽmę kas skìria nuo jūros,
skliautui dangaũs kas neléidžia, kad žẽmę mū́sų prislė́gtų.
   Nūn sužinók saldžių̃ tyrinė́jimų ìšvadas mano
ir nemanýk, kad baltíeji daiktaĩ, regì kur baltuojant
lygiai kaip sniẽgą, iš prãdų pirmìnių baltų̃ susidaro,
ar kad ir vìsa, kas júoda, pagìmdoma sė́klų juodų́jų;
ir pagaliaũ negalvók, kad dáiktas todė̃l turi spalvą
tokią ar kìtą, jog mẽdžiagos tõs pirmýkščiai kūneliai
irgi spalvà ta pačià, kaip ir dáiktas, yrà nudažyti.
Visiškai jókio nudãžymo kū́nai pirmýkščiai neturi,
nei tokio pàt, kaip ir dáiktas kur tùri, nei jókio kitokio.
Jeigu manaĩ, kad mū́sų protù tokie kū́nai negali
suvokiamì bū́t, ãtveju tókiu labaĩ jau tu klysti.
Juk jei ir ãklas užgìmęs, kurìs niekadõs negalė́jo
saulės regė́t spindulių̃, lietimù atpažį́sta kiekvieną
daiktą, kurs jám nuo mažeñs niekadõs dažýtas nebuvo, –
tad, kaip matýti, ir prõtas mūsiškis saũ vaĩzdinį daikto
gali sukùrti ir tókio, spalvà kurs jokià nedažytas.
Net ir mes pãtys, be tõ, tamsumõj čiupinė́dami daiktą,
niekaip negãlim pajùst, ar yrà jis kaip nórs nudažytas.
Tau tai įródęs, nūnaĩ pasakýsiu, jog ẽsama kūnų
net ir tokių̃, kuriẽ niekadõs nebùvo dažyti.
Juk pasikeĩst kiekvienà spalvà nuojė́gì į kiekvieną;
pradai pirmýkščiai tačiaũ viso tõ padarýti negali,
nes visuomèt kažkàs nekiñtama tùri palikti,
visiškai kàd nepaviȓstų į niẽką daiktaĩ šio pasaulio;
juk jeigu keĩčiasi kàs ir ribàs savą́sias palieka,
mìrė, vadìnas, tataĩ, kas bùvo prieš pasikeitìmą.
Sė̀kloms todė̃l tu daiktų̃ spalvàs suteĩkti nedrį̀ski, –
kad visì tau pasáulio daiktaĩ nepaviȓstų į nieką.
   Jeigu, toliaũ, nepriklaũso spal̃vos prãdams pirmykščiams,
ir tik jie víenas nuo kìto pavìdalu skìriasi savo,

E quibus omne genus gignunt variantque colores
Propterea magni quod refert semina quaeque
Cum quibus et quali positura contineantur
Et quos inter se dent motus accipiantque,
Perfacile extemplo rationem reddere possis,
Cur ea quae nigro fuerint paulo ante colore,
Marmoreo fieri possint candore repente;
Vt mare, cum magni commorunt aequora venti,
Vertitur in canos candenti marmore fluctus;
Dicere enim possis, nigrum quod saepe videmus,
Materies ubi permixta est illius et ordo
Principiis mutatus et addita demptaque quaedam,
Continuo id fieri ut candens videatur et album.
Quod si caeruleis constarent aequora ponti
Seminibus, nullo possent albescere pacto;
Nam quocumque modo perturbes caerula quae sint,
Numquam in marmoreum possunt migrare colorem.
Sin alio atque alio sunt semina tincta colore
Quae maris efficiunt unum purumque nitorem,
Vt saepe ex aliis formis variisque figuris
Efficitur quiddam quadratum unaque figura,
Conveniebat, ut in quadrato cernimus esse
Dissimiles formas, ita cernere in aequore ponti
Aut alio in quovis uno puroque nitore
Dissimiles longe inter se variosque colores.
Praeterea nil officiunt obstantque figurae
Dissimiles quo quadratum minus omne sit extra;
At varii rerum impediunt prohibentque colores,
Quominus esse uno possit res tota nitore.
    Tum porro quae ducit et inlicit ut tribuamus
Principiis rerum nonnumquam causa colores,
Occidit, ex albis quoniam non alba creantur,

kur ir spalvàs sau gamìna, būdù įvairiù keisdamì jas, –
būna labaĩ dažnaĩ svarbù ir pãdėtys pradų:
kas susijùngę su kuõ ir kókiu būdù išsidėstę,
kokį judė́jimą jiẽ tarpùsavy dúoda ir gauna, –
tad netrùkus lengvaĩ išsiáiškinti sáu tu gebė́si,
kaip pasidãro, jog dáiktas, kurs võs tik mums júodas atrodė,
gali pavir̃sti staigà tartum mármuras blìzgančiai baltas.
Lygiai ir jū́ra, kai vė́jai smarkíeji supùrto paviršių,
virsta baltúojančia, mármuro spal̃vą bangóms jos įgaunant.
Tu tad galì pasakýti: dažnaĩ ką mes mãtome juoda,
medžiagai kíek susimaĩšius ir tvar̃kai dalių̃ pasikeitus,
šio bei tõ prisidė́jus, o kar̃tais kai kám ir išnykus,
blìzgančiai bálta akìvaizdoj mū́sų staigà pasidaro.
Jeigu iš sė́klų žydrų̃ būt sudė́ti vándenys jūros,
jokiu būdù jie baltaĩs taip staigà negalė́tų pavirsti:
sė́klas žydrų̃jų dažų̃ įvairiaĩs gali bũdais maišyti,
nepasikeĩs jų spalvà į báltą kaip mármuras niekad.
Jeigu tos sė̃klos, kur jū́ros bangàs vienódai nudažo,
skiriasi tárpe savę̃s labaĩ spalvõm įvairiausiom, –
kaip ketvirtaĩnį, pãvyzdžiui, gáunam pavìdalo vieno
iš įvairiáusių dalių̃, panašùmo kur jókio neturi, –
tai, kaip dalìs įvairiàs ketvirtaĩnio mes gãlime skirti,
lygiai ir jū́ros pavir̃šiuje, ar̃ ir kitur̃ kur, stebė́ti
galima bū́tų lengvaĩ, jog ãtspalvį vìsiškai vieną
turi daugýbė spalvų̃, tarp savę̃s kur visái nepanašios.
Bet sudė́tinių dalių̃ įvairùmas kliū́ties nedaro,
kad ketvirtaĩnio apýbraiža susidarýtų iš jų̃jų,
o juk skirtìngosios spal̃vos daiktų̃ mums neléidžia ir trukdo,
kad vienaspal̃vis ir vìsiškai grýnas atródytų daiktas.
    Pagrindas tàs, kuris mùs suviliója ir gùndo priskirti
pradams pirmýkščiams visíems spalvàs įvairiáusias, atpuola,
nes ir baltíeji daiktaĩ susidãro juk nè iš baltųjų,

Nec quae nigra cluent de nigris sed variis ex.
Quippe etenim multo proclivius exorientur
Candida de nullo quam nigro nata colore,
Aut alio quovis qui contra pugnet et obstet.
Praeterea quoniam nequeunt sine luce colores
Esse neque in lucem exsistunt primordia rerum,
Scire licet quam sint nullo velata colore.
Qualis enim caecis poterit color esse tenebris?
Lumine quin ipso mutatur propterea quod
Recta aut obliqua percussus luce refulget;
Pluma columbarum quo pacto in sole videtur,
Quae sita cervices circum collumque coronat;
Namque alias fit uti claro sit rubra pyropo,
Interdum quodam sensu fit uti videatur
Inter caeruleum viridis miscere zmaragdos.
Caudaque pavonis, larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obversa colores;
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu,
Scire licet, sine eo fieri non posse putandum est.
Et quoniam plagae quoddam genus excipit in se
Pupula, cum sentire colorem dicitur album,
Atque aliud porro, nigrum cum et cetera sentit,
Nec refert ea quae tangas quo forte colore
Praedita sint, verum quali magis apta figura,
Scire licet nil principiis opus esse colores,
Sed variis formis variantes edere tactus.
Praeterea quoniam non certis certa figuris
Est natura coloris et omnia principiorum
Formamenta queunt in quovis esse nitore,
Cur ea quae constant ex illis non pariter sunt
Omne genus perfusa coloribus in genere omni?
Conveniebat enim corvos quoque saepe volantis

ne iš juodų̃jų – juodì, tik iš tų̃, kurių spal̃vos skirtingos.
Betgi tikriáusia užvìs, kad ir blìzgantis dáiktas, ir baltas
rastis iš prãdų bespal̃vių greičiaũ, iš juodų̃ negu, linkęs,
ar iš kitókių kokių̃, kur spalvà savo skìriasi žymiai.
Dar pastebė́tina, kàd be šviesõs ir spalvų̃ nebebūna
ir kad šviesõj pirmýkščiai prãdai aikštė̃n neiškyla,
taigi, vadìnas, jie jókia spalvà nėrà nudažyti.
Ir kokià gi tamsýbėj aklõj spalvà pasireikštų?
Maža to, pàts apšvietìmas dáikto spal̃vą pakeičia,
kai įstrižaĩ šviesa kriñta ant dáikto ar tiẽsiai apšviečia;
saulės šviesõs taip apšviẽčiamos plùnksnos balañdžio atrodo:
jos vainikù ir kaklė̃lį apgaũbia jo ir̃ pakaušėlį, –
rausta staigà jos ir ãtspalvį skleĩdžia brònzos auksinės;
kartais suspìndi jos taĩp, kad atródo, tarýtum žydrasis
būtų akmuõ įsiteĩpęs į tárpą smarãgdų žaliųjų.
Povo taip pàt uodegà, kai gausì šviesà spinduliuoja,
atspalvį nuõlat pakeĩčia prie pósūkio sàvo kiekvieno.
Jeigu pareĩna spalvà nuo kritìmo šviesõs, tad manyti
reikia, jog jì be šviesõs niekuomèt atsiràsti negali.
Jeigu tat mū́sų lėliùkė smūgiùs įvairiáusius pagauna
tuokart, kai teñka pajùsti, kaip sãkoma, báltąją spalvą,
ar ir júodą taip pàt, ar kókią kitókią, – vis viena,
ir jei visái ne spalvà mūsų liẽčiamo dáikto svarbi čia,
bet tik svarbù, kokį tùri pavìdalą tàs arba kitas
daiktas, tad áišku, jog prãdams tos spal̃vos ir nereikalìngos,
o pajutìmą daiktų̃ įvairùmas pavìdalų duoda.
Jei įvairiáusių pavìdalų spal̃vos nebū́tų įvairios,
jeigu visókių apýbraižų prãdai pirmýkščiai galėtų
savo nudãžymo ãtspalvį šiókį ar tókį turėti,
tad kodė̃l visa taĩ, kas iš jų̃ nuolatõs atsiranda
rūšy daiktų̃ kiekvienõj, įvairiáusiai nėrà nudažyta?
Tuokart báltus varnùs skrajójant galė́tum matyti,

Ex albis album pinnis iactare colorem
Et nigros fieri nigro de semine cycnos
Aut alio quovis uno varioque colore.
 Quin etiam quanto in partis res quaeque minutas
Distrahitur magis, hoc magis est ut cernere possis
Evanescere paulatim stinguique colorem;
Vt fit ubi in parvas partis discerpitur austrum:
Purpura poeniceusque color clarissimus multo,
Filatim cum distractum est, disperditur omnis;
Noscere ut hinc possis prius omnem efflare colorem
Particulas, quam discedant ad semina rerum.
 Postremo quoniam non omnia corpora vocem
Mittere concedis neque odorem, propterea fit
Vt non omnibus attribuas sonitus et odores.
Sic oculis quoniam non omnia cernere quimus,
Scire licet quaedam tam constare orba colore
Quam sine odore ullo quaedam sonituque remota,
Nec minus haec animum cognoscere posse sagacem
Quam quae sunt aliis rebus privata notare.
 Sed ne forte putes solo spoliata colore
Corpora prima manere, etiam secreta teporis
Sunt ac frigoris omnino calidique vaporis,
Et sonitu sterila et suco ieiuna feruntur,
Nec iaciunt ullum proprium de corpore odorem.
Sicut amaracini blandum stactaeque liquorem
Et nardi florem, nectar qui naribus halat,
Cum facere instituas, cum primis quaerere par est,
Quoad licet ac possis reperire, inolentis olivi
Naturam, nullam quae mittat naribus auram,
Quam minime ut possit mixtos in corpore odores
Concoctosque suo contractans perdere viro,
Propter eandem rem debent primordia rerum

skleistų jie báltą spal̃vą apliñkui iš plùnksnų baltųjų;
juodos gùlbės tadà išsirìstų iš sė̃klų juodųjų
ar iš kitókių kokių̃ – ir ãtspalvio víeno, ir kito.
 Maža to: jéi į smulkiáusias dalìs kokį dáiktą pradėtum
trupinti dár vis ir dár, pamatýti galė̃tum, spalva kaip
laipsniškai nỹksta jamè ir į gãlą kaip vìsiškai gęsta.
Darosi taĩp, į skutùs kai suplė̃šo kas puĩpuro skraistę:
purpuras, nèt ir patsaĩ finikiẽtiškas raũdis skaidrusis,
audinį siū̃lais išplaũšant, visái pamažė̃liais išnyksta.
Taigi iš čià tu matýti galì, kad dalė̃lės netenka
savo spalvõs net anksčiaũ, negu jõs suskỹla į sėklas.
 Ir pagaliaũ sutinkì ne kiekvíeną kū́ną paskleidžiant
kvapą ir gar̃są, todė̃l būtinaĩ ir išeĩna, jog garsą,
lygiai kaip kvãpą, visíems primèsti negãlime kūnams.
Taip ir regė̃jimu sàvo ne vìsa pajė̃giam atskirti:
aišku tadà, jog ẽsama kū́nų, spalvų̃ kur neturi,
kaip ir tokių̃, kur netùri nei gar̃so jókio, nei kvapo;
protas tačiaũ įžvalgùs juos pajė̃gia aiškiáusiai pažinti,
taip kaip ir dáiktus kitùs, kur netùri žymių̃ ypatingų.
 Bet neskubė̃k: nemanýk, kad prãdai pirmýkščiai neturi
vien tik spalvų̃: šilumà svetimà irgi prãdams pirmykščiams,
svetimas jíems ir kar̃štis siutìngas, ir šal̃tis žvarbusis.
Visiškai gar̃so jie léisti negãli, netùri ir sùlčių.
Kvapo iš sàvo kū́no jie ir̃gi jókio neskleidžia.
Jei sugalvójęs esì paruõšti brañgų balzamą,
su mairū̃nù sumaĩšęs ir mìrą, ir kvãpųjį nardą,
kurs aromãtą nektãro mums prìmena, reĩkia pirmiausia
susiieškóti aliẽjaus, kurs vìsiškai kvãpo neturi,
kad negalė̃tų jisaĩ mūsų uõdžio suérzinti niekaip,
sultimis kàd neužkrė̃stų savõm ir nepagadìntų
kvapiojo vìralo, jõ aromãtą visái panaikinęs.
Dė̃l tos pačiõs priežastiẽs negãli prãdai pirmykščiai,

Non adhibere suum gignundis rebus odorem,
Nec sonitum, quoniam nil ab se mittere possunt,
Nec simili ratione saporem denique quemquam
Nec frigus neque item calidum tepidumque vaporem,
Cetera; quae cum ita sunt tamen ut mortalia constent,
Molli lenta, fragosa putri, cava corpore raro,
Omnia sint a principiis seiuncta necessest,
Immortalia si volumus subiungere rebus
Fundamenta, quibus nitatur summa salutis;
Ne tibi res redeant ad nilum funditus omnes.
Nunc ea quae sentire videmus cumque necessest
Ex insensilibus tamen omnia confiteare
Principiis constare. Neque id manifesta refutant
Nec contra pugnant, in promptu cognita quae sunt,
Sed magis ipsa manu ducunt et credere cogunt
Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni.
Quippe videre licet vivos exsistere vermes
Stercore de taetro, putorem cum sibi nacta est
Intempestivis ex imbribus umida tellus;
Praeterea cunctas itidem res vertere sese.
Vertunt se fluvii in frondes et pabula laeta
In pecudes, vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam, et nostro de corpore saepe ferarum
Augescunt vires et corpora pennipotentum.
Ergo omnes natura cibos in corpora viva
Vertit et hinc sensus animantum procreat omnes,
Non alia longe ratione atque arida ligna
Explicat in flammas et in ignis omnia versat.
Iamne vides igitur magni primordia rerum
Referre in quali sint ordine quaeque locata
Et commixta quibus dent motus accipiantque?
Tum porro quid id est, animum quod percutit, ipsum

sukuriant dáiktą bet kókį, suteĩkti jam garsą ir kvapą,
nes niekadõs ir jie pãtys jų léist iš savę̃s nepajėgia,
lygiai kaip skõnio nepagamìna nei šalčio, nei karščio,
visa naikìnančio, neĩ šilumõs arba kìto ko tokio.
Juk visa taĩ, kaip ir kìta, visíems mirtìngiems kas bendra —
minkštis, lėtùmas, lankstùmas, dužùmas, retýbė, purumas, —
visa tai svẽtima kū́nams pirmýkščiams privãlo palikti,
jeigu ant ámžino pãmato nórim statýti pasaulį,
kad jis ir sveĩkas galė́tų išlìkt, ir negriū̃vamas bū́tų,
kad tau pasáulio daiktaĩ visái nepavir̃stų į nieką.
Nū́n įsitìkinsi tù, jog vìsa, ką mãtom pajusti
gebant, iš prãdų tikriáusiai bejaũsmių yrà sudaryta:
joks iš daiktų̃ begalýbės pasáuly, ką mãtome patys,
tam prieštaráuti negãli, ir tàt kiekvienám yra aišku;
bet ir įtìkina mùs tat, kaip sãkėme, jóg iš bejausmių
visiškai prãdų pasáulin ir gývos bū́týbės ateina.
Tai iš tiesų̃ pastebė́t nesunkù, iš krū́võs kaip dvokiosios
mė́šlo rėpliója gyvų̃ kirmėlių̃ daugýbė, kai ima
pū́ti drėgnóji dirvà, nuo lietaũs dumblinà pasidarius.
Taip ir kitì šio pasáulio daiktaĩ viens iš kìto užgimsta:
lapai ir viẽšmens, ganýklos ir píevos į gývulius virsta:
rė́žtu savù gyvuliaĩ, keisdamì savo prìgimtį, virsta
kū́nu mū́sų, o šìs lygiomìs neretaĩ pamaitina
kū́nus žvėrių̃ ir augìna paukščiùs su sparnaĩs galingaisiais.
Taip visą maĩstą gamtà gyvaĩs sutvėrìmais paver̃čia,
gyviuose jì visuosè ir jausmùs pagamìna visokius
lygiai tókiu būdù, kaip išdžiū̃vusias málkas pavirsti
ver̃čia jì ugnimì, jas įkišus į kaĩtriąją liepsną.
Ar tu galóp įsitìkinai, jóg turi réikšmę nemažą,
kaip ir kókia tvarkà susidẽrina prãdai pirmykščiai,
tarpe savę̃s ir judė̃jimus kókius jie dúoda ir gauna?
Kas gi, toliaũ, yra taĩ, kas jáudina tãvąjį protą,

Quod movet et varios sensus expromere cogit,
Ex insensilibus ne credas sensile gigni?
Nimirum lapides et ligna et terra quod una
890 Mixta tamen nequeunt vitalem reddere sensum.
Illud in his igitur rebus meminisse decebit,
Non ex omnibus omnino, quaecumque creant res
Sensilia, extemplo me gigni dicere sensus,
Sed magni referre ea primum quantula constent,
895 Sensile quae faciunt, et qua sint praedita forma,
Motibus, ordinibus, posituris denique quae sint.
Quarum nil rerum in lignis glebisque videmus;
Et tamen haec, cum sunt quasi putrefacta per imbres,
Vermiculos pariunt, quia corpora materiai
900 Antiquis ex ordinibus permota nova re
Conciliantur ita ut debent animalia gigni.
Deinde ex sensilibus qui sensile posse creari
Constituunt, porro ex aliis sentire suetis
903a Principiis, sumunt mortalia semina rerum,
Mollia cum faciunt. Nam sensus iungitur omnis
905 Visceribus, nervis, venis, quae cumque videmus
Mollia mortali consistere corpore creta.
Sed tamen esto iam posse haec aeterna manere:
Nempe tamen debent aut sensum partis habere
Aut similes totis animalibus esse putari.
910 At nequeant per se partes sentire necesse est;
Namque alios sensus membrorum respicit omnis,
Nec manus a nobis potis est secreta neque ulla
Corporis omnino sensum pars sola tenere.
Linquitur ut totis animantibus assimulentur
923 Sic itidem quae sentimus sentire necessest,
915 Vitali ut possint consentire undique sensu.
Qui poterunt igitur rerum primordia dici

verčia jį suabejóti, kad prãdai pirmýkščiai bejaũsmiai
gimdo tókius, visókiais jausmaĩs kurie apdovanóti?
Juk, iš tikrų̃jų, nei žẽmė, nei mẽdžiai, nei ãkmenys gyvo
jausmo sukùrti negãli, nors juõs sumaišýtum į viena.
Bet neužmir̃šk ir tataĩ, kad vìsiškai àš negalvoju,
jog visi kū̃nai, kur gim̃do pãdarus, gẽbančius jausti,
tuo pat metù ir jausmùs juosè visokiáusius pagimdo.
Čia mums, pirmiáusia, svarbù, kokio prãdai pirmýkščiai mažumo,
kur jausmùs pagamìna, ir kókio pavìdalo esti,
kokia jie jùda tvarkà, kokia bū́klė, judė́jimas koks jų.
To mes nemãtome grum̃stuose žẽmės, kalãdėse irgi.
Bet, kai jiẽ nuo lietaũs ima skìlti tarýtum supuvę,
gimdo kirmìs, nes jų mẽdžiagos kū́nai pirmýkščiai, kai tvarką,
buvusią jų̃ iki šiõl, dabar pàkeitė sąlygos naujos,
taip susijùngia, jog tùri ten gývosios ràstis būtybės.
Kas po to tvìrtina, jóg tik iš kū́nų tokių̃, kurie jaučia,
gali jausmìnga užgìmt ir jaũsmą iš prãdų jausmingų
veldė́ti, tóks mirtingùmą pirmýkštiems prìskiria pradams,
įsigalvódamas ẽsant juos mìnkštus. Juk jaũsmas kiekvienas
surištas sù raumenim̃, su mėsà ir su gýslomis, šie gi —
visiškai áišku — minkštì ir iš kū́no maraũs sudaryti.
Įsivaizdúokim tačiaũ, kad ir šìtoki prãdai nemarūs:
teks jiem vis víen arba tìk jausmùs atskirúosius turėti,
ar ir visái panašiaĩs į gyvą́sias būtýbes pavirsti.
Justi savãime tačiaũ niekuomèt negalẽs kūno dalys:
surištas nãrio kiekvíeno jutìmas su pójūčiu kito,
ir nei rankà atskirà, nei kità dalìs mū́sų kū́no
skyrium jutìmą išsáugoti vìsiškai niẽkad negali.
Lieka sutìkti, kad prãdai panãšūs į gývą būtybę
ir būtinaĩ turi jùsti jie taĩ, ką mes juñtame patys,
kad jų jausmaĩ su gyvýbės jausmù sutàpti galė́tų.
Bet argi gãlima tókius pradùs pavadìnti pirmykščiais?

Et leti vitare vias, animalia cum sint,
Atque animalia sint mortalibus una eademque?
Quod tamen ut possint, at coetu concilioque
Nil facient praeter vulgum turbamque animantum,
Scilicet ut nequeant homines armenta feraeque
Inter sese ullam rem gignere conveniundo.
Quod si forte suum dimittunt corpore sensum
Atque alium capiunt, quid opus fuit attribui id quod
Detrahitur? Tum praeterea, quod diximus ante,
Quatenus in pullos animalis vertier ova
Cernimus alituum vermisque effervere, terram
Intempestivos cum putor cepit ob imbris,
Scire licet gigni posse ex non sensibus sensus.
  Quod si forte aliquis dicet dumtaxat oriri
Posse ex non sensu sensum mutabilitate,
Aut aliquo tamquam partu quod proditur extra,
Huic satis illud erit planum facere atque probare,
Non fieri partum nisi concilio ante coacto,
Nec quicquam commutari sine conciliatu.
Principio nequeunt ullius corporis esse
Sensus ante ipsam genitam naturam animantis,
Nimirum quia materies disiecta tenetur
Aere fluminibus terris terraque creatis,
Nec congressa modo vitalis convenienti
Contulit inter se motus, quibus omnituentes
Accensi sensus animantem quamque tuentur.
  Praeterea quamvis animantem grandior ictus,
Quam patitur natura, repente adfligit et omnis
Corporis atque animi pergit confundere sensus.
Dissoluuntur enim positurae principiorum
Et penitus motus vitales impediuntur,
Donec materies, omnis concussa per artus,

Kaip jie mirtiẽs išvéngti gebẽs, būdamì gyvybingi?
Juk, kas yrà gyvybìnga, yrà tuo pačiù ir mirtinga.
Jei ir galė́tų tai bū́t, tad, prãdams tokíems susijungiant,
gautųsi víen mišinỹs kažin kóks gyvū̃jų būtybių, –
lygiai taip pàt kaip negãli galvìjai ir žmónės, ir žvė̃rys
jungtis pradė́ti savìtarpy, – niẽkas iš jū̃jų negimtų.
Jeigu į kū́ną patẽkę, jie sàvo jaũsmo nustoja,
vietoj tõ gaudamì kokį̃ kìtą, tad kám jiems priskirti
tai, ko netrùkus neteñka? Ir štaĩ, kaip jau mū́sų sakyta,
jeigu į gývą paukščiùką paũkščio kiaušìnis pavirsta,
jei kirminaĩ, iš žẽmės išsliaũžę akìvaizdoj mūsų,
knibžda, kai dir̃vą puvìmas nuo liū̃čių smarkių̃jų pagavo, –
gimti, vadìnasi, gãli jausmaĩ ir iš tõ, kas be jausmo.
  Jeigu man kàs pasakỹs, kad jausmaĩ iš tõ, kas be jausmo,
pasikeitìmų dėkà gali kìlti ar gim̃dant tarytum
atsiràsti pasáuly, tadà pasiténkinsiu, šitam
vien tik paáiškinęs ir̃ jam nuródęs, jog gim̃dymo nesti,
jeigu nebùvo prieš taĩ sueitiẽs, kurì reikalinga,
nes visì pakeitìmai įvỹksta jungìmuisi esant.
Kū̃ne, pirmiáusia, visvíen koks bebū́tų, jausmáms atsirasti
pirm, negu gim̃s pats gyvū́nas, visái neįmãnoma esti:
medžiaga, viẽtose įvairiosè būdamà išsisklaĩdžius –
upėse, žẽmėj, orè ir kitur̃, ką tik žẽmė pagimdė –
nesusidė́sčius tvarkà reikiamà, savyjè ji gyvybės
nepagamìna judė́jimų, kur̃ ir jausmaĩ visa matą
įvyksteri ir̃ sutvėrìmą kiekvíeną akýlai apsaugo.
  Smūgis kiekvíenas, be tõ, kiek stiprèsnis, neg gãli pakelti
gyvis, pargriáuna jį̃ žẽmėn ir veĩkiai paskuĩ jojo kū̃ne,
sieloje ir̃gi, jausmùs visùs jo baĩsiai sutrikdo,
nes ir išdė́stymas prãdų pirmýkščių tuõkart suyra,
ir visái nutrū́ksta gyvýbės judė́jimai, taip kad
medžiaga šì, sąnariuõs ištisaĩ sukrėstà, atitraukia

Vitalis animae nodos a corpore solvit
Dispersamque foras per caulas eicit omnis.
Nam quid praeterea facere ictum posse reamur
Oblatum, nisi discutere ac dissolvere quaeque?
Fit quoque uti soleant minus oblato acriter ictu
Reliqui motus vitalis vincere saepe,
Vincere, et ingentis plagae sedare tumultus,
Inque suos quicquid rursus revocare meatus,
Et quasi iam leti dominantem in corpore motum
Discutere ac paene amissos accendere sensus.
Nam qua re potius leti iam limine ab ipso
Ad vitam possint collecta mente reverti,
Quam quo decursum prope iam siet ire et abire?
Praeterea quoniam dolor est ubi materiai
Corpora vi quadam per viscera viva per artus
Sollicitata suis trepidant in sedibus intus,
Inque locum quando remigrant, fit blanda voluptas,
Scire licet nullo primordia posse dolore
Temptari nullamque voluptatem capere ex se;
Quandoquidem non sunt ex ullis principiorum
Corporibus, quorum motus novitate laborent
Aut aliquem fructum capiant dulcedinis almae.
Haud igitur debent esse ullo praedita sensu.
Denique uti possint sentire animalia quaeque,
Principiis si iam est sensus tribuendus eorum,
Quid, genus humanum propritim de quibus auctumst?
Scilicet et risu tremulo concussa cachinnant
Et lacrimis spargunt rorantibus ora genasque,
Multaque de rerum mixtura dicere callent,
Et sibi proporro quae sint primordia quaerunt;
Quandoquidem totis mortalibus assimulata
Ipsa quoque ex aliis debent constare elementis,

sielos gyvúosius saitùs nuo kū̃no, o síelą, išblaškius
visą ją, laũk pro visur̃, kur tik kiáurymės ẽsti, išvaro.
Ir iš tikrų̃jų, ko kìto iš smū̃gio to gãlima laukti,
jeigu ne tõ, kad jisaĩ ims vaikýti ir triùškinti visa?
Žinoma, bū̃na, kad smū̃gis silpnèsnis dažnaĩ pasitaiko;
jį tada lìkę gyvýbės judė́jimai gãli įveikti.
Taip jie įveĩkia: malšìndami sąmyšį, smū̃gio sukeltą,
viską į bùvusią sãvąją pãdėtį vė̃l sugrąžina
ir jau tarýtum mirtiẽs įsiskver̃busį viẽšpatį varo,
uždegdamì kone vìsiškai gẽstantį jaũsmą gyvybės.
Kaip gi kitaĩp tuo laikù, prie pat sleñksčio mirtiẽs atsidūrus,
grį̃žti gyvénti būt gãlima, sąmonę kū̃nui atgavus,
į amžinýbę keliáuti, kai vìskas jau pàruošta buvo?
Skausmas, be tõ, tada ẽsti, kai mẽdžiagos prãdai pirmykščiai,
ir sąnariuõs, ir gyvõjoj mėsõj sukrėstì, sunerimti
ima buveĩnių savų̃ gilumõj ir sumìšę judėti,
o į savą́sias vietàs kai sugrį̃žta, džiaugsmìngas ramumas
apima kū̃ną; tai réiškia, kad skaũsmas bet kóks pačių pradų
liesti negãli, ir jíems nežìnomas džiaũgsmas ramybės,
juk jie netùri savų̃ kokių prãdų pirmìnių, kur skausmą
jiems galė́tų sukélti, judė́jimui keĩstis pradėjus,
ar galė́tų patiẽkti vaisiùs malonių̃jų smagumų.
Pradai pirmýkščiai, atseĩt, jausmù nepažénklinti jokiu.
Jeigu gyvū̃nai jausmùs tik todė̃l pajė̃gūs turėti,
kad sudarýti iš prãdų, kur jaũsmas priskir̃tinas esti,
tad ypatìngai žmonių̃ giminė̃s kokie prãdai pirmykščiai?
Galimas dáiktas, pajė̃gūs jie plýšti juokaĩs susirietę
ar savo skrúostus bei véidus ríedančiom ãšarom vilgyt?
O gal sùgeba jie daiktų̃ sujungìmą aptarti
ir pagaliaũ nagrinėti savų̃jų prãdų kilimą?
Juk jei visái jie panãšūs yrà į žmónes mirtingus,
patys, vadìnas, iš prãdų kitų̃ susidėti privalo,

Inde alia ex aliis, nusquam consistere ut ausis:
Quippe sequar, quodcumque loqui ridereque dices
Et sapere, ex aliis eadem haec facientibus ut sit.
Quod si delira haec furiosaque cernimus esse
Et ridere potest non ex ridentibus auctus,
Et sapere et doctis rationem reddere dictis
Non ex seminibus sapientibus atque disertis,
Qui minus esse queant ea quae sentire videmus
Seminibus permixta carentibus undique sensu?
Denique caelesti sumus omnes semine oriundi;
Omnibus ille idem pater est, unde alma liquentis
Vmoris guttas mater cum terra recepit,
Feta parit nitidas fruges arbustaque laeta
Et genus humanum, parit omnia saecla ferarum,
Pabula cum praebet, quibus omnes corpora pascunt
Et dulcem ducunt vitam prolemque propagant;
Quapropter merito maternum nomen adepta est.
Cedit item retro, de terra quod fuit ante,
In terras, et quod missumst ex aetheris oris,
Id rursum caeli relatum templa receptant.
Nec sic interimit mors res, ut materiai
Corpora conficiat, sed coetum dissipat ollis.
Inde aliis aliud coniungit et efficit, omnes
Res ut convertant formas mutentque colores
Et capiant sensus et puncto tempore reddant;
Vt noscas referre eadem primordia rerum
Cum quibus et quali positura contineantur
Et quos inter se dent motus accipiantque,
Neve putes aeterna penes residere potesse
Corpora prima quod in summis fluitare videmus
Rebus et interdum nasci subitoque perire.
Quin etiam refert nostris in versibus ipsis

šie gi – vė̃l iš kitų̃, ir tu niẽkur sustóti nedrį́si.
Seksiu tavim̃, kai sakýsi, jog juõktis, kalbė́ti, mąstyti
gali tik tàs, kas pradùs atitiñkančius reĩkalą turi.
Jeigu mes mãtome ẽsant tai kvaĩla ir bẽpročio verta,
jei ir be prãdų, juokų̃ kupinų̃, mes gãlime juoktis,
ir nekvailióti, o áiškinti sàvo mintìs išmintingai,
nebūdamì sudėtì iš sė̃klų gudrių̃ ir kalbingų,
tad pasakýk, kodė̃l negalė́tų iš sė̃klų bejausmių
ir mišrių̃ kilti taĩ, kas jausmù yra apdovanóta?
Kilę visì pagaliaũ mes iš dañgiškos ẽsame sė́klos:
bendras yrà mū̃s gimdýtojas tàs, iš kuriõ viską gauna
motina žẽmė maitìntoja, kaĩ ji, lietaũs apšlakstyta,
brandų jãvą pagim̃do ir smãgų miško tankumą,
giminę léidžia žmonių̃ ir pãdermę gývių visokių,
teikia jiems maĩstą visíems, o šiẽ, maitìndami kū́ną,
nerūpestingai gyvẽna ir àtveda príeauglį savo.
Motinos var̃dą todė̃l mūsų žẽmė teisìngai laimė́jo.
Krinta į žẽmę atgal̃ visa taĩ, kas kìlo iš žemės,
o kas iš èterio érdvių nuléista į mū́sąją žemę,
viską, atgal̃ sugrąžìntą, dañgiškas bū́stas priglaudžia.
Viską mirtis panaikìndama, mẽdžiagos kū́nų pirmykščių
nepajė́gì išžudýti, vien dẽrinį jų̃jų sugriauna,
vienus po tõ su kitaĩs ji sujùngia ir šìtaip padaro,
kad daiktaĩ ir pavìdalą sàvo keĩčia, ir spalvą;
randasi jíems ir jausmaĩ, kad laikù nustatýtu išnyktų.
Taigi mataĩ, kaip ẽsti svarbù ir pãdėtys pradų:
kas, susijùngę su kuõ ir kókiu bū́dù išsidė́stę,
kokį judė́jimą tàd tarpùsavy dúoda ir gauna.
Ir nemanýk, amžiníems kad prãdams pirmýkštiems priklauso
tai, ką mes mãtome pláukiojant dáikto kiekvíeno paviršiuj,
kartais užgìmstant juosè ir staigà vė̀l netrùkus pranykstant.
Netgi šiosè eilė́sè mū́sų tùri nemãža svarbumo,

Cum quibus et quali sint ordine quaeque locata;
Namque eadem caelum, mare, terras, flumina, solem
Significant, eadem fruges, arbusta, animantis;
Si non omnia sunt, at multo maxima pars est
Consimilis; verum positura discrepitant res.
Sic ipsis in rebus item iam materiai
Concursus, motus, ordo, positura, figurae
Cum permutantur, mutari res quoque debent.
Nunc animum nobis adhibe veram ad rationem.
Nam tibi vementer nova res molitur ad auris
Accidere et nova se species ostendere rerum.
Sed neque tam facilis res ulla est, quin ea primum
Difficilis magis ad credendum constet, itemque
Nil adeo magnum neque tam mirabile quicquam,
Quod non paulatim minuant mirarier omnes.
Principio caeli clarum purumque colorem,
Quaeque in se cohibet, palantia sidera passim,
Lunamque et solis praeclara luce nitorem;
Omnia quae nunc si primum mortalibus exstent,
Ex improviso si sint obiecta repente,
Quid magis his rebus poterat mirabile dici,
Aut minus ante quod auderent fore credere gentes?
Nil, ut opinor: ita haec species miranda fuisset.
Quam tibi iam nemo, fessus satiate videndi,
Suspicere in caeli dignatur lucida templa!
Desine quapropter novitate exterritus ipsa
Exspuere ex animo rationem, sed magis acri
Iudicio perpende et, si tibi vera videntur
Dede manus, aut, si falsum est, accingere contra.
Quaerit enim rationem animus, cum summa loci sit
Infinita foris haec extra moenia mundi,
Quid sit ibi porro quo prospicere usque velit mens

kaip čia sustãtomos raĩdės, savìtarpio kóks derinys jų:
raidės tos pãčios juk žénklina dañgų ir žẽmę, ir saulę,
jūrą, upės ir medžiùs, ir vaisiùs, ir gyvū́nus visokius;
jei ir ne vìsos čia raĩdės vienódos, bent daũgelis jųjų, –
vien tik tvarkà ir sustãtymas jų̃ visą reĩkalą keičia.
Taip ir daiktáms atsitiñka visíems: kai tik mẽdžiagos būklė,
susijungìmai, tvarkà, judesiaĩ ir pavìdalas josios
keičiasi, tuõj ir daiktaĩ būtinaĩ pasikeĩsti privalo.
Nūn paklausýk atidžiaĩ ir žõdį išgir̃ski teisingą:
veržiasi smar̃kiai pasíekti ausìs tavo naũjas dalykas,
atvaizdas naũjas pasáulio prieš tàvo akìs atsistoti.
Nepasitáiko dalỹkų tačiaũ paprastų̃, kur iš žvilgsnio
pirmo nepasiródytų mùms netikė̃tini, kaĩp ir
tiek nuostabių̃ ir didžių̃ reiškinių̃, kad nuõlat mažesnę
ir vis mažèsnę sukéltų visì jie núostabą mūsų.
Taigi, pirmiáusia, pažvel̃k į dangaũs skaisčiáusiąjį žydrį
ir ką jis laĩko savỹ: žvaigždýnus, keliáujančius érdvėj,
šviesą mėnùlio ir spìndinčios sáulės žėrãvimą giedrą.
Jeigu tataĩ mirtìngiems dabar̃ pirmąkar̃t apsireikštų,
ir jei staigà prieš akìs pasiródytų jíems netikėtai,
kas nuostabèsnio už réiškinius tuõs iškìlti galė́tų,
ar kuo mažiaũ praeitỹ žmonių gìminės drį̃stų tikėti?
Niekuo, manaũ. Juk visíems nuostabiáusias tai bū́tų paveikslas.
Bet, apsiprãtę su rẽginiu tókiu, dabar̃ iš jų niekas
teiktis nenóri pažvel̃gt į dangaũs šviesiąsias vietoves.
Liaukis todė̃l, labaĩ išgą̃sdintas naũjo dalyko,
mokslą varýti iš sàvo širdiẽs, bet verčiaũ įsigilink
ir apsvarstýk jį. Ir jéigu tau vìsa atródys teisinga,
ranką padúok; o jéigu klaidìnga, ímk giñklą ir kaukis.
Juk, jei už šìto pasáulio ribų̃ nėr nei gãlo nei krašto
erdvei, dvasià sužinóti mūs trókšta, kàs gi yra ten,
kur nusikreĩpia ir miñtys mū́sų, ir kur̃ mūsų protas

Atque animi iactus liber quo pervolet ipse.
Principio nobis in cunctas undique partis
Et latere ex utroque supra subterque per omne
Nulla est finis; uti docui, res ipsaque per se
Vociferatur, et elucet natura profundi.
Nullo iam pacto veri simile esse putandumst,
Vndique cum vorsum spatium vacet infinitum
Seminaque innumero numero summaque profunda
Multimodis volitent aeterno percita motu,
Hunc unum terrarum orbem caelumque creatum,
Nil agere illa foris tot corpora materiai;
Cum praesertim hic sit natura factus, et ipsa
Sponte sua forte offensando semina rerum,
Multimodis temere, incassum, frustraque coacta,
Tandem coluerunt ea quae coniecta repente
Magnarum rerum fierent exordia semper,
Terrai maris et caeli generisque animantum.
Quare etiam atque etiam talis fateare necesse est
Esse alios alibi congressus materiai,
Qualis hic est, avido complexu quem tenet aether.
Praeterea cum materies est multa parata,
Cum locus est praesto, nec res nec causa moratur
Vlla, geri debent, nimirum, et confieri res.
Nunc et seminibus si tanta est copia, quantam
Enumerare aetas animantum non queat omnis,
Sique eadem natura manet, quae semina rerum
Conicere in loca quaeque queat simili ratione
Atque huc sunt coniecta, necesse est confiteare
Esse alios aliis terrarum in partibus orbis
Et varias hominum gentis et saecla ferarum.
Huc accedit ut in summa res nulla sit una,
Vnica quae gignatur et unica solaque crescat,

veržiasi ir̃, laisvaĩ skrajódamas, kỹla į viršų.
Taigi pirmiáusia, visur̃, visomìs kryptimìs ir aplinkui,
šono iš víeno ir añtro, į ãpačią kaĩp ir į viršų,
nesti ribũ, kaip jau màno įródyta, ir̃ kaip balsingai
skelbia pats reĩkalas ir̃ begalýbės savýbė parodo.
Jokiu būdù tad manýti negãlima, jóg panašu į
tiesą tataĩ, kad teñ, kur apliñkui vien žiõji beribė
erdvė, kuriõj nesuskaĩtomas skaĩčius plaujója visokių
sėklų kryptim̃ įvairiom̃, kur judėjimas ámžinas varo, —
kad ten tik žẽmė mū́sų vienà su dangum̃ susikurtų,
kad anų mẽdžiagos kū́nų daugýbė niẽko neveiktų,
ypač kad šìtas pasáulis gamtõs yra pãdaras tikras.
Pačios saváime atsitiktinaĩ susidùrdamos sė̃klos,
veltui bergždžiaĩ, būdù įvairiù ir be tìkslo sujungtos,
taip pagaliaũ susidė̃rino, jóg priežastim̃ pasidarė
daugio didžiũjų daiktũ, atsirañdančių nuõlat pasauly:
žemės ir jū́ros, dangaũs, giminiũ visokiáusių gyvū́nų.
Dar tad ir dár būtinaĩ tau reikẽs pripažìnti, kad esti
medžiagos susibūrìmų kitũ ir kitur̃ kaip ir šìtas,
kur glėbyjè besõčiame èteris kãlina gobšiai.
Medžiagos, jéigu be tõ, paruoštà yra dìdė gausybė,
jeigu ir viẽtos pakañka ir nẽr priežastiẽs arba daikto,
kurs sutrukdýtų, — iš jõsios daiktaĩ atsiràsti privalo.
Nū́n jei ir sė̃klos toks ãpstas yrà, kad gyvẽnimo viso
niekad ir niẽkaip užtèkt negalė̃tų visóms suskaičiuoti,
jeigu gamtà ta patì pajėgì anas sė̃klas į vieną
mesdinti viẽtą, tvarkà ta pačià rinkdamà, kaip ir šičia
sumestos bū̃na, reikẽs tau tikraĩ pripažìnti, kad esti
ir kitosè dalysè visãtos daug žẽmių kitokių,
giminės ẽsti įvaĩrios žmoniũ, kaip ir žvė́rys įvairūs.
Šičia dar reĩkia pridėti, kad dáikto neràsi pasauly,
kurs ir užgìmti pats víenas ir víenišas áugti galė́tų,

Quin alicuius siet saecli permultaque eodem
Sint genere. In primis animalibus inice mentem;
Invenies sic montivagum genus esse ferarum,
Sic hominum genitam prolem, sic denique mutas
Squamigerum pecudes et corpora cuncta volantum.
Quapropter caelum simili ratione fatendumst,
Terramque et solem, lunam, mare, cetera quae sunt,
Non esse unica, sed numero magis innumerali;
Quandoquidem vitae depactus terminus alte
Tam manet haec, et tam nativo corpore constant,
Quam genus omne quod hic generatimst rebus abundans.

Quae bene cognita si teneas, natura videtur
Libera continuo, dominis privata superbis,
Ipsa sua per se sponte omnia dis agere expers.
Nam, pro sancta deum tranquilla pectora pace
Quae placidum degunt aevum vitamque serenam,
Quis regere immensi summam, quis habere profundi
Indu manu validas potis est moderanter habenas,
Quis pariter caelos omnis convertere et omnis
Ignibus aetheriis terras suffire feraces,
Omnibus inve locis esse omni tempore praesto,
Nubibus ut tenebras faciat caelique serena
Concutiat sonitu, tum fulmina mittat et aedes
Saepe suas disturbet et in deserta recedens
Saeviat, exercens telum, quod saepe nocentes
Praeterit exanimatque indignos inque merentes?

Multaque post mundi tempus genitale diemque
Primigenum maris et terrae solisque coortum
Addita corpora sunt extrinsecus, addita circum
Semina, quae magnum iaculando contulit omne;
Vnde mare et terrae possent augescere, et unde
Appareret spatium caeli domus altaque tecta

ir kad nebū̃tų vienà iš dalių̃ padermė̃s vienarū̃šės.
Dėmesį tù į būtýbes gyvą́sias pirmiáusia atkreipki:
ten pamatýsi, kad vìsiškai taĩp ir žvė̃rys kalnynų,
taip ir žmonių̃ giminė̃ atsirañda, ir lýgiai žvynuota
toji žuvų̃ padermė̃, ir įvaĩrios rū̃šys sparnuočių.
Aišku, todė̃l privalù pripažìnti, kad lýgiai taipogi
saulė ir mė́nuo, ir žẽmė, ir jū́ros, ir vìsa kas kita
vieniši nė̃r: jų daugiaũ, negu kàs suskaičiúoti galėtų,
nes ir ribà jų gyvẽnimui taĩp nustatýta—ji laukia
jų panašiaĩ kaip kitų̃, ir mirtìngą jie tókį pat kūną
turi kaip kìtos būtýbės, kur veĩslėmis veĩsiasi žemėj.

Jeigu kaip reĩkiant tàt suprataĩ, tau staigà pasirodys,
laisvės gamtà kupinà, išdidžių̃ šeiminiñkų netekus
savo valià, be dievų̃ dalyvãvimo, kùrianti visa.
Juk, — o dievaĩ, kurių širdys ámžiną sáugo ramybę,
kur nesutrìkdomi sàvo gyvẽnimą giẽdrą gyvenat, —
kas gi tvarkýtų pasáulį berìbį, kas tvir̃tą mokėtų
vykdyti érdvėje val̃džią, rankà patem̃pdamas žą́slus?
Kas gi tolýgiai ir skliaũtą dangaũs sukinė́tų, kas ugnį
eterio teĩkti laukáms derlìngiems pajė̃gtų visur ir
vietose įvairiosè metù tuo pačiù pasiréikštų:
štai ir tamsàs debesim̃ sudarýtų, ir skaĩdrųjį dangų
trenksmo perkū́nais sukrė̃stų, ir svíestų žaibùs, ir šventoves
kartais savą́sias išgriáutų, ir̃ dykumõn pasitraukęs
laidytų sàvo žiauriąsias strėlès, ir net viẽtoj kaltųjų
žmones visái nekaltùs bei bausmė̃s nevertùs išžudytų?

Ir po pasáulio gimìmo dienõs bei susikū̃rìmo,
ir po dienõs, kai rãdosi jū́ra ir žẽmė, ir saulė,
kūnų iš óro susìkaupė daũg, apliñkui gi sėklos
rinkosi, ìš visãtos berìbės lė̃kdamos gausiai,
jū̃ros idañt iš anų̃ ir žẽmė pasémti galėtų
prieauglį sáu ir dangaũs buveinės kad išplė̃stų savą́sias,

Tolleret a terris procul et consurgeret aer.
Nam sua cuique, locis ex omnibus, omnia plagis
Corpora distribuuntur et ad sua saecla recedunt,
Vmor ad umorem, terreno corpore terra
Crescit, et ignem ignes procudunt aetheraque aether,
Donec ad extremum crescendi perfica finem
Omnia perduxit rerum natura creatrix;
Vt fit ubi nilo iam plus est quod datur intra
Vitalis venas quam quod fluit atque recedit.
Omnibus hic aetas debet consistere rebus,
Hic natura suis refrenat viribus auctum.
Nam quaecumque vides hilaro grandescere adauctu
Paulatimque gradus aetatis scandere adultae,
Plura sibi assumunt quam de se corpora mittunt,
Dum facile in venas cibus omnis inditur, et dum
Non ita sunt late dispersa, ut multa remittant
Et plus dispendi faciant quam vescitur aetas.
Nam certe fluere atque recedere corpora rebus
Multa manus dandum est; sed plura accedere debent,
Donec alescendi summum tetigere cacumen.
Inde minutatim vires et robur adultum
Frangit et in partem peiorem liquitur aetas.
Quippe etenim quanto est res amplior, augmine adempto,
Et quo latior est, in cunctas undique partis
Plura modo dispergit et a se corpora mittit,
Nec facile in venas cibus omnis diditur ei,
Nec satis est, proquam largos exaestuat aestus,
Vnde queat tantum suboriri ac suppeditare.
Iure igitur pereunt, cum rarefacta fluendo
Sunt et cum externis succumbunt omnia plagis,
Quandoquidem grandi cibus aevo denique defit,
Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam

kad viršum žẽmės iškéltų skliautùs ir kad óras pakiltų.
Kūnai visì, iš visur̃ eidamì ir smūgiùs gaudami, ten
skirstosi pãgal vietàs, atitiñkamai gìminei jųjų:
slenka drėgmẽ prie drėgmė̃s, kas iš žẽmės — įáuga į žemės
kūną, ugnìs iš ugniẽs atsirañda ir óras iš oro.
Taip viskas vỹko čia, kõl prie augìmo ribõs visus daiktus
atvedė štaĩ kūrė́ja gamtà, sukū́rusi viską;
tai atsitiñka tadà, kai į gývąjį kū́ną ateina
pradų nė kíek ne daugiaũ, kiek tẽka iš jõ ir išeina.
Čia visíems kūriniáms pasáulio baĩgiasi amžius,
stabdo gamtà savomìs jėgomìs čia kiekvíeną augimą.
Viskas, ką̃ tu mataĩ apliñkui, áuga džiaugsmingai
ir lyg pakópomis žeñgia, brendìmo ámžiaus pasiekia,
kūnų prisìima žỹmiai daugiaũ, nei orañ jų paleidžia,
kol dar į sąnarius maĩstas lengvaĩ įsiskver̃bia ir kolei
dar neišsìskleidė tíek, kad išléistų ir̃ išeikvotų
medžiagos žỹmiai daugiaũ, neg reĩkia ámžiaus mitimui.
Kad iš daiktų̃ kūnẽlių daugýbė išspruñka ir bėga,
reikia sutìkti. Tačiaũ dar daugiaũ jų į dáiktus privalo
eiti, kol rìbą daiktų̃ augìmas pasiẽks paskučiausią.
Tvirtį paskuĩ ir subréndusio kū́no stiprùmą palaipsniui
pakerta mẽtai, ir vìsas gyvẽnimas eĩna į galą.
Ir juo didèsnio į galą, čia ẽsama dáikto augìmo
juo tas dáiktas erdvèsnis, juo kū́nų daugiaũ jis išmė́to,
skleisdamas juõs iš savę̃s visomìs kryptimìs ir aplinkui;
jau ne lengvaĩ ir jo gýslose reĩkiamas maĩstas paplūsta,
eina mažỹn ir to maĩsto šaltìnis, tiek daũg išeikvojus,
kad nei parem̃ti negãli, nei teĩkti kaip reĩkiant pagalbą.
Taigi teisìngai daiktaĩ, praretė́ję nuo núostolių, žūva
ir išsiplaũksto visì, nuo smū̃gių iš óro sunykę;
trū̃ksta galóp jiems ir maĩsto, pasíekus senãtvę giliausią;
kūnų *kitų̃ smogiamì iš óro be pértrūkio jokio*

Corpora conficere et plagis infesta domare.
Sic igitur magni quoque circum moenia mundi
Expugnata dabunt labem putrisque ruinas.
Omnia debet enim cibus integrare novando
Et fulcire cibus, cibus omnia sustentare,
Nequiquam, quoniam nec venae perpetiuntur
Quod satis est, neque quantum opus est natura ministrat.
Iamque adeo fracta est aetas, effetaque tellus
Vix animalia parva creat quae cuncta creavit
Saecla deditque ferarum ingentia corpora partu.
Haud, ut opinor, enim mortalia saecla superne
Aurea de caelo demisit funis in arva,
Nec mare nec fluctus plangentes saxa crearunt,
Sed genuit tellus eadem quae nunc alit ex se.
Praeterea nitidas fruges vinetaque laeta
Sponte sua primum mortalibus ipsa creavit,
Ipsa dedit dulcis fetus et pabula laeta;
Quae nunc vix nostro grandescunt aucta labore,
Conterimusque boves et viris agricolarum,
Conficimus ferrum vix arvis suppeditati:
Vsque adeo parcunt fetus augentque laborem.
Iamque caput quassans grandis suspirat arator
Crebrius, incassum magnum cecidisse laborem,
Et cum tempora temporibus praesentia confert
Praeteritis, laudat fortunas saepe parentis.
Tristis item vetulae vitis sator atque vietae
Temporis incusat momen caelumque fatigat,
Et crepat, antiquum genus ut pietate repletum
Perfacile angustis tolerarit finibus aevum,
Cum minor esset agri multo modus ante viritim;
Nec tenet omnia paulatim tabescere et ire
Ad capulum, spatio aetatis defessa vetusto.

gaišta palaĩpsniui, kol príešingos jẽgos visái juos nuramdo.
Taip kada nórs bus išgriáutos ir síenos didìngo pasaulio,
kurs neišvéngs pražūtiẽs ir supùvęs suskils į skeveldras.
Maistas juk naũjas vis, žìnoma, tùri jėgàs atstatyti,
maistas – pareñti, ir dáiktus visùs palaikýt turi maistas.
Pastangos tùščios: jau gýslos visái nepajẽgia panešti
to, kas gaivìntų jėgàs, ir gamtà nebedúoda kiek reikia.
Tiek mūsų ámžius, dejà, susilpnėjo ir žẽmė nualo,
kad su vargù tik pagim̃do gyvū́nus mažýčius, tuo tarpu
kai kitadõs ji gamìndavo milžinus, žvėris visokius.
Ir, kaip manaũ, visái ne auksìnė grandìnė nuleido
žemėn iš áukšto dangaũs mirtìngų geñtkartes šičia,
kaip ir ne jū́rų vanduõ, kurs daũžo uolàs, jas sukūrė:
o tik pagim̃dė žẽmė, kurì iki šiõl ir maitina.
Ir iš tikrų̃jų tik jì vynuogýnus ir brañdųjį javą
jau iš senóvės žmonėms mirtìngiems sukūrė maitinti;
jiems ir saldžiúosius vaisiùs parū́pino, ir̃ ganyklas jiems, –
viską, dabar̃ kas, ir suñkiai mums dìrbant, vos áugti pajėgia.
Jaučius mes várginam ir̃ žemdirbių̃ sveikãtą gadinam,
geležį̃ šìpinam, võs iš laukų̃ gaudamì mažą derlių:
šykščiai jie vẽda vaisiùs ir dárbo sunkaũs reikalauja.
Ir jau, lingúodamas gálvą, pasẽnęs dejúoja artojas,
vis galvója dažniaũ apie dìdelį dárbą bevaisį,
dabartiniùs gi laikùs pradė́jęs su tuõ, kas jau buvo,
lyginti, gìria dažnaĩ tėvẽlių laimìngąją dalią.
Ir vynuogýnų veisė́jas, sunỹkusį liẽsdamas virbą,
keikia nelémtus laikùs ir órą netiñkamą peikia,
bamba jis nuõlat, kad žmónės senóvėj teisìngai gyvenę,
rūpesčių jiẽ nepažìnę, mažù pasiténkinę buvę,
nors daug mažėsnis sklỹpas bùvęs tadà jiems priskirtas,
ir nesuprañta, jog vìsa, išvárginta ámžiaus kelionės,
kembsta palaĩpsniui ir̃ pamažẽliais žeñgia į kapą.

LIBER TERTIVS

E tenebris tantis tam clarum extollere lumen
Qui primus potuisti inlustrans commoda vitae,
Te sequor, o Graiae gentis decus, inque tuis nunc
Ficta pedum pono pressis vestigia signis,
Non ita certandi cupidus quam propter amorem
Quod te imitari aveo; quid enim contendat hirundo
Cycnis, aut quidnam tremulis facere artubus haedi
Consimile in cursu possint et fortis equi vis?
Tu, pater, es rerum inventor, tu patria nobis
Suppeditas praecepta, tuisque ex, inclute, chartis,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta,
Aurea, perpetua semper dignissima vita.
Nam simul ac ratio tua coepit vociferari
Naturam rerum, divina mente coorta,
Diffugiunt animi terrores, moenia mundi
Discedunt, totum video per inane geri res.
Apparet divum numen sedesque quietae,
Quas neque concutiunt venti nec nubila nimbis
Aspergunt neque nix acri concreta pruina
Cana cadens violat semperque innubilus aether
Integit et large diffuso lumine ridet.
Omnia suppeditat porro natura neque ulla
Res animi pacem delibat tempore in ullo.
At contra nusquam apparent Acherusia templa
Nec tellus obstat quin omnia dispiciantur,
Sub pedibus quaecumque infra per inane geruntur.

TREČIOJI KNYGA

Iš tamsýbių tokių̃ išgabénti šviẽsą tiek aiškią
kurs pirmutìnis galė́jai, gyvẽnimo kéldamas laimę,
Graikų gentiẽs puošmenà, tavim̃ dabar sèkdamas, taikau
savo žingsniùs nukreĩpti tvirtaĩ į pėdsakus tavo.
Rungtis sù tavimì nemanaũ, tik méilės pagautas
troškštu sèkti tavim̃. Ar krẽgždei su gùlbėmis tiktų
spyriotis? Ir̃ ar galė́tų ožiaĩ silpnì bėginėti
drebančiom sàvo kojýtėm kartù su žirgaĩs greitakojais?
Tėve, pasáulį esì tu suprãtęs, tu tėviškus duodi
mums pamókymus. O garbingàsis! Iš rãštų tavųjų
tartum bitẽlės, kur ránkioja mẽdų po žýdinčias pievas,
taip ir mẽs auksiniùs pasisãvinam įsakus tavo.
Taip, auksiniùs, nemariùs, vertùs gyvẽnimo amžiams!
Jau nuo to laĩko, kai mókslas tavàsis, įkvė́ptas proto
dieviško, prìgimtį skélbti daiktų̃ garsìngai pradė́jo,
sielos siaubaĩ išsisklaido ir síenos pasáulio į šalį
traukiasi; àš gi stebiù visa vỹkstant érdvėj beribė́j.
Matos dievų̃ didenýbė ir jų̃jų buveĩnė ramioji:
ten nei vė̃jai nesiaũčia, nei liū̃tys nepliaũpia iš juodo
debesio; žė̃rintis sniẽgas, žvarbaũs sukáustytas speigo,
krisdamas jų̃ neužgáuna; tik giẽdras dangùs ten per amžius
gaubia ir šỹpsos, plačiaĩ išsklaĩdęs spìndulius saulės.
Pertekę̃ jiẽ viso kõ iš gamtõs dosnùmo, ir niekas
sielos jų̃jų ramýbės per ámžių ámžius nedrumsčia.
Niekur tenaĩ nematýti sričių̃ Acherònto šventųjų,
žemė ir̃gi nekliùdo stebė́t visa taĩ, kas po kojų
dieviškų dãros žemaĩ arba érdvėje vỹksta beribė́j.

His ibi me rebus quaedam divina voluptas
Percipit atque horror, quod sic natura tua vi
Tam manifesta patens ex omni parte retecta est.
  Et quoniam docui, cunctarum exordia rerum
Qualia sint et quam variis distantia formis
Sponte sua volitent aeterno percita motu,
Quove modo possint res ex his quaeque creari,
Hasce secundum res animi natura videtur
Atque animae claranda meis iam versibus esse
Et metus ille foras praeceps Acheruntis agendus,
Funditus humanam qui vitam turbat ab imo,
Omnia suffundens mortis nigrore neque ullam
Esse voluptatem liquidam puramque relinquit.
Nam quod saepe homines morbos magis esse timendos
Infamemque ferunt vitam quam Tartara leti
Et se scire animae naturam sanguinis esse,
Aut etiam venti, si fert ita forte voluntas,
Nec prorsum quicquam nostrae rationis egere,
Hinc licet advertas animum magis omnia laudis
Iactari causa quam quod res ipsa probetur.
Extorres idem patria longeque fugati
Conspectu ex hominum, foedati crimine turpi,
Omnibus aerumnis adfecti denique vivunt,
Et quocumque tamen miseri venere parentant
Et nigras mactant pecudes et manibus divis
Inferias mittunt multoque in rebus acerbis
Acrius advertunt animos ad religionem.
Quo magis in dubiis hominem spectare periclis
Convenit adversisque in rebus noscere qui sit;
Nam verae voces tum demum pectore ab imo
Eliciuntur et eripitur persona, manet res.
Denique avarities et honorum caeca cupido,

Visa tai màno sielą pagáuna ir žãvi, ir siaubas
šventas àpima mãtant, kad víen tik tàvo galybė
atskleidė gam̃tą, prieĩnamą mū̃s supratìmui padarė.
  Štai jau, visàs savýbes išáiškinus prãdų pirmykščių, –
kas jie tokiẽ, kaip labaĩ pavìdalu skìriasi savo,
kaip, paliestì judė́jimo ámžino, skrieja per erdvę,
kokiu būdù pasidãro iš jų̃ daiktaĩ įvairiausi, –
laikas, manaũ, dabar̃ eilėmìs savomìs man išaiškint
prigimtį sielos ir prãdo gyvýbinio, kaĩp jie atrodo,
ir išvarýti laukañ Acherònto paĩkąją baimę, –
iš pagrindų̃ ji tiesióg žmonių̃ gyvẽnimą ardo,
viską mirtiẽs baubù paniùrina, vìską aptemdo
ir džiaugsmù šviesiù bei ramiù nedúoda naudotis.
Nors ir sãko dažnaĩ, kad ligų̃ ir buitiẽs negarbingos
saugotis reĩkia labiaũ, negu liū̃dnojo Tártaro vartų,
ir kad žino jie prìgimtį sielos ẽsant iš kraujo,
ar net iš vė́jo – jéigu ir taĩp įsigeĩstų protauti, –
ir kad, esą̃, jie įródymų mū̃sų nėrà reikalingi,
visa tai, įsidėmė́k, tuščiõs garbė̃s apimtì taip
kalba žmónės greičiaũ, nei todė̃l, kad dalỹką žinotų.
Žmonės štaĩ, ištremtì iš tėvỹnės, draugų̃ nebetekę
ir darbaĩs nusikal̃stamais vìsiškai gar̃bę suteršę,
vargo baisaũs slegiamì, gyvénti tačiaũ vis dar nori.
Kur tik jiẽ beateĩtų, niekìngi, visur̃ atgailauja,
juodas avìs atnašáuja ir póžemio diẽviškiems Manams
siunčia aukàs, juo stropiaũ neláimėje ãpeigas laiko,
dvasios visàs jėgàs kreipdamì į tikýbos dalyką.
Ir todė̃l juo labiaũ pritiñka žmõgų stebėti
ir pažìnti, jám į pavõjų ar bė̃dą patekus:
juk iš širdiẽs gilumõs tik tadà išgáunamas tikras
balsas, nuplė̃šiama káukė, žmogùs, koks yrà, pasirodo.
Dargi, be tõ, gobšýbė, garbė̃s aklàsis troškimas

Quae miseros homines cogunt transcendere finis
Iuris et interdum socios scelerum atque ministros
Noctes atque dies niti praestante labore
Ad summas emergere opes, haec vulnera vitae
Non minimam partem mortis formidine aluntur.
Turpis enim ferme contemptus et acris egestas
Semota ab dulci vita stabilique videtur
Et quasi iam leti portas cunctarier ante;
Vnde homines dum se falso terrore coacti
Effugisse volunt longe longeque remosse,
Sanguine civili rem conflant divitiasque
Conduplicant avidi, caedem caede accumulantes,
Crudeles gaudent in tristi funere fratris
Et consanguineum mensas odere timentque.
Consimili ratione ab eodem saepe timore
Macerat invidia: ante oculos illum esse potentem,
Illum aspectari, claro qui incedit honore,
Ipsi se in tenebris volvi caenoque queruntur.
Intereunt partim statuarum et nominis ergo.
Et saepe usque adeo, mortis formidine, vitae
Percipit humanos odium lucisque videndae,
Vt sibi consciscant maerenti pectore letum,
Obliti fontem curarum hunc esse timorem:
Hunc vexare pudorem, hunc vincula amicitiai
Rumpere et in summa pietatem evertere suadet.
Nam iam saepe homines patriam carosque parentis
Prodiderunt, vitare Acherusia templa petentes.
Nam veluti pueri trepidant atque omnia caecis
In tenebris metuunt, sic nos in luce timemus
Interdum, nilo quae sunt metuenda magis quam
Quae pueri in tenebris pavitant finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necessest

Žmones niekìngus priveřčia šventùs įstãtymus laužyt,
darbus darýt nusikal̃stamus ar̃ bent juosè dalyvauti,
ar ir kiáuras dienàs bei naktìs be pérstojo triūsti,
siekiant galýbės didžiõs, — gyvẽnimo šitokios žaizdos
minta didžià dalimì mirtiẽs sužãdinta baime.
Panieka, dãranti gė́dą visàd, ir skur̃das žiaurusis
su maloniù ir ramiù gyvẽnimu, ródosi, niekaip
nesusidẽrina ir̃ mirtiẽs neva príeangį mena.
Taigi, báimės tuščiõs apimtì, norė́dami žmonės
vis toliaũ ir toliaũ pabė́gti nuo sàvo likimo,
renka ir dìdina tur̃tą, piliẽčių kraũją pralieję,
godūs, lavónų krūvàs ant krūvũ be atódairos krauna,
džiaugiasi jiẽ, kietašir̃džiai, lydė́dami mìrusį brolį,
valgyti véngia pas gìmines, jũ ir nekeñčia, ir bijo.
Tokiu taip pàt būdù dažnaĩ iš tos báimės pavydas
alina juõs, pagalvójus, kad šis akysè jų galingas,
ans, į savè visų dė̃mesį kreĩpdamas, žeñgia didingai,
jiems gi beliẽka voliótis purvè ir tamsýbėse tūnot.
Kartais dė̃l statulũ ar var̃do garbìngo jie žūva.
Baimė mirtiẽs neretaĩ taip pàt tokius žmónes paveikia,
jog šlykštėtis gyvẽnimu pràdeda, sáule šviesiąja
ir, nusimìnę, liūdnà širdimì, pasidãro sau galą,
nebeatmindamì, kad tik báime jų síelvartas miñta;
gė́dą jinaĩ panaikìna, ryšiùs draugỹstės sutrauko,
prisirišìmą ir brólišką méilę ji skãtina griauti.
Juk ir tėvỹnę žmónės dažnaĩ ir mýlimus tėvus
išdavė, ìš Acherònto šaliẽs pasirýžę ištrūkti.
Juk kaip vaikaĩ šiurpiõj tamsýbėje drẽba ir bijo,
lygiai ir mẽs dažnaĩ dienõs metù išsigąstam
to, ko tuo tárpu nė kíek ne daugiaũ priderė́tų bijotis,
kaip kad tõ, ko patámsiais vaikaĩ drebė́dami laukia.
Taigi tą báimę ir tam̃są iš síelos mūs tùri išvyti

Non radii solis neque lucida tela diei
Discutiant, sed naturae species ratioque.
Primum animum dico, mentem quam saepe vocamus,
In quo consilium vitae regimenque locatum est,
Esse hominis partem nilo minus ac manus et pes
Atque oculi partes animantis totius exstant.
Quamvis multa quidem sapientum turba putarunt
Sensum animi certa non esse in parte locatum,
Verum habitum quendam vitalem corporis esse,
Harmoniam Grai quam dicunt, quod faciat nos
Vivere cum sensu, nulla cum in parte siet mens;
Vt bona saepe valetudo cum dicitur esse
Corporis, et non est tamen haec pars ulla valentis,
Sic animi sensum non certa parte reponunt;
Magno opere in quo mi diversi errare videntur.
Saepe itaque, in promptu corpus quod cernitur, aegret,
Cum tamen ex alia laetamur parte latenti;
Et retro fit uti contra sit saepe vicissim,
Cum miser ex animo laetatur corpore toto;
Non alio pacto quam si, pes cum dolet aegri,
In nullo caput interea sit forte dolore.
Praeterea molli cum somno dedita membra
Effusumque iacet sine sensu corpus onustum,
Est aliud tamen in nobis quod tempore in illo
Multimodis agitatur et omnis accipit in se
Laetitiae motus et curas cordis inanis.
Nunc animam quoque ut in membris cognoscere possis
Esse neque harmonia corpus sentire solere,
Principio fit uti detracto corpore multo
Saepe tamen nobis in membris vita moretur;
Atque eadem rursum, cum corpora pauca caloris
Diffugere forasque per os est editus aer,

ne skaisčiõsios sáulės šviesà ar dienà spindulinga,
tik pažinìmas gamtõs ir įstãtymų vỹkdymas josios
Tvirtinu àš, kad dvasià, protù vadìnama kartais,
kur ir val̃dymas gývojo kū́no, ir są́monė tū̃no,
esti žmogaũs tik dalìs atskirà kaip rañkos ir kojos,
akys taipógi — iš vìso to gývas žmogùs susidaro.
Nors nemãžas išmiñčių būrỹs išvedžiójo, dvasia kad
jaučianti nẽr įdė́tà atskirõj kūno viẽtoj, bet reiškia
gyvojo kū́no žmogaũs tarýtum bū́seną kokią, —
graikų dúotas jai bùvo „harmònijos" var̃das, — jinai gi,
vietos savõs neturė́dama, teĩkia gyvýbės jutimą:
kaip kad sãkoma žmõgų tùrint gẽrą sveikatą,
o sveikatà tuo tárpu neùžima sveĩkojo kūno
net mažiáusios daliẽs, — tad dvãsios jutìmą ne savo
vietoj talpìna — ir čià, mano núomone, klýsta labai jie.
Juk pasitáiko, jog mãtomoj viẽtoj bū̃na nesveikas
kūnas, tuo tárpu nemãtomoj — ẽsam sveikì mes ir guvūs;
ir atvirkščiaĩ, taip pàt dažnaĩ pasitáiko stebėti
dvasią mū́sų sergant, o kū́ną džiū́gaujant visą.
Taip ir tadà, kai, pãvyzdžiui, skaũda kóją ligoniui,
gi tuo metù jo galvà — laisvà nuo skaũsmo bet kokio.
Maža to, miẽgui saldžiám kadà sąnariaĩ pasiduoda,
ir kada, niẽko nejaũsdamas, kū́nas mūs gùli be žado,
esama dár tačiaũ mumysè kažko tókio, kas tuokart
įvairiáusiu būdù ima jáudintis ir̃ visus gauna
džiaugsmo judė́jimus beĩ širdiẽs savo nẽrimą tuščią.
O kad ir síelos taip pàt sąnariuõs tikróji buveinė,
ir ne dėl tõs harmònijos kū́nas jaũsti įprato,
darosi áišku, pirmiáusia, iš tõ, kad, net dìdelę dalį
kūno mū́sų atẽmus, gyvýbė nariuõs pasilieka.
Antra ver̃tus, taip pàt, kai dalìs šilumõs mūs kūnelių
išsisklaĩdė, ir óras iškvẽptas bùvo per burną,

Deserit extemplo venas atque ossa relinquit;
Noscere ut hinc possis non aequas omnia partis
Corpora habere neque ex aequo fulcire salutem,
Sed magis haec, venti quae sunt calidique vaporis
Semina, curare in membris ut vita moretur.
Est igitur calor ac ventus vitalis in ipso
Corpore qui nobis moribundos deserit artus.
Quapropter quoniam est animi natura reperta
Atque animae quasi pars hominis, redde harmoniai
Nomen, ad organicos alto delatum Heliconi;
Sive aliunde ipsi porro traxere et in illam
Transtulerunt, proprio quae tum res nomine egebat.
Quidquid id est, habeant: tu cetera percipe dicta.
Nunc animum atque animam dico coniuncta teneri
Inter se atque unam naturam conficere ex se,
Sed caput esse quasi et dominari in corpore toto
Consilium quod nos animum mentemque vocamus.
Idque situm media regione in pectoris haeret.
Hic exsultat enim pavor ac metus, haec loca circum
Laetitiae mulcent; hic ergo mens animusquest.
Cetera pars animae per totum dissita corpus
Paret et ad numen mentis momenque movetur.
Idque sibi solum per se sapit, id sibi gaudet,
Cum neque res animam neque corpus commovet una.
Et quasi, cum caput aut oculus temptante dolore
Laeditur in nobis, non omni concruciamur
Corpore, sic animus nonnumquam laeditur ipse
Laetitiaque viget, cum cetera pars animai
Per membra atque artus nulla novitate cietur.
Verum ubi vementi magis est commota metu mens,
Consentire animam totam per membra videmus
Sudoresque ita palloremque exsistere toto

gyslas ir káulus palikus, iš kar̃to išeĩna gyvybė.
Taigi iš čià tu supràsti galì, kad dárbą atlieka
ir gyvýbę palaĩko nè visi kū́nai vienodai,
o labiáusiai tik tiẽ, kurie kar̃ščio bei vė́jo yr' sėklos:
rūpinas jõs, sąnariuõs kad tvértų kū́no gyvybė.
Kūne, vadìnasi, mū́s pačiamè yra kar̃štis, gyvybės
vė́jas taip pàt, kuriẽ mus paliẽka, mir̃čiai atė́jus.
Taigi, prìgimtį dvãsios bei síelos nūnaĩ paaiškė́jus
esant žmogaũs dalimìs, atmèski harmònijos var̃dą,
atneštą čiõn muzikántams iš Helikòno aukštybių;
gal jie ir pãtys tą var̃dą bùs kur nórs susiradę
dar iki šiõl neturė́jusiam var̃do dáiktui praminti.
Bet šiaip ar taĩp tebūniẽ, tu sèk toliaũ mano mintį.
Tvirtinu dvãsią ir síelą į draũgę ẽsant sujungtas
glaudžiai tárpe savę̃s ir sudãrant prìgimtį vieną,
bet, tarýtum galvà, visą kū́ną mū́sąjį valdo
išmonė, – ją̃ mes protù ar dvasià esam prãtę vadinti;
ji vidurỹ krūtìnės ùžima viẽtą ir tūno:
čia juk siaũbas ir báimė pritviñksta, apliñk šitą vietą
džiaugsmas širdį kutẽna; dvãsios ir prõto čia būstas.
Likusi síelos dalìs, visamè išsisklaĩdžiusi kūne,
valdoma prõto jė́gõs ir jõjo mojìmams paklūsta.
Išmonė džiaũgias patì savimì, patì save valdo,
net ir tadà, kai síelos ar kū́no nejáudina niekas.
Lygiai kaip, jéigu apsir̃gus ãkį ar gálvą mums sopa,
kūnas gi vìsiškai sveĩkas ir juõ mes nė kíek nesiskundžiam,
taip, pasitáiko, dvasià kai kadà vienà pati kenčia
ar net džiū̃gauja kar̃tais, tuo tárpu kai likusios dalys
sielos kū́no nariuõs naujenýbės nepàliestos lieka.
O kai dvasià ypatìngos báimės sujáudinta būna,
matome síelą visuõs sąnariuõs atliẽpiamai jaučiant:
prakaitas prãdeda mùšti, òda visà ima balti,

Corpore et infringi linguam vocemque aboriri,
Caligare oculos, sonere auris, succidere artus,
Denique concidere ex animi terrore videmus
Saepe homines; facile ut quivis hinc noscere possit
Esse animam cum animo coniunctam, quae cum animi vi
Percussast, exim corpus propellit et icit.
    Haec eadem ratio naturam animi atque animai
Corpoream docet esse; ubi enim propellere membra,
Corripere ex somno corpus mutareque vultum
Atque hominem totum regere ac versare videtur,
Quorum nil fieri sine tactu posse videmus,
Nec tactum porro sine corpore, nonne fatendumst
Corporea natura animum constare animamque?
Praeterea pariter fungi cum corpore et una
Consentire animum nobis in corpore cernis.
Si minus offendit vitam vis horrida teli
Ossibus ac nervis disclusis intus adacta,
At tamen insequitur languor terraeque petitus
Suavis, et in terra mentis qui gignitur aestus,
Interdumque quasi exsurgendi incerta voluntas.
Ergo corpoream naturam animi esse necessest,
Corporeis quoniam telis ictuque laborat.
    Is tibi nunc animus quali sit corpore et unde
Constiterit pergam rationem reddere dictis.
Principio esse aio persubtilem atque minutis
Perquam corporibus factum constare. Id ita esse
Hinc licet advertas animum ut pernoscere possis.
Nil adeo fieri celeri ratione videtur,
Quam sibi mens fieri proponit et incohat ipsa.
Ocius ergo animus quam res se perciet ulla,
Ante oculos quorum in promptu natura videtur.
Et quod mobile tanto operest, constare rotundis

stirsta liežùvis, užsìkerta žõdžiai, ãkys aptemsta,
ū̃žmas girdė́t ausysè, staigà lyg pàkerta kojas,
ir pagaliaũ neretaĩ iš báimės žmõgų pargriū̃vant
tenka matýti; kiekvíenas iš tõ įsitìkinti gali
dvasią su síela ẽsant sujùngtas, ir kaĩ tik užgauna
dvasios jėgà mūsų síelą, ši tuõj sujùdina kūną.
    Taip protáujant, aiškė́ja dvãsią ir síelą vienodą
prigimtį kū́nišką tùrint; juk jì tat padãro, kad kūno
juda nariaĩ, ir jì iš miẽgo pažãdina kūną,
keičia ìšraišką véido ir žmõgų vìsiškai valdo.
Joks iš tų̃ reiškinių̃ be lytė́jimo vỹkti negali,
o be kū́no nebùs ir lytė́jimo: reĩk pripažinti
prigimtį síelos ir dvãsios aiškiáusiai kū́nišką esant.
Tu juk mataĩ, kad dvasià visadõs drauge veĩkia su kūnu,
o taip pàt ji vienódai jaũčia kaip ir̃ mūsų kūnas.
Jei ir nemìrštamai íeties partreñks mus jėgà baisingoji,
pervers gýslas ir káulus, viduñ giliaĩ įsismeigus,
linksime žẽmėn nusil̃pę, saldaũs apimtì nuleipimo;
žemė̃j mums gùlint, prõto jėgà visa pràdeda reikštis,
randasi nóras neáiškus kar̃tais stóti ant kojų;
turim, vadìnas, sutìkti ẽsant prìgimtį dvasios
kūnišką, nès ji keñčia nuo giñklo ir kū́niško smūgio.
    Dvasios kokià esmìnė savýbė ir kóks josios kūnas
ir susidãro iš kõ ji, dabar̃ tau áiškint pradė́siu.
Tikinu ẽsant, pirmiáusia, plóną labaĩ ir sudė̀tą
iš smulkiáusių prãdų – kūnẽlių. Taĩgi, jei būsi
tu tik labaĩ įdėmùs, galė́si supràsti taip esant.
Nieko, áišku, nėrà, kas galė́tų taip greĩtai darytis,
kaip padãro tai prõtas, kurs kė́slą nedel̃sdamas vykdo.
Juda, atseĩt, dvasià greičiaũ už kū́ną bet kokį,
kūną, kuriõ mes pavìdalą príešais akìs savo matom.
Bet kad galė́tų judrùmą turė́t, sudė̀tà ji privalo

Perquam seminibus debet perquamque minutis,
Momine uti parvo possint impulsa moveri.
Namque movetur aqua et tantillo momine flutat
Quippe volubilibus parvisque creata figuris.
At contra mellis constantior est natura
Et pigri latices magis et cunctantior actus;
Haeret enim inter se magis omnis materiai
Copia, nimirum quia non tam levibus exstat
Corporibus neque tam subtilibus atque rotundis.
Namque papaveris aura potest suspensa levisque
Cogere ut ab summo tibi diffluat altus acervus,
At contra lapidum collectum spicarumque
Noenu potest. Igitur parvissima corpora proquam
Et levissima sunt, ita mobilitate fruuntur;
At contra quaecumque magis cum pondere magno
Asperaque inveniuntur, eo stabilita magis sunt.
Nunc igitur quoniam est animi natura reperta
Mobilis egregie, perquam constare necessest
Corporibus parvis et levibus atque rotundis.
Quae tibi cognita res in multis, o bone, rebus
Vtilis invenietur et opportuna cluebit.
Haec quoque res etiam naturam dedicat eius,
Quam tenui constet textura quamque loco se
Contineat parvo, si possit conglomerari,
Quod simul atque hominem leti secura quies est
Indepta atque animi natura animaeque recessit,
Nil ibi libatum de toto corpore cernas
Ad speciem, nil ad pondus: mors omnia praestat
Vitalem praeter sensum calidumque vaporem.
Ergo animam totam perparvis esse necessest
Seminibus, nexam per venas viscera nervos;
Quatenus, omnis ubi e toto iam corpore cessit,

būti iš sė̃klų labaĩ ir labaĩ apvalių̃ bei mažyčių,
kad nuo stū̃mio lengviáusio galė́tų pradė́ti judė́ti.
Juda juk taĩp ir vanduõ, mažiáusio stùmiamas dū̃žio,
nes sudarýtas yrà iš ričių̃ ir mažų̃ dalelyčių.
Atvirkščiaĩ, medaũs prigimtìs esti žỹmiai tvaresnė̃;
varva jisaĩ lė́čiaũ ir sleñka labaĩ iš palengvo,
nes sujungìmas jo mẽdžiagos žỹmiai glaudžiaũ sudarytas
esti, o pãtys prãdai, be ãbejo, nė̃r tokie lygūs
ir apvãlūs ne tíek, ir jų̃ daug mažèsnis švelnumas.
Taip ir aguõnos grūdė̃lių krū̃vą išskáidyti didžią
nuo viršaũs iki pàt apačiõs ir leñgvas vė́jelis
gali, tačiaũ niekuomèt jisaĩ akmenų̃ arba varpų
neišbarstỹs suverstų̃. Todė̃l gi, juõ mažesni bus
kūnai ir̃ švelnesnì, juo labiaũ bus liñkę judė́ti.
Ir, atvirkščiaĩ, juo labiaũ bus sū̃drūs ir dìdelio svorio,
šiurkštūs taip pàt, juo labiaũ bus liñkę į̃ pastovumą.
O kadángi dabar̃ nustatýta jau prìgimtį dvasios
esant nepàprastai jùdrią, išeĩna, kad tùri ji būti
iš mažų̃ sudė́tà, apvalių̃ ir glūdžiáusių kūnelių.
Šitą dalỹką, mielàsai, žinóti bùs tau naudinga
daugeliu ãtvejų, ir̃ tat dažnaĩ galė̃s tau padė́ti.
Štai dar ką̃ tu suvóksi, pažìnęs prìgimtį dvasios:
koks švelnùs audinỹs jos, kiek mãža vietõs jai reikia,
kur sutil̃ptų visà, jei tìk susispáusti galė́tų;
vos tik àpėmė žmõgų mirtiẽs amžinóji ramybė,
vos tik dvãsios ir síelos prãdai iš jõs pasitraukė, —
kad svoriù ar pavìdalu kū̃nas bent kíek pasikeistų,
nepamatýsi, nes vìskas mìrusiam liẽka, išskyrus
jausmą gyvýbės ir šil̃tą garãvimą šìtame kūne.
Siela, vadìnas, visà supintà turi bū́t iš mažiausių
sė̀klų, glaũdžiai mėsõj suvíenyta, gýslose, nervuos;
juk, nors jaũ ji visà iš ìštiso kū́no išė́jo,

Extima membrorum circumcaesura tamen se
Incolumem praestat nec defit ponderis hilum.
Quod genus est Bacchi cum flos evanuit aut cum
Spiritus unguenti suavis diffugit in auras
Aut aliquo cum iam sucus de corpore cessit;
Nil oculis tamen esse minor res ipsa videtur
Propterea neque detractum de pondere quicquam,
Nimirum quia multa minutaque semina sucos
Efficiunt et odorem in toto corpore rerum.
Quare etiam atque etiam mentis naturam animaeque
Scire licet perquam pauxillis esse creatam
Seminibus, quoniam fugiens nil ponderis aufert.
Nec tamen haec simplex nobis natura putanda est.
Tenvis enim quaedam moribundos deserit aura
Mixta vapore, vapor porro trahit aera secum.
Nec calor est quisquam, cui non sit mixtus et aer;
Rara quod eius enim constat natura, necessest
Aeris inter eum primordia multa moveri.
Iam triplex animi est igitur natura reperta;
Nec tamen haec sat sunt ad sensum cuncta creandum,
Nil horum quoniam recipit mens posse creare
Sensiferos motus, nedum quae mente volutat.
Quarta quoque his igitur quaedam natura necessest
Attribuatur; east omnino nominis expers;
Quam neque mobilius quicquam neque tenvius exstat,
Nec magis e parvis et levibus est elementis;
Sensiferos motus quae didit prima per artus.
Prima cietur enim, parvis perfecta figuris;
Inde calor motus et venti caeca potestas
Accipit, inde aer; inde omnia mobilitantur,
Concutitur sanguis, tum viscera persentiscunt
Omnia, postremis datur ossibus atque medullis

jojo tačiaũ neliestà iš óro apýbraiža lieka
visiškai, svõrio kū́nas taip pàt tuo metù nenustoja.
Taip atsitiñka, kai kvãpas Bãkcho skystìmo pranyksta,
ar tepalų̃ išgarúoja kvapių̃jų saldùs aromatas,
ar kai skõnis kažkur̃ staigà iš ko nórs bus išnykęs,
daiktas tuo tárpu patsaĩ akìms neatródo mažesnis,
svoris jõ taip pàt nėrà nė kíek pasikeitęs.
Nieko nėrà čia stebė̃tino, nès sėklė̃lės mažytės
kūno visõj visumõj ir sùltis sudãro, ir kvapą.
Taigi tau reĩkia dár ir dár gerai įsidėmė́ti
protą ir sielą sukùrtą labaĩ iš mažýčių dalelių
esant, nes jõs, pasitráukdamos, svõrio nesìneša jokio.
Bet nemanýtina vìsgi jų prìgimtį pàprastą esant:
mirštant dvelkìmas laukañ kažkóks švelnùtis išeina
su karščiù sumaišýtas, o kar̃štis patráukia ir orą, –
jokio kar̃ščio, atseĩt, nebū̃na be príemaišos oro.
O kadángi kar̃štis tùri retùmo savybę,
oro prãdų jamè nemãža privãlo judė́ti.
Štai ir rãdome prìgimtį dvãsios ẽsant trejopą;
bet jausmáms atsiràsti dár viso tõ nepakanka,
nes negãlim galvót, kad iš tõ mumysè atsirasti
jausmas judė̃jimo ar̃ mintìs išriedė́ti turė̃tų.
Taigi bū́tina dár kažkókią ketvir̃tą savybę
čion pridė́ti, ir jái net var̃do tuo tárpu neturim:
nieko nėrà judrèsnio už ją̃ ir švelnèsnio pasauly
ar iš prãdų ýpač smulkių̃ ir lygių̃ sudaryto.
Ji pirmà sąnariuõs pagamìna judė̃jimus jausmo,
nes, iš mažýčių dalių̃ sukurtà, ji jùda pirmoji;
paskui kar̃štis sujuñda, po jõ gi neregimóji
vėjo jėgà, po to óras, – ir ìma judė́t visa kita;
tvinkčioja kraũjas, ir kū́ne jaũsmas visokeriópas
plinta, kõl pagaliaũ ir smẽgenis káulų pasiekia, –

Sive voluptas est sive est contrarius ardor.
Nec temere huc dolor usque potest penetrare neque acre
Permanare malum, quin omnia perturbentur
Vsque adeo ut vitae desit locus atque animai
Diffugiant partes per caulas corporis omnis.
Sed plerumque fit in summo quasi corpore finis
Motibus: hanc ob rem vitam retinere valemus.
Nunc ea quo pacto inter sese mixta quibusque
Compta modis vigeant rationem reddere aventem
Abstrahit invitum patrii sermonis egestas;
Sed tamen, ut potero summatim attingere, tangam.
Inter enim cursant primordia principiorum
Motibus inter se, nil ut secernier unum
Possit nec spatio fieri divisa potestas,
Sed quasi multae vis unius corporis exstant.
Quod genus in quovis animantum viscere vulgo
Est odor et quidam color et sapor, et tamen ex his
Omnibus est unum perfectum corporis augmen.
Sic calor atque aer et venti caeca potestas
Mixta creant unam naturam et mobilis illa
Vis, initum motus ab se quae dividit ollis,
Sensifer unde oritur primum per viscera motus.
Nam penitus prorsum latet haec natura subestque
Nec magis hac infra quicquam est in corpore nostro
Atque anima est animae proporro totius ipsa.
Quod genus in nostris membris et corpore toto
Mixta latens animi vis est animaeque potestas,
Corporibus quia de parvis paucisque creatast.
Sic tibi nominis haec expers vis facta minutis
Corporibus latet atque animae quasi totius ipsa
Proporrost anima et dominatur corpore toto.
Consimili ratione necessest ventus et aer

ar aistrõs valandõj, ar priešingam jaũsmui liepsnojant.
Bet ir skaũsmui neleñgva giliaĩ įsiskveĩbti, ir tverti
gėlai ãštriai be tõ, kad vìskas nesusidrum̃stų
tiek, kad net viẽtos nelìks gyvỹbei, ir jõsios dalelės
išsisklaidỹs, per visùs plyšiùs besiveĩždamos kūno.
Bet paprastaĩ pavir̃šiuje kū̃no ribà padaryta
tiems judesiáms, ir todė̃l sulaikýti gyvýbę pajėgiam.
Kokiu būdù šitos jė̃gos, tarpùsavy tíek sumaišytos,
darniai veĩkia tačiaũ, — visa šìta išáiškinti norą
mano trùkdo, dejà, kalbõs gimtõsios skurdumas.
O vis dėltõ, kiek pajė̃gsiu dalỹką paliẽsti, paliesiu.
Įvairiomis kryptimìs judė̃dami, prãdai pirmykščiai
perkerta kẽlią vienì kitíems, ir bū́ti išskirtas
jųjų nė víenas negãli ir érdvėje lìkti paklydęs,
bet lyg daũgel jėgų̃ vienam̃ jie kū̃ne sutelkia.
Čia panašù į taĩ, kaip mėsõj kokio gývulio kvapas
randasi ìtin savótiškas, skõnis, spalvà — ypatingi,
o vis dėltõ visa taĩ juk vìsumą víeną sudaro.
Lygiai taip pàt šilumà ir óras, ir vė̃jo galybė
kai susimaĩšo į víena, sudãro tuoj víeną esybę,
veikia su jaĩs kartù jėgà judamóji, kur skirsto
judesius šíems, — ir dabar̃ judė́ti jau pràdeda kūnas.
Gi anóji jėgà, slypė̃dama, tū́no giliausiai;
joks kitas dáiktas giliaũ nėrà mūsų kū̃ne įdėtas,
taip kad ir síelos visõs jai síela tiñka vadintis.
Taigi tókiu būdù sąnariuõs ir visam̃ mūsų kūne
dvasios slỹpi galýbė, su síelos jėgà sumaišyta, —
ji iš prarẽtintų kū́nų mažýčių yrà sudaryta.
Tokią tat jė̃gą bevar̃dę ir tù turi, slỹpinčią kūne,
iš smulkių̃ sudarýtą kūnẽlių, ir jì, neva siela
sielos visõs būdamà, visamè viešpatáuja mūs kūne.
Lygiai tókiu būdù būtinaĩ ir vė̃jas, ir oras

13. Apie daiktų prigimtį

Et calor inter se vigeant commixta per artus
Atque aliis aliud subsit magis emineatque
Vt quiddam fieri videatur ab omnibus unum,
Ni calor ac ventus sorsum sorsumque potestas
Aeris interimant sensum diductaque solvant.
Est etenim calor ille animo, quem sumit, in ira
Cum fervescit et ex oculis micat acrius ardor.
Est et frigida multa, comes formidinis, aura,
Quae ciet horrorem membris et concitat artus;
Est etiam quoque pacati status aeris ille,
Pectore tranquillo qui fit vultuque sereno.
Sed calidi plus est illis quibus acria corda
Iracundaque mens facile effervescit in ira.
Quo genere in primis vis est violenta leonum,
Pectora qui fremitu rumpunt plerumque gementes
Nec capere irarum fluctus in pectore possunt.
At ventosa magis cervorum frigida mens est
Et gelidas citius per viscera concitat auras,
Quae tremulum faciunt membris exsistere motum.
At natura boum placido magis aere vivit,
Nec nimis irai fax umquam subdita percit
Fumida, suffundens caecae caliginis umbram,
Nec gelidis torpet telis perfixa pavoris:
Interutrasque sitast, cervos saevosque leones.
Sic hominum genus est. Quamvis doctrina politos
Constituat pariter quosdam, tamen illa relinquit
Naturae cuiusque animi vestigia prima.
Nec radicitus evelli mala posse putandumst,
Quin proclivius hic iras decurrat ad acris,
Ille metu citius paulo temptetur, at ille
Tertius accipiat quaedam clementius aequo.
Inque aliis rebus multis differre necessest

kūne pràdeda veĩkt ir su šiluma jiẽ susimaišo,
tai atsitólinę vienas nuo kìto, tai vė̃l priartėję, —
tik kad vienà visumà iš jų̃jų susidarýtų,
nes, kitaĩp, šilumà ar vė́jas, ar óro galybė
skyrium veĩkia, išsklaĩdo jausmùs ir juõs panaikina.
Dvasioje tū̃no anà šilumà, pagautà kuri pykčio
dega, ir ãkys ìma spingsė́ti aistrà šiurpulinga.
Joj nemãža ir šálto dvelkìmo, báimės palydo, —
sukelia šiur̃pą jisaĩ sąnariuõs ir drė̃bina kū̃ną;
bet taip pàt ir anóji yrà oro bū̃klė ramioji,
kur krūtìnei nurìmusiai tiñka ir véidui linksmajam.
Turi daugiaũ šilumõs, kienõ nesuvaĩdomos širdys,
protas purškùs ir liñkęs lengvaĩ pykčiù užsidegti.
Liū̃tų, pirmiáusia, tokià prigimtìs, nes liñkę jie pulti:
plyšta jų̃jų krūtìnės nuo rìksmo ir kaũksmo laukinio,
pykčio bangų̃ sulaikýti krūtìnėje sàvo negali.
Elnių gi prõtas labiaũ yra šálto kupìnas vė́jo
ir veikiaũ sužãdina kū̃ne šáltą dvelkimą,
kurs judesiaĩs savo vìrpančiais drẽbina vìsą jų kū̃ną.
Jaučių veĩslę labiaũ atkùtina óras ramusis;
pykčio liepsnà, kur akìs aptémdo miglà, josios niekad
neapãkina, nórs pernelýg įsidẽgusi būtų,
ir nuo báimės šiurpių̃jų strėlių̃ nenustẽrsta ji niekad,
nes yrà vidurỹ — tarp įdū̃kusių liū̃tų ir elnių.
Matom tą pàt ir žmonių̃ giminẽj: nors mókslas aptašo
vieną ir kìtą vienódai, tačiaũ pirmýkščius palieka
pė́dsakus tõs prigimtiẽs, kurią bùs kiekvienas turė́jęs;
ir nemanýkime, jóg su šaknim̃ išráunamos ydos:
kad šis nebū́tų liñkęs labiaũ į žiaũrųjį pykti,
o anõ taip labaĩ neapim̃tų báimė, gi trečias,
būdamas per̃ atlaidùs, kad tiẽsai nenusidė́tų.
Taigi užmir̃šti nereĩkia, kad daũg kuo skìriasi žmonės

Naturas hominum varias moresque sequaces;
Quorum ego nunc nequeo caecas exponere causas
Nec reperire figurarum tot nomina quot sunt
Principiis, unde haec oritur variantia rerum.
Illud in his rebus video firmare potesse,
Vsque adeo naturarum vestigia linqui
Parvula quae nequeat ratio depellere nobis,
Vt nil impediat dignam dis degere vitam.
Haec igitur natura tenetur corpore ob omni
Ipsaque corporis est custos et causa salutis;
Nam communibus inter se radicibus haerent
Nec sine pernicie divelli posse videntur.
Quod genus e thuris glebis evellere odorem
Haud facile est, quin intereat natura quoque eius.
Sic animi atque animae naturam corpore toto
Extrahere haud facile est, quin omnia dissoluantur.
Implexis ita principiis ab origine prima
Inter se fiunt consorti praedita vita;
Nec sibi quaeque sine alterius vi posse videtur
Corporis atque animi seorsum sentire potestas,
Sed communibus inter eas conflatur utrimque
Motibus accensus nobis per viscera sensus.
Praeterea corpus per se nec gignitur umquam
Nec crescit neque post mortem durare videtur.
Non enim, ut umor aquae dimittit saepe vaporem
Qui datus est, neque ea causa convellitur ipse,
Sed manet incolumis, non, inquam, sic animai
Discidium possunt artus perferre relicti,
Sed penitus pereunt convulsi conque putrescunt.
Ex ineunte aevo sic corporis atque animai
Mutua vitalis discunt contagia motus
Maternis etiam membris alvoque reposta,

prigimtimì ir iš jõs atsirãdusiais įpročiais savo.
Bet šiuo metù negaliù tų skirtýbių pãgrindo slapto
dėstyti, rū̃šis taip pàt įvairiaĩs vardaĩs pavadinti
pradų, kuriẽ ir sudãro tarp jų̃jų skirtumą didį.
Galima, núomone màno, čia štaĩ ką tikraĩ nustatyti:
tiek prigimtiẽs pirmýkštės pėdsakai ẽsti nežymūs,
(nors panaikìnti visái juos — prõtas bejė̃gis), kad niekas
vertą dievų̃ gyvẽnimą mùms gyvénti nekliudo.
Taigi ši síelos esýbė nuo vìso kū̃no pareina,
kūną ji sérgsti, be tõ, ji yrà priežastìs mūs sveikatos;
juk šaknimìs bendromìs sujungtì juodu ẽsti į viena,
be prapultiẽs abiejų̃ išskirtì jie bū̃ti negali.
Lygiu būdù iš grūdẽlių smil̃kalo kvãpą išskirti
nepajė̃gsime niẽkaip, jų̃ prigimtiẽs nepražudę.
Sielą ir dvãsią taip pàt iš vìso mūs kū̃no išveržti
bus neleñgva be tõ, kad visà visumà nesuirtų:
taip tarp savę̃s jau nuo pàt net gimìmo dienõs susipynę
esti jų prãdai, jog beñdro likìmo gyvẽnimą turi.
Ir, kaip matýti, nei kū̃nas pats víenas jaũsti negali,
nei dvasià atskiraĩ, antrájam nedalyváujant,
bet bendraĩs tarp jų̃ judesiaĩs iš víeno ir antro
šono pakùrstomas jaũsmas vidùj, visamè mūsų kūne.
Niekad taip pàt saváime kū̃nas negìmsta, nei augti
pats jis negãlį, neĩ po mirtiẽs, kaip atródo, išlikti.
Juk ne taĩp kaip vanduõ, kurs dažnaĩ jam dúotąjį karštį
skleidžia, pàts iš tõ neturédamas núostolio jokio,
sveikas palìkdamas, bèt pakartóju, ne taĩp mūsų sielos
atsiskyrìmą su kū̃nu nariaĩ mūsų gãli pakelti,
o tik visái suardýti žū̃na ir pràdeda pūti.
Tokiu būdù nuo gimìmo dienõs ir kū̃nas, ir siela
judesius dẽrinti sàvo bendrùs gyvẽnime mokos
net nuo tadà, kai mótinos kū̃ne nešiójami būna;

Discidium ut nequeat fieri sine peste maloque;
Vt videas, quoniam coniunctast causa salutis,
Coniunctam quoque naturam consistere eorum.
Quod superest, siquis corpus sentire refutat
Atque animam credit permixtam corpore toto
Suscipere hunc motum quem sensum nominitamus,
Vel manifestas res contra verasque repugnat.
Quid sit enim corpus sentire quis adferet umquam,
Si non ipsa palam quod res dedit ac docuit nos?
„At dimissa anima corpus caret undique sensu".
Perdit enim quod non proprium fuit eius in aevo,
Multaque praeterea perdit cum expellitur aevo.
Dicere porro oculos nullam rem cernere posse,
Sed per eos animum ut foribus spectare reclusis,
Difficilest, contra cum sensus ducat eorum;
Sensus enim trahit atque acies detrudit ad ipsas.
Fulgida praesertim cum cernere saepe nequimus,
Lumina luminibus quia nobis praepediuntur.
Quod foribus non fit; neque enim, qua cernimus ipsi,
Ostia suscipiunt ullum reclusa laborem.
Praeterea si pro foribus sunt lumina nostra,
Iam magis exemptis oculis debere videtur
Cernere res animus sublatis postibus ipsis.
Illud in his rebus nequaquam sumere possis,
Democriti quod sancta viri sententia ponit,
Corporis atque animi primordia singula privis
Apposita alternis variare, ac nectere membra.
Nam cum multo sunt animae elementa minora
Quam quibus e corpus nobis et viscera constant,
Tum numero quoque concedunt et rara per artus
Dissita sunt dumtaxat; ut hoc promittere possis,
Quantula prima queant nobis iniecta ciere

jiems nevalià išsiskìrt, pražūtiẽs nelemtõs nepatyrus.
Taigi mataĩ, kad, kíek priežastìs yrà abipusė
jų sveikãtos, tiek pàt ir bendrà prigimtìs turi būti.
Reikia pridė̃t, kad, jei neĩgia kas nórs jaučiamùmą mūs kūno,
tiki, jog síela, su kū́nu visù sumaišýta, gamina
šitą judė̃jimą, kur̃ mes jausmù esam prãtę vadinti, –
toks dalykùs tikriáusius ir vìsiškai áiškius paneigia.
Kuo pagaliaũ kas galė̃tų įródyti kū́no jautrumą,
jeigu ne tuõ, ką patì tikróvė mums dúoda ir moko?
„Ogi, sielos netẽkęs, jausmùs visus kū́nas praranda".
Taip, prarañda, bet, áišku, ne taĩ, kas núosava jojo;
daug ko ir kìto prarañda, kai jaũ iš gyvẽnimo kraustos.
Tvirtint, kad ãkys pãčios niẽko negãli matyti
ir kad dvasià tik pro jàs, pro durìs tartum atidarýtas
žiūri – neleñgva: juk pàts regė̃jimas tám prieštarauja,
versdamas mùs įsitìkint, kad dáiktus lėliùkėmis matom.
Blizgančių ýpač daiktų̃ dažnaĩ mes negãlim matyti,
nes tada mū́s švituliáms švitė̃jimas kẽlią pastoja.
Nepasitáiko durìms panašiaĩ: pro jàs kada žiū̃rim,
sąvaros jų̃ atvértos nepàtiria jókio sunkumo,
o, be tõ, jeigu ãkys tiktaĩ durìs mums atstoja,
tad juo labiaũ, pašãlinus jàs, dvasià mūs gebėtų
daiktus matýti, kai jaũ ir stãktų pačių̃ nebebūtų.
Klausimu šiuõ tu nesilaikýk galvójimo tókio,
kokį mums siū́lo anàs Demokrìto šveñtas sprendimas:
tarsi prãdai kū́no ir dvãsios, víenas po kito
iš eilė̃s eidamì, pasikeĩčia ir sąnarius riša.
Sielos prãdai tuo tárpu žỹmiai yrà mažesni už
tuos, iš kurių̃ susidãro smẽgenys mū́sų ir kūnas;
skaičiumi jiẽ taip pàt nusiléidžia, rečiaũ išbarstyti
būna po są́narius; liẽka darýti tau ìšvadą tokią:
nuotoliai tíek mažýčiai ẽsti tarp prãdų pirmykščių,

Corpora sensiferos motus in corpore, tanta
Intervalla tenere exordia prima animai.
Nam neque pulveris interdum sentimus adhaesum
Corpore nec membris incussam sidere cretam,
Nec nebulam noctu neque aranei tenvia fila
Obvia sentimus, quando obretimur euntes,
Nec supera caput eiusdem cecidisse vietam
Vestem nec plumas avium papposque volantis,
Qui nimia levitate cadunt plerumque gravatim,
Nec repentis itum cuiusviscumque animantis
Sentimus nec priva pedum vestigia quaeque,
Corpore quae in nostro culices et cetera ponunt.
Vsque adeo prius est in nobis multa ciendum,
Quam primordia sentiscant concussa animai
Semina corporibus nostris immixta per artus,
Et quam sis intervallis tuditantia possint
Concursare coire et dissultare vicissim.
  Et magis est animus vitai claustra coercens
Et dominantior ad vitam quam vis animai.
Nam sine mente animoque nequit residere per artus
Temporis exiguam partem pars ulla animai,
Sed comes insequitur facile et discedit in auras
Et gelidos artus in leti frigore linquit.
At manet in vita cui mens animusque remansit.
Quamvis est circum caesis lacer undique membris
Truncus, adempta anima circum membrisque remota
Vivit et aetherias vitalis suscipit auras.
Si non omnimodis, at magna parte animai
Privatus, tamen in vita cunctatur et haeret;
Vt, lacerato oculo circum si pupula mansit
Incolumis, stat cernendi vivata potestas,
Dummodo ne totum corrumpas luminis orbem

kiek yra smùlkūs ir pãtys kūnẽliai, kuríems susilietus
gali kū̃ne mūsãjam jausmų̃ judė̃jimai rastis.
Juk nejaũčiame mẽs niekadõs nei dùlkių, prie mūsų
kūno prikìbusių, neĩ kreidõs, kuri jį̃ apibėrė;
ir kai nãktį miglà ar vorãtinklio siū́lai plonyčiai
einančius mùs apgaũbia iš príekio, niẽko nejaučiam.
Ir jeigu mùms iš viršaũs ant galvõs šis vóro suplyšęs
gaubtas užkrìstų ar paũkščių plùnksnos, ar dãgio pūkeliai,
kur vis žemỹn nusiléidžia iš lẽto dėl sàvo lengvumo, –
to nepajùsime mẽs; nei gývio šliaužìmas po kūną
juntamas bū̃na, néi palytė̃jimas skỹrium kojyčių
uodo mūs kū̃ne, nei pė̃dsakai, gývių kitų̃ padaryti.
Daug kas tókiu būdù mumysè sužãdinta turi
būti pirmiaũ, negu síelos mūs kū́ne tos sė̃klos pirmykštės,
kur įmaišýtos į sąnarius, sukrėtìmą galė̃tų
kūniškų prãdų pajùsti ir, nórs atitõlusios, vėl tuoj
susitreñkt ir sueĩt, ir vẽl išsiskìrti gebė̃tų.
  Ir labiaũ negu síelos jėgà dvasià mūsų saugo
pagrindą pãtį gyvýbės ir vìsą gyvẽnimą valdo.
Juk be dvãsios bei prõto jokià mūsų síelos dalelė
tverti negãli nariuõs net laĩką pãtį trumpiausią,
bet, pasitráukiant dvãsiai, ir síela į órą išeina,
kūną šaltañ mirtiẽs glėbyjè gulė́ti palieka.
Gyvas gi tàs pasiliẽka, dvasià kam bei prõtas išliko,
net ir tadà, kai rañkos ir kójos visái sužalotos:
tartum kélmas koks gùli, jau síelai nariùs jo palikus,
bū̃na jis gývas tačiaũ ir gaivìnantį įkvepia orą.
Jeigu ne vìsiškai síelos netẽko, daliẽs tik didžiosios,
tai ir ãtveju šiuõ į gyvẽnimą kim̃ba jis smarkiai.
Taip, sužalójus ãkį apliñk, jei lìko lėliukė
nesužalóta, gyvà regė̃jimo lìks galimybė,
kad tik vìso akiẽs tu óbuolio nesužalótum,

Et circum caedas aciem solamque relinquas;
Id quoque enim sine pernicie non fiet eorum.
At si tantula pars oculi media illa peresa est,
Occidit extemplo lumen tenebraeque sequuntur,
Incolumis quamvis alioqui splendidus orbis.
Hoc anima atque animus vincti sunt foedere semper.
Nunc age, nativos animantibus et mortalis
Esse animos animasque levis ut noscere possis,
Conquisita diu dulcique reperta labore
Digna tua pergam disponere carmina vita.
Tu fac utrumque uno subiungas nomine eorum,
Atque animam verbi causa cum dicere pergam,
Mortalem esse docens, animum quoque dicere credas,
Quatenus est unum inter se coniunctaque res est.
Principio quoniam tenuem constare minutis
Corporibus docui multoque minoribus esse
Principiis factam quam liquidus umor aquai
Aut nebula aut fumus, nam longe mobilitate
Praestat et a tenui causa magis icta movetur,
Quippe ubi imaginibus fumi nebulaeque movetur.
Quod genus in somnis sopiti ubi cernimus alte
Exhalare vaporem altaria ferreque fumum;
Nam procul haec dubio nobis simulacra feruntur.
Nunc igitur quoniam quassatis undique vasis
Diffluere umorem et laticem discedere cernis,
Et nebula ac fumus quoniam discedit in auras,
Crede animam quoque diffundi multoque perire
Ocius et citius dissolvi in corpora prima,
Cum semel ex hominis membris ablata recessit.
Quippe etenim corpus, quod vas quasi constitit eius,
Cum cohibere nequit conquassatum ex aliqua re
Ac rarefactum detracto sanguine venis,

apipiáustęs apliñk ir víenišą výzdį palikęs:
to negalì padarýt, nepražùdęs ir víeno, ir antro.
Jeigu tù sunaikìnsi akiẽs patį ceñtrą – lėliukę,
mieląją šviẽsą tuojaũ išvarỹs naktìs amžinoji,
nors aplamaĩ obuolỹs ir toliaũ sveikutẽlis paliktų.
Taip dvasià ir síela yrà susijùngusios amžiams.
Nagi dabar̃, kad supràsti galẽtum, jog gìmsta ir miršta
dvasios ir síelos lengvùtės visų̃ būtýbių gyvųjų,
savo štaĩ tyrinė́jimus – vaĩsių sáldžiojo darbo –
čia eilėmìs, tavę̃s vertomìs, pasisténgsiu išdėstyt.
Tu gi nuo šìčia žinók, kad ir víena, ir añtra dabar jau
vienu vardù vadìnsime; pãvyzdžiui, jéi sakau sielą
esant mirtìngą, tàd galvojè turiù aš ir dvasią:
tarpe savę̃s sujùngtos sudãro jos vìsumą vieną.
Taigi, pirmiáusia, kaip jaũ pasakiaũ, švelnì visuma ta
iš kūnẽlių smulkių̃ sudarýta, ir prãdai jų esti
žymiai už tuõs mažesnì, iš kurių̃ vanduõ susidaro
skystas, rū̃kas ar dū́mai, nes jì vikrumù ir anuosius
viršija – nèt ir mažiáusias stū̃mis pajùdina jąją:
judina ją̃ pats įsivaizdãvimas rū̃ko ar dū́mų.
Taip panašiaĩ, kai miegañ sukrìtę mes mãtom tarytum
aukurus liẽpsną aukštaĩ ir dū́mus léidžiant į viršų;
visa tai mùms vaidẽnasi tìk be jokiõs abejonės.
Nū̃n, kadángi mataĩ, jog vanduõ iš sudùžusių indų
teka ir prõ plyšiùs iš visur̃ skystìmas čiurkšlena,
o debesìs ir dū́mai taipõgi iškỹla į orą,
tikras bū́k lygiomìs išsisklaĩdant ir síelą, ir žū̃nant
žymiai greičiaũ už bet ką̃, suskỹlant į kū́nus pirmykščius,
kai tik, są́narius kū́no žmogaũs palikus, išeina.
Juk iš tiesų̃, jei kū́nas, tarýtum mū́s síelos koks indas,
sukrėstas ẽsti stipriaĩ ir jõs sulaikýt nebegali,
kai jau kraũjui iš jõ ištekė́jus, jis pàts praretė́jo,

Aere qui credas posse hanc cohiberier ullo,
Corpore qui nostro rarus magis incohibescit?
Praeterea gigni pariter cum corpore et una
Crescere sentimus pariterque senescere mentem.
Nam velut infirmo pueri teneroque vagantur
Corpore, sic animi sequitur sententia tenvis.
Inde ubi robustis adolevit viribus aetas,
Consilium quoque maius et auctior est animi vis.
Post ubi iam validis quassatum est viribus aevi
Corpus et obtusis ceciderunt viribus artus,
Claudicat ingenium, delirat lingua, labat mens,
Omnia deficiunt atque uno tempore desunt.
Ergo dissolui quoque convenit omnem animai
Naturam, ceu fumus, in altas aeris auras;
Quandoquidem gigni pariter pariterque videmus
Crescere et, ut docui, simul aevo fessa fatisci.
Huc accedit uti videamus, corpus ut ipsum
Suscipere immanis morbos durumque dolorem,
Sic animum curas acris luctumque metumque;
Quare participem leti quoque convenit esse.
Quin etiam morbis in corporis avius errat
Saepe animus; dementit enim deliraque fatur
Interdumque gravi lethargo fertur in altum
Aeternumque soporem oculis nutuque cadenti,
Vnde neque exaudit voces nec noscere vultus
Illorum potis est, ad vitam qui revocantes
Circumstant lacrimis rorantes ora genasque.
Quare animum quoque dissolui fateare necessest,
Quandoquidem penetrant in eum contagia morbi.
Nam dolor ac morbus leti fabricator uterquest,
Multorum exitio perdocti quod sumus ante.
Denique cur, hominem cum vini vis penetravit

ar galì tu manýt, kad ją óras gebė̃s sulaikyti?
Oras – retèsnis už kū́ną ir jõs sulaikýt nepajėgia.
Maža to, jùk mes suvókiam víenu metù ir užgimstant
protą su kū́nu mū́sų, kartù juos ir áugant, ir senstant.
Ir panašiaĩ kaip vaikaĩ, palengvà kai svyrúodami vaikšto,
taip ir dvãsios jų miñtys yrà dar šveĩnios ir silpnos.
Bet paskuñ, kai išáugus subrę́sta kūniškos jėgos,
išmonė jų̃ praturtė́ja ir dvãsios galià padidė́ja.
O vėliaũ, kai jaũ nuo senãtvės kū́nas iškliro
ir sąnariaĩ išgvė̃ro, išvárginti mė̃tų galingų,
išmonė šluñba, pìnas liežùvis, prõtas menkė́ja, –
viskas víenu laikù ima nỹkti, ir vìskas pradingsta.
Turi, atseĩt, ir síelos visà prigimtìs subyrė́ti
ir kaip dū́mas į óro dausàs aukštą́sias nuskristi.
Taigi mãtome mẽs, kaip sakiaũ, lygiomìs su mūs kūnu
sielą ir gìmstant, ir áugant, ir, mẽtų išvárgintą, silpstant.
Reikia papìldyti dár, kad matýtumėm, jógei, kaip kūnas
esti baisių̃jų ligų̃ ir žiaũriojo skaũsmo kankinams,
taip ir dvasià išstãtoma rū̃pesčiams, liū̃desiui, baimei;
taigi todė̃l ir mirtỹ taip pàt dalyváuti jai reikia.
Maža to, mū́sąjį kū́ną ligà kokia nórs kai ištinka,
siela klajója dažnaĩ, ir nesą́mones kalba ir kliedi;
kartais kíetas letárgas síelą gramzdìna į miegą
gilų, tuomèt nusvỹra galvà ir ãkys aptemsta;
tad nebegir̃di ligónis garsų̃, nei veidų̃ nepažį́sta
tų, kur sustójo apliñkui; o šiẽ į gyvẽnimą bando
jį sugrą́žinti, per véidus ir skrúostus jų ãšaros rieda.
Taigi sutìkti tau bū́tina dvãsią mūs ir̃gi suskylant,
kai tik į ją̃ įsiskver̃bs liguĩstas añtkryčio pradas.
Juk ir ligà, ir skaũsmas – mirtiẽs gamìntojai tuodu:
tai mes žinome iš begalìnio numìrusių skaičiaus.
Ir pagaliaũ, kai į vìdų žmogaũs stiprì jėga vyno

Acris et in venas discessit diditus ardor,
Consequitur gravitas membrorum, praepediuntur
Crura vacillanti, tardescit lingua, madet mens,
Nant oculi, clamor, singultus, iurgia gliscunt,
Et iam cetera de genere hoc quaecumque sequuntur,
Cur ea sunt, nisi quod vemens violentia vini
Conturbare animam consuevit corpore in ipso?
At quaecumque queunt conturbari inque pediri,
Significant, paulo si durior insinuarit
Causa, fore ut pereant aevo privata futuro.
Quin etiam subito vi morbi saepe coactus
Ante oculos aliquis nostros, ut fulminis ictu,
Concidit et spumas agit, ingemit et tremit artus,
Desipit, extentat nervos, torquetur, anhelat
Inconstanter, et in iactando membra fatigat.
Nimirum quia vi morbi distracta per artus
Turbat agens anima spumas, ut in aequore salso
Ventorum validis fervescunt viribus undae.
Exprimitur porro gemitus, quia membra dolore
Adficiuntur et omnino quod semina vocis
Eiciuntur et ore foras glomerata feruntur
Qua quasi consuerunt et sunt munita viai.
Desipientia fit, quia vis animi atque animai
Conturbatur et, ut docui, divisa seorsum
Disiectatur eodem illo distracta veneno.
Inde ubi iam morbi reflexit causa reditque
In latebras acer corrupti corporis umor,
Tum quasi vaccillans primum consurgit et omnis
Paulatim redit in sensus animamque receptat.
Haec igitur tantis ubi morbis corpore in ipso
Iactentur miserisque modis distracta laborent,
Cur eadem credis sine corpore in aere aperto

įsispráudžia ir karštis visur̃ po są́narius sklinda,
tuoj sąnariuõs nerangùmas papliñta ir pìnasi kojos,
stirsta liežùvis burnõj ir pràdeda prõtas silpnėti,
akys miglà apsitráukia, vaidaĩ prasìdeda, barniai,
pykčio riksmaĩ ir kìta, kas šitokiais ãtvejais būna.
Darosi taĩp dėl tõ, kad výno galìngas stiprumas
sukrečia kū́ne pačiam̃ paprastaĩ visą mū́sąją sielą.
Ogi tataĩ, kas sùkrėsta bū́ti ir trìkdoma gali,
aišku, kad, teñ įsiskver̃bus jėgai bent kíek galingesnei,
turi ir žū́t pagaliaũ, gyvýbei réikštis nustojus.
To dar mãža: dažnaĩ, staigaũs negalãvimo trenktas
tartum žaĩbo smūgiù, žmogùs akysè netgi mūsų
krinta, vaitója, ir pùtos jam bė̃ga, ir kū́nas jo dreba;
esti be są́monės, raũmens mėšlùngyje rañgosi, pats jis
trūkčiodams kvãpo atgáuti negãli ir gùli bejėgis.
Sielą mat jõ šito príepuolio jėgos per są́narius varo,
ji gi patì kunkuliúoja, putója, tarýtum kai verda
bangos jū́ros sūriõs, stipraũs išjùdintos vėjo.
Ima dejúoti ligónis, nes skaũsmas jo są́narius slegia;
veržiasi laũk iš burnõs jo bal̃so užkìmusio sėklos
ir staigà, gurgulaĩs išvíen susimẽtusios, lekia
kaip visuomèt, pramìntu takù įprãtusios eiti.
Protas ligónio aptémsta, nes síelos ir dvãsios sumyšta
jėgos tuomèt ir, kaĩp pasakiaũ, padalýtos palieka
jos nuodų̃ tų pačių̃, po to trùpa, paskum̃ išsisklaido.
O kai ligõs priežastìs nusigrę̃š ir į sàvo pastogę
grįžta dãgiosios sul̃tys, pirmà pagadìnusios kūną,
tartum iš svaĩgulio láipsniškai atsikvošė́ja ligónis,
sąmonė grįžta, jausmaĩ, ir pràdeda síela pagyti.
Jeigu jau kū́ne pačiam̃ ir síelą mūsų, ir dvasią
sukrečia suñkios ligos, ir drãsko, kankìna žiauriausiai,
argi manaĩ, kad orè jos visái atviram̃, jau be kūno,

Cum validis ventis aetatem degere posse?
Et quoniam mentem sanari, corpus ut aegrum,
Cernimus et flecti medicina posse videmus,
Id quoque praesagit mortalem vivere mentem.
Addere enim partis aut ordine traicere aequumst
Aut aliquid prorsum de summa detrahere hilum,
Commutare animum quicumque adoritur et infit
Aut aliam quamvis naturam flectere quaerit.
At neque transferri sibi partis nec tribui vult
Immortale quod est quicqum neque defluere hilum.
Nam quodcumque suis mutatum finibus exit,
Continuo hoc mors est illius quod fuit ante.
Ergo animus sive aegrescit, mortalia signa
Mittit, uti docui, seu flectitur a medicina.
Vsque adeo falsae rationi vera videtur
Res occurrere et effugium praecludere eunti
Ancipitique refutatu convincere falsum.
Denique saepe hominem paulatim cernimus ire
Et membratim vitalem deperdere sensum;
In pedibus primum digitos livescere et unguis,
Inde pedes et crura mori, post inde per artus
Ire alios tractim gelidi vestigia leti.
Scinditur atque animae haec quoniam natura nec uno
Tempore sincera exsistit, mortalis habendast.
Quod si forte putas ipsam se posse per artus
Introrsum trahere et partis conducere in unum
Atque ideo cunctis sensum deducere membris,
At locus ille tamen, quo copia tanta animai
Cogitur, in sensu debet maiore videri;
Qui quoniam nusquamst, nimirum, ut diximus ante,
Dilaniata foras dispergitur, interit ergo.
Quin etiam si iam libeat concedere falsum

apsuptos vė̃jų audrìngų, pajė̃gtų gyvẽnimą tęsti?
Ir kadángi mãtome prõtą, kaip kū́ną, nesveiką,
gydymo mẽnui lengvaĩ pasidúodant ir gãlint pagyti, —
esame įspėjamì, jog gyvẽnimas prõto — mirtìngas.
Juk pridė́ti dalìs ar bent tvar̃ką jų̃jų pakeisti,
ar iš visõs visumõs krislẽlį mažiáusią atimti
turi kiekvíenas, kas nóri ir rýžtasi dvãsią pakeisti,
ar gal síekia kitur̃ kur pasùkti prìgimtį josios.
Bet nepakę̃s nemirtìnga esýbė, kad bū́tų pridėtos
dalys, ar jų̃jų tvarkà pakeistà, ar kas àtimta būtų:
nes, jeigu keĩčiasi kàs ir ribàs savą́sias palieka,
mìrė, vadìnas, tataĩ, kas bùvo prieš pasikeitìmą.
Jeigu susir̃go dvasià, ar uõliai gýdoma ligą
įveikė, ródo žymès mirtingùmo, kaip màno sakyta.
Taip, matýti, tiesà pasipríešina mókslui klaidingam,
plintančiam ùžkerta kẽlią, nedúoda kaip nórs išsisukti,
visiškai àtmeta atsikirtìmą ir mẽlą įveĩkia.
Matome mẽs neretaĩ iš lė̃to mìrštantį žmogų:
jo sąnariaĩ viens po kìto gyvýbinį jaũsmą praranda,
kojų pir̃štai, nagaĩ pirmiáusia pràdeda juosti,
pėdos ir blaũzdos po tõ apmìršta ir įkandin jųjų
veržias toliaũ į są́narius šal̃tis mirtiẽs šiurpulingas.
Sielos tadà prigimtìs suskéldėja, bèt ne iš karto
lauk pasitráukia visà, todė̃l mes ją laĩkom mirtinga.
Jeigu tu kar̃tais galvóji, kad sąnariuosè gali síela
susispáusti vidùj ir dalìs savą́sias suslė̃gti,
ir tuo būdù visamè mū́sų kū́ne jausmùs panaikinti,
turi tadà ta vietà, kur síelos tiek daũg įsispraudė,
atžvilgiu jaũsmo kiekýbės labaĩ praturtė́jusi bū́ti.
Bet tokių víetų nėrà, taigi síela, kaĩp jau minė̀jom,
virtus skutaĩs, išsisklaĩdo orè, vadìnasi, žū̃va.
Maža to: jéigu patiñka, klaidìngą núomonę remiant,

Et dare posse animam glomerari in corpore eorum,
Lumina qui linquunt moribundi particulatim,
Mortalem tamen esse animam fateare necesse,
Nec refert utrum pereat dispersa per auras
An contracta suis e partibus obbrutescat,
Quando hominem totum magis ac magis undique sensus
Deficit et vitae minus et minus undique restat.
Et quoniam mens est hominis pars una, loco quae
Fixa manet certo, velut aures atque oculi sunt
Atque alii sensus qui vitam cumque gubernant,
Et veluti manus atque oculus naresve seorsum
Secreta ab nobis nequeunt sentire neque esse,
Sed tamen in parvo liquuntur tempore tabe,
Sic animus per se non quit sine corpore et ipso
Esse homine, illius quasi quod vas esse videtur,
Sive aliud quid vis potius coniunctius ei
Fingere, quandoquidem conexu corpus adhaeret.
Denique corporis atque animi vivata potestas
Inter se coniuncta valent vitaque fruuntur;
Nec sine corpore enim vitalis edere motus
Sola potest animi per se natura nec autem
Cassum anima corpus durare et sensibus uti.
Scilicet avulsus radicibus ut nequit ullam
Dispicere ipse oculus rem seorsum corpore toto,
Sic anima atque animus per se nil posse videtur.
Nimirum quia per venas et viscera mixtim,
Per nervos atque ossa, tenentur corpore ab omni
Nec magnis intervallis primordia possunt
Libera dissultare, ideo conclusa moventur
Sensiferos motus, quos extra corpus in auras
Aeris haud possunt post mortem eiecta moveri,
Propterea quia non simili ratione tenentur.

tvirtinti, jóg gurgulaĩs visa síela gãli pavirsti
šviesą paliẽkančių kū́ne žmonių̃, kurie mìršta palaipsniui,
vis dėlto tèks pripažìnti síelą ẽsant mirtingą.
Ir nesvarbù, ar ji žū̃na orè išsisklaĩdžius, ar stingsta,
savo sudedamą́sias dalìs į krū̃vą sutráukus,
jeigu jau žmõgui visám jausmų̃ vis daugiaũ ir daugiau vis
stinga, gyvýbės tuo tárpu mažiaũ ir mažiaũ pasilieka.
Ir kadángi žmogaũs dalìs tam tikrà yra protas,
kurs ir viẽtą jam skìrtą ùžima kū́ne—kaip akys,
ausys arbà jutìmai kitì, kurie tvar̃ko gyvybės
judesius, ir̃ kaip rankà ar akìs, ar, pãvyzdžiui, nosis
skyrium nuo mū́s niekuomèt nei gyvénti, nei jaũsti negali,
ir, atsiskýrę nuo mū́sų, tuõj jie pràdeda pū̃ti, –
taip ir dvasià be žmogaũs, be kū́no saváime negali
būti, nes kū́nas, tarýtum koks iñdas, gyvénti jai skirtas,
ar kas kìta, vienýbės jei pãvyzdį tiñkamą rasi;
juk glaudžiaĩs ryšiaĩs surištì dvasià mūs ir kūnas.
Vienu žodžiù, gyvybìngi gebė́jimai kū́no ir dvasios
gauna jėgų̃ ir gyvýbę, tik víens su kitù susijungę.
Dvasios patì prigimtìs saváime sukùrti negali
jokio gyvýbės judė́jimo gývo... be kū́no, o kūnas
vienas bejė̃gis gyvẽnimą tę̃st ir jausmáms vadovauti.
Čia panašù bus į taĩ, jei sù šaknimìs mes iš kūno
akį išráusim: be kū́no ji niẽko negãli matyti;
taip ir dvasià, ir síela saváime veĩkti negali.
Aišku kodė̃l: jos, giliaĩ įmaišýtos į gýslas bei mė́są,
kaip ir į káulus bei saũsgysles, ẽsti visam̃ mūsų kūne.
Pradai jų̃jų laisvaĩ didèsnį tárpą atšokti
vienas nuo kìto negãli, todė̃l, būdamì sukabinti,
sukelia jùdesio jaũsmą, kuriõ negalė̃s juk sukelti
jokiu būdù, išstumtì po mirtiẽs iš kū́no į orą,
nes panašià jungtimì jie daugiaũ nebebùs sukabinti:

Corpus enim atque animans erit aer, si cohibere
Sese anima atque in eo poterit concludere motus,
Quos ante in nervis et in ipso corpore agebat.
Quare etiam atque etiam resoluto corporis omni
Tegmine et eiectis extra vitalibus auris
Dissolui sensus animi fateare necessest
Atque animam, quoniam coniunctast causa duobus.
Denique cum corpus nequeat perferre animai
Discidium, quin in taetro tabescat odore,
Quid dubitas quin ex imo penitusque coorta
Emanarit uti fumus diffusa animae vis,
Atque ideo tanta mutatum putre ruina
Conciderit corpus, penitus quia mota loco sunt
Fundamenta, foras manante anima usque per artus
Perque viarum omnis flexus, in corpore qui sunt,
Atque foramina? Multimodis ut noscere possis
Dispertitam animae naturam exisse per artus
Et prius esse sibi distractam corpore in ipso,
Quam prolapsa foras enaret in aeris auras.
Quin etiam finis dum vitae vertitur intra,
Saepe aliqua tamen e causa labefacta videtur
Ire anima ac toto solui de corpore velle
Et quasi supremo languescere tempore vultus
Molliaque exsangui cadere omnia corpore membra.
Quod genus est, animo male factum cum perhibetur
Aut animam liquisse; ubi iam trepidatur et omnes
Extremum cupiunt vitae reprehendere vinclum.
Conquassatur enim tum mens animaeque potestas
Omnis et haec ipso cum corpore collabefiunt,
Vt gravior paulo possit dissolvere causa.
Quid dubitas tandem quin extra prodita corpus
Imbecilla foras in aperto, tegmine dempto,

kūnu juk óras, atseĩt, ir būtýbe gyvà tada taptų,
jei tik síela išlìktų jamè ir jùdesius savo,
veikusius raumenysè ir kū́ne, išsáugot galė́tų.
Taigi dár ir dár tau tèks pripažìnti, kad, kūno
kiautui suìrus ir kvãpui gyvýbės į órą išė́jus,
turi ir dvãsios jausmaĩ su síela kartù išlakstyti,
nes vienà priežastìs jas rìša į vìsumą vieną.
Ir, pagaliõs, kai nepàkelia kū́nas skirtùvių su siela,
pradeda pū́ti, šlykščiáusią apliñkui skleĩsdamas kvapą,
ar abejóji, kad síela visà, iš gelmių̃ pasiryžus
sprukti laukañ, iš tikrų̃jų išeĩna ir kỹla kaip dūmas;
kūnas dė̃l tõs priežastiẽs puvìmo tiek pàkeistas būna,
jog sugriū̃va visái, ir visì pamataĩ jo iškrinka,
kai tik ìšteka síela visái, besiveržda̗mà per
sąnarius, kiáurymes iř visókius ùžkampius kūno.
Būdais dabař įvairiaĩs iki gãlo galì įsitikint,
kad padalýta po są̃narius sielos esýbė išeina
ir kad, kū́ne pačiam̃ būdamà dar, visái susiskaldo,
o tik po tõ, jį palìkus, į óro slúoksnius pakyla.
Netgi dažnaĩ ribosè dar sàvo gyvẽnimo siela,
rodosi, dėl kažkokiõs priežastiẽs sujùdus, išeiti
nori, kū́ną palìkti ir vìso jo atsikratýti;
tuokart ir véidas dãros suglẽbęs, tarýtum prieš mirtį,
ir, sąnariáms jau nebèjudant, gùli kū́nas bekraujis.
Būna taĩp panašiaĩ, kada ródos, jog ùžėmė kvapą,
ar, jog àpmirė síela; visì tada triū̃sia aplinkui,
trokšta gyvýbės rỹšį bent kíek palaikýt paskutinį.
Sukrečia tuõkart ir prõtą, ir síelos jėgàs gyvybingas
iš pagrindų̃: pasirýžę su kū́nu kartù jie suirti
taip, kad nuo kíek smarkèsnio dū̃žio vìskas sugriūtų.
Ką gi? Ar dár abejóji, kad síela, iš kū́no išė́jus,
daros bejė̃gė visái, pamẽtusi įvalktį savo,

Non modo non omnem possit durare per aevum
Sed minimum quodvis nequeat consistere tempus?
Nec sibi enim quisquam moriens sentire videtur
Ire foras animam incolumem de corpore toto
Nec prius ad iugulum et supera succedere fauces,
Verum deficere in certa regione locatam;
Vt sensus alios in parti quemque sua scit
Dissolui. Quod si immortalis nostra foret mens,
Non tam se moriens dissolvi conquereretur,
Sed magis ire foras vestemque relinquere, ut anguis.
Denique cur animi numquam mens consiliumque
Gignitur in capite aut pedibus manibusve, sed unis
Sedibus et certis regionibus omnibus haeret,
Si non certa loca ad nascendum reddita cuique
Sunt, et ubi quicquid possit durare creatum
Atque ita multimodis partitis artubus esse,
Membrorum ut numquam exsistat praeposterus ordo?
Vsque adeo sequitur res rem neque flamma creari
Fluminibus solitast neque in igni gignier algor.
Praeterea si immortalis natura animaist
Et sentire potest secreta a corpore nostro,
Quinque, ut opinor, eam faciundum est sensibus auctam.
Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Possumus infernas animas Acherunte vagari.
Pictores itaque et scriptorum saecla priora
Sic animas intro duxerunt sensibus auctas.
At neque sorsum oculi neque nares nec manus ipsa
Esse potest animae neque sorsum lingua neque aures;
Haud igitur per se possunt sentire neque esse.
Et quoniam toto sentimus corpore inesse
Vitalem sensum et totum esse animale videmus,
Si subito medium celeri praeciderit ictu

ir ne tiktaĩ nebegãli per ámžių ámžius gyventi,
bet išlikti ilgiaũ nebesùgeba mir̃ksnį mažiausią?
Tokio mìrštančio jùk nėrà, kuris jaũsti galė́tų,
kad visa síela, kokià ji yrà, iš kū́no išeina,
ar iš pradžių̃ tik gérklę pasíekia ir kỹla į burną;
jis tik jaũčia síelą nusil̃pstant jos glū́dimoj vietoj,
kaip ir jaũsmą kiekvíeną užgę̃stant buveĩnėje savo.
Jei nemarì, amžinà pasiródytų ẽsanti siela,
ji nedejúotų mirtiẽs valandõj, kad žū̃ti jai reikia:
džiaugtųsi laũk eidamà, kaip angìs iš káilio išnirus.
Proto veikìmas ir miñtys, gyvẽnimą val̃dančios mūsų,
kojose, rañkose ar̃ galvojè kodė̃l gi negimsta,
o tik víetose ir̃ sritysè skirtosè jie tetū̃no?
Ar ne todė̃l, kad vietà paskirtà yra órganams gimti,
ir, atsirãdus jiems, výstytis teñka srit̃y numatytoj,
taip įvairiáusiais bū̃dais tarpùsavio dẽrinant jungtį,
kad niekuomèt nebū́tų tvarkà išar̃doma jų̃jų?
Tokiu būdù visa vỹksta tvarkingai: taĩgi ir šaltis
gimti ugnỹ nepajė̃gia, liepsnà iš vandeñs neiškyla.
Jeigu, be tõ, prigimtiẽs nemirtìngos yrà mūsų siela
ir atskirtà nuo mū́sų kū́no gãli dar jausti,
tad, kaip manaũ, penkì jai jutìmai priskìrtini esti:
būdo kitókio nėrà, kuriuõ mes galė́tume sielas
tamsumojè Acherònto klajójančias įsivaizdúoti.
Amžių praė̃jusių daĩniai ir mẽno pavéikslų piešė́jai
sielas mùms pavaizdãvo jutìmais apdovanótas.
Bet, atsidū́rus be kū́no, síela negãli turė́ti
nei akių̃, nei nósies, nei rañkų, ausų̃ ar liežuvio.
Sielos, vadìnas, be kū́no negãli nei jaũst, nei gyventi.
Ir kai kū́ne visam̃ gyvýbinį jaũsmą suvokiam,
matom, be tõ, jį vìsą pìlną gyvýbės gaiviosios,
tai, jei jė́gõs kažkokiõs netikė́tas smū̃gis jį perkirs

Vis aliqua, ut sorsum partem secernat utramque,
Dispertita procul dubio quoque vis animai
Et discissa simul cum corpore disicietur.
At quod scinditur et partis discedit in ullas,
Scilicet aeternam sibi naturam abnuit esse.
Falciferos memorant currus abscidere membra
Saepe ita de subito permixta caede calentis,
Vt tremere in terra videatur ab artubus id quod
Decidit abscisum, cum mens tamen atque hominis vis
Mobilitate mali non quit sentire dolorem;
Et simul in pugnae studio quod dedita mens est,
Corpore reliquo pugnam caedesque petessit,
Nec tenet amissam laevam cum tegmine saepe
Inter equos abstraxe rotas falcesque rapaces,
Nec cecidisse alius dextram, cum scandit et instat.
Inde alius conatur adempto surgere crure,
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes.
Et caput abscisum calido viventeque trunco
Servat humi vultum vitalem oculosque patentis,
Donec reliquias animai reddidit omnis.
Quin etiam tibi si lingua vibrante minanti
Serpentis cauda e procero corpore truncum
Sit libitum in multas partis discidere ferro,
Omnia iam sorsum cernes ancisa recenti
Vulnere tortari et terram conspergere tabo,
Ipsam seque retro partem petere ore priorem
Vulneris ardenti ut morsu premat icta dolore.
Omnibus esse igitur totas dicemus in illis
Particulis animas? At ea ratione sequetur
Vnam animantem animas habuisse in corpore multas.
Ergo divisast ea quae fuit una simul cum
Corpore; quapropter mortale utrumque putandumst,

lygiai pusiáu ir jìs suskil̃s dvejõsna dalysna,
be abejõnės, ir sielos jėgà, smūgiũ padalyta
jau tuo pačiù, suskil̃s ir su kū̃nu kartù išsiskirstys.
O visa taĩ, į dalìs įvairiàs kas gãli suskilti,
žinoma, taĩ prigimtiẽs amžinõs nebegãli turėti.
Sako, kad dal̃giais ginklúoti vežìmai, įkaĩtę nuo kraujo,
žudymų, sąnarius piáuna taip greĩtai, jog trū̃kčioja netgi
dalys, atskìrtos nuo kū̃nų, ant žẽmės, siela gi nieko
jausti negãli, taip pàt ir jėgà žmogaũs gyvybinga
skausmo jókio dėl dìdelio smū̃gio staigùmo nejaučia.
Kai karštõs kovõs būna àpimtas žmõgiškas protas,
kūnu likusiu ver̃žiasi į̃ žudynès ir į mūšį,
ir net nemãto, kad jìs su skydù kairią rañką prarado
tarpe arklių̃, vežimų ir vìską naikìnančių dalgių.
Kitas nejaũčia, kad bè dešinẽs jis kópia į sieną;
o štai anàs, net kójos netẽkęs, dar bañdo paeiti,
kai netolíese ant žẽmės pirštùs dar jo tráukioja koja.
Taip ir galvà, atskirtà nuo gývo ir šil̃to dar kūno,
veidą pìlną gyvýbės palaĩko, akìs neužmerktas,
kolei ìškvėpė vìską, kas bùvo dar sielos išlikę.
Maža to: jèi panorė́tum gẽluonį ródančią angį,
su besistiẽpiančiu añt uodegõs grūmójančiu kūnu,
kalavijù sukapót į dalìs, pamatýti galėtum,
kaip kiekvienà jos dalìs, vos tìk ją nupiáusi nuo kūno,
raitosi, apšlakstýdama žẽmę nuodaĩs kuo biauriáusiais;
priekinė jõsios dalìs vis sùkasi, síekia į snukį
uodegą sàvo pagáuti ir kándžiojant skaũsmą malšinti.
Gal sakýsime, jóg anosè dalẽlėse sielos
nepadalìntos glū̃di? Iš tõ juk išeĩtų, kad vieno
gyvo pãdaro kū̃ne ẽsama daũgelio sielų.
Siela – vienìnga su kū̃nu, ir bùvo kartù padalyta.
Ir todė̃l mirtìnga laikýtina jì kaip ir kūnas,

In multas quoniam partis disciditur aeque.
Praeterea si immortalis natura animai
Constat et in corpus nascentibus insinuatur,
Cur super anteactam aetatem meminisse nequimus
Nec vestigia gestarum rerum ulla tenemus?
Nam si tanto operest animi mutata potestas,
Omnis ut actarum exciderit retinentia rerum,
Non, ut opinor, id a leto iam longius errat;
Quapropter fateare necessest quae fuit ante
Interiisse, et quae nunc est nunc esse creatam.
Praeterea si iam perfecto corpore nobis
Inferri solitast animi vivata potestas
Tum cum gignimur et vitae cum limen inimus,
Haud ita conveniebat uti cum corpore et una
Cum membris videatur in ipso sanguine cresse,
Sed velut in cavea per se sibi vivere solam
Convenit, ut sensu corpus tamen adfluat omne.
Quare etiam atque etiam neque originis esse putandumst
Expertis animas nec leti lege solutas.
Nam neque tanto opere adnecti potuisse putandumst
Corporibus nostris extrinsecus insinuatas,
Quod fieri totum contra manifesta docet res.
Namque ita conexa est per venas, viscera, nervos,
Ossaque, uti dentes quoque sensu participentur;
Morbus ut indicat et gelidai stringor aquai
Et lapis oppressus subitis e frugibus asper.
Nec, tam contextae cum sint, exire videntur
Incolumes posse et salvas exsolvere sese
Omnibus e nervis atque ossibus articulisque.
Quod si forte putas extrinsecus insinuatam
Permanare animam nobis per membra solere,
Tanto quique magis cum corpore fusa peribit.

nes lygiomis į dalis įvairiàs ją gãlima skaidyt.
Jeigu, be tõ, prigimtiẽs nemirtìngos yrà mūsų siela
ir atsirañda, mums gìmstant, į kū́ną slaptà įsigūžus,
tai kodė̃l mes gyvẽnimo ankstyvèsnio atmiñti
jau nebegãlim ir pė̃dsakų tõ, kas praė̃jo, nesaugom?
Juk, jei dvãsios galià tiek labaĩ pakitė̃ti galė̃tų,
kad visõs praeitiẽs atminìmas net bū́tų išnykęs,
tai tokia bū́klė labaĩ netolì nuo mirtiẽs man atrodo.
Tenka sutìkti su tuõ, kad sẽnosios síelos pražuvo,
tos gi, kuriàs šiuo metù mes tùrim, dabar̃ atsirado.
Maža tó: jéigu, tik kū́nui visái susitvė́rus, į mūsų
sąnarius eĩna dvãsios jėgà visuomèt gyvybinga,
kai užgìmstame mẽs ir per sleñkstį gyvẽnimo žengiam,
tuokart netìktų visái draugè su nariaĩs ir su kūnu
sielai áugti toliaũ ir kraũją tą pãtį naudoti;
tiktų labiaũ jai tarýtum lą̃stõj ir vienãtvėj gyventi,
kūnas vìsas tuo tárpu jaũsmo kùpinas bū̃tų.
Štai kodė̃l dar kar̃tą reĩkia sutìkti, kad sielos
gimsta ir láisvos nėrà nuo mirtiẽs privãlomo dėsnio.
Įsivaizdúoti negãlim, kad taĩp stipriaĩ įsipintų
sielos, iš laũko atė̃jusios, į̃ mūsų gìmusį kū́ną, –
visiškai neĩgia tataĩ ir pàts dalỹko aiškumas:
siela su saũsgyslė̃m, gýslomis, káulais, mėsà susijungus
esti tiek glaũdžiai, kad dañtys nèt jutimè dalyvauja:
tai jų gė̃lìmas paródo, vándenį šáltą pajutus,
ar akmenė̃liui netýčia tarp jų̃ patė̃kus iš duonos.
Taigi síelos su kū́nais atródo supìntos tiek glaudžiai,
jog nei išeĩti sveĩkos negãli, neĩ išsilaisvint
iš sudėtìngo narių̃ sujungìmo, iš káulų bei gyslų.
Jeigu kar̃tais manýtum, kad síela, iš laũko atė̃jus,
tartum skỹstis koks tẽka po kū́ną, tai juõ labiau aišku,
kad, išsilíejusi kū́ne, kartù su juo žū́ti privalo:

Quod permanat enim dissolvitur, interit ergo.
Dispertitur enim per caulas corporis omnis.
Vt cibus, in membra atque artus cum diditur omnis,
Disperit atque aliam naturam sufficit ex se,
Sic anima atque animus quamvis integra recens in
Corpus eunt, tamen in manando dissoluuntur,
Dum quasi per caulas omnis diduntur in artus
Particulae quibus haec animi natura creatur,
Quae nunc in nostro dominatur corpore nata
Ex illa quae tum periit partita per artus.
Quapropter neque natali privata videtur
Esse die natura animae nec funeris expers.
Semina praeterea linquuntur necne animai
Corpore in exanimo? Quod si linquuntur et insunt,
Haud erit ut merito immortalis possit haberi,
Partibus amissis quoniam libata recessit.
Sin ita sincera ex membris ablata profugit,
Vt nullas partis in corpore liquerit ex se,
Vnde cadavera rancenti iam viscere vermes
Exspirant atque unde animantum copia tanta
Exos et exsanguis tumidos perfluctuat artus?
Quod si forte animas extrinsecus insinuari
Vermibus et privas in corpora posse venire
Credis nec reputas cur milia multa animarum
Conveniant unde una recesserit, hoc tamen est ut
Quaerendum videatur et in discrimen agendum,
Vtrum tandem animae venentur semina quaeque
Vermiculorum ipsaeque sibi fabricentur ubi sint,
An quasi corporibus perfectis insinuentur.
At neque cur faciant ipsae quareve laborent
Dicere suppeditat. Neque enim, sine corpore cum sunt,
Sollicitae volitant morbis alguque fameque.

juk išsisklaĩdo vìsa, kas tẽka, vadìnasi – nyksta.
Taigi síela pasklìñda po kiáurymes ìštisas kūno
lygiai kaip maĩstas, kurìs į celès visas kū́no pateko,
nyksta ir žū́damas pàts pagamìna prìgimtį kitą;
taip ir gyvýbė, ir síela, nors sveĩkos įeĩna į kūną
gimstantį, tùri pasklìsti visuȓ ir išsisklaidýti,
tartum į są́narius kū́no pasiskìrsčiusios bū́tų
dalys, kuriõs ir sudãro šìtokią prìgimtį sielos.
Ji gi dabaȓ viešpatáuja mūs kū́ne ir vaĩdo, tuo tarpu
gyvastį dãvė jai tà, kuri diñgo, po kū́ną pasklidus.
Aišku, juk ródos, iš tõ, kad síela privãlo turėti
dieną gimìmo, taip pàt ir paláidota jì turi būti.
Ag pagaliaũ, ar síelos sė̃klos numìrusiam kūne
lieka, ar nè? Jeigu jõs vidujè pasiliẽka ir tūno,
sielą laikýt nemirtìngą nėrà mums pãgrindo jokio,
nes ne be núostolio, kàd ir mažiáusio, jì pasitraukė.
Priešingai, jéi su visaĩs sąnariaĩs bėgdamà ji ištrūko
ir nepalìko jokiõs, net smulkiáusios, kū́ne dalelės,
tai iš kuȓ tos kiȓmėlės rañdasi, pũvant lavonams?
Ir iš kuȓ įvairių̃ begalìnė gývių daugybė
kūne išpuȓtusiam knìbžda – visì jie be kraũjo, be kaulų?
Tu, gal bū́ti, manaĩ, kad síelos iš laũko ateina,
į anų̃ kirmėlių̃ įsiskveȓbti skubė̃damos kūnus,
ir negalvóji, kaip gãlima tókiai síelų daugybei
tilpti tenaĩ, iš kuȓ neseniaĩ tik vienà pasitraukė.
Štai ką, ródosi, táu pasvarstýt ir išsprę́sti reikėtų:
ar kirmėlių̃ užúomazgas síelos skỹrium medžioja,
kad sau pãčios bū́stą gyvẽnamą įsitaisýtų,
ar įsiskveȓbia į jaũ visái susidãriusius kūnus?
Bet kodė̃l jos pãčios taip eĩgiasi, kám šitaip vargsta?
Atsakýti neleñgva. Kai kaȓtą išskrìdo iš kūno,
jų nebevárgina jaũ nei lìgos, nei šaĩtis, nei badas;

Corpus enim magis his vitiis adfine laborat
Et mala multa animus contage fungitur eius.
Sed tamen his esto quamvis facere utile corpus
Cui subeant; at qua possint via nulla videtur.
Haud igitur faciunt animae sibi corpora et artus.
Nec tamen est ut qui perfectis insinuentur
Corporibus; neque enim poterunt subtiliter esse
Conexae neque consensus contagia fient.
Denique cur acris violentia triste leonum
Seminium sequitur, vulpes dolus, et fuga cervis
A patribus datur et patrius pavor incitat artus,
Et iam cetera de genere hoc cur omnia membris
Ex ineunte aevo generascunt ingenioque,
Si non, certa suo quia semine seminioque
Vis animi pariter crescit cum corpore quoque?
Quod si immortalis foret et mutare soleret
Corpora, permixtis animantes moribus essent,
Effugeret canis Hyrcano de semine saepe
Cornigeri incursum cervi tremeretque per auras
Aeris accipiter fugiens veniente columba,
Desiperent homines, saperent fera saecla ferarum.
Illud enim falsa fertur ratione, quod aiunt
Immortalem animam mutato corpore flecti.
Quod mutatur enim dissolvitur, interit ergo.
Traiciuntur enim partes atque ordine migrant;
Quare dissolui quoque debent posse per artus,
Denique ut intereant una cum corpore cunctae.
Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana, tamen quaeram cur e sapienti
Stulta queat fieri, nec prudens sit puer ullus,
Nec tam doctus equae pullus quam fortis equi vis.
Scilicet in tenero tenerascere corpore mentem

kūnas juk, áišku, labiáusiai kankìnamas šìtų blogybių,
bet ir su juõ susidė̃jusi síela nukeñčia nemaža.
Nors ir naudìnga síeloms kū́ną sau pasidarýti,
kur įsikùrtų, bet, kaĩp padarýti galė́tų, – neaišku.
Taigi: néi sąnarių̃ sau, nei kū́nų nesùkuria sielos.
Ir įsiskver̃bti taip pàt į vìsiškai gãtavus kūnus
neđera jóms, nes nesudarỹs jos glaũdžiai suáusto
audinio, ir̃ negalė̃s bendrų̃ atsiràsti jutimų.
Bet kodė̃l pagaliaũ žiaurùs siutingùmas būdingas
liūtų šeĩmai, gudrùmas – lãpėms, iš prótėvių elniai
gavo vikrùmą, nes juõs pavéldėta sùkrečia baimė,
vienu žodžiù, kodė̃l tos rū́šies visì palinkimai
esti pritãpę prie kū́no ir bū̃do nuo pàt kūdikystės,
jei ne todė̃l, kad kartù su kū́nu áuga ir sielos
visos savýbės jau jõs gemalè, o po tõ ir šeimynoj.
Jeigu síela nemìrštanti bū́tų ir prãtusi keisti
kūnų pavìdalus, gýviai bū̃dų sumìšusių būtų:
šuo, iš Hirkànijos kìlęs, bė́gtų dažnaĩ nuo raguoto
elnio puolìmo, o vãnagas, skriedams padángėj, skubėtų
sprukti iš báimės į šãlį, pamãtęs artė́jant balandį,
žmonės prõto nustótų, o žvė́rys pavir̃stų išminčiais.
Tik klaidìngai galvódami žmónės tvìrtinti gali
sielą nemìrštančią ẽsant, tik keĩčiantis, kū́nui pakitus.
Visa, kas keĩčiasi, ỹra; kas ỹra, tataĩ ir pražūna.
Sielos gi dãlys keĩčia vietàs, iš rikiuõtės išeina,
tad ir sąnariuosè taip pàt suìrti privãlo
ir pagaliaũ su kū́nu kartù ir vìsiškai žūti.
Jeigu kas nórs pasakỹs, kad síelos žmonių̃ vis į kūnus
žmogiškus grį̃žta, pakláusiu, kodė̃l pasidãro, kad gali
išmintìnga į kvaĩla pavir̃st, ir vaikaĩ neprotingi,
ir kumeliùkas ne tóks sumanùs, kaip arklỹs jau sumitęs?
„Ogi todė̃l“, – atsakỹs, – „kad nusil̃pusiam kū́ne silpnėja

Confugient. Quod si iam fit, fateare necessest
Mortalem esse animam, quoniam mutata per artus
Tanto opere amittit vitam sensumque priorem.
Quove modo poterit pariter cum corpore quoque
Confirmata cupitum aetatis tangere florem
Vis animi, nisi erit consors in origine prima?
Quidve foras sibi vult membris exire senectis?
An metuit conclusa manere in corpore putri
Et domus aetatis spatio ne fessa vetusto
Obruat? At non sunt immortali ulla pericla.
Denique conubia ad Veneris partusque ferarum
Esse animas praesto deridiculum esse videtur,
Exspectare immortalis mortalia membra
Innumero numero certareque praeproperanter
Inter se quae prima potissimaque insinuetur;
Si non forte ita sunt animarum foedera pacta
Vt quae prima volans advenerit insinuetur
Prima neque inter se contendant viribus hilum.
Denique in aethere non arbor, non aequore in alto
Nubes esse queunt nec pisces vivere in arvis
Nec cruor in lignis neque saxis sucus inesse.
Certum ac dispositumst ubi quicquid crescat et insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola neque a nervis et sanguine longius esse.
Quod si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite aut umeris aut imis calcibus esse
Posset et innasci quavis in parte soleret,
Tandem in eodem homine atque in eodem vase manere.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum
Dispositumque videtur ubi esse et crescere possit
Sorsum anima atque animus, tanto magis infitiandum
Totum posse extra corpus durare genique.

protas". Jéigu jau taĩp, tai síelą tèks pripažinti
esant mirtìngą, nes keĩčiasi tíek, būdamà netgi kūne,
kad ir gyvýbę, ir jaũsmą, pirmiaũ įsigýtą, praranda.
Kokiu būdù taip vienódai draugè su kū́nu tvirtė́tų,
kaip pasíektų jáunojo ámžiaus tiek geĩdžiamo žiedo
dvasios jėgà, jei su kū́nu išsÿk surištà ji nebūtų?
O kodė̃l nóri jinaĩ iš susẽnusio kū́no išeiti?
Ar gal výstančiam kū́ne ji bijo palìkt uždaryta,
kad, nuo sẽno jau ámžiaus griū́damas, rū́mas sudubę̃s
jos neprislė̃gtų? Bet kàs nemarùs, tas pavójų nebijo!
Ar, iš tiesų̃, neatródo juokìnga, kad, sántykius turint
meilės ar gim̃dant žvėrìms, sargýboje síelos nekantriai
laukia kū́nų mirtìngų, nemìrštančios bū́damos pačios;
skaičius jų̃ nesuskaĩtomas smar̃kiai ver̃žiasi, siekia
pirmąją viẽtą užim̃t ir anksčiaũ už kitàs įsigū̃žti?
Ar gal jų̃jų yrà sutartìs sudarýta, kad toji
siela, kurì pirmiáusia atlė̃ks, pirmà įsigū̃žta,
ir kad jõs tarp savę̃s jėgomìs nė kíek nesirungia?
Ag pagaliaũ juk mẽdžių orè niekuomèt nematysi,
jūroj nėrà debesų̃, ir dir̃vose žùvys neplauko,
medžiuose kraũjo neràsi, o ãkmenys sùlčių neturi:
esti tiksliaĩ nustatýta, kur kám gyvénti ir augti.
Dvasios taip pàt prigimtìs atsiràsti be kū́no negali
ir kiek ilgiaũ ištvérti bè sąnarių̃ ir be kraujo.
Jeigu tai bū́tų ir gãlimas dáiktas, greičiáusiai turė̃tų
būti dvãsios jėgà ar galvõj, pečiuosè, ar kulne net,
ar atsiràsti kitõj kurioj viẽtoj, o vìs dė̃lto tektų
jai tam pačiam̃ žmogujè ir indè tam pačiam̃ pasilikti.
O kadángi mūs kū́ne vietà tam tikrà turi būti
jau iš añksto skirtà, kur gyvénti ir výstytis gali
siela kartù su dvasià, tad áišku, kad juõ labiau turim
nepripažìnti jas gãlint be kū́no ràstis ir tverti.

Quare, corpus ubi interiit, periisse necessest
Confiteare animam distractam in corpore toto.
Quippe etenim mortale aeterno iungere et una
Consentire putare et fungi mutua posse
Desiperest. Quid enim diversius esse putandumst
Aut magis inter se disiunctum discrepitansque,
Quam mortale quod est immortali atque perenni
Iunctum in concilio saevas tolerare procellas?
Praeterea quaecumque manent aeterna necessest
Aut quia sunt solido cum corpore respuere ictus
Nec penetrare pati sibi quicquam quod queat artas
Dissociare intus partis, ut materiai
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante,
Aut ideo durare aetatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut inanest
Quod manet intactum neque ab ictu fungitur hilum,
Aut etiam quia nulla loci fit copia circum,
Quo quasi res possint discedere dissoluique,
Sicut summarum summast aeterna, neque extra
Quis locus est quo diffugiant neque corpora sunt quae
Possint incidere et valida dissolvere plaga.
Quod si forte ideo magis immortalis habendast,
Quod vitalibus ab rebus munita tenetur,
Aut quia non veniunt omnino aliena salutis,
Aut quia quae veniunt aliqua ratione recedunt
Pulsa prius quam quid noceant sentire queamus,
Ad nostrae naturam animae nil pertinet horum.
Praeter enim quam quod morbis cum corporis aegret,
Advenit id quod eam de rebus saepe futuris
Macerat inque metu male habet curisque fatigat
Praeteritisque male admissis peccata remordent.
Adde furorem animi proprium atque oblivia rerum,

Štai kodė̃l neišvéngiamai reĩkia sutìkti, kad, kūnui
mirus, ir síela, kū̃ne visam̃ išsiskìrsčiusi, žū̃va.
Amžina jùk su mirtìnga jùngt ir manýt, kad tai gali
jausti kartù ir veiksmùs harmonìngai dẽrinti savo –
bus tikrà beprotýbė! Ką gãlim mes įsivaizdúoti
taip skirtìnga, príešinga, taĩp tarp savę̃s nesujungta,
jeigu ne jùnginį mìrštamo sù nemariù, amžinuoju
tam, kad audràs gyvẽnimo siaubingą́sias pakéltų.
Visa, be tõ, kas ámžina tùri palìkti, privalo
ar tai dė̃l kū̃no sūdrùmo, atmùšus smū̃gį kiekvieną,
vengti, kad kàs nepatèktų į vìdų ir glaũdžiojo ryšio
neišardýtų dalių̃, – privalùmas toks mẽdžiagos kūnų
esti, kaip àš jau anksčiaũ apie prìgimtį jų̃ paminė́jau, –
ar tai todė̃l gali tvérti nekiñtama ištisus amžius,
kad neprisìima smū̃gių, – tokià tuštumõs prigimtis juk:
neliečiamà ji yrà ir smū̃gio nepàkelia jokio;
ar gal todė̃l, jog viẽtos apliñkui nėrà, kur galė́tų
visa tai tar̃tum kur nórs išsiváikščioti ir̃ išsiskirti.
Juk visatà amžinà visumõj savo ẽsti: nei vietos
už ribų̃ jos nėrà, kur ji tráuktis galė̃tų, nei kūnų
niekur jokių̃, kad galė́tų nukrìst ir smūgiù išardyti.
Jeigu dė̃l tõ, gal bū́t, nemirtìnga laikýtina siela,
kad gyvýbės prãdais maitìnama tvẽria per amžius,
ar kad vìsiškai jái svetimì negalãvimai sunkūs,
ar kad būdù mums nežìnomu añtpuolius móka atremti,
pirm negu jų̃ kenksmingùmą pajùsti gãlima bū́tų, –
sielos mū́s prigimtiẽs nė kíek reiškiniaĩ šie neliečia.
Ogi be tõ, juk keñčia skausmùs kartù ji su kūnu,
ją neretaĩ net núojauta tõ, kas bùs, iškankina,
baimės yrà slegiamà ir kamúojama rū̃pesčių baisiai,
ir už dárbus blogùs praeitiẽs ją są́žinė graužia.
Dar beprotýbę pridė̃k ir ištiñkantį užsimiršìmą,

Adde quod in nigras lethargi mergitur undas.
Nil igitur mors est ad nos neque pertinet hilum,
Quandoquidem natura animi mortalis habetur.
Et velut anteacto nil tempore sensimus aegri,
Ad confligendum venientibus undique Poenis,
Omnia cum belli trepido concussa tumultu
Horrida contremuere sub altis aetheris oris,
In dubioque fuere utrorum ad regna cadendum
Omnibus humanis esset terraque marique,
Sic, ubi non erimus, cum corporis atque animai
Discidium fuerit, quibus e sumus uniter apti,
Scilicet haud nobis quicquam, qui non erimus tum,
Accidere omnino poterit sensumque movere,
Non si terra mari miscebitur et mare caelo.
Et si iam nostro sentit de corpore postquam
Distractast animi natura animaeque potestas,
Nil tamen est ad nos qui comptu coniugioque
Corporis atque animae consistimus uniter apti.
Nec, si materiem nostram collegerit aetas
Post obitum rursumque redegerit ut sita nunc est,
Atque iterum nobis fuerint data lumina vitae,
Pertineat quicquam tamen ad nos id quoque factum,
Interrupta semel cum sit repetentia nostri.
Et nunc nil ad nos de nobis attinet, ante
Qui fuimus, neque iam de illis nos adficit angor.
Nam cum respicias immensi temporis omne
Praeteritum spatium, tum motus materiai
Multimodis quam sint, facile hoc accredere possis,
Semina saepe in eodem, ut nunc sunt, ordine posta
865 Haec eadem, quibus e nunc nos sumus, ante fuisse.
858 Nec memori tamen id quimus reprehendere mente;
Inter enim iectast vitai pausa vageque

ir kad pasìneria jì į bangàs letárgo juodąsias.
Aišku, mirtìs yra niẽkai, reikšmẽs mums jokiõs ji neturi,
jeigu dvãsios patì prigimtìs turi bū́ti mirtinga.
Kaip ir praẽjusiais ámžiais mes liū̃desio nẽsam patyrę,
priešiškiems pū́nams iš šónų visų̃ tėvỹnę mūs puolant,
karo baisiam̃ sūkurỹ kai vìskas sùkrėsta buvo,
visas pasáulis po áukštu dangaũs skliautù sudrebėjo,
niekas tikraĩ nežinójo, katrõs klausýti valstybės
teks, nei kàs žmonėsè viešpataũs ir žẽmėj, ir jūroj, –
taip ir tadà, kai jau mū́sų nebùs ir kai bùs atsiskyręs
kūnas nuo síelos, – iš jų̃ mes vienìngai visì sudaryti, –
aišku, kad mùms neturẽs nė mažiáusios reikšmẽs tada niekas,
niekas ir pójūčių mū́sų nejáudins, kai mū́s nebebus jau,
net jei sumìštų su jū́ra dangùs ir žẽmė su jūra.
Nors prigimtìs mūsų dvãsios ir síelos jėgà nuostabioji
net nuo kū́no atplė́štos išlìktų ir jaũsti galė́tų,
mums tačiau niẽko tataĩ neréikštų, nes síelos ir kūno
esam ryšiaĩs glaudžiaĩs sujungtì į víenetą vieną.
Net ir tadà, jei mẽdžiagą mū́sų pats laĩkas surinktų
jau po mirtiẽs ir pavìdalą mùms dabartìnį grąžintų,
antrąkart jéigu galė́tum išvýsti gyvẽnimo šviesą,
ir šiuo ãtveju mùms jokiõs tai reikšmẽs neturė́tų,
nes mumysè praeitiẽs atminìmas jau bū́tų nutrūkęs.
Juk ir dabar̃ mums vis víen, kuo anksčiaũ mes ẽsame buvę,
ir joks rū̃pestis mū́s dėl anų̃ laikų̃ nekankina.
Kai mintiẽs akimìs begalìnio ámžiaus apmestum
visą praẽjusį laĩką, be tõ, pagalvótum, kiek buvo
visokeriópų judė́jimų mẽdžiagos, tàd patikė́tum,
kad tie prãdai, kuriẽ mus sudãro dabar̃, jau ne kartą
buvo tokiõj pat tvarkõj, kokiõj ir nūnaĩ atsidūrė.
Bet mes sàvo protù viso tõ prisimiñt nepajė́giam:
čia susidãrė gyvẽnimo pértrauka, kaĩ neturė́jo

Deerrarunt passim motus ab sensibus omnes.
Debet enim, misere si forte aegreque futurumst.
Ipse quoque esse in eo tum tempore, cui male possit
Accidere. Id quoniam mors eximit, esseque probet
Illum cui possint incommoda conciliari,
Scire licet nobis nil esse in morte timendum
Nec miserum fieri qui non est posse neque hilum
Differre an nullo fuerit iam tempore natus,
Mortalem vitam mors cum immortalis ademit.
Proinde ubi se videas hominem indignarier ipsum,
Post mortem fore ut aut putescat corpore posto
Aut flammis interfiat malisve ferarum,
Scire licet non sincerum sonere atque subesse
Caecum aliquem cordi stimulum, quamvis neget ipse
Credere se quemquam sibi sensum in morte futurum.
Non, ut opinor, enim dat quod promittit et unde,
Nec radicitus e vita se tollit et eicit,
Sed facit esse sui quiddam super inscius ipse.
Vivus enim sibi cum proponit quisque futurum,
Corpus uti volucres lacerent in morte feraeque,
Ipse sui miseret; neque enim se dividit illim
Nec removet satis a proiecto corpore et illum
Se fingit sensuque suo contaminat adstans.
Hinc indignatur se mortalem esse creatum
Nec videt in vera nullum fore morte alium se
Qui possit vivus sibi se lugere peremptum
Stansque iacentem se lacerari urive dolere.
Nam si in morte malumst malis morsuque ferarum
Tractari, non invenio qui non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis
Aut in melle situm suffocari atque rigere
Frigore, cum summo gelidi cubat aequore saxi,

jausmo prãdai judą̃ ir perniẽk tik kláidžiojo érdvėj.
Jei ateitỹ gal grẽs neláimės ir bẽdos, privalo
tuo metu bū́ti ir tàs, kurį tókios gãli ištikti
nẽgandos; bèt jei mirtìs jas visàs panaikìna, gyventi
tam drausdamà, kurį šiõs neláimės ištìkti galė́tų, –
tenka sutìkti, kad mùms mirtiẽs nereĩkia bijoti,
ir kad tàs, kurio nẽr, negãli patìrti nelaimės;
nieko jau tóks nenustótų, jei bū́tų iš vìso negimęs,
kai nemirtìnga mirtìs gyvýbę mirtìngą nutraukė.
Jeigu tu žmõgų sutìktum, kurìs pasipìktinęs sako,
kad po mirtiẽs kapuosè pradẽs jo kū́nas dūlėti,
ar jį liepsnà sunaikiñs, ar sugraũš jį žvė́rys plėšrieji,
aišku, kad nenuoširdžiaĩ toks kal̃ba, ir jõjo krūtinėj
tūno mintìs paslėptà, nors pàts užsispýręs sakytų,
kad esąs tìkras, jog mìręs jausmų̃ jis jokių̃ neturėsiąs.
Nuomone màno, toksaĩ pats sáu negražiaĩ prieštarauja,
su šaknimìs iš gyvẽnimo ráuti savę̃s nenorėdams
ir neprotìngai manýdamas, mìręs ne vìsas pražū́siąs.
Jei kas, bū́damas gývas, sau ãteitį tókią vaizduojas,
kad po mirtiẽs draskỹs jo kū́ną paũkščiai ir žvėrys,
gailisi tóks pats savę̃s, nemóka tóks atsiskirti
ir pasitráukti visaĩ nuo sàvo ìštiesto kūno:
mato jį gùlint be žãdo, o pójūčius skìria jam savo.
Jis tada gaĩliai verkšléndamas skùndžiasi gìmęs mirtingas
ir nenóri supràsti, kad, jéi kas numir̃s iš tikrųjų,
toks negãli lyg gývas prãžūtį sàvo apverkti
ir liū́dėti, matýdamas kū́ną jo dẽginant, draskant.
Itin jéi nesmagù po mirtiẽs žvėriẽs sudraskytam
būti, nemóku supràsti, kodė̃l nebaisù tam ant laužo
degti liepsnų̃ apsuptám, kur mìrus lavóną paguldo,
ar *net į mẽdų įmùrdytam trókšti*, ar stìngti *nuo* šalčio,
kai tavo kū́ną padẽs šaltam̃ kapè akmeniniam,

Vrgerive superne obtritum pondere terrae.
„Iam iam non domus accipiet te laeta, neque uxor
Optima nec dulces occurrent oscula nati
Praeripere et tacita pectus dulcedine tangent.
Non poteris factis florentibus esse, tuisque
Praesidium. Misero misere“ aiunt „omnia ademit
Vna dies infesta tibi tot praemia vitae“.
Illud in his rebus non addunt „Nec tibi earum
Iam desiderium rerum super insidet una“.
Quod bene si videant animo dictisque sequantur,
Dissoluant animi magno se angore metuque.
„Tu quidem ut es leto sopitus, sic eris aevi
Quod superest cunctis privatus doloribus aegris.
At nos horrifico cinefactum te prope busto
Insatiabiliter deflevimus, aeternumque
Nulla dies nobis maerorem e pectore demet“.
Illud ab hoc igitur quaerendum est, quid sit amari
Tanto opere, ad somnum si res redit atque quietem.
Cur quisquam aeterno possit tabescere luctu.
Hoc etiam faciunt ubi discubuere tenentque
Pocula saepe homines et inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant „Brevis hic est fructus homullis;
Iam fuerit neque post umquam revocare licebit“.
Tamquam in morte mali cum primis hoc sit eorum,
Quod sitis exurat miseros atque arida torrat,
Aut aliae cuius desiderium insideat rei.
Nec sibi enim quisquam tum se vitamque requirit,
Cum pariter mens et corpus sopita quiescunt.
Nam licet aeternum per nos sic esse soporem,
Nec desiderium nostri nos adficit ullum.
Et tamen haudquaquam nostros tunc illa per artus
Longe ab sensiferis primordia motibus errant,

ar slegiamám ir sutráiškytam bū́t kapų̃ žẽmės sunkumo.
„Jau niekuomèt džiaugsmìngi namaĩ ir žmonà mylimoji
nebepriim̃s tavę̃s, ir vaikaĩ neatbė̃gs pabučiuoti,
vienas pirm kìto skubė́dami širdį̀ tàvo palinksmint.
Gerbū́vį kélti savų̃jų, jiems pãramą teĩkt negalė́si,
o nelaimìngas!“ sakỹs, „vienà dienà nelemtoji
atėmė štaĩ iš tavę̃s gyvẽnimo vìsą linksmybę̃“.
Bet neužbaĩgs aimanãvimų taĩp: „Užtataĩ būsi laisvas
nuo bet kókio troškìmo tuos dáiktus visùs palaikyti“.
Aišku, jei miñtys tokių̃ ir žõdžiai būt bùvę protingi,
būtų ir są́monę sàvo nuo báimės atpalaidãvę.
„Tu kaip buvaĩ užmigdýtas mirtiẽs, ateitỹ taip ir liksi
laisvas per ìštisus ámžius nuo rū̃pesčių, láisvas nuo skausmo,
mes gi, prie láužo šiurpaũs atsistóję, pẽlenus tavo
apraudójome nenuramìnami, liū̃desio niẽkad
nenuslopiñs ir jõ neišplė̃š iš širdiẽs mūsų niekas“.
Tokį́, kurìs taip kalbė́tų, reikė́tų pakláusti: „Kas, būtent,
čia nesmagaũs, jei dáiktas į̃ miẽgą grį̃žta ir rimtį́,
ir dė̀l tõ amžinam̃ liū̃desỹ argi ver̃ta kamuotis?“
Elgiasi žmónės dažnaĩ taip pàt, sugùlę prie taurių,
galvas sàvo gėlių̃ žalių̃jų vainìkais papuošę,
kai, atsivė́rus širdìms, prabỹla: „Džiaũgsmas žmogelių –
trumpas: bùvo – ir nė̃r, ir niẽks niekuomèt negrąžins jo“.
Tartum jų̃ mirtyjè didžiáusia bū́tų nelaimė,
kad įkyrùs troškulỹs džioviñsiąs nelaimingúosius,
ar koks kitóks nenuram̃domas geĩsmas slė̃gsiąs jų širdį.
Gi tuo tárpu savę̃s ir vìso gyvẽnimo savo
niekam negaĩla, kai kū́nas ir prõtas ìl̃sis užmigę̃s.
Juk sutiñkame mẽs mielaĩ, kad trùktų per amžius
miegas tóks, ir mū́sų savę̃s ilgesỹs nekankintų.
O vis dėltõ visuõs sąnariuõs ir visam̃ mūsų kūne
pradai aníeji jausmų̃ judė́jimą nuõlat palaiko,

Cum correptus homo ex somno se colligit ipse.
Multo igitur mortem minus ad nos esse putandumst,
Si minus esse potest quam quod nil esse videmus;
Maior enim turbae disiectus materiai
Consequitur leto nec quisquam expergitus exstat,
Frigida quem semel est vitai pausa secuta.
    Denique si vocem rerum natura repente
Mittat et hoc alicui nostrum sic increpet ipsa
„Quid tibi tanto operest, mortalis, quod nimis aegris
Luctibus indulges? Quid mortem congemis ac fles?
Nam si grata fuit tibi vita anteacta priorque
Et non omnia pertusum congesta quasi in vas
Commoda perfluxere atque ingrata interiere,
Cur non ut plenus vitae conviva recedis
Aequo animoque capis securam, stulte, quietem?
Sin ea quae fructus cumque es periere profusa
Vitaque in offensust, cur amplius addere quaeris,
Rursum quod pereat male et ingratum occidat omne,
Non potius vitae finem facis atque laboris?
Nam tibi praeterea quod machiner inveniamque,
Quod placeat, nil est: eadem sunt omnia semper.
Si tibi non annis corpus iam marcet et artus
Confecti languent, eadem tamen omnia restant,
Omnia si pergas vivendo vincere saecla,
Atque etiam potius, si numquam sis moriturus".
Quid respondemus, nisi iustam intendere litem
Naturam et veram verbis exponere causam?
Grandior hic vero si iam seniorque quaeratur
Atque obitum lamentetur miser amplius aequo,
Non merito inclamet magis et voce increpet acri?
„Aufer abhinc lacrimas, balatro, et compesce querelas!
Omnia perfunctus vitai praemia marces.

ir iš miẽgo pašókęs žmogùs tuojaũ prabudrėja.
Tokiu būdù mirtìs dar mažiaũ mus gãli paliesti,
jeigu yrà mažèsnė už taĩ, ką niekù mes palaikom.
Medžiaga čià, atseĩt, netvarkìngai visà išsisklaido,
kai tik įvỹko mirtìs, ir niẽks prisikélt nebegali,
jeigu jau kar̃tą atė̃jo šáltas gyvẽnimo galas.
    Jei patì pagaliaũ prigimtìs netikė́tai prabiltų
ir iš mū́sų kurį̃ taip, pãvyzdžiui, bárti pradė́tų:
„Kas taip tavè, mirtìngasis, slẽgia, kàd pasiduodi
skausmui liū̃dnám? Dė́l vaĩzdo mirtiẽs ko verkì ir dejuoji?
Juk jei pirmà išgyvéntas gyvẽnimas bùvo tau mielas
ir jei ne véltui prabė́go ar diñgo jo vìsos gė́rybės,
ar ištekė̃jo, nevà į prakiùrusį iñdą supiltos,
tai kodė̃l nesitráuki kaip svẽčias, gyvẽnimo sotus,
ir abejìngai, kvailỹ, ramýbe nenóri naudotis?
Jei visa taĩ, kuo naudójaisi, lýg ištekė̃jo ir žuvo,
ir gyvẽnimas táu įkyrė́jo, kodė̃l gi dar ieškai
priedo, kurìs savo rúožtu pražùs ir išnỹks nedėkìngai,
o nenóri verčiaũ ir gyvẽnimą baĩgti, ir vargą?
Ką gi be tõ dar įreñgti ir̃ išgalvóti galė́čiau,
kas tau patìktų? Niẽko, nes vìskas liks tuõ pačiu amžiams,
net jeigu kū́nas ir̃ sąnariaĩ neiškar̃šo nuo metų,
kruta išvar̃gę, vis víen visadõs liks tuõ pačiu viskas,
jei net ìštisus ámžius pavỹks išgyvént pergalingai,
ar jeigu, sãkant tiksliaũ, niekadõs nebetèks tau numirti".
Kas mums belìks atsakýt, jei ne taĩ, kad íeškinį teisų
mums prigimtìs paréiškia ir gìna bỹlą teisingą?
O jei žmogùs nebejáunas ar nèt ir susẽnęs dejuoja,
kremtas dė́l sàvo mirtiẽs net labiaũ, negu tàt jam pritinka,
ar ne teisìngai gamtà dar smarkiaũ jį pabárti turė́tų?
„Liaukis, zaũniau, verkšlẽnęs, raudàs sulaikýki savąsias!
Visą gyvẽnimo lãbą patýręs, bejė̃gis karšė́ji,

Sed quia semper aves quod abest, praesentia temnis,
Imperfecta tibi elapsast ingrataque vita
Et nec opinanti mors ad caput adstitit ante
Quam satur ac plenus possis discedere rerum.
Nunc aliena tua tamen aetate omnia mitte
Aequo animoque agedum gnatis concede: necessest".
Iure, ut opinor, agat, iure increpet inciletque.
Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper, et ex aliis aliud reparare necessest.
Nec quisquam in barathrum nec Tartara deditur atra.
Materies opus est ut crescant postera saecla;
Quae tamen omnia te vita perfuncta sequentur;
Nec minus ergo ante haec quam tu cecidere, cadentque.
Sic alid ex alio numquam desistet oriri
Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu.
Respice item quam nil ad nos anteacta vetustas
Temporis aeterni fuerit, quam nascimur ante.
Hoc igitur speculum nobis natura futuri
Temporis exponit post mortem denique nostram.
Numquid ibi horribile apparet, num triste videtur
Quicquam, non omni somno securius exstat?
    Atque ea nimirum quaecumque Acherunte profundo
Prodita sunt esse, in vita sunt omnia nobis.
Nec miser impendens magnum timet aere saxum
Tantalus, ut famast, cassa formidine torpens;
Sed magis in vita divum metus urget inanis
Mortalis casumque timent quem cuique ferat fors.
Nec Tityon volucres ineunt Acherunte iacentem
Nec quod sub magno scrutentur pectore quicquam
Perpetuam aetatem possunt reperire profecto.
Quamlibet immani proiectu corporis exstet,
Qui non sola novem dispessis iugera membris

bet kadángi vis trókšti ko nẽr, kas yrà – to nenori,
štai ir prasliñko gyvẽnimas vìsas, naudõs neatnešęs,
ir mirtìs nelauktà atsistójo prie tàvo pagalvio
pirm, nei paténkintas vìskuo ir sótus iš jõ pasitrauktum.
Viską tačiaũ nuo savę̃s, kas ámžiui svẽtima tavo,
meski, ramiáusiai vaikáms užléisdamas viẽtą: taip reikia".
Aš manaũ, kad gamtà teisìngai mus peĩktų ir bartų:
traukiasi taĩ, kas iškar̃šo, naujì atsirañda dalykai
nuolat, ir bū́tina ràstis naujám iš diñgusio seno.
Niekas iš mū́sų neĩna į prãgaro júodą bedugnę,
nes reikalìnga mẽdžiaga áugti kartóms būsimosioms.
Juk ir anõs, pabaĩgusios ámžių, sèks tavim kartos,
kaip kad bùvusios diñgo, taip diñgs ir ateĩnančios lygiai.
Taip niekuomèt nepaliaũs viens po kìto daiktaĩ atsirasti.
Niekam nedúotas gyvẽnimas ámžiams, visíems – laikinai tik.
Ir pagalvók: kaip mažaĩ mus liẽtė ámžiai prabėgę,
visas tas laĩkas senàsis, kurs bùvo dár mums negimus.
Taigi štaĩ gamtà ateitiẽs mums veĩdrodį rodo,
kad matýtumėm áiškiai, kóks bus pasáulis, mums mirus.
Ar ten baisù kas atródo, ar mìrga koks liū̃dnas paveikslas,
o gal tataĩ, kas saugiaũ už kiekvíeną gyvẽnimo sapną?
    Visa, kas pàslėpta, sãko, esą̃ gelmẽj Acheronto,
visa tai mū́sų gyvẽnime gãli kiekvíenas matyti.
Nors, kaip kal̃ba žmónės, Tàntalo nẽr, kuris bijo
stėrdamas, kàd neužgriū́tų orè akmuõ pakabintas,
bet dievų báimė tuščià mirtìnguosius nuõlat kankina,
ir kiekvíenas bū́kštauja sàvo grėsmìngo likimo.
Paukščiai plėšríeji sàvo nagaĩs Acherònte nedrasko
gulìnčio Titijo: jùk ir negãli tikraĩ jie per amžius
maisto susiieškóti krūtìnėje mil̃žino šìto,
koks jo ìštiestas kū́nas bebū́tų didžiùlis, galingas,
nors išsiplẽtęs bū́tų laukè ne víen devynių tik

Obtineat, sed qui terrai totius orbem,
Non tamen aeternum poterit perferre dolorem
Nec praebere cibum proprio de corpore semper.
Sed Tityos nobis hic est, in amore iacentem
Quem volucres lacerant atque exest anxius angor
Aut alia quavis scindunt cuppedine curae.
Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est
Qui petere a populo fascis saevasque securis
Imbibit et semper victus tristisque recedit.
Nam petere imperium, quod inanest nec datur umquam,
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est adverso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen e summo iam vertice rursum
Volvitur et plani raptim petit aequora campi.
Deinde animi ingratam naturam pascere semper
Atque explere bonis rebus satiareque numquam,
Quod faciunt nobis annorum tempora, circum
Cum redeunt fetusque ferunt variosque lepores,
Nec tamen explemur vitai fructibus umquam,
Hoc, ut opinor, id est, aevo florente puellas
Quod memorant laticem pertusum congerere in vas,
Quod tamen expleri nulla ratione potestur.
Cerberus et Furiae iam vero et lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus aestus,
Qui neque sunt usquam nec possunt esse profecto;
Sed metus in vita poenarum pro male factis
Est insignibus insignis, scelerisque luella
Carcer et horribilis de saxo iactus deorsum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lammina, taedae;
Quae tamen etsi absunt, at mens sibi conscia factis
Praemetuens adhibet stimulos torretque flagellis
Nec videt interea qui terminus esse malorum

jugerių, bèt net pavir̃šių žẽmės visõs bū̃t užėmęs,
vis dė̃lto jìs negalė́tų kančių̃ amžinų̃ iškentė́ti,
nei visą laĩką iš sãvojo kū́no parū́pinti maistą.
Titìjas mùms yra tàs, kas bam̃bso par̃blokštas meilės;
paukščiai drãsko plėšríeji – tai gráužia jį nusivylimas,
ar šiaip aĩstros įvaĩrios jo kū́ną kapóte kapoja.
Mes ir Sìsifą gãlim matýti gyvẽnime savo:
stengiasi tóks iš tautõs susiláukti kir̃vių žiauriųjų,
rykščių taip pàt ryšulių̃, bet tráukias atstúmtas ir liū̃dnas.
Siekti valdžiõs – visuomèt dalỹkas tùščias ir bergždžias;
dirbti, be tõ, nuolataĩ vargìngą, kankìnantį darbą,
tai ne kas kìta, kaip rìtinti ãkmenį, sàvo įtempus
kūno jėgàs, o akmuõ, tik pasíekęs kálno viršū̃nę,
rieda atgal̃ ir laũko lýgumą veržias pasiekti.
Na ir toliaũ: amžinaĩ besõtę prìgimtį dvasios
tenkinti ir̃ niekuomèt negalė́ti prisótinti josios
tom gėrýbėm, kuriàs mums mė̃tų laikaĩ dovanoja,
vis aplin̄k skriedamì ir vaisiùs nešdamì bei paguodą,
– mes gi gyvẽnimo vaĩsiais paténkinti nẽsame niekad, –
primena taĩ, mandìng, mergẽlių žýdinčių darbą,
kai į iñdą be dùgno bergždžiaĩ jos vándenį pila,
indas gi jókiu būdù pripildytas bū́ti negali.
Nėr ir Cèrberio, fùrijų, rū́škano Tàrtaro irgi,
verčiančio liẽpsną baisiáusią iš sàvo nasrų̃ šiurpulingų, –
niekur tokių̃ iš tikrų̃jų nėrà ir bū́ti negali.
Baimė užtàt bausmių̃, dar gyvẽnant, už dárbus blogus mūs
esti pagal̃ jų dỹdį, õ nusikal̃tus ir bausmės
būna: kalė́jimas ir̃ nuo uolõs žiaurùs nustūmimas,
budeliai, rýkštės, smalà, kobiniaĩ ir įkaĩtintos plokštės.
Nors jų dabar̃ čia nėrà, bet žmogùs, žinódamas kaltę,
vargina sąmonę sàvo ir dìlgina báimės badikliais;
jis nenumãto tuo tárpu, kadà pasibaĩgti nelaimės

Possit nec quae sit poenarum denique finis
Atque eadem metuit magis haec ne in morte gravescant.
Hic Acherusia fit stultorum denique vita.
Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
„Lumina sis oculis etiam bonus Ancus reliquit
Qui melior multis quam tu fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges rerumque potentes
Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.
Ille quoque ipse, viam qui quondam per mare magnum
Stravit iterque dedit legionibus ire per altum
Ac pedibus salsas docuit super ire lacunas
Et contempsit equis insultans murmura ponti,
Lumine adempto animam moribundo corpore fudit.
Scipiadas, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terrae proinde ac famul infimus esset.
Adde repertores doctrinarum atque leporum,
Adde Heliconiadum comites; quorum unus Homerus
Sceptra potitus eadem aliis sopitus quietest.
Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memores motus languescere mentis,
Sponte sua leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit decurso lumine vitae,
Qui genus humanum ingenio superavit et omnis
Restinxit, stellas exortus ut aetherius sol.
Tu vero dubitabis et indignabere obire?
Mortua cui vita est prope iam vivo atque videnti,
Qui somno partem maiorem conteris aevi
Et vigilans stertis nec somnia cernere cessas
Sollicitamque geris cassa formidine mentem
Nec reperire potes tibi quid sit saepe mali, cum
Ebrius urgeris multis miser undique curis
Atque animi incerto fluitans errore vagaris".

gali, ir kóks pagaliaũ bausmė̃ms gali gãlas ateiti:
dreba iš báimės, kad mìrus jo bū̃klė dar nepablogė̃tų.
Taip kvailių̃ gyvẽnimas vir̃sta tikrù Acherontu.
Štai ką tu sáu pasigúosti kar̃tais sakýti galėtum:
„Net ir Ánkas kilnùsis sàvo akìs jau užmerkęs,
o juk daũg kuo gerèsnis kaip tù, nedõrėli, buvo.
Daug po tõ ir kitų̃, ir karãlių, valdõvų galingų,
valdžiusių dìdeles nèt tautàs, be pė̃dsako žuvo.
Net ir anàs, kurìs kitadõs per dìdžiąją jūrą
žygį atlìko ir kẽlią savíems legiónams praskynė,
kurs išmókė kariùs per vándenis žeñgti sūriuosius,
kurs, nepabū̃gęs áudrų, po jū̃rą šuoliãvo ant žirgo,
irgi nustójo šviesõs ir mir̃damas ìškvėpė sielą.
Ir Scipiònas, kãro perkū́nas, Kartãginos baubas,
kaulus į žẽmę paguldė, kaip ir̃ koks tar̃nas žemiausias.
Dar prisimiñk ir mókslų bei dailiojo mẽno kūrėjus
ir palydùs helikòniškų Mū̃zų; iš jų̃ tik Homeras
vienas skèptrą užval̃dė, bet nùmirė kaĩp kiti žmonės.
Ir pagaliaũ Demokrìtas, kai jám jau senãtvė prinokus
priminė, jóg atmintiẽs ir prõto jėgà susilpnėjo,
pats savo nóru nùlenkė gálvą ateĩnančiai mirčiai.
Šviesią keliõnę užbaĩgęs, pasìmirė pàts Epikūras,
giminę vìsą žmonių̃ savo gènijum áiškiai pralenkęs
ir aptémdęs visùs, kaip žvaigždès – užtekė̃jusi saulė.
Tu gi vis dár abejóji ir pìktinies mir̃čiai ateinant?
Nors tu regį̃s ir gývas, bet tar̃tum mìręs atrodai,
veltui ámžiaus dãlį didèsnę miegódamas leidi,
net ir budė̃damas kar̃tais knarkì, sapnuõs pasinėręs,
baime tuščià trikdýdamas sàvo nerãmųjį protą
ir suvókt nepajė̃gdamas, kàs tave slẽgia, kai, vargše,
bėdos spáudžia tavè, apsvaigìntą rū̃pesčių marių, –
klaidžioji, síelos svyrãvimų blãškomas, ir̃ nenurimsti".

Si possent homines, proinde ac sentire videntur
Pondus inesse animo quod se gravitate fatiget,
E quibus id fiat causis quoque noscere et unde
Tanta mali tamquam moles in pectore constet,
Haud ita vitam agerent, ut nunc plerumque videmus
Quid sibi quisque velit nescire et quaerere semper
Commutare locum quasi onus deponere possit.
Exit saepe foras magnis ex aedibus ille,
Esse domi quem pertaesumst, subitoque revertit,
Quippe foris nilo melius qui sentiat esse.
Currit agens mannos ad villam praecipitanter,
Auxilium tectis quasi ferre ardentibus instans;
Oscitat extemplo, tetigit cum limina villae,
Aut abit in somnum gravis atque oblivia quaerit,
Aut etiam properans urbem petit atque revisit.
Hoc se quisque modo fugitat, quem scilicet, ut fit,
Effugere haud potis est; ingratis haeret et odit
Propterea, morbi quia causam non tenet aeger;
Quam bene si videat, iam rebus quisque relictis
Naturam primum studeat cognoscere rerum,
Temporis aeterni quoniam, non unius horae,
Ambigitur status, in quo sit mortalibus omnis
Aetas, post mortem quae restat cumque, manenda.
Denique tanto opere in dubiis trepidare periclis
Quae mala nos subigit vitai tanta cupido?
Certa quidem finis vitae mortalibus adstat
Nec devitari letum pote quin obeamus.
Praeterea versamur ibidem atque insumus usque
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.
Sed dum abest quod avemus, id exsuperare videtur
Cetera; post aliud, cum contigit illud, avemus
Et sitis aequa tenet vitai semper hiantis.

Jeigu žmónės visì tiek pàt, kiek mãtomai jaučia
naštą, gyvẽnančią síeloj ir slẽgiančią sąmonę jųjų,
tiek ir príežastis skaũsmo galė́tų supràsti, iš kur ir
tiekos blogýbių kálnas ùžgulė jũjų krūtinę, –
jie anaiptõl gyvéntų kitaĩp, negu mãtom gyvenant,
kai nežìno ko nóri, ir blãškosi nuõlat, ir smelkias
vietą pakeĩsti, tarýtum anàs sunkulỹs palengvė́siąs.
Rūmus dažnaĩ tas savúosius labaĩ ištaigìngus palieka,
kam įkyrė́jo buvóti namiẽ, ir jis vė̃l netikė́tai
grįžta, laukè nesurãdęs taip pàt pagerė́jimo jokio.
Štai vė̃l kũlverščia vãro jis gãliškus árklius į vilą,
tartum pagálbą namáms liepsnójantiems trókšdamas teikti,
o, vos paliẽtęs jų sleñkstį, žiūrė̃k, nusižiovauja garsiai
ir, pasinė́ręs į suñkųjį miẽgą, užúomaršos ieško,
arba ir vė̃l atgaliõs, į miẽstą skubė́damas, lekia.
Taip nuo savę̃s bėginė́ja kiekvíenas ir, áišku, negali
niekur pabė́gti, prieš nórą su ãpmaudu viẽtoje zaukso,
nes ligõs priežastiẽs, palíegęs, suvókti nemoka;
jeigu kaip reĩk ją supràstų, tai, vìską pasáuly palikęs,
stengtųsi prìgimtį jìs daiktũ̃ pirmiáusia suvokti,
nes ne vienõs valandõs čia reĩkalas, õ amžinybė́s:
būklė́n anõn neišvéngiamai tèks mirtingíesiems patekti
ir jojè po mirtiẽs per ámžių ámžius palikti.
Koks pagaliaũ nelémtas geĩsmas ilgiaũ pagyventi
riša mus, veĩsdamas tíek pavójų ir báimės pakelti?
Juk mirtingũjų gyvẽnimo ẽsti ribà nustatyta,
ir iš kìlpos mirtiẽs išsisùkti niẽkas negali.
Dargi, be tõ, vis čia pàt ir čia pàt sukinė́damies nuolat,
nesitikė́kim smagùmų naujũ̃ iš gyvẽnimo gauti.
Štai, kol netùrim, ko nórim, atródo, jog geĩdžiamas daiktas
už kitùs pranašèsnis; jį gãvę, trókštame naujo,
ir tas vienódas gyvẽnimo geĩsmas mus várgina nuolat.

Posteraque in dubiost fortunam quam vehat aetas,
Quidve ferat nobis casus quive exitus instet.
Nec prorsum vitam ducendo demimus hilum
Tempore de mortis nec delibare valemus,
Quo minus esse diu possimus forte perempti.
Proinde licet quot vis vivendo condere saecla;
Mors aeterna tamen nilo minus illa manebit,
Nec minus ille diu iam non erit, ex hodierno
Lumine qui finem vitai fecit, et ille,
Mensibus atque annis qui multis occidit ante.

Koks ateĩsiančių mẽtų likìmas, kàs atsitiks mums,
koks mūsų bùs gyvẽnimo gãlas, to niẽkas nežino.
Kiek ilgaĩ begyvéntumėm, mẽs nepajẽgsim sumažint
nė per nãgo júodymą laĩko, kurs mir̃čiai paskirtas,
kad mirtiẽs glėbyjè trumpiaũ mums lìktų pabūti.
Galima táu gyvẽnimo ámžius kráuti ant amžių,
o vis dėltõ neišvéngiamai láukia mirtìs amžinoji,
ir nebūtỹ tiek pàt ilgaĩ ilsė́sis, kurs šiandien
baigia gyvẽnimo kẽlią, lỹgiai kaĩp ir anas, kurs
mėnesiais, nètgi ir mẽtais anksčiaũ jau bùs pasimirę̃s.

LIBER QVARTVS

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita solo. Iuvat integros accedere fontis
Atque haurire, iuvatque novos decerpere flores
Insignemque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarint tempora Musae;
Primum quod magnis doceo de rebus et artis
Religionum animum nodis exsolvere pergo,
Deinde quod obscura de re tam lucida pango
Carmina, musaeo contingens cuncta lepore.
Id quoque enim non ab nulla ratione videtur;
Nam veluti pueris absinthia taetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Vt puerorum aetas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Absinthi laticem deceptaque non capiatur,
Sed potius tali pacto recreata valescat,
Sic ego nunc, quoniam haec ratio plerumque videtur
Tristior esse quibus non est tractata, retroque
Vulgus abhorret ab hac, volui tibi suaviloquenti
Carmine Pierio rationem exponere nostram
Et quasi musaeo dulci contingere melle,
Si tibi forte animum tali ratione tenere
Versibus in nostris possem, dum percipis omnem
Naturam rerum ac persentis utilitatem.
Atque animi quoniam docui natura quid esset
Et quibus e rebus cum corpore compta vigeret

KETVIRTOJI KNYGA

Per Pijerìdžių laukùs keliáuju takaĩs nepramintais.
Miela, týrą šaltìnį užtìkus, suvìlgyti lūpas;
miela taip pàt, naujų̃, nematýtų gėlių̃ prisiskynus,
sau ant galvõs po tõ užsidė́ti žavìngą vainiką,
kokiu nė víeno žmogaũs smilkinių̃ nepàpuošė Mūzos.
Juk, pirmiáusia, aš kruõpščiai dė́stau dìdįjį mokslą,
dvasią iš príetarų spą́stų visái išláisvint norėdams.
Antra, bandaũ eilėmìs išáiškint miglótą dalyką,
puošdamas kū́rinį žavingumù iš Mū̃zų malónės.
Šitaip, ródosi mán, neprotìngai nebùs padaryta.
Juk kai mažùs vaikùs biauriom mẽtėlėm gýdyti bando,
prieš vaistãžoles dúodant, pãkraštį taũrės aplinkui
patepa vìsą geltóno medaũs skystimù maloniausiu;
jo privilióti ir lū́pas apgãvę, bè įtarimo
geria mažíeji vaikaĩ iki dùgno mẽtėlių skystį
kartųjį; ir̃ anaiptõl neprigáunami jiẽ, tik sveikatą
tokiu būdù ir jėgàs, kurias bùvo prarãdę, grąžina.
Taigi ir àš taip daraũ. Kadángi čia teĩkiamas mokslas
tam pasiródo kartùs, kas jám atsidãvęs nebuvo, —
purtosi jõjo minià, — eilėmìs saldžiomis Pijeridžių
pagrindą mū́sų mókslo išdė́styti táu panorė́jau,
melodìngu medum̃ poèzijos jį̃jį atmiešęs.
Tokiu būdù aš tikiuõsi galė́sią parãginti tavo
dėmesį į̃temptą mū́sų eilė́ms iki tõl išlaikyti,
kol supràsi daiktų̃ visą prigimtį val̃dančius dėsnius.
Taigi po tõ, kai jau prìgimtį dvãsios išáiškinau, — kas ji,
pradai kokiẽ ją sudãro, kaip jì sugyvẽna su kūnu,

Quove modo distracta rediret in ordia prima,
Nunc agere incipiam tibi, quod vementer ad has res
Attinet, esse ea quae rerum simulacra vocamus;
Quae, quasi membranae summo de corpore rerum
Dereptae, volitant ultroque citroque per auras,
Atque eadem nobis vigilantibus obvia mentis
Terrificant atque in somnis, cum saepe figuras
Contuimur miras simulacraque luce carentum,
Quae nos horrifice languentis saepe sopore
Excierunt, ne forte animas Acherunte reamur
Effugere aut umbras inter vivos volitare,
Neve aliquid nostri post mortem posse relinqui,
Cum corpus simul atque animi natura perempta
In sua discessum dederint primordia quaeque.
Dico igitur rerum effigias tenuisque figuras
Mittier ab rebus summo de corpore eorum.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde.

Sed quoniam docui cunctarum exordia rerum
Qualia sint et quam variis distantia formis
Sponte sua volitent aeterno percita motu
Quoque modo possit res ex his quaeque creari,
Nunc agere incipiam tibi, quod vementer ad has res
Principio quoniam mittunt in rebus apertis
Corpora res multae, partim diffusa solute,
Robora ceu fumum mittunt ignesque vaporem,
Et partim contexta magis condensaque, ut olim
Cum teretes ponunt tunicas aestate cicadae,
Et vituli cum membranas de corpore summo
Nascentes mittunt, et item cum lubrica serpens
Exuit in spinis vestem; nam saepe videmus
Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.

kaip, atsiskýrus nuo jõ, subỹra į kū́nus pirmykščius, —
pradedu nū̃n apie taĩ, kas betar̃piškai liẽčia dalyką:
turi daiktaĩ kažką̃, vaizdaĩs ką vadìname jųjų;
nuo pavir̃šiaus daiktų̃ atsiskýrę, lyg plẽvės plonutės,
ten ir šeñ visomìs kryptimìs jie skríeja per orą.
Tie vaizdaĩ, pasiródę mùms ar miẽgant, ar budint,
nuogąstį sùkelia dìdį, keistùs kai pavìdalus matom
tų, kuriẽ be šviesõs amžinõj pasiliẽka tamsybėj;
juos pastebė́ję, siaũbo klaikaũs apimtì atsibundam.
Mes negalvókim tačiaũ, kad ištrū́kt iš gelmių̃ Acheronto
šmė́klos galė́tų ir skríetų nevar̃žomai tárpe gyvųjų,
ar po mirtiẽs dar dalìs kokia mū́sų galė́tų išlikti,
jei tuo pačiù metù sugriautì ir dvasià mūs, ir kūnas —
jau išsiskìrstė kas sáu ir į kū́nus pirmýkščius suskilo.
Taigi tvìrtinu, kàd nuo kū́no bet kókio paviršiaus
švelnū̃s pavìdalai jõ atsìskiria, tar̃tum šešė́liai.
Gali tai nèt bukagal̃vis supràsti be jókio sunkumo.

Štai, jau visàs savýbes išáiškinęs prãdų pirmykščių, —
kas jie tokiẽ, kaip labaĩ pavìdalu skìriasi savo,
kaip, paliestì judė́jimo ámžino, skríeja po erdvę,
kokiu būdù pasidãro iš jų̃ daiktaĩ įvairiausi, —
pradedu nū̃n apie taĩ, kas betar̃piškai liẽčia dalyką.
Taigi, pirmiáusia, nemãža daiktų̃, kaip mãtome aiškiai,
kūnus išléidžia orañ iš savę̃s, dalinaĩ išdraikytus:
randasi dū́mai iš mẽdžių, ugnìs išláisvina karštį;
esama dár iš daliẽs standèsnių: štai, pãvyzdžiui, odą
senąją vìsiškai nùmeta vãsarą švel̃nios cikados,
ar ir veršiùkai užgìmę sàvo plėvẽlę nudrasko,
ar ant dygliũ savo įvalktį mẽta slidžióji gyvatė;
mums pasitáiko matýti dažnaĩ, kaip ant krū́mų šakotų
kabo gyvū́nų anų̃jų šarvaĩ — lakíeji kailiukai.

Quae quoniam fiunt, tenuis quoque debet imago
Ab rebus mitti summo de corpore rerum.
Nam cur illa cadant magis ab rebusque recedant
Quam quae tenvia sunt, hiscendist nulla potestas;
Praesertim cum sint in summis corpora rebus
Multa minuta, iaci quae possint ordine eodem
Quo fuerint, et formai servare figuram,
Et multo citius, quanto minus indupediri
Pauca queunt et sunt in prima fronte locata.
Nam certe iacere ac largiri multa videmus,
Non solum ex alto penitusque, ut diximus ante,
Verum de summis ipsum quoque saepe colorem.
Et vulgo faciunt id lutea russaque vela
Et ferrugina, cum magnis *intenta theatris*
Per malos vulgata trabesque trementia flutant.
Namque ibi consessum caveai subter et omnem
Scaenai speciem, patrum matrumque decorem
Inficiunt coguntque suo fluitare colore.
Et quanto circum mage sunt inclusa theatri
Moenia, tam magis haec intus perfusa lepore
Omnia corrident correpta luce diei.

Ergo lintea de summo cum corpore fucum
Attinet, esse ea quae rerum simulacra vocamus;
Quae quasi membranae vel cortex nominitandast,
Quod speciem ac formam similem gerit eius imago,
Cuiuscumque cluet de corpore fusa vagari.
Mittunt, effigias quoque debent mittere tenvis
Res quaeque, ex summo quoniam iaculantur utraque.
Sunt igitur iam formarum vestigia certa,
Quae vulgo volitant subtili praedita filo
Nec singillatim possunt secreta videri.

Jeigu dãrosi taĩp, tad ir vaĩzdas plonùtis privalo
eiti taip pàt iš daiktų̃, atsiskýręs nuo kū̃no paviršiaus.
Juk iš tiesų̃, kodė̃l ìšnaros, mū̃s paminė́tos, turė́tų
skirtis nuo kū̃nų labiaũ, nei vaizdaĩ, – negalì pasakyti.
Ypač kadángi pavir̃šiuje dáikto daugýbė mažyčių
kū̃nų yrà, kur gãli tvarkà ta pačià, kaip ir buvo,
skirtis nuo jõ, išlaikýdami jõjo pavìdalo bruožus,
tai ir jiems skríeti kur kàs parankiaũ, nes ir kliū́tys mažesnės,
esant visíems praretė́jus ir príekinę ùžimant vietą.
Daugelį mãtom daiktų̃, nuo kurių̃ atsidãlo kūneliai
ne iš vidaũs ir gelmių̃, kaip anksčiaũ pasakýta, bet taipgi
ir iš pavir̃šiaus; spal̃vą dažnaĩ jie apliñkui paskleidžia.
Taip pasitáiko, pãvyzdžiui, kaĩ gelsvà ar raudona,
ar ir tamsèsnė dangà, ištemptà viršum er̃dvo teatro,
plazda nuo vė́jo, stipriaĩ pririštà prie smaigų̃ ir prie tašų.
Liaudį, ant láiptų susė́dusią teñ, kaip ir scènos puikybę
visą, senãtorius ir̃ matronàs, apsireñgusius dailiai, –
visa tai dãžo anóji dangà spalvõm įvairiausiom.
Ir juo siaurèsnė mū́rinė síena apliñkui teatrą,
juo spalvingiaũ atsispiñdi visur̃ blizgesỹs bei puošnumas,
ir šviesojè tada sáulės saikìngoje šỹpsosi viskas.

Jeigu daiktų̃ spalvà *nuo ìšviršės áudinio eina*,
turi daiktaĩ kažką̃, ką vaizdaĩs vadìname jųjų;
jie gi tarýtum plėvė̀ ar žievė̀ pavadìntini esti,
nes ir pavìdalą jiẽ, kaip ir vaĩzdą to dáikto palaiko,
nuo kuriõ atsiskýrę visókiom kryptim̃ klydinė́ja.
Daiktas kiekvíenas taipõgi privãlo ãtvaizdus leisti:
šie, kaip aniẽ, yra atmušamì nuo kū̃no pavir̃šiaus.
Esti, vadìnas, tikraĩ pavìdalų pė̃dsakai aiškūs;
skrieja visur̃, sudarýti iš áudinio plóno ir lengvo,
bet atskiraĩ jie, po víeną, visaĩ neįžiū̃rimi mūsų.

Praeterea omnis odor, fumus, vapor, atque aliae res
Consimiles ideo diffusae rebus abundant,
Ex alto quia dum veniunt intrinsecus ortae,
Scinduntur per iter flexum, nec recta viarum
Ostia sunt, qua contendant exire coortae.
At contra tenuis summi membrana coloris
Cum iacitur, nil est quod eam discerpere possit,
In promptu quoniam est in prima fronte locata.
Postremo speculis in aqua splendoreque in omni
Quaecumque apparent nobis simulacra, necessest,
Quandoquidem simili specie sunt praedita rerum,
Exin imaginibus missis consistere eorum.
Sunt igitur tenues formae rerum his similesque
Effigiae, singillatim quas cernere nemo
Cum possit, tamen assiduo crebroque repulsu
Reiectae reddunt speculorum ex aequore visum,
Nec ratione alia servari posse videntur,
Tanto opere ut similes reddantur cuique figurae.
Nunc age quam tenui natura constet imago
Percipe. Et in primis, quoniam primordia tantum
Sunt infra nostros sensus tantoque minora
Quam quae primum oculi coeptant non posse tueri,
Nunc tamen id quoque uti confirmem, exordia rerum
Cunctarum quam sint subtilia percipe paucis.
Primum animalia sunt iam partim tantula, quorum
Tertia pars nulla possit ratione videri.
Horum intestinum quodvis quale esse putandumst?
Quid cordis globus aut oculi? Quid membra? Quid artus?
Quantula sunt! Quid praeterea primordia quaeque,
Vnde anima atque animi constet natura necessumst?
Nonne vides quam sint subtilia quamque minuta?
Praeterea quaecumque suo de corpore odorem

Kvapas kiekvíenas, be tõ, ir dū́mai, kaitrà, kaip ir kita,
kas panašù, išsilíeja, jaũ būdamì išsisklaidę̀,
nes, atsirãdę vidùj, kol išeĩna takaĩs suraizgytais,
skyla visì pakeliuĩ: nepažį́sta jie tíesiojo kelio,
kupeton kàd sukauptì išsiver̃žt iš kar̃to galė̃tų.
Klodo ploniáusio dažų̃, kurs yrà pavir̃šiuje kū̃no,
sudraskýti nuo kū́no atšókusio niẽkas negali,
nes jis yrà pasirúošęs ir ùžima pìrmąją vietą.
Tie gi pavéikslai visì, kuriuos véidrody gãlim matyti
ar ir vandenyjè, ar pavir̃šiuje blìzgančio dáikto,
primindamì tikrus dáiktus sàvo pavìdalu, turi
būti tikriáusiais vaizdaĩs tų daiktų̃, iš kurių̃ jie ir eina.
Turi, vadìnas, visóki daiktaĩ pavìdalus plonus
ir panašiùs į juos ãtvaizdus; skỹrium matýt jų negali
niekas, tačiaũ dėl apstaũs nenutráukiamo ãtspindžio savo
matomi aĩškiai lygiam̃ pavir̃šiuje véidrodžio bū̃na;
juk ir išlìkti, atródo, negãli jie neatvaizdãvę
su tikslumù ypatìngu daiktų̃ figū̃ràs įvairiausių.
Nū̃n sužinók švelniáusią prìgimtį ãtvaizdo tokio.
Čia, pirmiáusia, atmiñk, atvaizdų̃ kad kū́nai pirminiai
žymiai yrà smulkesnì už vìską, ką mãto mū̃s akys;
tad jie tolì už ribų̃ visų̃ mū́sų pójū̃čių esti.
Bet kad galė́čiau tataĩ įródyti, áiškiai naudinga
tau išklausýti trumpaĩ, koks kū́nų pirmìnių švelnumas.
Daug iš tikrų̃jų pasáuly yrà mažų̃ gyvūnė̃lių:
jų ir trečiõsios daliẽs pamatýti negãlime niekaip.
Taigi kokià vidurių̃ jų dalìs bet kurì turi būti?
Kokio didùmo širdìs ar akìs, ir nariaĩ paskiri jų?
Kaip turi bū́ti mažì! O visì jų prãdai pirmykščiai?
Sielos ir dvãsios savýbės privãlo iš kur̃ atsirasti?
Argi nesuprantì, kokiẽ jie laibì ir smulkùčiai?
Esti, be tõ, daiktų̃, kur stìprų kvãpą išleidžia,

Exspirant acrem, panaces, absinthia taetra,
125 Habrotonique graves et tristia centaurea,
Quorum unum quidvis leviter si forte duobus
126a Attigeris digitis, foedum servabis odorem.

* * *

Quin potius noscas rerum simulacra vagari
Multa modis multis nulla vi cassaque sensu?
Sed ne forte putes ea demum sola vagari,
130 Quaecumque ab rebus rerum simulacra recedunt,
Sunt etiam quae sponte sua gignuntur et ipsa
Constituuntur in hoc caelo, qui dicitur aer,
135 Quae multis formata modis sublime feruntur.
133 Vt nubis facile interdum concrescere in alto
Cernimus et mundi speciem violare serenam,
136 Aera mulcentis motu. Nam saepe Gigantum
Ora volare videntur et umbram ducere late,
Interdum magni montes avulsaque saxa
Montibus anteire et solem succedere praeter,
140 Inde alios trahere atque inducere belua nimbos.
Nec speciem mutare suam liquentia cessant
Et cuiusque modi formarum vertere in oras.
168 Praeterea modo cum fuerit liquidissima caeli
Tempestas, perquam subito fit turbida foede,
170 Vndique uti tenebras omnis Acherunta rearis
Liquisse et magnas caeli complesse cavernas,
Vsque adeo taetra nimborum nocte coorta
Impendent atrae Formidinis ora superne;
Quorum quantula pars sit imago dicere nemost
175 Qui possit neque eam rationem reddere dictis.
143 Nunc ea quam facili et celeri ratione genantur
Perpetuoque fluant ab rebus lapsaque cedant
144a Percipe, ne coeptes nostris diffidere dictis.

pavyzdžiui, nórs ir karčióji mẽtėlė aĩ panacėja,
kietis kvapùsis taipõgi, kraujãžolės aĩtrūs lapeliai;
jeigu iš jų̃ bet kurį̃ ir nežymiai dviem pir̃štais paliesi,
kvapas biaurùsis vis víen ilgaĩ dar laikýsis ant rankos.

* * *

Argi netèks pripažint, kad daiktų̃ atvaizdaĩ įvairiausi
skrieja, bet jiẽ be jėgų̃ ir jausmáms neprieĩnami mūsų?
Tu tik kar̃tais nepamanýk, kad érdvėje skríeja
tokios tik šmė̃klos daiktų̃, kuriõs nuo daiktų̃ atsiskyrė:
esama dár ir tokių̃, kur gãli savaime užgimti
ir susikùrt dangujè, kurį óro vadìname erdve.
Jie, įvairiàs sudarýdami fòrmas, lẽkia į viršų:
matome kar̃tais aukštýbėse dẽbesis gur̃gulu virstant;
temdo dẽbesys tiẽ pasáulio giẽdrąjį veidą
ir judesiaĩs savo švel̃nina órą. Dažnaĩ pasirodo,
kad milžinaĩ tenai lẽkia, plačiáusią ū̃ksmę pakloję,
ar didelì kalnaĩ, nuo kalnų̃ atitrū̃kusios uolos
slenka pro šãlį žemỹn ir témdo spindė̃jimą saulės.
Įkandin dẽbesys rìtasi, pãbaisos tar̃tum nelabos,
ir skleisdamíesi nuõlat pakeĩčia pavìdalą savo,
pameta víeną apýbraižą, sùkuria añtrą, kitokią.
Bū̃klė tuo tárpu dangaũs, ką tik spinduliãvusio skaisčiai,
keičias ū̃miaĩ ir išsỹk audrìnga tamsà apsiniaukia
taip, kad tù pasakýtum, jóg Acheròntas paniurę̃s
atsiuntė čiõn visą tam̃są ir érdvę dangaũs ja pripildė.
Štai kokį niaũrųjį siaũbą įdíegia visur̃ baisingiausias
sangrū̃dis tų̃ debesų̃, iš dangaũs aukštýbių nukarę̃s.
Bet kelintà dalė̃lė to dẽbesio ãtvaizdas esti,
nei to aptar̃ti, nei žõdžiais išréikšti niẽkas negali.
Nū̃n sužinók, kaip lengvaĩ ir kaip greĩt vaizdaĩ tie užgimsta
ir kaip jie ìšteka iš daiktų̃ bei atsìskiria nuolat;
tik nepradė̃k tu žõdžiais manaĩs nepasitikė́ti.

Semper enim summum quicquid de rebus abundat,
Quod iaculentur. Et hoc alias cum pervenit in res,
Transit, ut in primis vestem. Sed ubi aspera saxa
Aut in materiam ligni pervenit, ibi iam
Scinditur, ut nullum simulacrum reddere possit.
At cum splendida quae constant opposta fuerunt
Densaque, ut in primis speculum est, nil accidit horum.
Nam neque, uti vestem, possunt transire, neque autem
Scindi; quam meminit levor praestare salutem.
Quapropter fit ut hinc nobis simulacra redundent.
Et quamvis subito quovis in tempore quamque
Rem contra speculum ponas, apparet imago;
Perpetuo fluere ut noscas e corpore summo
Texturas rerum tenuis tenuisque figuras.
Ergo multa brevi spatio simulacra genuntur,
Vt merito celer his rebus dicatur origo.
Et quasi multa brevi spatio summittere debet
Lumina sol, ut perpetuo sint omnia plena,
Sic ab rebus item simili ratione necessest
Temporis in puncto rerum simulacra ferantur
Multa modis multis in cunctas undique partis;
Quandoquidem speculum quocumque obvertimus oris,
Res ibi respondent simili forma atque colore.
Nunc age, quam celeri motu simulacra ferantur
Et quae mobilitas ollis tranantibus auras
Reddita sit, longo spatio ut brevis hora teratur,
In quem quaeque locum diverso numine tendunt,
Suavidicis potius quam multis versibus edam;
Parvus ut est cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor in aetheriis dispersus nubibus Austri.
Principio persaepe levis res atque minutis
Corporibus factas celeris licet esse videre.

Daikto kiekvíeno pavir̃šiuj yrà kažko tókio nemaža,
kas atsidãlo į šãlį; ir taĩ, kai tik kìtą sutinka
daiktą, kaip, pãvyzdžiui, áudinį, tókį pérveria kiáurai;
bet kai sutiñka ar ãkmenį kíetą, ar mẽdį, suskyla
taip, kad negãli jau ãtvaizdo kìto po tõ sudaryti.
Jeigu kelỹ pasitáiko koks dáiktas blizgą̃s ar standus kiek,
pavyzdžiui, véidrodis, — niẽko tadà panašaũs neįvyksta:
nei prasiskver̃bti negãli, tarýtum per áudinį kokį,
nei susiskáldyti: dìdelę kliū́tį lygùmas sudaro.
Štai dėl kokiõs priežastiẽs vaizdaĩ tie iš teñ į mus eina.
Jeigu bet kókiu laikù pastatýsi kókį nors daiktą
priešais véidrodį, tuõ pat metù ir jo ãtšvaitas rasis.
Taigi supràsk, kad iš kū́no pavir̃šiaus be pértrūkio slenka
daikto plonì audiniaĩ ir plonùčiai pavìdalai jojo.
Daugel vaizdų̃ tuo būdù čia víenu metù atsiranda,
taigi tùrime téisę sakýti juos greĩtai užgimstant;
ir panašiaĩ kaip per víeną akìmirką sáulė privalo
daugelį léist spindulių̃, kad vìskas apliñkui sušvistų,
lygiai taip pàt iš daiktų̃ vienu mìrksniu akiẽs turi eiti
daugel vaizdų̃ kryptim̃ įvairiõm ir iš visų šonų,
ir visókiais keliaĩs į šalìs pasiskleĩsti visokias, —
juk jei véidrodį mẽs visaĩp vartýti pradėsim,
daiktus visùs jis atmùš ir išsáugos jų spal̃vą bei formą.
Nū̃n gi, kaip greĩt ir kaĩp paslankiaĩ vaizdaĩ tieji juda,
koks jų vikrùmas tadà, kai per slúoksnius óro plaujoja,
mirksniu víenu galė́dami ìlgą keliõnę atlikti,
vietą bet kókią pasíekt, kur kokiẽ skatuliaĩ juos patraukia, —
aiškinsiu nè gausiomìs, tiktaĩ saldžiomìs eilėmis tau.
Gulbės trumpóji giesmẽ aną klýkesį gérvių pralenkia,
debesysè kurs aukštaĩ pasigir̃sta, kai pàpučia Austras.
Taigi, pirmiáusia, lengvíeji daiktaĩ, sudėtì iš mažyčių
kūnų, greĩti didèsni, kaip dáiktas kitóks kuris, turi.

In quo iam genere est solis lux et vapor eius,
Propterea quia sunt e primis facta minutis,
Quae quasi cuduntur perque aeris intervallum
Non dubitant transire sequenti concita plaga.
Suppeditatur enim confestim lumine lumen,
Et quasi protelo stimulatur fulgere fulgur.
Quapropter simulacra pari ratione necesse est
Immemorabile per spatium transcurrere posse
Temporis in puncto, primum quod parvula causa
Est procul a tergo quae provehat atque propellat,
Quod superest, ubi tam volucri levitate ferantur,
Deinde quod usque adeo textura praedita rara
Mittuntur, facile ut quasvis penetrare queant res
Et quasi permanare per aeris intervallum.
Praeterea siquae penitus corpuscula rerum
Ex altoque foras mittuntur, solis uti lux
Ac vapor, haec puncto cernuntur lapsa diei
Per totum caeli spatium diffundere sese,
Perque volare mare ac terras caelumque rigare,
Quid quae sunt igitur iam prima fronte parata,
Cum iaciuntur et emissum res nulla moratur?
Quone vides citius debere et longius ire
Multiplexque loci spatium transcurrere eodem
Tempore quo solis pervulgant lumina caelum?
Hoc etiam in primis specimen verum esse videtur,
Quam celeri motu rerum simulacra ferantur,
Quod simul ac primum sub diu splendor aquai
Ponitur, extemplo caelo stellante serena
Sidera respondent in aqua radiantia mundi.
Iamne vides igitur quam puncto tempore imago
Aetheris ex oris in terrarum accidat oras?
Quare etiam atque etiam mitti fateare necessest

Saulės šviesà kaip ir jõs kaitrà turi čioñ priklausyti,
nes jos sudė́tos yrà iš smulkiáusių kū̃nelių pirminių:
daužosi, tar̃tum, jie víens su kitù, kai skreñda per orą,
lekia negaišdamì, paskesnì, mat, juos skãtina smū̃giais:
taip spinduliaĩ vienu mìrksniu põ spindulių̃ atsiranda,
seka žaibaĩ po žaibų̃, ir víenas jų skãtina kitą.
Taip ir vaizdaĩ būdù panašiù bū̃tinaĩ gali perskrist
neišmatúojamą tõlį per laĩko akìmirką vieną,
dargi labiáusiai todė̃l, kad jíems ir mažiáusio pakanka
akstino, kàd iš paskõs pastū̃mė́tų ir výtų į tolį,
jeigu, be tõ, ir į príekį taip greĩtai jie sùgeba lė̃kti,
ir pagaliaũ dar todė̃l, kad jų̃ audinỹs itin retas,
kliū̃tis kelỹ įvairiàs nugalė́t be sunkùmų pajė́gūs
ir prasiskver̃bti visur̃, kur patiñka, berìbėje erdvė̃j.
Jeigu kū̃neliai daiktų̃ iš slaptų̃jų gelmių̃ turi galią
lauk išsiver̃žt ir lė̃kti būdù panašiù, kaip ir saulės
spinduliaĩ ar kaitrà, išsíver̃žę laukañ, be delsimo
dangiškąį skliaũtą apgaũbia, srovè išsilíeję plačiausia,
pasklisdamì ir po jū́ras visàs, ir po žẽmę bei dangų, —
ką pasakýsi dėl kū́nų tokių̃, kurie ùžima pirmą
vietą ir lė̃kti yrà pasireñgę, kai niẽkas nekliudo?
Ar nemataĩ, kad žỹmiai greičiaũ jie skrìsti privalo
ir per érdvę nulė̃kti žỹmiai toliaũ per tą laiką,
per kurį sklin̄da sáulės šviesà skliautù dangiškuoju.
Štai kas, pirmiáusia, atródo, be tõ, įródymas tikras,
kokiu greičiù vaizdaĩ daiktų̃ judė́dami skuba:
jei po žvaigždė́tu dangum̃ tu iñdą vandeñs pastatysi
sklidiną, atsispindė̃s tuojaũ dangùs jame giẽdras,
ir žvaigždýnų šviesà sublizgė̃s pavir̃šiuje indo.
Argi tu dár nemataĩ pagaliaũ, kaip greĩt pasirodo
vaizdas iš áukšto dangaũs ir žẽmės ribàs kaip pasiekia?
Taigi kartóju aš dár, jog bū̃tina táu pripažinti

Corpora quae feriant oculos visumque lacessant.
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores;
Frigus ut a fluviis, calor ab sole, aestus ab undis
Aequoris, exesor moerorum litora circum.
Nec variae cessant voces volitare per auras.
Denique in os salsi venit umor saepe saporis,
Cum mare versamur propter, dilutaque contra
Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
Vsque adeo omnibus ab rebus res quaeque fluenter
Fertur et in cunctas dimittitur undique partis,
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi,
Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper
Cernere odorari licet et sentire sonare.
Praeterea quoniam manibus tractata figura
In tenebris quaedam cognoscitur esse eadem quae
Cernitur in luce et claro candore, necessest
Consimili causa tactum visumque moveri.
Nunc igitur si quadratum temptamus et id nos
Commovet in tenebris, in luci quae poterit res
Accidere ad speciem quadrata, nisi eius imago?
Esse in imaginibus quapropter causa videtur
Cernendi neque posse sine his res ulla videri.
Nunc ea quae dico rerum simulacra feruntur
Vndique et in cunctas iaciuntur didita partis.
Verum nos oculis quia solis cernere quimus,
Propterea fit uti, speciem quo vertimus, omnes
Res ibi eam contra feriant forma atque colore.
Et quantum quaeque ab nobis res absit, imago
Efficit ut videamus et internoscere curat.
Nam cum mittitur, extemplo protrudit agitque
Aera qui inter se cumque est oculosque locatus,
Isque ita per nostras acies perlabitur omnis

pradų skridìmą, – akìs jie užgãvę sužãdina žiūrą.
Taip ir kvapaĩ visuomèt iš daiktų̃ tam tikrų̃ išsilieja,
lygiai kaip šal̃tis iš ùpių, iš sáulės kaitrà, ir mūša iš
jūros sūriõs, kur pakránčių ribàs apliñkui išėda;
taip nesiliáuja skrajóję pavė́jui garsaĩ įvairiausi;
sūriojo skõnio drėgmě̃ dažnaĩ suvìlgina lūpas,
kai mes eĩnam pajū́riu; jéigu pamãtome ruošiant
metė́lių añtpilą, sàvo burnõj tuoj pajuñtam kartumą.
Tokiu būdù iš visókių daiktų̃ daiktaĩ įvairiausi
visomìs kryptimìs ir visur̃ tolỹdžio srovena;
tas jų tekė́jimas vỹksta be pértrūkio, bè sustojimo,
nes visadõs mums pajùsti ką nórs yra próga ir galim
viską matýti, užúosti – ar vìską, kas skam̃ba – girdė́ti.
Ir figūrà kadángi rañkom lytė́ta patamsiais
gali bū́t atpažìnta, jog jì tokia pàt, kaip ir dieną,
visiškai šviẽsią, mãtoma, – líeka mùms tik sutikti,
kad ir žiūrà, ir lietìmas būdù tuo pačiù atsiranda.
Nūn gi, jéi patámsiais liesdamì ketvirtaĩnį,
juntame tókį jį̃ ẽsant, tai kókį mes gãlime dieną
įspūdį gáut akimìs, jei nè to patiẽs ketvirtainio?
Rodosi, atvaizduosè priežastìs mūs regė́jimo glū̃di,
ir be anų̃ negalė́sime jókio dáikto matyti.
Tad tie vaizdaĩ paminė́tų daiktų̃ visur̃ visą laiką
skrieja ir̃ lė̀kdamì kryptim̃ įvairiom̃ išsisklaido.
Ir iš tiesų̃: kadángi matýt vienomìs akimis mes
galime, tàd ir išeĩna, kad teñ tik, kur kreĩpiame žvilgsnį,
mū́sų užgáuna akìs ir spalvà, ir pavìdalas daikto.
Vaizdas padãro, kad gãlime núotolį dáikto suvokti,
kiek jis nuo mū́sų atstù, ir vaĩzdas pažìnti jį leidžia;
juk, pasitráukęs nuo dáikto, jis tùčtuojau stùmia ir varo
orą, kurìs tarp akių̃ mūs ir jõ paties ùžima erdvę;
visas tas óras tadà kiauraĩ per akìs mūs prasmunka

Et quasi perterget pupillas atque ita transit.
Propterea fit uti videamus quam procul absit
Res quaeque. Et quanto plus aeris ante agitatur
Et nostros oculos perterget longior aura,
Tam procul esse magis res quaeque remota videtur.
Scilicet, haec summe celeri ratione geruntur,
Quale sit ut videamus et una quam procul absit.
Illud in his rebus minime mirabile habendumst,
Cur, ea quae feriant oculos simulacra videri
Singula cum nequeant, res ipsae perspiciantur.
Ventus enim quoque paulatim cum verberat et cum
Acre fluit frigus, non privam quamque solemus
Particulam venti sentire et frigoris eius,
Sed magis unorsum, fierique perinde videmus
Corpore tum plagas in nostro tamquam aliquae res
Verberet atque sui det sensum corporis extra.
Praeterea lapidem digito cum tundimus, ipsum
Tangimus extremum saxi summumque colorem,
Nec sentimus eum tactu, verum magis ipsam
Duritiem penitus saxi sentimus in alto.
Nunc age, cur ultra speculum videatur imago
Percipe; nam certe penitus semota videtur.
Quod genus illa foris quae vere transpiciuntur,
Ianua cum per se transpectum praebet apertum,
Multa facitque foris ex aedibus ut videantur.
Is quoque enim duplici geminoque fit aere visus.
Primus enim citra postes tum cernitur aer,
Inde fores ipsae dextra laevaque sequuntur,
Post extraria lux oculos perterget et aer
Alter, et illa, foris quae vere transpiciuntur.
Sic ubi se primum speculi proiecit imago,
Dum venit ad nostras acies, protrudit agitque

ir, tik paliẽtęs, tarýtum, vyzdžiùs, tuo būdù prasiskverbia.
Taip ir išeĩna, kad núotolį dáikto kiekvíeno nuo mūsų
matome áiškiai. Juo vãromo óro kiekýbė didesnė,
juo didèsnė tįsà srovẽs, kur akìs mūs paliečia,
tuo ir nutõlęs labiaũ mums dáiktas kiekvíenas atrodo.
Visa tai, áišku, įvỹksta greičiù nepàprastu, taigi
mes ir dáiktą iš kar̃to pamãtom, ir núotolį jojo.
Atveju šiuõ stebėtis nereĩkia, kodė̃l gi, kai matom
daiktus pačiùs, tuo metù vis dė̀ltõ atskiraĩ nebegalim
pamatýt jų vaizdų̃, kur regė̃jimą pàlietė mūsų:
taip, kada vė̃jas mus ver̃čia paliñkt ar šal̃tis žvarbusis
apsupa mùs, tadà niekuomèt nepavỹksta pajusti
skyrium to vė̃jo ar šal̃čio dalė̃lių, tik vìsumą jųjų
juntame tuõ metù ir mãtome, jógei mūs kūne
smūgiai tarýtum užgìmsta, jėgà kažkokià pašalinė
muša mus, tuõ duodamà savo kū́no jutìmą iš oro.
Kai, toliaũ, kokį ãkmenį pàstumiam sàvo pirštu, tai
liečiame ìšorę jõ ir nudãžymą jõ išorinį,
gi lietimù to nudãžymo mẽs nepajùntame, vien tik
juntame gilumojè akmeñs to pàtį kietùmą.
Nū̃n sužinók, kodė̃l už véidrodžio ãtvaizdą matom:
jis iš tikrų̃jų atródo giliaĩ įtráuktas į vidų.
Būna kažkaĩp panašù, kai už dùrų ẽsančius daiktus
matome, jéi atidãro durìs ir regė̃jimas laisvas
darosi: daũg iš namų̃ matýti laukè tada galim.
Vyksta mãtymas tàs dė̃l óro dvìgubo sluoksnio:
regime mẽs, visų pir̃m, šiapus dùrų ẽsantį orą,
tuoj iš kairẽs bei iš dešinẽs paryškė̃ja ir durys;
tik jau paskuĩ išorìnė šviesà ir óras naujasis
mūs paliẽčia akìs, po tõ – ir laukè kas matyti.
Taip, kai tik ãtvaizdas véidrodyje iš pradžių̃ atsispiñdi,
siekdamas mū́sų akių̃, prieš savè jis stùmia ir varo

Aera qui inter se cumquest oculosque locatus,
Et facit, ut prius hunc omnem sentire queamus
Quam speculum. Sed ubi speculum quoque sensimus ipsum,
Continuo a nobis in eum quae fertur imago
Pervenit et nostros oculos reiecta revisit,
Atque alium prae se propellens aera volvit,
Et facit ut prius hunc quam se videamus, eoque
Distare ab speculo tantum semota videtur.
Quare etiam atque etiam minime mirarier est par,
Quod similis ratiost rerum quas ianua monstrat
Illis quae reddunt speculorum ex aequore visum,
Aeribus binis quoniam res confit utraque.
Nunc ea quae nobis membrorum dextera pars est,
In speculis fit ut in laeva videatur eo quod
Planitiem ad speculi veniens cum offendit imago,
Non convertitur incolumis, sed recta retrorsum
Sic eliditur, ut siquis, prius arida quam sit
Cretea persona, allidat pilaeve trabive,
Atque ea continuo rectam si fronte figuram
Servet et elisam retro sese exprimat ipsa.
Fiet ut, ante oculus fuerit qui dexter, ut idem
Nunc sit laevus, et e laevo sit mutua dexter.
Fit quoque de speculo in speculum ut tradatur imago,
Quinque etiam aut sex ut fieri simulacra suerint.
Nam quaecumque retro parte interiore latebunt,
Inde tamen, quamvis torte penitusque remota,
Omnia per flexos aditus educta licebit
Pluribus haec speculis videantur in aedibus esse.
Vsque adeo e speculo in speculum translucet imago,
Et cum laeva data est, fit rursum ut dextera fiat,
Inde retro rursum redit et convertit eodem.
Quin etiam quaecumque latuscula sunt speculorum

orą, kuris tarp akių̃ mūs ir jõ paties ùžima erdvę,
taip padarýdamas, jógei greičiaũ jį vìsą pajuntam,
nei patį véidrodį. Bèt kai ir véidrodį mẽs pastebėsim,
atvaizdas vìsas, iš mū́sų einą̃s, jį nedel̃siant pasiekia
ir, atsimùšęs, tuojaũ į regė̃jimą mū́sų sugrį̃žta,
naują jis srõvę rìtina óro, varýdamas priešais,
taip padarýdamas, kàd jį anksčiaũ, negu ãtvaizdą matom:
jis todėl véidrody mùms atródo, kiek reĩkia, nutolęs.
Taigi, kartóju aš dár, nė kíek neprivãlom stebėtis,
jog panašiaĩ kaip mẽs pro durìs pamãtome daiktus,
taip ir ãtvaizdą mãtome, àtmuštą véidrodžio lygio,
nes, kaip teñ, taip ir čià, tai óras dvejópas padaro.
Kūno gi dãlys, toliaũ, kurias tùrim po dẽšinei savo,
veidrody ẽsančios ìš kairẽs visadà mums atrodys:
nes, kai vaizdaĩ, eidamì, lygiamè atsispiñdi paviršiuj,
nepasikeĩtę jie niẽkaip sugrį̃žti negãli, bet tiesiai
varomi bū̃na atgal̃, kaip kad, pãvyzdžiui, mólinė kaukė,
kai neišdžiū́vusią treñksime ją̃ į stul̃pą ar rąstą;
jeigu apýbraižą sẽną jinaĩ išlaikýtų, turė̃tų
tuoj po to dū̃žio nedel̃siant patì išvirkščià apsiversti:
jos dešinióji akìs kairià čia pavir̃s, o kairioji
kur buvo bùvus prieš taĩ, dabar bùs iš dẽšinio šono.
Būna ir taĩp, kad, iš véidrodžio eĩdamas véidrodin, vaizdas
penketą ãtspindžių, kaì kada nèt ir šẽšetą, duoda.
Tokiu būdù, tie daiktaĩ, namũ̃ vidurỹ kurie esti,
nors ir giliaĩ paslėptì jie bū́tų kampuõs nuošaliausiuos,
mums pasiródyt ir sàvo buvìmą namuõs atidengti
gali, kai kẽlią vingiúotą per véidrodžių eĩlę nueina.
Taip atsimùšdamas eĩna iš véidrodžio véidrodin vaizdas:
būdamas čià iš kairẽs, jis teñ dešinẽj atsiranda
ir, atsigrę̃žęs, čia vẽl pasiródo bū́klėj pirmykštėj.
Mažą to: jéi iš dalẽlių sudė̃tas véidrodis tokio

Assimili lateris flexura praedita nostri,
Dextera ea propter nobis simulacra remittunt,
Aut quia de speculo in speculum transfertur imago,
Inde ad nos elisa bis advolat, aut etiam quod
Circum agitur, cum venit, imago propterea quod
Flexa figura docet speculi convertier ad nos.
Indugredi porro pariter simulacra pedemque
Ponere nobiscum credas gestumque imitari
Propterea quia, de speculi qua parte recedas,
Continuo nequeunt illinc simulacra reverti;
Omnia quandoquidem cogit natura referri
Ac resilire ab rebus ad aequos reddita flexus.
Splendida porro oculi fugitant vitantque tueri.
Sol etiam caecat, contra si tendere pergas,
Propterea quia vis magnast ipsius, et alte
Aera per purum graviter simulacra feruntur
Et feriunt oculos turbantia compósituras.
Praeterea splendor quicumque est acer adurit
Saepe oculos ideo quod semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quae gignunt insinuando.
Lurida praeterea fiunt quaecumque tuentur
Arquati, quia luroris de corpore eorum
Semina multa fluunt simulacris obvia rerum,
Multaque sunt oculis in eorum denique mixta,
Quae contage sua palloribus omnia pingunt.
E tenebris autem quae sunt in luce tuemur
Propterea quia, cum propior caliginis aer
Ater init oculos prior et possedit apertos,
Insequitur candens confestim lucidus aer,
Qui quasi purgat eos ac nigras discutit umbras
Aeris illius. Nam multis partibus hic est
Mobilior multisque minutior et mage pollens.

išlinkio, kaĩp mes išliñkusį mãtome sãvąjį šoną,
veidrodis tóks mums grąžìna teisìngai sudė̃tą paveikslą
ar tai todė̃l, kad, iš véidrodžio eĩdamas véidrodin, vaizdas
mus tik pasíekia po tõ, kai atsìmušė véidrodžiuos dukart,
ar tai, gal bū́t, ir todė̃l, kad eĩdamas sùkas ir grį́žta
vaizdas į mùs, jau ìšlinkį véidrodžio tõ pakartoję̃s.
Mums atródo taip pàt, kad vaizdaĩ su mumìs kartu eina,
kad ir žingsniúoja kartù, ir pamė̃gdžioja jùdesius mū́sų,
ir tai todė̃l, kad véidrodžio tóji dalìs, nuo kurios mes
kiek pasitráukėm, nustója atmùšti ir sių̃sti mums vaizdus:
visa atšókti atgál nuo daiktų̃ prigimtìs pati verčia
ir atsimùšti kampù tuo pačiù, kokiu bùvo nukritę̃.
Vengia daiktų̃ mū́sų ãkys blìzgančių ir̃ nuo jų̃ bėga.
Akina sáulė tavè, kai į ją̃ nesiliáuji žiūrė́jęs,
nes ir jėgà jos pačiõs nemažà, ir aukštýbėj per orą
tyrąjį skreñda vaizdaĩ jos, po tõ ir akìs mū́s užgauna
smarkiai, kartù visą áudinį jų̃ sužalódami sunkiai.
Dargi dažnaĩ blizgesỹs kiekvíenas stiprèsnis žaloja
mū́sų akìs todė̃l, kad ugniẽs turi sė́klų nemaža,
ir, į akìs jos patèkdamos, sùkelia dìdelį skausmą.
Tam, kuris geĨtlige ser̃ga, atródo geltóna, į ką tik
jis pažiū̃rės, nes iš kū́no jo daũg geltonùmo sė́klelių
srū̃va, kuriõs tučtuojaũ ir bė́ga prie váizdo daiktinio;
ir pagaliaũ akysè jo nemãža tokių̃ įmaišyta,
kur paliẽtusios dáiktą ãtspalvį bal̃svą palieka.
Iš tamsumõs pamatýti gãlime àpšviestus daiktus,
nes iš pradžių̃ artimiáusio apliñkinė óro tamsybė
skverbias į mū́sų atmérktas akìs ir àpsemia jąsias.
Seka tačiaũ baltutė̃lis, rỹškiai švỹtintis oras
ir mū́s akìs tuoj apvãlo, išvýdamas óro tamsesnio
juodą šešė̃lį. Juk daũg už anã yra šitas judresnis,
žymiai plonèsnis ir daũg galingèsnę jė̃gą parodo.

Qui simul atque vias oculorum luce replevit
Atque patefecit, quas ante obsederat aer
Ater, continuo rerum simulacra sequuntur,
Quae sita sunt in luce, lacessuntque ut videamus.
Quod contra facere in tenebris e luce nequimus
Propterea, quia posterior caliginis aer
Crassior insequitur, qui cuncta foramina complet
Obsiditque vias oculorum, ne simulacra
Possint ullarum rerum coniecta movere.
Quadratasque procul turris cum cernimus urbis,
Propterea fit uti videantur saepe rotundae,
Angulus obtusus quia longe cernitur omnis,
Sive etiam potius non cernitur ac perit eius
Plaga nec ad nostras acies perlabitur ictus,
Aera per multum quia dum simulacra feruntur,
Cogit hebescere eum crebris offensibus aer.
Hoc ubi suffugit sensum simul angulus omnis,
Fit quasi ut ad tornum saxorum structa tuantur,
Non tamen ut coram quae sunt vereque rotunda,
Sed quasi adumbratim paulum simulata videntur.
Vmbra videtur item nobis in sole moveri
Et vestigia nostra sequi gestumque imitari;
Aera si credis privatum lumine posse
Indugredi, motus hominum gestumque sequentem.
Nam nil esse potest aliud nisi lumine cassus
Aer id quod nos umbram perhibere suemus.
Nimirum, quia terra locis ex ordine certis
Lumine privatur solis quacumque meantes
Officimus, repletur item quod liquimus eius,
Propterea fit uti videatur, quae fuit umbra
Corporis, e regione eadem nos usque secuta.
Semper enim nova se radiorum lumina fundunt

Kai tik akių̃ takùs šviesà jis sàvo užpildo
ir išvãlo vietàs, kuriosè anksčiaũ buvo juodas
oras, tuojaũ pasiródo ir àpšviesto dáikto kiekvieno
vaizdas, kurs érzina mū́sų akìs, – ir mes mãtome daiktą.
Ir atvirkščiaĩ, iš šviesõs į patámsį žiūrė́dami, nieko
mes pamatýti negãlime, nès šito támsiojo rūko
oras tiršt̀esnis ir kiáurymes tuõj savim̃ jis užpildo;
jam čia užẽmus akių̃ takùs, joks ãtvaizdas daikto
mūsų regė́jimo érzinti, liẽsdamas, niẽkaip negali.
Keturkampiùs kai iš tólo miẽsto pamãtome bokštus,
mums jie todė̃l apskritì dažnaĩ pasiródyti gali,
kad tolumõj tartum bùkas atródo kam̃pas kiekvienas,
ar, net tikriaũ, ir visái jis nemãtomas: nès visi dingsta
postūmiai jõ, ir smū̃giai jo mū́sų akių̃ nepasiekia;
juk, kol skreñda vaizdaĩ per óro stórąjį sluoksnį,
smūgiai óro dažnų̃ kliuvinių̃ verčiamì susilpnėti.
Taigi, pabė́gant visíems kampáms nuo pójūčių mūsų,
pastatas ìš akmenų̃ nutẽkintų tar̃tum atrodo;
jei ir ne tóks, kaip artì pastataĩ tikraĩ apvalainiai,
tai panašùs į juõs maždaũg apýbraižom savo.
Lygiai taip pàt ir sáulėje mū́sų šešė́lis, atrodo,
juda ir sẽka mumìs, ir pamė́gdžioja jùdesius mūsų,
jeigu manaĩ, kad óras, netẽkęs šviesõs, visgi gali
žengti ir jùdesius tókius, kaip ẽsti žmonių̃, pakartoti:
tai, ką šešė́liu įprãtom vadìnti, ar gãli kitu kuo
būti, kaip víen tik óru, kurìs jau šviesõs nebeteko.
Taip iš tikrų̃jų yrà, nes láipsniais žẽmė netenka
saulės šviesõs tenaĩ, kur mẽs eidamì ją užstojam,
o toje viẽtoj, iš kur̃ pasitráukiame, jõs prisipildo.
Taigi atródo todė̃l, kad, mùs besivýdamas, paskui
bėga šešė́lis, kurį̃ mes kū́nu padãrėme savo.
Juk amžinaĩ vis naujà spinduliúota šviesà išsilieja,

Primaque dispereunt, quasi in ignem lana trahatur.
Propterea facile et spoliatur lumine terra,
Et repletur item nigrasque sibi abluit umbras.
Nec tamen hic oculos falli concedimus hilum.
Nam quocumque loco sit lux atque umbra tueri
Illorum est. Eadem vero sint lumina necne,
Vmbraque quae fuit hic eadem nunc transeat illuc,
An potius fiat paulo quod diximus ante,
Hoc animi demum ratio discernere debet,
Nec possunt oculi naturam noscere rerum.
Proinde animi vitium hoc oculis adfingere noli.
Qua vehimur navi, fertur, cum stare videtur;
Quae manet in statione, ea praeter creditur ire.
Et fugere ad puppim colles campique videntur,
Quos agimus praeter navem velisque volamus.
Sidera cessare aetheriis adfixa cavernis
Cuncta videntur, et assiduo sunt omnia motu,
Quandoquidem longos obitus exorta revisunt,
Cum permensa suo sunt caelum corpore claro.
Solque pari ratione manere et luna videtur
In statione, ea quae ferri res indicat ipsa.
Exstantesque procul medio de gurgite montes,
Classibus inter quos liber patet exitus ingens,
Insula coniunctis tamen ex his una videtur.
Atria versari et circumcursare columnae
Vsque adeo fit uti pueris videantur, ubi ipsi
Desierunt verti, vix ut iam credere possint
Non supra sese ruere omnia tecta minari.
Iamque rubrum tremulis iubar ignibus erigere alte
Cum coeptat natura supraque extollere montis,
Quos tibi tum supra sol montis esse videtur
Comminus ipse suo contingens fervidus igni,

buvusi diñgsta tuo tárpu lyg vìlna, kur teñpia per ugnį.
Žemė todė̃l taip lengvaĩ ir neteñka šviesõs, ir iš naujo
renkasi jõs, ir visùs nusivãlo juodúosius šešėlius.
Visgi nemãnome, kàd mūsų ãkys bent kíek apsiriktų,
nes pamatýti, kur ùžėmė viẽtą šviesà, kur šešėlis –
jų pareigà; bet ar čià šviesà ta patì, ar nauja, ar
šitas, čia bùvęs, šešėlis dabar̃ bus pàts ten nuslinkęs,
ar čia dãrosi taĩ, apie ką̃ mūs anksčiaũ pasakyta, –
visa tataĩ nustatýti vieniñtelis prõtas privalo:
akys daiktų̃ prigimtiẽs ligi gãlo supràsti negali,
taigi nekáltink jų tuõ, kuo kal̃tas yrà mūsų protas.
Laivas, kuriuõ mes plaũkiam, atródo, viẽtoje stovi,
tas gi, kurs prìrištas úoste, praeĩna tarýtum pro šalį;
bėga, atródo, slėniaĩ, kauburiaĩ į paskuĩgalį laivo,
kai, išskleĩdę burès, pro šãlį jų greĩtai praplaukiam.
Žvaigždės mùms atródo pritvìrtintos èterio skliautuos,
kai tuo tárpu jos visos keliáuja be pértrūkio jokio,
nes, vos pakìlo, netrùkus ir tólimus vãkarus lanko,
mirgančiu kū́nu atlìkusios sàvo keliõnę per dangų.
Ir panašiaĩ, atródo, mėnùlis ir sáulė palieka
vietoje, nórs, kaip sãko tikróvė, be pértrūkio juda.
Ir tie kalnaĩ, kur iš jū́ros gelmių̃ į aukštýbę iškilo,
tarpe kurių̃ pasiliẽka didžiùlis laiváms praėjimas,
iš tolýbės atródo – salà ištisà čia tarytum.
Net ir *tadà, kai berniùkai jau lióvėsi sùktis į ratą,*
vis dar jíems atródo, lyg sùktųsi sãlė ir bėgtų
visos kolònos apliñk: jie bevéik patikė́ti negali,
kad jau jíems iš viršaũs negrẽsia stógas užgriū́ti.
Ir kai gamtà jau kalnýno viršum̃ ima kélti raudoną
aušrą, kurì spindulių̃ mirgulỹ tartum dẽga ugningai,
tau atródo, lýg palengvà pakỹlanti saulė
savo káršta liepsnà to kalnýno paliẽčia viršūnes, –

Vix absunt nobis missus bis mille sagittae,
Vix etiam cursus quingentos saepe veruti.
Inter eos solemque iacent immania ponti
Aequora substrata aetheriis ingentibus oris,
Interiectaque sunt terrarum milia multa,
Quae variae retinent gentes et saecla ferarum.
At collectus aquae digitum non altior unum,
Qui lapides inter sistit per strata viarum,
Despectum praebet sub terras impete tanto,
A terris quantum caeli patet altus hiatus;
Nubila despicere et caelum ut videare videre et
Corpora mirande sub terras abdita caelo.
Denique ubi in medio nobis equus acer obhaesit
Flumine et in rapidas amnis despeximus undas,
Stantis equi corpus transversum ferre videtur
Vis et in adversum flumen contrudere raptim,
Et quocumque oculos traiecimus omnia ferri
Et fluere assimili nobis ratione videntur.
Porticus aequali quamvis est denique ductu
Stansque in perpetuum paribus suffulta columnis,
Longa tamen parte ab summa cum tota videtur,
Paulatim trahit angusti fastigia coni,
Tecta solo iungens atque omnia dextera laevis,
Donec in obscurum coni conduxit acumen.
In pelago nautis ex undis ortus in undis
Sol fit uti videatur obire et condere lumen;
Quippe ubi nil aliud nisi aquam caelumque tuentur;
Ne leviter credas labefactari undique sensus.
At maris ignaris in portu clauda videntur
Navigia aplustris fractis obnitier undis.
Nam quaecumque supra rorem salis edita pars est
Remorum, recta est, et recta superne guberna.

vos pora tū́kstančių šū̃vių iš lañko jas skìria nuo mū́sų,
vos tik penkì gal šimtaĩ kokie pérlėkių sváidomų iečių.
Plotą tárpe kalnýno ir sáulės ùžima didžios
lygumos jū́ros, viršùj gi èteris plỹti beribis;
daugel tū́kstančių tárpe tamè yra žẽmių visokių,
tautos įvaĩrios tenaĩ ir žvė́rys laukìniai gyvena.
Ogi nedidelis klãnas, gilùmo tik tókio kaip pirštas, —
tarp akmenų̃ jį ant griñdinio gãtvės galì pamatyti, —
mums po žemè tokį vaĩzdą pateĩkia, taip dìdį ir gilų,
koks yra žiójantis skliaũtas dangaũs, viršum žẽmės paklotas;
mums atródo tadà, kad ir dẽbesis mãtom, ir dangų,
ir į žvaigždès, klanè pasinė́rusias, žiū̃rim nustebę.
Jeigu, toliaũ, užsispir̃s mums arklỹs, kai įjójom į upės
vidurį, ir̃ iš viršaũs į sraunią́sias bangàs pažiū̃rėsim,
mums pasiródys tadà, kad kū́nas stóvinčio arklio
nešamas ẽsti skersaĩ tėkmė̃s ir plaũkia prieš srovę;
ir kur tik sàvo nukreĩpsim akìs, visur̃ pamatysim
lygiai tókiu būdù lyg pláukiojant dáiktus visokius.
Portikas, nórs ir vìsas vienódai tvirtaĩ pastatytas,
laikomas ir̃ išilgaĩ, ir skersaĩ lygiáusių kolonų,
mums atródo, jéi išilgaĩ pažiū̃rėsim iš galo,
kad jis galóp pamažẽliais į siaũrą kū́gį sueina,
jungdamas stógą čià su žemè, o kaĩrįjį šoną
su dešiniúoju, — ir víenija vìską viršū́nėj miglotoj.
Jūroj atródo jūreĩviams, kad rýtmetį sáulė tarytum
kyla iš mãrių bangų̃ ir, į jàs nusiléidusi, gęsta,
nes, be dangaũs ir be jū́ros, daugiaũ jie niẽko nemato.
Bet nemanýk, kad jutìmai mū́s visuomèt apsirinka.
Esantiems úoste ir jū́ros nežìnantiems ródosi, jogei
laivas šlubúoja, įláužtą paskuĩgalį slė́pdamas jūroj.
Irklų tiesì yra tóji dalìs, iš vandeñs kuri kyšo,
lygiai kaip tíesios vairų̃ iš vandeñs išsikìšusios dalys;

Quae demersa liquorem obeunt, refracta videntur
Omnia converti sursumque supina reverti
Et reflexa prope in summo fluitare liquore.
Raraque per caelum cum venti nubila portant
Tempore nocturno, tum splendida signa videntur
Labier adversum nimbos atque ire superne
Longe aliam in partem ac vera ratione feruntur.
At si forte oculo manus uni subdita subter
Pressit eum, quodam sensu fit uti videantur
Omnia, quae tuimur, fieri tum bina tuendo:
Bina lucernarum florentia lumina flammis,
Binaque per totas aedes geminare supellex,
Et duplices hominum facies et corpora bina.
Denique cum suavi devinxit membra sopore
Somnus et in summa corpus iacet omne quiete,
Tum vigilare tamen nobis et membra movere
Nostra videmur, et in noctis caligine caeca
Cernere censemus solem lumenque diurnum,
Conclusoque loco caelum, mare, flumina, montis
Mutare et campos pedibus transire videmur,
Et sonitus audire, severa silentia noctis
Vndique cum constent, et reddere dicta tacentes.
Cetera de genere hoc mirande multa videmus,
Quae violare fidem quasi sensibus omnia quaerunt,
Nequiquam, quoniam pars horum maxima fallit
Propter opinatus animi, quos addimus ipsi,
Pro visis ut sint quae non sunt sensibus visa.
Nam nil aegrius est quam res secernere apertas
Ab dubiis, animus quas ab se protinus addit.
    Denique nil sciri siquis putat, id quoque nescit
An sciri possit, quoniam nil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere causam,

viskas tačiaũ, kas yrà pasinė́rę į vándenį, laužta
mums atródo ir àtlenkta tar̃tum atgal̃ ir į viršų̃,
ir bevéik pačiamè vandeñs pavir̃šiuje plaukia.
Vė́jai naktiẽs metù, kai per dañgų prarẽtintus varo
debesis, ródosi mùms, jog mìrgančios žvaĩgždės tarytum
slysta príešais ir bė̃ga viršum̃ debesų̃ tų pro šalį,
lyg kad jos sliñktų ne tà kryptimì, kaip kàd iš tikrųjų.
jei mes kar̃tais, rañką pridė́ję, paspáusime vieną
akį sau ìš apačiõs, tada mùms kažkodė̃l pasirodys,
kad tie daiktaĩ, kuriuos mãtom apliñkui, dvìgubi esti:
dvejintis mū́s akysè ir liepsnà ims gaisrióji žibinto,
dvejinas ir̃ visì namuosè patalpìnti rakandai,
žmonės turẽs po du véidus, ir jų̃jų bus dvìgubi kū́nai.
Ir pagaliaũ, kai sáldžiu snaũduliu są́narius riša
miegas, o kū́nas ramiõs atvangõs yra àpimtas, tuokart
mums atródo, kad tar̃tum mes bùdime, ir̃ sąnariai mūs
juda tadà, ir dienõs lyg spindė́jimą mãtom, ir saulę
šviečiančią, nórs iš visur̃ aklóji tamsýbė mus supa.
Taip, būdamì uždarýtoje vietoje, ùpėmis einam,
jū́ra ir̃ kalnaĩs – nukeliáujam į svẽtimą kraštą;
girdime nãktį garsùs, nors apliñkui tylà viešpatauja,
ir taip pàt žodžiùs tylė́dami tãriame patys.
Matome daũg ir kitų̃ panašių̃ reiškinių̃ nuostabiųjų;
jie tartum nóri tikė̃jimą mū́sų jutìmais sugriauti.
Tuščias dárbas: apgáuna dalim̃ didesnė mū̃sų proto
manymas, kur̃ paprastaĩ esam liñkę mes pãtys priskirti:
matoma laĩkome taĩ, ko mū́sų jutìmai nemato.
Nieko sunkèsnio nėrà, kaip dáiktus tikrúosius atskirti
nuo netikrų̃, kuriuõs nuo savę̃s protas prìskiria mūsų.
    Tas, kurs žinójimą ẽsant negãlimą mãno, nežino,
ar jis tą mãnymą dė̃l nežinójimo gãli žinoti.
Giñčo su tókiu, kas tvìrtina šìtaip, pradė́ti nenoriu,

Qui capite ipse sua in statuit vestigia sese.
Et tamen hoc quoque uti concedam scire, at id ipsum
Quaeram, cum in rebus veri nil viderit ante,
Vnde sciat quid sit scire et nescire vicissim,
Notitiam veri quae res falsique crearit,
Et dubium certo quae res differre probarit.
Invenies primis ab sensibus esse creatam
Notitiam veri, neque sensus posse refelli.
Nam maiore fide debet reperirier *illud*,
Sponte sua veris quod possit vincere falsa.
Quid maiore fide porro quam sensus haberi
Debet? An ab sensu falso ratio orta valebit
Dicere eos contra, quae tota ab sensibus orta est?
Qui nisi sunt veri, ratio quoque falsa fit omnis.
An poterunt oculos aures reprehendere, an auris
Tactus? An hunc porro tactum sapor arguet oris,
An confutabunt nares oculive revincent?
Non, ut opinor, ita est. Nam sorsum cuique potestas
Divisast, sua vis cuiquest, ideoque necesse est
Et quod molle sit et gelidum fervensve seorsum,
Et sorsum varios rerum sentire colores,
Et quaecumque coloribus sint coniuncta videre.
Sorsus item sapor oris habet vim, sorsus odores
Nascuntur, sorsum sonitus. Ideoque necesse est
Non *possint alios alii convincere sensus.*
Nec porro poterunt ipsi reprehendere sese,
Aequa fides quoniam debebit semper haberi.
Proinde quod in quoquest his visum tempore, verumst.
Et si non poterit ratio dissolvere causam,
Cur ea quae fuerint iuxtim quadrata, procul sint
Visa rotunda, tamen praestat rationis egentem
Reddere mendose causas utriusque figurae,

nes toks gálvą atsùko į teñ, kur tùri bū̃t kojos.
Net jei sutìkčiau su jõ mintimì, kad taĩ jisai žìno,
kaipgi, pakláusiu, jei niẽko anksčiaũ jis tìkro nematė́,
žìno jis taĩ, kas žinójimas ir̃ nežinójimas esti,
kas jame miñtį sukėlė̃ dėl tõ, kas netìkra, kas tikra,
kaip abejótina nuõ įtikė́tino gãli jis skirti?
Tu pamatýsi, kad mùms jutìmai tiesõs supratimą
duoda, ir niẽkas sugriáut to negãli, ką pójūčiai rodo:
pasitikė́jimą dìdį sukélti privãlo tatai, kas
nugali mẽlą savaime pačià jau tikróve aiškiausia.
Kuo pasikliáut mes tùrim labiaũ, kaip sàvo jutimais?
Ar, iš klaidìngo jutìmo einą̃s, pajėgùs yra protas
pasipríešint jutìmams, jei pàts iš jų̃ atsirado?
Jeigu jutìmai yrà netikrì, tad ir prõtas – klaidingas.
Ausys akìs ar atstóti galė̃s, o ausìs – palietimas?
Ar palietìmą galė̃s apkáltinti skõnis, o nosis
priekaištą jám padarýti? Ar ãkys galė̃s jį sudrausti?
Taip nesidãro, manaũ. Juk mū́sų jutìmas kiekvienas
turi sau skìrtą gabùmą ir jė̃gą; todė̃l reikalìnga,
kad paskirì mūs jutìmai pajùstų, kas mìnkšta, kas kieta,
šalta ar káršta, ir kaĩp yra kàs atskiraĩ nudažyta,
irgi spalvà kokia ẽsti, kuriám privãloma, daiktui.
Skonis burnõj turi sãvają jė̃gą, kvapaĩ ypatingi
gimsta, *skýrium – garsaĩ.* Todė̃l *būtinaĩ ir išeina,*
kad jutìmai kits kìto įveĩkti niẽkad negali.
Ir negalė̃s iš tikrų̃jų savę̃s nuneĩgti jie patys,
nes visuomèt reikalìnga vienódai bus jaĩs pasikliauti.
Taigi tataĩ, kas jíems kada nórs pasiródė, – teisinga.
Jeigu supáisyti prõtas mū́sų tõ nepajė́gia,
kur priežastìs, kad dáiktas artì – ketvirtaĩnis, iš tolo
rodosi mùms apvalùs, tai, protìngo įródymo trūkstant,
aiškint verčiaũ figūràs abìdvi klaidìngai pritinka,

Quam manibus manifesta suis emittere quoquam
Et violare fidem primam et convellere tota
Fundamenta, quibus nixatur vita salusque.
Non modo enim ratio ruat omnis, vita quoque ipsa
Concidat extemplo, nisi credere sensibus ausis
Praecipitesque locos vitare et cetera, quae sint
In genere hoc fugienda, sequi contraria quae sint.
Illa tibi est igitur verborum copia cassa
Omnis, quae contra sensus instructa paratast.
Denique ut in fabrica, si pravast regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parti claudicat hilum,
Omnia mendose fieri atque obstipa necesse est
Prava, cubantia, prona, supina, atque absona tecta,
Iam ruere ut quaedam videantur velle, ruantque
Prodita iudiciis fallacibus omnia primis,
Sic igitur ratio tibi rerum prava necessest
Falsaque sit, falsis quaecumque ab sensibus ortast.
Nunc alii sensus quo pacto quisque suam rem
Sentiat, haudquaquam ratio scruposa relicta est.
Principio auditur sonus et vox omnis, in auris
Insinuata suo pepulere ubi corpore sensum.
Corpoream quoque enim vocem constare fatendumst
Et sonitum, quoniam possunt impellere sensus.
Praeterea radit vox fauces saepe facitque
Asperiora foras gradiens arteria clamor.
Quippe, per angustum turba maiore coorta
Ire foras ubi coeperunt primordia vocum,
Scilicet, expleti quoque ianua raditur oris.
Haud igitur dubiumst quin voces verbaque constent
Corporeis e principiis, ut laedere possint.
Nec te fallit item quid corporis auferat et quid

negu paléisti iš rañkų tataĩ, kas mãtoma aiškiai,
ir, jutimù mūs pagrindiniù nebètikint, griáuti
tai, kuo gyvẽnimas mū́sų ir láimė tvirtaĩ pasikliauja.
Juk ne tìk visas prõtas sugriùs, bet patì mūs gyvybė
žlugs tuoj pàt, jei nedrį̃si pasitikė́ti jutìmais
ir nuo bedùgnių nebė́gsi arbà nuo pavójų kitokių,
kur panãšūs yrà, darýdamas príešingai viską.
Tokiu būdù, iš tų žõdžių lobýno, kurs pàruoštas esti
pult jutimùs, tu gáusi vien zaũną beprãsmę ir tuščią,
kaip prie statýbos namų̃, pagrindìnis jei kreĩvas tiesiklis,
jeigu netìkras kampaĩnis brūkšnių̃ nepadãro tiesiųjų,
svambalas jéigu šlubúoja ir ẽsti bent kíek jis nelygus, –
pastatas vìsas tuõkart bùs įžambùs ir pakrypęs,
bus kauburiúotas, pirmỹn išsikìšęs, atgal̃ atsilošęs,
tartum visái pasiruõšęs sugriū́ti; ir griū̃na toks namas,
jei nuo klaidìngų pirmų̃ apskaičiãvimų bùs nukentėjęs;
taip ir daiktų̃ pažinìmas bus tàvo klaidìngas ir menkas,
jei pas tavè iš klaidìngų jutìmų bùs susidarę̨s.
Nū̃n pasvarstýti, kaip sãvąjį dáiktą pajuñta kiekvienas
kitas jutìmas, nebùs, kaip atródo, labaĩ sudėtinga.
Girdisi gar̃sas, pirmiáusia, ir bal̃sas kiekvíenas, į mūsų
kai įsiskver̃bia ausìs ir paliẽčia mū́sų jutimą
kūnu: juk kū́niški bū́ti ir bal̃sas, ir gar̃sas privalo,
nes jie tikraĩ mūs jutìmams judė́jimą teĩkti pajėgia.
Balsas, be tõ, dar ir gérklas mūs drẽskia dažnaĩ, ir, į orą
riksmas išeĩdamas, gérklų visùs takùs pakutena.
Aišku, kad prãdai pirmìniai balsų̃, susimẽtę į pulką
didelį, pràdeda ver̃žtis į órą plyšiù siaurutė́liu,
kelią į lū́pas sužeĩdžia: tiek ẽsti pripìldyta jųjų.
Taigi, be ãbejo, prãdai, kur gar̃są ir žõdį sudaro,
kū̃niški ẽsti, nes jíeji žaizdàs padarýti pajėgia.
Tau taip pàt yra žìnoma, kū́nui kiek núostolių daro,

Detrahat ex hominum nervis ac viribus ipsis
Perpetuus sermo nigrai noctis ad umbram
Aurorae perductus ab exoriente nitore,
Praesertim si cum summost clamore profusus.
540 Ergo corpoream vocem constare necessest,
Multa loquens quoniam amittit de corpore partem.
551 Asperitas autem vocis fit ab asperitate
Principiorum et item levor levore creatur.
542 Nec simili penetrant auris primordia forma,
Cum tuba depresso graviter sub murmure mugit
Et reboat raucum retro cita barbara bombum,
545 Et validis cycni torrentibus ex Heliconis
Cum liquidam tollunt lugubri voce querelam.
Hasce igitur penitus voces cum corpore nostro
Exprimimus rectoque foras emittimus ore,
Mobilis articulat verborum daedala lingua
550 Formaturaque labrorum pro parte figurat.
553 Hoc ubi non longum spatiumst unde una profecta
Perveniat vox quaeque, necessest verba quoque ipsa
555 Plane exaudiri discernique articulatim:
Servat enim formaturam servatque figuram.
At si interpositum spatium sit longius aequo,
Aera per multum confundi verba necessest
Et conturbari vocem, dum transvolat auras.
560 Ergo fit, sonitum ut possis sentire neque illam
Internoscere, verborum sententia quae sit:
Vsque adeo confusa venit vox inque pedita.
Praeterea verbum saepe unum perciet auris
Omnibus in populo, missum praeconis ab ore.
565 In multas igitur voces vox una repente
Diffugit, in privas quoniam se dividit auris,
Obsignans formam verbis clarumque sonorem.

kiek pagadìna nèrvų žmonė́ms ir jėgų̃ kiek paveržia
nuolatìnė kalbà, kurì nuo aušrõs spinduliuotos
trunka be pértrūkio jókio lig pàt sutemų̃, dargi naktį̃,
jeigu, be tõ, ir balsù ji pakéltu sakoma esti.
Balsą kū́nišką ẽsant, atseĩt, sutìkti privalom,
jei jau kū́nas nuo ìlgo kalbė́jimo núostolių turi.
Balso šiurkštùmas pareĩna nuo garso šiurkštùmo pirmykščių
prãdų, švelnùmas gi jõjo pareĩna nuo prãdų švelnumo.
Ir į ausìs nevienódo pavìdalo veržiasi pradai:
kai sudūdúoja dūdà ir subaũbia garsaĩ jos užkimę,
atbildomìs grįždamì ir bangúodami dùnda į tolį,
ar kai gul̃bės liūdnaĩ savo skuñdą graudìngą užtraukia
ten, kur upẽliai srauníeji skaláuja šlaitùs Helikono.
Taigi, kai mẽs garsùs iš vìdurio mū́sojo kūno
varom ir léidžiam laukañ pro plačiaĩ išsižiójusią burną,
į žodžiùs juos paskìrsto lankstùs ir įgùdęs liežuvis,
o tuo metù įgỹja pavìdalą tiñkamą lūpos.
Jei netolì ta vietà, iš kur eĩdamas garsas kiekvienas
siekia mus, tuõkart taip pàt būtinaĩ patys žõdžiai ateina
aiškūs lig mū́sų, ir skỹrium mes girdime jų̃jų kiekvieną:
garsas tadà juk išlaĩko ir sùdėtį sàvo, ir formą.
Jei, atvirkščiaĩ, pasitáiko per ìlgas prótarpis garsui,
oro klodè storesniam̃ būtinaĩ susipáinioja žodžiai,
balsas taip pàt susimaĩšo, per óro skrìsdamas sluoksnį.
Atveju šiuõ, nors garsùs ir galì kažkókius išgirsti,
žodžių tačiaũ neišskìrsi ir jų̃ reikšmẽs nesuprasi:
toks neryškùs į mus garsas ateĩna ir tóks suraizgytas.
Dar pasitáiko dažnaĩ, kad, žmonė́ms susiriñkus į aikštę,
vienas skelbė́jo garsèsnis kiek žõdis sužãdina klausą:
balsas čia víenas staigà pasiskìrsto į daũg paskirųjų,
ir į ausìs kiekvíeno pateñka jis, skrìsdamas oru,
teikdamas žõdžiams pavìdalą áiškų ir sąskambį ryškų.

At quae pars vocum non auris incidit ipsas,
Praeterlata perit frustra diffusa per auras.
Pars solidis allisa locis reiecta sonorem
Reddit et interdum frustratur imagine verbi.
Quae bene cum videas, rationem reddere possis
Tute tibi atque aliis, quo pacto per loca sola
Saxa paris formas verborum ex ordine reddant,
Palantis comites cum montis inter opacos
Quaerimus et magna dispersos voce ciemus.
Sex etiam aut septem loca vidi reddere voces,
Vnam cum iaceres: ita colles collibus ipsi
Verba repulsantes iterabant dicta referri.
Haec loca capripedes Satyros Nymphasque tenere
Finitimi fingunt et Faunos esse loquuntur,
Quorum noctivago strepitu ludoque iocanti
Adfirmant vulgo taciturna silentia rumpi,
Chordarumque sonos fieri dulcisque querelas
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Et genus agricolum late sentiscere, cum Pan
Pinea semiferi capitis velamina quassans
Vnco saepe labro calamos percurrit hiantis,
Fistula silvestrem ne cesset fundere Musam.
Cetera de genere hoc monstra ac portenta loquuntur
Ne loca deserta ab divis quoque forte putentur
Sola tenere. Ideo iactant miracula dictis,
Aut aliqua ratione alia ducuntur, ut omne
Humanum genus est avidum nimis auricularum.
Quod superest, non est mirandum qua ratione,
Per loca quae nequeunt oculi res cernere apertas,
Haec loca per voces veniant aurisque lacessant.
Colloquium clausis foribus quoque saepe videmus,
Nimirum, quia vox per flexa foramina rerum

Bet ta dalìs garsų̃, kur žmonių̃ klausõs nepasíekia,
veltui eĩna pro šãlį ir diñgsta orè išsisklaidžius;
o kità jų dalìs, nuo daiktų̃ kur atšóka kietųjų,
atmuša gar̃są, kurìs suvedžiója, nes prìmena žodį.
Tai įsidė̃jęs į gálvą, galì tu lengvaĩ išsiaiškint
sau ir kitíems, kodė̃l dykojè vietóvėje uolos
atmuša žõdžių garsùs, išlaikýdamos tvar̃ką ir darną,
kai mes tarpẽkly kalnų̃ draugų̃ pasiklýdusių ieškom,
ir, skardžiúoju balsù šaukdamì, išsisklaĩdžiusius renkam.
Teko matýti vietàs, kur víeną žõdį paleistą
aidas šešìs ar septýnis kartùs pakartója: taip kalvos
atmuša nuõ kalvų̃ garsùs, pakartódamos skardžiai.
Gandas pasklìdęs plačiaĩ, kad viẽtos šios príeglobstį teikia
Nimfoms ir Fáunams tenaĩ, taip pàt ožiakójams Satyrams:
šie, naktimìs klydinė̃dami, krẽčia juokùs ten triukšmingus,
tylą naktiẽs drumsdamì, kaip víetiniai tvìrtina žmonės;
skamba lyg stỹgos ten árfų, gir̃disi švel̃nūs ir graudūs
fleitos gaısaĩ, kuriẽ iš po pir̃štų daĩnių pasklinda;
kaimo gyvéntojai gir̃di iš tõlo, kaip Pãnas, pakratęs
savo pusiáužvèrio gálvą, pušų̃ vainikù padabintą,
tuščią vamzdė̃lį iškreĩvintom lū́pom pèrbėga tankiai,
kad nesiliáutų dūdẽlė jo gárbinti Mū̃zą miškinę.
Daug ir kitų̃ panašių̃ prasimãno baisū̃nų ir šmėklų,
kad nemanýtų niẽkas, jog nètgi dievaĩ pasitraukė
iš dykumų̃ jų. Todė̃l jie ir pãsakas núostabias kuria, –
nors, gali bū́t, ir kità priežastìs šitų pãsakų esti:
smalsios yrà pernelýg kiekvíeno mirtìngojo ausys.
Lieka primiñti, kad táu niekadõs neteñka stebėtis,
kaip pro vietàs, pro kuriàs pamatýti niẽko negali
akys atmérktos, garsaĩ mus pasíekia ir érzina klausą.
Už uždarýtų dùrų mums teñka dažnaĩ pastebėti
kalbantis žmónes, nes bal̃sas vingriáusiais takaĩs iš tikrųjų

Incolumis transire potest, simulacra renutant.
Perscinduntur enim, nisi recta foramina tranant,
Qualia sunt vitri, species qua transvolat omnis.
Praeterea partis in cunctas dividitur vox,
Ex aliis aliae quoniam gignuntur, ubi una
Dissiluit semel in multas exorta, quasi ignis
Saepe solet scintilla suos se spargere in ignis.
Ergo replentur loca vocibus abdita retro,
Omnia quae circum fervunt sonituque cientur.
At simulacra viis derectis omnia tendunt
Vt sunt missa semel; quapropter cernere nemo
Saepe supra potis est, at voces accipere extra.
Et tamen ipsa quoque haec, dum transit clausa domorum,
Vox obtunditur atque auris confusa penetrat
Et sonitum potius quam verba audire videmur.
Nec, qui sentimus sucum, lingua atque palatum
Plusculum habent in se rationis plus operaeve.
Principio sucum sentimus in ore cibum cum
Mandendo exprimimus, ceu plenam spongiam aquai
Siquis forte manu premere ac siccare coepit.
Inde quod exprimimus per caulas omne palati
Diditur et rarae per flexa foramina linguae.
Hoc ubi levia sunt manantis corpora suci,
Suaviter attingunt et suaviter omnia tractant,
Vmida linguai circum sudantia templa.
At contra pungunt sensum lacerantque coorta,
Quanto quaeque magis sunt asperitate repleta.
Deinde voluptas est e suco fine palati;
Cum vero deorsum per fauces praecipitavit,
Nulla voluptas est dum diditur omnis in artus.
Nec refert quicquam quo victu corpus alatur,
Dummodo quod capias concoctum didere possis

gali keliáuti laisvaĩ, o kẽlio ten ãtvaizdui nesti:
jis supliš, jeigu šitie takaĩ nėra tíesūs kaip stiklo,
kur visuomèt prasiskver̃bti lengvaĩ gali váizdas kiekvienas.
Balsas, be tõ, visadà kryptimìs visomìs pasiskirsto,
nes jų vienì iš kitų̃ atsirañda: kur víenas iškilo
balsas, tuoj jìs į daũgelį skỹla, tarýtum ugnies kaip
žiežirbos, kur̃ kiekvienà dažnaĩ į naujàs išsižarsto.
Vietose taĩp slaptosè balsų̃ visadõs prisipildo,
ir suaidėja garsaĩ jų, visur̃ po apýlinkę skamba.
O vaizdaĩ visi víen tiesiaĩs keliaĩs nusikreipia,
taip kaip ir bùvo leistì; todė̃l nepajėgiam pro sienas
pastato žvel̃gti kiauraĩ, gi balsùs iš ten gãlim girdėti.
Balsas tačiaũ taip pàt, pro durìs uždarýtas kai eina,
būna užtreñkiamas kíek, ir nerỹškiai ausìs jį pagauna,
ir, kaip atródo, labiaũ garsùs, ne žodžiùs, mes išgirstam.
Tai, kuo pajuñtame skõnį – liežùvis čia ir̃ gomurys bus –
nėr sudėtìngas ar kíek sunkèsnis dalỹkas išaiškint.
Skonį, pirmiáusia, burnõj mes pajuñtam, kai sùltis iš valgio
ištreškiam, jį̃ bekramtýdami, lýgiai kaĩp iš kempinės
galime rañkomis vándenį visiškai kar̃tais išspausti.
Tai, ką ìštreškėm, tuõj po plyšiùs ima gómurio skleistis
ir į liežùvį įsmiñga, vingiúotomis póromis ėję.
Jei besisuñkiančių sùlčių lýgūs kū́nai pirmykščiai,
tad jie saldžiaĩ pakutẽna, saldžiaĩ ir liežùvio paviršių
drėgną paliẽčia, gausìngas iš jõ išskìrdami seiles.
Ir, atvirkščiaĩ, juo labiaũ yra šiur̃kštūs tie kū́nai pirmykščiai,
juo ir sužeĩsti labiaũ, ir érzinti ìma jutimą.
Skonio smagùmą ribója, be tõ, išdubà gomurinė.
Jei jau pro gérklę praėjusios sùltys žemiaũ nusileido,
dingsta smagùmas, nes vìskas tuojaũ po nariùs išsisklaido.
Ir nesvarbù čia nė kíek, valgiù kokiu kū́nas maitinas,
kad tik suvìrškintas jìs po kū́ną paplìsti galėtų,

Artubus et stomachi umectum servare tenorem.
Nunc aliis alius qui sit cibus ut videamus
Expediam, quareve, aliis quod triste et amarumst,
Hoc tamen esse aliis possit perdulce videri,
Tantaque in his rebus distantia differitasquest,
Vt quod aliis cibus est aliis fuat acre venenum.
Est itaque ut serpens, hominis quae tacta salivis
Disperit ac sese mandendo conficit ipsa.
Praeterea nobis veratrum est acre venenum,
At capris adipes et coturnicibus auget.
Id quibus ut fiat rebus cognoscere possis,
Principio meminisse decet quae diximus ante,
Semina multimodis in rebus mixta teneri.
Porro omnes quaecumque cibum capiunt animantes,
Vt sunt dissimiles extrinsecus et generatim
Extima membrorum circumcaesura coercet,
Proinde et seminibus constant variante figura.
Semina cum porro distent, differre necessest
Intervalla viasque, foramina quae perhibemus,
Omnibus in membris et in ore ipsoque palato.
Esse minora igitur quaedam maioraque debent,
Esse triquetra aliis, aliis quadrata necessest,
Multa rotunda, modis multis multangula quaedam.
Namque figurarum ratio ut motusque reposcunt,
Proinde foraminibus debent differre figurae,
Er variare viae proinde ac textura coercet.
Hoc ubi quod suave est aliis, aliis fit amarum,
Illi, cui suave est, levissima corpora debent
Contractabiliter caulas intrare palati,
At contra quibus est eadem res intus acerba,
Aspera, nimirum, penetrant hamataque fauces.
Nunc facile est ex his rebus cognoscere quaeque.

skrandyje gì visadõs kad reĩkiamas bū̃tų drėgnumas.
Nū̃n pasakýsiu, kodė̃l kiekvienám savo val̃gis patinka,
ir kaip tataĩ, kas vienám ir šlykštù, ir kartù pasirodo,
gali kitám malonù ir gardù ypatingai atrodyt.
Skonio čia skìrtumas dìdelis ir̃ įvairùmas nemažas:
kuo vienas mìñta, kitám pragaištìngi nuodaĩ pasidaro.
Bū̃na juk taĩp, kad gyvãtė, žmogaũs paragãvusi seilių̃,
nyksta, patì save kándžioti ìma ir vìsiškai žū̃va.
Ir̃ čemer̃ys, kurį̃ mes laĩkom nuodaĩs pavojingais,
tukina óžkas ir pùtpelėms ríebų maĩstą suteikia.
Kad galė̃tum supràst, dė̃l kokių̃ priežasčių̃ tai įvyksta,
tu privalaĩ prisimiñti, pirmiáusia, ką bùvome sakę:
bū̃tent, kad sė̃klos daiktų̃ įvairiáusiai yrà sumaišytos.
Taigi bū̃týbės visókios, maistù kur gyvéndamos minta,
jeigu pavìdalu sàvo jos tárpe savę̃s nepanašios,
giminė̃s jų̃jų taip pàt visadõs turi bū́ti skirtingos,
tad ir jų sė̃klos visàd įvaĩrų pavìdalą turi.
Jeigu, toliaũ, jų sė̃klos įvaĩrios, privãlo skirtingi
bū́ti ir tárpai visì ir takaĩ, kur vadìname porom,
sąnariuosè ir burnõj, o pačiam̃ gomur̃y — jau savaime.
Tad jų vienì mažesnì, kitì didesnì turi bū́ti:
esti trikam̃piai vienì, ketvirtaĩniai kitì pasitaiko,
daug jų yrà apvalių̃, daugiakam̃pių taipõgi nemaža;
juk, jei jų sándara ir̃ judė́jimas tõ reikalauja,
porų taipõgi skirtìngas sudãrymas bū́ti privalo,
kaip ir takaĩ, atitiñkamai jų̃ audiniáms, turi skirtis.
Jei, kas saldù vienám, kitám kartù pasirodo,
tad, kam saldù, tokio gómurį švel̃niai paliẽsti privalo
kū̃nai lygiáusi ir tuõj visaĩs takaĩs išsiskirstyt,
ir atvirkščiaĩ, kam aitrùs ir kartùs tas pat dáiktas atrodo,
sėklos kabliúotos tokiám ir šiurkštókos į kóserę lenda.
Nū̃n iš šitų̃ reiškinių̃ nesunkù ir kitùs bus suprasti.

Quippe ubi cui febris bili superante coorta est
Aut alia ratione aliquast vis excita morbi,
Perturbatur ibi iam totum corpus, et omnes
Commutantur ibi positurae principiorum;
Fit prius ad sensum ut quae corpora conveniebant
Nunc non conveniant, et cetera sint magis apta,
Quae penetrata queunt sensum progignere acerbum.
Vtraque enim sunt in mellis commixta sapore;
Id quod iam supera tibi saepe ostendimus ante.
    Nunc age quo pacto naris adiectus odoris
Tangat agam. Primum res multas esse necessest
Vnde fluens volvat varius se fluctus odorum,
Et fluere et mitti vulgo spargique putandumst;
Verum aliis alius magis est animantibus aptus
Dissimilis propter formas. Ideoque per auras
Mellis apes quamvis longe ducuntur odore,
Vulturiique cadaveribus. Tum fissa ferarum
Vngula quo tulerit gressum promissa canum vis
Ducit, et humanum longe praesentit odorem
Romulidarum arcis servator, candidus anser.
Sic aliis alius nidor datus ad sua quemque
Pabula ducit et a taetro resilire veneno
Cogit, eoque modo servantur saecla ferarum.
    Hic odor ipse igitur, naris quicumque lacessit,
Est alio ut possit permitti longius alter.
Sed tamen haud quisquam tam longe fertur eorum
Quam sonitus, quam vox, mitto iam dicere quam res
Quae feriunt oculorum acies visumque lacessunt.
Errabundus enim tarde venit, ac perit ante
Paulatim facilis distractus in aeris auras;
Ex alto primum quia vix emittitur ex re:
Nam penitus fluere atque recedere rebus odores

Jeigu tulžiẽs priplūdimas sužãdina, pãvyzdžiui, drugį,
ar ir kitókia ligà nuo kitõs priežastiẽs mus apninka,
visas kū́nas tadà susidrum̃sčia, ir prãdai pirmykščiai
padėtį sàvo jamè ir judė̃jimą pràdeda keisti:
kas malonù iki šiõl mums bùvo ir vìsiškai tiko,
nūn nebetìks, o labiaũ malonù pasidãro jau kita, –
tai, kas anksčiaũ burnojè nemalõnų jutìmą gamino.
Pradai ir tiẽ, ir kitì yrà medujè sumaišyti,
kaip ir pirmà neretaĩ jau bùvo tau màno sakyta.
    Nūn pasakýsiu aš táu, kaip kvãpas mūs nósį paliesti
gali. Pirmiáusia, nemãža daiktų̃ turi bū́t, iš kurių tat
slenka, iš lė̃to tekė́damos, srõvės kvapų̃ įvairiausių;
reikia manýti, kad jiẽ visomìs kryptimìs išsiskirsto.
Gi įvairiáusiom būtýbėm kvapaĩ įvairiáusi malonūs
dėl įvairùmo pavìdalų. Taĩgi ir bìtės, iš tolo
medų orè kai pajuñta, jo kvãpo patráukiamos esti;
dvėsena mãsina pẽslį, o šùnys iš pèrskeltų junta
pėdsakų, kur̃ turi výtis tolì jau nubė̃gusį žvėrį;
kvapą žmogaũs iš tõlo užúodžia geraĩ baltutėlės
žąsys, kur̃ kitadõs išgélbėjo pìlį romėnų.
Tokiu būdù savo kvãpas priskìrtas kiekvíenai būtybei;
jis ir prie val̃gio jas vẽda, ir rãgina véngti labiausiai
smarvės nuodų̃, ir žvėrių̃ giminė̃ms saugùmą suteikia.
    Patys kvapaĩ įvairiáusi, kuriẽ mūsų nósį kutena,
ar didesniam̃, ar ir̃ mažesniam̃ gali prótarpy skleistis.
Bet niekuomèt nenueĩna nė víenas jų kẽlio taip ilgo,
kaip kad balsaĩ ar garsaĩ, kur iš tõlo į mùs atkeliauja,
nekalbant jaũ apie taĩ, kas paliẽčia mūs ãkį bei žiūrą.
Ir palengvà, ir klajódamas kvãpas keliáuja, netrukus
žūna visái, pamažė̃liais išnỹkdams nuo vė́jo dvelkimo;
kvapas, pirmiáusia, iš dáikto vidaũs pamažiùkais iškyla;
o kad jisaĩ visuomèt iš gelmių̃ ištekė̃damas randas,

Significat quod fracta magis redolere videntur
Omnia, quod contrita, quod igni collabefacta.
Deinde videre licet maioribus esse creatum
Principiis quam vox, quoniam per saxea saepta
Non penetrat, qua vox vulgo sonitusque feruntur.
Quare etiam quod olet non tam facile esse videbis
Investigare in qua sit regione locatum.
Refrigescit enim cunctando plaga per auras,
Nec calida ad sensum decurrunt nuntia rerum.
Errant saepe canes itaque et vestigia quaerunt.

Nec tamen hoc solis in odoribus atque saporum
In generest, sed item species rerum atque colores
Non ita conveniunt ad sensus omnibus omnes,
Vt non sint aliis quaedam magis acria visu.
Quin etiam gallum, noctem explaudentibus alis
Auroram clara consuetum voce vocare,
Noenu queunt rapidi contra constare leones
Inque tueri: ita continuo meminere fugai,
Nimirum, quia sunt gallorum in corpore quaedam
Semina, quae cum sunt oculis immissa leonum,
Pupillas interfodiunt acremque dolorem
Praebent, ut nequeant contra durare feroces;
Cum tamen haec nostras acies nil laedere possint,
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remorando
Laedere ne possint ex ulla lumina parte.

Nunc age, quae moveant animum res accipe, et unde
Quae veniunt veniant in mentem percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique partis
Tenvia, quae facile inter se iunguntur in auris,
Obvia cum veniunt, ut aranea bratteaque auri.

rodo mums taĩ, kad sudùžę daiktaĩ turi kvãpą stipresnį:
ir kas sutrìnta, kaip lýgiai ir taĩ, kas ugniẽs sunaikinta.
Reikia, be tõ, pastebėti, jog kvãpas yrà sudarytas
iš didesnių̃ kiek prãdų kaip gar̃sas, nes kvãpas negali
pereiti ùžtvarą mū̃ro, garsaĩ gi ir bal̃sas pajėgia.
Taigi mataĩ, jog ne taĩp jau ir leñgva mums ẽsti suvokti,
vietoj kuriõj yra dáiktas padėtas, kurs kvãpą išleidžia.
Aušė́ja smū̃gis nuo kvãpo todė̃l, kad orè jis gaišuoja
ir jau jutìmui dė̃l dáikto mums àtneša žìnią ne karštą.
Taigi ir šùnys dažnaĩ klydinė̃ja, kai pàmeta pėdas.

Tokias savýbes tačiaũ ne kvapaĩ vien tik tùri bei skoniai,
bet ir dáikto spalvà, ir ìšvaizda jõ nevienodai
tinka jausmáms įvairių̃ asmenų̃ ir jiems bū̃na malonū̃s:
gali kitì jų šaižiaũ regė̃jimą tū́lo užgauti.
Štai kad ir gaĩdžio, sparnaĩs savo prãtusio nãktį plekšnoti,
giesmę kai skar̃džiąją gieda ir rýtmečio kviẽčiasi aušrą,
liū̃tai siutìngi pakęsti negãli, ir jéi pasitaiko
jiems pamatýti kur gaĩdį, galvótrūkčiais bė́ga nuo jojo.
Aišku kodė̃l: savo kū́ne gaidžiaĩ turi sė̃klas kažkokias;
šios, tik patė̃kę į liū̃tų akìs, tuoj pràdeda urbti
jų̃jų vyzdžiùs, tuo darýdami baĩsų skaũsmą, kurio net
žvėrys žiauriáusi jókiu bū̃dù nepajė̃gia pakęsti.
Mū̃sų tuo tárpu žiūrõs šitos sė̃klos nė kíek nežaloja
ar tai todė̃l, kad negãli patèkt į akìs, arba dėlei
to, kad patė̃kusios gãli išeĩti laisvaĩ, o, kol bū̃na,
niekur ir jókiu bū̃dù mū̃s akìms nepajė̃gia pakenkti.

Nū̃n paklausýk mano dė̃stymo truñpo, išgir̃ski, kas dvasią
jaudina, ir̃ kas į prõtą ateĩna, iš kur̃ tat ateina.
Taigi, pirmiáusia, sakaũ, kad vaizdaĩ daiktų̃ visokiausių
skraido keliaĩs įvairiaĩs ir kryptim̃ įvairiom̃ išsisklaido,
patys tęvì bū̃damì; ir orè jiems, sutìkus viens kita,
lengva sueĩt kaip vorãtinklio siū́lams ar áukso blizgučiams.

Quippe etenim multo magis haec sunt tenvia textu
Quam quae percipiunt oculos visumque lacessunt,
Corporis haec quoniam penetrant per rara cientque
Tenvem animi naturam intus sensumque lacessunt.
Centauros itaque et Scyllarum membra videmus
Cerbereasque canum facies simulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa;
Omne genus quoniam passim simulacra feruntur,
Partim sponte sua quae fiunt aere in ipso,
Partim quae variis ab rebus cumque recedunt
Et quae confiunt ex horum facta figuris.
Nam certe ex vivo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animalis,
Verum ubi equi atque hominis casu convenit imago,
Haerescit facile extemplo, quod diximus ante,
Propter subtilem naturam et tenvia texta.
Cetera de genere hoc eadem ratione creantur.
Quae cum mobiliter summa levitate feruntur,
Vt prius ostendi, facile uno commovet ictu
Quaelibet una animum nobis subtilis imago;
Tenvis enim mens est et mire mobilis ipsa.
Haec fieri, ut memoro, facile hinc cognoscere possis.
Quatenus hoc simile est illi, quod mente videmus
Atque oculis, simili fieri ratione necesse est.
Nunc igitur quoniam docui me forte leonem
Cernere per simulacra, oculos quaecumqe lacessunt,
Scire licet mentem simili ratione moveri,
Per simulacra leonem et cetera quae videt aeque
Nec minus atque oculi, nisi quod mage tenvia cernit.
Nec ratione alia, cum somnus membra profudit,
Mens animi vigilat, nisi quod simulacra lacessunt
Haec eadem nostros animos, quae cum vigilamus,

Jų audiniaĩ, iš tiesų̃, plonesnì pagal sándarą savo,
kaip kad aniẽ, kur, paliẽtę akìs, mūsų žãdina žiūrą,
nes per poràs mums į kū́ną pateñka, sujáudina dvasios
prigimtį tė́vą ir jaũsmui mū́sų judė́jimą teikia.
Tokiu būdù pasiródo mums Skìlių nariaĩ ir Kentaurai,
šunys kur Kèrberio išvaizdą tùri, ir tų̃jų vaizdai net,
kur jau numìrę yrà, kurių káulus žẽmė apglė́bia,
nes visóki vaizdaĩ įvairiáusiose viẽtose skrieja:
jie iš daliẽs atsirañda savaime orè, iš dalies gi,
nuo įvairių̃ atsiskýrę daiktų̃, į šalìs pasitraukia
ir susidãro iš tų̃ atvaizdų̃, kur suẽjo į krūvą.
Ne iš gyvõs juk būtýbės Kentáuro susìkuria vaizdas,
nes ir tos rū́šies būtýbių, suprañtama, niẽkad nebuvo.
Bet, jeigu ãtvaizdas árklio su tókiu žmogaũs susitinka,
susikabiñs jie bemãtant, kaip bùvo jau màno sakýta,
dė̃l švelnùmo jų kū́nų ir dė̃l audinių̃ jų tęvumo.
Ir visa kìta tos rū́šies būdù panašiù pasidaro.
O kadángi vaizdaĩ ir greĩt, ir lengvaĩ itin skrenda,
tai ir, kaĩp jau nuródžiau, kiekvíenas švelnùtis vaizdelis
vienu smūgiù gali mū́sų dvãsiai judė́jimą teikti.
Tę̃vas yrà mūsų prõtas ir núostabų tùri judrumą.
Kad taip yrà, kaip sakaũ, lengvaĩ pastebė́si netrukus.
Jeigu daiktaĩ, kur protù ir akim̃ savo mãtom, panašū̃s
esti, ir príežastys jų̃jų panãšios bū́ti privalo.
Jei, kaip sakýta, aš, pãvyzdžiui, liū̃tą galiù pamatyti
jojo tik vaĩzdo dė̀kà, kurs regė́jimą érzina mano,
galima spė́t, kad būdù tokiu pàt ims prõtas judė́ti, —
padedant ãtvaizdui liū̃to ir vìso to, ką̃ jisai mato
lygiai taip pàt, kaip akim̃, tik vaizdaĩ tęvesnì yra žymiai.
Ir ne dė̃l kìtko dvasià, kai ímygis kū́ną ištiesia,
budi, kaip víen tik dė̃l tõ, jog ją̃ją tuõ metu trikdo
visiškai tiẽ pat vaizdaĩ, kurie, bùdint mums, jáudina protą.

Vsque adeo, certe ut videamur cernere eum, quem
Relicta vita iam mors et terra potitast.
Hoc ideo fieri cogit natura, quod omnes
Corporis offecti sensus per membra quiescunt
Nec possunt falsum veris convincere rebus.
Praeterea meminisse iacet languetque sopore,
Nec dissentit eum mortis letique potitum
Iam pridem, quem mens vivum se cernere credit.
Quod superest, non est mirum simulacra moveri
Bracchiaque in numerum iactare et cetera membra.
Nam fit ut in somnis facere hoc videatur imago.
Quippe? Vbi prima perit alioque est altera nata
Inde statu, prior hic gestum mutasse videtur.
Scilicet, id fieri celeri ratione putandumst:
Tanta est mobilitas et rerum copia tanta,
Tantaque sensibili quovis est tempore in uno
Copia particularam, ut possit suppeditare.
Multaque in his rebus quaeruntur, multaque nobis
Clarandumst, plane si res exponere avemus.
Quaeritur in primis quare, quod cuique libido
Venerit, extemplo mens cogitet eius id ipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra tuentur,
Et simul ac volumus nobis occurrit imago,
Si mare, si terram cordist, si denique caelum?
Conventus hominum, pompam, convivia, pugnas,
Omnia sub verbone creat natura paratque?
Cum praesertim aliis eadem in regione locoque
Longe dissimilis animus res cogitet omnis.
Quid porro, in numerum procedere cum simulacra
Cernimus in somnis et mollia membra movere,
Mollia, mobiliter cum alternis bracchia mittunt
Et repetunt oculis gestum pede convenienti?

Ryškūs jie tiek, kad tarýtum tikróvėje mãtome aiškiai
tuos, kurių gývastį jaũ ir mirtìs bus pagróbus, ir žemė.
Viską todė̃l gamtà taip sutvar̃ko, kad, kū́nui užmigus,
ilsisi mū́sų pavar̃gę jutìmai, ramýbę sau semia,
nes nebegãli apgáulės tuomèt jie įveĩkti tikrove.
Ir atmintìs mūs, be tõ, susilpnė̃ja, liẽka be žado,
ir nesigiñčija sù protù, kad seniaĩ jau numirę
tie, kurie miẽgančiam prõtui sapnè vė̀l gyvíeji atrodo.
Nieko nėrà pagaliaũ nuostabaũs, kad ir jùda vaizdai, ir
kruta, ir rañkomis jiẽ bei kitaĩs sąnariaĩs mosikuoja, –
kaip mums sapnè pasiródo, kad váizdas vìsa tai daro.
Ką gi? Kai pìrmas išnỹko, netrùkus jau añtras užgimsta
būklėj kitõj, o mums ródosi vìs, kad sujùdo pirmasis.
Reikia manýti, kad dìdeliu taĩ greičiù pasidaro:
toks yra dìdelis jũjų judrùmas, tokià jų daugybė,
tiek yra daũg dalelýčių, kiekvíenu metù kur pajuntam,
kad atsargõs jų šiuo ãtveju vìsiškai gãli pakakti.
Tirtina daũg šiuosè daiktuosè ir daũg mums dar reikia
aiškint, jei nórime rỹškiai išdė́styti vìsą dalyką.
Klausimas tóks visų pir̃m: kodė̃l, kokiam nórui užėjus,
tučtuojau prõtas galvója apiẽ tą pãtį dalyką?
Ar tik vaizdaĩ tie nèseka vãlios mūsìškės, ir reikia
tik panorė́ti mums, tuõj atsirañda savaime ir vaizdas:
jūra gal širdžiai čia mū́s malonù, ar dangùs pats, ar žemė?
Susirinkìmo žmonių̃, eitỹnių, pókylių, mūšių –
ar nepagìmdo gamtà, mums žõdį tik víeną ištarus,
ypač tadà, kai dvasià žmonių̃, kur yrà susibūrę,
mąsto apiẽ įvairiùs, panašùmo netùrinčius, daiktus?
Ar kodė̃l mes miegódami mãtome šmė̃klas visokias
žengiant tvarkìngai į príekį ir jùdinant lañkstųjį kūną,
lankstųjį, nės lengvaĩ pakaitõm rankàs jos ištiesia,
kojos gi prìtaria mū́s akysè tiems judė̃jimams rankų?

Scilicet arte madent simulacra et docta vagantur,
Nocturno facere ut possint in tempore ludos.
An magis illud erit verum? Quia tempore in uno,
Cum sentimus, id est, cum vox emittitur una,
Tempora multa latent, ratio quae comperit esse,
Propterea fit uti quovis in tempore quaeque
Praesto sint simulacra locis in quisque parata.
Tanta est mobilitas et rerum copia tanta.
Hoc ubi prima perit alioque est altera nata
Inde statu, prior hic gestum mutasse videtur.
Et quia tenvia sunt, nisi quae contendit, acute
Cernere non potis est animus; proinde omnia quae sunt
Praeterea pereunt, nisi si ad quae se ipse paravit.
Ipse parat sese porro speratque futurum
Vt videat quod consequitur rem quamque; fit ergo.
Nonne vides oculos etiam, cum tenvia quae sunt
809 Cernere coeperunt, contendere se atque parare,
Nec sine eo fieri posse ut cernamus acute?
Et tamen in rebus quoque apertis noscere possis,
Si non advertas animum, proinde esse quasi omni
Tempore semotum fuerit longeque remotum.
Cur igitur mirumst, animus si cetera perdit
Praeterquam quibus est in rebus deditus ipse?
Deinde adopinamur de signis maxima parvis
Ac nos in fraudem induimus frustraminis ipsi.
  Fit quoque ut interdum non suppeditetur imago
Eiusdem generis, sed femina quae fuit ante,
In manibus vir uti factus videatur adesse,
Aut alia ex alia facies aetasque sequatur.
826 Quod ne miremur sopor atque oblivia curant.
822   Illud in his rebus vitium vementer inesse
822a Credimus atque hunc te cum primis mentis avemus

Rodos, vaizdaĩ įgùdę menè ir turį̃ sumanumą,
jei, naktimìs klydinė̃dami, smãgintis gãli žaidimais?
Ar gal tiksliaũ paáiškinti tuõ, kad vienam̃ akių mirksny,
kokį mes gãlim jutímais išskìrt ar klausà nustatyti,
esti daugýbė akìmirksnių tų̃, kuriuos ìsskiria protas;
taigi visur̃ ir kiekvíenu metù vaizdaĩ įvairiausi
randas, kur esti visàd po rankà ir čia pàt pasiruošę.
Toks yra dìdelis jų̃ judrùmas, tokià jų daugybė!
Taigi, kai pìrmas išnỹko, netrùkus jau añtras užgimsta
būklė̃j kitõj, o mums ródosi vìs, kad sujùdo pirmasis.
Ir, dė̃l tęvùmo nepàprasto jų̃, dvasia áiškiai įžvelgia
vien tik tuõs, į kuriuõs ypatìngą dė̃mesį kreipia;
eina pro šãlį kitì, nes suvókt juos nėrà pasiruošus.
Stengiasi jì prisitáikyt ir tìkisi, jógei kiekvieną
reiškinį ateityjè ji galė̃s pamatýti: ir bùs taip!
Argi nepàstebi, jógei ir ãkys, kai tę́vąjį daiktą
nori įžvel̃gt, pasiruõšia ir̃ prisitáiko, kaip reikiant,
ir kad kitaĩp jo áiškiai matýti negãlime niekaip?
Net ir daiktaĩ, kuriuõs tu įsténgi aiškiáusiai matyti,
jei neįtem̃psi čia dė̃mesio, lýg atskirtì pasirodo
nuolat, taip pàt ir nuo mū́sų tarýtum labaĩ atitolę;
tad argi teñka stebė̃tis, kad sàvo dė̃mesį visą
kreipia dvasià tik į taĩ, kur patì tuo metù susikaupus?
Ir nuo mažų̃ pažymių̃ mes į gãlą prieĩnam reikšmingas
išvadas, — į̃ pinklė̃s didžiàs įsiveliam patys.
  Kartais ir taĩp pasitáiko, jog vaĩzdas kitù pasikeičia
vaizdu, mùms to nesìtikint: móterim kàs ką tik buvo,
vyru, staigà mums patė̃kus į glė̃bį, atródyti gali,
ar čia tai víeno, tai kìto veidaĩ pasikeĩčia ir amžius.
Nesistebė̃t tuo mums pàdeda miẽgas ir užsimir̃šimas.
  Esame mẽs įsitìkinę, jógei vienà paklaida čia
glū̃di stambì, ir didžių̃ pastangų̃ mes dė̃sime, kad tu

Effugere errorem vitareque praemetuenter,
Lumina ne facias oculorum clara creata,
Prospicere ut possimus, et ut proferre queamus
Proceros passus, ideo fastigia posse
Surarum ac feminum pedibus fundata plicari,
Bracchia tum porro validis ex apta lacertis
Esse manusque datas utraque ex parte ministras,
Vt facere ad vitam possemus quae foret usus.
Cetera de genere hoc inter quaecumque pretantur
Omnia perversa praepostera sunt ratione,
Nil ideo quoniam natumst in corpore ut uti
Possemus, sed quod natumst id procreat usum.
Nec fuit ante videre oculorum lumina nata
Nec dictis orare prius quam lingua creatast,
Sed potius longe linguae praecessit origo
Sermonem, multoque creatae sunt prius aures
Quam sonus est auditus, et omnia denique membra
Ante fuere, ut opinor, eorum quam foret usus.
Haud igitur potuere utendi crescere causa.
At contra conferre manu certamina pugnae
Et lacerare artus foedareque membra cruore
Ante fuit multo quam lucida tela volarent,
Et vulnus vitare prius natura coegit
Quam daret obiectum parmai laeva per artem.
Scilicet, et fessum corpus mandare quieti
Multo antiquius est quam lecti mollia strata,
Et sedare sitim prius est quam pocula natum.
Haec igitur possent utendi cognita causa
Credier, ex usu quae sint vitaque reperta.
Illa quidem sorsum sunt omnia, quae prius ipsa
Nata dedere suae post notitiam utilitatis.
Quo genere in primis sensus et membra videmus;

jos pasisáugotum, véngdamas dìdelio apsirikìmo,
ir nemanýtum, jog tám mūs šviesios ãkys sukurtos,
kad matýti galė́tumėm; ar̃ kad blaũzdos ir šlaunys
kojoms pritvìrtintos ir̃ lanksčiomìs tik tám padarytos,
kad dideliaĩs, kur nórim, žingsniúoti galė́tume žingsniais;
ar prie pečių̃ kad stiprių̃ pritvìrtintos rañkos, prie šių gi
plaštakos iš dešinė̃s ir kairė̃s lyg tarnáitės prijungtos,
kad jų pagálba atlìktume taĩ, ko gyvẽnime reikia.
Daug kas taĩp išsiáiškina ir̃ visa kìta tos rūšies, —
sprendžia klaidìngai toksaĩ ir nepàgrįstas ìšvadas daro:
kūne mūs niẽko neùžgimė tám, kad galė́tum naudotis,
o, kas užgìmsta, savàime pritáikymą sáu susiranda.
Juk prieš akių̃ užgimìmą nebùvo regė́jimo jokio,
kaip ir kalbà atsirãdo po tõ, kai jau rãdos liežuvis,
ir į pasáulį jis žymiai anksčiaũ bus už žõdį atėjęs;
ausys taip pàt dar prieš taĩ atsirãdo, nei bùvo išgirstas
garsas pirmàsis, ir, víenu žodžiù, jau visì sąnariai prieš
jųjų pritáikymą, kaĩp esù įsitìkinęs, buvo.
Taigi naudójimui mū́s sutvertì negalė́jo jie bū́ti.
Ir štai rankàs, atvirkščiaĩ, pradė́jo naudóti muštynėms,
kūnui draskýt ir kraujù pralíetu sąnarius teršti
daug anksčiaũ, negu spiñdinčios strė̃lės suzvim̃bti pradė́jo;
vengti taipõgi žaizdų̃ gamta mótina prìvertė pirm, nei
suteikė mẽną skydù sau apsáugoti kaĩriąją ranką;
žinoma, ir̃ įpratìmas pavar̃gusiam kū́nui suteikti
poilsį daũg senèsnis, kaip guĩtą minkštaĩ pasikloti;
ėmė ir trõškį malšinti anksčiaũ, negu rãdosi taurės.
Tokiu būdù visa taĩ, ką išràsti gyvẽnimas vertė,
radosi, reĩkia tikė́ti, tikriáusiai naudójimui mūsų.
Visa, kas ẽsti savàime, tačiaũ, ir pirmiaũ kas sukurta,
tik su laikù palengvà mums paródė pritáikymą savo.
Mes čia, pirmiáusia, jausmùs ir nariùs savo mãtome aiškiai.

Quare etiam atque etiam procul est ut credere possis
Vtilitatis ob officium potuisse creari.
Illud item non est mirandum, corporis ipsa
Quod natura cibum quaerit cuiusque animantis.
Quippe etenim fluere atque recedere corpora rebus
Multa modis multis docui, sed plurima debent
Ex animalibus. Quae quia sunt exercita motu,
864 Multa per os exhalantur, cum languida anhelant,
863 Multaque per sudorem ex alto pressa feruntur.
His igitur rebus rarescit corpus et omnis
Subruitur natura; dolor quam consequitur rem.
Propterea capitur cibus, ut suffulciat artus
Et recreet vires interdatus, atque patentem
Per membra ac venas ut amorem obturet edendi.
Vmor item discedit in omnia quae loca cumque
Poscunt umorem; glomerataque multa vaporis
Corpora, quae stomacho praebent incendia nostro,
Dissipat adveniens liquor ac restinguit ut ignem,
Vrere ne possit calor amplius aridus artus.
Sic igitur tibi anhela sitis de corpore nostro
Abluitur, sic expletur ieiuna cupido.
Nunc qui fiat uti passus proferre queamus,
Cum volumus, varieque datum sit membra movere,
Et quae res tantum hoc oneris protrudere nostri
Corporis insuerit, dicam: tu percipe dicta.
Dico animo nostro primum simulacra meandi
Accidere atque animum pulsare, ut diximus ante;
Inde voluntas fit; neque enim facere incipit ullam
Rem quisquam, quam mens providit quid velit ante.
Id quod providet, illius rei constat imago.
Ergo animus cum sese ita commovet ut velit ire
Inque gredi, ferit extemplo quae in corpore toto,

Taigi aš dár pakartóju ir dár: nemanýki tu niekad,
kad jie tarýtum dėl mū́sų naudõs atsiràsti galė́jo.
Nė́r ko stebė́tis taip pàt, kad gývo kū́no kiekvieno
netgi patì prigimtìs reikaláuja sau bū́tino maisto.
Išteka jùk iš daiktų̃, kaip sakiaũ, ir išeĩna daugybė
kūnų keliaĩs įvairiaĩs į pasáulį, tuo tárpu daugiausia
jų iš gyvū́nų išeĩna, nes ir̃ nuo judė́jimo dažno
daug jų garúoja iš lū́pų, kai suñkiai kvėpúoja pavargę̃,
daug jų, iš kū́nų vidaũs išspaustų̃, lauk su prãkaitu eina.
Kūnas dėl tõs priežastiẽs tuoj ìma retė́t, ir esminė
jojo savýbė silpnė́ja visái, o po tõ seka kančios.
Taigi ir maĩstas labaĩ reikalìngas, idañt palaikytų
kūną, taip pàt jo jėgàs, įsiteŕpęs visur̃, atstatytų –
gyslose beĩ sąnariuõs – ir paténkintų válgymo norą.
Taip ir drėgmė̃ išsisklaĩdo visur̃, kur dalìs kuri kūno
tos reikaláuja drėgmė́s; ir garų̃ susimẽtę karštieji
kūnai į krū̃vą pilvè, kur ir gaĩsrą sužãdinti gali,
esti gesìnami skỹsčių, atmiẽšiančių juõs, kad padegti
savo sausiáusiu karščiù liepsnà sąnarių̃ negalė́tų.
Taip užgesìname tróškulį, gérklę džiovìnantį mūsų,
taip įkyrùs ir kamúojantis mùs numalšìnamas alkis.
Nū̃n pasakýsiu, o tù pasãkymą dė́kis į galvą:
kaip mes, kai nórime, gãlim į príekį žeñgt ir kitokius
judesius kū́no darýt, ir jėgà čia kokià mūsų kūno
tokią dìdelę nãštą priver̃čia į príekį pastumti.
Tvirtinu, kàd visų pir̃m atsirañda judė́jimo vaizdas
dvasioje mū́sų ir pàstumia ją̃, kaip anksčiaũ pasakyta;
o jau po tõ ir valià susidãro: juk niẽkas negali
veiksmo pradė́ti anksčiaũ, neg dvasià numatỹs, ko ji nori;
ką ji numãto, tataĩ ir pavir̃sta váizdu dalyko.
Taigi dvasià kai sujuñda ir nórą įgáuna judė́ti,
tučtuojau sàvo smūgiù ji ir síelos išjùdina jėgą,

Per membra atque artus, animai dissita vis est.
Et facilest factu, quoniam coniuncta tenetur.
Inde ea proporro corpus ferit, atque ita tota
Paulatim moles protruditur atque movetur.
Praeterea tum rarescit quoque corpus, et aer,
Scilicet, ut debet qui semper mobilis exstat,
Per patefacta venit penetratque foramina largus,
Et dispergitur ad partis ita quasque minutas
Corporis. Hic igitur rebus fit utrimque duabus,
Corpus ut ac navis remis ventoque feratur.
Nec tamen illud in his rebus mirabile constat,
Tantula quod tantum corpus corpuscula possunt
Contorquere et onus totum convertere nostrum.
Quippe etenim ventus subtili corpore tenvis
Trudit agens magnam magno molimine navem,
Et manus una regit quantovis impete euntem
Atque gubernaclum contorquet quolibet unum,
Multaque per trocleas et tympana pondere magno
Commovet atque levi sustollit machina nisu.
Nunc quibus ille modis somnus per membra quietem
Irriget atque animi curas e pectore solvat,
Suavidicis potius quam multis versibus edam;
Parvus ut est cycni melior canor, ille gruum quam
Clamor in aetheriis dispersus nubibus Austri.
Tu mihi da tenuis auris animumque sagacem,
Ne fieri negites quae dicam posse, retroque
Vera repulsanti discedas pectore dicta,
Tutemet in culpa cum sis neque cernere possis.
Principio somnus fit ubi est distracta per artus
Vis animae partimque foras eiecta recessit
Et partim contrusa magis concessit in altum.
Dissoluuntur enim tum demum membra fluuntque.

kur po nariùs ir po nèrvus išskláidyta mū̃sojo kū̃no;
jai tat ir̃ ne sunkù, nes ji glaũdžiai susìjus su siela.
Siela gi rė̃žtu savù mū̃sų kū̃ną išjùdina taip, kad
ištisas kū̃nas iš lė̃to ìma judė́ti į priekį.
Kū̃nas, be tõ, tada pràdeda smar̃kiai retė́ti, gi oras,
kurs paprastaĩ be pértrūkio jùda, kaip jám ir pritinka,
srovi giliáusiai ir gaũsiai į vìdų per ãtdaras poras
ir išsisklaĩdo tenaĩ, į dalìs įsiskver̃bdams mažiausias
kū̃no. Todė̃l čia judė́jimas príežastį tùri dvejopą:
kū̃nas lyg laĩvas yrà, irklaĩ kurį vãro ir vė́jas.
Nieko tačiaũ nuostabaũs nereikė́tų matýti tame, kad
geba tókios mažýtės ir meñkos dalė̃lės vartyti
tokį didžiùlį sunkùmą ir kū̃ną visaĩp sukinė́ti.
Lygiai ir vė́jas, pats bū́damas tę́vas ir švel̃niai sudė̃tas,
laivą dìdelį vãro į príekį sunkiáusiai prikrautą;
viena rankà jis tik val̃domas, nórs ir plaũktų greičiausiai
ir, kur norė́damas, gãli pasùkti jį vaĩras tik vienas;
ratų ir gérvių didžiùlių pagálba lengvaĩ keliamasis
prietaisas kė̃lia ir jùdina daũgel daiktų̃ kuo sunkiausių.
Nū̃n eilėmìs ne gausìngomis, bèt saldžiakal̃bėmis aš tau
aiškinsiu, kókiu bū̃dù mū̃sų kū̃ną ramýbe užtvindo
miegas, laukañ iš krūtìnės varýdamas rū̃pestį sunkų:
gulbės trumpóji giesmė̃ aną klýkesį gérvių pralenkia,
debesysè kurs aukštaĩ pasigir̃sta, kai pàpučia Austras.
Tu atidžiaĩ tik klausýk ir supràski protù įžvalgiuoju,
kad nenuneĩgtumei tõ, ką gãlimu àš palaikysiu,
ir nenueĩtum, teisìngos kalbõs neįdė́jęs į širdį,
bū́damas kal̃tas, kad sàvo klaidõs negalì įžiūrė́ti.
Miegas ateĩna tadà, kai po kū̃no nariùs išsiskirsčius
sielos jėgà, iš daliẽs išvarýta laukañ, iš dalies gi,
vieton vienõn sugrū́stà, pasitráukė į gìlumą kū̃no.
Silpsta visì sąnariaĩ ir tuomèt pasidãro suglebę.

Nam dubium non est, animai quin opera sit
Sensus hic in nobis, quem cum sopor impedit esse,
Tum nobis animam perturbatam esse putandumst
Eiectamque foras; non omnem; namque iaceret
Aeterno corpus perfusum frigore leti.
Quippe ubi nulla latens animai pars remaneret
In membris, cinere ut multa latet obrutus ignis,
Vnde reconflari sensus per membra repente
Posset, ut ex igni caeco consurgere flamma?
Sed quibus haec rebus novitas confiat, et unde
Perturbari anima et corpus languescere possit,
Expediam: tu fac ne ventis verba profundam.
Principio externa corpus de parte necessum est,
Aeriis quoniam vicinum tangitur auris,
Tundier atque eius crebro pulsarier ictu,
Propterea que fere res omnes aut corio sunt,
Aut etiam conchis, aut callo, aut cortice tectae.
Interiorem etiam partem spirantibus aer
Verberat hic idem, cum ducitur atque reflatur.
Quare utrimque secus cum corpus vapulet, et cum
Perveniant plagae per parva foramina nobis
Corporis ad primas partis elementaque prima,
Fit quasi paulatim nobis per membra ruina.
Conturbantur enim positurae principiorum
Corporis atque animi. Fit uti pars inde animai
Eiciatur, et introrsum pars abdita cedat,
Pars etiam distracta per artus non queat esse
Coniuncta inter se neque motu mutua fungi;
Inter enim saepit coetus natura viasque;
Ergo sensus abit mutatis motibus alte.
Et quoniam non est quasi quod suffulciat artus,
Debile fit corpus, languescuntque omnia membra,

Nėr abejõnės, jog síelos dėkà atsirañda mūs kūne
jausmas, kurìs, migdýtis mums prãdedant, veĩkęs nustoja,
ir mūsų síela, kaip reĩkia manýti, yrà sutrikdyta
ir išvarýta laukañ, bet tačiaũ ne visà, nes jei būtų
taip, liktų àpimtas ámžino šal̃čio mirtiẽs mūsų kūnas.
Jeigu jokià mūsų síelos dalìs slaptaĩ neišliktų
kūne, – ugnìs taip krūvõj pelenų̃ paslėptà pasilieka, –
jausmas iš kur̃gi staigà mūsų kū́ne atkùsti galė́tų,
kaip kad pašókti liepsnà iš ugniẽs užgẽsusios gali?
Bet dėl kokių̃ priežasčių̃ atmainà ši įvýksta, kodėl gi
gali sumìšt ir síela, ir vìsas kū́nas išglebti,
aiškinsiu àš. Tu žiūrė̃k, kad vė́jais žõdžių neleisčiau.
Kūno kiekvíeno, pirmiáusia, išorė́s šónas privalo
daužomas bū́t ir dažnaĩ iškentė́ti smūgiùs, kurie kyla
nuolat iš óro srovių̃, kur mū́sų kū́ną paliečia.
Taigi bevéik visų̃ padarų̃ todėl ìšorę dengia
kailis, ar kiáutas, ar óda storóka, arbà ir žievelė.
Tų, kur kvėpúoja, būtýbių net vìdų suérzina oras,
liesdamas skaũdžiai, kai ìškvepia órą ar tráukia į vidų.
Taip iš vidaũs ir iš óro visur̃ yra daũžomas kūnas.
Smūgiai, per̃ poràs mažàs įsiskver̃bę į kūną,
prie pat svarbiáusių dalių̃ ir pirmų̃ elemeñtų prieina,
tuo pamažė̃liais tarýtum norė́dami kū́ną sugriauti.
Juk tada prãdų pirmýkščių visų̃ padėtìs pasikeičia –
kūne ir dvãsioje. Laũk, iš daliẽs, yra vãroma siela,
ir, iš daliẽs, ji, viduñ genamà, į gelmès įsiskverbia,
gi, iš daliẽs, po nariùs išsisklaĩdžius visùs, nebegali
judesius jì bendrùs darýti ir̃ susiglaũsti:
jungtis į krū̃vą visùs jai keliùs gamtà bus pastojus.
Taip, susitrùkdžius judė̃jimui, tráukiasi jaũsmas į vidų.
Ir kai tarýtum jau niẽko nėrà, kas galė́tų paremti
kūną, – nusil̃psta jisaĩ, ir nariaĩ pasidãro suglebę;

Bracchia palpebraeque cadunt, poplitesque cubanti
Saepe tamen summittuntur virisque resolvunt.
Deinde cibum sequitur somnus, quia, quae facit aer,
Haec eadem cibus, in venas dum diditur omnis,
Efficit. Et multo sopor ille gravissimus exstat,
Quem satur aut lassus capias, quia plurima tum se
Corpora conturbant magno contusa labore.
Fit ratione eadem coniectus parte animai
Altior, atque foras eiectus largior eius,
Et divisior inter se ac distractior intus.
Et quo quisque fere studio devinctus adhaeret,
Aut quibus in rebus multum sumus ante morati
Atque in ea ratione fuit contenta magis mens,
In somnis eadem plerumque videmur obire;
Causidici causas agere et componere leges,
Induperatores pugnare ac proelia obire,
Nautae contractum cum ventis degere bellum,
Nos agere hoc autem et naturam quaerere rerum
Semper et inventam patriis exponere chartis.
Cetera sic studia atque artes plerumque videntur
In somnis animos hominum frustrata tenere.
Et quicumque dies multos ex ordine ludis
Assiduas dederunt operas, plerumque videmus,
Cum iam destiterunt ea sensibus usurpare,
Reliquas tamen esse vias in mente patentis,
Qua possint eadem rerum simulacra venire.
Per multos itaque illa dies eadem obversantur
Ante oculos, etiam vigilantes ut videantur
Cernere saltantis et mollia membra moventis,
Et citharae liquidum carmen chordasque loquentis
Auribus accipere, et consessum cernere eundem
Scaenaique simul varios splendere decores.

rankos, vokaĩ tad nusvỹra dažnaĩ, ir bejė̃giškai linksta
keliai, ir ìštisas kū́nas jau gùli visái užmigdytas.
Miegas po val̃gio dažnaĩ atsirañda, nes taĩ, ką ir oras,
valgis padãro, kadà jis visur̃ išsisklaĩdo po gyslas.
Miegas giliáusias tadà pasiréiškia, kadà esi sotus
ar ir pavar̃gęs, nes ãtveju šiuõ labaĩ sunerimsta
daugel kūnẽlių pirmìnių, tuomèt sukrė́stų didžio darbo.
Sielos kūnẽliai dė̃l tõ, iš daliẽs, kiek giliaũ įsibrauna,
o išsiverždamì srovè platesnè susigrū́da
ir, išsiskìrstę vidùj, labiaũ į dalis susiskaldo.
Jeigu kas nórs yra strõpiai dárbui kokiám atsidavęs,
ar, į bet ką̃ įsigìlinę, laĩką sugaĩšom ilgesnį,
ir mūsų prõtas dėl tõs priežastiẽs labai įtemptas buvo,
tad paprastaĩ ir miegódami, ródos, tą dìrbame darbą:
veda teisė́jas bylàs ir svar̃sto įstãtymo esmę,
vadas į kãrą išeĩna ir pràdeda žiaũrųjį mūšį,
mariose grùmias jūreĩvis su vė́jais be pértrūkio jokio,
aš gi sapnúoju, kad sténgiuosi nuõlat daiktų̃ suieškoti
prigimtį ir̃, ką surãdęs, kalbà tuoj gimtą́ja išdėstau.
Taip ir kitì, kaip atródo, darbaĩ ir mokė́jimai dvasią
mieganči̇̀ų tų̃ žmonių̃ dažniáusiai tik àpvilia veltui.
Jei iš eilẽs kas daũgel dienų̃ įvairiáusiais žaidimais
uoliai vìs užsiim̃davo, mẽs tada mãtom dažnai, kad
kai tie žaidìmai nustójo jau veĩkę vaizdúotę ir jausmą,
vis dar paliẽka protè keliaĩ atdarì, kur be vargo
tų daiktų̃ vaizdaĩ atkeliáuti į są́monę gali.
Daugel dienų̃ prieš akìs tų žmonių̃ vaizdaĩ tokie patys
skraido, ir jiẽ tuo laikù net nemiegódami mãto
šokant ir jùdinant tar̃tum visaĩp savo lañkstųjį kūną;
jie ir kitãrų skambių̃jų garsùs ausimìs savo gaudo,
šnekančias gir̃di stygàs, žiūrovùs susė́dusius mato,
blizga jiems scènos taip pàt atdarõs papuošìmai įvairūs.

Vsque adeo magni refert studium atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerint esse operati
Non homines solum sed vero animalia cuncta.
Quippe videbis equos fortis, cum membra iacebunt,
In somnis sudare tamen spirareque semper
Et quasi de palma summas contendere viris
Aut quasi carceribus patefactis velle volare.
Venantumque canes in molli saepe quiete
Iactant crura tamen subito vocesque repente
Mittunt et crebro reducunt naribus auras,
Vt vestigia si teneant inventa ferarum,
Expergefactique sequuntur inania saepe
Cervorum simulacra, fugae quasi dedita cernant,
Donec discussis redeant erroribus ad se.
At consueta domi catulorum blanda propago
Discutere et corpus de terra corripere instant,
Proinde quasi ignotas facies atque ora tuantur.
Et quo quaeque magis sunt aspera seminiorum,
Tam magis in somnis eadem saevire necessust.
At variae fugiunt volucres pinnisque repente
Sollicitant divum nocturno tempore lucos,
Accipitres somno in leni si proelia pugnas
Edere sunt persectantes visaeque volantes.
Porro hominum mentes, magnis quae motibus edunt
Magna, itidem saepe in somnis faciuntque geruntque:
Reges expugnant, capiuntur, proelia miscent,
Tollunt clamorem, quasi si iugulentur, ibidem.
Multi depugnant gemitusque doloribus edunt,
Et quasi pantherae morsu saevive leonis
Mandantur magnis clamoribus omnia complent.
Multi de magnis per somnum rebus loquuntur,
Indicioque sui facti persaepe fuere.

Štai kaip šiuo ãtveju svar̃būs žmogaũs palinkìmai ir skonis,
lygiai ir jõ patvarùs įpratìmas į dárbą, kuriuo jis
užimtas ẽsti; tas pàt su gyvū̃nais bū̃na visokiais.
Teks tau, be ãbejo, žìrgus stebė́ti ristùs, kaip užmigę
pradeda jiẽ prakaitúot ir alsúoti be pértrūkio sunkiai, –
pergalės pálmės tarýtum, įtem̃pę jėgàs visas, siekia
ar paleistì iš ãptvaro tar̃tum galvótrūkčiais bėga.
Šunys medžiójami ir̃gi dažnaĩ, kai juos àpima miegas,
pradeda jùdinti kójas staigà arba bal̃siai suloja,
šnervėmis tánkiai savõm ima úostyti órą aplinkui,
tartum žvė́riẽs užtìkę pė́dsakus výtųsi paskui,
ar net, pamãtę sapnè nuo jų̃ bė́gantį eĩklųjį elnią,
pradeda výtis pabùdę, – juos vaĩzdas klaidìngas apgavo,
ir, tik klaĩdą suprãtę, grį̃žta, lióvęsi vytis.
Taip ir šunýčiai žavìngi, prie sàvo namų̃ prisirišę,
ruošiasi pùlt ir sujùdę nuo žẽmės pakìlti mėgina,
tartum sapnè bus pamãtę kažkókius nežìnomus veidus;
ir juo labiaũ kuris jų̃ atšiauriõs yra sė́klos pirminės,
juo baisiaũ būtinaĩ jis miegódamas smárkauti nori.
Sprunka paũkščiai raibíeji, sparnaĩs netikė́tai ramybę
tyliąją nãktį sudrum̃stę gojẽly dievų̃, jeigu snaudžiant
pasivaidẽno, jog vãnagas sklañdo dangùj ir į kovą
ruošias ir, ũždamas siaũbiai, į bū̃rį jų krìñta iš aukšto.
Lygiai ir žmónės sapnè savo dárbą atliẽka tą patį,
kokį, įtem̃pę jėgàs, paprastaĩ ir tikróvėje dirba:
griauna karãliai miestùs, į neláisvę pateñka, kariauja,
pradeda rė̃kti baisiáusiai, lyg jaũ piaunamì būtų vietoj;
kaunasi kìtas mosúodamas, spiẽgiančiai cýpia iš skausmo,
lyg būtų pàmestas liū̃tui baisiám ar pantèrai suryti,
ir po apýlinkę vìsą klaikùs jo rìksmas paplinta;
išplepa pàslėptus daũg kas sapnè dalykùs ir reikšmingus,
ir neretaĩ savo nusikaltìmą miegódami skélbia.

Multi mortem obeunt. Multi, de montibus altis
Vt qui praecipitent ad terram, corpore toto
Exterrentur et ex somno quasi mentibus capti
Vix ad se redeunt, permoti corporis aestu.
Flumen item sitiens aut fontem propter amoenum
Assidet et totum prope faucibus occupat amnem.
Puri saepe lacum propter si ac dolia curta
Somno devincti credunt se extollere vestem,
Totius umorem saccatum corporis fundunt,
Cum Babylonica magnifico splendore rigantur.
Tum quibus aetatis freta primitus insinuatur
Semen, ubi ipsa dies membris matura creavit,
Conveniunt simulacra foris e corpore quoque,
Nuntia praeclari vultus pulchrique coloris,
Qui ciet irritans loca turgida semine multo,
Vt quasi transactis saepe omnibus rebus profundant
Fluminis ingentis fluctus vestemque cruentent.
Sollicitatur id in nobis, quod diximus ante,
Semen, adulta aetas cum primum roborat artus.
Namque alias aliud res commovet atque lacessit;
Ex homine humanum semen ciet una hominis vis.
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conveniens nervorum certa, cietque
Continuo partis genitalis corporis ipsas.
Irritata tument loca semine, fitque voluntas
Eicere id quo se contendit dira libido,
Idque petit corpus, mens unde est saucia amore.
Namque omnes plerumque cadunt in vulnus, et illam
Emicat in partem sanguis, unde icimur ictu,
Et si comminus est, hostem ruber occupat umor.
Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,

Daug kas mãto savè neva mìrštant, kitì vėl nuo aukšto
kalno nudarda žemỹn ir visù sunkumù savo kūno
griūva ant žẽmės, atbuñda iš miẽgo ir, tar̃tum netekę
proto, võs atsigáuna – karščiúoja jų kū́nas ir dreba.
Upę sapnúoja ištróškę ir mãto save priẽ žavingo
sėdint šaltìnio ir vìsą jo vándenį nórint išgerti.
Įsivaizdúoja berniùkai miegódami, kàd jie prie kūdros
ar prie púodo naktìnio, pakė́lę márškinius, stovi
ir drėgmė̃s susiliñkusią ãtsargą kū́ne paleidžia,
tuo babilònišką brañgų paklõdą drėkìndami kiaurai.
Tuos, kam pìrmą kar̃tą drum̃sti audrìngą jaunystę
pradeda sė̃kla, pribréndusi kū́no nariuõs vieną dieną,
tuos įvaĩrūs aplañko vaizdaĩ, iš šaliẽs atsiradę;
rodo jie sãvąjį véidą švelniáusią, spalvõs neregė́tos.
Daugelio sė̃klų nariaĩ pripūstì iššijáudina smarkiai
ir neretaĩ jie, tarýtum atlìkę jau reĩkalą savo,
srovę gausìngą paléidžia laukañ ir suter̃šia paklodę.

Sėkla anà mumysè, kaip jau ẽsame sãkę, sujunda
tokiu laikù, kai visái sustiprė̃ja kū́nas subrendęs.
Dėl įvairių̃ priežasčių̃ iššijáudina kū́nai įvairūs;
žmogiška sė̃kla žmogaũs vien jėgà iš žmogaũs išsiveržia.
Kai tik jinaĩ išmestà iš savõsios buveĩnės išeina,
tuoj, per gýslas visàs ir nariùs pasitráukus iš kūno,
renkasi saũsgyslių viẽtose tám tikrosè ir netrukus
gimdomą́sias dalìs ji žmogaũs suérzina smarkiai.
Dilgina jàs ir ìšpučia, sùkelia dìdelį geismą
sėklą pamèsti tenaĩ, kur viliója gašlýbė siutinga,
siekia ji kū́no, kur méile didžią́ja bus prõtą sužeidus.
Juk paprastaĩ ant žaizdõs visi griũva, ir tẽka upeliais
kraujas kryptim̃ ta pačià, kuria smū̃gis į mùs bus atėjęs,
ir jeigu príešas čia pàt, raudónas jį skỹstis aptaško.
Taigi tasaĩ, kurs Venèros strėlė̃s yra sùžeistas skaudžiai, –

Sive puer membris muliebribus hunc iaculatur,
Seu mulier toto iactans e corpore amorem,
Vnde feritur, eo tendit gestitque coire
Et iacere umorem in corpus de corpore ductum.
Namque voluptatem praesagit muta cupido.
Haec Venus est nobis; hinc autemst nomen Amoris,
Hinc illaec primum Veneris dulcedinis in cor
Stillavit gutta et successit frigida cura.
Nam si abest quod ames, praesto simulacra tamen sunt
Illius et nomen dulce obversatur ad auris.
Sed fugitare decet simulacra et pabula amoris
Absterrere sibi atque alio convertere mentem
Et iacere umorem collectum in corpora quaeque,
Nec retinere, semel conversum unius amore,
Et servare sibi curam certumque dolorem.
Vlcus enim vivescit et inveterascit alendo
Inque dies gliscit furor atque aerumna gravescit,
Si non prima novis conturbes vulnera plagis
Vulgivagaque vagus Venere ante recentia cures
Aut alio possis animi traducere motus.
Nec Veneris fructu caret is qui vitat amorem,
Sed potius quae sunt sine poena commoda sumit.
Nam certe purast sanis magis inde voluptas
Quam miseris. Etenim potiundi tempore in ipso
Fluctuat incertis erroribus ardor amantum,
Nec constat quid primum oculis manibusque fruantur.
Quod petiere, premunt arte faciuntque dolorem
Corporis, et dentis inlidunt saepe labellis
Osculaque adfligunt, quia non est pura voluptas
Et stimuli subsunt, qui instigant laedere id ipsum,
Quodcumque est, rabies unde illaec germina surgunt.
Sed leviter poenas frangit Venus inter amorem,

ar bus sužeĩdęs berniùkas, móters kur išvaizdą turi,
ar ir móteris, kū́nu visù žadė́dama meilę, —
linksta prie tõ, kas jį sùžeidė, ir̃ susieĩti aistringai
geidžia, ir sývus iš sàvo kū́no į kū́ną paleisti;
juk iš aistrõs nebylė̃s jis tìkisi daũg malonumo.
Mums tokià Venerà; o iš čià ir var̃das jos — Meilė;
skystis saldýbės Venèros pirmiáusia į širdį tekėjo,
lašas po lãšo varvė́dams, atė̃jo ir rū̃pestis šaltas.
Kad ir tolì yra tà, kurią mýli, bet jõs čia skrajoja
vaizdas, ir nèt ausysè mylimõs skamba var̃das saldusis.
Vengti vaizdų̃ tų tačiaũ mes privãlom ir šãlinti viską,
kas aną méilę maitìna, o prõtą nukreĩpti į kitką,
ir susiriñkusius sývus išlíeti į kū́nus bet kokius,
tik jų nesáugot, į víeną vienin̄telę méilę nukreipiant,
rūpesčiui tuõ save smer̃kiant ir kan̄čiai tìkrai paliekant.
Įsisenė́jusi jùk neužgỹja žaizdà, ją maitinant;
auga kasdiẽn vis labiaũ pasiutìmas ir sun̄kina vargas,
jei senų̃jų žaizdų̃ naujomìs numalšìnt nemokėsi,
jei, nestropùs, nepavèsi pagýdyt jas viẽšai Venerai,
ar nepajė̃gsi kitókia kryptim̃ savo širdį nukreipti.
Tam, kas nuo méilės nusìsuka, vaĩsių Venèros nestinga:
džiaugiasi tuõ jis verčiaũ, kas dúodama bū̃na be skausmo.
Tų, iš tikrų̃jų, kas sveĩkas, smagùmas labiaũ yra tyras
už nelaimìngų. Tuõ pat metù, kada įsimylė́ję
jungiasi, várgina juõs vis šė̃lstančios áistros neaiškios.
Jie vis nežìno, pirmiaũ ką paténkinti — ãkį ar ranką?
Tai, ko jie síekė, suspáudžia glė́bỹ ir dažnaĩ iškankina
mylimą kū́ną, žiaũriai dantim̃ įsikneĩbę į lūpas
taip, jog iš bùčinio gìmsta kančià, — malonùmas ne tyras.
Tū̃no vidùj akstinaĩ ir paskãtina véikiai sužeisti
tą, kuris įkvepia áistrą, ir gìmsta iš čià padūkimas.
Betgi aistrõs valandõj Venerà, kuri kañdį malšina,

Blandaque refrenat morsus admixta voluptas.
Namque in eo spes est, unde est ardoris origo,
Restingui quoque posse ab eodem corpore flammam.
Quod fieri contra totum natura repugnat;
Vnaque res haec est, cuius quam plurima habemus,
Tam magis ardescit dira cuppedine pectus.
Nam cibus atque umor membris assumitur intus;
Quae quoniam certas possunt obsidere partis,
Hoc facile expletur laticum frugumque cupido
Ex hominis vero facie pulchroque colore
Nil datur in corpus praeter simulacra fruendum
Tenvia; quae vento spes raptast saepe misella.
Vt bibere in somnis sitiens cum quaerit, et umor
Non datur, ardorem qui membris stinguere possit,
Sed laticum simulacra petit frustraque laborat
In medioque sitit torrenti flumine potans,
Sic in amore Venus simulacris ludit amantis,
Nec satiare queunt spectando corpora coram,
Nec manibus quicquam teneris abradere membris,
Possunt errantes incerti corpore toto.
Denique cum membris collatis flore fruuntur
Aetatis, iam cum praesagit gaudia corpus
Atque in eost Venus ut muliebria conserat arva,
Adfigunt avide corpus iunguntque salivas
Oris et inspirant pressantes dentibus ora.
Nequiquam, quoniam nil inde abradere possunt
Nec penetrare et abire in corpus corpore toto;
Nam facere interdum velle et certare videntur:
Vsque adeo cupide in Veneris compagibus haerent,
Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt.
Tandem ubi se erupit nervis collecta cupido,
Parva fit ardoris violenti pausa parumper.

skausmą pagýdo aną̃, saldaũs malonùmo įmaišius.
Juk pasiliẽka viltìs, kad ir liẽpsną priver̃sti užgesti
kūnas pajė̃gia tas pàt, kuris ùgnį aistrõs bus įžiebęs.
Paklaidą šìtą gamtà visuomèt kuo lengviáusiai sugriauna.
Štai yra tìkras dalỹkas: juo méilė mū̃s ẽsti didesnė,
juo širdyjè mū̃s stipriaũ vis liepsnója aistrà nelemtoji.
Valgį ir gėrimą kū̃no nariaĩ mū̃s ìma į vidų;
ir kadángi vietàs tam tikràs jie gãli užimti,
būna ir al̃kį, ir tróškulį mùms nesunkù numalšinti.
Bet iš viliójančio véido žmogaũs ir spalvõs jo žavingos
nieko naudótis mū̃s kū̃nas negáuna, išskýrus tę̃vus tik
vaizdus, bet pasitikė́jimas jaĩs vien vė̃jais nueĩna.
Kaip kad ištróškęs, kai íeško per miẽgą vandeñs atsigerti
ir jo nerañda, ir trõškio dagaũs užgesìnti negali,
gaudo tik váizdą šaltìnio, ir niẽkais jo triũsas nueina:
geria jis ùpės plačiõs vidurỹ, bet trókšta kaip troškęs, —
ir Venerà tik méilės vaizdaĩs mylimúosius kankina;
šie nebegãli tačiaũ prisisótint, regė́dami kū̃ną,
nieko daugiaũ nepajė̃gia iš kū̃no švelnaũs beišspausti,
rankomis véltui vedžiója po jį̃, bet niẽko neranda.
Ir, pagaliaũ, susijùngę, kai džiaũgiasi žíedu jaunatvės,
kai jiems pasigėrė́jimą nùlemia kū̃nas, ir nèt taip
eina tolì Venerà, kad sė̃ja į móteries dirvą, —
godžiai spáudžia jie kū̃nus ir, séilę su séile sulieję,
vienas į véidą alsúoja antrám ir kándžioja lūpas.
Tuščios jų pãstangos: niẽko daugiaũ jie išspáusti negali,
nei prasimùšti į vìdų, nei kū̃nu į kū̃ną įsmigti,
nors, kaip atródo, pasíekti tataĩ ir sténgiasi kartais:
taip geidulìngai Venèros tinklè įsipáinioja, kad net
leipsta jų kū̃nai tadà ir méilės smagùmuose tirpsta;
o kai išsiveržė tóji aistrà, sukauptà kuri buvo
gyslose, liũvis neilgas tik dãrosi įniršy meilės.

Inde redit rabies eadem et furor ille revisit,
Cum sibi quod cupiunt ipsi contingere quaerunt,
Nec reperire malum id possunt quae machina vincat;
Vsque adeo incerti tabescunt vulnere caeco.
Adde quod absumunt viris pereuntque labore,
Adde quod alterius sub nutu degitur aetas.
Labitur interea res et Babylonica fiunt,
Languent officia atque aegrotat fama vacillans.
Vnguenta et pulchra in pedibus Sicyonia rident,
Scilicet, et grandes viridi cum luce zmaragdi
Auro includuntur, teriturque thalassina vestis
Assidue et Veneris sudorem exercita potat.
Et bene parta patrum fiunt anademata, mitrae,
Interdum in pallam atque Alidensia Ciaque vertunt.
Eximia veste et victu convivia, ludi,
Pocula crebra, unguenta, coronae, serta parantur,
Nequiquam, quoniam medio de fonte leporum
Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angat,
Aut cum conscius ipse animus se forte remordet
Desidiose agere aetatem lustrisque perire,
Aut quod in ambiguo verbum iaculata reliquit,
Quod cupido adfixum cordi vivescit ut ignis,
Aut nimium iactare oculos aliumve tueri
Quod putat in vultuque videt vestigia risus.
Atque in amore mala haec proprio summeque secundo
Inveniuntur; in adverso vero atque inopi sunt,
Prendere quae possis oculorum lumine operto,
Innumerabilia; ut melius vigilare sit ante,
Qua docui ratione, cavereque ne inliciaris.
Nam vitare, plagas in amoris ne iaciamur,
Non ita difficile est quam captum retibus ipsis
Exire et validos Veneris perrumpere nodos.

Grįžta netrùkus iš naũjo aistrà ta patì ir dūkimas,
kai, ko jie trókšta, to vė̃l geidulìngai pràdeda siekti,
ir nesurañda váistų, kur blõgį galė́tų įveikti:
taip neryžtìngus juõs žaizdà paslėptà nukamuoja.
Įsimylė́ję, be tõ, eikvója jėgàs ir sukembsta,
o jų gyvẽnimas vìsas priklaũso nuo svẽtimo valios;
turtas tuo tárpu jų eĩna nupir̃kt audiniáms Babilono,
pareigos ùžmestos, ìma šlubúoti ir var̃das jų geras.
Blizga ant kójų jos kvẽpiančių ãpavas ìš Sikijono,
mirga ten sù apsodaĩs auksìniais didžiùliai smaragdai
atspalvio žal̃svo, ir trìnasi ãpdaras jõsios žydrasis,
kurs visadõs prisisiur̃bęs prãkaito bū̃na Veneros.
Visas tėvų̃ palikìmas, įgýtas doraĩ, kaspinams ir
mitroms eikvójamas beĩ audiniáms iš Elìdės ir Kijo.
Ruošiamos puõtos su val̃giais brangiaĩs, ištaigìngos, žaidimai,
nuolat, be tõ, išgertùvės, kvapíeji vainìkai, girliandos.
Veltui! Pakỹla kažkàs nesmagaũs iš gelmių̃ malonumo
ir pačiamè tų smagùmų žydė́jime pràdeda graužti
ar tai todė̃l, kad są́žinė ìma kankìnti dė̀l tingiai
leidžiamo laĩko, purvè šlykščiamè pasinė́rus su galva,
ar tai kokià užúomina, jõs pasakýta, dviprasmė
skaudžiai į širdį aistrìngą įsmìgo ir liẽpsną sukėlė,
ar pasiródė, kad jì akimìs per daug šáudo, vilioja
kitą, ir jõs veidè pamãto pė́dsakus juoko.
Šitokios bė̃dos ir méilėj tikrõj bei pačiõj laimingiausioj
bū̃na; o tiẽ, kuriuõs ir užmérkęs akìs pamatyti
pats gali méilėj bevil̃tiškoj ir̃ nelaimìngoj, yra jau
nebesuskaĩtomi. Taĩgi verčiaũ, kaip jau màno sakyta,
vengti pagùndos ir tõ, kad nebū́tum kvailaĩ suviliotas,
nes pasisáugoti méilės žabángų ir kìlpos išvengti
žymiai lengviaũ, negu láisvę, į spą́stus paklìuvus, atgauti,
mazgą Venèros atmègzt, kur ùžmezgė jì kuo stipriausiai.

Et tamen implicitus quoque possis inque peditus
Effugere infestum, nisi tute tibi obvius obstes
Et praetermittas animi vitia omnia primum
Aut quae corporis sunt eius, quam praepetis ac vis.
Nam faciunt homines plerumque cupidine caeci
Et tribuunt ea quae non sunt his commoda vere.
Multimodis igitur pravas turpisque videmus
Esse in deliciis summoque in honore vigere.
Atque alios alii irrident Veneremque suadent
Vt placent, quoniam foedo adflictentur amore,
Nec sua respiciunt miseri mala maxima saepe.
Nigra melichrus est, immunda et fetida acosmos,
Caesia Palladium, nervosa et lignea dorcas,
Parvula, pumilio, chariton mia, tota merum sal,
Magna atque immanis cataplexis plenaque honoris.
Balba loqui non quit, traulizi, muta pudens est;
At flagrans odiosa loquacula Lampadium fit.
Ischnon eromenion tum fit, cum vivere non quit
Prae macie; rhadine verost iam mortua tussi.
At tumida et mammosa Ceres est ipsa ab Baccho,
Simula Silena ac saturast, labeosa philema.
Cetera de genere hoc longum est si dicere coner.
Sed tamen esto iam quantovis oris honore,
Cui Veneris membris vis omnibus exoriatur:
Nempe aliae quoque sunt; nempe hac sine viximus ante.
Nempe eadem facit, et scimus facere, omnia turpi,
Et miseram taetris se suffit odoribus ipsa,
Quam famulae longe fugitant furtimque cachinnant.
At lacrimans exclusus amator limina saepe
Floribus et sertis operit postisque superbos
Vnguit amaracino et foribus miser oscula figit;
Quem si, iam admissum, venientem offenderit aura

Bet, ir patẽkęs į spą́stus, šiaip taĩp dar galė́tum nelaimės
vengti, jei neatsistótum tu pàts skersai kẽlio sau niẽkad,
dėmesio jókio nekreĩpdamas aĩ tai į kū̃no, ar dvasios
trūkumus móteries tõs, kur nóri tu iĩ pageidauji.
Žmonės apãkinti aĩstrų daugiáusia taip el̃giasi, kad net
mato visuĩ pranašùmą, kur móteris jókio neturi.
Taigi dažnaĩ pasitáiko matýti, kad biaũrios ir šlykščios
tampa meilùžėmis, iĩ pagarbà teikiamà joms didžiausia.
Juokias vienì neretaĩ iš kitũ ir įtìkina, jogei
reikia Venèros malónės ieškót, nes aistrà juos gėdinga
valdo, o ýdų savũ, nelaimìngi, didžiáusių nemato.
Jiems „brunètė" – juodà, o nẽvala jiéms – „paprastutė",
gi pilkaãkė atródo „Palãdė", o džiũsnė, prakaulė
jiems tuoj – „stirnẽlė". Neùžauga – „Grãcija" aĩ „sąmojinga";
drimba dažnaĩ jiems atródo „didìnga", o kar̃tais – „šlovinga".
„Čiulba grakščiaĩ" jiems memẽlė, jéi nebylẽ – tai „kuklutė".
Na, o aistrìnga, plepì, nepakeñčiama – taĩ „ugningoji";
„aiklės grakščiõs kupinà" – kuri jaũ nebepàvelka kojų;
„tikras saldùmas" vadìnasi tà, kur nuo kósulio miršta,
su didelẽm krūtìm – „Cererà, maitìnanti Bakchą".
Jei riestanõsė – „Silènė", o jéi storalũpė – „bučniukė".
Baigčiau negreĩt, jei išvar̃dyti vìsa šios rūšies bandyčiau.
Bet tebūniẽ jos véidas kažìn kaip gražùs ir žavingas,
ir ji visaĩs sąnariaĩs tegu ìškvepia jẽgą Veneros, –
esama jùk ir kitũ: be jõs iki šiõlei gyvenom;
visa šlykščiáusia, mes žìnom, ji dãro taip pàt, kaip ir kitos,
ir, nelaimìnga, patì sau taip smárve biauriáusia pasmilko,
jog net pabẽga tarnáitės ir juõkiasi tỹliai iš josios.
Neįsiléistas meilùžis tačiaũ ašaródamas deda
jai prie namũ ir gėlès, ir girliándas, ir pàtepa šulą
dūrų puikiũ mairūnù, ir net sleñkstį, vargšẽlis, bučiuoja.
Bet, jeigu bũt įsiléistas, pajùstų netrùkus dvokimą

Vna modo, causas abeundi quaerat honestas,
Et meditata diu cadat alte sumpta querela,
Stultitiaque ibi se damnet, tribuisse quod illi
Plus videat quam mortali concedere par est.
1185 Nec Veneres nostras hoc fallit; quo magis ipsae
Omnia summo opere hos vitae postscaenia celant,
Quos retinere volunt adstrictosque esse in amore,
Nequiquam, quoniam tu animo tamen omnia possis
Protrahere in lucem atque omnis inquirere risus
1190 Et, si bello animost et non odiosa, vicissim
Praetermittere et humanis concedere rebus.

Nec mulier semper ficto suspirat amore,
Quae complexa viri corpus cum corpore iungit
Et tenet assuctis umectans oscula labris.
1195 Nam facit ex animo saepe, et communia quaerens
Gaudia sollicitat spatium decurrere amoris.
Nec ratione alia volucres armenta feraeque
Et pecudes et equae maribus subsidere possent,
Si non, ipsa quod illarum subat, ardet abundans
1200 Natura et Venerem salientum laeta retractat.
Nonne vides etiam quos mutua saepe voluptas
Vinxit, ut in vinclis communibus excrucientur?
In triviis cum saepe canes, discedere aventes
1210 Diversi cupide summis ex viribus tendunt,
1204 Cum interea validis Veneris compagibus haerent!
1205 Quod facerent numquam nisi mutua gaudia nossent,
Quae iacere in fraudem possent vinctosque tenere.
Quare etiam atque etiam, ut dico, est communis voluptas.

Et commiscendo cum semine forte virilem
Femina vim vicit subita vi corripuitque,
1211 Tum similes matrum materno semine fiunt,
Vt patribus patrio. Sed quos utriusque figurae

tokį, kad tiñkamos tuõj dingstiẽs ieškótų paspukti
ir apgalvótas maldãvimas tuõj iš širdiẽs jo išnyktų;
imtų prikáišioti sáu kvailùmą, matýdamas, jogei
žymiai daugiaũ, negu tiñka mirtìngai, jai skýrė savybių.
Ne paslaptìs tatai mū́sų Venèroms, kuriõs su didžiausiom
pastangomìs visą tam̃sią gyvẽnimo pùsę paslėpti
stengias nuo tõ, kurį méilės tinklè sulaikýti sumanė.
Veltui: lengvaĩ tu supràsti galì tat ir jų̃ paslaptybes,
kaip nesunkù ir juokìngas gudrýbes aikštẽn tau iškelti.
Betgi, jei síela puikì jos, patì nekvailà tau atrodo,
tu į silpnýbes žmogaũs galì pro pirštùs pažiūrėti.

Antra gi ver̃tus, ir móteris nè visadõs apsimetus
myli ir sãvąjį kū́ną su mýlimo kū́nu sujungia,
lūpas suvìlgytas jõ bučiúodama lū́pomis savo.
Ji neretaĩ visa širdžia tai dãro, norė́dama bendrą
gauti smagùmą, ir rãgina méilėje laĩką praleisti.
Jokiu būdù negalė́tų galvìjai ar žvė́rys, ar paukščiai,
avys, kumẽlės taip pàt patinám̃s atsidúot, jei nedegtų
neužgesìnamas įgeidis jų̃, prigimtỹ kuris esti,
ir kurs skãtina juõs nenurámdomai síekti Veneros.
Ar nemataĩ, kaip, susikabìnę dažnaĩ pasidžiaũgti,
vargsta grandìnėse méilės abù, kentė́dami skausmą?
Kryžkelėj šùnys dažnaĩ, geisdamì atsiskìrti, įtempę
savo jėgàs, ima tráukti viens kìtą į príešingą pusę;
laiko tačiaũ Venerà juos, tinkluõs suver̃žusi savo.
Niekad jie taĩp nesiel̃gtų, jei bū́tų nežinomas bendras
džiaugsmas, kurìs juos apgáuna paskum̃ ir supánčiotus laiko.
Taigi kartóju aš dár, kad aistrà abipùsiška esti.

Jeigu aistrà tik móteries peř tą sumaĩšymą sėklų
nugali výrišką sàvo jėgà ir staigà ją sučiumpa,
vaiką panãšų į mõtiną móteries sė̃kla pagimdo,
vyriška sė̃kla — į tė́vą. O tiẽ, kurie víeno ir antro

Esse vides, iuxtim miscentis vulta parentum,
Corpore de patrio et materno sanguine crescunt,
Semina cum Veneris stimulis excita per artus
Obvia conflixit conspirans mutuus ardor,
Et neque utrum superavit eorum nec superatumst.
Fit quoque ut interdum similes exsistere avorum
Possint et referant proavorum saepe figuras
Propterea quia multa modis primordia multis
Mixta suo celant in corpore saepe parentes,
Quae patribus patres tradunt ab stirpe profecta;
Inde Venus varia producit sorte figuras
Maiorumque refert vultus vocesque comasque;
Quandoquidem nilo minus haec de semine certo
Fiunt quam facies et corpora membraque nobis.
Et muliebre oritur patrio de semine saeclum,
Maternoque mares exsistunt corpore creti.
Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque utri similest magis id quodcumque creatur,
Eius habet plus parte aequa; quod cernere possis,
Sive virum suboles sivest muliebris origo.
Nec divina satum genitalem numina cuiquam
Absterrent, pater a gnatis ne dulcibus umquam
Appelletur et ut sterili Venere exigat aevum;
Quod plerumque putant, et multo sanguine maesti
Conspergunt aras adolentque altaria donis,
Vt gravidas reddant uxores semine largo.
Nequiquam divum numen sortisque fatigant.
Nam steriles nimium crasso sunt semine partim,
Et liquido praeter iustum tenuique vicissim.
Tenve locis quia non potis est adfigere adhaesum,
Liquitur extemplo et revocatum cedit abortu.
Crassius hinc porro quoniam concretius aequo

primeña brúožus ir mãtomai ẽsti panãšūs į juodu, —
tie turi kū́ną iš tė̃vo ir gìmsta iš mótinos kraujo,
nes jų sė̃klos, Venèros strėlių̃ paskãtintos, kūne
tuo pat metù susidū́rė, į víena aistróms susijungus,
ir nė vienà jų įveĩkt ar bū́t įveiktà negalė́jo.
Gali taipõgi ir taĩp atsitìkti, kad kar̃tais panašūs
į seneliùs pasitáiko vaikaĩ, ir į prótėvius būna:
juk neretaĩ savo kū́ne tėvaĩ turi prãdų pirmykščių
daug paslėptų̃, įvairiáusiu būdù ir labaĩ sumaišytų, —
einantis taĩ iš kartõs vis į kar̃tą tėvų̃ palikimas.
Veisia vaikùs Venerà taip be pértrūkio, tar̃tum iš burtų, —
protėvių bal̃sas, plaukaĩ ir jų véidas atgìmsta anūkuos.
Juk visa taĩ iš sė́klų visàd pastovių̃ atsiranda,
taip kaip visóki veidaĩ, visi kū́nai ir̃ sąnariai mūs.
Sėkla iš tė̃vo pajė̃gia gimdýti ir móteries kūną,
lygiai iš mótinos sė̃klos kartà jauna výrų išeina.
Gimdymas, áišku, kiekvíenas priklaũso nuo sė̃klos dvejopos,
ir kas tik gìmsta, labiaũ panašù į gimdýtoją tąjį,
kurs dalyvãvo labiaũ: paprastaĩ gali áiškiai matyti,
ar atžalà ta iš výro, ar móteries bùs pagaminta.
Ir ne todė̃l, kad dievaĩ nepaláimino, tū́las negali
sėti vaisìngai, kad niẽkad jisaĩ iš vaikų̃ neišgirstų
tėvu meilìngai vadìnant ir nuõlat bevaĩkis paliktų.
Taip pagalvója ne víenas ir, sópančia šir̃džia, tuoj kraują
apstų ant aũkuro líeja dievýbių ir dóvanas neša,
kad nuo plačiaĩ išsilíejusių sė̃klų žmonà jo pastotų.
Betgi tačiaũ jie dievùs ir orãkulus véltui gižena:
jie nevaisìngi todė̃l, kad sėkla yrà jų tirštoka
ar, atvirkščiaĩ, gal todė̃l, kad perdaũg ji skystà ir sklidoka.
Jei ji skystà ir negãli prikìbti toj viẽtoj, kur reikia,
nuteka tuõj ji atgal̃ ir šaliñ, nepradė́jusi vaisiaus;
sėkla tirštėsnė, standžiaũ suskliaustà, negu taĩ reikalinga,

Mittitur, aut non tam prolixo provolat ictu
Aut penetrare locos aeque nequit aut penetratum
Aegre admiscetur muliebri semine semen.
Nam multum harmoniae Veneris differre videntur.
Atque alias alii complent magis, ex aliisque
Succipiunt aliae pondus magis inque gravescunt.
Et multae steriles Hymenaeis ante fuerunt
Pluribus et nactae post sunt tamen unde puellos
Suscipere et partu possent ditescere dulci.
Et quibus ante domi fecundae saepe nequissent
Vxores parere, inventast illis quoque compar
Natura, ut possent gnatis munire senectam.
Vsque adeo magni refert, ut semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaque conveniant liquidis et liquida crassis.
Atque in eo refert quo victu vita colatur;
Namque aliis rebus concrescunt semina membris,
Atque aliis extenvantur tabentque vicissim.
Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert; nam more ferarum
Quadrupedumque magis ritu plerumque putantur
Concipere uxores, quia sic loca sumere possunt,
Pectoribus positis, sublatis semina lumbis.
Nec molles opus sunt motus uxoribus hilum.
Nam mulier prohibet se concipere atque repugnat,
Clunibus ipsa viri Venerem si laeta retractat
Atque exossato ciet omni pectore fluctus;
Eicit enim sulcum recta regione viaque
Vomeris, atque locis avertit seminis ictum.
Idque sua causa consuerunt scorta moveri,
Ne complerentur crebro gravidaeque iacerent,
Et simul ipsa viris Venus ut concinnior esset;

ar nepajẽgia tekė́ti pakañkamai greĩtai, ar lygiu
ji greitumù eidamà nesuskum̃ba patèkti, kur reikia,
ar tai patẽkusi suñkiai sumỹšta su móteries sėkla.
Daug nuo Venèros, matýti, harmònijos méilėj priklauso.
Ši nuo anõ pastója greičiaũ, o anóji nuo šito
apsivaisìnt yra liñkus labiaũ ir nuo šìto pastoti.
Moterų daũg, susitúokusių daũgelį kar̃tų, paliko
štai nevaisìngos, bet, rãdusios tiñkamus výrus, pastoti
tuoj sugebė̃jo ir vaĩsiais galė́jo nuo jų̃ pasidžiaugti.
Lygiai dažnaĩ ir tiẽ, kur žmonàs turė́jo vaisingas,
bet jos negim̃dė vaikų̃, sau móteris tiñkamas radę,
žilą senãtvę vaikaĩs pagaliaũ aprūpint galėjo.
Atveju šiuõ sėkmingiáusias dalỹkas, kad, maĩšantis sėkloms
vyro ir móteries, jõs susilíetų abìpus vaisingai:
sėkla skystà su tirštà, gi tirštèsnė su tà, kur skystesnė.
Esti svarbù, mes kókiu valgiù palaĩkom gyvybę,
nes yra val̃gių, kuriẽ mūsų kū́ne sutir̃ština sėklas,
o nuo kitų̃ pasidãro jos skýstos ir véikiai išgaišta.
Turi reikšmė̃s ir tie bū̃dai, kur táikomi méilės smagumuos;
pavyzdžiui, žmónos, kaip sãkoma, bū̃na, patógiai pastoti
galinčios, jéi keturkójų šiam reĩkalui bū̃dą pritaiko,
ar ir žvėrių̃, nes tuomèt vietàs reikalìngas pasiekia
sėklos, kai krū̃tys nusvìrusios ẽsti, o strė́nos pakeltos,
bet judesių̃ geidulìngų žmonóms nereĩkia daryti.
Moterys pãčios sau trùkdo pastóti ir kliùdo dažniausiai,
kai atsiliẽpia į įgeidį výro jos jùdesiu klubų
ir jau nusil̃pusiu kū́nu sužãdina išsiveržìmą:
tuo jos iš tìkrojo kẽlio, be ãbejo, ìšmuša vagą
arklo ir sė̃klos bėgìmą iš reĩkiamos pàsuka vietos.
Ir paprastaĩ tuos jùdesius týčia ištvìrkėlės daro,
kad nepastótų ir dãžnas nėštùmas nesuñkintų jųjų,
vyrams tuo tárpu kad teĩktų malónų Venèros smagumą, –

Coniugibus quod nil nostris opus esse videtur.
Nec divinitus interdum Venerisque sagittis
Deteriore fit ut forma muliercula ametur.
Nam facit ipsa suis interdum femina factis
Morigerisque modis et munde corpore culto,
Vt facile insuescat secum te degere vitam.
Quod superest, consuetudo concinnat amorem;
Nam leviter quamvis quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo spatio tamen atque labascit.
Nonne vides etiam guttas in saxa cadentis
Vmoris longo in spatio pertundere saxa?

tokį, kuriõ, kaip atródo, vẽdusiems mū́sų nereikia.
Ir ne dievų̃ tat valià, ir ne strė̃lės Venèros padaro
tai, kad kar̃tais ne taĩp jau gražì mylimóji mūs būna.
Elgsena tuõkart mergáitės tokiõs ir jos bū̃do meilumas
bei valyvùmas padãro, jog nẽsti sunkù jai pasiekti,
kad tu sutìktum kartù su ja vìsą gyvẽnimą leisti.
Lieka dár pasakýti, kad įprotis sùkelia meilę:
taip juk ir smū̃giai nežỹmūs, dažnaĩ jei pasikartója,
ilgainiui nùgali vìsa ir sil̃pninti vìsa pajėgia.
Argi nepàstebi tõ, kaip, varvẽdamas lãšas po lašo,
akmenį ė̃da vanduõ ir kiáurai galóp jį praurbia?

LIBER QVINTVS

Quis potis est dignum pollenti pectore carmen
Condere pro rerum maiestate hisque repertis?
Quisve valet verbis tantum, qui fingere laudes
Pro meritis eius possit, qui talia nobis
Pectore parta suo quaesitaque praemia liquit?
Nemo, ut opinor, erit mortali corpore cretus.
Nam si, ut ipsa petit maiestas cognita rerum,
Dicendum est, deus ille fuit, deus, inclute Memmi,
Qui princeps vitae rationem invenit eam quae
Nunc appellatur sapientia, quique per artem
Fluctibus e tantis vitam tantisque tenebris
In tam tranquillo et tam clara luce locavit.
Confer enim divina aliorum antiqua reperta.
Namque Ceres fertur fruges Liberque liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse;
Cum tamen his posset sine rebus vita manere,
Vt fama est aliquas etiam nunc vivere gentis.
At bene non poterat sine puro pectore vivi;
Quo magis hic merito nobis deus esse videtur,
Ex quo nunc etiam per magnas didita gentis
Dulcia permulcent animos solacia vitae.
Herculis antistare autem si facta putabis,
Longius a vera multo ratione ferere.
Quid Nemeaeus enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset et horrens Arcadius sus?
Denique quid Cretae taurus Lernaeaque pestis
Hydra venenatis posset vallata colubris?

PENKTOJI KNYGA

Kas pajėgùs yra sàvo protù galingu sukurti
giesmę, ver̃tą dalỹko didýbės ir jõ atradimo?
Kas savo žõdžiais valiója prìderamai išgarsìnti
nuopelnus výro, kurìs savo prõto jėgà mums įgijo
tiek brangenýbių vertìngų ir jàs paliko valdyti?
Niekas, manaũ, tarp tų̃, kas gìmė iš kū̃no mirtingo.
Jeigu sakýtina taĩp, kaip dẽra dalỹko didybei,
dievas, šaunùsis Mèmijau, tìkras bùvo jis dievas!
Pirmas jìs protìngą gyvẽnimo pãgrindą rado,
kur išmintim̃ nūn vadìname. Jìs gyvẽnimą mūsų
iš neramùmų tokių̃ ir tamsýbės tokiõs į ramybę
atvedė sàvo menù ir skaĩsčią šviẽsą parodė.
Dieviškus atradimùs kitų̃ iš senóvės palýgink:
sakoma, kàd Cererà visùs mirtìngus išmokė
žemę įdìrbti, o Lìberis – vỹną iš vỹnkekių sunkti,
nors ir be šių̃ dovanų̃ apsieĩtų gyvẽnimas mūsų, –
taip kitur̃ ir gyvẽna, kaip kal̃bama, gìminės kitos,
bet be tyrõs širdiẽs ramiaĩ negalėsim gyventi.
Taigi juõ labiau ver̃tas dievù vadìnamas būti
tas, kuriõ ir dabar̃ saldíeji ramìnimai plinta
tarpe didžių̃jų tautų̃ ir suteĩkia síeloms paguodą.
Jei manýsi, kad daũg svarbesnì anie Hèrkulio žygiai,
dar labiaũ nuo tìkro kẽlio teisýbės nukrypsi.
Kuo mums dabar̃, iš tiesų̃, grasìnti galė́tų Nemėjos
liūto nasraĩ didelì, ar baisùsis Arkãdijos šernas?
Jautis Krèto salõs, hidrà, ta Lèrnos nelaimė,
kur apsuptà nuodìngų gyvãčių ratù, – ar jie baisūs?

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai
Et Diomedis equi spirantes naribus ignem
Bistoniasque plagas atque Ismara propter, avesve
Tanto opere officerent nobis Stymphala colentes?
Aureaque Hesperidum servans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens
Arboris amplexus stirpem quid denique obesset
Propter Atlanteum litus pelagique severa.
Quo neque noster adit quisquam nec barbarus audet?
Cetera de genere hoc quae sunt portenta perempta,
Si non victa forent, quid tandem viva nocerent?
Nil, ut opinor: ita ad satiatem terra ferarum
Nunc etiam scatit et trepido terrore repleta est
Per nemora ac montis magnos silvasque profundas;
Quae loca vitandi plerumque est nostra potestas.
At nisi purgatumst pectus, quae proelia nobis
Atque pericula tunc ingratis insinuandum!
Quantae tum scindunt hominem cuppedinis acres
Sollicitum curae quantique perinde timores!
Quidve superbia spurcitia ac petulantia? Quantas
Efficiunt clades! Quid luxus desidiaeque?
Haec igitur qui cuncta subegerit ex animoque
Expulerit dictis, non armis, nonne decebit
Hunc hominem numero divum dignarier esse?
Cum bene praesertim multa ac divinitus ipsis
Immortalibus de divis dare dicta suerit
Atque omnem rerum naturam pandere dictis.

Cuius ego ingressus vestigia dum rationes
Persequor ac doceo dictis, quo quaeque creata
Foedere sint, in eo quam sit durare necessum
Nec validas valeant aevi rescindere leges,
Quo genere in primis animi natura reperta est

Kas mums trilỹpės krūtìnės jėgà Gerijòno trikūnio,
ar Dijomèdo žirgaĩ, kur šnérvėmis ùgnį iššnirpščia
tai Bistònijos žẽmėj, tai Ìsmaro kálno pašlaitėj?
Argi kankìntų mus Stìmfalo krãšto paũkščiai siaubingi?
Ar Hesperìdžių auksìnių, tviskiũ obuoliũ akylasis
sargas, žiaurùs drakònas, kurs dìdeliu kū́nu apraito
medžio šaknìs ir líemenį, mùms kuo pakeñkti galė́tų
ten, ties Atlánto krantaĩs, kur jū́rų vándenys šniokščia,
vykti kur niẽkas nedrį̃sta – nei bárbaras jóks, nei mūsiškis?
Taip ir kitókios šios rū́šies baidýklės, kuriõs jau išnyko,
kuo mums galė́tų grasìnti, jei gývos išlìkusios bū́tų?
Niekuo, manaũ: iki šiõl dar juk žẽmėje knìbžda žvėrių̃ daug,
šiurpo klaikaũs miškuosè yra pìlna, taip pàt ir kalnynuos
pilna jõ dideliuõs ir giliáusioje gìrių tankynėj;
vietų tokiũ paprastaĩ lengvaĩ mes gãlim išvengti.
Bet, jeigu mū́sų širdìs nešvarì, kiek tadà mums kovoti
tenka, pavõjai kokiẽ tada grẽsia, nors jų̃jų ir vengiam,
rūpesčių kiék ir neláimių skaudžiũ dėl aistrõs atsiranda, –
kaip visa taĩ iškankìna ir éngia išgąsdintus žmones!
Ir išdidùmas putlùs, ir šykštýbė, ir̃ į̃žūlumas –
kiek jie neláimių pridãro! O kíek prabangà ir tingumas?
Taigi, jìs ne ginklù, tik sàvo žodžiù, visa šita
nuvertė ir̃ iš širdiẽs mū́s išvìjo; ar̃ nereikė́tų
tokį výrą prilýgint dieváms ir jų̃ skaĩčiun priskirti?
Ypač kad, į̃kvė́ptas diẽviškos dvãsios, kalbė́jo nemaža
apie pačiùs nemirtìngus dievùs ir žõdžiais savaisiais
nuolat daiktũ visą prìgimtį áiškino, skélbdamas tiesą.

Žengdamas jõ pėdomìs, aš sténgiuosi dárbą jo tęsti,
žodžiais savaĩs į̃stãtymą skélbti, kuriõ prisilaiko
visas sukùrtas pasáulis ir nuõlat laikýtis privalo;
amžiai galìngo į̃stãtymo tõ panaikìnti negali.
Jau pačiojè pradžiojè mes nusãkėme prìgimtį dvasios

Nativo primum consistere corpore creta
Nec posse incolumis magnum durare per aevum,
Sed simulacra solere in somnis fallere mentem
Cernere cum videamur eum quem vita reliquit.
Quod superest, nunc huc rationis detulit ordo,
Vt mihi mortali consistere corpore mundum
Nativumque simul ratio reddunda sit esse;
Et quibus ille modis congressus materiai
Fundarit terram, caelum, mare, sidera, solem,
Lunaique globum; tum quae tellure animantes
Exstiterint, et quae nullo sint tempore natae;
Quove modo genus humanum variante loquela
Coeperit inter se vesci per nomina rerum;
Et quibus ille modis divum metus insinuarit
Pectora, terrarum qui in orbi sancta tuetur
Fana, lacus, lucos, aras, simulacraque divum.
Praeterea solis cursus lunaeque meatus
Expediam qua vi flectat natura gubernans;
Ne forte haec inter caelum terramque reamur
Libera sponte sua cursus lustrare perennis
Morigera ad fruges augendas atque animantis,
Neve aliqua divum volvi ratione putemus.
Nam bene qui didicere deos securum agere aevum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quaeque geri possint, praesertim rebus in illis
Quae supera caput aetheriis cernuntur in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones
Et dominos acris adsciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat, finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione atque alte terminus haerens.
Quod superest, ne te in promissis plura moremur.

kūnišką ẽsant, ir ją̃, kaip ir vìsa, kas gìmsta, mirtingą,
nesužalótą per ìlgus ámžius ištvérti negalint.
Šitie vaizdaĩ sapnuosè paprastaĩ mūsų prõtą klaidina,
kai mums atródo, jog mãtome tą̃, kas gyvýbės neteko.
Lieka išáiškinti nũn – čion protãvimas àtvedė mūsų, –
jogei susìdeda vìsas pasáulis iš kū́no mirtingo,
ir jog jìs kitadõs yra sàvo prãdžią turė́jęs;
kaip atsitìko, kad mẽdžiagos čià derinỹs bus sukūręs
žemę ir dañgų, ir jū́rą, žvaigždýnus ir sáulę, mėnulio
rutulį irg̃i; kokiẽ tuomèt atsirãdo gyvūnai
žemėje ir̃ kokiẽ niekadõs joje gìmę nebuvo;
kaip žmonių̃ giminẽ įvairiáusiais žõdžiais pradė́jo
tarpe savę̃s bendráuti, visaĩp pavadìndama daiktus;
kaip įsigãvo į mū́sų šìrdį dievų̃ ana baimė,
kur visuosè kraštuosè rūpestìngai globója šventoves,
aukurus, ẽžerus, taĩpjau giriàs ir dievýbių paveikslus.
Čia dar paáiškinsiu, kókia jėgà mūs gamtà vadovauja,
nukreipdamà mėnùlio keliùs ir judė̃jimą saulės,
kad negalvótume mẽs, jog sàvo valià jie keliauja
šitą ámžiną kẽlią tarp žẽmės ir dañgiško skliauto –
tuo paspar̃tina der̃liaus beì gyvū́nų brendimą, –
ir nemanýtume, kàd jų judė̃jimus tvar̃ko dievybės.
Juk ir tiẽ, kas suprãto dievùs ramiaĩ sau gyvenant,
jeigu tik im̃s stebė̃tis, kókiu būdù pagaliau gi
tvarkosi šì visatà, ypač taĩ, kas ties gálva matyti
mūsų apliñkui berìbėje èterio érdvėje nuolat, –
net ir tokiẽ neretaĩ į senóvinius príetarus grį̇̃žta,
viešpačius rū́sčius prisìima sáu, nelaimìngi, ir tíki
esant anuõs galingiáusius, tuo tárpu nežìno, kas gali
ir kas negãli darýtis, kokià jėgà apribota
daiktui duotà kiekvienám, ir kokià paskirtìs nustatyta.
Bet kad vienaĩs pažadaĩs toliaũ tavę̃s nekamuočiau,

Principio maria ac terras caelumque tuere;
Quorum naturam triplicem, tria corpora, Memmi,
Tris species tam dissimilis, tria talia texta,
Vna dies dabit exitio, multosque per annos
Sustentata ruet moles et machina mundi.
Nec me animi fallit quam res nova miraque menti
Accidat exitium caeli terraeque futurum,
Et quam difficile id mihi sit pervincere dictis;
Vt fit ubi insolitam rem apportes auribus ante
Nec tamen hanc possis oculorum subdere visu
Nec iacere indu manus, via qua munita fidei
Proxima fert humanum in pectus templaque mentis.
Sed tamen effabor. Dictis dabit ipsa fidem res
Forsitan et graviter terrarum motibus ortis
Omnia conquassari in parvo tempore cernes.
Quod procul a nobis flectat fortuna gubernans,
Et ratio potius quam res persuadeat ipsa
Succidere horrisono posse omnia victa fragore.

Qua prius aggrediar quam de re fundere fata
Sanctius et multo certa ratione magis quam
Pythia quae tripode a Phoebi lauroque profatur,
Multa tibi expediam doctis solacia dictis;
Religione refrenatus ne forte rearis
Terras et solem et caelum, mare, sidera, lunam,
Corpore divino debere aeterna manere,
Proptereaque putes ritu par esse Gigantum
Pendere eos poenas immani pro scelere omnis
Qui ratione sua disturbent moenia mundi
Praeclarumque velint caeli restinguere solem
Immortalia mortali sermone notantes;
Quae procul usque adeo divino a numine distent,
Inque deum numero quae sint indigna videri,

žvilgsnį, pirmiáusia, nukreĩpk į žemès, į jūras, į dangų:
šie visi trỹs gaivalaĩ ir trẽjetas, Mèmijau, kūnų,
trys įvairiáusi pavìdalai, trỹs deriniaĩ pagrindiniai –
žus vieną diẽną kurią, ir, eilès nesuskaĩtomų metų
tvėrę, sugriùs pastataĩ visãtos, išnỹks šis pasaulis.
Neabejóju nė kíek, kad naujà ši mintìs pasirodys
lyg ir keistà – dėl dangaũs ir žẽmės bū́simo galo;
mintį tą mán anaiptõl bus žõdžiais pagrį̃sti nelengva.
Taip atsitiñka, kai klaũsai patíekiama taĩ, iki šiolei
kas negirdė́ta, ir kõ akimìs pamatýti negalim,
ar savo rañkom apčiúopti; o šìtas pamókymo kelias,
norint įtìkint, tikriáusias: į šìrdį ir prõtą jis veda.
Vis dėltõ pasakýsiu: dalỹkas pàts žodžius mano,
galimas dáiktas, patvìrtins, ir tù pamatýsi, kaip, žemės
vykstant smarkiáusiam drebė́jimui, tuõj visa prãdeda irti, –
lai šitą pãtirtį vaĩras likìmo nuo mū́sų nukreipia!
Ir ne tikróve verčiaũ įsitikìnkim, sàvo protu tik,
jog su ū́žesiu vìskas siaubìngu niekù gali virsti.

Pirm negu im̃siu ištar̃ti savùs pranašãvimus šičia,
gal tikresniùs ir labiaũ šventùs, kaip tiẽ, kuriuos taria
Pitija láurų gojẽly, ant Fèbo trikõjo palinkus, –
daug dar protìngų dalỹkų išdė́stysiu táu nuraminti.
Tu gi, tikýbiniais žą̃slais žabótas, liáukis galvoti,
kad dangùs, žemė, jū́ra, sáulė, mėnùlis ir žvaigždės,
dieviškà kū́ną turė́dami, ámžiams išnỹkti privalo,
ir nemanýk, kad taĩp, kaip kadáise gigántai galingi,
bausmę rūsčiáusią iškę̃sti privãlo už sàvo kaltes tie,
kas, pasiklióvę protù savo, ar̃do pasáulio tvirtovę,
ar net išdrį̃sta dangùj je gesìnti šviesiáusiąją saulę,
kai nemirtìnga kažką̃ savo žõdžiais mirtìngais apsvarsto.
Visa tai ẽsti diẽviškai ẽsmei tiek svẽtima, jogei
verta nėrà būti skaĩčiuj dievų̃, ir pagélbėti gali

Notitiam potius praebere ut posse putentur
Quid sit vitali motu sensuque remotum.
Quippe etenim non est, cum quovis corpore ut esse
Posse animi natura putetur consiliumque;
Sicut in aethere non arbor, non aequore salso
Nubes esse queunt, neque pisces vivere in arvis,
Nec cruor in lignis, neque saxis sucus inesse.
Certum ac dispositumst ubi quicquid crescat et insit.
Sic animi natura nequit sine corpore oriri
Sola neque a nervis et sanguine longius esse.
Quod si posset enim, multo prius ipsa animi vis
In capite aut umeris aut imis calcibus esse
Posset et innasci quavis in parte soleret,
Tandem in eodem homine atque in eodem vase manere.
Quod quoniam nostro quoque constat corpore certum
Dispositumque videtur ubi esse et crescere possit
Sorsum anima atque animus, tanto magis infitiandum
Totum posse extra corpus formamque animalem
Putribus in glebis terrarum aut solis in igni
Aut in aqua durare aut altis aetheris oris.
Haud igitur constant divino praedita sensu,
Quandoquidem nequeunt vitaliter esse animata.
Illud item non est ut possis credere, sedes
Esse deum sanctas in mundi partibus ullis.
Tenvis enim natura deum longeque remota
Sensibus ab nostris animi vix mente videtur;
Quae quoniam manuum tactum suffugit et ictum,
Tactile nil nobis quod sit contingere debet.
Tangere enim non quit quod tangi non licet ipsum.
Quare etiam sedes quoque nostris sedibus esse
Dissimiles debent, tenues de corpore eorum;
Quae tibi posterius largo sermone probabo.

susidarýti tik váizdą sáu apie taĩ, kas neturi
nei kokių nórs judesių̃, kur gyvýbę paródo, nei jausmo.
Taip iš tiesų̃ atsitikti negãli, kàd bet koks kūnas
prigimtį dvãsios turė́tų ir dárgi protãvimo pradą.
Tu juk mẽdžių orè niekuomèt negalė́si matyti,
jūroj nėrà debesų̃, ir dir̃vose žùvys neplauko,
medžiuose kraũjo neràsi, o ãkmenys súlčių neturi:
esti tiksliaĩ nustatýta, kur kám gyvénti ir augti.
Dvasios taip pàt prigimtìs atsiràsti be kū́no negali
ir kiek ilgiaũ ištvérti bè sąnarių̃ ir be kraujo.
Jeigu tai bū́tų ir gãlimas dáiktas, greičiáusiai turė́tų
būti dvãsios jėgà ar galvõj, pečiuosè ar kulne net,
ar atsiràsti kitõj kurioj viẽtoj, o vìs dė̃lto tektų
jai tam pačiam̃ žmogujè ir indè tam pačiam̃ pasilikti.
Bet kadángi mūs kū́ne vietà tam tikrà turi būti,
jai jau iš añksto skirtà, kur gyvénti ir výstytis gali
siela kartù su dvasià, tad áišku, kad juõ labiau turim
nepripažìnti jas gãlint be kū́no ir fòrmos gyvūno
būti ar grum̃stuose žẽmės ar sáulės ugnìngame kūne,
ar vandenỹ, ar gál net aukščiáusioje èterio erdvė̃j.
Visa, vadìnas, tataĩ ir diẽviško jaũsmo neturi,
jei savyjè nepalaĩko bet kókio gyvýbės dvelkimo.
Jokiu būdù neturì tu tikė́ti, jog ẽsti buveinės
šventos dievų̃ kažkokiõj plataũs pasáulio vietovė̃j,
nes prigimtìs dievų̃ tiek švelnì ir tíek toli esti
nuo mūs jutìmų, kad suñkiai ir prõtas gãli susekti.
Jei neprieĩnama jì nei rañkos lietìmui, nei smūgiui,
tad neprivãlo jinaĩ apčiúopt, ką apčiúopiame patys:
tai, ko apčiúopti negãlima, svẽtima ẽsti lietimui.
Taip ir buveĩnės dievų̃ nepanãšios į mū́sų vietoves
būti privãlo, ir tókios jos glẽžnos kaip jų̃ šeimininkai.
Tai paskuĩ aš įródysiu táu ir paáiškinsiu smulkiai.

Dicere porro hominum causa voluisse parare
Praeclaram mundi naturam, proptereaque
Allaudabile opus divum laudare decere
Aeternumque putare atque immortale futurum,
Nec fas esse, deum quod sit ratione vetusta
Gentibus humanis fundatum perpetuo aevo,
Sollicitare suis ulla vi ex sedibus umquam
Nec verbis vexare et ab imo evertere summa,
Cetera de genere hoc adfingere et addere, Memmi,
Desiperest. Quid enim immortalibus atque beatis
Gratia nostra queat largirier emolumenti,
Vt nostra quicquam causa gerere aggrediantur?
Quidve novi potuit tanto post ante quietos
Inlicere ut cuperent vitam mutare priorem?
Nam gaudere novis rebus debere videtur
Cui veteres obsunt; sed cui nil accidit aegri
Tempore in anteacto, cum pulchre degeret aevum,
Quid potuit novitatis amorem accendere tali?
175 An, credo, in tenebris vita ac maerore iacebat,
176 Donec diluxit rerum genitalis origo?
174 Quidve mali fuerat nobis non esse creatis?
177 Natus enim debet quicumque est velle manere
In vita, donec retinebit blanda voluptas.
Qui numquam vero vitae gustavit amorem
Nec fuit in numero, quid obest non esse creatum?
Exemplum porro gignundis rebus et ipsa
Notities divis hominum unde est insita primum,
Quid vellent facere ut scirent animoque viderent,
Quove modost umquam vis cognita principiorum
Quidque inter sese permutato ordine possent,
Si non ipsa dedit specimen natura creandi?
Namque ita multa modis multis primordia rerum

Ogi galvót, kad dievaĩ dėl žmonių̃ panorėjo sukurti
nuostabią gam̃tą pasáulio, ir kàd dėl tõ mes privalom
darbą pagìrtiną gìrti dievų̃ visadõs ir manyti,
jog šlovìngas tas jų̃ gaminỹs turi tvérti per amžius,
jog bediẽviška ẽsti ar ìš pagrindų̃ imti judint,
ar tik išdrį̃sti sàvo kalbà pabandýti sugriauti
visa, ką diẽviškas prõtas jaũ nuo giliáusios senovės
buvo sukū̃ręs žmonių̃ giminė́ms ir sutvìrtinęs amžiams, —
visos tos pãsakos, Mèmijau, ir̃ prasimãnymai šitie
esti tikrà beprotýbė. Kókią gi náudą turė́tų
nemirtingíeji laimìngi dievaĩ iš dėkójimų mū̃sų,
jeigu bū̃t nusistãtę ką nórs dėl mū́sų sukurti?
Kas tokio naũjo galė̃tų įvýkt, kad paskãtintų tuos, kur
buvo ramiáusi prieš taĩ, ankstyvèsnį gyvẽnimą keisti?
Džiugina šì naujenýbė tik tą̃, kam jau bùs įkyrė́jęs
senas dalỹkų sutvar̃kymas. Kàs gi anksčiaũ nepatyrė
skausmo ir rū̃pesčio kàs nepažìno gyvẽnime jokio,
kokio sutvar̃kymo naũjo toks síekti galė̃tų aistringai?
Ar gal gyvẽnimas tókio tamsõs ir liū̃dė́jimo buvo
kupinas, pir̃m nei aušrà užgimìmo pasáulio sušvito?
Kas gi ir mùms pagaliaũ bū̃tų blõga, jei bū̃tum negimę?
Nori kiekvíenas, į šìtą pasáulį užgìmęs, išlikti
gyvas, kol dár malonùmai visóki jį džiùginti gali;
tam gi, kuriám paragáuti gyvẽnime méilės neteko,
tarpe gyvų̃jų kuris nesiskaĩtė, kas blõgo negimti?
Kita gi ver̃tus, ir pãvyzdį pãtį, kaip kùrti pasaulį,
kur bū̃tų gãvę dievaĩ? Ir žmogaũs vaizdinỹs juose pirmas
kaip susidãrė, kad áiškiai supràstų, ką reĩkia daryti?
Kaip sužinóti galė̃tų jie kū́nų pirmýkščių galybę
ir jų grupãvimo tárpe savę̃s galimùmą įvairų,
jeigu nebùvo gamtà pati dãvusi pãvyzdį kurti?
Juk nuo laikų̃ begalìnių jau prãdų pirmýkščių daugybė

Ex infinito iam tempore percita plagis
Ponderibusque suis consuerunt concita ferri
Omnimodisque coire atque omnia pertemptare,
Quaecumque inter se possent congressa creare,
Vt non sit mirum si in talis dispositura
Deciderunt quoque et in talis venere meatus,
Qualibus haec rerum geritur nunc summa novando.
Quod si iam rerum ignorem primordia quae sint,
Hoc tamen ex ipsis caeli rationibus ausim
Confirmare aliisque ex rebus reddere multis,
Nequaquam nobis divinitus esse paratam
Naturam rerum: tanta stat praedita culpa.
Principio quantum caeli tegit impetus ingens,
Inde avidam partem montes silvaeque ferarum
Possedere, tenent rupes vastaeque paludes
Et mare, quod late terrarum distinet oras.
Inde duas porro prope partis fervidus ardor
Assiduusque geli casus mortalibus aufert.
Quod superest arvi, tamen id natura sua vi
Sentibus obducat, ni vis humana resistat
Vitai causa valido consueta bidenti
Ingemere et terram pressis proscindere aratris.
Si non fecundas vertentes vomere glebas
Terraique solum subigentes cimus ad ortus,
Sponte sua nequeant liquidas exsistere in auras,
Et tamen interdum magno quaesita labore
Cum iam per terras frondent atque omnia florent,
Aut nimiis torret fervoribus aetherius sol
Aut subiti perimunt imbres gelidaeque pruinae,
Flabraque ventorum violento turbine vexant.
Praeterea genus horriferum natura ferarum
Humanae genti infestum terraque marique

nuolat smūgiùs įvairiùs pakéldavo, ir̃, kai juos slegia
savas sunkùmas, jie skríeja be pértrūkio jókio per amžius;
derinius vỹkdo taip pàt įvairiáusius ir pàtiria visa,
ką iš tarpùsavio susidūrìmo jie gãli sukùrti.
Taigi stebė̃tis netem̃ka, kad tókią jie bū̃klę bus gavę
ir savo tárpe sudãrę jùdesius tókius, kaip turi
šis dabartìnis pasáulis, kurìs atsinaũjina nuolat.
Jeigu tad visiškai mán nežìnomi bū̃tų pirmykščiai
pradai daiktų̃, ir tadà iš dangaũs reiškinių̃ ir daugybės
dargi kitókių drį̃sčiau laikýti įródyta aiškiai,
jog ne mùms ir ne diẽvo valià šis pasáulis sukurtas:
tiek jame daũg įvairiáusių gãlime ýdų stebėti.
Taigi, pirmiáusia, iš tõ, ką tik dañgiškas skliaũtas aptenka,
dalį pasìėmė sáu kalnaĩ ir miškų̃ tankumynas,
žvėrys laukìniai kur bū̃na, ir uõlos, ir pélkės apleistos,
jū̃ros taip pàt, kur àtskiria plótus visur̃ nuo žemyno.
Likusias iš visumõs dvi dalìs arba kar̃štis įkaitęs
atima iš mirtìngų žmonių̃, arba ámžinas šaltis.
Dalį tą, kur̃ pasiliẽka arìmui, gamtà jėga savo
piktžolėm bū̃tų padeñgus, jei tám nesipríešintų žmonės,
savo gyvýbę apgìnti norė̃dami, prãtę kauptuvą
rankoj laikýti ir dū̃sauti, árklu vagódami dirvą.
Jeigu, žagrè grumstùs vartýdami žẽmės derlingus
ir juos puréndami, mẽs želmenų̃ negalė̃sim prikelti,
nieks nepajė̃gs prasimùšti savaime į vaĩskųjį orą.
Kartais tačiaũ, žmonė̃ms nemãža dárbo įdėjus,
kai laukuosè jau pràdeda vìskas žaliúot ir žydėti, —
ar tai per daũg ima kẽpint įkaĩtusi sáulė iš aukšto,
ar tai šer̃kšnas šaltàsis staigà ir lietùs sunaikina,
ar ir vė̃jai nusiaũbia įsiùtusiu sū̃kuriu savo.
Ogi kodė̃l žvėrių gìminę baĩsią, kurì žmonių gentìai
priešinga ẽsti visàd, gamtà sausumõj kaip ir jūroj

Cur alit atque auget? Cur anni tempora morbos
Apportant? Quare mors immatura vagatur?
Tum porro puer, ut saevis proiectus ab undis
Navita, nudus humi iacet, infans, indigus omni
Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit,
Vagituque locum lugubri complet, ut aequumst
Cui tantum in vita restet transire malorum.
At variae crescunt pecudes armenta feraeque,
Nec crepitacillis opus est nec cuiquam adhibendast
Almae nutricis blanda atque infracta loquela
Nec varias quaerunt vestis pro tempore caeli,
Denique non armis opus est, non moenibus altis,
Qui sua tutentur, quando omnibus omnia large
Tellus ipsa parit naturaque daedala rerum.
Principio quoniam terrai corpus et umor
Aurarumque leves animae calidique vapores,
E quibus haec rerum consistere summa videtur,
Omnia nativo ac mortali corpore constant,
Debet eodem omnis mundi natura putari.
Quippe etenim quorum partis et membra videmus
Corpore nativo ac mortalibus esse figuris,
Haec eadem ferme mortalia cernimus esse
Et nativa simul. Quapropter maxima mundi
Cum videam membra ac partis consumpta regigni,
Scire licet caeli quoque item terraeque fuisse
Principiale aliquod tempus clademque futuram.
Illud in his rebus ne corripuisse rearis
Me mihi, quod terram atque ignem mortalia sumpsi
Esse neque umorem dubitavi aurasque perire
Atque eadem gigni rursusque augescere dixi,
Principio pars terrai nonnulla, perusta

peni ir veĩsia? Kodė̃l, pagal mẽtų laikùs atsimainant
orui, ligos apniñka? Mirtìs kodėl švaĩstos prieš laiką?
Kūdikis štaĩ: jis, tarýtum jūreĩvis, bangų̃ kurs žiauriųjų
išmestas žẽmėje gùli be žãdo, be ãpdaro jokio,
likęs visái be pagálbos gyvẽnime, kaĩ tik iš kūno
motinos sù sopuliaĩs gamtà jį pasáulin paleido,
aidi apliñkui jo veřksmas liū̃dnas, – ir tùri taip būti:
daug jam gyvẽnime tèks iškentė́ti vargẽlio visokio.
Žvėrys tuo tárpu ir stam̃būs bei smùlkūs galvìjai išauga,
ir barškalų̃ jiems nereĩkia jokių̃, kaip ir tõ, kad vaikystėj
auklė maitìntoja vãpesiu sàvo juos švel̃niai ramintų;
apdarą keĩst pagal mẽtų laikùs taip pàt jiems nereikia;
nereikalìngi jiẽ nei ginklų̃, nei síenų aukštųjų,
kad savo tur̃tą apsáugotų: vìsko jiems teĩkia gausingai
žemė, maitìntoja jų̃jų visų̃, ir gamtà gudragalvė.
Taigi, pirmiáusia, kadángi ir kū́nas šios žẽmės, ir vandens,
vėjų švelnùtis dvelkìmas, taip pàt ir įkaĩtintas karštis, –
o iš to vìso, mandìng, visatà susidãro pasaulio, –
visa tataĩ ir sukùrta, ir gìmė iš kū́no mirtingo,
tai ir visãtos tadà prigimtìs tokia pàt turi būti.
Juk, jeigu žìnome mẽs, kad nariaĩ kurio dáikto ar dalys
jo yra gìmę iš kū́no, mirtìngas savýbes kur turi, –
darome ìšvadą, jóg ir ìštisas dáiktas mirtingas
ir, kaip jo dãlys, taip pàt yra gìmęs. O jéigu pasaulio
tenka matýti didžiáusias dalìs ir nariùs atsirandant
vėl, nors bùvo pražùvę, tad áišku, jog prãdžią turėjo
žemė, iř dangùs, ir jóg ateitỹ pasibaigs jie.
Nepagalvók, kad per greĩt padariaũ aš ìšvadą savo,
kai pasakiaũ, jog ẽsti mirtìnga ugnìs kaip ir žemė,
kai nedrįsaũ abejót dėl drėgmė̃s ir dėl óro žuvimo,
ar kai tvìrtinau, jóg visa gìmsta ir vė̃l atsiranda, –
pavyzdžiui, kaì kokią dãlį žẽmės be pérstojo saulė

Solibus assiduis, multa pulsata pedum vi,
Pulveris exhalat nebulam nubisque volantis
Quas validi toto dispergunt aere venti.
Pars etiam glebarum ad diluviem revocatur
Imbribus et ripas radentia flumina rodunt.
Praeterea pro parte sua, quodcumque alid auget,
Redditur; et quoniam dubio procul esse videtur
Omniparens eadem rerum commune sepulcrum,
Ergo terra tibi libatur et aucta recrescit.
Quod superest, umore novo mare flumina fontis
Semper abundare et latices manare perennis
Nil opus est verbis: magnus decursus aquarum
Vndique declarat. Sed primum quicquid aquai
Tollitur in summaque fit ut nil umor abundet,
Partim quod validi verrentes aequora venti
Diminuunt radiisque retexens aetherius sol,
Partim quod subter per terras diditur omnis.
Percolatur enim virus retroque remanat
Materies umoris et ad caput amnibus omnis
Convenit, inde super terras fluit agmine dulci
Qua via secta semel liquido pede detulit undas.
Aera nunc igitur dicam qui corpore toto
Innumerabiliter privas mutatur in horas.
Semper enim, quodcumque fluit de rebus, id omne
Aeris in magnum fertur mare; qui nisi contra
Corpora retribuat rebus recreetque fluentis,
Omnia iam resoluta forent et in aera versa.
Haud igitur cessat gigni de rebus et in res
Recidere, assidue quoniam fluere omnia constat.
Largus item liquidi fons luminis, aetherius sol,
Irrigat assidue caelum candore recenti
Suppeditatque novo confestim lumine lumen.

kaitina iř kai ji tąsyk stipriaĩ yra mìndoma kojų,
ima skleĩst po apýlinkę lẽkiančius dẽbesis dulkių,
kur kryptim̃ įvairiõm išnešiója vė́jai po orą.
Grumstų minkštų̃ suskystė́ja dalìs nuo lietaũs ir subyra,
srauniosios ùpės išgráužia krantùs ir visái juos išė́da,
bet, savo rẽžtu, tataĩ, kas savim̃ kitą dáiktą maitina,
būna atstãtoma vė̃l. Ir, ródos, nėrà abejonės,
kad viską gìmdanti žẽmė ir kãpas daiktų̃ visų esti:
eina mažỹn mūsų žẽmė ir vė̃l, atstatýta, didė́ja.
Lieka primiñti, kad naũjo vandeñs prisipìldo šaltiniai,
upės ir jū́ros, ir tẽka tie vándens be pértrūkio jokio;
aiškiai paródo tataĩ, jog ẽsti sraumuõ nuolatinis
tų didelių̃ vandenų̃, bet vanduõ nepaliáujamai teka,
taip kad galų̃ gale ãtlieko jókio drėgmẽs nesidaro.
Vė́jas smarkùs iš daliẽs, nušlúodamas jū́ros paviršių,
vandenį nùneša, sáulė taip pàt spinduliaĩs jį naikina,
ir iš daliẽs gelmėsè jis žẽmės visur̃ išsisklaido;
ten išsikóšia visì jo nuodaĩ, ir vė̃l vanduo tyras
teka atgál, susiriñkdamas priẽ visų ùpių šaltinių;
o jau paskuĩ viršum žẽmės vandeñs gė́lo tẽka upelis
ten, drėgnomìs pėdomìs kur į laĩsvą prasìkalė kelią.
Nū̃n apie órą turiù pasakýti: jis sùdėtį savo
keičia tolỹdžio kar̃tų daugýbę kas vãlandą vieną.
Juk visa taĩ, iš daiktų̃ kas išeĩna ir tẽka, skubiausiai
nešama ẽsti į óro mariàs beribès. Jeigu oras
neatstatýtų daiktų̃ šito núostolio prãdais naujaisiais,
viskas iširtų tadà ir seniaĩ jau pavir̃stų į orą.
Tokiu būdù nesiliáuja jis gìmt iš daiktų̃ ir į juosius
grįžti atgaĩ: juk pasáulyje vìskas be pérstojo teka.
Taip ir gausìngas šaltìnis šviesõs – toji èterio saulė –
savo tolỹdžio naujù vis žėrė́jimu dañgų užlieja,
spindulius põ spindulių̃ nuolatõs skubė́dama siųsti:

Nam primum quicquid fulgoris disperit ei,
Quocumque accidit. Id licet hinc cognoscere possis,
Quod simul ac primum nubes succedere soli
Coepere et radios inter quasi rumpere lucis,
Extemplo inferior pars horum disperit omnis,
Terraque inumbratur qua nimbi cumque feruntur;
Vt noscas splendore novo res semper egere,
Et primum iactum fulgoris quemque perire,
Nec ratione alia res posse in sole videri,
Perpetuo ni suppeditet lucis caput ipsum.
Quin etiam nocturna tibi, terrestria quae sunt,
Lumina, pendentes lychni claraeque coruscis
Fulguribus pingues multa caligine taedae
Consimili properant ratione, ardore ministro,
Suppeditare novum lumen, tremere ignibus instant,
Instant, nec loca lux inter quasi rupta relinquit.
Vsque adeo properanter ab omnibus ignibus ei
Exitium celeri celatur origine flammae.
Sic igitur solem lunam stellasque putandum
Ex alio atque alio lucem iactare subortu
Et primum quicquid flammarum perdere semper;
Inviolabilia haec ne credas forte vigere.
Denique non lapides quoque vinci cernis ab aevo,
Non altas turris ruere et putrescere saxa,
Non delubra deum simulacraque fessa fatisci,
Nec sanctum numen fati protollere finis
Posse neque adversus naturae foedera niti?
Denique non monumenta virum dilapsa videmus
Quaerere proporro sibi sene senescere credas?
Non ruere avulsos silices a montibus altis
Nec validas aevi viris perferre patique

nes spinduliaĩ, kur bekrìstų, išnỹksta tuoj víenas po kito.
Tuo tu galì ir pàts įsitìkint be jókio sunkumo:
kai tik pràdeda dẽbesys sliñkti po ãpačia saulės
ir savimì šviesos spìndulius tar̃tum pérkerta greitai,
tuoj spindulių̃ apatìnė dalìs be pė́dsakų dingsta,
žemė́j gi rañdas šešė̃lis toj viẽtoj, kur dẽbesys slenka.
Taigi žinók, kad šviesõs vis naujõs yrà reikalingas
daiktas ir kàd spinduliaĩ, nukrìtę ant žẽmės, pranyksta;
ir ne kitaĩp yra sáulėje mãtomas dáiktas kiekvienas,
kaip tik tadà, jei šviesà nuolatõs aprū̃pintas esti.
Taip ir naktìniai žibìñtai, kuriuõs mes tùrime žemė́j —
kabančios lémpos ar šviẽsūs mūsiškiai dervìniai deglai, — kai
dega mirgė́dami ir̃ skleisdamì visur dū́minį tvaiką,
skuba būdù tokiu pàt, įsidẽgusiai pàdedant liepsnai,
šviesą vis naũją suteĩkt. Ugnẽlė ši drẽbanti mirga,
mirga ir tar̃tum išlíeja be pérstojo šviẽsą aplinkui.
Štai kaip skubiaĩ visos ùgnys šios smel̃kias paslė́pti šviesos tą
nuostolį, naũją šaltìnį liepsnõs pagimdýdamos greitai.
Reikia todė̃l pripažìnti, kad sáulė, mėnùlis ir žvaigždė̃s
spindulius žar̃sto šviesõs ir jų víenus kitaĩs pavaduoja,
nuolat nustója ir pãtys liepsnų̃, kurias bùvo paskleidę, —
taigi negãlima šviẽsą laikýti neliẽčiamą esant.
Ar pagaliaũ nemataĩ, kad ir ãkmenį nùgali amžius, —
griū̃va bókštai aukštíeji ir uõlos kiečiáusios subyra,
dū́la šventóvės dievų̃ ir stabaĩ jų sunýkę susmunka:
dievo šventóji valià atitólint likìmo negali
ir atsispìrti gamtõs nekeĩčiamiems dė̃sniams bei tvarkai?
Ar mes galóp nemãtom výrų pamiñklų griuvė́sių
sakant tarýtumei mùms: ar tu nètiki júosius sudūlant?
Argi nemãtome, kaĩp nuo kalnų̃ atitrū̃kusios uolos
žemė̃n nugriū̃va: galìngų jė́gų̃ atlaikýti negali

Finiti? Neque enim caderent avulsa repente,
Ex infinito quae tempore pertolerassent
Omnia tormenta aetatis privata fragore.
Denique iam tuere hoc, circum supraque quod omnem
Continet amplexu terram: si procreat ex se
Omnia, quod quidam memorant, recipitque perempta,
Totum nativo ac mortali corpore constat.
Nam quodcumque alias ex se res auget alitque,
Deminui debet, recreari, cum recipit res.
Praeterea si nulla fuit genitalis origo
Terrarum et caeli semperque aeterna fuere,
Cur supera bellum Thebanum et funera Troiae
Non alias alii quoque res cecinere poetae?
Quo tot facta virum totiens cecidere neque usquam
Aeternis famae monumentis insita florent?
Verum, ut opinor, habet novitatem summa, recensque
Naturast mundi neque pridem exordia cepit.
Quare etiam quaedam nunc artes expoliuntur,
Nunc etiam augescunt; nunc addita navigiis sunt
Multa, modo organici melicos peperere sonores;
Denique natura haec rerum ratioque repertast
Nuper, et hanc primus cum primis ipse repertus
Nunc ego sum in patrias qui possim vertere voces.
Quod si forte fuisse antehac eadem omnia credis,
Sed periisse hominum torrenti saecla vapore,
Aut cecidisse urbis magno vexamine mundi,
Aut ex imbribus assiduis exisse rapaces
Per terras amnis atque oppida coperuisse,
Tanto quique magis victus fateare necessest
Exitium quoque terrarum caelique futurum.
Nam cum res tantis morbis tantisque periclis
Temptarentur, ibi si tristior incubuisset

amžiaus ribóto? Jei bū̃tų kitaĩp, nesugriū̃tų tatai, kas
laiką tikraĩ begalìnį pakélt ir kentė́ti engimą
amžių galė́jo, o nũn su bilsmù netikė́tai nugrimzdo.
Dėmesį kreĩpk į taĩ pagaliaũ, kas ẽsti viršuj ir
apima žẽmę apliñk. Jei tataĩ iš savę̃s pagamina
viską, kaip sãko kitì, ir prisìima vìską, kas žuvo,
tai visumõj iš maraũs susidãro ir gìmusio kū̃no,
nes visa taĩ, iš ko áuga ir miñta daiktaĩ įvairiausi,
turi mažė́t ir, vėl dáiktus atgãvus, didė́ti privalo.
Jeigu, be tõ, nei dangùs, nei žẽmė pradžiõs neturė́jo
niekad jokiõs ir vis tvė́rė tolýdžio per ámžius ir amžius,
tad kodė̃l iki kãro su Tèbais ir Tròjos žlugimo
neapdainãvo poètai kitì kitų įvykių niekad?
Kur tiek výrų garbìngų žỹgdarbių diñgo? Kodė̃l gi
niekur šlovė̃ jų, pamiñkluos įkū́nyta ámžiams, nežydi?
Tikras esù, jog daiktų̃ visumà nesenà, ir pasaulio
esti jaunà prigimtìs ir ne taĩp jau seniaĩ prasidė́jo.
Tad kai kuriõs meno rū̃šys dár ir dabar̃ tobulė́ja;
auga jõs ir dabar̃: juk statýba laivų̃ pagerė́jo
žymiai, ir daĩniai nemãža skambių̃ dainų̃ bus sukū̃rę.
Juk pagaliaũ ir šità daiktų̃ prigimtìs neseniai tik
moksliškai bùvo išáiškinta. Pàjėgiau víenas pirmų́jų
nũn išdė́styt gimtą́ja kalbà šį dìdįjį mokslą.
Jeigu manaĩ, kad yrà kitadõs visa šìta jau buvę
ir kad nuo kar̃ščio smarkiáusio žmonių̃ giminė̃ bus išmirus,
ar kad nuo dìdelio žẽmės drebė́jimo miẽstai sugriuvo,
ar kad liū̃čių smarkių̃ uruliaĩ, srauniom ùpėm pavirtę,
viską aptvìndė apliñk ir vietàs apgyvẽntas užliejo, —
juo labiaũ nusiléisti turì bū́tinaĩ ir sutikti,
kad pragaištìs neišvéngiama láukia dangaũs mūs ir žemės.
Juk, negalãvimus tókius patýrę daiktaĩ ir nelaimes,
jei juos ištìktų kadà ateitỹ dar baisèsnis likimas,

Causa, darent late cladem magnasque ruinas.
Nec ratione alia mortales esse videmur
Inter nos, nisi quod morbis aegrescimus isdem
Atque illi quos a vita natura removit.
Praeterea quaecumque manent aeterna necessust
Aut, quia sunt solido cum corpore, respuere ictus
Nec penetrare pati sibi quicquam quod queat artas
Dissociare intus partis, ut materiai
Corpora sunt, quorum naturam ostendimus ante,
Aut ideo durare aetatem posse per omnem,
Plagarum quia sunt expertia, sicut inane est,
Quod manet intactum neque ab ictu fungitur hilum,
Aut etiam quia nulla loci fit copia circum,
Quo quasi res possint discedere dissoluique,
Sicut summarum summa est aeterna, neque extra
Qui locus est quo dissiliant, neque corpora sunt quae
Possint incidere et valida dissolvere plaga.
At neque, uti docui, solido cum corpore mundi
Naturast, quoniam admixtumst in rebus inane,
Nec tamen est ut inane, neque autem corpora desunt,
Ex infinito quae possint forte coorta
Corruere hanc rerum violento turbine summam
Aut aliam quamvis cladem importare pericli,
Nec porro natura loci spatiumque profundi
Deficit, exspergi quo possint moenia mundi,
Aut alia quavis possunt vi pulsa perire.
Haud igitur leti praeclusa est ianua caelo
Nec soli terraeque neque altis aequoris undis,
Sed patet immani et vasto respectat hiatu.
Quare etiam nativa necessumst confiteare
Haec eadem; neque enim, mortali corpore quae sunt,
Ex infinito iam tempore adhuc potuissent

žū̃tų visì jie tadà ir į krū̃vą skevéldrų pavirstų.
Mes juk savè mirtingais taip pàt ne dėl kito ko laikom,
kaip tik dėl tõ, kad tomìs pačiomìs ligomìs nuolat sergam,
lygiai kaip tiẽ, kurie mìrė tvarkà prigimtiẽs nustatyta.
Visa, be tõ, kas tik ámžina tùri palikti, privalo
ar tai, dėl kū̃no sūdrùmo atmùšus smū̃gį kiekvieną,
vengti, kad kàs nepatèktų į vìdų ir glaũdžiojo ryšio
neišardýtų daliũ – privalùmas toks mẽdžiagos kūnų
esti, kaĩp jau anksčiaũ apie prìgimtį jų paminėjau, –
ar tai todė̃l gali tvérti nekiñtama ìštisus amžius,
kad neprisìima smū̃gių – tokià tuštumõs prigimtis juk:
ji neapčiúopiama ẽsti ir smū̃gio nepàkelia jokio,
ar gal todė̃l, jog viẽtos apliñkui nėrà, kur galė̃tų
visa tai tar̃tum kur nórs išsiváikščioti ir̃ išsiskirti;
juk visatà amžinà visumõj savo ẽsti: nei vietos
už ribũ jos nėrà, kur tráuktis galė̃tų, nei kūnų
niekur jokiũ, kad nukrìstų ant jõs ir smū̃giù išardytų.
Bet, kaip įródžiau, pasáulio gamtà ne iš sū̃driojo kū̃no
esti visà sudarýta, dar ir̃ tuštumõs įmaišyta;
betgi pasáulis nėrà tuštumà: įvairiáusių nemaža
kū̃nų yrà, kurie kar̃tais, krūvõn susibū̃rę, galė̃tų
ardančiu víesulu vìsumą šìtą daiktũ sunaikinti
ar padarýti jai kókią kitókią baĩsią nelaimę.
Turi pakañkamai viẽtos gamtà, yra érdvė bedugnė,
kad ten lengvaĩ subyrė̃ti galė̃tų pasáulio tvirtovė,
ar pražū́ti nuo smū̃gių, kokiõs nors jė́gõs jai suduotų:
durys mirtiẽs neužsklę̃stos nei dañgiškam skliaũtui, nei saulei,
nei mūsų žẽmei, nei gìliajai jū́rai, bangúojančiai smarkiai –
atdaros jõs iki gãlo ir kiáuryme žiõji plačiausia.
Reikia todė̃l neišvéngiamai mùms pripažìnti, kad viskas
savo prãdžią turė́jo taip pàt; juk kū́nas mirtingas
joks iki šiõl nuo laikũ begalìnių nebū́tų galė́jęs

Immensi validas aevi contemnere viris.
Denique tantopere inter se cum maxima mundi
Pugnent membra, pio nequaquam concita bello,
Nonne vides aliquam longi certaminis ollis
Posse dari finem? Vel cum sol et vapor omnis
Omnibus epotis umoribus exsuperarint?
Quod facere intendunt, neque adhuc conata patrantur:
Tantum suppeditant amnes ultraque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti,
Nequiquam, quoniam verrentes aequora venti
Deminuunt radiisque retexens aetherius sol,
Et siccare prius confidunt omnia posse
Quam liquor incepti possit contingere finem.
Tantum spirantes aequo certamine bellum
Magnis inter se de rebus cernere certant,
Cum semel interea fuerit superantior ignis
Et semel, ut fama est, umor regnarit in arvis.
Ignis enim superavit et ardens multa perussit,
Avia cum Phaethonta rapax vis solis equorum
Aethere raptavit toto terrasque per omnis.
At pater omnipotens ira tum percitus acri
Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
Deturbavit equis in terram, solque cadenti
Obvius aeternam succepit lampada mundi
Disiectosque redegit equos iunxitque trementis,
Inde suum per iter recreavit cuncta gubernans.
Scilicet ut veteres Graium cecinere poetae.
Quod procul a vera nimis est ratione repulsum.
Ignis enim superare potest ubi materiai
Ex infinito sunt corpora plura coorta;
Inde cadunt vires aliqua ratione revictae,
Aut pereunt res exustae torrentibus auris.

neišmatúojamų ámžių jẽgą galìngą paneigti.
Kai pagaliaũ gaivalaĩ didžiáusi pasáulio sukurstė
karą nelãbą ir taĩp įnirtìngai tarpùsavy kaujas, –
ar nemataĩ, kad jų̃ nesántaikai ìlgai ir galas
gali ateĩti, jei, pãvyzdžiui, sáulė bei kar̃štis kaitrusis
visiškai vìsą drėgnùmą sugẽrs ir laimė̃s šitą karą?
Siekia jie tõ amžinaĩ, bet mėgìnimai niẽkais nueina:
tokią gausýbę vandeñs čia parū́pina ùpės, kad pačios
jūros grūmója bangõm paskandìnti šį vìsą pasaulį.
Veltui! Juk vė̃jai galìngi, išjùdinę lýgumas jūrų,
vandenį nùneša, sáulė, be tõ, spinduliaĩs jį suardo
ir įsitìkinus ẽsti, kad jaĩs išdžiovìnti ji viską
gali pirmiaũ, nei drėgmė̃ gebė̃s savo tìkslą pasiekti.
Taip jie su kiñtama láime be pértrūkio jókio kariauja
karą šį dìdį, abù atkakliaĩ užsispýrę laimėti.
Žmonės net kal̃ba, kad víeną kar̃tą ugnìs nugalėjo,
ir vieną kar̃tą taip pàt vanduõ laukuosè viešpatavo.
Paėmė vir̃šų karštóji ugnìs ir sudẽgino daug ką,
kai Faetòntą vežiójo po èterį vìsą ir žemę
saulės ugnìngi žirgaĩ, lėkdamì nesuval̃domai greitai.
Tėvas tačiaũ visagãlis, pykčiù užsidẽgęs baisiuoju,
nubloškė sàvo žaibaĩs nuo žirgų̃ galìngų ant žemės
dvasios kilniõs Faetòntą, ir kriñtančio jõ pasitikti
saulė išė̃jo, pasáulio ámžiną švýturį stvėrė;
žirgus, kuriẽ išbėgiójo, patrãkę iš báimės, surinko,
juos pakiñkė ir, léidęs jiems bė̃gt, atgaivìno pasaulį.
Štai, būtent, kaĩp apdainãvo graĩkų seníeji poetai.
Tikroviškùmo tačiaũ šioje pãsakoj jókio nerasim:
gali ugnìs nugalė́ti tuo ãtveju, jéi susirinko
iš neaprė̃piamos érdvės daugýbė jos mẽdžiagos kūnų;
silpsta jos jẽgos po tõ, kitõs priežastiẽs nugalėtos,
ar gal išnỹksta visóki daiktaĩ nuo liepsnójančio karščio.

Vmor item quondam coepit superare coortus,
Vt fama est, hominum multas quando obruit urbis.
Inde ubi vis aliqua ratione aversa recessit,
Ex infinito fuerat quaecumque coorta,
Constiterunt imbres et flumina vim minuerunt.
    Sed quibus ille modis coniectus materiai
Fundarit terram et caelum pontique profunda,
Solis lunai cursus, ex ordine ponam.
Nam certe neque consilio primordia rerum
Ordine se suo quaeque sagaci mente locarunt
Nec quos quaeque darent motus pepigere profecto,
Sed quia multa modis multis primordia rerum
Ex infinito iam tempore percita plagis
Ponderibusque suis consuerunt concita ferri
Omnimodisque coire atque omnia pertemptare,
Quaecumque inter se possent congressa creare,
Propterea fit uti magnum vulgata per aevum
Omne genus coetus et motus experiundo
Tandem conveniant ea quae convecta repente
Magnarum rerum fiunt exordia saepe,
Terrai maris et caeli generisque animantum.
    Hic neque tum solis rota cerni lumine largo
Altivolans poterat, nec magni sidera mundi,
Nec mare, nec caelum, nec denique terra, neque aer.
Nec similis nostris rebus res ulla videri,
Sed nova tempestas quaedam molesque coorta
Omne genus de principiis, discordia quorum
Intervalla, vias, conexus, pondera, plagas,
Concursus, motus turbabat proelia miscens,
Propter dissimilis formas variasque figuras
Quod non omnia sic poterant coniuncta manere
Nec motus inter sese dare convenientis.

Taip ir vanduõ, kitadõs susiriñkęs, įsténgė įveikti:
daugelį miẽstų, kaip žmónės bylója, jis bùvo užliejęs,
bet pasitráukė paskuĩ jo vìsiškai įveiktos jė̃gos,
tos, kur anksčiaũ susiriñkusios bùvo iš érdvės beribės;
liovėsi liū́tys, ir ùpės sumãžino sãvąją jėgą.
    Kokiu būdù atsitìko, kad mẽdžiagos susibūrìmas
dangišką skliaũtą ir žẽmę sukū́rė, ir gìliąją jūrą,
saulės keliùs ir mėnùlio, – dabar̃ iš eilė̃s pasakysiu.
Pradai pirmýkščiai netýčia, suprañtama, taĩp pasiskirstė;
jie įžvalgiaĩ ir tvarkìnga eilè vietàs bus užėmę,
nesusitãrę iš añksto, kuriám koks judė́jimas tenka.
Jei nuo laikų̃ neaprė̃piamų prãdų pirmýkščių daugybė
nuolat smūgiùs įvairiáusius pakéldavo, jéi, kai juos slegia
savas sunkùmas, skríeja be pértrūkio ìštisus amžius,
ir, įvairiaĩ tarp savę̃s jungdamíesi, pàtiria viską,
ką iš savìtarpio susidūrìmo jie gãli sukùrti, –
tad atsitiñka, kad amžinojè šioj keliõnėje jų̃jų
derinius teñka patìrti ir jùdesius kuõ įvairiausius,
ogi po tõ susieĩna jie taĩp, jog sámbūris jųjų
pradžią dažnaĩ staigà ir didžiáusių dalỹkų padaro:
žemės ir jū́ros, dangaũs ir gyvų̃ padarų̃ įvairiausių.
    Tuokart nebùvo matýt nei aukštýbėje skríejančio rato
saulės plačiõsios šviesõs, nei dìdžio pasáulio žvaigždynų,
nei dangaũs pagaliaũ, nei jū́ros, nei žẽmės, nei oro,
nei kokių nórs daiktų̃, kur bū́tų į mū́sų panašūs.
Buvo tik naũjas kažkóks mišinỹs, susidãriusi masė
pradų pirmýkščių visókių, kurių̃ maišatìs netvarkinga
audrino tárpus, keliùs, jungimùs, smūgiùs, jų sunkumą,
susitikìmą, judė́jimus jų̃jų, ir žãdino kovą:
dėl įvairùmo pavìdalo jų̃ ir skirtìngų figūrų
nei palìkt, susijùngę į krũvą visì, negalėjo,
nei savo tárpe bent trùputį kíek tvarkingiaũ pajudėti.

Diffugere inde loci partes coepere paresque
Cum paribus iungi res et discludere mundum
Membraque dividere et magnas disponere partis,
Hoc est, a terris altum secernere caelum,
Et sorsum mare, uti secreto umore pateret,
Sorsus item puri secretique aetheris ignes.
Quippe etenim primum terrai corpora quaeque,
Propterea quod erant gravia et perplexa, coibant
In medio atque imas capiebant omnia sedis;
Quae quanto magis inter se perplexa coibant,
Tam magis expressere ea quae mare, sidera, solem
Lunamque efficerent et magni moenia mundi.
Omnia enim magis haec e levibus atque rotundis
Seminibus multoque minoribus sunt elementis
Quam tellus. Ideo, per rara foramina, terrae
Partibus erumpens primus se sustulit aether
Ignifer et multos secum levis abstulit ignis,
Non alia longe ratione ac saepe videmus,
Aurea cum primum gemmantis rore per herbas
Matutina rubent radiati lumina solis
Exhalantque lacus nebulam fluviique perennes
Ipsaque ut interdum tellus fumare videtur;
Omnia quae sursum cum conciliantur, in alto
Corpore concreto subtexunt nubila caelum.
Sic igitur tum se levis ac diffusilis aether
Corpore concreto circumdatus undique flexit
Et late diffusus in omnis undique partis
Omnia sic avido complexu cetera saepsit.
Hunc exordia sunt solis lunaeque secuta,
Interutrasque globi quorum vertuntur in auris;
Quae neque terra sibi adscivit nec maximus aether,
Quod neque tam fuerunt gravia ut depressa sederent,

Ėmė po tõ išsiskirt jų kū́nai įvairūs ir burtis
su panašiaĩs panašíeji: pradė́jo pasáulis darytis,
atskiros rãdos jo dãlys, ir didžiosios ẽmė ryškėti,
trauktis nuo žẽmės į viršų pradė́jo dangùs, atsiskyrė
jūros, užiM̃damos lýgumas tókias, kur vándeniui tinka,
ir išryškė́jo ankštãjame ètery skaĩstūs žvaigždynai.
Žemiški kū́nai visì iš pradžių̃ susijùngė į viena
ir vidurỹ, dalysè žemosè, savo ùžėmė vietą,
nes jie suñkūs labaĩ ir ankštaĩ, be tõ, sukabinti.
Juo jie labiaũ suartė́davo, víens su kitù susikibę,
tuo galingiaũ išspáusdavo kū́nus, sudãrančius jūrą,
saulę, žvaigždès ir mėnùlį, ir síenas pasáulio didingo:
visa tataĩ juk iš sė́klų labiaũ apvalių̃ sudaryta
ir iš lygių̃, o jų prãdai labiaũ yra smùlkūs nei žemės.
Eteris tàd pro akýtosios žẽmės plyšiùs tuoj liepsningas
pirmas išsiveržė laũk ir kartù su savim̃ ugninguosius
paveržė kū́nus, lengvaĩ į aukštýbes su jaĩs pasikė́lęs
tokiu, atródo, būdù, kaip dažnaĩ mums teñka matyti
rytmetį, kaĩ ant žolė̃s, rasos deĩmantais puõšniai dabintos,
skaisčiai raudóna liepsnà spinduliaĩ blizga kỹlančios saulės;
o ežeraĩ, kaip ir ámžinos ùpės, tad ìškvepia rūką,
kartais ir žẽmė laikù tuo pačiù tartum ìma garuoti.
Visa tai, võs tik iškỹla, standžiaũ susiglaũdžia į viena
ir aukštamè dangujè debesų̃ ima áudinį austi,
tuokart ir èteris leñgvas, kurìs ir sklidùs kartu būna,
kūnu visãtą apsùpo standžiù ir skliautù pats išlinko
ir, visur̃ visomìs kryptimìs išsiskleĩdęs plačiausiai,
viską, kas kur̃ tik paliko, į gõdųjį sùėmė glėbį.
Saulės po tõ užúomazga kū́rės, paskuĩ ir mėnulio;
sukasi jų̃ rutuliaĩ vidurìnėje érdvėje oro,
ir nepasìėmė jų̃ nei èteris dìdis, nei žemė,
nes nepakañkamai suñkūs jie bùvo, žemỹn kad nusvirtų,

Nec levia ut possent per summas labier oras,
Et tamen interutrasque ita sunt, ut corpora viva
Versent et partes ut mundi totius exstent;
Quod genus in nobis quaedam licet in statione
Membra manere, tamen cum sint ea quae moveantur.
His igitur rebus retractis terra repente,
Maxima qua nunc se ponti plaga caerula tendit,
Succidit et salso suffudit gurgite fossas.
Inque dies quanto circum magis aetheris aestus
Et radii solis cogebant undique terram
Verberibus crebris extrema ad limina in artum,
In medio ut propulsa suo condensa coiret,
Tam magis expressus salsus de corpore sudor
Augebat mare *manando* camposque *natantis*,
Et tanto magis illa foras elapsa volabant
Corpora multa vaporis et aeris altaque caeli
Densebant procul a terris fulgentia templa.
Sidebant campi, crescebant montibus altis
Ascensus; neque enim poterant subsidere saxa
Nec pariter tantundem omnes succumbere partes.
Sic igitur terrae concreto corpore pondus
Constitit, atque omnis mundi quasi limus in imum
Confluxit gravis et subsedit funditus ut faex;
Inde mare, inde aer, inde aether ignifer ipse
Corporibus liquidis sunt omnia pura relicta,
Et leviora aliis alia, et liquidissimus aether
Atque levissimus aerias super influit auras,
Nec liquidum corpus turbantibus aeris auris
Commiscet; sinit haec violentis omnia verti
Turbinibus, sinit incertis turbare procellis,
Ipse suos ignis certo fert impete labens.
Nam modice fluere atque uno posse aethera nisu

ir ne lengvì tiek, kad èterio rìbą pasíekti galė́tų.
Sukasi jiẽ vidurìnėje érdvėj lyg kū́nai gyvieji
ir pasiréiškia tarýtumei ãtskiros dãlys pasaulio.
Pastebim taĩ ir savỹ: vienì juk nariaĩ mūsų kūno
ramūs visái gali lìkt, kitì gi tuo *tárpu* — judėti.
Kūnams aníems atitrū́kus staigà, žemỹn nusileido
žemė tenaĩ, kur jū́ros žydrióji sritìs dabar plyti,
ir įdubìmai sūriõsiom gelmė̃m tuoj jojè prisipildė.
Kuo didèsnis kasdiẽn darýdavos èterio karštis,
saulė gi kuõ vis stipriaũ spinduliaĩs savo šùtino žẽmę,
smūgiams dažníems atviraĩ išstatýtą iš šóno kiekvieno
ir dėl tõs priežastiẽs pačiamè vidurỹ kiek standesnę, —
tuo vis apsčiaũ išsispáusdavo sùlčių sūrių̃ iš jos kūno,
kad, į mariàs patẽkusios, dáugintų vándenis jųjų;
tuo vis daugiaũ tad iš jõsios laukañ išsiskìrdavo kūnų
karščio bei óro ir kìlo į viršų; nutólę nuo žemės,
sūdrino jiẽ aukštýbėse šviẽsų dañgišką skliautą.
Ėmė įdùbti laukaĩ ir kalnaĩ ėmė áugti į viršų,
šonus savùs nuožulniaĩ keldamì: negalė́jo juk uolos
lygiai nusė́sti ir žẽmė iš kar̃to visà nusileisti.

Tokiu būdù įsitvìrtino kū́nas mūs žẽmės apkrautas
standžiai, ir vìsas tarýtumei duñblas sunkùsis pasaulio
buvo nugrim̃zdęs žemỹn ir nusė́do lyg núosėdos kokios.
Jūra paskuĩ, po jos óras, liepsnìngas èteris pãskui
visiškai vaĩskųjį kū́ną išlaĩkė, nuo įmaišo laisvą.
Vienas čia kū́nas lengvèsnis už kìtą, visų̃ gi lengviausias,
kaip ir skaidriáusias, virš óro tų slúoksnių èteris plauko
ir savo tẽkančio kū́no nė kíek su sraujõm maištingosiom
oro nemaĩšo: audrìngoms tėkmė́ms viską léidžia vartyti,
leidžia audróms nedarnióms ten kìlti ir siaũsti smarkiausiai,
pats savo liẽpsną ramiaĩs judesiaĩs varinė́damas sklandžiai.
Kaip gali èteris plaũkti ramiaĩ ir lýgiai ramstytis,

Significat Pontos, mare certo quod fluit aestu
Vnum labendi conservans usque tenorem.
Motibus astrorum nunc quae sit causa canamus.
Principio magnus caeli si vertitur orbis,
Ex utraque polum parti premere aera nobis
Dicendum est extraque tenere et claudere utrimque;
Inde alium supra fluere atque intendere eodem
Quo volvenda micant aeterni sidera mundi;
Aut alium subter, contra qui subvehat orbem,
Vt fluvios versare rotas atque haustra videmus.
Est etiam quoque uti possit caelum omne manere
In statione, tamen cum lucida signa ferantur;
Sive quod inclusi rapidi sunt aetheris aestus
Quaerentesque viam circum versantur et ignes
Passim per caeli volvunt Summania templa;
Sive aliunde fluens alicunde extrinsecus aer
Versat agens ignis; sive ipsi serpere possunt
Quo cuiusque cibus vocat atque invitat euntis,
Flammea per caelum pascentes corpora passim.
Nam quid in hoc mundo sit eorum ponere certum
Difficile est; sed quid possit fiatque per omne
In variis mundis varia ratione creatis,
Id doceo plurisque sequor disponere causas,
Motibus astrorum quae possint esse per omne;
E quibus una tamen siet hic quoque causa necessest,
Quae vegeat motum signis; sed quae sit earum
Praecipere haudquaquamst pedetemptim progredientis.
Terraque ut in media mundi regione quiescat,
Evanescere paulatim et decrescere pondus
Convenit, atque aliam naturam subter habere
Ex ineunte aevo coniunctam atque uniter aptam
Partibus aeriis mundi, quibus insita vivit.

Ponto jū́ra paródo, kurì visadõs teka lygiai,
nuolat slinkìmą laikýdama leñgvą ir krỹptį vienodą.
Nū̃n apdainúosim žvaigždžių̃ judė́jimo príežastį tikrą.
Jeigu, pirmiáusia, dangaũs neaprė́piamo sùkasi ratas,
reikia sutìkti, jog gãlą ašiẽs jo ir víeną, ir antrą
oras suspáudžia, iš laũko sujùngia ir laĩko sudurtus,
ogi aukščiaũ ta pačià kryptimì, bet tėkmė̀ kita, teka,
juda ten ámžinos žvaĩgždės pasáulio, mirgė́damos tykiai;
ar dar ir ìš apačiõs tėkmẽ kita àtsuka ratą,
lygiai kaip ùpės kad vandeniniùs ratus sùka su sámčiais.
Galimas dáiktas taip pàt, kad vìsiškai nèjuda skliautas
dangiškas, iñ tik mìrgančios žvaĩgždės keliáuja po dangų,
ar tai todė̃l, kad suspáusto èterio bañgos srautingos
sukas viršù̃j, išeitiẽs sau íeško, ugnìs gi aplinkui
ritina peř neaprė́piamas dañgiškas érdves Sumano,
ar gal ten óras kitóks ir iš kìto atẽjęs šaltinio
varo ir sùka žvaigždės, ar ir pãčios jos slánkioti gali
ta kryptimì, kuria maĩstas mãsina jàs ir patraukia,
kai savo kū́nui ugnìngam visuř jos išlaĩkymo ieško.
Sunku tikraĩ pasakýti, kokià priežastis šiam pasauly
veikia, bet taĩ, kas gãli įvỹkti ir kàs iš tikrųjų
vyksta pasáuliuose įvairiuosè, įvairiaĩ sudarýtuos,
aiškinu iř randù priežasčių̃, dėl kurių̃ gali žvaigždės
savo turė̃ti judė́jimus érdvėje vìso pasaulio.
Vis dėlto ẽsti vienà iš visų̃ priežastìs, dėl kuriõs tat
žvaigždės judė̃jimą sàvo atliẽka. Kokià gi iš jų̃jų?
Tas to iš añksto sakýt neprivãlo, kas íeško palaipsniui.
Kad vidurỹ pasáulio galė́tų ilsė́tis mū̃s žemė,
jai pamažė̃liais lengvė́ti bei mãžinti svõrį pritinka;
ir po savim̃ ji privãlo turė̃ti dar kìtą esybę,
surištą jaũ iš senóvės į víena su šìto pasaulio
oro érdve, kuriõj ir patì ji gyvýbę bus radus.

Propterea non est oneri neque deprimit auras;
Vt sua cuique homini nullo sunt pondere membra
Nec caput est oneri collo, nec denique totum
Corporis in pedibus pondus sentimus inesse;
At quaecumque foris veniunt impostaque nobis
Pondera sunt laedunt, permulto saepe minora.
Vsque adeo magni refert quid quaeque queat res.
Sic igitur tellus non est aliena repente
Allata atque auris aliunde obiecta alienis,
Sed pariter prima concepta ab origine mundi
Certaque pars eius, quasi nobis membra, videtur.
Praeterea grandi tonitru concussa repente
Terra supra quae se sunt concutit omnia motu;
Quod facere haud ulla posset ratione, nisi esset
Partibus aeriis mundi caeloque revincta.
Nam communibus inter se radicibus haerent
Ex ineunte aevo coniuncta atque uniter apta.
Nonne vides etiam quam magno pondere nobis
Sustineat corpus tenuissima vis animai
Propterea quia tam coniuncta atque uniter apta est?
Denique iam saltu pernici tollere corpus
Quid potis est nisi vis animae, quae membra gubernat?
Iamne vides quantum tenuis natura valere
Possit, ubi est coniuncta gravi cum corpore, ut aer
Coniunctus terris et nobis est animi vis?
Nec nimio solis maior rota nec minor ardor
Esse potest, nostris quam sensibus esse videtur.
Nam quibus e spatiis cumque ignes lumina possunt
Adicere et calidum membris adflare vaporem,
Nil illi his intervallis de corpore libant
Flammarum nil ad speciem est contractior ignis.
Proinde, calor quoniam solis lumenque profusum

Tad nei žẽmės slėgà, nei suñkis jos órui nekenkia:
lygiai taip pàt, kaip ir žmõgui nariaĩ jo kū́no nesunkūs,
kaip ir galvà nesunkì yra sprándui, kaip svõrio nejuntam,
užgulant kū́nui visù sunkumù ant kójų savų̃jų.
Jeigu iš laũko sunkùmas mus ùžgula, keñčiame smarkiai,
nors tas sunkùmas ir žỹmiai lengvèsnis už sãvąjį bū́tų:
štai kaip svarbù nustatýti, koks dáiktas prie kókio pritampa!
Taigi ir žẽmė lyg svẽtimas kū́nas į svẽtimą orą
neįsibróvė staigà, iš kažkur̃ jamè atsiradus,
bet ji sykiù prasidė́jo su juõ, susidãrant pasauliui,
šio dalimì bū̃damà, kaip mū́s kū́no nariaĩ yra dalys.
Atbildos jéigu perkū́no staigà mū́sų sùkrečia žẽmę,
ji ir pati visa taĩ, kas viršum̃ jos ẽsti, supurto.
Niekaip ji tõ negalė́tų darýti, jei stañdžiai nebū́tų
ir su dangum̃ surištà, ir su óru visù šio pasaulio.
Juk šaknimìs bendromis susikìbę stipriaĩ jieji laikos,
jau nuo seniáusių laikų̃ surištì į vìsumą vieną.
Ar nemataĩ pagaliaũ, jog dìdelį kū́no sunkumą
sielos mū́sų švelniáusia dalìs palaikýti pajė́gia,
nes jie yrà surištì kartu stañdžiai ir víena sudaro?
Šuoliu vikriù kas gi gãli mū́s kū́ną pakélti į viršų,
jeigu ne síelos jėgà, kuri sąnarius val̃do ir tvarko?
Argi tu dár nemataĩ, kad ir síelos švelnióji esybė
esti stiprì, susijùngus su kū́nu sunkiù, kaip ir oras
laikos krūvõj su žemè, o síela – su žmõgišku kūnu.

Saulės taip pàt skridinỹs kaip ir kar̃štis negãli didesnis
ar mažèsnis kiek bū́ti, – tik tóks, kaip jutìmai mū́s rodo.
Nes koks atstùmas bebū́tų, iš kur̃ ugnis šviẽsą ir karštį
siųsti ir mū́s jutimùs atitiñkamai veĩkti galė́tų,
visiškai niẽko liepsnà sudė́tỹ savo čià nenustoja,
kaip ir atstùmas ugniẽs neródo, kad jì sumažė́tų.
Karštis, atseĩt, ir šviesà, kurie líejas iš sáulės gausingai,

Perveniunt nostros ad sensus et loca fulgent,
Forma quoque hinc solis debet filumque videri,
Nil adeo ut possis plus aut minus addere, vere.
Lunaque sive notho fertur loca lumine lustrans,
Sive suam proprio iactat de corpore lucem,
Quidquid id est, nilo fertur maiore figura
Quam, nostris oculis qua cernimus, esse videtur.
Nam prius omnia, quae longe semota tuemur
Aera per multum, specie confusa videntur
Quam minui filum. Quapropter luna necesse est,
Quandoquidem claram speciem certamque figuram
Praebet, ut est oris extremis cumque notata
Quantaque, tanta quoque hinc nobis videatur in alto.
Postremo quoscumque vides hinc aetheris ignis,
594 Scire licet perquam pauxillo posse minores
595 Esse vel exigua maiores parte brevique,
586 Quandoquidem quoscumque in terris cernimus ignis,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparvum quiddam interdum mutare videntur
Alteram utram in partem filum, quo longius absunt.
Illud item non est mirandum, qua ratione
Tantulus ille queat tantum sol mittere lumen,
Quod maria ac terras omnis caelumque rigando
593 Compleat et calido perfundat cuncta vapore.
597 Nam licet hinc mundi patefactum totius unum
Largifluum fontem scatere atque erumpere lumen,
Ex omni mundo quia sic elementa vaporis
Vndique conveniunt et sic coniectus eorum
Confluit, ex uno capite hic ut profluat ardor.
Nonne vides etiam quam late parvus aquai
Prata riget fons interdum campisque redundet?
Est etiam quoque uti non magno solis ab igni

mūs jutimùs paliẽčia ir žẽmės platýbes apžiebia,
matome sáulę mes tókią, kokià ji tikróvėje esti,
ir nemanýk, kad ji būtų didèsnė arbà ir mažèsnė.
Taip ir mėnùlis, kuris arba plaũkia, apšvíesdamas žemę
savo šviesà, ar gautà iš kur nórs – juk taĩ nesvarbu mums, –
vis dėlto sàvo dydžiù visái neprivãlo didesnis
būti, kaip mãtome mẽs, ir kaip mū́sų akìms tai atrodo.
Juk visa taĩ, ką mes mãtom iš tõlo pro stórąjį sluoksnį
oro, labiaũ neaiškaũs mums atródo pavìdalo, o ne
bruožų sumãžintų. Taĩgi mėnùlį taipõgi iš šičia
tokį matýti dangùj mes privãlome, kóks ir tikrovėj
esti jisaĩ pagal sàvo didùmą ir pãkraščius savo,
nes jo ir ìšvaizda áiški, ir pàts jo pavìdalas tikras.
Taip pagaliaũ ir èterio kū́nai ugnìngi, iš šičia
matomi, gãli tikróvėje būti arbà truputėlį
menką tiktaĩ mažesnì, arba kíek didesnì nei atrodo,
jeigu ir žẽmėje ùgnys visókios, kuriàs visur matom
turinčias iñ savo liẽpsną, ir sàvo mirgė́jimą aiškų,
pakeistos kar̃tais atródo nežỹmiai visái ar į vieną,
ar kiek į añtrąjį šóną – čia nùsveria jū̃jų atstumas.
Mums nereĩkia stebė́tis dėl tõ, kaip pajė̃gia šviesos tiek
saulė, tokià nedidùtė patì būdamà, visur skleisti,
kad spinduliaĩs užtvìndytų jū́ras, žemès visas, dangų,
ir kad sàvo karščiù nepakeñčiamu vìsa užlietų.
Galimas dáiktas, jog šičia vieniñtelis vìso pasaulio
atdaras ẽsti šaltìnis šviesõs, kurs spìndulius lieja,
nes čion iš vìso pasáulio reñkasi kū́nai pirmykščiai
karščio ir sleñka jie čiõn iš visuñ, ir į krū̃vą sueina,
kad iš versmẽs tik vienõs šilumà visur plìsti galė̃tų.
Ar nemataĩ, kaip drėkìna nedìdelis kar̃tais upelis
pievas ir lýgumas vándeniu sàvo apliñkui užlieja?
Gali todė̃l atsitìkti ir taĩp, kad ugnìs nedidoka

Aera percipiat calidis fervoribus ardor,
Opportunus ita est si forte et idoneus aer,
Vt queat accendi parvis ardoribus ictus;
Quod genus interdum segetes stipulamque videmus
Accidere ex una scintilla incendia passim.
Forsitan et rosea sol alte lampade lucens
Possideat multum caecis fervoribus ignem
Circum se, nullo qui sit fulgore notatus,
Aestifer ut tantum radiorum exaugeat ictum.
Nec ratio solis simplex et recta patescit,
Quo pacto aestivis e partibus Aegocerotis
Brumalis adeat flexus atque inde revertens
Canceris ut vertat metas ad solstitialis,
Lunaque mensibus id spatium videatur obire,
Annua sol in quo consumit tempora cursu.
Non, inquam, simplex his rebus reddita causast.
Nam fieri vel cum primis id posse videtur,
Democriti quod sancta viri sententia ponit,
Quanto quaeque magis sint terram sidera propter,
Tanto posse minus cum caeli turbine ferri.
Evanescere enim rapidas illius et acris
Imminui subter viris, ideoque relinqui
Paulatim solem cum posterioribus signis,
Inferior multo quod sit quam fervida signa.
Et magis hoc lunam: quanto demissior eius
Cursus abest procul a caelo terrisque propinquat,
Tanto posse minus cum signis tendere cursum.
Flaccidiore etiam quanto iam turbine fertur
Inferior quam sol, tanto magis omnia signa
Hanc adipiscuntur circum praeterque feruntur.
Propterea fit ut haec ad signum quodque reverti
Mobilius videatur, ad hanc quia signa revisunt.

saulės įkaĩtina órą apliñk, ir jis ìma liepsnoti,
žinoma, jéigu į ùgnį jis liñkęs ir ẽsti jautrus tiek,
jog ir nuõ mažutẽlės liepsnõs jau prádeda degti.
Matome kartais mes réiškinį tókį, kadà lauke varpos
ir šiaudaĩ nuo vienõs gali žiežirbos gaĩsrą sukelti.
Galimas dáiktas, kad sáulė, dañgiškas rõžių žibintas,
turi nemãža ugnìngų ir mū́sų nemãtomų kūnų;
supa jie sáulę visì, neturẽdami blìzgesio patys,
ir savà šilumà spindulių̃ tik dìdina jėgą.
Mes taip pàt pasakýti tikraĩ ir pagrį́sti negalim,
kaip iš sričių̃ vasarìnių keliáuja sáulė į sritį
Ožiarãgio, kur pàsuka žiẽmą atgaĩ, ir ateina
į atógrąžą Vė̃žio, į tìkslą savõsios kelionės,
ir mėnùlis kodė̃l nukeliáuja per mė̃nesį vieną
tokį pat kẽlią, kur mẽtų visų̃ reikia sáulei prabėgti.
Šių reiškinių̃, kaip sakaũ, paprastaĩ mes negãlim išaiškint.
Visa, pirmiáusia, tataĩ, kaip atródo, taĩp gali vykti,
kaip patiẽs Demokrìto šveñtas sprendìmas nustato:
kuo arčiau žẽmės atsìduria dañgiškų kū́nų kiekvienas,
tuo jis lėčiaũ tuomet tráukiamas ẽsti pasáulinės vėtros,
nes ir srovė̃, ir veržìmasis jõs vis palaĩpsniui mažėja
ir pasidãro silpnèsnis, sáulė todė̃l pamažėliais
pradeda vìs atsilikt nuo žvaigždžių̃ judėjimo rato,
žymiai žemiaũ eidamà, kaip visì kiti kū́nai įkaitę.
Ogi mėnùlis labiaũ dar: kuo kẽlias yrà jo žemesnis,
kuo jis toliaũ nuo dangaũs ir labiaũ priartė́ja prie žemės,
tuo jis mažiaũ pasivýt žvaigždýnus greitúosius pajėgia.
Ir juo silpnèsnė ta vė̃tra, kur tráukia mėnùlį ir verčia
jį žemiaũ, negu sáulė keliáut, juo greičiaũ visi kūnai
dangiški pàveja jį̃ ir apliñkui pro šãlį prabėga.
Čia ir atródo tad mùms, kad mėnùlis pasìveja kūnus
dangiškus žymiai greičiaũ, nes tie kū́nai pas jį̃ vėl sugrį̃žta.

Fit quoque ut e mundi transversis partibus aer
Alternis certo fluere alter tempore possit,
Qui queat aestivis solem detrudere signis
Brumalis usque ad flexus gelidumque rigorem,
Et qui reiciat gelidis a frigoris umbris
Aestiferas usque in partis et fervida signa.
Et ratione pari lunam stellasque putandumst,
Quae volvunt magnos in magnis orbibus annos,
Aeribus posse alternis e partibus ire.
Nonne vides etiam diversis nubila ventis
Diversas ire in partis inferna supernis?
Qui minus illa queant per magnos aetheris orbis
Aestibus inter se diversis sidera ferri?
At nox obruit ingenti caligine terras,
Aut ubi de longo cursu sol ultima caeli
Impulit atque suos efflavit languidus ignis
Concussos itere et labefactos aere multo,
Aut quia sub terras cursum convertere cogit
Vis eadem, supra quae terras pertulit orbem.
Tempore item certo roseam Matuta per oras
Aetheris auroram differt et lumina pandit,
Aut quia sol idem, sub terras ille revertens,
Anticipat caelum radiis accendere temptans,
Aut quia conveniunt ignes et semina multa
Confluere ardoris consuerunt tempore certo,
Quae faciunt solis nova semper lumina gigni;
Quod genus Idaeis fama est e montibus altis
Dispersos ignis orienti lumine cerni,
Inde coire globum quasi in unum et conficere orbem.
Nec tamen illud in his rebus mirabile debet
Esse, quod haec ignis tam certo tempore possunt
Semina confluere et solis reparare nitorem.

Gali čia bū́ti ir taĩp, kad iš príešingų šónų pasaulio
dvilinka óras srovè per laĩką tam tìkrą keliauja;
saulę jis nuõ vasarìnių žvaigždýnų pajė̃gia nustumti
ligi žiemìnės atógrąžos ir̃ ligi šáltojo speigo,
o nuo šaltų̃jų naktų̃ ledinúotų atgal̃ atvaryti
į šiltúosius pasáulio kraštùs prie žvaigždýnų karštų́jų.
Pagrindu lýgiu manýtina, jóg ir mėnùlis, ir žvaigždės,
kur ilgomìs orbìtomis per̃ metus sùkasi ilgus,
dvilinka óro srovė yra vãromi dañgiškoj erdvėj.
Ar nemataĩ, kaip dẽbesys, príešingų vãromi vėjų,
ir apačiõj, ir viršùj kryptim̃ visai príešinga plaukia?
Taigi kodė̃l šios žvaĩgždės ilgiáusiais apsisukìmais
etery skríet negalė́tų, vãromos príešingų vėtrų?
Dengia naktìs tamsýbe didžiáusia vìsą mū́s žemę
ar kada sáulė, atlìkusi sãvąją ìlgą kelionę,
pakraščio síekia dangaũs ir užgẽsta, ugnìs išeikvojus
ir jas, susil̃pnintas óro srovių̃, keliõnėj išbarsčius,
ar tai todė̃l, kad nusìveda ją̃ po žemė jėga toji,
kur nuolatõs ją priver̃čia virš žẽmės apliñkui judėti.
Taipgi laikù tam tikrù danguję pasiródo Matuta —
eterio érdvėse rõžinę aũšrą ir šviẽsą ji skleidžia —
ar tai todė̃l, kad, praė̃jus po žẽmėmis, tà pati saulė
dangų skùba praleñkt ir ugnim̃ jį ùždega savo,
ar ir todė̃l, kad laikù tam tikrù susitel̃kia į krū̃vą
sėklų daugýbė ugniẽs būtinaĩ, šilumõs ar nemaža,
versdamos sáulę vis nuõlat uždė̃gti naũją sau šviesą.
Gandas yrà, kad nuo Ìdės viršū̃nės áiškiai matyti,
kū́nai ugnìngi kaip skríeja, kas sáu pakrìkę, prieš auštant,
renkasi tar̃tum į kãmuolį víeną ir rãtą sudaro.
Bet, kad paskìrtu laikù susiriñkti į krū̃vą ugningos
sėklos sùgeba, tuõ atstatýdamos blìzgesį saulės, —
reiškiniu tókiu nepàprastu mẽs neprivãlom stebėtis:

Multa videmus enim, certo quae tempore fiunt
Omnibus in rebus. Florescunt tempore certo
Arbusta et certo dimittunt tempore florem.
Nec minus in certo dentis cadere imperat aetas
Tempore et impubem molli pubescere veste
Et pariter mollem malis demittere barbam.
Fulmina postremo, nix, imbres, nubila, venti
Non nimis incertis fiunt in partibus anni.
Namque ubi sic fuerunt causarum exordia prima
Atque ita res mundi cecidere ab origine prima,
Conseque quoque iam redeunt ex ordine certo.
Crescere itemque dies licet et tabescere noctes,
Et minui luces, cum sumant augmina noctes,
Aut quia sol idem sub terras atque superne
Imparibus currens anfractibus aetheris oras
Partit et in partis non aequas dividit orbem,
Et quod ab alterutra detraxit parte, reponit
Eius in adversa tanto plus parte relatus,
Donec ad id signum caeli pervenit, ubi anni
Nodus nocturnas exaequat lucibus umbras.
Nam medio cursu flatus Aquilonis et Austri
Distinet aequato caelum discrimine metas
Propter signiferi posituram totius orbis,
Annua sol in quo concludit tempora serpens,
Obliquo terras et caelum lumine lustrans,
Vt ratio declarat eorum qui loca caeli
Omnia dispositis signis ornata notarunt.
Aut quia crassior est certis in partibus aer,
Sub terris ideo tremulum iubar haesitat ignis
Nec penetrare potest facile atque emergere ad ortus.
Propterea noctes hiberno tempore longae
Cessant, dum veniat radiatum insigne diei.

matome, jóg paskìrtu laikù ir daugýbė visokių
vyksta kituř reiškinių. Štai laikù juk paskìrtu ir medžiai
ima žydėti; paskìrtu laikù žiedas áugalo vysta;
lygiai taip pàt, ne kitaĩp, ir mūs ámžius įsãko, kad dantys
kristų paskìrtu laikù, kad jaunuõliams pūkẽliai padengtų
veidą, ir skrúostuose kàd išáugtų minkštùtė barzdelė.
Debesys iř žaibaĩ, ir sniẽgas, liũtys ir vėjai, –
viskas tik mẽtų laikaĩs tam tikraĩs iš eilė̃s gali vykti,
nes, kur pirmýkštės ir kuř pagrindìnės tam príežastys buvo,
ten nuo pasáulio pradžiõs ir daiktaĩ atitiñkami rados;
jie tvarkà tam tikrà ir laikaĩs dabartìniais sugrį̃žta.
Galimas dáiktas, kad diẽnos ilgė́ja, o nãktys sunyksta
ir sumažė́ja šviesà, kai tik príeaugį dìdina naktys,
ar tai todė̃l, kad èterio érdvėse tà pati saulė –
ir po žemè bėgdamà, ir virš žẽmės keliaĩs vis savaisiais –
brėžia nelýgius lankùs, padalýdama taĩp ir orbitą;
ką iš vienõs bus atẽmus daliẽs, tą prìdeda antrai
daliai orbìtos, kai grį̃žta, keliáudama, vė̃l į tą vietą,
tol eidamà, kol prieĩs tokį dañgišką žénklą, kur metų
mazgas sulýgina šviẽsą dienõs naktiniù su šešėliu.
Juk vidurỹ savo kẽlio, tarp šiáurės iř pietų vėjų,
saulė dangùj nutõlus yrà nuo atógrąžų lygiai.
Dangų ir žẽmę tadà įžulniaĩs spinduliaĩs ji apšviečia,
ir tai todė̃l, jog tokià padėtìs yra dañgiško rato,
kur per metùs savo į̃prastą kẽlią sáulė padaro,
kaip mums išáiškina tiẽ, kas yrà dalimìs padalìję
ištisą dañgų ir jį̃ ženklaĩs tam tikraĩs sužymėję.
O gal todė̃l, kad kai kuř pasitáikyti gãli tirštesnis
oras: įstriñga tadà po žemè ir kíek pavėluoja
tirtanti sáulės pakìlti šviesà, nes prasimuša sunkiai.
Štai priežastìs, kodė̃l truñka ilgaĩ žiemõs metu naktys,
kol pagaliaũ ryto mẽtą išaũšta dienà spinduliuota;

Aut etiam, quia sic alternis partibus anni
Tardius et citius consuerunt confluere ignes;
704 Propterea fit uti videantur dicere verum,
703 Qui faciunt solem certa desurgere parte
704a Inque dies privos nova lumina suppeditare.
Luna potest solis radiis percussa nitere
Inque dies magis id lumen convertere nobis
Ad speciem, quantum solis secedit ab orbi,
Donec eum contra pleno bene lumine fulsit
Atque oriens obitus eius super edita vidit;
Inde minutatim retro quasi condere lumen
Debet item, quanto propius iam solis ad ignem
Labitur ex alia signorum parte per orbem;
Vt faciunt, lunam qui fingunt esse pilai
Consimilem cursusque viam sub sole tenere.
Est etiam quare proprio cum lumine possit
Volvier et varias splendoris reddere formas.
Corpus enim licet esse aliud quod fertur et una
Labitur omnimodis occursans officiensque,
Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.
Versarique potest, globus ut, si forte, pilai
Dimidia ex parti candenti lumine tinctus,
Versandoque globum variantis edere formas,
Donec eam partem, quaecumque est ignibus aucta,
Ad speciem vertit nobis oculosque patentis;
Inde minutatim retro contorquet et aufert
Luciferam partem glomeraminis atque pilai;
Vt Babylonica Chaldaeum doctrina refutans
Astrologorum artem contra convincere tendit,
Proinde quasi id fieri nequeat quod pugnat uterque,
Aut minus hoc illo sit cur amplectier ausis.
Denique cur nequeat semper nova luna creari

ar ir todė̃l dar, kad, keĩčiantis mẽtų laikáms, tie ugningi
kū̃nai lėčiaũ ar greičiaũ visì tarp savę̃s ima jungtis.
Grynąją tiẽsą, atródo, pasãko tik tiẽ, kurie mano, –
saulė, esą̃, pakỹlanti tám tikroj viẽtoj visatos,
spindulius kur̃ ji naujùs kiekvíenai gamìnanti dienai.
Gali mėnùlis švitė́t, spinduliaĩ kai jį pérveria saulės,
gaunamą šviẽsą dienà iš dienõs vis labiaũ į akis mū̃s
kreipdamas lýgiai su tuõ, kiek jisaĩ iki pìlnaties savo
traukias nuo sáulės, kol jì jau vìsiškai príešais suspingsi
ir, pats į vir̃šų pakìldamas, mãto ją̃ nusileidžiant.
Tenka paskum̃ jam palaĩpsniui atgaĩ lyg sumãžinti šviesą,
juo jis prie žìdinio sáulės labiaũ vis artė́ja ir josios
leidžiasi liñk, atsidū́ręs anãpus dañgiško rato.
Taip vaizdúoja dalỹką, kas mãno, jog kãmuolio formos
esti mėnùlis ir jóg žemiaũ jis už sáulę keliauja.
Bet gali bū́ti, kad sàvo turė́damas šviẽsą mėnulis
rieda dangùj ir blizgė́jimui ìšvaizdą teĩkia įvairią.
Kitas koks, gãlimas dáiktas, kartù su juo sùkasi kūnas,
kurs, pasivýdamas, kẽlią pastója ir slẽpia nuo mū́sų;
jo pamatýti negãlim, nes jìs neàpšviestas dumia.
Sugeba sùktis mėnùlis, tarýtumei kóks rutulys ar
koks kamuolỹs, kurio pùsė vienà padažýta šviesiausiai,
ir besisùkdamas ãtmainas ródyti sàvo visokias,
kolei, į mùs atsigrę̃žęs, sustõs prieš akìs mū́sų aiškiai
tuo savo ãtviru šónu, ugnim̃ kur šviesiąja liepsnoja;
grįžta po tõ jis palaĩpsniui atgaĩ pamažẽliais, nuo mū́sų
slė̃pdamas tą̃ savo kãmuolio dãlį, šviẽsą kur skleidžia.
Taip Babilòno chaldė́jų mums áiškina mókslas, ir tuo jis
stengiasi vìsiškai mẽną kitų̃ žvaigždininkų nuneigti,
tartum negãlimas dáiktas, kad výktų ir víena, ir antra,
ar kad mókslas anàs nė kíek neblogèsnis už šitą.
Ir pagaliaũ kas neléidžia, kad gìmtų mėnùlis vis naujas,

Ordine formarum certo certisque figuris
Inque dies privos aborisci quaeque creata
Atque alia illius reparari in parte locoque,
Difficilest ratione docere et vincere verbis,
Ordine cum possint tam certo multa creari.
It Ver et Venus, et Veneris praenuntius ante
Pennatus graditur, Zephyri vestigia propter
Flora quibus mater praespargens ante viai
Cuncta coloribus egregiis et odoribus opplet.
Inde loci sequitur calor aridus et comes una
Pulverulenta Ceres et etesia flabra Aquilonum.
Inde Autumnus adit, graditur simul Euhius Euan.
Inde aliae tempestates ventique sequuntur,
Altitonans Volturnus et Auster fulmine pollens.
Tandem bruma nives adfert pigrumque rigorem
Reddit; Hiemps sequitur crepitans hanc dentibus algu.
Quo minus est mirum si certo tempore luna
Gignitur et certo deletur tempore rursus,
Cum fieri possint tam certo tempore multa.
Solis item quoque defectus lunaeque latebras
Pluribus e causis fieri tibi posse putandumst.
Nam cur luna queat terram secludere solis
Lumine et a terris altum caput obstruere ei,
Obiciens caecum radiis ardentibus orbem;
Tempore eodem aliud facere id non posse putetur
Corpus quod cassum labatur lumine semper?
Solque suos etiam dimittere languidus ignis
Tempore cur certo nequeat recreareque lumen,
Cum loca praeteriit flammis infesta per auras,
Quae faciunt ignis interstingui atque perire?
Et cur terra queat lunam spoliare vicissim
Lumine et oppressum solem super ipsa tenere,

keisdamas nuõlat tvarkà tam tikrà ir pavìdalą savo,
ar kad kiekvíenas užgìmęs tą diẽną ir diñgt negalė́tų,
savo viẽtą užléisdamas tám, kurs vėliaũ atsirado?
Sunku atsãkymą tìkrą suràsti ir žõdžiais įveikti:
gali juk gìmti tvarkà tam tikrà ir daugýbė dalykų.
Eina Pavãsaris iř Venerà, čia pàt ir Veneros
žengia sparnúotas šauklỹs, ogi pãskui Zefỹrą įdurmais
Flora žingsniúoja, jų mótina, iř eidamà apibarsto
kelią gražiáusiom gėlė̃m, kur kvãpą malónų paskleidžia.
Įkandin Vãsara sẽka kaitrì ir kartù palydovė
žengia tenaĩ dulkinà Cererà; Akvilònai tad pučia.
Štai jau Ruduõ atkeliáuja, žingsniúoja ir Ẽuhijus – Evan.
Seka po tõ jau kitóki oraĩ ir vė́jai kitoki:
griaudžią̃s perkū́nu Voltùrnas, žaibaĩs savo Áustras galingas.
Neša netrùkus saulė́grąža sniẽgą ir tiñgųjį šaltį.
Eina Žiemà ũždamà, dantimìs ji nuo spéigo kalena.
Taigi nėrà ko stebė̃tis, kad skìrtu laikù ir mėnulis
gimsta, paskuĩ gi ir vė̃l paskìrtu laikù jis pradingsta,
jei daug kitókių daiktų̃ paskìrtu laikù atsiranda.
Saulės taip pàt užtemìmas, kaip iř pranykìmas mėnulio,
gali įvỹkti dėl daũg priežasčių̃, kaip reĩkia manyti.
Juk jei spìndulius sáulės mėnùlis nuo žẽmės atskirti
gali ir, gálvą iškė̃lęs aukštaĩ, šviesą sáulės užstoti,
tamsų̃jį skrìdinį sàvo prieš spìndulius jõsios pastatęs,
argi tą pàt padarýt negalė́tų ir kìtas koks kūnas,
kurs, savõsios šviesõs niekadõs neturė́damas, slenka?
Ogi kodė̃l negalė́tų netèkti nuvar̃gusi saulė
savo karštùmo laĩkui kuriám, ir vė̃l šviẽsą atgauti,
kai ji keliáuja per tókias sritìs, kur netiñkamas oras
verčia užgèsti sáulės liepsnàs ir jos ùgnį išnykti?
Ir, atvirkščiaĩ, jeigu žẽmė pajė̃gia patì iš mėnulio
šviesą paver̃žti ir sáulę užstót savimì, kol mėnulis

Menstrua dum rigidas coni perlabitur umbras;
Tempore eodem aliud nequeat succurrere lunae
Corpus vel supra solis perlabier orbem,
Quod radios interrumpat lumenque profusum?
Et tamen ipsa suo si fulget luna nitore,
Cur nequeat certa mundi languescere parte,
Dum loca luminibus propriis inimica per exit?

Quod superest, quoniam magni per caerula mundi
Qua fieri quicquid posset ratione resolvi,
Solis uti varios cursus lunaeque meatus
Noscere possemus quae vis et causa cieret,
Quove modo possent offecto lumine obire
Et neque opinantis tenebris obducere terras,
Cum quasi conivent et aperto lumine rursum
Omnia convisunt clara loca candida luce,
Nunc redeo ad mundi novitatem et mollia terrae
Arva, novo fetu quid primum in luminis oras
Tollere et incertis crerint committere ventis.

Principio genus herbarum viridemque nitorem
Terra dedit circum collis camposque per omnis,
Florida fulserunt viridanti prata colore,
Arboribusque datumst variis exinde per auras
Crescendi magnum immissis certamen habenis.
Vt pluma atque pili primum saetaeque creantur
Quadrupedum membris et corpore pennipotentum,
Sic nova tum tellus herbas virgultaque primum
Sustulit, inde loci mortalia saecla creavit
Multa modis multis varia ratione coorta.
Nam neque de caelo cecidisse animalia possunt,
Nec terrestria de salsis exisse lacunis.
Linquitur ut merito maternum nomen adepta
Terra sit, e terra quoniam sunt cuncta creata.

kūgio šešėly niūriam̃ kas mė́nuo į jáunatį slenka,
tai kodė̃l tuo metù negalė́tų ir kìtas koks kūnas
slinkti ar põ mėnuliù, ar virš sáulės kaitriõs ir nutraukti
spindulius beĩ visą srõvę šviesõs gausìngos užstoti?
Jei nuo savõsios šviesõs pagaliaũ spinduliúoja mėnulis,
tai kodė̃l blė́sti pasáulio sritỹ tam tikrõj negalė́tų,
slinkdamas vietom tokiõm, kur šviẽsai nėrà jo palankios?

Štai jau išáiškinau pãgrindus tuõs, dė̃l kurių̃ tatai gali
visa darýtis ir žỹdryje bū́ti dìdžio pasaulio:
kaip mes mėnùlio ir sáulės judė́jimus gãlime tirti,
priežastys kókios ir jė̃gos judė́jimą sùkelia jųjų,
kaip jie išnỹksta, kai kū́nas koks nórs jų šviẽsą užstoja
ir į tamsýbę neláuktą pasáulio žemės pagramzdina,
tartum užmérkia akìs ir vė̃l jas netrùkus atmerkia,
kad vė̃l spindė́jimu áiškiai vietóves visókias apšviestų.
Nū̃n prie pasáulio grįžtù kūdikỹstės ir dár neįdirbtus
žemės apžvel̃gsiu laukùs, – ką jie rýžosi naũjo sutverti
ir patikė́ti savúosius gãminius kiñtamiems vė́jams.

Žemė pačiõj pradžiojè visas lýgumas ir̃ visus kalnus
buvo padeñgus žolė̃m įvairiõm ir žalùmais gausingais.
Žydinčiom žãliosios pievos gėlė̃m tuo metù sušvytė́jo,
augti laisvaĩ ir mẽdžiams visókiems orè buvo duota
ir augimù nesustãbdomu teñ savo tárpe varžytis.
Kaip keturkójų, pirmiáusia, pūkė̃liais, plaukaĩs ir šereliais
apželia kū́nai, o paũkščių nariaĩ tuoj plùnksnom apauga,
lygiai ir žẽmė jaunóji pirmiaũ žolėmìs ir krūmeliais
sužaliãvo visà, o po tõ ir gyvū́nų pagimdė
daug mirtìngų, kur rãdos keliaĩs visokiáusiais ir būdais.
Nei iš dangaũs juk nukrìsti gyvū́nai tie niẽkaip negali,
nei iš sūriū̃jų salpũ joks pãdaras žẽmės išeiti.
Lieka sutìkti todė̃l, jog mótinos var̃dą teisingai
turi mū́s žẽmė, kadángi ir rãdosi vìskas iš žemės.

Multaque nunc etiam exsistunt animalia terris
Imbribus et calido solis concreta vapore;
Quo minus est mirum, si tum sunt plura coorta
Et maiora, nova tellure atque aethere adulta.
Principio genus alituum variaeque volucres
Ova relinquebant exclusae tempore verno,
Folliculos ut nunc teretis aestate cicadae
Linquunt sponte sua victum vitamque petentes.
Tum tibi terra dedit primum mortalia saecla.
Multus enim calor atque umor superabat in arvis.
Hoc ubi quaeque loci regio opportuna dabatur,
Crescebant uteri terram radicibus apti;
Quos ubi tempore maturo patefecerat aetas
Infantum fugiens umorem aurasque petessens,
Convertebat ibi natura foramina terrae
Et sucum venis cogebat fundere apertis
Consimilem lactis, sicut nunc femina quaeque
Cum peperit, dulci repletur lacte, quod omnis
Impetus in mammas convertitur ille alimenti.
Terra cibum pueris, vestem vapor, herba cubile
Praebebat multa et molli lanugine abundans.
At novitas mundi nec frigora dura ciebat
Nec nimios aestus nec magnis viribus auras.
Omnia enim pariter crescunt et robora sumunt.
Quare etiam atque etiam maternum nomen adepta
Terra tenet merito, quoniam genus ipsa creavit
Humanum atque animal prope certo tempore fudit
Omne quod in magnis bacchatur montibus passim,
Aeriasque simul volucris variantibus formis.
Sed quia finem aliquam pariendi debet habere,
Destitit, ut mulier spatio defessa vetusto.
Mutat enim mundi naturam totius aetas

Daug ir dabar̃ įvairiáusių gyvū̃nų iš jõsios išeina,
liū̃čių drėgmė̃s, kaip ir sáulės gaiviõs šilumõs pagimdytų.
Nenuostabù, kad gyvū̃nų tadà didėsnių, daugiau net
buvo, nes juõs užaugìno jėgà nauja žẽmės ir oro.
Padermės taĩgi, pirmiáusia, sparnuõčių ir paũkščiai įvairūs
mesdavo sàvo lukštùs, išriedė́ję pavãsarį ankstų,
kaip ir cikãdos kai vãsarą švel̃nią odẽlę palieka,
gyvastį trókšdamos pãčios apsáugot ir maĩsto surasti.
Žemė tadà tau pirmą́sias kartàs mirtìngų sukū̃rė:
juk laukuosè šilumõs ir drėgmė̃s buvo pérteklius didis.
Taigi visur̃, patogì kur vietà atsiràsdavo, įsčios
leisdavo sàvo į žẽmę šaknìs ir išáugdavo greitai;
kūdikiai, skìrtu laikù jau subréndę, pražiódavo įsčias,
orą pasíekt smelkdamíesi ir atsikratýti drėgnùmo;
tuoj į tą viẽtą gamtà visas žẽmiškas kreĩpdavo poras,
lietis per jàs versdamà pro ãtdaras gýslas į pieną
skystį panãšų. Tataĩ ir dabar̃ mes pas móteris matom:
kai tik pagim̃do, tuoj krū̃tys jų píeno saldaũs prisipildo,
nes pieno añtplūdis į̃ speniùs tuo metù nusikreipia.
Žemė suteĩkdavo kū̃dikiams maĩstą, o šil̃tis – drabužį,
guolį atstódavo žõlės, paklõdę suteĩkdamos minkštą.
Jaunas pasáulis tadà nežinójo nei šal̃čių žiaurių̃jų,
nei besaĩkės kaitrõs, nei įsiùtusių vė́jų stiprybės:
auga juk láipsniškai vìskas ir pãskui viens kìtą subręsta.
Taigi dár pakartóju, kad žẽmė už núopelnus savo
motinos var̃dą teisìngai įgìjo, kadángi pati ji
giminę vìsą pagim̃dė žmonių̃ ir laikù ji paskirtu
padermę gývių visókių sutvė́rė, kalnuõs aukštuose kur
žaidžia linksmaĩ, ir paukščiùs įvairiùs, kur skraĩdo padangėj.
Gimdymui bètgi ribà tam tikrà kiekvienám turi būti:
žemė, kaip ámžiaus senývo žmonà, nevislì pasidarė.
Keičiasi jùk prigimtìs amžių bė̃gyje vìso pasaulio:

Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ulla sui similis res: omnia migrant,
Omnia commutat natura et vertere cogit.
Namque aliud putrescit et aevo debile languet,
Porro aliud succrescit et e contemptibus exit.
Sic igitur mundi naturam totius aetas
Mutat et ex alio terram status excipit alter,
Quod tulit ut nequeat, possit quod non tulit ante.
Multaque tum tellus etiam portenta creare
Conatast mira facie membrisque coorta,
Androgynem, interutras necutrumque utrimque remotum,
Orba pedum partim, manuum viduata vicissim,
Muta sine ore etiam, sine vultu caeca reperta,
Vinctaque membrorum per totum corpus adhaesu,
Nec facere ut possent quicquam nec cedere quoquam
Nec vitare malum nec sumere quod foret usus.
Cetera de genere hoc monstra ac portenta creabat,
Nequiquam, quoniam natura absterruit auctum
Nec potuere cupitum aetatis tangere florem,
Nec reperire cibum, nec iungi per Veneris res.
Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Vt propagando possint procudere saecla;
Pabula primum ut sint, genitalia deinde per artus
Semina qua possint membris manare remissis;
Feminaque ut maribus coniungi possit, habere
Mutua qui mutent inter se gaudia uterque.
Multaque tum interiisse animantum saecla necessest
Nec potuisse propagando procudere prolem.
Nam quaecumque vides vesci vitalibus auris,
Aut dolus, aut virtus, aut denique mobilitas est
Ex ineunte aevo genus id tutata reservans.
Multaque sunt, nobis ex utilitate sua quae

pereiti vìskas iš bū́klės vienõs į kitókią privalo.
Nieko pasáuly neliẽka nekiñtama, vìskas praeina,
atmainos vỹksta gamtõj, verčiamì ir pavìdalai keistis.
Vienas čia dáiktas nusil̃psta ir, ámžiaus paláužtas, trūnija,
kitas išáuga tenaĩ ir iškỹla iš nežinomýbės.
Tokiu būdù su laikù prigimtìs pasikeĩčia pasaulio,
ir iš vienõs padėtiẽs mūsų žẽmė eĩna į kitą:
to nebedúoda, ką teĩkdavo, teĩkia, ko bùvo nedavus.
Daug baisenýbių sukùrti tadà buvo žẽmė mėginus,
išvaizdos dár neregėtos ir kū́no keisčiáusiai sudėto:
hermafrodìtų, kuriẽ tat nei výrai, nei móterys esti,
ir apsigìmėlių daũg, kurie bū̃na be kójų, be rankų,
ir nebyliũ be liežùvių, aklũ be akiũ, ir tokių daug,
kur sąnariaĩ viso kū́no savìtarpy susikabìnę;
nieko tokiẽ negalė́jo darýti nei kur̃ pasitraukti,
kad ar pavõjaus išvéngtų, ar, kàs reikalìnga, paimtų.
Rūšies tokiõs pabaisũ ir kitókios gamìndavo žemė —
veltui: gamtà jų augìmą ir jũjų plė́tõtę sustabdė.
Jokiu būdù negalė́jo jie žýdinčio ámžiaus pasiekti,
nei susiràsti sau maĩsto, nei reĩkalui jùngtis Veneros.
Matome, kàd derinỹs aplinkýbių visókių tik gali
leisti kartàs į pasáulį ir sáugot veisìmąsi jųjų.
Pirma, atsãkančio maĩsto jiems reĩkia, ãntra, kelių tų,
sėklos kuriaĩs iš narių suminkštė́jusių líetis galė́tų;
o kad patẽlė su pãtinu jùngtis pajė̃gtų, privalo
tinkamus jiẽ turė́ti nariùs savìtarpio džiaugsmui.
Daug tada žū́ti turė́jo kartũ gyvū́nų visokių,
kur visimù negalė́jo príeauglio naũjo gaminti.
Tie gi, kuriuõs nūn mataĩ gaivìnančiu óru kvėpuojant,
jau nuo jaunỹstės dienũ savo pãdermę sáugo akylai —
vienas drąsà, judrumù, o kìtas klastìnga gudrybe.
Daugel gyvū́nų kitókių, kuriuõs prijaukìnome savo

Commendata manent, tutelae tradita nostrae.
Principio genus acre leonum saevaque saecla
Tutatast virtus, vulpis dolus et fuga cervos.
At levisomna canum fido cum pectore corda
Et genus omne quod est veterino semine partum
Lanigeraeque simul pecudes et bucera saecla
Omnia sunt hominum tutelae tradita, Memmi.
Nam cupide fugere feras pacemque secuta
Sunt et larga suo sine pabula parta labore,
Quae damus utilitatis eorum praemia causa.
At quis nil horum tribuit natura, nec ipsa
Sponte sua possent ut vivere nec dare nobis
Vtilitatem aliquam, quare pateremur eorum
Praesidio nostro pasci genus esseque tutum,
Scilicet haec aliis praedae lucroque iacebant
Indupedita suis fatalibus omnia vinclis,
Donec ad interitum genus id natura redegit.
Sed neque Centauri fuerunt, nec tempore in ullo
Esse queunt duplici natura et corpore bino
Ex alienigenis membris compacta, potestas
Hinc illinc partis ut non par esse potissit.
Id licet hinc quamvis hebeti cognoscere corde.
Principio circum tribus actis impiger annis
Floret equus, puer haudquaquam; nam saepe etiam nunc
Vbera mammarum in somnis lactantia quaeret.
Post ubi equum validae vires aetate senecta
Membraque deficiunt fugienti languida vita,
Tum demum pueris aevo florente iuventas
Occipit et molli vestit lanugine malas.
Ne forte ex homine et veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse neque esse,
Aut rabidis canibus succinctas semimarinis

naudai, išlìko gyvì iki šiõlei, globójami mūsų.
Padermę liū̃tų siutìngų ir žvėris plėšriúosius drąsumas
gelbėjo, õ klastingùmas — lapės, gi élnius — vikrumas.
Šunys tačiaũ sargíeji ir ištikimì, ir prieraĩšūs,
ir padermė̃ gyvulių̃, nuo mažeñs kur įprãtę į jungą,
avys taip pàt minkštavìlnės ir̃ giminė̃ bukaragių,
Memijau, saũgiai gyvẽna visì — globója juos žmonės.
Juk nuo plėšrių̃jų žvėrių̃ jie labiáusiai norė́jo pabėgti
ir ramýbėj, be var̃go sau maĩsto turė́ti gausingo;
šeriame juõs mes už taĩ, kad àtneša dìdelę naudą.
Tie, kam savýbių tokių̃ prigimtìs nebùvo suteikus,
kas negalė́jo nei pàts savarañkiškai víenas gyventi,
nei kiek naudõs mums atnèšti, laisvaĩ kad išmìsti galė́tų,
būdamas mū́sų globõj, — ir jis pàts, ir visà giminė jo,
aišku, gyvū́nai tokiẽ aukà ir grobiù kitų tapo,
pančių likìmo stipriáusiai sukáustyti, kõlei gamta juos
ir visą pãdermę jų̃jų visái pagaliaũ sunaikino.
Bet niekuomèt nėra bùvę Kentáurų jokių̃, kaip ir gyvių
būt negalė́jo esýbės dvilỹpės su kū́nu dvejopu,
glaudžiai labaĩ iš dalių̃ įvairių̃ sulipdýtu, kurių ir
visos savýbės skirtìngos vienam̃ ir antram̃ buvo šone.
Gali tai nèt bukagal̃vis supràsti be jókio sunkumo.
Juk tik maždaũg po mẽtų trejų̃ sužydė́jimo amžiaus
žirgas pasíekia eiklùs, o vaĩkas tadà neretai dar
čiulpia miegódamas mótinos krū̃tį, pripìldytą pieno.
Ir kai paliẽka jau sénstantį árklį jẽgos galingos,
o suliesė́ję nariaĩ jo nusil̃psta, gyvẽnimui bėgant,
tuokart berniùkams tik eĩna jaunãtvės žydė́jimo laikas,
jų gi skruostaĩ tuomet ìma pūkẽliais švelniaĩs apsidengti.
Taigi tù netikė́k, kad iš sẽklos arklių̃ nešulinių
ir iš žmogaũs atsiràsti galė́tų Kentáurai gyvieji,
ar kokios Skìlės, kur úodegas tùri žuvų̃, o jų kūnus

Corporibus Scyllas et cetera de genere horum,
Inter se quorum discordia membra videmus;
Quae neque florescunt pariter nec robora sumunt
Corporibus neque proiciunt aetate senecta
Nec simili Venere ardescunt nec moribus unis
Conveniunt, neque sunt eadem iucunda per artus.
Quippe videre licet pinguescere saepe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quae est acre venenum.
Flamma quidem vero cum corpora fulva leonum
Tam soleat torrere atque urere quam genus omne
Visceris in terris quodcumque et sanguinis exstet,
Qui fieri potuit, triplici cum corpore ut una,
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimaera
Ore foras acrem flaret de corpore flammam?
Quare etiam tellure nova caeloque recenti
Talia qui fingit potuisse animalia gigni,
Nixus in hoc uno novitatis nomine inani,
Multa licet simili ratione effutiat ore,
Aurea tum dicat per terras flumina vulgo
Fluxisse et gemmis florere arbusta suesse,
Aut hominem tanto membrorum esse impete natum,
Trans maria alta pedum nisus ut ponere posset
Et manibus totum circum se vertere caelum.
Nam quod multa fuere in terris semina rerum
Tempore quo primum tellus animalia fudit,
Nil tamen est signi mixtas potuisse creari
Inter se pecudes compactaque membra animantum,
Propterea quia quae de terris nunc quoque abundant
Herbarum genera ac fruges arbustaque laeta
Non tamen inter se possunt complexa creari,
Sed res quaeque suo ritu procedit et omnes
Foedere naturae certo discrimina servant.

šunys pasiùtę apjúosia, ir daũgelis gývių kitokių,
kūno kurių̃ nariùs nesiderinant vìsiškai matom.
Dalys gyvū́nų tokių̃ negalė̃tų nei áugti tvarkingai,
nei pražydė̃t, nei jėgų̃, senãtvei atė̃jus, netekti;
jų ir aistrà nevienódai liepsnótų, taip pàt ir jų būdas
būtų skirtìngas, ir kū́nui naudìngas nè tas pat valgis.
Taip gyvuliaĩ su barzdõm nuo núokanos ìma riebėti,
žmogui tuo tárpu žolė̃ ši – nuodaĩ žudomíeji tikriausiai.
Jeigu ugnìs gali rùsvojo liū̃to sudẽginti kūną
lygiai taip pàt, kaip visàd ji svìlina gývį kiekvieną,
kurs paprastaĩ mūsų žẽmėj sudė̃tas iš kū́no ir kraujo,
kaip gali tàd Chimerà, kūno víeno kartù ir trejopo, –
liūtas iš príekio, ožká vidurỹ, iš gãlo drakonas, –
dagiąją liẽpsną pro snùkį iš sãvojo kū́no išžerti?
Kas prasimãno, kad žẽmė naujà ir dangùs taipgi naujas
padarus tókius anaĩsiais laikaĩs pagamìnti galėjo,
toks, pasiremdamas víen „naujíenos“ vardo tuštybe,
gali, matýti, visókių nesąmonių daũg priplepėti.
Toks pasakỹs, dar ko gẽra, kad ùpės auksìnės anuomet
žemės pavir̃šium tekė̃jusios, mẽdžiai žemčiū̃gais žydėję,
ar ir žmogùs tokio dìdelio ū̃gio užgìmdavęs, jogei
žengdavęs mil̃žino žiñgsniais lengvaĩ ir per jū́ras giliąsias,
dargi pasùkdavęs rañkomis dañgišką skliaũtą aplinkui.
Nors ir daugýbė tuomèt atsiràsdavo sė̃klų visokių
žemėj, kai pìrmąjį kar̃tą ji pãdarus gývus pagimdė,
jokio nuródymo nẽsti tačiaũ, kad užgìmti galėtų
kūnų maišýtų gyvū́nai ir̃ įvairiáusiai nariai jų
jungtis pradė̃tų, kadángi ir taĩ, kas iš žẽmės derlingos
auga dabar̃, – kaip įvaĩrūs javaĩ, atžalýnai ir žolės, –
jokiu būdù negãli užgìmt tarp savę̃s susipynę:
viskas išáuga tik rė̃žtu savù, ir daiktaĩ įvairiausi
dėsnius išsáugo gamtõs, išlaikýdami skìrtumus savo.

At genus humanum multo fuit illud in arvis
Durius, ut decuit, tellus quod dura creasset,
Et maioribus et solidis magis ossibus intus
Fundatum, validis aptum per viscera nervis,
Nec facile ex aestu nec frigore quod caperetur,
Nec novitate cibi nec labi corporis ulla.
Multaque per caelum solis volventia lustra
Vulgivago vitam tractabant more ferarum.
Nec robustus erat curvi moderator aratri
Quisquam, nec scibat ferro molirier arva
Nec nova defodere in terram virgulta neque altis
Arboribus veteres decidere falcibus ramos.
Quod sol atque imbres dederant, quod terra crearat
Sponte sua, satis id placabat pectora donum.
Glandiferas inter curabant corpora quercus
Plerumque; et quae nunc hiberno tempore cernis
Arbuta puniceo fieri matura colore,
Plurima tum tellus etiam maiora ferebat.
Multaque praeterea novitas tum florida mundi
Pabula dura tulit, miseris mortalibus ampla.
At sedare sitim fluvii fontesque vocabant,
Vt nunc montibus e magnis decursus aquai
Clarus citat late sitientia saecla ferarum.
Denique nota vagi silvestria templa tenebant
Nympharum, quibus e scibant umore fluenta
Lubrica proluvie larga lavere umida saxa,
Vmida saxa, super viridi stillantia musco,
Et partim plano scatere atque erumpere campo.
Necdum res igni scibant tractare neque uti
Pellibus et spoliis corpus vestire ferarum,
Sed nemora atque cavos montis silvasque colebant
Et frutices inter condebant squalida membra,

Žmonės, kuriẽ laukuosė gyvẽno, suprañtama, buvo
žymiai tadà stipresnì, nes ir žẽmė stiprì juos pagimdė.
Iš stambių̃ ir kietėsnių káulų bùvo jų griaučiai,
raumenys juõs galìngi ir gýslos sujùngdavo stiprios.
Šaltis ir dìdelis kar̃štis jų̃ neįveĩkdavo greitai,
nekenkė kū̃nui nei lìgos, nei naũjas, neį̃prastas maistas.
Ilgus ámžius, jau sáulei daug kar̃tų dangùj apsisukus,
žmonės klajõklių gyvẽnimą léido lyg žvė̃rys laukiniai.
Tvirta rankà niekas árklo nevaĩdė, nei žẽmę įdirbti
geležinė lenktà žagrè dar tuomèt nemokėjo,
nei pasodìnti į žẽmę medẽlių naujų̃, nei nuo aukšto
medžio senąsias šakàs, kai nudžiū́sta, peiliù išgenėti.
Tai, ką savaime jiems dúodavo sáulė ir lietūs, ką kūrė
žemė laisvaĩ, kiekvíeno jų visiškai tenkino norus.
Maisto sau ràsdavo jiẽ paprastaĩ ąžuolýnuose, kur daug
būdavo gìlių, gi úogų, kuriàs tu galì nū̃n matyti
sirpstančias žiẽmą ir tùrinčias pur̃puru šviẽčiančią spalvą,
žemė augìndavo žỹmiai daugiaũ, ir stambėsnės jos buvo.
Rupiojo maĩsto, be tõ, ir kitókio daugýbę gamino
gausiai menkíems mirtìngiems žýdintis jaunas pasáulis.
Kviesdavos tróškulį jų̃ užgesìnti šaltìniai ir upės,
kaip ir dabar̃, nuo kalnų̃ nutekė̃dami, vándenys traukia
žvėris savę̃sp visókius, kankìnamus tróškulio didžio.
Ir pagaliaũ, per miškùs prasigãvę, šventóvėse nimfų
apsigyvẽno, o jõs jiems pasãkė, kur skaĩdrūs šaltiniai
teka, vandeñs sklidinì, ir uolàs apipláuna drėgnąsias,
drėgnas uolàs, kurių šónus žaliùs rasà apibarsto,
ir, išsiver̃žę iš čià, srovi lýgiais laukaĩs sau ramiausiai.
Žmonės tuomèt nemokė̃jo išgáut ir pritáikyti ugnį,
kailiu laukìnių žvėrių̃ neprideñgdavo dár savo kū̃no;
gojuose beĩ miškuosè ir kalnų̃ olosė jie gyveno,
krūmuose ir̃ tarp šakų̃ slėpdamì savo pur̃viną kūną,

Verbera ventorum vitare imbrisque coacti.
Nec commune bonum poterant spectare neque ullis
Moribus inter se scibant nec legibus uti.
Quod cuique obtulerat praedae fortuna, ferebat
Sponte sua sibi quisque valere et vivere doctus.
Et Venus in silvis iungebat corpora amantum;
Conciliabat enim vel mutua quamque cupido
Vel violenta viri vis atque impensa libido
Vel pretium, glandes atque arbuta vel pira lecta.
Et manuum mira freti virtute pedumque
Consectabantur silvestria saecla ferarum
Missilibus saxis et magno pondere clavae;
Multaque vincebant, vitabant pauca latebris;
Saetigerisque pares subus silvestria membra
Nuda dabant terrae nocturno tempore capti,
Circum se foliis ac frondibus involventes.
Nec plangore diem magno solemque per agros
Quaerebant pavidi palantes noctis in umbris,
Sed taciti respectabant somnoque sepulti,
Dum rosea face sol inferret lumina caelo.
A parvis quod enim consuerant cernere semper
Alterno tenebras et lucem tempore gigni,
Non erat ut fieri posset mirarier umquam
Nec diffidere, ne terras aeterna teneret
Nox in perpetuum detracto lumine solis.
Sed magis illud erat curae, quod saecla ferarum
Infestam miseris faciebant saepe quietem.
Eiectique domo fugiebant saxea tecta
Spumigeri suis adventu validique leonis
Atque intempesta cedebant nocte paventes
Hospitibus saevis instrata cubilia fronde.
    Nec nimio tum plus quam nunc mortalia saecla

kai juos užklùpdavo smar̃kios liū́tys ir vė̃jai audringi.
Bendro lãbo visái nežiūrė́jo, ir sántykių jų̃jų
dar neì jokiẽ papročiaĩ, nei į́stãtymai tuõkart netvarkė.
Ė̃mė kiekvíenas sau taĩ, ką láimė kaip grõbį jam davė́,
pratęs tik sàvo jėgõm ir sveikãtą, ir gývastį saugot.
Ir Venerà miškuosè mylimų̃jų jùngdavo kū̃nus;
jungėsi ar̃ iš aistrõs ir beñdro pótraukio, ar tai
moterys į́geidžiui výrų gašliám pasidúodavo, kartais
mokestį im̃damos: úogas, gilès ir prinókusias kriaušes.
Pasitikė̃dami núostabia rañkų ir kójų jėga tad,
vyrai medžiójo žvė́ris miškuõs, varinė́dami juosius
ir mušdamì taikliaĩs akmenim̃ bei kúokom tvir̃čiausiom;
daug jų įveĩkdavo, õ nuo kitų̃ pasislė́pdavo krū̃muos.
Naktį ant žẽmės ištíesdavo núogą apgrùbusį kū̃ną,
kurs tartum šérno kiečiáusiais šeriaĩs buvo vìsas apaugęs,
ir, į lapùs bei mẽdžio šakàs įsikãsę, miegojo.
Jie naktimìs po laukùs neklajójo pabū́gę, ir saulės
ar šviesiõsios dienõs neieškójo, raudódami balsiai,
bet tylumõj, susiriẽtę ant žẽmės, miegójo ir laukė,
kol savo rõžiniu švýturiu sáulė apšviẽs visą dangų.
Juk iš mažų̃jų dienų̃ jie priprãto matýti, kaip gimsta
rė́žtu savù šviesà ir tamsà, pasikeĩsdamos nuolat,
ir juosè niekuomèt abejójimo kókio ar baimės
kilti visái negalė̃jo, kad žẽmės naktìs neapimtų
amžiams, ir sáulės šviesà kad kaip nórs iš čià nepranyktų.
Rūpesčių žỹmiai daugiaũ jiems suteĩkdavo taĩ, kad plėšrieji
žvė́rys trukdýdavo nuõlat, nedúodavo var̃gšams ramybės.
Iš akmenìnės olõs, savo príeglobsčio, tèkdavo bėgti,
liū̃tui galìngam artė́jant ar apsiputójusiam šérnui:
siaubo baisaũs apimtì, pasitráukdavo nãktį nelemtą,
lapais išklótus guoliùs atėjū̃nams siutìngiems užleidę.
    Ir tuomèt ne dažniaũ, kaip dabar̃ žmonių̃ mirtingų̃jų

Dulcia linquebant lamentis lumina vitae.
Vnus enim tum quisque magis deprensus eorum
Pabula viva feris praebebat, dentibus haustus,
Et nemora ac montis gemitu silvasque replebat
Viva videns vivo sepeliri viscera busto.
At quos effugium servarat corpore adeso,
Posterius tremulas super ulcera taetra tenentes
Palmas horriferis accibant vocibus Orcum,
Donique eos vita privarant vermina saeva
Expertis opis, ignaros quid vulnera vellent.
At non multa virum sub signis milia ducta
Vna dies dabat exitio nec turbida ponti
Aequora lidebant navis ad saxa virosque.
Hic temere incassum frustra mare saepe coortum
Saevibat leviterque minas ponebat inanis,
Nec poterat quemquam placidi pellacia ponti
Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis,
Improba navigii ratio cum caeca iacebat.
Tum penuria deinde cibi languentia leto
Membra dabat, contra nunc rerum copia mersat.
Illi imprudentes ipsi sibi saepe venenum
Vergebant, nunc dant aliis sollertius ipsi.
    Inde casas postquam ac pellis ignemque pararunt.
Et mulier coniuncta viro concessit in unum
Hospitium, ac lecti socialia iura duobus
Cognita sunt, prolemque ex se videre creatam,
Tum genus humanum primum mollescere coepit.
Ignis enim curavit ut alsia corpora frigus
Non ita iam possent caeli sub tegmine ferre,
Et Venus imminuit viris, puerique parentum
Blanditiis facile ingenium fregere superbum.
Tunc et amicitiem coeperunt iungere aventes

kartos liū̃dnos palìkdavo smãgią gyvẽnimo šviesą.
Žinoma, víenas ar kìtas anuõmet, į bė̃dą patekęs,
teikdavo gývąjį maĩstą žvėrìms, dantimìs sudraskytas,
ir po miškùs, po gojùs ir po kálnus aidė̃davo klyksmas,
kai jis mėsà dar gýva keliãvo į gývąjį kapą.
Tie, iš nasrų̃ kam su kū́nu apgráužtu pavỹko ištrūkti,
bėgo į šãlį, baisiáusias žaizdàs delnaĩs savo dengė
drebančiais, šaũkėsi Órko pagálbos balsaĩs šiurpulingais,
kolei gyvýbės netèkdavo, skaũsmo baisaũs nugalėti,
vargšai, pagálbos nerãdę, žaizdų̃ nemokė̃dami gydyt.
Betgi per víeną tik dìẽną nežū́davo tū́kstančiai vyrų
mūšy su vė̃liavom, jū́ros audrìngos laivų̃ į pakrantės
akmenis nesudaužýdavo ir̃ neskandìndavo výrų.
Veltui, aklaĩ ir be tìkslo pakìlusios siaũsdavo bangos,
bet ir lengvaĩ nuramìndavo tùščią grūmójimą savo.
Jūros ramùs ir lygiáusias pavir̃šius tadà negalėjo
nieko sugùndyti ìšvaizda sàvo linksmà, bet klastinga:
jūrų drąsiõsios laivýbos visái nežinójo dar žmonės.
Trūkumas maĩsto žmonėms išbadė̃jusiems ar̃tino mirtį,
o dabartìniais laikaĩs, atvirkščiaĩ, – prabangà mus suėda.
Tie, nežinódami, pãtys nuodų̃ įsipìldavo kartais,
nūngi kitùs pavaišìna, mikliaĩ jų pasigamìnę.
    Ilgainiui žmónės pirkiàs įsitaĩsė, ir káilius, ir ugnį.
Kai tik žmonà, susidė̃jus su výru, šeĩmą sudarė,
žinomi jíem abíem moterỹstės įstãtymai tapo.
Jaunąją kar̃tą vaikų̃ jie pamãtė, kur pãtys pagimdė;
ir pamažė̃liais žmonių̃ giminė̃ tada ė̃mė švelnėti.
Ugnį išgãvę, šal̃čiui mažiaũ pasidãrė ištvarūs,
ir visą laĩką palìkti orè jau nebegalėjo.
Meilės džiaugsmaĩ jų susil̃pnino jė̃gą, vaikų̃ gi glamonė
šiurkštų bū̃dą gimdýtojų tų̃ palengvà ėmė švelnint.
Tuokart kaimýnai ryšiùs bičiùliškus ùžmezgė, kito

Finitimi inter se nec laedere nec violari,
Et pueros commendarunt muliebreque saeclum,
Vocibus et gestu cum balbe significarent
Imbecillorum esse aequum misererier omnis.
Nec tamen omnimodis poterat concordia gigni,
Sed bona magnaque pars servabat foedera caste;
Aut genus humanum iam tum foret omne peremptum
Nec potuisset adhuc perducere saecla propago.
At varios linguae sonitus natura subegit
Mittere et utilitas expressit nomina rerum,
Non alia longe ratione atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum pueros infantia linguae,
Cum facit ut digito quae sint praesentia monstrent.
Sentit enim vis quisque suas quod possit abuti.
Cornua nata prius vitulo quam frontibus exstent,
Illis iratus petit atque infestus inurget.
At catuli pantherarum scymnique leonum
Vnguibus ac pedibus iam tum morsuque repugnant,
Vix etiam cum sunt dentes unguesque creati.
Alituum porro genus alis omne videmus
Fidere et a pinnis tremulum petere auxiliatum.
Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus et inde homines didicisse vocabula prima,
Desiperest. Nam cur hic posset cuncta notare
Vocibus et varios sonitus emittere linguae,
Tempore eodem alii facere id non quisse putentur?
Praeterea si non alii quoque vocibus usi
Inter se fuerant, unde insita notities est
Vtilitatis et unde data est huic prima potestas,
Quid vellet facere ut sciret animoque videret?
Cogere item pluris unus victosque domare
Non poterat, rerum ut perdiscere nomina vellent.

skriaust nenorė̃dami ař iš kitų̃ kokią skriaũdą patirti.
Moterims ė̃mė tadà ir vaikáms pagailõs reikalauti,
judesiu kū́no kol kàs ir neáiškiu balsù pažymėję,
kad silpnám sutvėrìmui užúojautą prìdera reikšti.
Aišku, jog tìkro visuř sutarìmo užgìmt negalėjo,
vis dėlto sùtartis tárpe savę̃s tada sáugojo daug kas:
jei to nebū́tų, žmonių̃ giminė̃ visa bū́tų išnykus,
ir iki šiõl negalė̃tų jos naũjosios kařtos daugėti.
Šit įvairiùs liežùvio garsùs gamtà pati verčia
tarti, o reĩkalas čià pavadìnimą dáiktui surado
tokiu būdù, kokiu, pãvyzdžiui, veřčia vaikùs, kaip atrodo,
pats nemokė̃jimas tařti žodžiùs, panaudóti visokius
judesius kū́no, sàvo pirštù rodant mãtomus daiktus.
Jaučia kiekvíenas, kám savo jė̃gą jis gãli naudoti:
pirm, nei veršiùko kaktõj pasiródo ragaĩ prasimušę,
jau jis supỹkęs grūmóti jais bañdo ir bãdosi smarkiai.
Jaunajai kařtai pantèrų ir liū̃tų tas pàt atsitinka:
dantys dar jíems ir nagaĩ nesuskùbo išáugt, o tuo tarpu
ima jau kándžiotis, spárdytis iř su nagaĩs apsiginti.
Paukščiai savaĩs sparnaĩs, kaip matýti, pasìtiki nuolat
ir savo vìrpančių plùnksnų pagálba išvéngia pavojų.
Taigi manýt, jog kas víenas daiktáms pavadìnimus davęs,
o jau iš jõ ir kitì žodžiùs bus pirmúosius išmokę, –
kvaila yrà. Juk jei víenas žodžiùs pramanýti galėjęs
ir liežuviù leist garsùs įvairiùs, tada kám gi galvoti,
kad ir kitì tuo metù negalė̃jo to pàt padaryti?
Jeigu, be tõ, dar kitì nevartódavo žõdžių prireikus,
tai iš kuřgi anàs taip geraĩ galė̃jo suprasti,
jog esti žõdžiai naudìngi? Kas sùteikė jám pirmenybę
aiškiai supràsti, ką ãtveju šiuõ jis turė̃jo daryti?
Taigi tas víenas daugýbės įveĩkt ir priveřst negalėjo,
kad šie daiktų̃ pavadìnimus puĩkiai išmókt panorė̃tų,

Nec ratione docere ulla suadereque surdis,
Quid sit opus facto, facilest; neque enim paterentur
Nec ratione ulla sibi ferrent amplius auris
Vocis inauditos sonitus obtundere frustra.
Postremo quid in hac mirabile tantoperest re,
Si genus humanum, cui vox et lingua vigeret,
Pro vario sensu varia res voce notaret?
Cum pecudes mutae, cum denique saecla ferarum
Dissimilis soleant voces variasque ciere,
Cum metus aut dolor est et cum iam gaudia gliscunt.
Quippe etenim licet id rebus cognoscere apertis.
Irritata canum cum primum magna Molossum
Mollia ricta fremunt duros nudantia dentis,
Longe alio sonitu rabies restricta minatur,
Et cum iam latrant et vocibus omnia complent.
Et catulos blande cum lingua lambere temptant
Aut ubi eos iactant pedibus morsuque petentes
Suspensis teneros imitantur dentibus haustus,
Longe alio pacto gannitu vocis adulant,
Et cum deserti baubantur in aedibus aut cum
Plorantes fugiunt summisso corpore plagas.
Denique *non hinnitus item differre videtur,*
Inter equas ubi equus florenti aetate iuvencus
Pinnigeri saevit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma,
Et cum sic alias concussis artubus hinnit?
Postremo genus alituum variaeque volucres,
Accipitres atque ossifragae mergique marinis
Fluctibus in salso victum vitamque petentes,
Longe alias alio iaciunt in tempore voces,
Et cum de victu certant praedaeque repugnant.
Et partim mutant cum tempestatibus una

Nebylius mókyti ir̃ juos įtìkinti, kàs reikalinga
bū̃tų darýti – neleñgva: jie jókiu būdù nepakęstų
ir nesutìktų su tuõ, kad kalbõs iki šiõl negirdėtos
garsas grasùs be reĩkalo jókio jų várgintų klausą.
Kas pagaliaũ čia nepàprasto, jéigu, liežùvį ir balsą
žmonės turė̃dami, dáiktus vardaĩs pavadìno visokiais,
kokį kiekvíenas jų įspū́dį tám ar kitám bus padaręs?
Juk ir bežãdžiai gyvū̃nai ir žvė̃rys laukìniai visoki
leidžia garsùs paprastaĩ įvairiùs, nevienódus, kai baimė
apima juõs arba skaũsmą pajuñta, ar pàtiria džiaugsmą.
Paprastu *stẽbiniu čià pasirė̃męs galì įsitikint:*
juk kai Molòsų išérzinti šùnys, pravė̃rę tik snukį
minkštą ir dìdelį, ur̃zgia ir ródo dantìs pavojingus,
aidi grasìnimai jų̃, nuo įniršio dùslūs, kitaip nei
tuokart, kai lója jie bal̃siai ir skliñda garsaĩ jų aplinkui.
Ir liežuviù kada švel̃niai savúoju jie laĩžo šunyčius,
ar savo lẽtenom tą̃so ir bañdo pagáuti nasrais juos,
tartum norė́dami kándžiot, tačiaũ dantimìs tik paliečia,
švelniai jie ámčioja ãtveju šiuõ ir jau kiáuksi kitaip nei
tuokart, kai stáugia namiẽ paliktì ar, prie žẽmės prigludę,
kaukt ima gaĩliai ir graũdžiai, norė́dami smū̃gių išvengti.
Argi, toliaũ, nematýti žvengìmo skirtýbės taipogi,
žydinčio ámžiaus kadà kumelỹs, kurį sùžeidė meilės
dievas sparnúotas, ims šė̃lti, į tárpą kumė̃lių patekęs,
ar kai kovõs metù ima šnar̃pšti iš šnérvių ugningų,
ar kai ir šiaĩp ko sužvéngia, nariùs savo kū̃no supurtęs?
Ir pagaliaũ padermė̃ įvairiáusių paũkščių plunksnuotų,
kaip vanagaĩ, sakalaĩ ar naraĩ, kai jū́ros pavir̃šium
mitalo íeškosi ir̃ į bangàs nèt pasìneria sū̃rias,
klega kitaĩp paprastaĩ jie visì tada, neĩ tuo metu, kai
grumiasi, maĩstą pamãtę, ar ir̃ su grobiù pačiu kaunas.
Keičiantis órui, taip pàt kai kuriẽ jų giedójimą savo

Raucisonos cantus, cornicum ut saecla vetusta
Corvorumque greges ubi aquam dicuntur et imbris
Poscere et interdum ventos aurasque vocare.
Ergo si varii sensus animalia cogunt,
Muta tamen cum sint, varias emittere voces,
Quanto mortalis magis aequumst tum potuisse
Dissimilis alia atque alia res voce notare!
  Illud in his rebus tacitus ne forte requiras,
Fulmen detulit in terram mortalibus ignem
Primitus, inde omnis flammarum diditur ardor.
Multa videmus enim caelestibus incita flammis
Fulgere, cum caeli donavit plaga vapore.
Et ramosa tamen cum ventis pulsa vacillans
Aestuat in ramos incumbens arboris arbor,
Exprimitur validis extritus viribus ignis
Et micat interdum flammai fervidus ardor,
Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur.
Quorum utrumque dedisse potest mortalibus ignem.
Inde cibum coquere ac flammae mollire vapore
Sol docuit, quoniam mitescere multa videbant
Verberibus radiorum atque aestu victa per agros.
  Inque dies magis hi victum vitamque priorem
Commutare novis monstrabant rebus et igni,
Ingenio qui praestabant et corde vigebant.
Condere coeperunt urbis arcemque locare
Praesidium reges ipsi sibi perfugiumque,
Et pecus atque agros divisere atque dedere
Pro facie cuiusque et viribus ingenioque;
Nam facies multum valuit viresque vigebant.
Posterius res inventast aurumque repertum,
Quod facile et validis et pulchris dempsit honorem;
Divitioris enim sectam plerumque sequuntur

kimų pakeĩčia, kaip, pãvyzdžiui, pãdermės várnų ilgamžių,
juodvarnių irgi pulkaĩ tuo metù, kai jíeji, kaip sako,
nori drėgmẽs ar lietaũs prisišaũkt, ar kviẽčiasi vėjus.
Taigi, vadìnasi, jéigu gyvū̃nų jausmaĩ įvairiausi
verčia, nors jiẽ nebyliaĩ, juos garsùs pagamìnti visokius,
juo teisingiaũ mums atródyti tùri, kad žmónės pirmykščiai
daiktą kiekvíeną garsaĩs tam tikraĩs atskiraĩs pavadino.
  Nors tu tylì, bet, paskuĩ kad manę̃s klausinė̃t nepradėtum,
štai: mirtìngiems, pirmiáusia, į žẽmę bus ùgnį nuleidęs
žaibas, – nuo jõ kaitrióji liepsnà kiekvienà prasidėjo.
Daugelį mãtom daiktų̃, kur àpima dañgiškos ugnys,
žėrint, trenktì kai karščiáusiu smūgiù iš dangaũs suliepsnoja.
Bet ir nuo vė̃jo taip pàt, – kai šakàs savo jùdina medžiai
ir susiūbãvę kai pràdeda víenas ant kìto užgulti, –
jų galìngas trynìmasis ùgnį pagim̃do: juk kartais
žiežirba tvýksteli, kárštą varýdama liẽpsną į viršų,
medžiai jei sàvo stuobriaĩs ir šakõm ima tráiniotis smarkiai.
Ugnį abù reiškiniaĩ tie mirtìngiems suteĩkti galėjo.
Saulės karštóji liepsnà juos taĩpgi išmókė sušvelnint
maistą ir vìrti jį, nès jau bùvo seniaĩ pastebėję,
jog karštų̃ spindulių̃ dėka daũg kas laukuõs suminkštėja.
  Gerinti val̃gį ir buĩtį kasdiẽn vis labiaũ juos išmokė
tie, kas protù ir gabùmais jų tárpe pasižymė̃jo,
daiktus surãdę naujùs ir ugniẽs pažìnę savybes.
Ėmė karãliai statýti miestùs ir aukštą́sias tvirtoves,
patys įsìrengė ãpsaugą sáu ten bei príeglobstį savo
ir galvijùs bei laukùs visíems padalìjo, paskirstę
ar pagal grãžųjį véidą, ar̃ gabumùs, arba jėgą.
Garbino jẽgą tuomèt, bet ir išorė réiškė nemaža.
Turtas atė̃jo vėliaũ, atsirãdo ir áuksas netrukus,
stiprūs ir grãžūs tuomèt pagarbõs tarp savų̃jų nustojo:
juk paprastaĩ tik tokiẽ turtingèsnio palýdą sudaro,

Quamlibet et fortes et pulchro corpore creti.
Quod siquis vera vitam ratione gubernet,
Divitiae grandes homini sunt vivere parce
Aequo animo; neque enim est umquam penuria parvi.
At claros homines voluerunt se atque potentis,
Vt fundamento stabili fortuna maneret
Et placidam possent opulenti degere vitam,
Nequiquam, quoniam ad summum succedere honorem
Certantes iter infestum fecere viai,
Et tamen e summo, quasi fulmen, deicit ictos
Invidia interdum contemptim in Tartara taetra;
Invidia quoniam, ceu fulmine, summa vaporant
Plerumque et quae sunt aliis magis edita cumque;
Vt satius multo iam sit parere quietum
Quam regere imperio res velle et regna tenere.
Proinde sine incassum defessi sanguine sudent,
Angustum per iter luctantes ambitionis;
Quandoquidem sapiunt alieno ex ore petuntque
Res ex auditis potius quam sensibus ipsis,
Nec magis id nunc est neque erit mox quam fuit ante.
    Ergo regibus occisis subversa iacebat
Pristina maiestas soliorum et sceptra superba,
Et capitis summi praeclarum insigne cruentum
Sub pedibus vulgi magnum lugebat honorem;
Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.
Res itaque ad summam faecem turbasque redibat,
Imperium sibi cum ac summatum quisque petebat.
Inde magistratum partim docuere creare
Iuraque constituere, ut vellent legibus uti.
Nam genus humanum, defessum vi colere aevum,
Ex inimicitiis languebat; quo magis ipsum
Sponte sua cecidit sub leges artaque iura.

kur ir stiprūs labaĩ ir gražaũs yra kū́no nuaugę.
Jeigu gyvẽnime žmónės protù vadováutųsi nuolat,
rastų jie nuosaikumè ir pusiáusvyroj dìdelį tur̃tą:
tas, kurs mažùs reikalãvimus tùri, stokõs nepažį́sta.
Žmonės tačiaũ panorė́jo garbė̃s ir valdžiõs ėmė siekti,
pamatą tvìrtą norė̃dami sàvo láimei padėti
ir, praturtė́ję, gyvẽnimą visiškai rãmų gyventi.
Veltui! Garbė̃s kas viršū́nių pasíekt atkakliaĩ užsigeidžia,
tokio gyvẽnimo kẽlias dãros labaĩ pavojingas.
Jį nuo viršū́nės garbė̃s lyg perkū́nas pavỹdas nuverčia,
nugarma kar̃tais paníekintas jìs į Tártaro tamsą.
Juk nuo pavỹdo dažniáusiai, tarýtum nuo žaĩbo, viršū̃nės
dega ir vìsa, kas tárpe kitũ kiek į vir̃šų pakyla.
Taigi saugiaũ priklausýti kitũ ir ramýbe naudotis,
nei pageidáuti aukščiáusios valdžiõs ir karãliško sosto.
Ar vargdamì jie apsìpila krùvinu prãkaitu veltui,
ar siauramè rungtýnių laukè dėl garbė̃s tik kovoja:
*iš svetimũ jie pasìsemia lū́pų sau prõto ir tvarko
viską, ver̃čiaũ pasikláusę kitũ, negu sãvojo jausmo.*
Taip yra bùvę, taip ẽsti ir taĩp visadõs ateity bus.
    Kai karaliùs galìngus išžùdė, gulė́jo nugrimzdę
dulkėse bùvusi sóstų didýbė ir skèptrai putlieji,
o apšlakstýtas kraujaĩs papuošìmas galvõs vainikuotos
krito po kójų miniõs, sumokė́jęs už didžiąją garbę:
mindžioja žmónės įnir̃šę tataĩ, neseniaĩ ko bijojo.
Maištai po tõ ėmė kìlt, ir nesántaika įsigalė́jo:
siekė kiekvíenas valdžiõs, viešpatãvimo trókšdamas gobšiai.
Rinkti paskiaũ kažin kàs iš žmonių̃ vyriausýbę pamokė,
įsteigė téises, visì kad įstãtymus vỹkdytų stropiai.
Žmonės ámžino smùrto jau bùvo tadà nukamuoti
ir nuo nesántaikos tíek iškentė́jo, kad nórom sutiko
jungą įstãtymų nèšt ir susiaũrinti téises savąsias.

Acrius ex ira quod enim se quisque parabat
Vlcisci quam nunc concessumst legibus aequis,
Hanc ob rem est homines pertaesum vi colere aevum.
Inde metus maculat poenarum praemia vitae.
Circumretit enim vis atque iniuria quemque
Atque, unde exortast, ad eum plerumque revertit,
Nec facilest placidam ac pacatam degere vitam
Qui violat factis communia foedera pacis.
Etsi fallit enim divum genus humanumque,
Perpetuo tamen id fore clam diffidere debet;
Quippe ubi se multi per somnia saepe loquentes
Aut morbo delirantes protraxe ferantur
Et celata diu in medium peccata dedisse.
Nunc quae causa deum per magnas numina gentis
Pervulgarit et ararum compleverit urbis
Suscipiendaque curarit sollemnia sacra,
Quae nunc in magnis florent sacra rebus locisque,
Vnde etiam nunc est mortalibus insitus horror
Qui delubra deum nova toto suscitat orbi
Terrarum et festis cogit celebrare diebus,
Non ita difficilest rationem reddere verbis.
Quippe etenim iam tum divum mortalia saecla
Egregias animo facies vigilante videbant
Et magis in somnis mirando corporis auctu.
His igitur sensum tribuebant propterea quod
Membra movere videbantur vocesque superbas
Mittere pro facie praeclara et viribus amplis.
Aeternamque dabant vitam, quia semper eorum
Suppeditabatur facies et forma manebat,
Et tamen omnino quod tantis viribus auctos
Non temere ulla vi convinci posse putabant.
Fortunisque ideo longe praestare putabant,

Keršyti šóvės kiekvíenas įpỹkęs nuožmiaũ, negu leidžia
elgtis taip mū́sų laikaĩs nustatýti įstãtymai teisū̃s;
aišku, tuomèt įkyrė́jo žmonė́ms anas ámžinas smurtas.
Baimė bausmė̃s nuo tadà jau aptė́mdė gyvẽnimo džiaugsmą:
dažnas pakliùvo į smùrto ir príevartos ùžmestą tinklą,
kurs paprastaĩ sugrį̃žta į tą̃, kas jį bùvo užmetęs.
Sutartį jéi kas bendrõsios taikõs savo el̃gsena laužo,
tam neįmãnoma ẽsti ramiaĩ ir taikìngai gyventi.
Nors ir dievùs jam kar̃tais pavỹksta apgáuti ir žmones,
nusikaltìmo tačiaũ amžinaĩ jis negãli paslėpti:
ar pro miegùs klejódami, ar̃ ir suñkiai apsirgę,
daugelis pãtys savè ir priẽš savo nórą išduoda,
piktadarýbę atskleĩdę, ilgaĩ paslė́ptà kuri buvo.
Nū̃n pasakýsiu, kodė̃l gerbìmas dievų̃ atsirado
tarpe didžių̃jų tautų̃; kodėl miẽstuose aũkurus statė
ir pamaldų̃ iškilmìngos ãpeigos įvestos buvo,
kur iki šiõl dar svarbiaĩs atliẽkamos ãtvejais esti;
ir kodė̃l dar dabar̃ mirtìngus àpima siaubas,
kurs ir šventóves naujàs ver̃čia steĩgti po vìsą pasaulį,
ir šventomìs dienomìs visàs jas gaũsiai lankyti?
Viso to príežastį šičia išáiškinti bùs nesunku man.
Jau ir tuomèt giminė́ms mirtìngų atródė, jog mato —
ir ne sapnè, bet budė́dami — véidus dievų̃ ypatingus.
Juo labiau stẽbino žmónes sapnè dievų kū́nų didumas.
Tuokart priskýrė dieváms ir jausmùs, nes atródė, kad kū̃no
judesius dãro ir kal̃ba kalbàs iškilmìngas, kas tiko
jų spindulìngai grožýbei ir jų̃ nepàprastai jėgai.
Jų ir gyvẽnimas ámžinu laĩkomas bùvo, nes nuolat
veidas vienódas palikdavęs jų̃ ir pavìdalas irgi;
bet ypatìngai galìnga jėgà jųjų bùvusi, taip kad
jokia stiprýbe, atródė, įveĩkt jų negãlima buvo.
Taigi ir láimę dievų̃ manė ẽsant aukščiáusią, kadangi

Quod mortis timor haud quemquam vexaret eorum,
Et simul in somnis quia multa et mira videbant
Efficere et nullum capere ipsos inde laborem.
Praeterea caeli rationes ordine certo
Et varia annorum cernebant tempora verti
Nec poterant quibus id fieret cognoscere causis.
Ergo perfugium sibi habebant omnia divis
Tradere et illorum nutu facere omnia flecti.
In caeloque deum sedis et templa locarunt,
Per caelum volvi quia nox et luna videtur,
Luna, dies, et nox, et noctis signa severa,
Noctivagaeque faces caeli, flammaeque volantes,
Nubila, sol, imbres, nix, venti, fulmina, grando,
Et rapidi fremitus, et murmura magna minarum.
O genus infelix humanum, talia divis
Cum tribuit facta atque iras adiunxit acerbas!
Quantos tum gemitus ipsi sibi, quantaque nobis
Vulnera, quas lacrimas peperere minoribus nostris!
Nec pietas ullast velatum saepe videri
Vertier ad lapidem atque omnis accedere ad aras,
Nec procumbere humi prostratum et pandere palmas
Ante deum delubra, nec aras sanguine multo
Spargere quadrupedum, nec votis nectere vota,
Sed mage pacata posse omnia mente tueri.
Nam cum suspicimus magni caelestia mundi
Templa super stellisque micantibus aethera fixum,
Et venit in mentem solis lunaeque viarum,
Tunc aliis oppressa malis in pectora cura
Illa quoque expergefactum caput erigere infit,
Nequae forte deum nobis immensa potestas
Sit, vario motu quae candida sidera verset.
Temptat enim dubiam mentem rationis egestas,

baimė mirtiẽs niekadõs nė vienám jų netrikdė ramybės.
Prisisapnúodavo kar̃tais žmonė́ms, kad dievaĩ nuostabiausių
žygių daugýbę lengviáusiu būdù atlìkdavo patys.
Matė jie réiškinius dañgiškus vỹkstant tvarkà nustatyta,
metų laikáms įvairíems iš eilė̃s pasikeĩčiant tvarkingai,
bet dėl kurių̃ priežasčių̃ tatai dãros, žinót negalėjo;
vieną čia išeitį rãdo: dieváms visa šìta priskyrė,
taip spėdamì, kad jiems reĩkia tik mósteĺėt, tvar̃kant pasaulį.
Žmonės ir sóstus dievų̃, ir namùs jų dangùj patalpino:
matė jie, kàd dangujè ir naktìs, ir mėnùlis riedėjo,
keitėsi dienos ir nãktys, ten skríejo žvarbíeji žvaigždynai,
ir dangaũs švyturiaĩ-bastū̃nai, ir skraĩdančios liepsnos,
debesys, sáulė, žaibaĩ, ir ledaĩ, sniegas, liū̃tys, ir vė̃jai,
viesulas áudrų galìngų ir ãtbildos baĩsios perkū̃no.
Gimine tù nelaimìnga žmonių̃! Tu réiškinius tokius
valiai priskýrei dievų̃, pripažìndama pỹktį jiems rūstų!
Kiek tu vaitójimų pàruošei sáu, ir kentė́jimą kokį
mums palikaĩ, ir kiek ãšarų mū́sų vaikáms ir vaikaičiams!
Juk ne tamè tavo síelos skaistùmas, kad, gálvą apgaubę̃s,
prie statulų̃ šliaužì ir prie aũkuro vis puldinėji,
ar kad, ant žẽmės parpúolęs ir délnus iškė̃lęs į viršų,
priešais dievų̃ šventóvę gulì, ar kraujù keturkojo
piaunamo aũkurą vìs pašlakstaĩ, ar kad įžadus murmi, —
bet tik tamè, kad galì ramia síela vìską stebėti.
Juk, kai į dìdžio pasáulio dangaũs mes pažvel̃giame sritį,
į tąjį èterį, mìrgančiom vìsą žvaigždė̃m nusagstytą,
kai protu sàvo mėnùlio ir sáulės judė́jimus svarstom,
tai iš krūtìnės, kitų̃ prislėgtõs negalãvimų, galvą
pradeda kélti pažãdintas rū̃pestis tóks: ar tik kartais
nėr viršujè galìngų dievų̃, kur jėgõm begalinėm
įvairiáusiais judė́jimais spiñdinčius sùka žvaigždynus?
Mūsų žinójimas meñkas sužãdina miñtį neramią,

Ecquaenam fuerit mundi genitalis origo,
Et simul ecquae sit finis, quoad moenia mundi
Solliciti motus hunc possint ferre laborem,
An divinitus aeterna donata salute
Perpetuo possint aevi labentia tractu
Immensi validas aevi contemnere viris.
Praeterea cui non animus formidine divum
Contrahitur, cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cum plaga torrida tellus
Contremit et magnum percurrunt murmura caelum?
Non populi gentesque tremunt, regesque superbi
Corripiunt divum percussi membra timore
Nequid ob admissum foede dictumve superbe
Poenarum grave sit solvendi tempus adactum?
Summa etiam cum vis violenti per mare venti
Induperatorem classis super aequora verrit
Cum validis pariter legionibus atque elephantis,
Non divum pacem votis adit ac prece quaesit
Ventorum pavidus paces animasque secundas,
Nequiquam, quoniam violento turbine saepe
Correptus nilo fertur minus ad vada leti?
Vsque adeo res humanas vis abdita quaedam
Obterit et pulchros fascis saevasque securis
Proculcare ac ludibrio sibi habere videtur.
Denique sub pedibus tellus cum tota vacillat
Concussaeque cadunt urbes dubiaeque minantur,
Quid mirum si se temnunt mortalia saecla
Atque potestates magnas mirasque relinquunt
In rebus viris divum, quae cuncta gubernent?
Quod superest, aes atque aurum ferrumque repertumst
Et simul argenti pondus plumbique potestas,
Ignis ubi ingentis silvas ardore cremarat

būtent: ar bùvo, ar nè, kitadõs užgimìmas pasaulio?
Galas ar bùs, ir kadà? Kaip ilgaĩ dar pajė̃gs išlaikyti
sienos pasáulio spaudìmą judė̃jimo, kuris nesiliauja?
Ar gal dievų̃ dovanà bus suteĩkusi ámžiną josioms
ištvermingùmą, todė̃l visadõs atsispìrti pajėgia
amžių berìbei galýbei, kur nuõlat triùškina viską?
Kam pagaliaũ gi, dievų̃ išsigañdus, neùžima kvapo,
sąnarius kū̃no kienõ nesutráukia šiurpiói klaikybė,
žemė kai ìma drebė́t nuo žaibų̃ ugnìngųjų smūgių,
visas gi áukštas dangùs suskardė̃na nuo treñksmo perkūnų?
Argi nevìrpa ir taũtos visókios, ir gìminės, argi
net ir karãliai išdìdūs draugè nesiraĩto iš baimės,
kad už niekšýbes visókias, už jų̃jų kalbàs įžū̃liąsias
laikas sunkùs bausmė̃s *neateĩtų ir atsiteisìmo*?
Kai ima siaũsti vė̃jai audrìngi virš jū̃ros ir jėgos
jų̃jų siaubìngos bañdo nušlúoti laivýno vadovą
su legiònais galìngais kartù ir drambliaĩs kovingaisiais,
argi nedãro tuomèt apžadų̃ jis dieváms, ar nemeldžia,
apimtas báimės, ramýbės ir vė̃jų, kad bū̃tų palankūs?
Veltui: dažnaĩ sūkurỹs jį įsiùtęs pagáuna ir neša
į bedùgnę mirtiẽs, į niẽką neatsižvelgdams.
Taip visi žỹgiai žmonių̃ dėl jėgõs kažkokiõs slėpiningos
žlunga, gi ryšuliaĩ vyčių̃ ir kir̃viai žiaurieji
žemėj voliójas dažnaĩ ir pãjuokos dáiktu pavirsta.
Ir pagaliaũ kai po kójomis prãdeda žẽmė judėti,
griūti kai ìma ar grẽsia sugriū́ti sudrė̃binti miestai,
kas nuostabaũs čia yrà, jei žmonių̃ giminė̃ mirtingų̃jų
niekina sàvo jėgàs ir gãlią dieváms stebuklingą
priskiria, tar̃si galià ta iš tìkro valdýtų pasaulį?
Varis po tõ buvo àtrastas ir̃ geležìs, kaip ir auksas,
lygiai taip pàt ir sidãbras svarùsis, ir švìnas galingas,
kai ant aukštų̃jų kalnų̃ sunaikìno miškų̃ begalybę

Montibus in magnis, seu caelo fulmine misso,
Sive quod inter se bellum silvestre gerentes
Hostibus intulerant ignem formidinis ergo,
Sive quod inducti terrae bonitate volebant
Pandere agros pinguis et pascua reddere rura,
Sive feras interficere et ditescere praeda.
Nam fovea atque igni prius est venarier ortum
Quam saepire plagis saltum canibusque ciere.
Quidquid id est, quacumque e causa flammeus ardor
Horribili sonitu silvas exederat altis
Ab radicibus et terram percoxerat igni,
Manabat venis ferventibus in loca terrae
Concava conveniens argenti rivus et auri,
Aeris item et plumbi. Quae cum concreta videbant
Posterius claro in terra splendere colore,
Tollebant nitido capti levique lepore.
Et simili formata videbant esse figura
Atque lacunarum fuerant vestigia cuique.
Tum penetrabat eos posse haec liquefacta calore
Quamlibet in formam et faciem decurrere rerum
Et prorsum quamvis in acuta ac tenvia posse
Mucronum duci fastigia procudendo,
Vt sibi tela parent, silvasque ut caedere possint
Materiemque dolare et levia radere tigna
Et terebrare etiam ac pertundere perque forare.
Nec minus argento facere haec auroque parabant
Quam validi primum violentis viribus aeris,
Nequiquam, quoniam cedebat victa potestas,
Nec poterant pariter durum sufferre laborem.
Tum fuit in pretio magis aes, aurumque iacebat
Propter inutilitatem hebeti mucrone retusum.
Nunc iacet aes, aurum in summum successit honorem.

karštis ugniẽs nuo žaibų̃, iš dangaũs kur bùvo nukritę,
ar tai todė̃l, kad miškuõs bekariáudami kùrdavo žmonės
tyčiomis ùgnį, idañt atbaidýtų ateĩnantį priešą;
o gal todė̃l, kad paskãtino žẽmė derlìnga padidint
plotą laukų̃ trąšèsnių ar viẽtą paruõšti ganykloms;
ar kad lengviaũ būtų žvė́ris nukáut ir laimìkį parnešti,
nes iš pradžių̃, kai medžiójo, vartójo duobès tik ir ugnį,
o tik vėliaũ šunimìs jau siùndė ir stãtė žabangas.
Bet kas bebū́tų šiuo ãtveju, ir̃ dėl kokiõs priežasties čia
gaisro karštóji liepsnà ūždamà visą žálgirį rijo
ligi šaknų̃ jo gilių̃, kad net žẽmės įkaĩsdavo gelmės
ir įdubìmuose riñkos pro vérdančias gýslas sidabras,
varis bei áuksas, o švìnas karštaĩs ten upẽliais tekėjo.
Žemėje liẽjinius jų atáušusius žmónės pamatė
atspalvį skaĩstų mẽtant ir, blìzgesio jų̃ sužavėti,
rankioti ė̃mė visur̃ kur; netrùkus po tõ pastebėjo,
jog kiekvíenas iš tų̃ liejinių̃ atitiñka tiksliausiai
tą įdubìmą, kuriam̃ jis riñkos anuõmet ir aušo.
Čia tad iškìlo mintìs, kad gãlima, lýdant metalą,
daiktą nuliẽti, pavìdalą jám bet kókį suteikus;
ašmenis ir̃gi aštriùs ir plónus darýti, kiek nori,
galima, nuõlat kraštùs atsargiaĩ jųjų kãlant palaipsniui,
ir pagamìnti sau giñklą bei írankį mẽdžiams nukirsti
ar aptašýti stuobriáms, ar lygióms sijóms drožinėti,
grę̃žti bet ką̃ bei išdróžti, ar mẽdyje skỹlę praurbti.
Visa tai jiẽ iš sidãbro pradžiõj buvo bañdę daryti,
kartais iš áukso, pakeĩst įsigeĩdę vãrį galingą.
Veltui: metãlų šių̃ patvarùmas silpnèsnis, ir variui
jokiu būdù grubiamè darbè negalė̃jo prilygti.
Varis brangùs tada bùvo, o áuksą palaĩkė už nieką,
kaip nenaudìngą: nuo smū̃gio jo ã̃šmenys šìpdavę veikiai.
Nū̃n visi niẽkina vãrį, aukštõj pagarbõj yra auksas.

Sic volvenda aetas commutat tempora rerum.
Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore;
Porro aliud succedit et e contemptibus exit
Inque dies magis appetitur floretque repertum
Laudibus et miro est mortalis inter honore.
 Nunc tibi quo pacto ferri natura reperta
Sit facilest ipsi per te cognoscere, Memmi.
Arma antiqua manus, ungues dentesque fuerunt,
Et lapides, et item silvarum fragmina rami,
Et flamma atque ignes, postquam sunt cognita primum.
Posterius ferri vis est aerisque reperta.
Et prior aeris erat quam ferri cognitus usus,
Quo facilis magis est natura et copia maior.
Aere solum terrae tractabant, aereque belli
Miscebant fluctus et vulnera vasta serebant
Et pecus atque agros adimebant. Nam facile ollis
Omnia cedebant armatis nuda et inerma.
Inde minutatim processit ferreus ensis
Versaque in opprobrium species est falcis aenae,
Et ferro coepere solum proscindere terrae
Exaequataque sunt creperi certamina belli.
Et prius est armatum in equi conscendere costas
Et moderarier hunc frenis dextraque vigere
Quam biiugo curru belli temptare pericla.
Et biiugos prius est quam bis coniungere binos
Et quam falciferos armatum escendere currus.
Inde boves lucas turrito corpore, taetras,
Anguimanus, belli docuerunt vulnera Poeni
Sufferre et magnas Martis turbare catervas.
Sic alid ex alio peperit discordia tristis,
Horribile humanis quod gentibus esset in armis,
Inque dies belli terroribus addidit augmen.

Taip tatai, bėgant laikáms, ir daiktų̃ pasikeĩčia vertybė:
tai, kas brangìntina bùvo, paskuĩ nebeveȓta jau nieko,
kita staigà iš menkỹstės iškỹla ir gaȓbę pasiekia;
šlovina rãdinį tókį dienà iš dienõs vis labiau, ir
žydi nuõ pagyrų̃, kur pàberia jám mirtingieji.
 Galima, Mèmijau, nũn ir pačiám tau supràsti dalyką:
kokiu būdù geležiẽs buvo àtrastos vìsos savybės?
Ginklai senóvės žmonių̃ buvo rañkos, nagaĩ jų ir dantys,
akmenys beĩ miškuosè nulū́žusios šãkos visokios,
liepsnos po tõ ir ugnìs, kai tik žmónės pažìnę jas buvo.
Atrastos jėgos paskuĩ geležiẽs buvo, vãrio taipogi,
bet anksčiaũ už gẽležį vãrį pritáikyti ėmė:
jo apdirbìmas lengvèsnis, ir ràsdavo žỹmiai daugiau jo.
Žemės dirvónus vagójo variù, ir bangãvimą karo
varis sukéldavo, vãris ir žaĩzdą darýdavo gilią;
juo ir laukùs bei gývulius gróbdavo; výrams ginkluotiems
greit kovojè pasidúodavo, kàs neturė́davo ginklų.
Bet pamažė̃liais paplìto visuȓ geležiẽs kalavijai,
piautuvai gì, padarýti iš vãrio, sukéldavo juoką.
Arklu geležiniù ir diȓvą pradėjo įdìrbti,
ir susiremdamì visi kóvės jau giñklais vienódais.
Raiteliui sė̃sti ginklúotam ant árklio tuomèt dar reikėjo,
kautis dẽšine, kãmanas gì kairiąja laikyti;
jau tik vėliaũ jie póriniuos ė̃mė kariáuti vežimuos
ir prie póros arklių̃ vienõs pradė̃jo kinkyti
antrą, õ vežimùs, be to, piáutuvais ė̃mė aprūpint.
Angiarankiùs (ant jų nùgarų bókštai) Lukãnijos jaučius
buvo vėliaũ išlãvinę pũnai žaizdų̃ nebijoti
ir sumišìmą sukélti kovõj tarp Márso kareivių.
Taip pražūtìnga nesántaika víeną pagìmdė po kito
ginklą baisiáusią žmonių̃ giminė̃ms, kad mū̃šy grasintų, —
ir vìs dienà po dienõs karo klaĩkiojo šmė̃klos didėjo.

Temptarunt etiam tauros in moenere belli
Expertique sues saevos sunt mittere in hostis.
Et validos partim prae se misere leones
Cum doctoribus armatis saevisque magistris
Qui moderarier his possent vinclisque tenere,
Nequiquam, quoniam permixta caede calentes
Turbabant saevi nullo discrimine turmas,
Terrificas capitum quatientes undique cristas,
Nec poterant equites fremitu perterrita equorum
Pectora mulcere et frenis convertere in hostis.
Irritata leae iaciebant corpora saltu
Vndique et adversum venientibus ora petebant
Et nec opinantis a tergo deripiebant
Deplexaeque dabant in terram vulnere victos,
Morsibus adfixae validis atque unguibus uncis.
Iactabantque suos tauri pedibusque terebant,
Et latera ac ventris hauribant subter equorum
Cornibus, et terram minitanti mente ruebant.
Et validis socios caedebant dentibus apri
Tela infracta suo tingentes sanguine saevi,
Permixtasque dabant equitum peditumque ruinas.
Nam transversa feros exibant dentis adactus
Iumenta aut pedibus ventos erecta petebant,
Nequiquam, quoniam ab nervis succisa videres
Concidere atque gravi terram consternere casu.
Siquos ante domi domitos satis esse putabant,
Effervescere cernebant in rebus agendis
Vulneribus, clamore, fuga, terrore, tumultu,
Nec poterant ullam partem reducere eorum;
Diffugiebat enim varium genus omne ferarum;
Vt nunc saepe boves lucae ferro male mactae
Diffugiunt, fera facta suis cum multa dedere.

Bandė taip pàt panaudóti buliùs tada kãro dalykams,
šernus siutìngus mėgìno paléist į kariúomenę priešų,
kartais varýdavo príešais savè net liūtùs galinguosius, –
žiaurūs vadõvai lydė́davo juõs ir varõvai ginkluoti,
žvėris kur vèsti grandìnėm mokė́jo ir kreĩpti, kur reikia.
Veltui: jie įkaršty mũšio išdrìko, siutìngai įnìršę,
trypė žiauriáusiai gretàs svetimą́sias kartù su savosiom,
savo kratýdami gálvas siaubìngas su karčiais gauruotais;
raiteliai tàd negalė́jo arkliũ, pasibaĩdžiusių triukšmo,
nei suvaldýti kaip nórs, nei į príešo kariúomenę kreipti.
Dūko įsiùtusios liũtės ir, sãvąjį kū́ną į viršų
mesdamos, smeĩkės į véidą įką́sti, kam tìk pasitaikė,
ar tai, staigà iš pãskos pavìjusios, nùgarą draskė;
sužeistus suñkiai, ant žẽmės pargriùvusius, kándžiojo baisiai
ir į kū́ną aštriáusius nagùs savo ùžlenktus smeigė.
Puolė ir bùliai savúosius taip pàt, juos kójomis trypė,
šonus arkliũ bei pilvùs jų ragaĩs prabadýdavo savo
iš apačiõs ir įnìršę apliñkui išraũsdavo žemę.
Iltim galìngom šernaĩ, net bendrùs sužalódami, badė,
savo kraujù apšlakstýdami lū́žusio giñklo skeveldras,
nusiaubdamì eilès tiek raĩtelių, tíek ir pėsčiųjų.
Šoko į šãlį arkliaĩ, vengdamì skaudžiũ įkandimų,
ar, atsistóję piestù, savo kójom orè mostagavo.
Veltui: jiems ìltys pakir̃sdavo gýslas, ir griũdavo žiauriai,
žemėje patiesdamì su dùndesiu krìtusį kū́ną.
Netgi ir tiẽ, kurie laĩkomi bùvo namiẽ prijaukinti,
įsikarščiúodavo šìčia, į mũšį patẽkę, nuo triukšmo,
sąmyšio, rìksmo, niršìmo, žaizdũ, netvarkõs ir bėgimo;
jokiu būdù jų paskiaũ negalė́davo niẽks sutur̃ėti:
žvėrys rū́šių visókių po víeną tuomèt išsilakstė,
kaip ir dabar̃ sužeistì kad išlãksto Lukãnijos jaučiai
ir kariúomenei sàvo prãgaištį tìkrą padaro.

Si fuit ut facerent. Sed vix adducor, ut ante
Non quierint animo praesentire atque videre,
Quam commune malum fieret foedumque futurum.
Et magis id possis factum contendere in omni
In variis mundis varia ratione creatis,
Quam certo atque uno terrarum quolibet orbi.

Sed facere id non tam vincendi spe voluerunt,
Quam dare quod gemerent hostes, ipsique perire,
Qui numero diffidebant armisque vacabant.

Nexilis ante fuit vestis quam textile tegmen.
Textile post ferrumst, quia ferro tela paratur,
Nec ratione alia possunt tam levia gigni
Insilia ac fusi, radii scapique sonantes.
Et facere ante viros lanam natura coegit
Quam muliebre genus; nam longe praestat in arte
Et sollertius est multo genus omne virile;
Agricolae donec vitio vertere severi,
Vt muliebribus id manibus concedere vellent
Atque ipsi pariter durum sufferre laborem
Atque opere in duro durarent membra manusque.

At specimen sationis et insitionis origo
Ipsa fuit rerum primum natura creatrix,
Arboribus quoniam bacae glandesque caducae
Tempestiva dabant pullorum examina subter;
Vnde etiam libitumst stirpis committere ramis
Et nova defodere in terram virgulta per agros.
Inde aliam atque aliam culturam dulcis agelli
Temptabant fructusque feros mansuescere terram
Cernebant indulgendo blandeque colendo.
Inque dies magis in montem succedere silvas
Cogebant infraque locum concedere cultis,
Prata, lacus, rivos, segetes vinetaque laeta

Taip yra bùvę, atródo. Sunkù net tikė̃ti, kad žmonės
savo protù negalė́jo supràst ir iš añksto matyti,
kokios ateityjè siaubìngos neláimės jiems grẽsia.
Gal teisingiaũ bus sutìkti, kad taĩp yra bùvę pasauliuos
įvairiuosè, įvairiaĩs pagrindaĩs sukurtì kurie buvo,
nei kad vienam̃ rutulỹ kokiam žẽmės taip bùvo įvykę.

Bet tada kóvėsi žmónės ne tíek, kad príešą įveiktų,
kiek kad anám jie pakeñkti galė́tų, nors pãtys pražū̃tų,
nepasikliáudami skaĩčiumi sàvo ir giñklo pristigę.

Apsivilkìmas megztìnis pirmiaũ nei austìnis jų buvo.
Audeklas põ geležiẽs atsirãdo, nes niẽks negalė́jo
įrankių bè geležiẽs pagamìnti smulkių̃jų: šeivų bei
verpstų lygių̃jų, šaudýklių, taip pàt ir skambių̃jų riestuvų.
Vyrus išmókė gamtà jau anksčiaũ, negu móterų lytį,
austi todė̃l, kad jie tùri kur kàs daugiaũ nagingumo,
ir apskritaĩ lytis výrų visà yra mẽnui gabesnė.
Rūstū̃s po tõ žemdirbiaì šitą dárbą paniẽkinti ėmė,
moterų rañkom jį pérleist tadà panorė̃jo, gi patys,
darbą kiekvíeną sunkèsnį atlìkti sáu pasirinkę,
grū̃dino dárbu sunkiù rankàs ir raũmenis savo.

Sėti ir skiẽpyti mẽdį kaip reĩkia, pirmóji pamokė
žmogų gamtà, kuri sùkuria vìską: ant žẽmės nuo medžių
uogos visókios ir gìlės nukrìtusios ẽmė netrukus
diegus gausìngus po laĩko tam tìkro į vir̃šų išleisti.
Noras iš čià atsirãdo šakóms tada skiẽpyti diegus
ir pasodìnti laukuõs įvairiàs krū̃mų ãtvašas jaunas.
Būdais visókiais tadà ėmė dìrbti malõnų laukelį
ir pastebė̃jo, kad, jíems padirbė̃jus kantriaĩ ir su meile,
daug gardesnì buvo vaĩsiai už tuõs, kur be príežiū̃ros augo.
Vertė dienà po dienõs ir miškùs pasitráukti į kalnus,
vietą žemèsnę užléidžiant laukáms įdirbtíems, kad galė́tų
pievas, upókšnius ir ẽžerus, pãsėlius slẽniuos turė́ti,

Collibus et campis ut haberent, atque olearum
Caerula distinguens inter plaga currere posset
Per tumulos et convallis camposque profusa;
Vt nunc esse vides vario distincta lepore
Omnia, quae pomis intersita dulcibus ornant
Arbustisque tenent felicibus obsita circum.
At *liquidas avium voces imitarier ore*
Ante fuit multo quam levia carmina cantu
Concelebrare *homines possent* aurisque iuvare.
Et Zephyri, cava per calamorum, sibila primum
Agrestis docuere cavas inflare cicutas.
Inde minutatim dulcis didicere querelas,
Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,
Avia per nemora ac silvas saltusque reperta,
Per loca pastorum deserta atque otia dia.
Haec animos ollis mulcebant atque iuvabant
Cum satiate cibi; nam tum sunt omnia cordi.
Saepe itaque inter se prostrati in gramine molli
Propter aquae rivum sub ramis arboris altae
Non magnis opibus iucunde corpora habebant,
Praesertim cum tempestas ridebat et anni
Tempora pingebant viridantis floribus herbas.
Tum ioca, tum sermo, tum dulces esse cachinni
Consuerant. Agrestis enim tum Musa vigebat;
Tum caput atque umeros plexis redimire coronis
Floribus *et foliis* lascivia laeta *monebat*,
Atque extra numerum procedere membra moventis
Duriter *et duro* terram pede pellere matrem;
Vnde oriebantur risus dulcesque cachinni,
Omnia quod nova tum magis haec et mira vigebant.
Et vigilantibus hinc aderant solacia somni,
Ducere multimodis voces et flectere cantus

o vynuogýnus džiugiùs kalvosè, ir kad mẽdžiai aliejaus,
savo melsvája spalvà išsiskýrę, užáugtų tarp jųjų
ir, ant kalnẽlių arbà po slėniùs išsimẽtę, žydėtų,
kaip ir dabar̃ kad matai̇̃ spalvomìs įvairiõm marguliuojant
žemę, kur vaĩsių saldžių̃ pripìldyti sõdai papuošia
viską, ir krū̃mų su úogom tankỹnė apýlinkę juosia.
Lūpomis žmónės išmóko čiulbė́jimą paũkščių pamė́gdžiot
žymiai anksčiaũ, negu skam̃bią daĩną galė́jo sudė́ti
patys ir dìdelį jája suteĩkti ausíms malonumą.
Meldo tuščiuõs stambuosè švilpãvimas vė́jo Zefyro
pūsti kaimiẽtį išmókė išskõbtą néndrių švilpynę;
ir pamažẽliais pradė́jo netrùkus skambė́ti graudingos
dainos, kuriàs iš po švil̃piančio pir̃štų išlíeja birbynė, –
gojuose *nuošaliuosè ir slẽniuose* ją̃ pagamìno
piemenys póilsio vãlandą diẽvišką žẽmės dykynė́j.
Džiugino žmónes anuõs visa taĩ ir jų síelą ramino, –
kai prisisótinę bū̃na valgiù, pramogà tada tinka.
Būdavo, žmónės dažnaĩ, minkštõj išsitiẽsę žolelė́j,
upės pakrántė́j, pavė́syje mẽdžio áukšto šakoto,
teikė pigiù būdù maloniáusią prãmogą kū̃nui,
ypač kai juõkėsi óras skaidrùs, pavãsaris dargi
barstė gėlès tarp žolių̃, ir pievẽlės žiedaĩs marguliavo.
Buvo čia zaũnos, juõkas skambė́jo, ir liñksmos išdaigos
džiugino žmónes. Čia káimo tuomèt pagarsė́davo Mūza.
Galvą tadà ir pečiùs nupintaĩs papuõšti vainìkais
ar iš laukìnių gėlių̃, ar iš lãpų juokãvimai vertė.
Imdavo šókti be tãkto visì, mostagúodami rankom
stangiai, nuo kójų trypsė́jimo mótina žẽmė dundė́jo;
pokštai tuomèt atsirãdo, juokaĩ, kvatójimas linksmas.
Visa tai naũja dar bùvo, todė̃l nuostabiaĩ ir atrodė.
Net ir anàs, kam budė́ti reikė́jo, ramìnosi *tuo*, kad
būdais visókiais mėgìno dainãvimui táikyti balsą,

Et supera calamos unco percurrere labro;
Vnde etiam vigiles nunc haec accepta tuentur
Et numerum servare genus didicere, neque hilo
Maiorem interea capiunt dulcedinis fructum
Quam silvestre genus capiebat terrigenarum.
Nam quod adest praesto, nisi quid cognovimus ante
Suavius, in primis placet et pollere videtur,
Posteriorque fere melior res illa reperta
Perdit et immutat sensus ad pristina quaeque.
Sic odium coepit glandis, sic illa relicta
Strata cubilia sunt herbis et frondibus aucta.
Pellis item cecidit vestis contempta ferinae;
Quam reor invidia tali tunc esse repertam,
Vt letum insidiis qui gessit primus obiret,
Et tamen inter eos distractam sanguine multo
Disperiisse neque in fructum convertere quisse.
Tunc igitur pelles, nunc aurum et purpura curis
Exercent hominum vitam belloque fatigant;
Quo magis in nobis, ut opinor, culpa resedit:
Frigus enim nudos sine pellibus excruciabat
Terrigenas; at nos nil laedit veste carere
Purpurea atque auro signisque ingentibus apta,
Dum plebeia tamen sit quae defendere possit.
Ergo hominum genus incassum frustraque laborat
Semper et in curis consumit inanibus aevum,
Nimirum quia non cognovit quae sit habendi
Finis et omnino quoad crescat vera voluptas.
Idque minutatim vitam provexit in altum
Et belli magnos commovit funditus aestus.
At vigiles mundi magnum versatile templum
Sol et luna suo lustrantes lumine circum
Perdocuere homines annorum tempora verti

ar slidinėjo jis ùžriesta lū́pa po néndrės švilpynę.
Dar ir dabar̃ naktinin̄kai šio sẽno pãpročio laikos,
bet, ir į tãktą išmókę dainúoti, nė́ kíek ne didesnį
vaisių jie tìkrojo pómėgio gáuna, kaip gáudavo kartais
žmonės kadáise miškìniai, kur žẽmė pagìmdžiusi buvo.
Turimas dáiktas, jei niẽko gražèsnio už jį̃ mes nematė́m,
rodos esą̃s ypatìngas kažkóks ir labiáusiai patinka;
bet atsirãdęs vė̃liau kiek gerèsnis paniẽkina seną
ir nusistãtymą mū́sų bei skónį senèsnį pakeičia.
Taip ir gìlės visíems jau į̃grìso, taip guõliai iš lapų
ar iš žolẽlių minkštų̃ iš madõs pamažẽliais išė́jo.
Taipgi ir ãpdarą ùžmetė, kur̃s iš žvėrių̃ buvo kailių,
nors, esu tìkras, tasaĩ, kurs jį pìrmas vilkė́ti pradė́jo,
tokį sukėlė pavỹdą, kad bùvo nukáutas klastingai;
kailį, sukrùvintą vìsą, kas sáu tempdamì tiek sudraskė́,
jog iš skutų̃ palaidų̃ ir naudõs negalė́jo turė́ti.
Tuokart, vadìnasi, káiliai, o áuksas ir pur̃puras nū́dien
vargina rū̃pesčiais žmónes ir juõs karù nukamuoja.
Mūsų kaltýbė šiuo ãtveju ẽsti, atródo, didesnė:
šaltis žvarbùs kankìno baisiáusiai netùrinčius kailių
žemės nuogúosius vaikùs, gi tuo tárpu mes niẽko nekeñčiam,
jeigu netùrime pur̃puro rū̃bo, áuksu išsiū́to,
nes nuo šal̃čio apgìnti plebė́jiškas ãpdaras gali.
Veltui žmonių̃ giminė̃, amžinaĩ vargdamà dė́l tuštybė́s,
leidžia gyvẽnimą, rū̃pesčių pìlną tuščių̃, nenaudingai:
jie ir gãlo nemãto daiktáms įsigýt ir turė́ti,
ir ligi kõl turi trùkt malonùmas tikràsis, nežino;
tai ir gyvẽnimą ìšvedė jų̃ pamažẽliais į jūrą
atvirą, ir̃ verpetùs šiurpiáusius kãro sukė́lė.

Saulė sù mėnuliù, tie pasáulio sargýbiniai budrū́s,
didžią visãtą, kur sùkas, apliñk šviesa sàvo apgaubę,
žmones įtìkino, jógei ir mẽtų laikaĩ pasikeičia

Et certa ratione geri rem atque ordine certo.
Iam validis saepti degebant turribus aevum,
Et divisa colebatur discretaque tellus,
Iam mare velivolis florebat puppibus; urbes
Auxilia ac socios iam pacto foedere habebant,
Carminibus cum res gestas coepere poetae
Tradere; nec multo prius sunt elementa reperta.
Propterea quid sit prius actum respicere aetas
Nostra nequit, nisi qua ratio vestigia monstrat.
Navigia atque agri culturas, moenia, leges
Arma, vias, vestis et cetera de genere horum,
Praemia, delicias quoque vitae funditus omnis,
Carmina, picturas, et daedala signa polire,
Vsus et impigrae simul experientia mentis
Paulatim docuit pedetemptim progredientis.
Sic unumquicquid paulatim protrahit aetas
In medium ratioque in luminis erigit oras.
Namque alid ex alio clarescere corde videbant
Artibus ad summum donec venere cacumen.

lygiai tvarkìngai, kaip vìskas, gamtõj kas nekiñtamai vyksta.
Žmonės jau bókštuos tvirtuõs užsidãrę gyvẽnimą leido
ir savo žẽmę, sklỹpais išrė́žę, įdirbti pradė́jo.
Jūra laivų̃ tuomet bùrėmis ė̃mė žydė́ti, ir miestai
vienas kitám ėmė teĩkti pagálbą ir są́jungas darė.
Dainiai pradė́jo tadà žygiùs apdainúoti garbingus;
ne per seniaĩ prieš laikùs tuos ir rãšymo mẽną išrado.
Štai dėl kuriõs priežastiẽs visa taĩ, kas anksčiaũ yra buvę,
galime mẽs susèkt, tik protù remdamíesi savuoju.
Jūrų laivýbą, keliùs, žemdirbỹstę, audìmą, statybą,
teisę valstýbių, ginklùs ir kitókį dar mókslą panašų
ir visa taĩ, kas suteĩkia gyvẽnime džiaũgsmo didžiausio,
pavyzdžiui, mẽną vaizdìngą, dainàs, auksarañkę skulptūrą, –
reikalas žmõgui išrãdo, o dìdis jo prõto veržlumas,
vesdamas žiñgsnis po žiñgsnio į príekį, vìsko išmokė.
Tokiu būdù išradìmą kiekvíeną palaĩpsniui apreiškia
laikas, gi prõtas žmonių̃ juos pajė̃gia į šviẽsą išvesti:
jie juk stebė́jo, kad miñtys vienà iš kitõs išsivysto,
kol patyrìmo aukščiáusią viršū́nę pasíekia per mokslą.

LIBER SEXTVS

Primae frugiparos fetus mortalibus aegris
Dididerunt quondam praeclaro nomine Athenae
Et recreaverunt vitam legesque rogarunt,
Et primae dederunt solacia dulcia vitae,
Cum genuere virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit;
Cuius et extincti propter divina reperta
Divulgata vetus iam ad caelum gloria fertur.
Nam cum vidit hic ad victum quae flagitat usus
Omnia iam ferme mortalibus esse parata,
Et, proquam posset, vitam consistere tutam,
Divitiis homines et honore et laude potentis
Affluere atque bona gnatorum excellere fama
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia cordi,
Atque animi ingratis vitam vexare sine ulla
Pausa atque infestis cogi saevire querelis,
Intellegit ibi vitium vas efficere ipsum,
Omniaque illius vitio corrumpier intus,
Quae collata foris et commoda cumque venirent;
Partim quod fluxum pertusumque esse videbat,
Vt nulla posset ratione explerier umquam;
Partim quod taetro quasi conspurcare sapore
Omnia cernebat, quaecumque receperat, intus.
Veridicis igitur purgavit pectora dictis.
Et finem statuit cuppedinis atque timoris,
Exposuitque bonum summum, quo tendimus omnes,
Quid foret, atque viam monstravit, tramite parvo

ŠEŠTOJI KNYGA

Daigus našių̃jų javų̃ žmonė́ms vargìngiems kadaise
padovanójo pirmì garbìngo var̃do Atėnai;
jie atgaivìno gyvẽnimą, jiẽ ir įstãtymus leido,
jie pirmíeji gyvẽnime žmónes malõniai paguodė:
vyrą pagim̃dė, paródžiusį kil̃niąją šìrdį, kuris mums
viską anuõmet išáiškino sàvo žõdžiais teisingais.
Net ir numìrus šiam výrui, visur̃ jo pamõkymai plinta
dieviški, ir̃ iš senóvės garbẽ jo dañgų pasiekia.
Juk, kai pamãtė, kad čià pakañkamai pàruošta visko,
kas reikalìnga žmonė́ms mirtìngiems žẽmėj gyvenant,
kad ir gyvẽnimas jų̃ saugùs, kiek tai gãlima šičia,
kad jau jíems netrū́ksta tur̃to, garbė̃s, kilmingumo
ir jie núopelnais sàvo sūnų̃ bei šlóve didžiuojas,
rūpesčiai ė́da tuo tárpu namiẽ kiekvíeno jų širdį,
dvasią netýčiomis slẽgia be pérstogės báimė tuščioji,
graužia juos ãbejas smar̃kiai ir nusiskundìmai kankìna, –
aiškiai suprãto tuomèt, kad indè pačiamè yra ydų,
ir kad tos ýdos nelémtos vidùj jo be pértrūkio žudo
viską, kas eĩna iš laũko, nors bū́tų geriáusi dalykai.
Aiškiai jis mãtė, kad iñdas yrà susprógęs ir varva,
taip kad pripìldyti sklìdiną jį̃ nebegãlima niekad;
ir pastebė̃jo, be tõ, kad kàs į iñdą patenka,
viskas ir kvãpą kažkókį pasibiaurė̃tiną gáuna.
Štai jis žõdžiais tikraĩs ir skélbiančiais tiẽsą apvalė
širdis žmonių̃, padarýdamas gãlą ir áistrai, ir baimei.
Gėrį didžiáusią išáiškino mùms, kuriõ visi siekiam,
tikrą kẽlią taip pàt jis nuródė, takù siaurùčiu kaip

Qua possemus ad id recto contendere cursu,
Quidve mali foret in rebus mortalibus passim,
Quod fieret naturali varieque volaret
Seu casu seu vi, quod sic natura parasset,
Et quibus e portis occurri cuique deceret,
Et genus humanum frustra plerumque probavit
Volvere curarum tristis in pectore fluctus.
Nam veluti pueri trepidant atque omnia caecis
In tenebris metuunt, sic nos in luce timemus
Interdum, nilo quae sunt metuenda magis quam
Quae pueri in tenebris pavitant finguntque futura.
Hunc igitur terrorem animi tenebrasque necessest
Non radii solis nec lucida tela diei
Discutiant, sed naturae species ratioque.
Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
Et quoniam docui mundi mortalia templa
Esse et nativo consistere corpore caelum,
Et quaecumque in eo fiunt fierique necessest,
Pleraque dissolui, quae restant percipe porro,
Quandoquidem semel insignem conscendere currum

* * *

Ventorum exsistant, placentur ut omnia rursum

* * *

Quae fuerint, sint placato conversa furore.
Cetera quae fieri in terris caeloque tuentur
Mortales, pavidis cum pendent mentibus saepe,
Et faciunt animos humilis formidine divum
Depressosque premunt ad terram propterea quod
Ignorantia causarum conferre deorum
Cogit ad imperium res et concedere regnum.
Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt ac fieri divino numine rentur.

mes eidamì, jį pasíekti galė́sime greĩtai ir saugiai;
ir darbuosè mirtingų̃jų žmonių̃ kiek blõgio paplito,
kaip, įvairiaĩ išsisklaĩdęs, tas blõgis išvárgina žmones,
prigimčiai keřšijant kaĩtais, ar jám pasitáikant netyčia;
jis ir vartùs mums nuródė, pro kuř pasitìkt jo išeiti
gali kiekvíenas; įtìkino jìs, jog véltui dažniausiai
slegiamas rũpesčių síeloje sàvo žmogùs nerimauja.
Juk, kaip vaikaĩ šiurpiojè tamsýbėje bìjo ir dreba,
lygiai ir mẽs dažnaĩ dienõs metù išsigąstam
to, ko tuo tárpu nė kíek ne daugiaũ priderė́tų bijotis,
kaip kad tõ, ko patámsiais vaikaĩ drebė́dami laukia.
Taigi tą báimę ir tam̃są iš síelos mū̃s tùri išvyti
ne skaisčiõsios sáulės šviesà ar dienà spindulinga,
tik pažinìmas gamtõs ir įstãtymų vỹkdymas josios.
Šitaip mim̃tį pradė́tą toliaũ aš žõdžiais atausiu.
Nũn, kai išáiškinau táu, jog ẽsti mirtìngas pasaulio
pastatas iñ kad dangùs susidãro iš gìmusio kū̃no,
ir apsvarsčiaũ, danguje kas įvỹksta ir tùri įvykti
daugely jõ reiškinių̃, sužinók dabaŕ, kas beliko, –
kai jau kar̃tą man tẽko įkópti į áukštą vežimą

* * *

vėjų iškỹla audrà, kad po jõs prasidė́tų ramybė

* * *

buvo tataĩ ir pasikeitė, sàvo dūkìmą nuramdžius.
Visa kìta, ką mãto dangùj mirtingíeji ir žemė́j,
siaubą dažnaĩ širdyjè jausdamì bei nusiminìmą,
dvasią žẽmina jų̃ dėl báimės dievų̃ ypatingos,
spiria juos gálvą paleñkti į žẽmę, kadángi nežino
jie priežasčių̃ paskutìnių, ir tàs nežinójimas verčia
kreiptis į gãlią dievų̃, jiems užléidžiant pasáulį valdyti;
tų reiškinių̃, kaip ir jų̃ priežasčių̃ suprãsti nemoka,
mano dievų̃ liepimù visa taĩ pasidãrant pasauly.

Nam bene qui didicere deos securum agere aevum,
Si tamen interea mirantur qua ratione
Quaeque geri possint, praesertim rebus in illis
Quae supera caput aetheriis cernuntur in oris,
Rursus in antiquas referuntur religiones
Et dominos acris adsciscunt, omnia posse
Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
Quid nequeat, finita potestas denique cuique
Quanam sit ratione atque alte terminus haerens;
Quo magis errantes caeca ratione feruntur.
Quae nisi respuis ex animo longeque remittis
Dis indigna putare alienaque pacis eorum,
Delibata deum per te tibi numina sancta
Saepe oberunt; non quo violari summa deum vis
Possit, ut ex ira poenas petere imbibat acris,
Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
Constitues magnos irarum volvere fluctus,
Nec delubra deum placido cum pectore adibis,
Nec de corpore quae sancto simulacra feruntur
In mentis hominum divinae nuntia formae,
Suscipere haec animi tranquilla pace valebis.
Inde videre licet qualis iam vita sequatur.
Quam quidem ut a nobis ratio verissima longe
Reiciat, quamquam sunt a me multa profecta,
Multa tamen restant et sunt ornanda politis
Versibus; est ratio caeli speciesque tenenda,
Sunt tempestates et fulmina clara canenda,
Quid faciant et qua de causa cumque ferantur;
Ne trepides caeli divisis partibus amens,
Vnde volans ignis pervenerit aut in utram se
Verterit hinc partem, quo pacto per loca saepta
Insinuarit, et hinc dominatus ut extulerit se.

Juk net ir tiẽ, kas suprãto dievùs sau ramiáusiai gyvenant,
jeigu tik im̃s stebė́tis, kókiu būdù pagaliau gi
tvarkosi šì visatà, ypač tuõ, kas ties gálva matyti
mūsų apliñkui berìbėje èterio érdvėje nuolat, —
net ir tokiẽ neretaĩ į senóvinius príetarus grįžta,
viešpačius rū́sčius prisìima sáu, nelaimìngi, ir tiki
esant anuõs galingiáusius, tuo tárpu nežìno, kas gali
ir kas negãli darýtis, kokià jėgà apribota
daiktui duotà kiekvienám ir kóks nustatýtas jam galas.
Taip juo labiaũ aklamè nežinójime kláidžioja žmonės.
Jeigu iš dvãsios savõs neišgùisi ir neišvarýsi
tų minčių̃, kur neveřtos dievų̃ ir ramýbę jų drumsčia,
už įžeidìmą šventų̃jų dievų̃ ir pãnieką jiesiems
sunkiai tau tèks nukentė́t: ne todė̃l, kad aukštíeji galė́tų
tuo įsižeĩsti dievaĩ ir supýkę atkeř̃syti trokštų,
bet kad tu im̃si vaizdúotis, jog pỹkčio bangãvimas didis
supa dievùs, kur ramýbėj saldžiõj įprãto gyventi.
Širdžia ramià tu tadà dievų̃ nelankýsi šventovių,
lygiai ir tų̃ atvaizdų̃, į mintìs kur žmonių̃ iš jų švento
kūno ateĩna, kaip diẽviško váizdo ir bū̃do reiškė́jai,
nevaliósi priim̃ti ramià ir netrìkdoma siela.
Galima sprę́sti iš tõ, koks gyvẽnimas bùs tolimesnis!
Kad tiesõs supratìmas mùms pasisáugot padė́tų
nuo gyvẽnimo tókio, nemãža jau màno sakyta
buvo, bet daũg eilė̃mis dailiomìs dar išdė́styti lieka.
Reikia aptar̃ti ir ẽsmę dangaũs ir pavìdalą jojo,
audras dar liẽka ir šviẽsą greitų̃jų žaibų̃ apdainuoti,
ką jie nuveĩkia ir príežastys kókios sužãdina juosius,
kad, į sritìs padalìję dañgų, paikaĩ nedrebė́tum,
nebesuvókdams, iš kur̃ čia lakióji ugnìs atsirado,
kur ji iš šìčia keliaũs, kaip į vìdų pro síenas įlindo,
kaip jai, čia paviešpatãvus, pavỹko į laũką ištrū́kti.

Quorum operum causas nulla ratione videre
Possunt ac fieri divino numine rentur.
Tu mihi supremae praescripta ad candida calcis
Currenti spatium praemonstra, callida Musa
Calliope, requies hominum divumque voluptas,
Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.
  Principio tonitru quatiuntur caerula caeli
Propterea quia concurrunt sublime volantes
Aetheriae nubes contra pugnantibus ventis.
Nec fit enim sonitus caeli de parte serena,
Verum ubicumque magis denso sunt agmine nubes,
Tam magis hinc magno fremitus fit murmure saepe.
Praeterea neque tam condenso corpore nubes
Esse queunt quam sunt lapides ac tigna, neque autem
Tam tenues quam sunt nebulae fumique volantes.
Nam cadere aut bruto deberent pondere pressae
Vt lapides, aut ut fumus constare nequirent
Nec cohibere nives gelidas et grandinis imbris.
Dant etiam sonitum patuli super aequora mundi,
Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
Dat crepitum malos inter iactata trabesque,
Interdum perscissa furit petulantibus auris
Et fragilis sonitus chartarum commeditatur.
Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis,
Aut ubi suspensam vestem chartasque volantis
Verberibus venti versant planguntque per auras.
Fit quoque enim interdum ut non tam concurrere nubes
Frontibus adversis possint quam de latere ire
Diverso motu radentes corpora tractim,
Aridus unde auris terget sonus ille diuque
Ducitur, exierunt donec regionibus artis.
  Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur

Tų reiškinių, kaip ir jų priežasčių, jie supràsti nemoka,
mano dievų̃ liepimù visa taĩ pasidãrant pasauly.
Tu, Kalijòpe, Mū̃za gudrióji, dievų̃ tu saldybe,
džiaugsme žmonių̃, paródyk man kẽlią, kuriuõ turiu eiti,
kad užsibrėžtą tìkslą pasíekčiau ir, vẽdamas tavo,
užsitarnáučiau už núopelnus sàvo garbìngą vainiką.
  Žydrąjį dañgų, pirmiáusia, perkū́nai sudrẽbina baisiai,
nes, plaukdamì aukštosè ir berìbėse érdvėse oro,
debesys víens su kitù ten susìduria, blãškomi vėjo.
Juk iš dangaũs šviesių̃jų sričių̃ garsų̃ negirdėti,
bet iš tenaĩ, kur tirštų̃ debesų̃ būriaĩ susispietę
plyti dangùj, dažniáusiai perkū́nų trenksmaĩ pasigirsta.
Debesys, áiškų, jókiu būdù susidėti negali
iš standžių̃jų kū́nų, kaip mẽdžiai ir ãkmens, ar būti
tiek retì, kaip miglà pasitáiko ar dū́mai skrajoją:
juk dėl sunkùmo žemỹn jie nukrìstų kaip ãkmens, ar, jeigu
būtų kaip dū́mai, nei viẽtoje likti tvirtaĩ negalėtų,
nei savyjè palaikýti tiek šálto sniẽgo, tiek liū̃čių.
Garsas po érdves didžiàs pasáulio iš jų̃jų sudunda
toks, kokį kar̃tais léidžia teãtro viršaũs apdengimas
burinis, kur̃s tarp smaigų̃ ir sienójų judė́damas šlama,
ar suplė̃šytas vė́jo siutìngo padū̃kusiai plazda,
tokį sukéldamas triùkšmą, lyg põpierius drãskomas būtų;
garsą panãšų išskìrt gali tù, perkū́nui atbildant,
kai pakabìntą drabùžį vė́jas audrìngas daužyti
ima arbà kai po órą víesulas põpierių suka.
Būna ir taĩp kai kadà, kad dẽbesys gãli ne tiesiai
slinkti vienì prieš kitùs, bet, judė́dami príešais, pro šalį
eiti ir̃ pamažė̃liais trìntis šónais iš krašto;
sausas gar̃sas tadà suérzina klaũsą ir trunka
tiek ilgaĩ, kol dẽbesys viẽtą šią añkštą praeina.
  Gali ir taĩp atsitìkt, kad perkū́nai sudrẽbina, rodos,

Omnia saepe gravi tremere et divulsa repente
Maxima dissiluisse capacis moenia mundi,
Cum subito validi venti collecta procella
Nubibus intorsit sese, conclusaque ibidem
Turbine versant magis ac magis undique nubem
Cogit uti fiat spisso cava corpore circum,
Post ubi comminuit vis eius et impetus acer,
Tum perterricrepo sonitu dat scissa fragorem.
Nec mirum, cum plena animae vesicula parva
Saepe ita dat magnum sonitum displosa repente.
Est etiam ratio, cum venti nubila perflant,
Vt sonitus faciant. Etenim ramosa videmus
Nubila saepe modis multis atque aspera ferri;
Scilicet, ut, crebram silvam cum flamina Cauri
Perflant, dant sonitum frondes ramique fragorem.
Fit quoque ut interdum validi vis incita venti
Perscindat nubem perfringens impete recto.
Nam quid possit ibi flatus manifesta docet res,
Hic, ubi lenior est, in terra cum tamen alta
Arbusta evolvens radicibus haurit ab imis.
Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
Dant in frangendo graviter; quod item fit in altis
Fluminibus magnoque mari, cum frangitur aestus.
Fit quoque, ubi e nubi in nubem vis incidit ardens
Fulminis, haec multo si forte umore recepit
Ignem, continuo magno clamore trucidat;
Vt calidis candens ferrum e fornacibus olim.
Stridit, ubi in gelidum propere demersimus imbrem.
Aridior porro si nubes accipit ignem,
Vritur ingenti sonitu succensa repente;
Lauricomos ut si per montis flamma vagetur
Turbine ventorum comburens impete magno;

viską ìš pamatų̃, lyg staigà į skevéldras suskilti
būt pasireñgusios érdvėje síenos galìngos pasáulio,
jei, netikė̃tai sukaũpęs jėgàs, įsiver̃š koks audringas
vėjas į vìdurį dẽbesio jùodo ir, àpsuptas jojo,
viesulu vir̃tęs stipriù vis labiaũ ir labiaũ ims suveržti
pakraščius jõ, vidurỹ sudarýdamas tùštumą erdvią;
tad debesìs, kai jau vė̃jo jėgà ir puolìmas mažė̃ja,
sprogsta staigà, šiurpulìngą sukéldamas treñksmą aplinkui.
Nieko čia nė̃r nuostabaũs: juk taip pàt nedidùtė pūslelė,
oro pripìldyta, bal̃siai sutáuška dažnaĩ, kai susprogsta.
Galima taĩp dar paáiškinti ū̃žmą, kur sùkelia vėjas,
eidamas tiẽsiai per dẽbesį. Jùk dažnaĩ pasitaiko
debesis mùms pamatýti dangùj susigrū́dusius plaukiant.
Taipgi ir vė̃jas šiaurỹs, įsiver̃žęs į mìško tankynę,
pučia smarkiáusiai, kad lãpai net šlãma ir trãta šakelės.
Būna ir taĩp, kad vė̃jo jėgà nesuval̃doma puola
debesį, drãsko jį̃ į̃ skuteliùs ir ištam̃po po dangų.
Vėjo siaubìmo galýbę patì mums tikróvė parodo:
net apačiõj, šičia žẽmėje, žỹmiai silpniaũ kur jis pučia,
aukštus medžiùs su šaknim̃ be jókio sunkùmo išrauna.
Esama debesysè dar bangų̃, kur tarýtum išléidžia
dunzgesį dùslų sudùždamos. Gar̃są panãšų girdėti
galima jū́roj ar ùpėj giliõj, bangóms jose dūžtant.
Būna, kad žaĩbo karštóji ugnìs iš víeno į kitą
debesį treñkia, o dẽbesys, sàvo drėgmè ją apsupę,
vietoje ùžmuša, treñksmą aukštýbėse šiur̃pų sukėlę.
Traška taip pàt geležìs, kai įkaĩtintą smar̃kiai, iš žaizdro
karšto ištráukę, staigà į vándenį šáltąjį murdom.
Priešingai, jéigu ugnìs ta patáiko į dẽbesį sausą,
tuoj, suliepsnójus staigà, su ū̃žesiu dìdeliu dega.
Taip ir liepsnà, kai papliñta po kálnus, apáugusius laurais,
degina vìską apliñk, smarkaũs varinė̃jama vėjo:

Nec res ulla magis quam Phoebi Delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.
Denique saepe geli multus fragor atque ruina
Grandinis in magnis sonitum dat nubibus alte.
Ventus enim cum confercit, franguntur, in artum
Concreti montes nimborum et grandine mixti.
Fulgit item, nubes ignis cum semina multa
Excussere suo concursu; ceu lapidem si
Percutiat lapis aut ferrum; nam tum quoque lumen
Exsilit et claras scintillas dissipat ignis.
Sed tonitrum fit uti post auribus accipiamus,
Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad auris
Tardius adveniunt, quam visum quae moveant, res.
Id licet hinc etiam cognoscere, cadere si quem
Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
Ante fit ut cernas ictum quam plaga per auris
Det sonitum. Sic fulgorem quoque cernimus ante
Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni
E simili causa, concursu natus eodem.
Hoc etiam pacto volucri loca lumine tingunt
Nubes et tremulo tempestas impete fulgit.
Ventus ubi invasit nubem et versatus ibidem
Fecit ut ante cavam docui spissescere nubem,
Mobilitate sua fervescit; ut omnia motu
Percalefacta vides ardescere, plumbea vero
Glans etiam longo cursu volvenda liquescit.
Ergo fervidus hic nubem cum perscidit atram,
Dissipat ardoris quasi per vim expressa repente
Semina, quae faciunt nictantia fulgura flammae;
Inde sonus sequitur, qui tardius adficit auris
Quam quae perveniunt oculorum ad lumina nostra.
Scilicet, hoc densis fit nubibus et simul alte

nedega niẽkas taip greĩt, kaip Fèbo dèlfiški laurai,
kai suliepsnóję, siaubìngai pleškė́dami, ìma tratė́ti.
Sukelia dùndesį dìdį dažnaĩ ir krušà, ir ledė́siai
tuokart, kai iš debesų̃ betrupė̃dami pràdeda birti:
smarkaujant vė̃jui tolýdžio ir dẽbesis vãrant į krūvą̃,
liūčių̃ kalnaĩ suslė́gtì, su krušà sumaišýti, sudūžta.
Sublizga žaĩbas tuomèt, kai susìduria dẽbesys smarkiai,
daug iškratýdami sė́klų ugnìnių. Į ãkmenį jeigu
ar geležìs, ar akmuõ atsimùš, taip pàt pasirodo
tuoj ir šviesà, ir ugnìs čia pat žíežirbas skleĩdžia aplinkui.
Girdim perkū́ną ausim̃ mes paskiaũ, negu ãkys pamato
žaibo blizgė̃jimą, nès vė̀liaũ mūsų klaũsą pasiekia
garsas kiekvíenas, nei vìsa tataĩ, kas suérzina akį.
Tuo įsitìkint tau bùs nesunkù: jei iš tõlo stebė́si
žmogų̃, kapójantį mẽdį dviašmeniù kirviù, tu
smogį matýsi, paskiaũ tik pasíeks tavo aũsį ir garsas.
Tokiu būdù mes pamãtom ir žaĩbą pirmiaũ, negu siekia
klausą mūs treñksmas, nors jìs kartù su žaibù atsirado
dė̀l tos pačiõs priežastiẽs ir dė̀l tõ paties susidūrìmo.
Būna taip pàt, kad dẽbesys, áudrai artė́jant, nušviečia
viską apliñkui šviesà, niūriai drẽbančia ir̃ kiek neaiškia,
jeigu į dẽbesį vė́jas įlė̃kęs ratù ima suktis
ir, kaip sakiaũ, iš vidaũs jo ìšdubą pràdeda spausti;
vė́jas judė̃damas ìma įkaĩsti taip pàt, kaip ir visa
kita įkaĩtinta dẽgant mataĩ; iš tiesų̃, net švininis
tirpti pradė̃s rutulė̃lis, kai lė̃kdamas sùkasi greitai.
Taigi, kai dẽbesį júodą vė́jas įkaĩtęs suplė́šo,
paberia sė́klas ugniẽs, tarýtum jė́gà jas išspaudęs;
sė́klos tos tvìskančią liẽpsną greitų̃jų žaibų̃ pagamina.
Seka po tõ jau ir treñksmas perkū́no, bet klaũsą pasiekia
mūsų vė̀liaũ visuomèt, negu taĩ, kas suérzina akį.
Visa tai, áišku, įvỹksta tuomèt, kada dẽbesys tankūs

Exstructis aliis alias super impete miro;
Ne tibi sit frudi quod nos inferne videmus
Quam sint lata magis quam sursum exstructa quid exstent.
Contemplator enim, cum montibus assimulata
Nubila portabunt venti transversa per auras,
Aut ubi per magnos montis cumulata videbis
Insuper esse aliis alia atque urgere superne
In statione locata sepultis undique ventis.
Tum poteris magnas moles cognoscere eorum
Speluncasque velut saxis pendentibus structas
Cernere, quas venti cum tempestate coorta
Complerunt, *magno indignantur murmure* clausi
Nubibus, in caveisque ferarum more minantur;
Nunc hinc nunc illinc fremitus per nubila mittunt,
Quaerentesque viam circum versantur, et ignis
Semina convolvunt e nubibus atque ita cogunt
Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
Donec divulsa fulserunt nube corusci.
    Hac etiam fit uti de causa mobilis ille
Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
Semina quod nubis ipsas permulta necessust
Ignis habere; etenim cum sunt umore sine ullo,
Flammeus est plerumque colos et splendidus ollis.
Quippe etenim solis de lumine multa necessest
Concipere, ut merito rubeant ignisque profundant.
Hasce igitur cum ventus agens *contrusit in unum*
Compressitque locum cogens, expressa profundunt
Semina, quae faciunt flammae fulgere colores.
Fulgit item, cum rarescunt quoque nubila caeli.
Nam cum ventus eas leviter diducit euntis
Dissoluitque, cadant ingratis illa necessest
Semina quae faciunt fulgorem. Tum sine taetro

krūvą didžiùlę sudãro, vienì ant kitų̃ užsikorę.
Teneklaidìna tavę̃s, kad labiaũ pamatýti mes galim
iš apačiõs debesų̃ tų platýbę, nei jų̃jų aukštumą.
Įsižiūrė̃k tu į dẽbesis, kaĩp jie prìmena kalnus,
vėjo jėgà įkypaĩ kai veĩka juos érdvėje oro,
ar stebė̃k, kaip jiẽ, kalnuosè aukštuosè susibūrę,
rioglina dìdelę krū̃vą dangùj, virsdamì ant kits kito,
ir nejudė̃dami viẽtoje stóvi, kai vė̃jai aprimsta.
Tu sužinóti galė́si tadà jų dìdelę galią
ir įžiūrė́ti jų tárpe tarýtumei ùrvus uolų ten
kabant aukštaĩ; ir kai, áudrai artė́jant, tuos ùrvus pripildo
vėjai įsiùtę, jie pràdeda ũžti ir gaĩsiai murmėti
debesysè uždarýti, narvuõs lyg laĩkomi žvė́rys,
ir visomìs kryptimìs jų staugìmas siaubìngas pasklinda:
dūksta, ieškódami kẽlio ištrū́kt, ir apliñk mėtinėja
sėklas ugniẽs, išspáudę ìš debesų̃ jų nemaža;
liepsną išgáutą jie sùka vidùj, lyg įkaĩtintoj krosny
tol, kol sudrãskiusi dẽbesis, jì ugnimì sužaibuoja.
    O kad judrióji ugnìs ana, blìzganti áuksu, pasiekia
žemę, yrà ir tokià priežastìs dar, kaip reĩkia manyti:
sėklų ugnìngų daugýbę privãlo turė̃ti jau patys
debesys, ir̃, jei jie kar̃tais drėgmė̃s savyjè nebeturi,
esti spalvõs paprastaĩ tad skaidriõs ir blìzga liepsningai:
aišku, šviesõs tos nemãža iš spiñdinčios sáulės jie turi
skolintis, skaĩsčiai raudóna spalvà kad liepsnóti galė́tų.
Taigi, kai vė̃jas, varýdamas juõs, į krū̃vą suspaudžia,
tuoj, suslėgtì būdamì, iš savę̃s leisti pràdeda sėklas,
šios gi blizgė́jimą žaĩbo ir spal̃vą liepsnìngą gamina.
Būna ir taĩp, kad žaibúoja, dangùj debesìms praretė́jus.
Juk, palengvà kai juos sleñkančius vė̃jas išrẽtina švelniai,
jie išsisklaĩdo; tuo tárpu saváime iš jų̃ ima kristi
sėklos, gamìnančios žaĩbą. Tadà negirdė́ti perkūnų

Terrore et sonitu fulgit nulloque tumultu.
Quod superest, quali natura praedita constent
Fulmina, declarant ictus et inusta vaporis
Signa notaeque gravis halantes sulpuris auras.
Ignis enim sunt haec non venti signa neque imbris.
Praeterea saepe accendunt quoque tecta domorum
Et celeri flamma dominantur in aedibus ipsis.
Hunc tibi subtilem cum primis ignibus ignem
Constituit natura minutis mobilibusque
Corporibus, cui nil omnino obsistere possit.
Transit enim validum fulmen per saepta domorum,
Clamor ut ac voces, transit per saxa, per aera,
Et liquidum puncto facit aes in tempore et aurum,
Curat item vasis integris vina repente
Diffugiant, quia, nimirum, facile omnia circum
Collaxat rareque facit lateramina vasis
Adveniens calor eius et insinuatus in ipsum
Mobiliter soluens differt primordia vini.
Quod solis vapor aetatem non posse videtur
Efficere usque adeo pollens fervore corusco.
Tanto mobilior vis et dominantior haec est.
Nunc ea quo pacto gignantur et impete tanto
Fiant, ut possint ictu discludere turris,
Disturbare domos, avellere tigna trabesque,
Et monumenta virum commoliri atque ciere,
Exanimare homines, pecudes prosternere passim,
Cetera de genere hoc qua vi facere omnia possint,
Expediam, neque te in promissis plura morabor.
Fulmina gignier e crassis alteque putandumst
Nubibus exstructis; nam caelo nulla sereno
Nec leviter densis mittuntur nubibus umquam.
Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res;

trenksmo siaubìngo: žaibúoja ramiaĩ, ir garsų̃ nesigirdi.
Lieka čia dár pasakýti, kokiõs prigimtiẽs yra žaibas.
Trankis paáiškina ją̃ ir ugnim̃ išdẽgintos žymės,
ir pasklìdęs sierõs troškiną̃s, nepakeñčiamas kvapas.
Požymiai tiẽ – vien ugniẽs, niekuomèt ne lietaũs ir ne vėjo.
Uždega žaĩbas, be tõ, dažnaĩ ir gyvẽnamo namo
stogą; tuoj pãstatą pãtį greitóji liepsnà jo užvaldo.
Žaibo ùgnį gamtà tarp visų̃ pagamìno švelniausią
iš begalìniai mažų̃ ir judrùmo nepàprasto kūnų.
Niekas ir niẽkad jai jókiu būdù pasipríešint negali.
Pereina žaĩbas galìngas, lyg bal̃sas ar rìksmas, pro sienas
pastato tvìrto; pro ãkmenį eĩna, pro vãrį, ir tirpdo
viena akìmirka vãrį geltóną ir blìzgantį auksą;
taip dar padãro, kad výnas, nors iñdas ir sveĩkas palieka,
visas staigà išgarúoja: juk žaĩbui, suprañtama, lengva
indo sienẽlę apliñkui ir plė̃sti, ir rẽtą daryti,
jąją įkaĩtinus sàvo ugnim̃, kai, į vìdų įšokus,
vyno suskáldo pirmýkščius pradùs ir į órą išvaro.
Saulės liepsnà, kiek bebū́tų stiprùs jos žė̃rintis karštis,
to padarýt ir per ìštisą ámžių, atródo, negali:
tiek galingèsnė ir tíek judrèsnė jėgà yra žaibo.
Nũn išdéstysiu, kókiu būdù atsirañda ir gali
žaibas toks bū́ti stiprùs, kad pajė̃gia smūgiù savo vienu
bokštus išgriáuti, namùs ir sienójų krūvàs išardyti,
vyrų sukrẽst paminklùs ir nuo pãmato júosius nuversti,
žmones užmùšt ir bandàs gyvulių̃, kur bebū́tų, nutrenkti;
kokia jėgà pagaliaũ panašiaĩ visa kìta padaro,
aiškinsiu čià ir ilgiaũ pažadaĩs tavę̃s nekamuosiu.
Reikia manýt, kad aukštaĩ iš storų̃ debesų̃ atsiranda
žaibas, kadángi giedram̃ dangujè ir iš dẽbesio plono
arba retèsnio jókiu būdù niekuomèt nežaibuoja.
Jokio dėl tõ abejójimo nẽr, ir dalỹkas tas aiškus.

Quod tum per totum concrescunt aera nubes,
Vndique uti tenebras omnis Acherunta reamur
Liquisse et magnas caeli complesse cavernas.
Vsque adeo taetra nimborum nocte coorta
Impendent atrae formidinis ora superne,
Cum commoliri tempestas fulmina coeptat.
Praeterea persaepe niger quoque per mare nimbus,
Vt picis e caelo demissum flumen, in undas
Sic cadit effertus tenebris procul et trahit atram
Fulminibus gravidam tempestatem atque procellis,
Ignibus ac ventis cum primis ipse repletus,
In terra quoque ut horrescant ac tecta requirant.
Sic igitur supera nostrum caput esse putandumst
Tempestatem altam. Neque enim caligine tanta
Obruerent terras, nisi inaedificata superne
Multa forent multis exempto nubila sole;
Nec tanto possent venientes opprimere imbri,
Flumina abundare ut facerent camposque natare,
Si non exstructis foret alte nubibus aether.
Hic igitur ventis atque ignibus omnia plena
Sunt; ideo passim fremitus et fulgura fiunt.
Quippe etenim supra docui permulta vaporis
Semina habere cavas nubis, et multa necessest
Concipere ex solis radiis ardoreque eorum.
Hoc ubi ventus eas idem qui cogit in unum
Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
Semina seque simul cum eo commiscuit igni,
Insinuatus ibi vertex versatur in arto
Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
Nam duplici ratione accenditur, ipse sua cum
Mobilitate calescit et e contagibus ignis.
Inde ubi percaluit venti vis et gravis ignis

Audrai ištìkus tačiaũ, visą dañgų dẽbesys dengia
taip, kad lyg ìš Acherònto visà susiriñkus tamsybė
erdves didžiąsias dangaũs pripìldė ir vìsa užvaldė:
štai kokį niaũrųjį váizdą įdíegia visuř baisingiausias
sangrūdis tų̃ debesų̃, iš dangaũs aukštýbių nukarę̃s,
kai išsijùdinti ìma audrà ir žaibaĩ sužaibuoja.
Būna ir taĩp neretaĩ, debesìs jog jū́roje plyti,
juodas tarýtum smalõs urulỹs, iš dangaũs tik ištrūkęs,
ir, prisipìldęs baisìngos tamsõs, į bangàs nusileidžia;
paskui savè jis tráukia áudrą, žaibúojančią smarkiai,
viesulo pàts kupinaĩ ir ugniẽs tiek pripìldytas, jogei
žemėje drẽba visì ir skubė́dami íeško pastogės.
Taigi aukštýbėj, viršum̃ mūs galvõs yra, reĩkia manyti,
audrų buveĩnė, kadángi kitaĩp negalė́tų į žemę
debesys léist tokį dìdelį rũką, jéi susimetę
patys nebū́tų į krũvą aukštýbėj ir sáulės nedengtų;
liūtimis ir̃gi tokiõm didelė̃m negalė́tų prapliupti,
kad ir ùpės patvìntų ir lýgumas vándens apsemtų,
jeigu aukštýbėse èterio jų̃jų buveĩnės nebūtų.
Vėjai, vadìnas, aukštaĩ, ir ugnìs visą érdvę pripildo;
taigi visuř kai kadà sužaibúoja ir griáudžia perkūnas.
Juk, kaip sakýta anksčiaũ, įdubìmuose dẽbesys turi
karščio sė́klų daugýbę, be tõ, spinduliaĩ dargi saulės
ir spindulių̃ liepsnà jiems jų dìdelę dúoda gausybę.
Tokiu būdù, jeigu dẽbesys kuř susiriñks netikėtai,
vėjas tas pàt, kurs juos bùvo suriñkęs, išspáudžia nemaža
sėklų karštų̃jų iš jų̃ ir, pàts su ugnim̃ jų sumišęs,
viesulu dū̃ksta ir sùkasi teñ, į jų tárpą patekęs,
ir vidujè ano žìdinio káršto žaibùs ima aštrint.
Juk dėl dviejų̃ priežasčių̃ jis užsìdega: ar̃ tai dėl savo
greito judė́jimo, ar̃ tai todė̃l, kad bus ùgnį palietęs.
Kai tik įkaĩto ta vė̃jo jėgà ir ugniẽs prasidėjo

Impetus incessit, maturum tum quasi fulmen
Perscindit subito nubem, ferturque coruscis
Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor.
Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente
Opprimere ut caeli videantur templa superne.
Inde tremor terras graviter pertemptat, et altum
Murmura percurrunt caelum; nam tota fere tum
Tempestas concussa tremit fremitusque moventur.
Quo de concussu sequitur gravis imber et uber,
Omnis uti videatur in imbrem vertier aether
Atque ita praecipitans ad diluviem revocare:
Tantus discidio nubis ventique procella
Mittitur, ardenti sonitus cum provolat ictu.
Est etiam cum vis extrinsecus incita venti
Incidit in validam maturo culmine nubem;
Quam cum perscidit, extemplo cadit igneus ille
Vertex, quem patrio vocitamus nomine fulmen.
Hoc fit idem in partis alias, quocumque tulit vis.
Fit quoque ut interdum venti vis missa sine igni
Igniscat tamen in spatio longoque meatu,
Dum venit, amittens in cursu corpora quaedam
Grandia, quae nequeunt pariter penetrare per auras;
Atque alia ex ipso corradens aera portat
Parvula, quae faciunt ignem commixta volando;
Non alia longe ratione ac plumbea saepe
Fervida fit glans in cursu, cum multa rigoris
Corpora dimittens ignem concepit in auris.
Fit quoque ut ipsius plagae vis excitet ignem,
Frigida cum venti pepulit vis missa sine igni,
Nimirum, quia, cum vementi perculit ictu,
Confluere ex ipso possunt elementa vaporis,
Et simul ex illa quae tum res excipit ictum.

karštas puolìmas, tuoj žaĩbas, tarýtum prinókęs, sudrasko
debesis, ir̃ jo gaisriõsios liepsnõs spinduliãvimas tviska,
vienu akìmirksniu skaĩdriai apšviẽsdamas vìską aplinkui.
Trenksmas pàseka žaĩbą baisùs, lyg staigà subyrė́jo
skliáutai aukštíeji susprógę dangaũs ir jau griũva ant žemė̃s.
Pradeda žẽmė drebė́ti visà, gi po áukštąjį dangų
atbildos pérbėga; dùnda apliñkui, kadángi metu tuo
audra padũkusiai šė̃lsta, ir griáudžia tolỹdžio perkū́nas.
Liū́tys gausìngos ir smar̃kios palỹdi griausmùs, ir atrodo,
jog paliū́tim tikrą́ja jau èteris vìsas pavirto
ir, iš aukštýbių žemỹn nugarmė́jęs, vė̃l tvãnas sugrį́žo:
tiek čia pripliùpę vandeñs, toks vė̃jo audrìngas pū́timas,
debesiui skìlus, žaibúojant, perkū́nui be pértrūkio griaudžiant.
Bū́na ir taĩp, kad staigà iš šaliẽs koks vė́jas užklydęs
debesį púola tuomèt, kada žaĩbas jamè jau prinoko.
Kai šitą dẽbesį pérplė̃šia vė́jas, tuoj ver̃žiasi žemė̃n
stulpas ugniẽs, kurį sàvo kalbà mes žaibù pavadinom.
Taip pasitáiko visur̃, jei tik pàpučia vė́jas galingas.
Esti ir taĩp kai kadà, kad vė̃jas smarkùs suliepsnoja
ir be ugniẽs, kai jìs nuo keliõnės ilgõs pats įkaista.
Savo keliõnėje vė́jas neteñka stambiũjų kūnelių,
nes jie kartù su kitaĩs prasimùšt nepajė̃gia per orą;
tuo pat metù jis mažýčius kitùs, susišlãvęs iš oro,
nešas, o šiẽ skrisdamì susimaĩšo ir sùkelia ugnį.
Juk ne kitaĩp ir švinìnis dažnaĩ kamuolỹs pasidaro
karštas belė̃kdamas, nès jis keliõnėj išléido daugybę
kūnų šaltų̃, bet kartù ir ugniẽs prisisė́mė iš oro.
Bū́na ir taĩp, kad ùgnį įžiẽbia jėgà pati smū̃gio,
nors ta jėgà be ugniẽs ir net šálto sužãdinta vė̃jo.
Aišku kodė̃l: jeigu smū̃gis pakañkamai bùvo stiprus, tad
karščio kūnẽliai iš vė̃jo patiẽs susiriñkti pajė̃gia,
dargi prisìdeda jų̃ čia iš dáikto, kurs smū̃gį bus gavęs.

Vt, lapidem ferro cum caedimus, evolat ignis,
Nec, quod frigida vis ferrist, hoc setius illi
Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
Opportuna fuit si forte et idonea flammis.
Nec temere omnino plane vis frigida venti
Esse potest, ea quae tanta vi missa supernest,
Quin, prius in cursu si non accenditur igni,
At tepefacta tamen veniat commixta calore.
    Mobilitas autem fit fulminis et gravis ictus,
Et celeri ferme percurrunt fulmina lapsu,
Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
Colligit et magnum conamen sumit eundi,
Inde ubi non potuit nubes capere impetis auctum,
Exprimitur vis atque ideo volat impete miro,
Vt validis quae de tormentis missa feruntur.
Adde quod e parvis et levibus est elementis,
Nec facilest tali naturae obsistere quicquam.
Inter enim fugit ac penetrat per rara viarum,
Non igitur multis offensibus in remorando
Haesitat, hanc ob rem celeri volat impete labens.
Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
Omnia nituntur, cum plagast addita vero,
Mobilitas duplicatur et impetus ille gravescit,
Vt vementius et citius quaecumque morantur
Obvia discutiat plagis itinerque sequatur.
Denique quod longo venit impete, sumere debet
Mobilitatem etiam atque etiam, quae crescit eundo
Et validas auget viris et roborat ictum.
Nam facit ut quae sint illius semina cumque
E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
Omnia coniciens in eum volventia cursum.

Taipgi iššóka ugnìs, geležim̃ kai į ãkmenį smogiam,
nors jo jėgà ir šaltà, bet kartù nuo smũgio galingo
vis dėlto kárštosios žíežirbų sė̃klos čionaĩ susibėga.
Tokiu būdù užsidėgti privãlo nuo žaĩbo ir daiktas,
jei jis prieĩnamas ùgniai ir įsiliepsnóti pajė̃gia.
Vė́jui tačiaũ bus neleñgva visái jau šaltám pasilikti,
kai su didžiáusia jėgà nusiléidžia žemỹn iš aukštybių.
Nors jis, keliáudamas greĩtai, patsaĩ užsidė́gt nesuskubo,
atlekia smar̃kiai tačiaũ įkaĩtęs ir kar̃ščio laimė́jęs.
    Esti nepàprastas žaĩbo judrùmas, ir smũgis sunkus jo,
ir greitumù labai dìdeliu kriñta, pérskridęs erdvę,
nes jis debesysè pats anksčiaũ dar jėgàs susikaũpia,
kad iš ten skrìsti galė́tų, įgìjęs nepàprastą greitį.
Kai debesìs jo smarkùmo didė́jančio nebeišlaĩko,
tad išsiver̃žia ir sù greitumù nuostabiù ima lė́kti
lyg tai, kas bũna paléidžiama iš pabũklų, kur svaido.
Dar atsimiñk, kad mažì ir lýgūs jo prãdai pirmykščiai,
taigi tai prìgimčiai jõ ką nors prieš̃pastatýti neleñgva.
Eidamas pórom retõm, jis lengvaĩ įsiskver̃bia į vidų
ir neužtruñka nė kíek, didelių̃ nesutìkdamas kliū̃čių;
esti todė̃l jo skridìmas smarkùs ir netrùkdomas nieko.
Juk dė̀l savõs pagaliaũ prigimtiẽs yra liñkęs kiekvienas
sunkis léistis žemỹn; jei, be tõ, dar jam smũgį suduosim,
jo greitùmas didė̃s du kartùs; tad ir žaĩbo smarkumas
toks yra dìdelis, jóg nesustódamas triùškina visa,
kas pasitáiko jam príešais, keliõnės savõs nenutraukdams.
Ir iš tõlo atlė̃kdamas smar̃kiai, keliõnėje savo
didinti nuõlat privãlo greitùmą, kurs, lė̃kiant jam, auga,
stiprina jõ jėgàs, galingèsnį darýdamas trenksmą:
greitis padãro, kad sė̃klos jo vìsos tarýtum į vieną
vietą kažkókią lė̃kdamos reñkas, o jóms susispietus,
varo tas greĩtis visàs jas vienà kryptimì visą laiką.

Forsitan ex ipso veniens trahat aere quaedam
Corpora, quae plagis incendunt mobilitatem.
Incolumisque venit per res atque integra transit
Multa, foraminibus liquidus quia transviat ignis.
Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa
Corporibus rerum inciderunt, qua texta tenentur.
Dissoluit porro facile aes aurumque repente
Confervefacit, e parvis quia facta minute
Corporibus vis est et levibus ex elementis,
Quae facile insinuantur et insinuata repente
Dissoluunt nodos omnis et vincla relaxant.
Autumnoque magis stellis fulgentibus apta
Concutitur caeli domus undique totaque tellus,
Et cum tempora se veris florentia pandunt.
Frigore enim desunt ignes, ventique calore
Deficiunt neque sunt tam denso corpore nubes.
Interutrasque igitur cum caeli tempora constant,
Tum variae causae concurrunt fulminis omnes.
Nam fretus ipse anni permiscet frigus et aestum,
Quorum utrumque opus est fabricanda ad fulmina nubi,
Vt discordia sit rerum magnoque tumultu
Ignibus et ventis furibundus fluctuet aer.
Prima caloris enim pars est postrema rigoris:
Tempus id est vernum; quare pugnare necessest
Dissimilis inter se res turbareque mixtas.
Et calor extremus primo cum frigore mixtus
Volvitur, autumni quod fertur nomine tempus,
Hic quoque confligunt hiemes aestatibus acres.
Propterea freta sunt haec anni nominitanda,
Nec mirumst, in eo si tempore plurima fiunt
Fulmina tempestasque cietur turbida caelo,
Ancipiti quoniam bello turbatur utrimque,

Žaibas, gal bū́t, dar iš óro belė̃kdamas reñkas kažkokius
kū̃nus, kuriẽ nuolatìniais smū̃giais jo greĩtį pakursto.
Ir per daugýbę daiktų̃ be žalõs jis péreina kartais,
nes jo sklidžióji ugnìs per poràs nepakeñkusi skverbias.
Žaibas taip pàt ir pérveria daũg ką, kai kū́nais savaisiais
puola jis dáiktus, kur kū́nų ryšỹs sūdrèsnis už jojo.
Žaibas ir vãrį ištirpdo lengvaĩ, ir áuksą išlydo
veikiai, nes jìs sudarýtas yrà iš kū́nų mažyčių,
dargi, be tõ, yra lýgūs labaĩ jo prãdai pirmykščiai;
šie įsispráudžia į vìdų lengvaĩ ir, teñ atsidūrę,
atriša mãzgą kiekvíeną ir sąryšį atpalaidúoja.
Rudenį dañgiški rū́mai, kur spiñdinčios žvaĩgždės dabina,
žymiai dažniaũ yra sukrečiamì, dreba žẽmė taipõgi,
ar ir pavãsarį, ką̃ tik atė̃jus žydė́jimo laikui.
Žiemą pritrū́ksta karštõsios ugniẽs, o vãsarą — vėjų;
debesys irgi šiltaĩsiais laikaĩs tirštì nebebū̃na;
tarpe tačiaũ tų mẽtų laikų̃ nusistóvi toks oras,
jog sueĩna laimìngai krūvõn visos príežastys žaibo:
perlū̃žis jaũ pats mẽtų ir šal̃tį, ir kaĩtrą sumaišo,
o pagamìnti žaibùs debesìms jie abù reikalingi,
kad, gamtojè nedar̃nai įvýkus, ugniẽs tad ir vėjų
sąmyšy nepaprastam̃ sunerìmtų įsiùtusiai óras.
Šalčių šiurpių̃ pabaigà su pradžià oro šil̃to sutampa:
eina pavãsaris, taĩgi daiktáms skirtìngiems jau reikia
su kits kitù susikáuti ir įniršy mū̃šio sumišti.
Jei paskutìnė kaitrà, susimaĩšius su spéigu pirmuoju,
eina ratù, tada sãkome, kàd jau ruduõ bus atė́jęs.
Čia taip pàt ir žiemà šiurpulìnga su vãsara kaujas.
Atmainas tókias mes pérlūžiu mẽtų privãlom vadinti.
Nenuostabù, kad ýpač daũg tuomèt pasitaiko
liū̃čių, ir áudros dažnaĩ su žaibaĩs dangujè kelia triukšmą:
vyksta tenaĩ abipùsiškas kãras, ir káunas iš vieno

Hinc flammis, illinc ventis, umoreque mixto.
Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
Perspicere et qua vi faciat rem quamque videre,
Non Tyrrhena retro volventem carmina frustra
Indicia occultae divum perquirere mentis,
Vnde volans ignis pervenerit aut in utram se
Verterit hinc partem, quo pacto per loca saepta
Insinuarit, et hinc dominatus ut extulerit se,
Quidve nocere queat de caelo fulminis ictus.
Quod si Iuppiter atque alii fulgentia divi
Terrifico quatiunt sonitu caelestia templa
Et iaciunt ignem quo cuiquest cumque voluptas,
Cur quibus incautum scelus aversabile cumquest
Non faciunt icti flammas ut fulguris halent
Pectore perfixo, documen mortalibus acre,
Et potius nulla sibi turpi conscius in re
Volvitur in flammis innoxius inque peditur
Turbine caelesti subito correptus et igni?
Cur etiam loca sola petunt frustraque laborant?
An tum bracchia consuescunt firmantque lacertos?
In terraque patris cur telum perpetiuntur
Obtundi? Cur ipse sinit neque parcit in hostis?
Denique cur numquam caelo iacit undique puro
Iuppiter in terras fulmen sonitusque profundit?
An simul ac nubes successere, ipse in eas tum
Descendit, prope ut hinc teli determinet ictus?
In mare qua porro mittit ratione? quid undas
Arguit et liquidam molem camposque natantis?
Praeterea si vult caveamus fulminis ictum,
Cur dubitat facere ut possimus cernere missum?
Si nec opinantis autem vult opprimere igni,
Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus,

šono liepsnà, o iš añtro — lietùs, sumaišýtas su vėjais.
Štai iš kur gãlima prìgimtį žaĩbo ugnìngą matyti,
dargi ir taĩ, jėga kókia jis veĩksmą atliẽka kiekvieną.
Reikalo nẽr pranašãvimų knỹgose knìstis Tirėnų,
ieškant nuródymų teñ apie vãlią dievų̃ paslaptingą,
norint supràsti, iš kur̃ čia lakióji ugnìs atsirado,
kur ji iš šìčia keliaũs, kaip į vìdų pro sienas įlindo,
kaip jai, čia paviešpatãvus, pavỹko į laũką ištrū́kti,
ir, iš dangaũs išsiver̃žęs, kiek žaĩbas žalõs čia pridaro.
Jeigu Jupìteris draũg su kitaĩs dievaĩs galingaisiais
dundesiu sùkrečia rū́sčiu net dañgiškus rū́mus šviesiuosius
ir kryptimìs įvairiom', kur tik nóri, žaibùs ima mėtyt, —
tai kodė̃l nepadãro, kad tàs, kurs yrà nusikaltęs
sunkiai, iš pérvertos žaĩbo krūtìnės liepsnàs iškvėpuotų,
kad mirtingíesiems tataĩ pamókymas ãteičiai būtų?
Tą gi, kurìs nesijaũčia blõgas ar kuõ nusikaltęs,
kodrin àpima liẽpsnos dažniaũ, ir jis niẽkuo nedėtas
sūkurio dañgiško žaĩbo pagáunamas bū̃na ir žū̃va?
Kam gi dievaĩ net į dýkumas treñkia, be reĩkalo vargsta?
Tam gal, kad rañkos įpràstų ir raũmenys jų̃jų stiprėtų?
Kaip gali Tėvas strėlės savo véltui šipint į žemę?
Kaip jis sutiñka su tuõ ir strėlių̃ neatìdeda priešams?
Ir dėl kuriõs priežastiẽs pagaliaũ iš dangaũs neapniaukto
niekad Jupìteris nèmeta žaĩbo, negriáudžia perkū̃nu?
Ar debesų̃ jis láukia tenaĩ, kad ant jų̃ nusileidęs
pats iš artì savo strė̃lę taikliaũ ant žẽmės numestų?
O sumetìmais kokiaĩs nuolat mẽto į jū́rą? Kuo bus jam
taip nusikal̃tusios lýgumos jū́ros ir bañgos galingos?
Jeigu, be tõ, jis nóri nuo žaĩbo mus smū̃gio įspėti,
išlydį mãtomą jõ padarýti kodė̃l nesiryžta?
Ir, atvirkščiaĩ, jei visái netikė̃tai nutreñkti mus nori,
kam visad griáudžia aukštaĩ ir įgãlina mùs pasislėpti?

Cur tenebras ante et fremitus et murmura concit?
Et simul in multas partis qui credere possis
Mittere? An hoc ausis numquam contendere factum,
Vt fierent ictus uno sub tempore plures?
At saepest numero factum fierique necessest,
Vt pluere in multis regionibus et cadere imbris,
Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.
Postremo cur sancta deum delubra suasque
Discutit infesto praeclaras fulmine sedis
Et bene facta deum frangit simulacra suisque
Demit imaginibus violento vulnere honorem?
Altaque cur plerumque petit loca plurimaque eius
Montibus in summis vestigia cernimus ignis?
    Quod superest, facilest ex his cognoscere rebus,
Presteras Grai quos ab re nominitarunt,
In mare qua missi veniant ratione superne.
Nam fit ut interdum tamquam demissa columna
In mare de caelo descendat, quam freta circum
Fervescunt graviter spirantibus incita flabris,
Et quaecumque in eo tum sint deprensa tumultu
Navigia in summum veniant vexata periclum.
Hoc fit ubi interdum non quit vis incita venti
Rumpere quam coepit nubem, sed deprimit, ut sit
In mare de caelo tamquam demissa columna,
Paulatim, quasi quid pugno bracchique superne
Coniectu trudatur et extendatur in undas;
Quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare venti
Vis et fervorem mirum concinnat in undis.
Versabundus enim turbo descendit et illam
Deducit pariter lento cum corpore nubem;
Quam simul ac gravidam detrusit ad aequora ponti,
Ille in aquam subito totum se immitit et omne

Kam visą dañgų apniáukia ir bìlda baisìngai iš anksto?
Ar patikė́si, jog víenu metù į daũgelį vietų
mė́tyti gãli žaibùs? Ar drį̃si nuneĩgti tikrovę,
bū́tent, kad víenu metù daug kar̃tais trenksmų̃ pasigirsta?
Bū́na tuo tárpu dažnaĩ – ir taip tùri tikraĩ atsitikti, –
jog, kai daũgely viẽtų lietùs arba liū́tys užeina,
vienu metù tada ir̃ daugýbė žaibų̃ sužaibuoja.
O maldyklàs šventą́sias dievų̃, pagaliaũ buveines net
savo garbìngas, kodė̃l žaibaĩs jis príešiškais griauna?
Ir dieváičių stãtulas tvìrtas į šìpulius skaldo,
ar jų pavéikslus sužeĩsdamas niẽkina negailestìngai?
Kam gi, be tõ, paprastaĩ vis į áukštumas táiko? Juk matom
pė́dsakų daũgel ugniẽs mes kalnų̃ viršū́nėse nuolat.
    Na, tai dabar̃ nesunkù iš visų̃ tų dalỹkų suvokti,
kokiu būdù nusiléidžia į jū́rą vėjúotą iš aukšto
tie, kur prestèrais vadìnami graĩkų dėl póbūdžio savo.
Juk kai kadà atsitiñka, jog nùgarma tiẽsiai į jū́rą
tartum stul̃pas vandeñs iš dangaũs ir apliñk jį netrukus
pradeda bañgos kū́pėti ir pū́sti pasiùtusiai vė́jai.
Laivas kiekvíenas, kurìs tik pateñka į vìrulį šitą,
sukasi baĩsiai, pavójų patìrdamas tuõkart didžiausią.
Kartais bū̃na tataĩ, kai vė́jo jėgà nepajėgia
debesio, ė̃musi jį̃ ardýt, sudraskýti, ir krinta
kaip kolonà, iš dangaũs nusiléidus į jū́rą, kurią lyg
bū́tų kas nórs iš viršaũs pamažė̃liais daũžęs su kumščiu,
spausdamas rañkom žemỹn ir patiẽst ant bangų̃ ją norė́dams.
Bet kai praplìš pagaliaũ debesìs, tada vė́jas įdū́kęs
lekia į jū́rą, o bañgos pašė̃lusiai ìma kū́pėti.
Viesulas tàs, besisùkdamas nuõlat, žemỹn nusileidžia,
su savimì nusitem̃pdamas dė̃besį tą́sų iš aukšto.
Kai tik į lýgumas jū́ros nustum̃s jį, apsuñkintą žymiai,
viena akìmirka nùgarma pàts į bedùgnę ir jū́rą

Excitat ingenti sonitu mare fervere cogens.
Fit quoque ut involvat venti se nubibus ipse
Vertex, corradens ex aere semina nubis,
Et quasi demissum caelo prestera imitetur.
Hic ubi se in terras demisit dissoluitque,
Turbinis immanem vim provomit atque procellae.
Sed quia fit raro omnino montisque necessest
Officere in terris, apparet crebrius idem
Prospectu maris in magno caeloque patenti.
    Nubila concrescunt, ubi corpora multa volando
Hoc supero in caeli spatio coiere repente
Asperiora, modis quae possint indupedita
Exiguis tamen inter se compressa teneri.
Haec faciunt primum parvas consistere nubis;
Inde ea comprendunt inter se conque gregantur
Et coniungendo crescunt ventisque feruntur
Vsque adeo donec tempestas saeva coortast.
Fit quoque uti montis vicina cacumina caelo
Quam sint quoque magis, tanto magis edita fument
Assiduae fulvae nubis caligine crassa
Propterea quia, cum consistunt nubila primum,
Ante videre oculi quam possint, tenvia, venti
Portantes cogunt ad summa cacumina montis.
Hic demum fit uti turba maiore coorta
Et condensa queant apparere et simul ipso
Vertice de montis videantur surgere in aethram.
Nam loca declarat sursum ventosa patere
Res ipsa et sensus, montis cum ascendimus altos.
Praeterea permulta mari quoque tollere toto
Corpora naturam declarant litore vestes
Suspensae, cum concipiunt umoris adhaesum.
Quo magis ad nubis augendas multa videntur

drumsčia apliñkui, bangàs jos šniõkščiančias kẽlia į viršų.
Būna ir taĩp, kad víesulas, ìš debesų̃ prisirinkęs
sėklų orè, debesim̃ pats apsìsupa vìsas ir tartum
primena jìs iš dangaũs nusiléidusį žẽmėn presterą.
Tik kai jis, žẽmę pasíekęs, susprógsta, tuoj dìdelę jėgą
vėtros siaubìngos ir nebenurámdomos áudros išvýsto.
Bet apskritaĩ reiškiniaĩ tie nebū̃na dažnì, ir mes jųjų
žemėj matýt dėl aukštų̃ kalnų̃, kur užstója, negalim;
jūroj plačiõj po skliautù dangiškúoju dažniaũ pasitaiko.
    Debesys áuga tenaĩ, kur kū́nų žiaudrių̃jų daugybė
renkasi greĩtai į krū̃vą dangaũs aukščiáusioje erdvėj.
Nors nepakañkamai kìbūs tie kū́nai, silpnaĩ susipynę,
vis dėlto víens su kitù susiglaũdę laikýtis pajėgia.
Debesis jiẽ iš pradžių̃ tik mažùs iš savę̃s tesudaro,
betgi netrùkus į krū̃vą susìmeta, susikabìna
ir susijùngę iškỹla į viršų ir áuga, kol vėjas
juosius pagáuna dangùj, sukéldamas áudrą siutingą.
Bet atsitiñka ir taĩp, kad juõ labiau kỹla į dangų
savo viršū́nėm kalnaĩ, juo stipriaũ miglà juos padengia,
kai, iš gelsvų̃ debesų̃ nusiléidusi, àpsupa kalnus:
juk, kai tik pràdeda dẽbesys riñktis po giẽdrąjį dangų,
pirm negu ãkys jų áudeklą plóną išskìrti pajėgia,
vėjai pagáuna ir tuõj į kalnų̃ viršū́nes nugrūda.
Ir tik tadà pagaliaũ susiplãkę į dìdelę krūvą
bei tirštesnì pasidãrę, jau pràdeda mãtomi būti,
kai, atsiskýrę nuo kálno viršū́nės, iškýla į dangų.
Mums patirtìs, kai pràdedam kópti į kálną, pasako,
jog aukštèsnė vietóvė labiaũ yra lañkoma vėjų.
Daug ir iš jū́ros gamtà lietìngų nusìneša kūnų,
kaip apie taĩ mums bylója drėgmẽs prisisuñkę drabužiai,
jeigu jie laĩką ilgèsnį pabùs pakabìnti ant kranto.
Taigi matýti iš čià, kad dẽbesys sàvo augimą

Posse quoque e salso consurgere momine ponti;
Nam ratio consanguineast umoribus omnis.
Praeterea fluviis ex omnibus et simul ipsa
Surgere de terra nebulas aestumque videmus,
Quae velut halitus hinc ita sursum expressa feruntur
Suffunduntque sua caelum caligine et altas
Sufficiunt nubis paulatim conveniundo.
Vrget enim quoque signiferi super aetheris aestus
Et quasi densendo subtexit caerula nimbis.
Fit quoque ut hunc veniant in caelum extrinsecus illa
Corpora, quae faciunt nubis nimbosque volantis.
Innumerabilem enim numerum summamque profundi
Esse infinitam docui, quantaque volarent
Corpora mobilitate ostendi quamque repente
Immemorabile per spatium transire solerent.
Haud igitur mirumst, si parvo tempore saepe
Tam magnis nimbis tempestas atque tenebrae
Coperiant maria ac terras impensa superne,
Vndique quandoquidem per caulas aetheris omnis
Et quasi per magni circum spiracula mundi
Exitus introitusque elementis redditus exstat.
Nunc age, quo pacto pluvius concrescat in altis
Nubibus umor et in terras demissus ut imber
Decidat, expediam. Primum iam semina aquai
Multa simul vincam consurgere nubibus ipsis
Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere utrumque,
Et nubis, et aquam, quaecumque in nubibus exstat,
Vt pariter nobis corpus cum sanguine crescit,
Sudor item, atque umor quicumque est denique membris.
Concipiunt etiam multum quoque saepe marinum
Vmorem, veluti pendentia vellera lanae,
Cum supera magnum mare venti nubila portant.

gali nuo jū́ros verpẽtų sūrių̃ padìdinti žymiai,
nes artimõs giminỹstės ryšiùs visi vándenys turi.
Matom, be tõ, ir nuo ùpių visų̃, ir nuo žẽmės pačios net
rūką pakỹlant į viršų ir šil̃tąjį gãrą garuojant;
tartum kvėpãvimą kókį jie léidžia iš šìčia į viršų,
dangų vìsą apdeñgia rūkù savo ir̃ pamažėliais
pradeda riñktis krūvõn, sudarýdami dẽbesis aukštus.
Eterio taĩgi žvaigždėto kaitrà juos į ãpačią slegia
ir jų būriaĩs sutirštėjusiais žýdrąjį dañgų užkloja.
Būna, kad ìš svetur̃ į mū́sąjį dañgų ateina
kūnai šitie, kur dẽbesis júodus sudãro ir baltus:
skaičius tų kū́nų yrà begalinis, ir žiõji bedugnė,
kaip jau sakiaũ, visatà, ir minė́jau nepàprastą greitį
kūnų tų, kaĩ jie judė́dami lẽkia, akìmirka viena
neišmatúojamai ìlgą keliõnę po érdvę atlikę.
Taigi nereĩkia nustèbt, jei dažnaĩ ir tamsýbė, ir audra,
tiems debesìms susibū́rus, per trum̃pą laĩką pajėgia
jūras apdeñgti visàs ir žemės, viršum jų̃jų pakibę.
Nes iš visur̃, pro visókius plyšiùs, kur tik ètery būna,
ir pro visàs, pasakýčiau, órlaides dìdžio pasaulio
pradams įeĩt ir išeĩt paliẽkama vìsiška laisvė.
Nūn pasakýsiu, kaip gãli lietìnga drėgmẽ sutirštėti
debesysè aukštuosè ir paskuĩ, pasiver̃tusi liūtim,
kristi ant žẽmės. Pirmiáusia, tvìrtinu, jógei kartu su
debesimìs iš visókių daiktų̃ ir vandeñs kyla sėklų
daug, o po tõ ima áugti vienódai tiek dẽbesys, tiek ir
pats tas vanduõ, kurio debesysè prisiriñko gausìngai,
lygiai taip pàt, kaip kad áuga kartù su kraujù mūsų kūnas,
prakaitas ir̃gi su sývais visaĩs, nariuosè kurie esti.
Debesys dárgi nemãža drėgmẽs prisisuñkia iš jūros, –
nuobara tar̃tum aviẽs, drėgnojè kuri viẽtoje kaba, –
kai jie jū́ros didžiõs viršum̃ yra vãromi vėjų.

Consimili ratione ex omnibus amnibus umor
Tollitur in nubis. Quo cum bene semina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta,
Confertae nubes umorem mittere certant
Dupliciter; nam vis venti contrudit, et ipsa
Copia nimborum turba maiore coacta
Vrget et e supero premit ac facit effluere imbris.
Praeterea cum rarescunt quoque nubila ventis
Aut dissolvuntur, solis super icta calore,
Mittunt umorem pluvium stillantque, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquescat.
Sed vemens imber fit, ubi vementer utraque
Nubila vi cumulata premuntur et impete venti.
At retinere diu pluviae longumque morari
Consuerunt, ubi multa cientur semina aquarum
Atque aliis aliae nubes nimbique rigantes
Insuper atque omni vulgo de parte feruntur,
Terraque cum fumans umorem tota redhalat.
Hic ubi sol radiis, tempestatem inter opacam,
Adversa fulsit nimborum aspergine contra,
Tum color in nigris exsistit nubibus arci.

Cetera quae sursum crescunt sursumque creantur,
Et quae concrescunt in nubibus, omnia, prorsum
Omnia, nix, venti, grando, gelidaeque pruinae,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora quae fluvios passim refrenat aventis,
Perfacilest tamen haec reperire animoque videre
Omnia quo pacto fiant quareve creentur,
Cum bene cognoris elementis reddita quae sint.

Nunc age, quae ratio terrai motibus exstet
Percipe. Et in primis terram fac ut esse rearis
Subter item ut supera ventosis undique plenam

Tokiu keliù panašiaĩ ir iš ùpių visókių drėgnumas
kyla į dẽbesis. Ĩr kai keliaĩs įvairiaĩs susirinko
sėklų daugýbė vandeñs, iš visur̃ prisigrū́dusių šičia,
debesys skùba tiršti rungčiõm savo drẽgmę išleisti.
Priežastys dvì padarýti tai ver̃čia: pirmiáusia, juos vėjas
stumia į krū̃vą, o añtra – pati debesų̃ tų daugybė
slegia juos ir̃, iš viršaũs spausdamà, verčia liū́tim prapliupti.
Maža to: kaĩ danguje ima dẽbesis rẽtinti vėjas,
ar kai nuo sáulės kaitrõs jau jie pãtys kas sáu išsiskirsto,
ima laščióti iš jų̃ ir meñkas dulkénti lietutis,
vašką tarýtum tirpìna ugnìs ir lašaĩs jį̃ išbarsto.
Liūtis gi bū̃na smarkì tuomèt, kai jėgà galingąja
debesys grū́dasi pãtys į krū̃vą, ir vė̃jas juos slegia.
O nusitę̃sęs lietùs, kai laĩką ilgèsnį užtrunka,
būna tuomèt paprastaĩ, jei vandeñs susidãro daugybė
sėklų, ir dẽbesys tuõkart vienì po kitų̃ vandeningi
plaukia aukštaĩ kamuoliaĩs, iš visur̃ susibū́rę į krūvą,
ir kada žẽmė garúodama ìškvepia sãvąją drėgmę.
Jeigu čia sáulė savaĩs spinduliaĩs sužibė̃s pro tamsybę
priešais lietų, kurs pliaũpia ir vìsa apliñkui apšlaksto,
debesysè juoduosè vaivórykštės spal̃vos iškyla.

Taip ir kìta, kas áuga aukštaĩ ir aukštaĩ kas užgimsta,
viską, kas dãrosi debesysè, žodžiu víenu, gi vìską:
vėjus ir sniẽgą, ir krùšą, ir šer̃kšno spygliúotojo šaltį,
speigo galìngą jė̃gą, – ji vándenis véikiai sukausto,
stabdo upès, jų tekė̃jimui gãlą darýdama tvirtą, –
viską supràsti tai leñgva labaĩ. Ir mū̃s prõtas ištirti
gali, kaip dãrosi vìskas, jėgà kokia vìską pagimdo,
jeigu tik prãdų pirmýkščių savýbes išnagrinė́si.

Nū̃n sužinóti turì, dėl kurių̃ priežasčių̃ pasidaro
žemės drebė̃jimai. Táu reikalìnga, pirmiáusia, gelmes jos
įsivaizdúot ir jõsios pavir̃šių, kur ùrvų daugybė,

Speluncis, multosque lacus multasque lacunas
In gremio gerere et rupis deruptaque saxa;
Multaque sub tergo terrai flumina tecta
Volvere vi fluctus summersaque saxa putandumst.
Vndique enim similem esse sui res postulat ipsa.
His igitur rebus subiunctis suppositisque
Terra superne tremit magnis concussa ruinis,
Subter ubi ingentis speluncas surruit aetas;
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concussu late disserpunt inde tremores.
Et merito, quoniam plaustris concussa tremescunt
Tecta viam propter non magno pondere tota,
Nec minus exsultant, res dura ubi cumque viai
Ferratos utrimque rotarum succutit orbis.
Fit quoque, ubi in magnas aquae vastasque lacunas
Gleba vetustate e terra provolvitur ingens,
Vt iactetur aquae fluctu quoque terra vacillans;
Vt vas intortum non quit constare, nisi umor
Destitit in dubio fluctu iactarier intus.
Praeterea ventus cum per loca subcava terrae
Collectus parte ex una procumbit et urget
Obnixus magnis speluncas viribus altas,
Incumbit tellus quo venti prona premit vis.
Tum supera terram quae sunt exstructa domorum
Ad caelumque magis quanto sunt edita quaeque,
Inclinata minent in eandem prodita partem,
Protractaeque trabes impendent ire paratae.
Et metuunt magni naturam credere mundi
Exitiale aliquod tempus cladenque manere,
Cum videant tantam terrarum incumbere molem.
Quod nisi respirent venti, vis nulla refrenet
Res neque ab exitio possit reprehendere euntis.

vėjų pripìldytų, ir̃ ežerų̃ daug, ir įgriovų esti,
o gelmėsè jos — nemãža uolų̃ ir skardìngų bedugnių.
Reikia taipõgi manýt, jog po žẽmės plutà teka smarkiai
upės galìngos, kurių̃ vandenỹ rieda dìdeli akmens:
juk iš tikrų̃jų žẽmė visur̃ turi bū́ti vienoda.
Visa tai įsivaizdãvus ir ìšvadą tiñkamą dãrant,
aišku, kad sùdreba žẽmė viršùj, apačiõj kai įgriū̃va
didelės õlos, kur ámžiai ilgíeji turė̃jo išrausti.
Nugarma tuõlaik staigà kalnaĩ ištisì ir aplinkui
žemę galìngai supùrto savù griuvimù baisinguoju.
Taip turi bū́ti, suprañtama: jùk ir nuo leñgvo vežimo,
kai pro namùs jis važiúoja gatvè, visas pãstatas dreba,
ypač jei rãtų lankaĩ geležìniai į ãkmenis kelio
daužosi nuõlat iš šónų vežìmo ir víeno, ir antro.
Dargi ir taĩp atsitiñka, kad žẽmės dìdelis luistas,
amžių bė̃gy pasẽnęs, į gìliąją ver̃smę nurieda:
sudreba žẽmė tuomèt nuo spaudìmo vandeñs netikė́to,
lygiai taip pàt, kaip ir iñdas, kai ìma iš lė̃to svyruoti,
jei judesiaĩs neryžtaĩs juda skỹstis, kurs bùvo įpiltas.
Jeigu, be tõ, sūkurỹs, po žemė olosè susikaupęs,
puola pirmỹn netikė̃tai ir víena kryptim̃ ima slėgti
skliautą olų̃ tų, išvỹstęs puolìmo nepàprastą jėgą,
žemė pakrỹpsta į šóną tą pãtį, kur víesulas spaudžia.
Tuokart visì trobesiaĩ, kur žẽmėj yrà pastatyti,
o jau labiáusia tokiẽ, kurie kỹla aukščiáusiai į dangų,
gresia nuvìrsti į šóną tą pãtį, kur žẽmė pakrypo,
ir jų sienójai tarýtum pakim̃ba, iššókt pasiruošę.
Matant paliñkusį žẽmės kálną jau ruõšiantis griūti,
būna baisù paga.vót, kad ir vìso pasáulio didingo
pastatas griùs kada nórs, ir grẽsia jam vìsiškas galas.
Aišku, jei prótarpiais vė̃jų jėgà nesilpnė̃tų, apsaugot
niekas daiktų̃ niekadõs negalė̃tų nuo greĩto žlugimo.

Nunc quia respirant alternis inque gravescunt
Et quasi collecti redeunt ceduntque repulsi,
Saepius hanc ob rem minitatur terra ruinas
Quam facit; inclinatur enim retroque recellit
Et recipit prolapsa suas in pondere sedis.
Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.
Est haec eiusdem quoque magni causa tremoris,
Ventus ubi atque animae subito vis maxima quaedam
Aut extrinsecus aut ipsa tellure coorta
In loca se cava terrai coniecit ibique
Speluncas inter magnas fremit ante tumultu
Versabundaque portatur, post incita cum vis
Exagitata foras erumpitur et simul altam
Diffindens terram magnum concinnat hiatum.
In Syria Sidone quod accidit et fuit Aegi
In Peloponneso, quas exitus hic animai
Disturbat urbis et terrae motus obortus.
Multaque praeterea ceciderunt moenia magnis
Motibus in terris, et multae per mare pessum
Subsedere suis pariter cum civibus urbes.
Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai
Et fera vis venti per crebra foramina terrae
Dispertitur ut horror et incutit inde tremorem;
Frigus uti nostros penitus cum venit in artus,
Concutit invitos cogens tremere atque movere.
Ancipiti trepidant igitur terrore per urbis,
Tecta superne timent, metuunt inferne cavernas
Terrai ne dissoluat natura repente,
Neu distracta suum late dispandat hiatum
Idque suis confusa velit complere ruinis.
Proinde licet quamvis caelum terramque reantur

Nū̃n kai kadà jie aprìmsta, po tõ ir vė̃l sustiprėja.
tai susibū̃rę tarýtum sugrį̃žta, tai vė̃l pasitraukia.
Žemė todė̃l mums dažniaũ sunaikìnimu grė̃sia baisiuoju,
nei iš tikrų̃jų naikìna: pakrỹpsta, atgal̃ atsilošia
ir, nesuskùbus pargriū́t, sugrį̃žta į į̃prastą bū̃klę.
Štai dėl kokiõs priežastiẽs pastatų̃ visos síenos siū̃buoja:
aukštos — stipriaũ, vidutìnės — silpniaũ, o žemiáusios — nežymiai.
Esti kità priežastìs dar drebė́jimo žẽmės galingo:
vėjas ir ãtsargos óro didžiáusios susìrenka gausiai,
ar iš kitur̃, ar gál ir iš žẽmės pačiõs atsiradę,
ir nelauktaĩ įsiver̃žia į tùštumas žẽmės; tenai gi
pradeda siaũst olosè didžiosè, staugdamì šiurpulingai,
viesulu sùkasi teñ ir sténgiasi laũk išsiveržti;
įsismarkãvę, jė̃gą galìngą įgìję, ištrū̃ksta,
žemės pražiója gelmès ir bedùgnę giliáusią atčiaupia.
Taip atsitìko siriẽčių Sidòne, taip Peloponèso
Egijuj bùvo, kai óras, taip pàt išsiver̃žęs galingai,
žemei vìsai apliñk sudrebė́jus, miestùs sunaikino.
Daug, be tõ, ir kitų̃ griuvo síenų, įvỹkstant didžiuliams
žemės drebė́jimams, daũg ir kitų̃ didelių̃ nugarmėjo
miestų į jū́ros gelmès kartù su gyvéntojais jųjų.
Jei išsiver̃žti laukañ nepavỹksta nei órui, nei vė́jo
jė́gai laukìnei, tuomèt jie po žẽmės plyšiùs išsiskirsto
ir, tartum kóks šiurpulỹs, netikė́tai sudrẽbina viską.
Irmėdė lýgiai taip pàt, įsiskver̃bus į mū́sąjį kū̃ną,
sukrečia jõ nariùs ir sùkelia šiur̃pą nenorom.
Miestuose žmónės tuomèt dėl báimės dvejópos nerimsta:
stogo nugriū̃vant jie bìjo ir drẽba, kad žẽmė po kojom
neatsiver̃tų staigà bei kiáurymės nesudarýtų,
ir kad gamtà, kuo plačiáusiai pražiójusi kiáurymę šitą,
jos pripìldyti neįsigeĩstų skevéldromis sàvo.
Žmonės todė̃l tebū̃niẽ įsitìkinę kíek jiems patinka,

Incorrupta fore aeternae mandata saluti;
Et tamen interdum praesens vis ipsa pericli
Subdit et hunc stimulum quadam de parte timoris,
Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur
In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
Funditus, et fiat mundi confusa ruina.
Principio mare mirantur non reddere maius
Naturam, quo sit tantus decursus aquarum,
Omnia quo veniant ex omni flumina parte.
Adde vagos imbris tempestatesque volantis,
Omnia quae maria ac terras sparguntque rigantque;
Adde suos fontis; tamen ad maris omnia summam
Guttai vix instar erunt unius adaugmen;
Quo minus est mirum mare non augescere magnum.
Praeterea magnam sol partem detrahit aestu.
Quippe videmus enim vestis umore madentis
Exsiccare suis radiis ardentibus solem;
At pelage multa et late substrata videmus.
Proinde licet quamvis ex uno quoque loco sol
Vmoris parvam delibet ab aequore partem,
Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.
Tum porro venti quoque magnam tollere partem
Vmoris possunt verrentes aequora, ventis
Vna nocte vias quoniam persaepe videmus
Siccari mollisque luti concrescere crustas.
Praeterea docui multum quoque tollere nubis
Vmorem magno conceptum ex aequore ponti
Et passim toto terrarum spargere in orbi,
Cum pluit in terris et venti nubila portant.
Postremo quoniam raro cum corpore tellus
Est, et coniunctast, oras maris undique cingens,
Debet, ut in mare de terris venit umor aquai,

kad dangùs su žemè sveikì amžinaĩ turi likti.
Būna tačiaũ kai kadà, jog akìvaizdoj dìdžio pavojaus
baimės tarýtum gylỹs kažin kóks žmonių pérveria širdį,
kad po jų kójomis žẽmė, kaip nórs nelauktaĩ prasivérus,
nenugarmė̃tų į prãrają ir̃ su savim̃ nenuneštų
sąjamos vìso pasáulio, ir pàts jis skevéldrom nevirstų.
Stebisi žmónės, pirmiáusia, jau tuõ, kad nemãto daugė́jant
vandenį jū́ros, nors jõ daugýbė ateĩna iš upių:
juk iš visur̃ jos vándenis nẽša gausìngai į jūrą.
Dar čia pridė́k praũžiančias áudras ir lė̃kiančias liũtis, —
jūras jos gaũsiai paláisto ir žẽmę suvìlgo apstingai.
Dar ir versmių̃ neužmir̃šk. Bet vìsa tai lãšas tarytum,
lyginant príeaugį šìtą su jū́rų didžiùlėm platybėm.
Nieko tad nẽr nuostabaũs, jeigu dìdelė jū́ra neauga.
Didelę dãlį, be tõ, jos drė̃gmės nusìneša saulė:
matome jùk iš tiesų̃, kaip drė́gmės prisisuñkę drabužiai
džiū́sta tuojaũ, kai karštaĩs spinduliaĩs juos įkaĩtina saulė.
Plynė gi jū́ros didì ir plačiáusiai išplìtusi esti.
Taigi, kokià ten mažà ir bebū́tų drė́gmės dalelytė,
saulė kurią̃ vis išsiur̃bia iš jū́ros taškè kiekvienam jos,
bet jau platýbėj tokiõj jos mažė́jimas dìdelis esti.
Gali ir vė́jas, be tõ, nušlúodamas jū́ros paviršių,
daug nusinė̃šti drė́gmės iš bangų̃: neretaĩ pasitaiko
kelią matýti pradžiū́vus nuo vė́jo per víeną tik naktį
ir vakarýkštį purvýną tvirtaĩ sukietė́jus į grumstą.
Buvo nuródyta màno taip pàt, kad ir dė̃besys gali
didelį kíekį drė́gmės nusinė̃šti iš jū́ros paviršiaus
ir išbarstýt ją po tõ šen ir teñ visojè mūsų žemėj,
kai jie vė́jų suvãromi bū̃na ir prãdeda lyti.
Ir pagaliaũ, mūsų žẽmė kadángi prarẽtintą turi
kūną, kurs sàvo krantaĩs sujungtaĩs visą àpsupa jūrą,
tai ir vanduõ, nutekė̃jęs iš žẽmės į jū́rą, privalo

In terras itidem manare ex aequore salso;
Percolatur enim virus, retroque remanat
Materies umoris et ad caput amnibus omnis
Confluit, inde super terras redit agmine dulci
Qua via secta semel liquido pede detulit undas.
Nunc ratio quae sit, per fauces montis ut Aetnae
Exspirent ignes interdum turbine tanto,
Expediam. Neque enim mediocri clade coorta
Flammea tempestas Siculum dominata per agros
Finitimis ad se convertit gentibus ora,
Fumida cum caeli scintillare omnia templa
Cernentes pavida complebant pectora cura,
Quid moliretur rerum natura novarum.
Hisce tibi in rebus latest alteque videndum
Et longe cunctas in partis dispiciendum,
Vt reminiscaris summam rerum esse profundam
Et videas caelum summai totius unum
Quam sit parvula pars et quam multesima constet,
Nec tota pars, homo terrai quota totius unus.
Quod bene propositum si plane contueare
Ac videas plane, mirari multa relinquas.
Numquis enim nostrum miratur, siquis in artus
Accepit calido febrim fervore coortam
Aut alium quemvis morbi per membra dolorem?
Obturgescit enim subito pes, arripit acer
Saepe dolor dentis, oculos invadit in ipsos,
Exsistit sacer ignis et urit corpora serpens
Quamcumque arripuit partem, repitque per artus,
Nimirum, quia sunt multarum semina rerum,
Et satis haec tellus morbi caelumque mali fert,
Vnde queat vis immensi procrescere morbi.
Sic igitur toti caelo terraeque putandumst

grį̃žti į žẽmę atgal̃, iš mãrių sūrių̃ prasisunkęs.
Jūros druskà košiamà turi bū́ti, o mẽdžiagos skystis
sunkias į žẽmę atgal̃ ir subė́ga į ìštakas upių;
gi iš tenaĩ vėl sugrį̃žta žemė̀, tekė́damas gė̃las
tąja vagà, kurią pė̃da drėgnà bus pàts prasimušęs.
Nū̃n aš paáiškinsiu táu, kodė̃l Ètnos ugnìs išsiveržia
viesulu kar̃tais baisiù pro žiótis skardìngojo kalno.
Juk nemažà tada bùvo neláimė, kai áudra ugninga
užviešpatãvo visùs siciliẽčių laukùs ir tautelių
dė́mesį àtkreipė tų̃, kuriõs kaimynỹstėj gyvena.
Kai visa érdvė dangaũs suliepsnójo aplin̄kui ir rūko,
bailiosios širdys žmonių̃, tatai mãčiusių, ẽmė nerimti,
ar nesumãnė gamtà šį pasáulį pakeĩsti iš naujo.
Tau tatai reĩkia dabar̃ giliaĩ ir plačiaĩ apgalvoti
ir sąžinìngai iš šónų visų̃ į dalỹką pažvelgti.
Tu neužmir̃šk, kad visà visatà neaprė̃piama esti,
ir žinók, kad dangùs, jei sù visatà imsi lygint,
tėr nežymì jos dalẽlė tiktaĩ ir mažèsnė už tą net,
kokią sudãro žmogùs, su žemè kai jį lýgint bandysi.
Jeigu į taĩ, kas sakýta, dė̃mesį sàvo nukreipsi
ar geraĩ tat supràsi, daug kuõ netèks tau stebė̀tis.
Argi iš mū́sų nustem̃ba kas nórs, jei sąnarius jojo
apima kar̃štis ir ìrmėdė vìsą jo kū́ną užvaldo,
ir jei kitókia ligà kai kadà pasitáiko susirgti?
Koja sutiñs nelauktaĩ, ir dantìs šiurpulìngas pagauna
skausmas, kurìs net akìs dažnaĩ ligónio pasiekia.
Būna taip pàt ir „šventóji ugnìs“, kuri šliaũžia po kūną,
degina jõjo nariùs, įsiskver̃bus į gýslą kiekvieną.
Ir nestebė̃tina: daũg yra sė̃klų pasáuly visokių,
daugelį žẽmė ligų̃, o dangùs – blogýbių nešioja,
kad atsiràsti ir výstytis lìgos sunkiáusios galė̃tų.
Reikia, vadìnas, manýt, jog ir dañgui, ir žẽmei ateina

Ex infinito satis omnia suppeditare,
Vnde repente queat tellus concussa moveri
Perque mare ac terras rapidus percurrere turbo,
Ignis abundare Aetnaeus, flammescere caelum.
Id quoque enim fit, et ardescunt caelestia templa,
Et tempestates pluviae graviore coortu
Sunt, ubi forte ita se tetulerunt semina aquarum.
„At nimis est ingens incendi turbidus ardor".
Scilicet, et fluvius qui visus maximus ei
Qui non ante aliquem maiorem vidit, et ingens
Arbor homoque videtur, et omnia de genere omni
Maxima quae vidit quisque, haec ingentia fingit,
Cum tamen omnia cum caelo terraque marique
Nil sint ad summam summai totius omnem.
Nunc tamen illa modis quibus irritata repente
Flamma foras vastis Aetnae fornacibus efflet,
Expediam. Primum totius subcava montis
Est natura, fere silicum suffulta cavernis.
Omnibus est porro in speluncis ventus et aer.
Ventus enim fit, ubi est agitando percitus aer.
Hic ubi percaluit calefecitque omnia circum
Saxa furens, qua contingit, terramque, et ab ollis
Excussit calidum flammis velocibus ignem,
Tollit se ac rectis ita faucibus eicit alte.
Fert itaque ardorem longe, longeque favillam
Differt, et crassa volvit caligine fumum,
Extruditque simul mirando pondere saxa;
Ne dubites quin haec animai turbida sit vis.
Praeterea magna ex parti mare montis ad eius
Radices frangit fluctus aestumque resorbet.
Ex hoc usque mari speluncae montis ad altas
Perveniunt subter fauces. Hac ire fatendumst

iš begalýbės pakañkamai prãdų pirmýkščių visokių,
kad netikė́tai išjùdinta žẽmė drebė́ti gebė́tų,
viesulas kàd per žemès ir per jū́rą smarkiáusias prabė́gtų,
kad išsiveržtų iš Ètnos ugnìs ir dangùs suliepsnotų.
Būna juk taĩp, kad ir skliáutai dangaũs užsìdega kartais,
šėlsta ir áudros liūtìngos, drėgmė̃s prisiriñkusios gausiai,
kai tik į dáiktą sueĩna sė́klų vandeñs begalybė.
„Bet ugnìs siaubingóji šio gaĩsro per dìdelė esti".
Žinoma. Ùpė, kokià ji bebū́tų, atródo didžiausia
tam, kas didèsnės nemãtė anksčiaũ; dideli jam atrodo
medis koks aĩ ir žmogùs, ir kiekvíeną jis dáiktą matytą
esant didžiáusią palaĩko, kol kìto, didèsnio, nematė,
o tuo tárpu ir žẽmė, ir áukštas dangùs, ir beribė
jūra, — juk vìsa tai niẽkai atródo prieš vìsą visatą.
Nūn vis dėltõ aš išdė́stysiu, kókiu būdù ten iš Etnos
žiočių galìngų ugnìs staigà išsiveržia įsiutus.
Papė́dėjė šio kálno, pirmiáusia, ìšdubos esti
didelės, rýmo jos vìsos bevéik ant tìtnago skliautų.
Kalbamos išdubos pìlnos yrà ir vė́jo, ir oro.
Vė́jas juk pùčia visur̃, judė́ti kur pràdeda oras.
Kai tik įšỹla ten vė́jas labaĩ, ima dū̃kti ir kaitint
viską, kas tik pasitáiko apliñk, — ir uõlą, ir žemę, —
ugnį iš jų̃ išspáusdamas, šì gi tuojaũ suliepsnoja;
kiauryme žiócių skardìngų pàts jis į viršų̃ iškyla,
liepsną išmèsdams į aũkštį toli; ir tolì jis išbarsto
pelenus, kãmuolius sùkdamas júodus sutir̃štintų dūmų
ir kartù uolàs sunkiáusias išgrū́sdams į viršų.
Nesistebė́si dabar̃ tu siaubìnga jėgà ana vė́jo.
Daužo taip pàt iš visur̃ dažniáusiai į pãpėdę kalno
jūra bangàs didžiàs, sutramdýdama pótvynį savo.
Olos nuo jū́ros krantų̃ po žemė ligi kálno ateina,
patį pasíekdamos žaĩzdrą; jomìs tat, be ãbejo, skverbias

Fluctibus admixtum ventum, quem surgere saepe
Et penetrare mari penitus res cogit aperto
Atque efflare foras, ideoque extollere flammam
Saxaque subiectare et harenae tollere nimbos.
In summo sunt vertice enim crateres, ut ipsi
Nominitant; nos quod fauces perhibemus et ora.
Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere causam
Non satis est, verum pluris, unde una tamen sit;
Corpus ut exanimum siquod procul ipse iacere
Conspicias hominis, fit ut omnis dicere causas
Conveniat leti, dicatur ut illius una.
Nam neque eum ferro nec frigore vincere possis
Interiisse neque a morbo neque forte veneno,
Verum aliquid genere esse ex hoc quod contigit ei
Scimus. Item in multis hoc rebus dicere habemus.
Nilus in aestatem crescit campisque redundat,
Vnicus in terris, Aegypti totius amnis.
Is rigat Aegyptum medium per saepe calorem,
Aut quia sunt aestate aquilones ostia contra,
Anni tempore eo qui etesiae esse feruntur,
Et contra fluvium flantes remorantur et undas
Cogentes sursus replent coguntque manere.
Nam dubio procul haec adverso flabra feruntur
Flumine, quae gelidis ab stellis axis aguntur.
Ille ex aestifera parti venit amnis ab Austro,
Inter nigra virum percocto saecla colore
Exoriens penitus media ab regione diei.
Est quoque uti possit magnus congestus harenae
Fluctibus adversis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus harenam;
Quo fit uti pacto liber minus exitus amni
Et proclivis item fiat minus impetus undis.

bangos su vė́ju, kurìs, kaip patì mums tikróvė pasako,
kyla nuo jū́ros dažnaĩ ir, į vìdų olų̃ įsiskverbęs,
veržiasi laũk, išvarýdamas tuõkart ir liẽpsną į orą,
akmenis mẽto į viršų ir sùkelia dẽbesis smėlio.
Kalno viršū́nėje krãteriai ẽsti, kaip čiãbuviai sako;
mes paprastaĩ juos vadìnam žaizdraĩs ar žiótimis kartais.
Esama taĩpgi tokių̃ dar daiktų̃, kur nuródyt ne vieną
priežastį reĩkia, bet daũg, iš kurių̃ tik vienà bus tikroji.
Jeigu tau, pãvyzdžiui, tèks pamatýti iš tõlo negyvą
kūną kókio žmogaũs, tu visàs privalaĩ pasakyti
priežastis jõjo mirtiẽs, kad nuródytum víeną jų tikrą.
Bus įródyt sunkù, ar jis mìrė nuo kárdo, ar speigo,
ar nuo ligõs, arba, gãlimas dáiktas, nunúodytas buvo:
viena tik žìnom tikraĩ, jog kažkàs panašaũs jį ištiko.
Taigi tą pàt dėl daugýbės daiktų̃ pasakýti privalom.
Nilas, vieniñtelė ùpė pasáuly, kas vãsara tvinsta:
bangos jo laũką kiekvíeną visam̃ Egiptè sudrėkina.
Apsemia vìsą Egìptą dažnaĩ, ir karščiáusiu metu net,
gal todė̃l, kad į žiótis jam pùčia tadà akvilonai –
vėjai, kur mẽtų laikù tuo vadìnami „mẽtiniais“ esti;
kai prieš vándenį pùčia, sulaĩko tekė́jimą upės;
varo bangàs atgal̃ ir, pakė̃lę jas, ver̃čia sustoti.
Nėr iš tiesų̃ abejõnės, jog vė́jai tie pùčia prieš srovę
upės, o pãtys atskreñda nuo šáltojo põliaus žvaigždynų.
Nilas gi eĩna iš šil̃tojo krãšto, pietų̃ link padėto,
ir šalyjè prasìdeda tõj, kur ẽsti pusiaujy,
teka po tõ tarp tautų̃, nuo kaitrõs pajuodãvusių smarkiai.
Galimas dáiktas taip pàt, kad dìdelę smė̃lio daugybę
žiotyse jū́ros bangãvimas kráuna ir ùžkemša jąsias,
jūra gi, vė́jų išjùdinta, ver̃čia tą smė̃lį į vagą.
Taip sutrùkdoma ùpei laisvaĩ įtekė́ti į jūrą,
ir tada nuotakumù sumažė́jusiu vándenys tẽka.

Fit quoque uti pluviae, forsan, magis ad caput ei
Tempore eo fiant, quod etesia flabra aquilonum
Nubila coniciunt in eas tunc omnia partis.
Scilicet, ad mediam regionem eiecta diei
Cum convenerunt, ibi ad altos denique montis
Contrusae nubes coguntur vique premuntur.
Forsitan Aethiopum penitus de montibus altis
Crescat, ubi in campos albas descendere ningues
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Nunc age, Averna tibi quae sint loca cumque lacusque
Expediam, quali natura praedita constent.
Principio, quod Averna vocantur nomine, id ab re
Impositumst, quia sunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum venere volantes,
Remigi oblitae pennarum vela remittunt
Praecipitesque cadunt molli cervice profusae
In terram, si forte ita fert natura locorum
Aut in aquam, si forte lacus substratus Averni.
Is locus est Cumas apud, acri sulpure montes
Oppleti calidis ubi fumant fontibus aucti;
Est et Athenaeis in moenibus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidis almae,
Quo numquam pennis appellunt corpora raucae
Cornices, non cum fumant altaria donis.
Vsque adeo fugitant non iras Palladis acris
Pervigili causa, Graium ut cecinere poetae,
Sed natura loci opus efficit ipsa suapte.
In Syria quoque fertur item locus esse videri,
Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint divis mactata repente.
Omnia quae naturali ratione geruntur,

Gali dar būti ir taĩp, kad ties ìštakom jõjo prapliumpa
smarkios liū́tys kaip tìk tuo metù, kai „mẽtiniai" vėjai
pučia ir dẽbesis tuõkart visùs į tą krãštą suvaro.
Taigi, vadìnas, kadà į pusiáujo kraštùs susirinko
debesys, teñ, prie aukštų̃ kalnų̃ prispaustì, sutirštėjo
ir susibū́rė krūvõn, kalnýno jėgõs nugalėti.
Gal ir aukštíeji kalnaĩ Etijòpų jam príeaugį duoda,
sniegas baltàsis kai pràdeda sliñkti ir léistis į slėnį,
viską apšviẽčiančios sáulės karštų̃ spindulių̃ ištirpdytas.

Nū̃n, kokių ẽsama viẽtų ir̃ ežerų̃ ties Avernu
ir kokia jų̃ prigimtìs ypatìnga, aš táu pasakysiu.
Taigi, pirmiáusia, dėl tõ juos vardù pavadìno Averno,
kad jie paũkščiams visókiems kenksmìngi yrà ypatingai.
Paukščiai, iš kur̃ jie bebū́tų, į pãkraštį šìtą atlėkę,
tuoj, ore ìrtis pamir̃šę, sparnų̃ burès suvynioja
ir, suminkštė́jusį kãklą paleñkę į šóną, per galvą
verčias ant žẽmės, jei jì tuo metù apačiõj pasitaiko,
ar tai į vándenį, jéi viršum ẽžero lẽkia Averno.
Esti ties Kū́mais vietóvė tokià, kur išgãrina sierą
šaižią kalnaĩ, — ten daugýbė karštų̃ šaltìnių ištrykšta.
Esti ir síenoj Atė́nų piliẽs, ant kálno viršū̃nės,
ties Tritonìdės Palãdės šventóve vietà tokia, niekad
kur neišdrį̃s suplasnóti sparnaĩs jokia krañkianti varna,
net ir tadà, kada aũkos apstìngos ant aũkuro rūksta.
Verčia jas veñgt šitų viẽtų tačiaũ ne Palãdė, įpykus
už nepravar̃tų budrùmą, kaip graĩkų kad skélbė poetai,
tik tos vietóvės gamtõs joms visái nepalañkūs savumai.
Sirijoj ir̃gi, kaip žmónės bylója, galì pamatyti
vietą panãšią: kai tìk keturkójai tenaĩ atsistoja,
tuoj juos ver̃čia jėgà ta patì ant žẽmės pargriūti,
požemio tar̃tum dieváms jie bū́tų staigà paaukoti.
Bet reiškiniaĩ tie visì gamtõs pagrįstì yra dėsniais:

Et quibus e fiant causis apparet origo;
Ianua ne potis his Orci regionibus esse
Credatur, post hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos manis inferne reamur,
Naribus alipedes ut cervi saepe putantur
Ducere de latebris serpentia saecla ferarum.
Quod procul a vera quam sit ratione repulsum
Percipe; nam de re nunc ipsa dicere conor.
Principio hoc dico, quod dixi saepe quoque ante,
In terra cuiusque modi rerum esse figuras;
Multa, cibo quae sunt, vitalia, multaque, morbos
Incutere et mortem quae possint accelerare.
Et magis esse aliis alias animantibus aptas
Res ad vitai rationem ostendimus ante
Propter dissimilem naturam dissimilisque
Texturas inter sese primasque figuras.
Multa meant inimica per auris, multa per ipsas
Insinuant naris infesta atque aspera tactu,
Nec sunt multa parum tactu vitanda neque autem
Aspectu fugienda saporeque tristia quae sint.
Deinde videre licet quam multae sint homini res
Acriter infesto sensu spurcaeque gravesque.
Arboribus primum certis gravis umbra tributa
Vsque adeo, capitis faciant ut saepe dolores,
Siquis eas subter iacuit prostratus in herbis.
Est etiam magnis Heliconis montibus arbos
Floris odore hominem taetro consueta necare.
Scilicet, haec ideo terris ex omnia surgunt,
Multa modis multis multarum semina rerum
Quod permixta gerit tellus discretaque tradit.
Nocturnumque recens extinctum lumen ubi acri
Nidore offendit naris, consopit ibidem,

rodo patì jų kilmě, dėl kokiõs priežastiẽs jie įvyksta.
Nedera niẽkam tikė́ti, kad dùrys ten ẽsančios Orko,
kad iš tų viẽtų žmonių̃ numìrusių sielas įtraukia
požemio tam̃sūs dievaĩ į krantùs Acherònto siaubingo,
elniai tarýtum kokiẽ greitakójai, kur šnérvėm, kaip sako,
padermę gãli gyvãčių nuodìngų iš ùrvo išsiurbti.
Visos, supràsk, tos pãsakos bùs nuo tikróvės nutolę.
Na, o dabar̃ apie pãtį dalỹką kalbė́ti bandysiu.
Tai, pirmiáusia, sakaũ, ką dažnaĩ ir anksčiaũ esu sakęs:
žemėje ẽsti daiktų̃ pavìdalų visokerióp ų;
daug jų, vartójamų maĩstui, gyvýbę palaĩko; nemaža
jų gali lìgą sukélt ir pajė̃gūs pagreĩtinti mirtį.
Jų vieni tiñka vieníems palaikýti gyvýbę, kiti gi
tinka kitíems, kaip màno anksčiaũ pasakýta, kadangi
jų prigimtìs nevienóda ir jų̃ audinỹ atsiranda
daug įvairių̃ skirtingùmų, įvaĩrūs ir prãdai pirmykščiai.
Daug jų ausíms padãro žalõs, ir į nósį patenka
daug jų tokių̃, kur šiur̃kštūs yrà ir žalìngi paliesti.
Vengti lytė́jimas daũgio privãlo, regė́jimas irgi
saugotis tùri, užtiñka aitrùmų nemãža ir skonis.
Galima ir̃gi matýti nemãža daiktų̃, kurie žmogui
esti žalìngi labaĩ, nepakeñčiami, šlỹkštūs be galo.
Pavyzdžiui, ẽsama mẽdžių tokių̃, kur šešė́lis žalingas
tiek, jog, sàvo kam kū̃ną po jaĩs ant žẽmės ištiesus,
poilsio viẽtoj galvõs skaudė́jimas dìdelis gaunas.
Medis taip pàt yra tóks aukštuosè kalnuosè Helikono:
užmuša žmõgų tuojaũ žiedų̃ jo troškìnamas kvapas.
Aišku, kad vìsa tai áugt iš po žẽmės privãlo, kadangi
sė̀klų daugýbė visókių, visókiais keliaĩs sumaišytų,
žemės yrà gelmėsè, bet į vir̃šų jos kỹla atskirtos.
Jeigu nuo lémpos, ką tìk užgesìntos, troškìnamas tvaikas
nosį ligónio paliẽs, kuriám iš burnõs vis dar eina

Concidere et spumas qui morbo mittere suevit.
Castoreoque gravi mulier sopita recumbit
Et manibus nitidum teneris opus effluit ei,
Tempore eo si odoratast quo menstrua solvit.
Multaque praeterea languentia membra per artus
Solvunt atque animam labefactant sedibus intus.
Denique si calidis etiam cunctare lavabris
Plenior et lueris, solio ferventis aquai
Quam facile in medio fit uti des saepe ruinas!
Carbonumque gravis vis atque odor insinuatur
Quam facile in cerebrum, nisi aquam praecepimus ante!
At cum membra domans percepit fervida febris,
Tum fit odor vini plagae mactabilis instar.
Nonne vides etiam terra quoque sulpur in ipsa
Gignier et taetro concrescere odore bitumen;
Denique ubi argenti venas aurique sequuntur,
Terrai penitus scrutantes abdita ferro,
Qualis exspiret Scaptensula subter odores?
Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla,
Quas hominum reddunt facies qualisque colores!
Nonne vides audisve perire in tempore parvo
Quam soleant et quam vitai copia desit,
Quos opere in tali cohibet vis magna necessus?
Hoc igitur tellus omnis exaestuat aestus
Exspiratque foras in apertum promptaque caeli.
Sic et Averna loca alitibus summittere debent
Mortiferam vim, de terra quae surgit in auras,
Vt spatium caeli quadam de parte venenet;
Quo simul ac primum pennis delata sit ales,
Impediatur ibi caeco correpta veneno,
Vt cadat e regione loci, qua derigit aestus.
Quo cum corruit, hic eadem vis illius aestus

putos po príepuolio, tuõj tas ligónis ramiáusiai užmiega.
Moteris, kvãpo paúosčius bebrìnių taukų̃, ima snausti,
ir iš jos rañkų švelnių̃ darbẽliai dailíeji išslysta,
jeigu jinaĩ paúostė taukų̃ dienomis mėnesìnių.
Esama dár ir kitókių daiktų̃, kurie sil̃pnina kūną
ir ligi pàt pamatų̃ kai kadà mūsų sùkrečia sielą.
Jei pagaliaũ pirtyjè karštojè ilgiaũ kiek užtruksi,
ar tai priválgęs sėdė́si voniõj, ar be saĩko vanosies,
kaip lengvaĩ pražūtiẽs tada sàvo galì susilaukti!
Tvaikas sunkùs, anglių̃ pagamìntas, ir kvãpas stiprus jų
veržias į smẽgenis mū́sų, vandeñs jei anksčiaũ neišgėrėm.
Kvapas gi vỹno mir̃tiną smū̃gį sudúoti pajėgia,
jeigu nuo drùgio mūs kū́ną kankìnantis àpima karštis.
Argi taip pàt nemataĩ, kad sierà pačioj žẽmėje gimsta,
o sutirštė́jimas mãsės dervõs yra lỹdimas smarvės?
Ten, geležiẽs kur pagálba į žẽmės gelmès paslaptingas
kasasi žmónės, sidãbro bei áukso ieškódami gyslų,
koks iš Skaptènsulos teñ gilumõs eina kvãpas nelabas!
Kiek kenksmìngų garų̃ padvel̃kia iš áukso kasyklų,
kokius jie véidus žmonių̃ padãro ir kókią jų spalvą!
Ar nemataĩ, negirdì, kaip žū̃va per laĩką neilgą,
kaip nebeteñka gyvýbės jėgų̃ visi tiẽ, ką priverčia
skurdas gyvẽnimo dìdelis griẽbtis to dárbo nelemto?
Išmeta žẽmė, atseĩt, iš savę̃s tuos nuodùs įvairiausius
ir į platýbes plynàs dangaũs juos visùs iškvėpuoja.
Taip ir Avèrno vietóvėje tùri slypė́ti mirtinga
paukščiams jėgà, kur kỹla iš žẽmės į óro aukštybes,
kad ji tam tìkrą srìtį dangaũs apnúodyt galė́tų.
Kai tik plasnódams sparnaĩs į viẽtą šią àtlekia paukštis,
tuoj ima stìrti, pàveiktas tų̃jų nuodų̃ paslaptingų,
krinta netrùkus tenaĩ, kur patráukia garãvimas žemės;
ir kai pargriū̃va, tuojaũ jėgà šių garų̃ jam padaro

Reliquias vitae membris ex omnibus aufert.
Quippe etenim primo quasi quendam conciet aestum,
Posterius fit uti, cum iam cecidere veneni
In fontis ipsos, ibi sit quoque vita vomenda
Propterea quod magna mali fit copia circum.
Fit quoque ut interdum vis haec atque aestus Averni
Aera, qui inter avis cumquest terramque locatus,
Discutiat, prope uti locus hic linquatur inanis.
Cuius ubi e regione loci venere volantes,
Claudicat extemplo pinnarum nisus inanis,
Et conamen utrimque alarum proditur omne.
Hic ubi nixari nequeunt insistereque alis,
Scilicet, in terram delabi pondere cogit
Natura, et vacuum prope iam per inane iacentes
Dispergunt animas per caulas corporis omnis.

* * *

Frigidior porro in puteis aestate fit umor,
Rarescit quia terra calore, et semina siquae
Forte vaporis habet, propere dimittit in auras.
Quo magis est igitur tellus effeta calore,
Fit quoque frigidior qui in terrast abditus umor.
Frigore cum premitur porro omnis terra coitque
Et quasi concrescit, fit, scilicet, ut coeundo
Exprimat in puteos si quem gerit ipsa calorem.
Esse apud Hammonis fanum fons luce diurna
Frigidus et calidus nocturno tempore fertur.
Hunc homines fontem nimis admirantur et acri
Sole putant subter terras fervescere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine texit.
Quod nimis a verast longe ratione remotum.
Quippe, ubi sol nudum contractans corpus aquai
Non quierit calidum supera de reddere parte,

galą, gyvýbės visùs likučiùs panaikìndama kūne.
Šitie garaĩ iš pradžių̃ tarýtum šiek tíek apsvaigina
ir tik po tõ, kai paũkštis nukrìs į nuodų̃ tų šaltinį
patį, netèkti gyvýbės visõs bus jam laĩkas atėjęs,
nes nemažà atsargà tos biaurýbės čia rañdas aplinkui.
Gali dar bū́ti ir taĩp, kad kaĩtais garaĩ šie Averno
visą tą órą, kurs ẽsti tarp žẽmės ir paũkščio, išsklaido
savo jėgà ir apliñk beveik tùščią viẽtą palieka.
Jeigu tos viẽtos viršum̃ ima paũkščiai atlė̃kę skraidyti,
viena akìmirka sàvo sparnų̃ jėgõs nebetenka:
bandymai juõs abù išjùdinti niẽkais nueina.
Taigi, sparnaĩs tuo metù atsireñt negalėdami, paukščiai,
žinoma, kū́no svõrio jėgõs traukiamì yra žemėn
ir, tuščiojè beveik érdvėje tókiu būdù atsidū́rę,
sielą per kiáurymes kū́no visàs į órą išsklaido.

* * *

Vasarą šuliniuosè vanduõ yra žymiai šaltèsnis,
nes nuo kaitrõs praretė́ja dirvóžemis, ir̃, jeigu karščio
sėklos dar žẽmėje lìko, greičiaũ jos išeĩna į orą.
Žemė todė̃l juo labiaũ nuo kaitrõs didelė̃s išgaruoja,
juo gelmėsè savo ẽsančią drė̃gmę padãro šaltesnę.
Šalčio metù, atvirkščiaĩ, spaudžiamà žemė tráukias nuo speigo,
lyg susiglaũdžia visà, be pértrūkio eĩna standyn ir
karščio visùs likučiùs į šùlinius, áišku, išspaudžia.
Esti gretà Amòno šventóvės šaltìnis, kurs, sako,
šaltas bū́damas diẽną, nãktį kárštas pavirsta.
Stebisi žmónės labaĩ šaltiniù tuo ir̃ mãno dėl karščio
saulės, tuomèt po žemė atsidū́rusios, jį taip užverdant,
kai tik naktìs siaubìnga tamsà visą žẽmę apdengia.
Bet išvedžiójimai šìtokie pãgrindo jókio neturi.
Juk jeigu nèt iš viršaũs nepajė̃gia sušildyti saulė
atdaro kū́no vandeñs, spinduliaĩs apibė́rusi gausiai,

Cum superum lumen tanto fervore fruatur,
Qui queat hic subter tam crasso corpore terram
Percoquere umorem et calido satiare vapore?
Praesertim cum vix possit per saepta domorum
Insinuare suum radiis ardentibus aestum.
Quae ratiost igitur? Nimirum, terra magis quod
Rara tenet circum fontem quam cetera tellus,
Multaque sunt ignis prope semina corpus aquai.
Hoc ubi roriferis terram nox obruit undis,
Extemplo penitus frigescit terra coitque.
Hac ratione fit ut, tamquam compressa manu sit,
Exprimat in fontem quae semina cumque habet ignis,
Quae calidum faciunt laticis tactum atque vaporem.
Inde ubi sol radiis terram dimovit obortus
Et rarefecit calido miscente vapore,
Rursus in antiquas redeunt primordia sedis
Ignis, et in terram cedit calor omnis aquai.
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.
Praeterea solis radiis iactatur aquai
Vmor et in lucem tremulo rarescit ab aestu;
Propterea fit uti quae semina cumque habet ignis
Dimittat; quasi saepe gelum, quod continet in se,
Mittit et exsolvit glaciem nodosque relaxat.
    Frigidus est etiam fons, supra quem sita saepe
Stuppa iacit flammam concepto protinus igni,
Taedaque consimili ratione accensa per undas
Collucet, quocumque natans impellitur auris.
Nimirum, quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque necessest funditus ipsa
Ignis corpora per totum consurgere fontem
Et simul exspirare foras exireque in auras,
Non ita multa tamen, calidus queat ut fieri fons.

nors viršujè ji apšildymui kar̃štį didžiáusią naudoja, —
kaipgi galė̃tų ji ìš apačiõs per stórąjį žemės
sluoksnį sušildyti vándenį ir̃ karštumù jį prisotint,
ypač kad jái tik vargaĩs negalaĩs prasimùšt pasitaiko
savo karštaĩs spinduliaĩs per síenas namų̃ nestoriausias?
Ogi kodė̃l taip? Tikriáusiai dėl tõ, kad žymiai retesnė
žemė yrà prie šaltìnio patiẽs, negu vìskas aplinkui;
daug, be to, sė̃klų ugniẽs greta kū́no vandeñs pasitaiko.
Nakčiai ant žẽmės pavir̃šiaus šešėlius numẽtus rasotus,
žemė atáušta tuojaũ vidujè ir standžiaũ susiglaudžia.
Tokiu būdù dirvà, tartum ją̃ kas rankà bū̃t sugniaužęs,
sėklų ugniẽs visą kiẽkį išspáudžia tadà į šaltinį,
ir jo garãvimas drė́gnas, paliẽtus, atródo įkaitęs.
Saulė pakìlus po tõ spinduliaĩs savo dir̃vą praskleidžia
ir, su karščiù ją liepsnìngu maišýdama, dãro retesnę:
pradai pirmýkščiai ugniẽs tada grį̃žta į sẽną buveinę
savo, o kar̃štis šaltìnio į žẽmę atgal̃ pasitraukia.
Taigi šaltìnis dėl tõ dienõs metu dãrosi šaltas.
Veikiamas sáulės, be tõ, spindulių̃, vanduõ ima pū́stis
ir praretė̃ja dienõs šviesojè nuo vìrpančio karščio.
Štai priežastìs, dėl kuriõs atidúoda jis tùrimas savo
sėklas ugniẽs. Ne kitaĩp ir vanduõ paprastaĩ nebetenka
turimo šal̃čio ir lẽdą tirpìna, mazgùs jo atrišęs.
    Bū̃na, be tõ, ir tokià dar šaltóji versmė̃, kad viršum jos
pakulos ìma liepsnót, staigà užsidẽgusios pačios;
ir žibiñtas būdù panašiù liepsnódamas dega, —
plaukia jis per̃ bangàs ta kryptim̃, kuria nùneša vė́jai.
Nieko čia nė̃r nuostabaũs: vandenỹ yra kar̃ščio daugybė
sėklų; be tõ, būtinaĩ ir iš žẽmės gelmių̃ dar iškyla
kū̃nų ugnìngų nemãža, kur eĩna per vìsą šaltinį;
jie išgarúoja netrùkus visì ir išeĩna į orą;
bet jų nebū̃na tiek daũg, kad šaltìnis pàts užsidegtų.

Praeterea dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito sursumque ea conciliari.
Quod genus endo marist Aradi fons, dulcis aquai
Qui scatit et salsas circum se dimovet undas;
Et multis aliis praebet regionibus aequor
Vtilitatem opportunam sitientibus nautis,
Quod dulcis inter salsas intervomit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem
Et scatere illa foras in stuppam semina, quae cum
Conveniunt aut in taedai corpore adhaerent,
Ardescunt facile extemplo, quia multa quoque in se
Semina habent ignis stuppae taedaeque latentis.
Nonne vides etiam, nocturna ad lumina linum
Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ante
Quam tetigit flammam, taedamque pari ratione?
Multaque praeterea prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt quam comminus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandumst.

Quod superest, agere incipiam quo foedere fiat
Naturae, lapis hic ut ferrum ducere possit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Grai,
Magnetum quia fit patriis in finibus ortus.
Hunc homines lapidem mirantur; quippe catenam
Saepe ex anellis reddit pendentibus ex se.
Quinque etenim licet interdum plurisque videre
Ordine demissos levibus iactarier auris,
Vnus ubi ex uno dependet subter adhaerens
Ex alioque alius lapidis vim vinclaque noscit:
Vsque adeo permananter vis pervalet eius.

Hoc genus in rebus firmandumst multa prius quam
Ipsius rei rationem reddere possis,
Et nimium longis ambagibus est adeundum;

Skyrium jėgà tam tikrà juos į viršų per vándenį varo
ir iš vandeñs išsiveržusius reñka į krū̃vą jėga ta.
Toks yra jū́roj Aràdo šaltìnis, kurs vándenį gėlą
muša į viršų, gi sū́rų, apliñkui kur ẽsti, pavaro.
Ir kituosè kraštuosè yra jū́roje viẽtų daugybė,
kur patogùmų ir naũdą surañda ištróškę jūreiviai,
nes tarp sūriũjų bangũ ir gẽlas vanduõ ten ištrykšta.
Taigi būdù tuo pačiù ir per šìtą šaltìnį pajėgia
sėklos laukañ išsiveržt, po tõ ir į pãkulas trykšti,
ar susiriñkę krūvõn prie žibiñto prikìbti lengvai ir
imti liepsnóti staigà: nes tùri žibiñtas daugybę
sėklų ugniẽs savyjè paslėptũ; jų ir pãkulos turi.
Argi, be tõ, nemataĩ, kad prie lémpos, naktim̃ kuri šviečia,
knatą prikìšus ką tìk užgẽsusį, jìs, nesuskubęs
dar prisilíest prie ugniẽs, suliepsnója staigà kaip žibintas?
Daug ir kitũ pagaliaũ daiktũ užsidègti iš tolo
gali dėl kar̃ščio jėgõs ir anksčiaũ, nei liepsnà juos pagauna.
Reikia manýt, jog tataĩ ir anám atsitiñka šaltiniui.

Liesdamas kìtą dalỹką dabar̃, pasakýsiu, kuriuo gi
dėsniu gamtõs akmuõ prie savẽs gali gẽležį traukti.
Graikai šį ãkmenį tàd magnetù pavadìno dėl jojo
atsiradìmo iš teñ, kur gyvẽna magnètų tautelė.
Stebisi žmónės tuo ãkmeniu; jùk neretaĩ jis sudaro
tartum grandìnę, kur grañdys pakìbusios laĩkos savaime.
Galima kar̃tais penkiàs ir daugiaũ grandžiũ pamatyti:
vieną pakìbusią tuõj po kità ir iš leñgvo nuo vėjo
supantis; kãbo laisvaĩ jos, vienà prie kitõs prisiglaudę;
patiria jõs tada jẽgą akmeñs ir savìtarpio jungtį.
Štai kaip akmeñs tekamóji jėgà nepértraukta veikia!

Reiškiniuosè šiuosè nustatýtina dė̃snių nemaža
pirm, negu ẽsmę dalỹko teisìngai supràsti galėsi:
eiti prie dáikto ìlgu keliù ir apliñkiniu reikia.

Quo magis attentas auris animumque reposco.
Principio omnibus ab rebus, quascumque videmus,
Perpetuo fluere ac mitti spargique necessest
Corpora quae feriant oculos visumque lacessant.
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores;
Frigus ut a fluviis, calor ab sole, aestus ab undis
Aequoris, exesor moerorum litora propter.
Nec varii cessant sonitus manare per auras.
Denique in os salsi venit umor saepe saporis,
Cum mare versamur propter, dilutaque contra
Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror.
Vsque adeo omnibus ab rebus res quaeque fluenter
Fertur et in cunctas dimittitur undique partis,
Nec mora nec requies interdatur ulla fluendi,
Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper
Cernere odorari licet et sentire sonare.
Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res
Commemorare; quod in primo quoque carmine claret.
Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res
Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
Qua de disserere aggredior, firmare necessest
Nil esse in promptu nisi mixtum corpus inani.
Principio fit ut in speluncis saxa superne
Sudent umore et guttis manantibus stillent.
Manat item nobis e toto corpore sudor,
Crescit barba pilique per omnia membra, per artus.
Diditur in venas cibus omnis, auget alitque
Corporis extremas quoque partis unguiculosque.
Frigus item transire per aes calidumque vaporem
Sentimus, sentimus item transire per aurum
Atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
Denique per dissaepta domorum saxea voces

Juo labiau dẽmesį sàvo ir klaũsą įtem̃pt reikalauju.
Turi, pirmiáusia, iš dáikto kiekvíeno, kurį̃ tik pamatom,
kūnai tekė̃t atitrū́kę ir skleĩstis be pérstojo jokio,
užgaudamì mūs akìs ir josè pagamìndami žiūrą.
Taip ir kvapaĩ visuomèt iš daiktų̃ tam tikrų̃ išsilieja,
lygiai kaip šal̃tis iš ùpių, iš sáulės kaitrà ir mūša iš
jūros sūriõs, kur pãkraščio síenas aplin̄kui išėda;
taip nesiliáuja skrajóję pavė̃jui garsaĩ įvairiausi;
sūriojo skõnio drėgmė̃ dažnaĩ suvìlgina lūpas,
kai pajūriu eĩname; jéigu pamãtome ruošiant
metėlių añtpilą, sàvo burnõj tuoj pajuñtam kartumą.
Tokiu būdù iš visókių daiktų̃ tolỹdžio srovena
kryptimìs visomìs ir visur̃ daiktaĩ įvairiausi;
tas jų tekė̃jimas vỹksta be pértrūkio ir̃ sustojimo,
nes visadõs mums pajùsti ką nórs yra próga ir galim
viską matýti, užúosti ir taĩ, kas skam̃ba, girdėti.
Nū̃n pakartóju ir prìmenu, kàd daiktaĩ visi kūną
turi porìngą – tataĩ iš giesmė̃s pirmõsios aiškėja.
Žinoma, daũgeliu ãtvejų ẽsti svarbù tai žinoti,
bet ypatìngai dabar̃, kada svar̃stome pãtį dalyką;
tad iš pradžių̃ būtinaĩ nustatýti privãlome, jogei
kūnų nėrà, kuriuosè tuštumõs įmaišýta nebūtų.
Ag, visų pir̃m, pasitáiko matýt olosè prakaituojant
akmenis: lãšas po lãšo vanduõ prasimùšdamas varva.
Prakaitas suñkiasi mùms taip pàt iš ìštiso kūno,
auga barzdà ir plaukaĩ visur̃ savo viẽtose dygsta;
maistas, po gýslas pasklìdęs visàs, maitìna mūs kūną
ir jo visùs išaugìna nariùs, net ir nãgą mažiausią.
Jaučiam, kad eĩna pro vãrį ir šal̃tis, ir dìdelis karštis;
jaučiam taip pàt, kad jie skver̃bias pro áuksą, péreiti gali
ir pro sidãbro indùs, taurès kai sklìdinas laikom,
veržias garsaĩ pagaliaũ pro mū́rus namų̃ uždarytų,

Pervolitant, permanat odor frigusque vaposque
Ignis, qui ferri quoque vim penetrare suevit.
Denique qua circum caeli lorica coercet
Morbida visque simul cum extrinsecus insinuatur,
Et tempestates terra caeloque coortae,
In caelum terrasque remotae iure facessunt,
Quandoquidem nil est nisi raro corpore nexum.

Huc accedit uti non omnia, quae iaciuntur
Corpora cumque ab rebus, eodem praedita sensu
Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
Principio terram sol excoquit et facit are,
At glaciem dissolvit et altis montibus altas
Exstructas nives radiis tabescere cogit.
Denique cera liquefit in eius posta vapore.
Ignis item liquidum facit aes aurumque resolvit,
At coria et carnem trahit et conducit in unum.
Vmor aquae porro ferrum condurat ab igni,
At coria et carnem mollit durata calore.
Barbigeras oleaster eo iuvat usque capellas,
Effluat ambrosias quasi vero et nectare tinctus
Fronde hac, qua nil est homini quod amarius exstet.
Denique amaracinum fugitat sus et timet omne
Vnguentum; nam saetigeris subus acre venenumst,
Quod nos interdum tamquam recreare videtur.
At contra nobis caenum taeterrima cum sit
Spurcities, eadem subus haec iucunda videtur,
Insatiabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re
Aggredior quod dicendum prius esse videtur.
Multa foramina cum variis sint reddita rebus,
Dissimili inter se natura praedita debent
Esse et habere suam naturam quaeque viasque.

kvapas pro juõs prasisuñkia ir šal̃tis įsìmeta, kaip ir
karštis ugniẽs, kurs įlį̃sti lengvaĩ ir į gẽležį gali.
Nors pagaliaũ mus ir sùpa apliñk šarvaĩ dangiškieji,
jėgos tačiaũ visókių ligũ įsiskver̃bia iš lauko;
ir dangujè, ir žẽmėj pakìlusios dárganos nykios
grįžta atgal̃ (kaip ir tùri įvỹkt) į dañgų ir žemę,
nes nieko nẽr, kas nebū́tų jùnginiu kū́nų poringų.

Čion dar prisìdeda taĩ, kad veĩkti vienódai negali
kūnai visóki, kuriẽ iš daiktũ atsirañda visokių,
ir nevienódai jie kū́nams kitíems gali táikomi būti.
Saulė, pirmiáusia, džiovìna ir kíetą padãro mūs žemę;
ledą gi jì, atvirkščiaĩ, panaikìna ir sniẽgo pusnynus,
kur sukrautì ant aukštũjų kalnũ, spinduliaĩs savo tirpdo;
vaškas ištir̃psta, jei sáulės kaitrõj išstatýtas pabūna.
Taip ir ugnìs, kuri vãrį tirpìna ir lýdo net auksą,
odą ir mẽsą suraũkus suspáudžia ir riẽčia į krūvą.
Vandenys taĩpgi užgrū́dina gẽležį, kaĩtintą smarkiai,
odą ir mẽsą tačiaũ sukietė́jusias – mìnkštas padaro.
Ožkas barzdótas taip džiùgina lãpai alỹvos, tarytum
esama šìčia nektãro ir tẽka ambròzijos sultys;
žmogui tuo tárpu už lãpą alỹvos nėr niẽko kartesnio.
Kiaulė nemė́gsta mairū̃no ir šiaĩp kvepalũ įvairiausių
vengia, nes taĩ nuodaĩ baisiáusi kiaũlėms šeriuotoms;
žmogų gi gárdūs kvapaĩ, kaip atródo, dažnaĩ atgaivina.
Ir atvirkščiaĩ, ta purvỹnė, kurią̃ mes laĩkom šlykščiausia,
kiaulė́ms, matýti, yrà malonì ypatìngai, nes mė́gsta
joj pasinért, ir voliótis tenaĩ joms nenusibósta.

Vienas čia reĩkalas, ródosi mán, pasiliẽka aptarti
pirm, negu pãtį dalỹką áiškint pradė́ti galėsiu.
Porų kadángi daiktuõs įvairiuõs didi ẽsti daugybė,
prigimtį vìsos turė́t anaiptõl nevienódą privalo, –
juk kiekvienõs prigimtiẽs keliaĩ bei savùmai skirtingi.

Quippe etenim varii sensus animantibus insunt,
985 Quorum quisque suam proprie rem percipit in se.
Nam penetrare alio sonitus alioque saporem
Cernimus e sucis, alio nidoris odores.
991 Praeterea manare aliud per saxa videtur,
Atque aliud lignis, aliud transire per aurum,
Argentoque foras aliud vitroque meare.
Nam fluere hac species, illac calor ire videtur,
995 Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
Scilicet id fieri cogit natura viarum
Multimodis varians, ut paulo ostendimus ante,
990 Propter dissimilem naturam textaque rerum.
998 Quapropter, bene ubi haec confirmata atque locata
Omnia constiterint nobis praeposta parata,
1000 Quod superest, facile hinc ratio reddetur, et omnis
Causa patefiet, quae ferri pelliciat vim.
Principio fluere e lapide hoc permulta necessest
Semina sive aestum, qui discutit aera plagis,
Inter qui lapidem ferrumque est cumque locatus.
1005 Hoc ubi inanitur spatium multusque vacefit
In medio locus, extemplo primordia ferri
In vacuum prolapsa cadunt coniuncta, fit utque
Anulus ipse sequatur eatque ita corpore toto.
Nec res ulla magis primoribus ex elementis
1010 Indupedita suis arte conexa cohaeret
Quam validi ferri natura et frigidus horror.
Quo minus est mirum, quod paulo diximus ante,
Corpora si nequeunt e ferro plura coorta
In vacuum ferri, quin anulus ipse sequatur;
1015 Quod facit, et sequitur, donec pervenit ad ipsum
Iam lapidem caecisque in eo compagibus haesit.
Hoc fit idem cunctas in partis, unde vacefit

Taip ir gyvì padaraĩ jutìmais skìriasi aiškiai,
ir turi ãtskirą tiñkamą pójūčių srìtį kiekvienas.
Matome skveȓbiantis gaȓsą į sàvo viẽtą, gi skonį,
gaunamą válgant, — į sàvo, troškìnamą kvãpą — į savo.
Vienas pajẽgia, be tõ, prasiskveȓbti pro ãkmenį, kitas
gali į mẽdį įeĩti, dar kìtas — praeĩti pro auksą
ar pro sidãbrą, ir tókio yrà, kur praeĩna pro stiklą:
vaizdas praléidžiamas čià, o tenaĩ — šilumà, kaip atrodo.
Skverbias vienì daiktaĩ greičiaũ, kitì gi — iš lėto.
Aišku, kad pórų tataĩ prigimtìs, kuri bū̃dais visokiais
keičiasi, dãro, kaip bùvo anksčiaũ jau nuródyta mūsų,
dėl įvairùmo daiktų̃ prigimtiẽs, kaip ir áudinio jų̃jų.
Taigi, kadà visa taĩ jau tiksliaĩ ir tvirtaĩ nustatyta,
ir viso tõ pamataĩ tinkamì yra mū́sų padėti,
tam, kas palìko, įródymų ràst nesunkù, ir aiškėja
ta priežastìs, dėl kuriõs akmuõ ima gẽležį traukti.
Atsidalýti iš šito magnèto, pirmiáusia, privalo
sėklų daugýbė, arbà tekėti versmẽ, kuri smūgiais,
tarp geležiẽs ir akmeñs įsiteȓpusi, órą išvaiko.
Vos tik jų tárpe ertmẽ pasidãro tuščià ir nemaža
vietos laisvõs atsirañda, tuoj pràdeda veȓžtis į šičia
kūlverščiais prãdai visì geležiẽs, susimẽtę į šū́snį;
paseka jaĩs ir grandìs ištisà, eidamà visu kū́nu.
Nėr panašaũs kito dáikto pasáuly, kur prãdai pirmykščiai
bū́tų glaudžiaũ sujungtì ir stipriaũ palaikýtų tą jungtį,
kaip geležiẽs prigimtìs atspariói ir šal̃tis šiurpusis.
Taigi nereĩkia stebė́tis, kaip mū́sų anksčiaũ pasakyta,
tuo, kad nuõ geležiẽs atsiskìrt ir į tùštumą skristi
pradų daugýbė negãli, grandìs kad po jų̃ nesiveržtų;
ji taip ir dãro, ir vẽjas, kol ãkmenį pãtį pasiekia,
jungias su juõ ir, ryšiù sukabìnta nemãtomu, laikos.
Taip atsitiñka visuȓ, kur vietà laisvà atsiranda,

Cumque locus, sive e transverso sive superne
Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
Sponte sua sursum possunt consurgere in auras.
Huc accedit item, quare queat id magis esse
Haec quoque res adiumento motusque iuvetur,
Quod, simul a fronte est anelli rarior aer
Factus inanitusque locus magis ac vacuatus,
Continuo fit uti qui post est cumque locatus,
Aer a tergo quasi provehat atque propellat.
Semper enim circumpositus res verberat aer;
Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
Parte quod ex una spatium vacat et capit in se.
Hic, tibi quem memoro, per crebra foramina ferri
Parvas ad partis subtiliter insinuatus,
Trudit et impellit, quasi navem velaque ventus.
Denique res omnes debent in corpore habere
Aera, quandoquidem raro sunt corpore et aer
Omnibus est rebus circumdatus appositusque.
Hic igitur, penitus qui in ferrost abditus aer,
Sollicito motu semper iactatur eoque
Verberat anellum dubio procul et ciet intus.
Scilicet, illo eodem fertur, quo praecipitavit
Iam semel et partem in vacuam conamina sumpsit.

Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat
Interdum, fugere atque sequi consueta vicissim.
Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi
Et ramenta simul ferri furere intus aenis
In scaphiis, lapis hic Magnes cum subditus esset:
Vsque adeo fugere ab saxo gestire videtur.
Aere interposito discordia tanta creatur
Propterea quia, nimirum, prius aestus ubi aeris

ir kryptimìs visomìs — ar į šóną, arbà ir į viršų —
smelkias kaimýniniai kūnai į tùštumą víenas per kitą.
Jie išorìnių, atseĩt, yra vãromi smū̃gių, gi patys
niekad saváime į áukštąjį órą pakìlti negali.
Čia dar prisìdeda taĩ, kad paleñgvinti šìtą jų veiksmą
ir padarýti greitèsnį judė́jimą jū̃ į pagalbą
ta aplinkýbė ateĩna, jog, órui prieš grañdį retė́jant,
tuštumai teñ atsirãdus ir laĩsvai viẽtai, tas oras,
kurs už grandiẽs, ima smel̃ktis iššýk ir be pértrūkio, tartum
stumia jisaĩ iš paskõs visą grañdį ir vãro į priekį.
Patiria dáiktas apliñkinio óro smū̃giùs visą laiką.
Atveju šiuõ oras gẽležį vãro į príekį todė̀l, kad
vietą, kurią̃ ji paliko, patsaĩ savim ùžima visą.
Oras, apiẽ kurį̃ čia kalbù, per poràs labai tankias
prie geležiẽs smulkiáusių daliũ nejučià prasiskverbęs,
ima jas stùmti ir nèšti, kaip vė́jas bùrinį laivą.
Daiktas kiekvíenas, suprañtama, kū̃ne savãjam privalo
oro turė́ti, jei kū̃no porìngo tas dáiktas, ir oras
apsupa dáiktą, iš šóno kiekvíeno artì prisilietęs.
Oras tasaĩ, geležiẽs gelmėsè kurs yrà uždarytas,
turi, be ãbejo, nuõlat judė́t ir judė́damas grandį
smū̃giais apìberia jõs vidujè ir iškrùtina visą.
Veržias, vadìnas, grandìs kryptimì ta pačià, kur jau buvo
ruošusis smel̃ktis, ir lẽkia dabar̃ jau į tùštumą laisvą.

Taip gali bū̃ti net, kàd nuo akmeñs geležìs pasitraukia
kartais, pabė́gt pakaitaĩs ir paskuĩ pasèkti įpratus.
Man pasitáikė matýt grandìs samotrãkiškas šokant
induos varìniuos audrìngai su piùvenom draug' geležinėm,
akmenį̀ iš apačiõs po tais iñdais pakišus magneto,
tartum greičiaũ jos pabė́gt nuo akmeñs ypatìngai norė́tų.
Šitą nesántaiką sùkelia vãrio plonùtis sluoksnelis,
nes čia, be ãbejo, spráudžias į gẽležį vérsmės pirmiausia

Praecepit ferrique vias possedit apertas,
Posterior lapidis venit aestus et omnia plena
Invenit in ferro neque habet qua tranet ut ante.
Cogitur offensare igitur pulsareque fluctu
Ferrea texta suo; quo pacto respuit ab se
Atque per aes agitat, sine eo quod saepe resorbet.
Illud in his rebus mirari mitte, quod aestus
Non valet e lapide hoc alias impellere item res.
Pondere enim fretae partim stant, quod genus aurum;
At partim raro quia sunt cum corpore, ut aestus
Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam;
Lignea materies in quo genere esse videtur.
Interutrasque igitur ferri natura locata
Aeris ubi accepit quaedam corpuscula, tum fit,
Impellant ut eam Magnesia flumine saxa.
Nec tamen haec ita sunt aliarum rerum aliena,
Vt mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,
Quae memorare queam inter se singlariter apta.
Saxa vides primum sola colescere calce.
Glutine materies taurino iungitur uno,
Vt vitio venae tabularum saepius hiscant
Quam laxare queant compages taurea vincla.
Vitigeni latices aquai fontibus audent
Misceri, cum pix nequeat gravis et leve olivum.
Purpureusque colos conchyli iungitur uno
Corpore cum lanae, dirimi qui non queat usquam,
Non si Neptuni fluctu renovare operam des,
Non, mare si totum velit eluere omnibus undis.
Denique non auro res aurum copulat una
Aerique aes plumbo fit uti iungatur ab albo?
Cetera iam quam multa licet reperire! Quid ergo?
Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,

vario ir ùžima ãtdarą teñ praėjìmą kiekvieną;
įkandin srõvės ateĩna akmeñs ir atrañda poras jau
pilnas visuř geležỹ, ir nėrà, kaip pirmà, kur praeiti.
Verčia magnètą tataĩ srovėmìs savo stùmt ir daužyti
audinį tõs geležiẽs; atseĩt, nuo savę̃s jisai stumia,
kiaurai per vãrį varýdamas, taĩ, ką be vãrio prarytų.
Nesistebė́k dėl tokių̃ reiškinių̃, jei, pãvyzdžiui, daikto
vieno ar kìto paveĩkti magnèto srovẽ nepajėgia.
Stovi vienì jų dėl sàvo sunkùmo, kaip áuksas, kiti gi
dėl sudėtiẽs nestandžiõs savo kū́no praléidžia magneto
srovę laisvaĩ, tuo metù visái nejudė̃dami patys;
šitokiai rū́šiai, atródo, priskìrti mes gãlime medį.
Tarpe víeno ir añtro – vietà geležiẽs vidurinė:
jei į savè ji prisiima kẽletą vãrio kūnelių,
tinkanti sèkti magnèto srovè tada jì pasidaro.
Šitas tačiaũ reiškinỹs iš kitų̃ neišsìskiria žymiai:
atsitikìmų tokių̃ galė́čiau nuródyt nemaža,
kur vienas dáiktas yrà ypatìngai patráukiamas kito.
Laikantis kálkėm sutvìrtintus ãkmenis mãtome aiškiai,
jaučio klijaĩs tiek stipriaĩ rišamà yra mẽdžiaga medžio,
jog lentà kiekvienà veikiau gãli skaídulom skilti,
nei išsiskìrti toj viẽtoj, klijų̃ kur yrà suvaržyta.
Vynuogių drį̃sta sunkà su šaltìnio vándeniu jungtis,
to nepadãro tačiaũ nei sunkióji dervà, nei aliejus.
Sraigių dažaĩ purpurìniai taip glaũdžiai jùngias su vilna,
jog ateitỹ niekuomèt nuo jõs atsiskìrt nebegali,
kaip besisténgtum Neptū̃no vérsme grąžìnti pirmykščią
spalvą; net jū́ros visõs bangomìs tų dažų̃ nenuplausi.
Argi ne mẽdžiaga víena litúojamas áuksas su auksu?
Argi ne ãlavas báltas jùngia sù variu varį?
Daug ir kitų̃ pavyzdžių̃ pasakýčiau. Tačiaũ ar bereikia?
Žodžių gausýbės didžiõs nė kíek tu nesì reikalingas,

Nec me tam multam hic operam consumere par est,
Sed breviter paucis praestat comprendere multa.
Quorum ita texturae ceciderunt mutua contra,
Vt cava conveniant plenis haec illius illa
Huiusque inter se, iunctura haec optima constat.
Est etiam, quasi ut anellis hamisque plicata
Inter se quaedam possint coplata teneri;
Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.
Nunc ratio quae sit morbis aut unde repente
Mortiferam possit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi pecudumque catervis,
Expediam. Primum multarum semina rerum
Esse supra docui quae sint vitalia nobis,
Et contra quae sint morbo mortique necessest
Multa volare. Ea cum casu sunt forte coorta
Et perturbarunt caelum, fit morbidus aer.
Atque ea vis omnis morborum pestilitasque
Aut extrinsecus ut nubes nebulaeque superne
Per caelum veniunt, aut ipsa saepe coorta
De terra surgunt, ubi putorem umida nactast
Intempestivis pluviisque et solibus icta.
Nonne vides etiam caeli novitate et aquarum
Temptari procul a patria quicumque domoque
Adveniunt ideo quia longe discrepitant res?
Nam quid Brittannis caelum differre putamus,
Et quod in Aegypto est, qua mundi claudicat axis,
Quidve quod in Ponto est differre, et Gadibus atque
Vsque ad nigra virum percocto saecla colore?
Quae cum quattuor inter se diversa videmus
Quattuor a ventis et caeli partibus esse,
Tum color et facies hominum distare videntur
Largiter et morbi generatim saecla tenere.

lygiai ir mán nebetiñka daugiaũ pastangų̃ tokių dėti.
Išvadą bùs teisingiaũ padarýti iš tõ, kas sakyta:
daiktas, kuriõ audinỹs taip sutiñka su áudiniu daikto
kito, kad, kur̃ vienamè iškilùmas, antram̃—įdubimas,
jungiamas tóks su anuõ jungtim̃ kuo glaudžiáusia; yra dar
daug ir tokių̃, kur kablẽliais tarýtum ar kìlpomis jungias
viens su kitù ir pajẽgia krūvõj sukabìnti laikytis:
tarp geležiẽs ir magnèto jungtìs tokia ẽsti tikriausiai.
Nū̃n, kas yrà ligų̃ priežastim̃ ar iš kur̃ gali rastis
antplūdis mãro galýbės staigùs ir sukélt pražūtingą
ligą, kurì visus žmónes ir gývulius ker̃ta vienodai,
aiškinsiu àš. Pirmiáusia, ẽsti sė̃klų daugybė,
kaip anksčiaũ pasakiaũ, kur mū́sų gyvýbę palaiko,
bet, atvirkščiaĩ, ir tokių̃, kur sùkelia lìgą bei mirtį,
skrieja daugýbė. Kai jõs atsitiktinaĩ susibū́rė
ir visą dañgų apliñkui sumaĩšė, užsìkrečia oras.
Toji ligų̃ begalìnė jėgà ir visúotinis maras
ar tai iš laũko ateĩna, lyg dẽbesys tar̃tum ir miglos
plaukioja kur̃ dangujè, ar iš žẽmės iškỹla, krūvon kur
renkas, dirvóžemiui smar̃kiai įmir̃kusiam pràdedant pūti
nuo nenutrū́kstamų liū́čių ir sáulės troškìnančio karščio.
Argi dár nemataĩ, kad vandeñs ir dangaũs pakitimas
kenkia visíems, kas palìko tolì ir namùs, ir tėvynę,
nes jiem patèkt į naujàs bei neĩprastas sálygas tenka?
Įsivaizdúokime sáu mes Britãnijos dañgų: kitoks jis,
neĩ Egìpto dangùs, kur pasáulio ašis yr' palinkus.
Skirtumas ẽsti taip pàt ir kur Pònto dangùs, ir kur Gadai,
ir padermẽ kur nujúodus nuo sáulės nepàprasto karščio.
Kaip nepanãšios yrà visos kẽturios šãlys pasaulio,
vėjai krypčių̃ keturių̃ ir dangaũs visos kẽturios dalys,
lygiai taip ìšore, taĩp ir spalvà savo skìriasi žmonės
žymiai, ir pãdermes jų̃ įvairiàs puola lìgos įvairios.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neque praeterea usquam.
Atthide temptantur gressus, oculique in Achaeis
Finibus. Inde aliis alius locus est inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde ubi se caelum quod nobis forte alienum
Commovet atque aer inimicus serpere coepit,
Vt nebula ac nubes paulatim repit et omne
Qua graditur conturbat et immutare coactat,
Fit quoque ut, in nostrum cum venit denique caelum,
Corrumpat reddatque sui simile atque alienum.
Haec igitur subito clades nova pestilitasque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus pecudumque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso
Et, cum spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necessest.
Consimili ratione venit bubus quoque saepe
Pestilitas et iam pigris balantibus aegror.
Nec refert utrum nos in loca deveniamus
Nobis adversa et caeli mutemus amictum,
An caelum nobis ultro natura coruptum
Deferat aut aliquid quo non consuevimus uti,
Quod nos adventu possit temptare recenti.
    Haec ratio quondam morborum et mortifer aestus
Finibus in Cecropis funestos reddidit agros
Vastavitque vias, exhausit civibus urbem.
Nam penitus veniens Aegypti finibus ortus,
Aera permensus multum camposque natantis,
Incubuit tandem populo Pandionis omni.
Inde catervatim morbo mortique dabantur.
Principio caput incensum fervore gerebant

Esti vadìnama „dram̃blio“ ligà, kuri Nìlo pakrantėj
gimsta, Egìpto dalỹ vidurìnėj, kitur̃ negirdėti.
Atikoj kójų apnin̆ka ligà, gi akių̃ – pas Achajus.
Kitos vietóvės taip pàt ypatìngai kenksmìngos atrodo
kūno visókioms dalìms: įvairiám atitin̆ka tai orui.
Taigi, jei nepalankùs mums dangùs suneri̇̃msta ir óras
priešingas mū́sų sveikãtai iš leñgvo pradė̃s įsisprausti, –
debesys tar̃tum, ar rū̃kas, kurs šliaũždamas sė̃lina tykiai,
versdamas vìsa, kas tìk pasitáiko, pavidalą keisti, –
taip atsitin̆ka, jog, mū́sų dañgų pasíekęs, padaro
jį panašiù į savè, o mums príešingu ir̃ pagadintu.
Taigi šità netikė́ta neláimė ir añtkrytis naujas
puola į vándenį ar̃ ant javų̃ laukuosè atsisėda,
ar tai ant maĩsto žmonių̃ ir ant pãšaro jų̃jų galvijų,
ar tai jėgà ši pačiam̃ net orè pasiliẽka pakibus.
Tat, kai kvėpúodami mẽs įsitráukiame órą maišytą,
antkrytį tùrime tuõ pat metù būtinaĩ mes įkvėpti.
Užkrečia jáučius būdù panašiù dažnaĩ šitas maras,
šioji ligà taip pàt ir tingiąsias avìs apipuola.
Ir nesvarbù mums, ar pãtys pakeĩsime dañgišką skliautą,
kraštą lankýdami tókį, kur óras nėrà palankus mums,
ar ir gamtà pati atgabeñs pas mus ùžkrėstą dangų,
ar ir kìtą dalỹką, prie kókio nebùvom pripratę,
atsiradìmas kuriõ netikė́tas mums gãli pakenkti.
    Antkrytis tóks kitadós ir mir̃tį lẽmiantis karštis
pavertė vìsą Kekròpo valstýbę liūdniáusia dykyne:
gatvės miestè ištuštė́jo visái, ir gyvéntojai žuvo.
Juk, atsirãdęs Egìpto vidùj ir iš teñ pasišovęs,
oru ir vándeniu kẽlią nemãžą atlìkęs, šis maras
užgulė žmónes visùs pagaliaũ padermė̃s Pandijono:
ligos visúotinės teñ prasidė́jo, pulkaĩs ėmė mirti.
Galvą ligõs pradžiojè pajùsdavo dẽgant nuo karščio,

Et duplicis oculos suffusa luce rubentis.
Sudabant etiam fauces intrinsecus atrae
Sanguine, et ulceribus vocis via saepta coibat
Atque animi interpres manabat lingua cruore
Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu.
Inde ubi per fauces pectus complerat et ipsum
Morbida vis in cor maestum confluxerat aegris,
Omnia tum vero vitai claustra lababant.
Spiritus ore foras taetrum volvebat odorem,
Rancida quo perolent proiecta cadavera ritu.
Atque animi prorsum vires totius et omne
Languebat corpus leti iam limine in ipso.
Intolerabilibusque malis erat anxius angor
Assidue comes et gemitu commixta querela.
Singultusque frequens noctem per saepe diemque
Corripere assidue nervos et membra coactans
Dissoluebat eos, defessos ante, fatigans.
Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
Corporis in summo summam fervescere partem,
Sed potius tepidum manibus proponere tactum
Et simul ulceribus quasi inustis omne rubere
Corpus, ut est per membra sacer dum diditur ignis.
Intima pars hominum vero flagrabat ad ossa,
Flagrabat stomacho flamma ut fornacibus intus.
Nil adeo posses cuiquam leve tenveque membris
Vertere in utilitatem, at ventum et frigora semper.
In fluvios partim gelidos ardentia morbo
Membra dabant, nudum iacientes corpus in undas.
Multi praecipites nymphis putealibus alte
Inciderunt, ipso venientes ore patente:
Insedabiliter sitis arida, corpora mersans,
Aequabat multum parvis umoribus imbrem.

akys paraũsdavo, ir̃ prasidė̃davo jų̃ uždegimas;
žliaugėsi kraũjas po tõ iš giliaĩ pajuodìjusių gerklų,
kur atsirãdusios žaĩzdos net bal̃sui užkìrsdavo kelią;
taipgi liežùvis, reiškė́jas mintiẽs, tuomet lãšino kraują,
silpnas nuo skaũsmo, judė́ti bejė̃gis, šiurkštùs palytėti.
Kai pagaliaũ, į krūtìnę per gérklas patẽkusi, rinkos
maro jėgà ir apim̃davo pãčią net šìrdį ligonio,
atramos vìsos gyvýbės tadà susvyrúodavo aiškiai.
Biaurią smárvę burnà kartù su kvė̃pavimu skleidė,
tokią, kaip léidžia laukañ išmestì apipùvę lavonai.
Sielos tadà pajėgùmas silpnė́jo, kū́nas kamavos
visas, išvar̃gęs perdė̃m, ant mirtiẽs jau artė́jančios slenksčio.
Skausmą tą dìdino nenuramìnamas nusivylimas,
nebenutrū̃kstamų lýdimas nusiskundìmų ir ver̃ksmo.
Be paliovõs žagulỹs kankìndavo diẽną ir naktį,
raumenis jų̃ ir sąnarius tráukdavo, riẽsdamas baisiai,
ir iškankìntus anksčiaũ visái jau pribaĩgdavo sekint.
Bet pastebė̃t negalė̃tum, kad óda bent víeno ligonio
kūno pavir̃šiuj įkaĩstų kur nórs nuo per dìdelio karščio:
esant tik šil̃tą pajùstumei ją̃, rankà kai paliestum.
Visas raudónas darýdavos kū́nas, tarýtum apdegęs,
kaip nuo šventõsios ugniẽs kad nariaĩ žaizdomìs apsidengia.
Ogi tuo tárpu žmonių̃ viduriaĩ ligi káulų įkaitę
būdavo; pil̃vas kárštas liepsnójo tarýtum koks žaizdras.
Audinio, nórs ir lengviáusio, pakę̃st negalė́jo; drabužio
vengė ploniáusio: tik vė́jo ir šal̃čio ieškódavo nuolat.
Puldavo kar̃tais nuogì į upès, kad šáltas vanduo jų
maro sukéltą kar̃štį bent kíek sąnariuõs atvėsintų.
Daugelis, šùlinį gìlų pamãtę, prie jõ paskubėję,
šokdavo pãtys į jį̃ žemyn gálva su bùrna išžiota:
nenuramìnamas trõškis į vándenį ver̃sdavo pulti;
liũtys net pãčios smarkiáusios drėgmė̀ jiems menkà tik atrodė.

Nec requies erat ulla mali: defessa iacebant
Corpora. Mussabat tacito medicina timore,
Quippe patentia cum totiens, ardentia morbis,
Lumina versarent oculorum expertia somno.
Multaque praeterea mortis tum signa dabantur,
Perturbata animi mens in maerore metuque,
Triste supercilium, furiosus vultus et acer,
Sollicitae porro plenaeque sonoribus aures,
Creber spiritus aut ingens raroque coortus,
Sudorisque madens per collum splendidus umor,
Tenvia sputa minuta, croci contacta colore
Salsaque, per fauces rauca vix edita tussi.
In manibus vero nervi trahere et tremere artus
A pedibusque minutatim succedere frigus
Non dubitabat. Item ad supremum denique tempus
Compressae nares, nasi primoris acumen
Tenve, cavati oculi, cava tempora, frigida pellis
Duraque in ore, iacens rictu, frons tenta manebat.
Nec nimio rigida post artus morte iacebant.
Octavoque fere candenti lumine solis
Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
Quorum siquis, ut est, vitarat funera leti,
Vlceribus taetris et nigra proluvie alvi,
Posterius tamen hunc tabes letumque manebat,
Aut etiam multus capitis cum saepe dolore
Corruptus sanguis expletis naribus ibat:
Huc hominis totae vires corpusque fluebat.
Profluvium porro qui taetri sanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus et artus
Ibat et in partis genitalis corporis ipsas.
Et graviter partim metuentes limina leti
Vivebant ferro privati parte virili,

Maras nedúodavo jókio atódūsio: žmónės išsekę
žemėj voliójosi. Medicinà, nebetẽkus iš báimės
žado, vapė̃jo sau tỹliai; *tuo tárpu ligónių atmerktos*
akys, pamir̃šusios miẽgą, įdẽgusios, mel̃dė pagalbos.
Požymių daũg ir kitókių mirtiẽs atsiràsdavo tuokart:
maišėsi miñtys ir prõtas iš báimės bei nusiminìmo,
blausėsi ãkys, siutìngas ir žvė̃riškas dãrėsi veidas;
buvo sutrìkus klausà, ausysè visą laĩką skambė́jo,
dažnas kvėpãvimas dãrėsi, ar̃ nusitę̃sęs bei retas;
prakaitas blìzgančia sàvo drėgmè visą deñgdavo kaklą,
seilės sūriõs *menkì bei skystì spiaudalaĩ, jau* įgiję
spalvą šafrãno, iš gérklų tik gar̃gždžiai bekósėjant veržės.
Raumenis rañkų sutráukdavo, drẽbino są́narius kūno
ir, prasidė́jęs nuo kójų, aukščiaũ palaĩpsniui pakilti
šaltis nedel̃sdavo. Vãlandai tàd paskutìnei atė́jus,
šnervės sugniùždavo, nósies pats gãlas plonė́davo visas,
akys įdùbdavo ir̃ smilkiniaĩ; šaltà gi ant veido
oda; burnà pravirà, ir kaktõs įtemptì visi raumens.
Imdavo stìngti *netrùkus apmìrę nariaĩ viso kū̃no*.
Saulei savaĩs spinduliaĩs paprastaĩ sužibė́jus aštuntą
kartą, ar nèt ir devìñtą, gyvýbė praràsdavo šviesą.
Jeigu kaip nórs ir išvéngdavo kàs prapultiẽs mirštamosios,
toks, nukamúotas šlykščiáusių žaizdų̃, viduriãvimu juodu
sirgdamas, greĩtai vis víen išsẽkęs patìrdavo mirtį.
Toks neretaĩ ir galvõs dar sopė́jimą smar̃kų kentė́jo,
kraujo, be tõ, daug pagẽdusio ver̃žės per nósį užgultą, —
visos iš kū̃no žmogaũs *tuo būdù nutekė́davo* jėgos.
Jeigu kar̃tais ir daũg ištekė́jo pagẽdusio kraujo,
toji ligà vis toliaũ į gýslas ir są́narius plito,
net nusiléisdavo jì į pačiàs dalìs gimdomąsias.
Buvo tokių̃, kurie péržengti sleñkstį mirtiẽs tiek pabūgo,
jog *nusikir̃to* výrišką dãlį, tìk kad gyventų.

1210 Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant
In vita tamen, et perdebant lumina partim:
Vsque adeo mortis metus his incesserat acer.
Atque etiam quosdam cepere oblivia rerum
Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.
1215 Multaque humi cum inhumata iacerent corpora supra
Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
Aut procul absiliebat, ut acrem exiret odorem,
Aut, ubi gustarat, languebat morte propinqua.
Nec tamen omnino temere illis solibus ulla
1220 Comparebat avis, nec tristia saecla ferarum
Exibant silvis. Languebant pleraque morbo
Et moriebantur. Cum primis fida canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus aegre:
Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
1226 Nec ratio remedi communis certa dabatur;
Nam quod ali dederat vitalis aeris auras
Volvere in ore licere et caeli templa tueri,
Hoc aliis erat exitio letumque parabat.
1230 Illud in his rebus miserandum magnopere unum
Aerumnabile erat, quod ubi se quisque videbat
Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
Deficiens animo maesto cum corde iacebat,
Funera respectans animam amittebat ibidem.
1235 Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
Ex aliis alios avidi contagia morbi,
1245 Lanigeras tamquam pecudes et bucera saecla.
1237 Idque vel in primis cumulabat funere funus.
Nam quicumque suos fugitabant visere ad aegros,
Vitai nimium cupidos mortisque timentis
1240 Poenibat paulo post turpi morte malaque,
Desertos, opis expertis, incuria mactans.

O kai kuriẽ pasilìko gyvénti be rañkų, be kojų;
buvo tokių̃, kur išlìko gyvì, tik akių̃ nebeteko.
Štai kokia dìdelė báimė mirtiẽs juos apim̃davo tuokart!
Be kita kõ, tuo metù kai kuriẽ tiek pamir̃šdavo tai, kas
buvo anksčiaũ, jog net pãtys savę̃s atpažìnt negalėjo.
Nors nepaláidotų kū́nų ant kū́nų daugýbė drybsojo
žemėj, tačiaũ ir sparnuõčių visà giminẽ ir laukiniai
žvėrys tolì pasitráukdavo, tvaĩko aštraũs įbauginti,
ar, paragãvę lavónų, netrùkus pradė̃davo gaišti.
Bet ir išvìs anomìs dienomìs nesirýžo joks paukštis
skrist į tą vi̇̃ẽtą, ir žvė́rys laukìniai paniùrę iš miško
eit nenorė̃jo. Daugýbė tadà jų, ligõs nukamuotų,
dvėsdavo. Ištikimóji šunų̃ padermẽ ypatìngai
greit kančiosè atidúodavo sielą, ant kẽlio pargriuvus:
maro jėgà iš jų kū́nų gyvýbę išráudavo visą.
Tikrojo gýdymo váisto, kurs tìktų visíems, neturėta.
Tai, kas vienám kitą kar̃tą padė̃jo, – gaivìnamą orą
lūpom įsiur̃bti savõm ir dañgišką skliaũtą regėti, –
buvo kitám pražūtìnga ir mir̃tį netólimą lėmė.
Vienas dalỹkas šiomìs aplinkýbėmis bùvo liū̃dniausias,
pasigailė̃jimo ver̃tas: jei kàs pastebė̃davo aiškiai,
kad ir jis pàts jau apsir̃go, tuoj prãžūčiai pàsmerktas jautės;
baisiai tadà nusimìnęs, su prìslėgta šìrdžia, gulė̃jo
ir, neišvéngiamo láukdamas gãlo, iškvė̃pdavo sielą.
Taip visą laĩką, iš víeno pas kìtą keliáudamas, siautė
antkrytis mãro besóčio, ramýbės nedúodamas, bloškė
žmones, kaip minkštavìlnes avìs ir gúotus raguõčių.
Augo tókiu būdù tikriáusiai kãpas po kapo.
Jau ir tàs, kurs lankýti savúosius apsir̃gusius vengė,
už savo nórą besaĩkį gyvént ir už taĩ, kad bijojo
mirti, netrùkus patsaĩ mirtimì negražià, negarbinga
baudžiamas bùvo, apléistas visų̃, be pagálbos palikęs.

Qui fuerant autem praesto, contagibus ibant
Atque labore, pudor quem tum cogebat obire
Blandaque lassorum vox mixta voce querelae.
1246 Optimus hoc leti genus ergo quisque subibat.
1225 Incomitata rapi certabant funera vasta,
1225a Ossaque condebant quo fors tum quemque trahebat
1225b Nulla illi patrios ritus pietate colentes
1247 Inque aliis alium populum sepelire suorum
Certantes; lacrimis lassi luctuque redibant;
Inde bonam partem in lectum maerore dabantur.
Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus temptaret tempore tali.
Praeterea iam pastor et armentarius omnis
Et robustus item curvi moderator aratri
Languebat, penitusque casa contrusa iacebant
Corpora paupertate et morbo dedita morti.
Exanimis pueris super exanimata parentum
Corpora nonnumquam posses retroque videre
Matribus et patribus natos super edere vitam.
Nec minimam partem ex agris maeror is in urbem
Confluxit, languens quem contulit agricolarum
Copia conveniens ex omni morbida parte.
Omnia complebant loca tectaque; quo magis aestu
Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa siti protracta viam per proque voluta
Corpora silanos ad aquarum strata iacebant
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquarum,
Multaque per populi passim loca prompta viasque
Languida semanimo cum corpore membra videres
Horrida paedore et pannis cooperta perire
Corporis inluvie, pelli super ossibus una,
Vlceribus taetris prope iam sordique sepulta.

Tie, kurie sténgės padėti, nuo užsikrėtìmo pražùvo
ir nuo vargų̃, kuriuos sąžinė veřtė kentėti ir balsas
pilnas graudìngo vaitójimo tų̃, kas maldãvo pagalbos.
Taigi kiekvíenas gerèsnis mirtim̃ pasimir̃davo tokia.
Laidojo paskubomìs, be palỹdų, daugýbę lavónų,
kaulus suversdamì netvarkìngai, kur kám pasitáikė,
ir neatlìkę šventų̃ apeigų̃, kurių séntėviai laikės.
Vienas anksčiaũ už kìtą savúosius paláidot skubėjo
ir į namùs, nuvárginti veřksmo bei liũdesio, grįžo.
Dalį po tõ jų nemãžą neláimė paguldė į lovą.
Ir nesuràstum nė víeno anuõ metù nelemtuoju,
kad nepaliẽstų ligà ar mirtìs, arba gẽdulo rūbas.
Jau ir keřdžius, ir píemens visì, ir stìprūs artojai,
išlenktą žãgrę kuriẽ tvirtaĩ vedžiójo po dirvą,
buvo susiřgę: lūšnẽlėse sàvo voliójos bejėgiai,
skurdo ir mãro dabař pasmerktì neišvéngiamai mirčiai.
Štai ant lavónų vaikų̃ dažnaĩ pamatýti galėjai
kūnus tėvų̃ numìrusių, čià ir vaikùs nelaimingus,
mirštančius añt savo mótinos ař savo tė̃vo lavono.
Suplaukė daũg šios neláimės baisiõs iš káimo į miestą,
nes ji apýlinkę vìsą apė̃musi bùvo: kaimiečių
minios subė̃go čionaĩ iš tų viẽtų, kur siáutėjo maras.
Ir aikštėsè visosè, ir namuõs jų knibždė́te knibždėjo;
ankšty tokiam̃ jų krūvàs ant krūvų̃ kupetúodavo maras.
Gatvėse kū́nų gulė̃jo nemãža: kankìnami troškio,
šliaužė arčiaũ prie tryškỹnių vandeñs ir čia ràsdavo mirtį,
nes ypatìngas saldùmas vandeñs jų užìmdavo kvapą.
Kur tik riñkos didèsnė minià, – aikštėsè ir ant kelio, –
pusgyvius kū́nus žmonių̃ iškankìntų galė̃jai matyti;
dvokiantis puřvas juos deñgė ir skuřliai suplýšę. Tad žuvo
jau nebe kū́nai šašúoti, tik óda ant káulų pakibus:
piktžaizdės šlỹkščios ir puřvas tarýtum juos láidojo gyvus.

Omnia denique sancta deum delubra replerat
Corporibus mors exanimis onerataque passim
Cuncta cadaveribus caelestum templa manebant,
Hospitibus loca quae complerant aedituentes.
Nec iam religio divum nec numina magni
Pendebantur enim: praesens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturae remanebat in urbe,
Quo prius hic populus semper consuerat humari;
Perturbatus enim totus trepidabat, et unus
Quisque suum pro re praesenti maestus humabat.
Multaque res subita et paupertas horrida suasit.
Namque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper exstructa ingenti clamore locabant
Subdebantque faces, multo cum sanguine saepe
Rixantes potius quam corpora desererentur.

Visos šventóvės dievų̃ pagaliaũ buvo pìlnos lavonų:
kūnų bedvãsių apsčiaĩ mirtìs pririóglinus buvo
vietose, kur̃ dangiškíeji valdõvai turė̃jo buveinę,
maldininkùs iki šiõl kur tarnaĩ tų vietóvių globojo.
Jau nebebùvo dieváms pagarbõs, nebebùvo tikybos:
visa tai nùstelbė tuõkart gyvẽnamas nusiminìmas.
Užmestos bùvo miestè pakastùvių ãpeigos visos,
su kuriomìs ši tautà atidúodavo žẽmei lavoną.
Blaškėsi tuõkart visì, sukrėstì ir sumìšę; kiekvienas
laidojo liū̃dnas savúosius numìrėlius, kaĩp begalėjo.
Vykdavo šiur̃pūs dalỹkai dėl skur̃do ir netikėtùmo:
ant svetimų̃ laužų̃, kitíems sukrautì kurie buvo,
dėjo gìmines sàvo ir kė́lė dìdelį triukšmą,
ten ir deglùs pakìšdavo, kraũją verčiaũ pasiryžę
lieti kovõj, negu kū́nus savų̃ gimináičių apleisti.

KOMENTARAI

PIRMOJI KNYGA

1. **Motin Enėjo genties.** Enėjo palikuonimis Lukrecijus vadina romėnus. Romoje buvo plačiai žinomas mitas, kuris pasakojo, kad vienas Trojos didvyrių Enėjas pabėgęs iš sugriauto gimtojo miesto ir po ilgų klajonių atvykęs į Italiją. Čia jis davęs pradžią romėnams. Lukrecijaus laikais ir vėliau Romos aristokratų tarpe buvo mėgstama išvedinėti savo genealogijas iš trojėnų, atvykusių kartu su Enėju. Poetas *Vergilijus* (70—19 m. p. m. e.) šio mito pagrindu vėliau sukūrė epinę poemą „Eneidą". Vienas pirmųjų romėnų literatūroje mitą apie Enėjų panaudojo poetas *Enijus* (žr. kom. I, 117).

Pagal mitą Enėjo motina buvo Afroditė. Taigi, savo poemą Lukrecijus pradėjo, kreipdamasis į meilės deivę, romėnų vadinamą Venera. Tokia poemos įžanga gana keistai skamba nenuilstamo kovotojo prieš religiją lūpose. Tačiau to reikalavo tradicija, einanti net nuo Homero. Be to, Lukrecijus dievų vardus naudojo kaip simbolius:

> Jeigu kas nusistatytų, ar jūrą vadinti Neptūnu,
> ar Cerera — javus, arba net pavadinimą Bakcho
> vietoj tikrojo vardo be reikalo vynui suteiktų,
> galime mes nusileisti tokiam: lai ir rutulį žemės
> motina toks dievų pavadina, jei tik iš tiesų jo
> sielos nejuodina prietarai šlykštūs niekingos tikybos.
>
> II, 655—659, 680 eil.

Šioje įžangoje meilės deivė Venera, matyt, simbolizuoja gyvybingąsias, o karo dievas Marsas — griaunančiąsias gamtos jėgas. Homeriškai vaizduodamas Venerą ir Marsą kaip meilės porą (31—40 eil.), Lukrecijus galėjo turėti galvoje panašius simbolius, kaip jo mėgstamas filosofas ir poetas *Empedoklis* (žr. kom. I, 716), kuris gamtos varomosiomis jėgomis laikė meilę ir nesantaiką.

I

11. **Gaivingo Favonijaus.** Vakarų vėjas, kuris pradėdavo pūsti Italijoje vasario mėnesio pabaigoje. Kitoje vietoje (V, 738 eil.) Lukrecijus tą patį vėją vadina graikišku vardu — *Zefyras.*

26. **Memijaus sūnui mielam.** Nuo 1563 m., kai prancūzų filologas D. Lambinas išleido pirmąjį mokslinį Lukrecijaus poemos leidimą su išsamiais komentarais, įprasta aiškinti, kad čia turimas galvoje romėnų aristokratas ir šioks toks poetas *Gajus Memijus.* Jį mini Lukrecijaus bendralaikiai — įžymus oratorius *Ciceronas* (106—43 m. p. m. e.) ir poetas *Katulas* (gimęs devintajame I a. p. m. e. dešimtmetyje, miręs apie 54 m. p. m. e.). Pastarasis su juo buvo išvykęs į Bitiniją, kur Memijus nuo 57 m. buvo vietininku.

Nėra duomenų, kad Memijus būtų buvęs Epikūro filosofijos šalininkas, bet ši dedikacija vis dėlto leidžia manyti, jog Lukrecijus palaikė su juo gana draugiškus santykius.

66. **Vyras graikų kilmės.** Epikūrą Lukrecijus labai garbino, bet nevadino tikru vardu. *Epikūras* (341—271 m. p. m. e.) — graikų filosofas-materialistas. Yra žinoma, kad jis parašė apie 300 mokslinių veikalų, o jo žymiausio kūrinio „Apie gamtą" buvo net 37 knygos. Beveik visi Epikūro raštai, išskyrus keletą laiškų ir kai kuriuos fragmentus, žuvo. Pagrindinis šaltinis jo filosofijai pažinti yra Lukrecijaus poema „Apie daiktų prigimtį".

Epikūras nebuvo pirmas atomistinės teorijos atstovas ir nebuvo pirmas kovotojas prieš religiją graikų filosofijoje. Atomus, kaip materijos pagrindą, pirmiausia įvedė į filosofiją *Leukipas* (V a. p. m. e.), o jo teoriją išvystė jo mokinys *Demokritas* (žr. kom. III, 371). Epikūras iš pradžių pats save laikė Demokrito pasekėju, bet vėliau ėmė pabrėžti savo savarankiškumą. Sulaukęs 32-jų metų amžiaus, jis pradėjo dėstyti filosofiją iš pradžių Kolofone, Mitilėnėje ir Lampsake, o nuo 307 metų — Atėnuose. Čia jis turėjo sodą, ant kurio vartų buvo užrašyta: „Svety, tau čia bus gerai: čia malonumas — aukščiausia gėrybė". Vėliau ši tradicija labai paplito, ir daugelis epikūrie-

tiškų mokyklų dirbo soduose. Todėl Epikūro mokyklą buvo mėgstama vadinti „Epikūro sodu“, o jo pasekėjus — „filosofais iš sodų“.

Epikūras negali lygintis su Demokritu nei originalumu, nei minties jėga, nei nenuilstamu ieškojimu tiesos. Detaliai šį klausimą yra išnagrinėjęs K. Marksas savo disertacijoje „Demokrito natūrfilosofijos ir Epikūro natūrfilosofijos skirtumas“. Epikūro filosofijos pobūdis yra praktinis. Jis filosofinius teiginius neatskiriamai siejo su praktinės moralės normų aiškinimu. Todėl jo filosofija tapo kasdieninio gyvenimo išmintimi, o kartu ir žmonių švietimo šaltiniu. Ji turėjo padėti žmonėms suformuoti tokią pasaulėžiūrą, kuri gamtą ir žmogų aiškintų, remdamasi ne antgamtinėmis jėgomis, o patyrimo atskleistomis priežastimis. Šiuo atžvilgiu Epikūro, kaip radikalaus antikos švietėjo, reikšmė tikrai yra labai didelė. Už tai, kaip sako K. Marksas ir F. Engelsas „Vokiečių ideologijoje“, „tarp visų bažnyčios tėvų, nuo Plutarcho iki Liuterio, Epikūras turi bedieviško filosofo garsą“.

Epikūrizmas, greta idealistinės stoikų filosofijos (žr. kom. I, 638), buvo viena iš labiausiai paplitusių helenistinių filosofinių krypčių. Helenizmo epochai, kuri prasidėjo, kai Makedonija galutinai sutriuškino politinę graikų valstybėlių nepriklausomybę (IV a. p. m. e.), buvo būdingas idealų susmulkėjimas, individualizmas, visuomeninis pasyvumas. Visos tos epochos filosofinės mokyklos, neišskiriant ir Epikūro filosofijos, neturėjo jokių socialinių principų. Savo moraliniu mokymu epikūrizmas yra filosofija, kuri skiepija nusiraminimą, skatina šalinimąsi nuo visuomenės. Pagrindinis Epikūro praktinio gyvenimo reikalavimas, parodantis jo filosofijos silpnumus, yra pasakytas šiais žodžiais: „Gyvenk paslapčia“.

84. **Atsitiko Aulidėj.** Norėdamas parodyti, kad religija skatina tik piktadarybes, Lukrecijus pateikia mitologinį pavyzdį. Mitas pasakoja, kad kariuomenė, pasiruošusi išvykti į Troją, ilgai negalėjusi išplaukti iš Bojotijos uosto Aulidės, nes nebuvę palankaus vėjo. Šventikas

Kalchantas išaiškinęs, kad turinti būti paaukota graikų kariuomenės vado Agamemnono duktė Ifigenija, nes tokios aukos reikalaujanti deivė Artemidė. Lukrecijus aprašo tik aukojimo sceną, pasirinkdamas tą mito variantą, kuris buvo aštriausiai nukreiptas prieš religiją. Buvo pasakojama ir taip, kad Ifigenija nebuvusi šventikų nužudyta. Toks mito variantas buvo panaudotas *Euripido* (apie 480—406 m. p. m. e.) tragedijose „Ifigenija Tauridėje“ ir „Ifigenija Aulidėje“. Lukrecijaus panaudotas variantas yra žinomas dar iš *Eschilo* (apie 525—456 m. p. m. e.) tragedijos „Agamemnonas“. Spėjama, kad šis variantas buvo panaudotas *Sofoklo* (apie 496—406 m. p. m. e.) ir romėnų poeto *Enijaus*, kurie apie Ifigeniją taip pat buvo sukūrę tragedijas, neišlikusias iki mūsų laikų. Galimas daiktas, kad Lukrecijui buvo žinoma ir Sikijono skulptoriaus *Timanto* (IV a. p. m. e.) skulptūra, vaizdavusi Ifigenijos nužudymą.

84. **Pirmiesiems danajų.** Danajais buvo vadinami graikai. Toks vardas prigijo antikinėje poezijoje iš Homero (žr. kom. I, 124).

85. **Trivijos deivės** — kryžkelių deivė, t. y. Artemidė, kuri dažnai buvo sutapatinama su požemio pasaulio deive Hekate. Pastaroji buvo garbinama trijų kelių sankryžoje.

86. **Ifijanasos.** Retai vartojamas Ifigenijos vardas.

97. **Himenėjo.** Ifigenija buvo graikų didvyrio Achilo sužadėtinė. Euripidas savo tragedijoje „Ifigenija Aulidėje“ plačiai pasinaudoja šia mitine aplinkybe ir vaizduoja, kaip Agamemnonas, skatinamas klastingo Menelajaus, dėl kurio žmonos Elenos kilo Trojos karas, iškvietė į Aulidę (Agamemnono valdomas miestas Argas buvo Peloponese) dukterį Ifigeniją su motina Klitemnestra tariamai į vestuves su Achilu.

115. **Orko tamsybes.** Orkas — lotyniškai požemių karalystė. Pati požemių karalystė buvo įvairiai vadinama — kaip čia, *Orko tamsybės* arba tiesiog *Orkas.* Kitur ji vadinama *Acherontu* (toks buvo vie-

I

nos požeminės pasaulio upės pavadinimas); *Tartaras* — bausmės vieta požemių karalystėje.

117. **Skelbė mūs Enijus.** *Kvintas Enijus* (239—169 m. p. m. e.) — žymus romėnų poetas, kovojęs už romėnų literatūros praturtinimą graikų literatūros formomis. Jis pirmas pritaikė lotynų kalbai graikišką hegzametrą, sukūrė savitą epinį stilių, plačiai panaudojo Homero poetines formules, epitetus, palyginimus. Šis, archaizmu dvelkiąs, stilius vėliau buvo būdingas visai epinei romėnų poezijai iki Vergilijaus. Neišvengė jo įtakos ir Lukrecijus.

Stambiausias Enijaus kūrinys — istorinis epas „Analai". Tai poema, susidedanti iš 18 knygų, kurių yra likę vos nedideli fragmentai. Joje buvo nuosekliai išdėstyta visa Romos istorija nuo Enėjo pabėgimo iš Trojos iki poeto laikų.

Lukrecijus čia trumpai atpasakoja šios poemos įžangą. Enijus įžangoje aprašinėja kažin kokį sapną. Jis mato save nuneštą į Mūzų kalną Helikoną, kur jam pasirodo pats Homeras ir savo lūpomis pasako, kad jo siela persikėlusi į Enijaus kūną. Taip panaudodamas pitagoriečių mokymą apie sielų persikėlimą iš vienų kūnų į kitus, jis norėjo parodyti save tiesioginiu Homero mūzos paveldėtoju. Lukrecijus, nors ir gerbė Enijų kaip poetą, tačiau visiškai nepritarė šitokiai jo teorijai.

Enijus yra sukūręs dar komedijų ir tragedijų. Taip pat jis išleido linksminamo ir didaktinio pobūdžio eilėraščių rinkinį „Satūros". Be to, jis buvo parašęs didaktinių kūrinių, kurie pašvęsti graikų filosofijai populiarinti.

124. **Paveikslas Homero.** Homeras yra laikomas dviejų įžymių poemų „Iliados" ir „Odisėjos" autoriumi. Tikslių žinių apie šių poemų autorių antika neturėjo. Per ilgą laiką atsirado labai daug ginčytinų dalykų poeto biografijoje. Neaišku netgi yra, kur jis gyveno ir kada. Šiandien literatūros mokslas nesiremia visomis tomis, iš antikos pa-

veldėtomis, legendomis apie Homerą, bet vis dėlto teigia, kad toks poetas gyveno.

Homero poemos yra seniausi graikų literatūros paminklai. Jos buvo sukurtos VIII—VII a. p. m. e. „Odisėja“, mokslininkų nuomone, yra sukurta vėliau, negu „Iliada“.

132. **Sielos bei dvasios.** Lukrecijus vartoja du žodžius: animus — *dvasia, siela,* kaip dvasinio gyvenimo pradas, mąstymo pradas; anima — *dvelkimas, kvapas gyvybė,* kiek ji susijusi su kvėpavimu, *vėlė.* Vertėjas žodį animus visur verčia „dvasia“, o anima — „siela“. (Žr. kom. III, 94).

137. **Eilėm lotyniškom aiškiai išdėstyt nelengva.** Lukrecijus ne kartą (plg. I, 831 eil., III, 258 eil.) nusiskundė lotynų kalbos neturtingumu. Iš tiesų, Lukrecijus visiems graikų filosofiniams teiginiams išreikšti ieškojo grynai lotyniškų posakių, nors tuo metu lotynų kalbos filosofinė terminologija dar buvo palyginti neturtinga. Todėl jis buvo priverstas atsisakyti nuo terminologinio tikslumo. Tačiau, nežiūrint to, Lukrecijaus įnašas į lotynų filosofinę terminologiją yra didelis.

141. **Su maloniuoju draugu.** Epikūriečiai labai aukštai vertino draugystę. Epikūras rašė: „Iš to, ką išmintis parengia viso gyvenimo laimei, didžių didžiausias turtas yra draugystė“. Šioje vietoje Lukrecijus kalba apie savo draugiškumą Memijui.

150. **Niekas iš nieko dievo valia niekuomet nesidaro.** Šiuo materialistiniu teiginiu, paimtu iš Epikūro, Lukrecijus pradeda dėstyti mokslą apie atomus. Įdomu pažymėti, kad Epikūro pasakymą Lukrecijus papildė vienu žodžiu „dievo valia“ (divinitus), tuo tarsi paryškindamas savo poemos ateistinį kovingumą.

Atomistinės teorijos pagrindų tolesnio dėstymo planas yra toks:

1. Bendri teiginiai (146—634 eil.):

a) materija — amžina (146—328 eil.);

b) beorės erdvės buvimo įrodymai (329—417 eil.);

c) materija ir beorė erdvė — visatos sudėtinės dalys (418—448 eil.);

d) daiktai — materijos ir erdvės savybės arba reiškiniai (449—482 eil.);

e) atomai (kūnų pradmenys) — kieti nedalomi, nesunaikinami (483—634 eil.).

2. Kitų filosofų kritika:

a) Heraklitas (635—704 eil.);

b) Empedoklis (705—829 eil.);

c) Anaksagoras (830—920 eil.).

159. Prasideda teiginio „niekas iš nieko neatsirado" įrodymai. *Pirmas įrodymas:* niekas neatsiranda iš nieko, nes tokiu atveju bet koks daiktas galėtų iš bet kur atsirasti.

174. *Antras įrodymas:* viskas atsiranda savo laiku, o ne bet kada; taip galėtų būti, jeigu kas nors galėtų atsirasti iš nieko.

184. *Trečias įrodymas:* kam nors atsirasti ir išsivystyti reikalingas ne tik nustatytas laikas, bet ir tam tikra trukmė, laipsniškumas.

192. *Ketvirtas įrodymas:* vieni daiktai ir reiškiniai padeda augti ir plėtotis kitiems, tuo parodydami, kad daiktai turi nemaža bendrų sudėtinių dalių (kūnelių).

199. *Penktas įrodymas:* kiekvienas daiktas turi tam tikras dėsningas augimo ribas, o nebūna toks, koks pakliūva.

Šia proga Lukrecijus sukritikuoja kai kurias mitologines pasakas apie milžinus, gigantus, ciklopus ir pan.

208. *Šeštas įrodymas:* žmogaus darbas padeda atsirasti ir augti daiktams, nes tuo būdu yra išjudinami kūnų pradmenys.

I

216. **Nieku nepaverčia ji nieko.** Antras teiginys materijos amžinumui įrodyti; jis papildo aukščiau išdėstytąjį. Šiam teiginiui įrodyti yra pateikiami keturi argumentai (217—224, 225—237, 238—249, 250—261 eil.), kurie pagrįsti tais pačiais principais, kaip ir ankstesniojo teiginio įrodymai: niekas neišnyksta iš karto, viskas susensta palaipsniui, jokia jėga nesunaikina visko iš karto, iš vienų daiktų atsiranda kiti.

250. **Tėvas eteris.** Antikinėje literatūroje dažnai yra sutinkamas požiūris į dangų, kaip į esybę, apvaisinančią žemę. Iš to kilo poetinis vaizdas apie tėvą-eterį ir motiną-žemę. Šį vaizdą, kaip poetinę priemonę, panaudojo ir Lukrecijus.

265. Pradedama įrodinėti, kad materija susideda iš *atomų*. Šiam tikslui Lukrecijus pateikia penkis argumentus: griaunamoji vėjo jėga (271—297 eil.); kvapai, šiluma ir šaltis (298—304 eil.); drėgmės išgaravimas ir jos nepastebimas susikaupimas (305—310 eil.); metalo laipsniškas nusidėvėjimas (311—321 eil.); augimo ir senėjimo procesas (322—328 eil.).

329. Pradedama įrodinėti, kad greta materijos (atomų) egzistuoja beorė *tuštuma*. Šiam tikslui Lukrecijus pateikia tris įrodymus: judėjimas (335—345 eil.); kūnų laidumas (346—357 eil.); skirtingas vienodo dydžio kūnų svoris (358—369 eil.). Po to, remiantis dviem pavyzdžiais (370—383 ir 384—397 eil.), paneigiamas judėjimo galimumas be tuštumos.

Kaip matyti, pagrindinis tuštumos buvimo įrodymas, kurį pateikia Lukrecijus, yra kūnų judėjimas. Lukrecijui buvo žinomas tik mechaninis kūnų judėjimas, todėl jo įrodinėjimas, mūsų laikų akimis žiūrint, yra visai primityvus.

423. **Pojūtis.** Lukrecijus, radęs pirmą progą, pabrėžia lemiamą pojūčio reikšmę pažinime.

449. Teorija apie daiktų savybes (coniuncta) ir reiškinius (eventa), kitaip sakant, apie nuolatines kūnų savybes ir apie tokias, kurios atsiranda ir praeina, esant tam tikroms aplinkybėms, yra žinoma ir iš Epikūro laiško Herodotui. Šis laiškas yra išlikęs.

Labai svarbus yra šia proga pateiktas Lukrecijaus teiginys, liečiantis laiką (459—463 eil.). Jo nuomone, laikas yra priklausomas nuo kūnų judėjimo. Šiuo atžvilgiu Lukrecijaus pažiūros pranoksta Niutoną, tvirtinusį, kad laikas yra absoliučiai nepriklausomas nuo materijos; Lukrecijaus teorija gali būti lyginama su mūsų laikų pažiūromis į laiką.

464. **Dukterį Tindaro.** Lukrecijus kalba apie Trojos karo pradžią. Mitas pasakojo, kad karas kilęs, kai Trojos karalaitis Paris, kuris dar vadinamas ir kitu vardu Aleksandras (474 eil.), viešėdamas pas Spartos karalių Menelają, suviliojęs ir pasigrobęs jo žmoną gražuolę Eleną, Spartos karaliaus Tindaro dukterį.

474. **Aleksandro frigiečio.** Poetai labai dažnai maišydavo Rytų kraštų vardus. Geografiškai frigai gyveno į rytus nuo Troados, kuri sudarė tik vakarinę Frigijos dalį. Vis dėlto matome, kad Paris (Aleksandras) Lukrecijaus yra pavadintas frigiečiu.

Panašiai, *Pergamas* (475 eil.) yra miestas, esąs gerokai į rytus nuo Trojos, vėliau žinomas kaip stambus kultūros centras, o Lukrecijus, vadovaudamasis poetine tradicija, šiuo vardu vadina Troją.

476. **Iš arklio medinio.** Mitas pasakojo, kad graikai dešimt metų negalėję užkariauti Trojos. Dešimtaisiais metais vienas iš jų didvyrių Odisėjas pasiūlęs padaryti didžiulį medinį arklį, kurio viduje sutilptų būrys ginkluotų kareivių. Kai toks arklys buvęs pagamintas ir į jį sulindę kareiviai, visi graikai susėdę ir nuplaukę į jūrą. Trojėnai, radę paliktą milžinišką arklį, įtraukę jį pas save į miestą. Naktį, visiems miegant, išlindę iš arklio ten pasislėpę graikai, atidarę vartus ir suleidę sugrįžusius iš jūros savo draugus. Šis epizodas yra

plačiai aprašytas Vergilijaus „Eneidoje". Lukrecijus jį tik trumpai pamini.

483. Pradedama kalbėti apie atomų savybes. Konkrečiai, po įžangos kalbama apie atomų kietumą (503—550 eil.) ir jų nedalomumą (551—634 eil.).

567. **Oro ir žemės, vandens ir ugnies.** Lukrecijus turi galvoje graikų filosofus *Heraklitą* (žr. kom. I, 638), *Empedoklį* ir kitus, kurie išvardintus dalykus atskirai ar visus kartu laikė materijos pagrindu. Detalią tų filosofų kritiką Lukrecijus duoda žemiau.

586. **Prigimties laikydamies dėsnių.** Lukrecijus ne kartą (II, 307, V, 58, 310, 923 eil. ir kt.) mini gamtos dėsningumus, kurių negali pakeisti ir sugriauti jokia išorinė jėga.

599—600. **Kraštutinis kūno to taškas.** Lukrecijus nemažai yra suformulavęs psichologijos mokslo teiginių. Viena svarbiausių idėjų, priklausančių jam, yra mintis apie „jutimo slenkstį", t. y. apie minimalų organizmo suerzinimą, galintį sukelti jutimą. Šioje vietoje Lukrecijus kalba apie regėjimą. Toliau (III, 381—393 eil.) jis duoda pavyzdžių, liečiančių ir kitus jutimus.

617. **Pusė... turės... pusę.** Čia Lukrecijus remiasi paradoksaliu eleatų mokyklos (žr. kom. I, 712—713, 716) teiginiu. Šios mokyklos atstovas filosofas *Zenonas* (V. a. p. m. e.), panaudodamas šitokią dalybą perpus, tvirtino, kad negali būti judėjimo, nes judantis į tikslą daiktas pirmiausia turįs praeiti pusę užsibrėžto kelio, o prieš tai pusę pusės, o dar anksčiau pusę šios pusės ir taip iki begalybės. Žodžiu, išeina, kad daiktas stovi vietoje, nes jam dar lieka nepereita pusė nors ir mažiausios pusės kelio. Antikos filosofams šitoks uždavinys atrodė neišsprendžiamas. Todėl Zenonas padarė išvadą, kad dalyti yra iš viso negalima, o Demokritas nustatė dalomumo ribą. Iš čia ir kilo *atomas,* graikiškai — nebedaloma dalis. Demokrito keliu eina Epikūras ir Lukrecijus.

I

638. *Heraklitas* (VI a. p. m. e. pab. — V a. p. m. e. pradžia) buvo kilęs iš Efeso ir priklausė kilmingam aristokratų luomui. Iš jo luomo buvo renkami Efeso valdovai — bazilėjai. Kaip sako Heraklito biografai, jis bazilėjaus titulą „perleidęs" savo broliui. Jo filosofinis veikalas senovės graikų istorikų ir filosofų raštuose buvo pavadintas „Apie gamtą"; šis veikalas nebuvo plačiai žinomas netgi pačioje Graikijoje. Iki mūsų laikų išliko tik apie 130 nuotrupų, kurios buvo cituojamos kitų autorių veikaluose.

Heraklitas aiškino, kad viso ko pagrindas yra ugnis: „Pasaulis, vieningas iš visko, nesukurtas niekieno iš dievų ir niekieno iš žmonių, bet buvo, yra ir bus amžinai gyva ugnis, dėsningai suliepsnojanti ir amžinai gęstanti". V. Leninas šią mintį pavadino labai geru dialektinio materializmo pagrindų išdėstymu.

Heraklitas tiesioginių savo filosofijos pasekėjų neturėjo. Kai kuriomis jo mintimis, tame tarpe ir jo mokslu apie gyvą ugnį, vėliau pasinaudojo stoikai. Stoicizmas, sukurtas *Zenono* iš Kipro (336—224 m. p. m. e.) ir išvystytas *Chrisipo* iš Solų (apie 280—205 m. p. m. e.), buvo antra vyraujanti helenistinė filosofija, iš esmės — idealistinė. Lukrecijus, užsipuldamas Heraklito pasekėjus ir vadindamas juos kvailais *(stolidi)*, turi galvoje stoikus.

639. **Dėl savo kalbos miglotumo.** Heraklitas yra vadinamas tamsiuoju todėl, kad jo raštų kalba buvo labai sunki ir neaiški. Šitokio epiteto yra susilaukęs ne vienas antikos rašytojas, tame tarpe ir Lukrecijaus mokytojas filosofas Epikūras.

657. **„Mūzos".** *Diogenas iš Laertės* (III m. e. a.) nurodo, kad Heraklito veikalas apie gamtą buvo vadinamas „Mūzos". Kai kas mano, kad čia turimas galvoje Heraklito veikalas.

684—689. Lukrecijus pateikia savąjį ugnies sandaros aiškinimą, tuo parodydamas, kad ugnis negali būti laikoma viso ko pradu. Čia išryškėja svarbus momentas, parodantis Lukrecijaus filosofinį

I

originalumą. *Aristotelis* (384—322 m. p. m. e.), kalbėdamas apie atomistinės teorijos kūrėjus Leukipą ir Demokritą, tvirtino, kad šie filosofai lemiamą reikšmę skyrė atomų *pavidalui, tvarkai* ir *padėčiai*. Aristotelio σχῆμα atitinka Lukrecijaus *figūra* (pavidalas), θέσις — *positura* (padėtis), τάξις — *ordo* (tvarka). Sprendžiant iš Epikūro likusių raštų, pastarasis prie šių bruožų nepridėjo nieko naujo. Lukrecijus, kaip matyti, kalba dar apie *concursus* ir *motus* (judesiai). Tai į Lukrecijaus fiziką įneša dialektikos elementų.

693. **Jutimais pats pasiremdams.** Toliau kritikuodamas Heraklitą, Lukrecijus remiasi jo paties teiginiais. Heraklitas neneigė pojūčių. Jis sakė: „Aš labiau vertinu tai, ką galima pamatyti, išgirsti, ištirti". Kitame fragmente randame jo mintį, kad „akys tikslesni liudininkai, negu ausys". Apie Heraklito požiūrį į mąstymo ir pojūčio santykį galima spręsti iš šio jo pasakymo: „Blogai liudija žmonėms akys ir ausys tų, kurie turi neišlavintas (barbarų) sielas". Panašiai apie akis yra pasakęs ir pats Lukrecijus: „Taigi nekaltink jų tuo, kuo kaltas yra mūsų protas" (IV, 386 eil.). Todėl jis ir stebisi, kad Heraklitas, pripažindamas pojūčių tikrumą, nepanaudojo jų savo teiginiams patikrinti.

707—711. Čia Lukrecijus turi galvoje pirmuosius Jonijos filosofus, vadinamą Mileto mokyklą. Jos atstovas *Talis* (apie 624—547 m. p. m. e.), graikų filosofijos tėvas, viso ko pradu laikė vandenį, *Anaksimandras* (apie 610—546 m. p. m. e.) — neapibrėžtą ir neribotą materiją, pastarojo mokinys *Anaksimenas* (VI a. p. m. e.) — neribotą, amžinai judantį orą. Žemę viso ko pradu esant skelbė *Ferekidas* (VI a. p. m. e.).

712—713. Kalbėdamas apie filosofus, nustačiusius du visatos pradus — vandenį ir orą, Lukrecijus, matyt, turi galvoje Eleatų mokyklos pradininką *Ksenofaną* (apie 580—490 m. p. m. e.) ir jo pasekėjus, o kas tokie, anot jo, jungė orą ir ugnį, šiuo metu netgi sunku pasakyti. Vis dėlto yra žinoma, kad tokių filosofų buvo.

Pavyzdžiui, tokių pažiūrų laikėsi nežymus V a. p. m. e. filosofas *Enopidas* iš Chijo salos.

716. *Empedoklis* (apie 483—423 m. p. m. e.) gimė Sicilijoje Agrigento mieste, kuris graikiškai buvo vadinamas Akragantu. Antikiniame pasaulyje jis buvo pagarsėjęs kaip filosofas, poetas, oratorius, gydytojas ir netgi kaip „stebukladarys". Dalyvaudamas savo miesto politiniame gyvenime, jis laikėsi demokratinių pažiūrų. Todėl gyvenimo pabaigoje, valdžiai perėjus į aristokratijos rankas, Empedoklis buvo priverstas bėgti iš Agrigento į Peloponesą, kur ir mirė.

Empedoklis laikomas autoriumi dviejų filosofinių poemų „Apie gamtą" ir „Apvalymai". Iš šių poemų yra išlikę šiek tiek fragmentų, sudarančių iš viso apie 450 hegzametrinių eilučių. Tęsdamas Mileto materialistų liniją, Empedoklis pripažįsta keturias daiktų „šaknis" — žemę, vandenį, orą ir ugnį. Šie keturi elementai savaime yra pasyvūs, todėl jiems judėjimą suteikia dvi jėgos: *nesantaika* ir *meilė*. Viena iš jų išskiria, o kita sujungia elementus.

Lukrecijus, kaip matyti, nesutinka su Empedoklio pažiūromis, tačiau tuo pačiu metu parodo ir didelę pagarbą jam. Empedoklio poemos, matyti, turėjo nemažą poveikį Lukrecijui. Greičiausiai jo įtakoje Lukrecijus savo filosofiją ėmė dėstyti poemos forma. Be to, Lukrecijus pasirėmė ir kai kuriomis Empedoklio mintimis, visų pirma jo pažiūromis į gyvosios gamtos atsiradimą (žr. kom. V, 808, 855—877, 906).

722. **Charibdė žiauri** — pavojingas vandens verpetas Sicilijos sąsiauryje, poetų vaizduojamas baidykle, ryjančia laivus ir žmones.

830. **Anaksagoro... homeomeriją.** *Anaksagoras* (apie 500—428 m. p. m. e.) buvo kilęs iš M. Azijos Kladzomenų miesto, bet ilgesnę savo gyvenimo dalį jis praleido Atėnuose. Jis buvo artimas Periklio, žymiausio Atėnų demokratijos vado, draugas. Prieš pat gyvenimo pabaigą Anaksagoras buvo apkaltintas bedievybe ir nuteistas mirti už tai, kad jis saulę laikė tik ištirpusia mase. Periklio

pagalba jam pavyko išvengti mirties ir sugrįžti atgal į M. Aziją. Čia jis netrukus mirė Lampsako mieste.

Anaksagoras buvo parašęs vieną veikalą įprastiniu pavadinimu „Apie gamtą". Iš šio veikalo liko tiek maža fragmentų, kad daugelis jo filosofijos teiginių tiksliai nėra žinomi. Jis pripažino materijos amžinumą, laikydamas daiktų pradu begalinę gausybę materialių dalelių, kurias vadino „daiktų sėklomis". Jo nuomone, bet koks kūnas, dalomas iki begalybės, neprarandąs savo savybių net ir smulkiausiose savo dalelytėse. Tokios smulkiausios kūno dalelytės, savo savybėmis panašios į patį kūną, ir yra tos daiktų sėklos. Šias „sėklas" kiti filosofai pavadino „homeomerijomis", t. y. „panašiomis dalimis". Šį terminą vartojo ir Epikūras, iš kurio tikriausiai jį bus perėmęs Lukrecijus. Beje, tai vienas iš nedaugelio graikiškų filosofinių terminų, kurio Lukrecijus neišvertė į lotynų kalbą.

Kaip ir eleatai, Anaksagoras laikė materiją inertiška mase. Judėjimą jo materijai suteikia išorinė jėga — *mintis*.

921. Prasideda užbaigiamoji pirmosios knygos dalis, kurioje Lukrecijus kalba apie visatą apskritai.

Pirmiausia Lukrecijus duoda savo poezijos įvertinimą, vaizduodamas save einantį nepramintais poezijos keliais. Panašų įvertinimą sau yra davęs ne vienas romėnų poetas, tame tarpe Enijus, Vergilijus, Horacijus. Lukrecijaus originalumas iš tikrųjų daugiausia yra tas, kad jis pirmas išdėstė Epikūro filosofiją eilėmis. Kitais atžvilgiais jis ėjo savo pirmtakų, visų pirma Enijaus, keliu.

926. **Pijeridžių.** Pijerija, Makedonijos sritis, buvo seniausia mūzų garbinimo vieta.

945. **Purtosi jojo minia.** Epikūras, nors ir pavertė savo filosofiją praktinės moralės mokymu, niekuomet nesistengė nusileisti iki nemokytų masių požiūrio. Yra žinomas jo pasakymas: „Aš niekuomet nesistengiau patikti miniai. Kas jiems patiko, to aš neišmokau, o ką žinojau aš, tai buvo tolima jų jausmams". Romos sąlygomis

epikūrizmas buvo mokytosios aukštuomenės, nepatenkintos savo meto tikrove, pasitraukimo, užsidarymo savyje filosofija. Lukrecijaus laikais, ir ypač kuriantis principatui, epikūrizmas buvo netgi savotiška protesto prieš tikrovę filosofija. Savo ruožtu, plačiosios masės, paskendusios tamsume ir prietaruose, nesuprato Epikūro pasekėjų. Jiems buvo daug suprantamesnis stoicizmas, kuris juo toliau, juo labiau artėjo prie liaudies tikėjimo. Plisdamas masėse, jis vėliau netgi sudarė pagrindą krikščionybei susiformuoti.

1053. **Į pasaulio nežinomą centrą.** Čia kritika pirmiausia nukreipta prieš stoikų filosofiją, kurios įkūrėjas Zenonas tvirtino, kad visos pasaulio dalys veržiasi į centrą.

1061—1067. Iš šių eilučių galima spręsti, kad Lukrecijus laiko žemę ne rutulio, o disko pavidalo. Tuo atžvilgiu jis yra atsilikęs netgi nuo savo bendralaikių, nes antikai buvo žinoma idėja, kad žemė yra rutulys.

1068—1075. Šių eilučių pabaigos nėra išlikusios. Čia pateikiamas tik apytikris Lukrecijaus minčių atpasakojimas, pagal anglų leidėjo Menro suredaguotą tekstą.

1083—1113. Čia išdėstyta teorija yra sumaišyta: prie stoikų aiškinimo, kad viskas veržiasi į centrą, Lukrecijus prijungė Aristotelio teoriją apie oro ir ugnies nuolatinį kilimą aukštyn.

1094—1101. Šių eilučių išlikusiuose rankraščiuose nėra. Vertimas pateiktas pagal Lukrecijaus leidėjo Menro sukurtą tekstą.

ANTROJI KNYGA

1—61. Įžangoje poetiškai išdėstomas Epikūro moralinis mokymas. Aukščiausias moralinis tikslas, pagal Epikūrą, yra malonumas, kurį teikia tokia būsena, kai kūnas neturi jokių skausmų, o siela yra visiškai rami. Šitokią būseną Epikūras vadino ataraksija. Tikrą

sielos ramumą (ataraksiją) gali pasiekti tik filosofas, žinąs gamtos paslaptis ir dėl to visiškai nebijąs mirties, kuri yra pagrindinė žmonių rūpesčių ir baimės priežastis. Tokio filosofo išdidus jausmas yra poetiškai pavaizduotas įžangos pradžioje. Siekdamas paryškinti, kokį didelį malonumą teikia netrukdoma dvasios ramybė, Lukrecijus pateikė du palyginimus (1—4, 5—6 eil.), kurie kartu atskleidžia ir visą Lukrecijaus skelbiamos moralės individualizmą.

62—66. Nusakoma tematika artimiausios šios knygos dalies, kalbančios apie atomų judėjimą: 62—332 eil.

84. **Savojo svorio.** Kaip rodo išlikę fragmentai, Demokritas priskyrė atomams du bruožus: dydį ir formą. Svorį jis laikė neesminiu bruožu. Netgi ir atomo dydis, anot jo, yra priklausomas nuo formos. Epikūras į mokslą apie atomus įvedė naujų elementų. Visų pirma jis priskyrė atomams svorį, tuo norėdamas padaryti atomų judėjimą savaimingu — nepriklausomu nuo išorinės jėgos.

94. **Jau įrodęs buvau.** Plg. I, 984—1007 eil.

90—108. Čia Lukrecijus kalba apie atomų judėjimą viduje tų kūnų, kuriuos sukuria jų sūkurys. Galima palyginti su II, 308—332 eil.

114—120. Aprašytasis dulkelių judėjimas primena matomą per mikroskopą netvarkingą koloidų skiedinio dalelių judėjimą, kylantį nuo tirpintojo molekulių smūgių. Tokį judėjimą pirmiausia pastebėjo R. Brounas, todėl dabar jis ir vadinamas „Brouno judėjimu“. Akademikas S. Vavilovas, įvertindamas Lukrecijaus aprašytą dulkelių judėjimą, pasakė, kad tai visiškai teisingas Brouno judėjimo teorijos eskizas, dviem tūkstančiais metų pranokstantis Smoluchovskį, Einšteiną ir Pereną.

150—164. Labai vertingas Lukrecijaus svarstymas apie nekliudomą atomų judėjimą beorėje erdvėje ir apie saulės spindulių ir šilu-

mos greičio sulėtėjimą, jiems skverbiantis per orą. Lukrecijus čia tarsi atspėja šiuolaikinės fizikos teorijas.

167—181. Kritika, nukreipta prieš stoikus, kurie tvirtino, kad viskas pasaulyje dievų sukurta žmonių naudai.

182. **Netrukus.** Žr. V, 195—234 eil.

216—293. Hipotezė apie atomų nukrypimą. Epikūras papildė Leukipo ir Demokrito atomistinę teoriją tuo, kad įvedė į ją hipotezę apie atomų nukrypimą nuo tiesiosios linijos. Išlikusiuose Epikūro laiškuose ir jo raštų fragmentuose šios hipotezės išdėstymo nerandame. Lukrecijus šiuo atžvilgiu yra pagrindinis šaltinis.

325. **Laukai gi nuo vario.** Šį vaizdą Lukrecijus sukūrė, sekdamas Homeru. Dėl to čia pateko ir anachronizmas. Lukrecijaus laikais variniai ginklai visiškai nebebuvo naudojami. Variniai įnagiai jo laikais buvo naudojami tik sakraliniams reikalams.

333—729. Antroji knygos dalis, skiriama atomų formai nagrinėti.

338—380. Lukrecijaus įrodymai nukreipti prieš *Platono* (427—347 m. p. m. e.) sukurtos Akademijos filosofus ir skeptikus, *Pirono* (apie 360—270 m. p. m. e.) pasekėjus.

388. **Per ragą žibinto.** Žibintuose vietoj stiklo Lukrecijaus laikais buvo dedamas ragas arba išdžiovinta pūslė.

391—392. Vynuogės ir alyvų medeliai buvo Lukrecijaus laikais ir vėliau labai populiarios Italijoje techninės kultūros. Čia minimas vynas ir aliejus yra labai geras pavyzdys iš romėnų kasdieninio gyvenimo.

416. **Kilikijos... šafranu.** Prieš vaidinimus Romoje buvo paprotys sceną palaistyti kvepiančiu šafranu. Kilikija — kraštas Mažosios Azijos pietryčiuose.

417. Panchaja arba Panchėja — pasakiška arabų sala. Čia ji yra paminėta iš viso pirmą kartą romėnų literatūroje.

420. **Rėžia akis.** Lukrecijus čia turi galvoje, kad spalvos rėžia akis tiesiogine prasme, nes spalvos, anot jo, matomos, atitinkamo daikto atomams skverbiantis į akis. Plg. IV, 714 ir sek. eil.

434. **Prisiekiu šventaisiais dievais.** Formuluodamas pagrindinį sensualizmo teiginį, kad lietimas (atomistai lietimą sutapatindavo su jutimu) yra jausmo šaltinis, Lukrecijus prisiekia dievais. Ši liaudyje įprasta priesaika skamba Lukrecijaus tekste truputį ironiškai. Toliau (II, 1093 eil.) Lukrecijus dar juokingiau prisiekia dievais, kviesdamas juos paliudyti jo teiginį, kad dievai negali valdyti pasaulio.

472. **Kūne sūriajam Neptūno.** Neptūno kūnas — jūros vanduo. Poetinė perifrazė, kurią Lukrecijus naudoja, neįdėdamas jokios religinės prasmės. Plg. II, 655—659, 680 eil.

480. **Lig ribų tam tikrų.** Leukipas ir Demokritas laikėsi priešingos nuomonės, kad atomų formos ir skaičius neturi ribų.

499. **Kaip įrodžiau.** Platesnių įrodymų šiuo klausimu Lukrecijaus poemoje nėra.

500—501. **Melibėjiški purpurai... Tesalijos sraigių.** Melibėja — nedidelis miestas prie jūros kranto Tesalijoje. Kaip praneša I m. e. a. romėnų rašytojas Vitruvijus, purpuro spalva buvo įvairių atspalvių: juoda, tamsiai mėlyna, violetinė ir raudona.

504. Mira — kvapnus smalingas tepalas, kuris buvo gaunamas iš Arabijoje ir Egipte augančio medžio. Ji buvo naudojama kaip smilkalas ir kaip kvepalai, be to, balzamuojant lavonus.

505. **Gulbės giesmė.** Graikuose ir romėnuose buvo pasklidusi nuomonė, kad gulbės prieš mirtį labai gražiai giedančios. Iš čia kilo posakis „gulbės giesmė“; šis posakis paprastai reiškia „paskutinė

giesmė". Šiuo atveju Lukrecijus jam skiria prasmę „labai graži giesmė".

Febo=Apolono. Apolonas buvo muzikos dievas. Skulptūrose jis yra kartais vaizduojamas su lyra rankose.

528. **Jau įrodžiau.** Plg. I, 1008—1051 eil.

538. Antikinėje geografinėje ir istorinėje literatūroje dažnai buvo pripasakojama nebūtų dalykų, nes buvo remiamasi ne tik patikimais liudininkais, bet ir įvairiais gandais bei paskalomis. Įvairių nebūtų dalykų buvo pasakojama ir apie dramblio kaulą. Pavyzdžiui, I a. m. e. romėnų rašytojas Plinijus Vyresnysis, remdamasis romėnų istoriku Polibijum, rašiusiu graikų kalba, pateikia tokius dalykus: „Šventyklose galima matyti nepaprasto dydžio dramblių iltis, o tolimiausiose Afrikos dalyse, kur ji ribojasi su Etiopija, iltys pakeisdavo durų staktas trobose ir buvo vartojamos kaip basliai tvoroms prie namų ir gyvulių gardams" (Nat. hist., VIII, 31 eil.).

600—660. Žemės deivės Kibelės (arba Kibebės) kultas atėjo iš Mažosios Azijos. Romoje jis pradėjo plisti Pūnų karų laikotarpiu (III—II a. p. m. e.). Kibelės garbei buvo įsteigtos specialios žaidynės Megalensia. Lukrecijaus pateiktas Žemės deivės aprašymas sumaišo du kultus. Prie frigiškos Kibelės čia prijungiamas graikų deivės Rėjos mitas. Graikų Rėja buvo laikoma Urano ir Gės (Dangaus ir Žemės) dukterimi, pagimdžiusia Dzeusą ir kitus dievus. Gelbėdama būsimą dievų valdovą nuo jo tėvo Krono, kuris norėjęs Dzeusą praryti, Rėja jį paslėpusi Krėtos saloje, o Kronui davusi praryti suvystytą akmenį.

606. **Vainiką, vadinamą mūro** (murali... corona). Vainikas vaizdavo tvirtovės sieną. Panašus vainikas pagal romėnų kariuomenės papročius buvo uždedamas kareiviui, kuris pirmasis įsiverždavo į priešo miestą.

611. **Motinos Idės.** Idė — kalnas Frigijoje. Kadangi Lukrecijus sumaišo M. Azijos Kibelę su graikų Rėja, garbinama Krėtoje, vardas „Motina Idė“ gali būti aiškinamas ir kitaip, nes Idės vardo kalnas buvo ir Krėtoje.

614. **Galai** = eunuchai. Kibelės apeigų tarnai kastruodavosi. Plg. 621. Lukrecijaus bendraamžis poetas Katulas šią žiaurią apeigą aprašė viename savo eilėraštyje.

620. **Frigiškas ritmas.** Aristotelis („Politika“, VIII, 7, 8 — 1342b) taip apibūdina frigiškąją dermę: „Frigiškoji dermė tarp kitų turi tokią pat reikšmę, kokią užima fleita tarp kitų muzikinių instrumentų: tiek frigiškajai dermei, tiek ir fleitai yra būdingas orgijinis, aistringas pobūdis“.

629. **Graikai vadina kuretais.** Kibelės tarnai paprastai buvo vadinami koribantais. Kuretais buvo vadinami krėtiečiai, kurie saugojo gimusį Dzeusą ir savo keliamu triukšmu slopino kūdikio riksmą. 633 eil. jie pavadinti Diktės kuretais, pagal Krėtos miestą Diktę.

638. **Saturnas.** Romėnai pasisavino graikiškąją mitologiją apie dievus, o savo dievus sumaišė su graikiškaisiais. Todėl labai dažnai, pasakojant graikiškus mitus apie dievus, dievai buvo vadinami lotyniškais vardais. Šiuo atveju turimas galvoje graikų dievas Kronas.

655—656. *Neptūnas* — lotyniškas graikų dievo, jūrų valdovo, Poseidono vardas. *Cerera* — lotyniškas graikų Demetros, derlingumo ir žemdirbystės deivės, vardas. *Bakchas* — graikiškas vynuogių ir vyno dievas.

705. **Chimeras.** *Chimera* — ugnim spiaudanti baidyklė trim galvom (liūto, ožio ir žalčio), naikinusi Likijos gyventojus.

730—990. Skyrelis, kuriame aptariamos kūnų savybės, atsirandančios tam tikrame atomų derinyje, bet nepriklausančios patiems atomams.

991—1174. Paskutiniame skyrelyje kalbama apie visatos begalybę ir pasaulių gausumą. Ne vienas antikos filosofas yra įrodinėjęs, kad pasaulių yra nesuskaičiuojama daugybė. Taip, nors ir skirtingai, yra aiškinę Anaksimandras, Leukipas, Demokritas, Epikūras.

TREČIOJI KNYGA

1—30. Eilutės pašvęstos Epikūro garbei.

14—15. **Įkvėptas proto dieviško.** Epikūro pasekėjai mėgo simboline prasme dievinti savo mokytoją. Tą patį daro ir Lukrecijus. Plg. V, 8 eil.

31—93. Prieš pradėdamas dėstyti epikūrietišką mokslą apie sielą, Lukrecijus dar kartą sustoja ties klausimu apie ataraksiją, tuo būdu pratęsdamas mintį, pradėtą II knygos pradžioje. Čia pateikiamuose realistiniuose vaizduose galima įžvelgti to meto tikrovės kritiką. Panašų savo laiko romėnų visuomenės įvertinimą duoda jaunesnis Lukrecijaus bendralaikis *Saliustijus* (apie 86—35 m. p. m. e.) ir kai kurie kiti rašytojai.

94—416. Pirmas didelis skyrius, kuriame dėstoma dvasios (animus) ir sielos (anima) prigimtis.

94. **Dvasia, protu vadinama kartais.** Likusiuose Epikūro raštuose nėra detaliau kalbama apie sielos struktūrą. Todėl nėra visiškai aišku, kokį Epikūro terminą Lukrecijus verčia žodžiu *animus* ir kokį *anima*. Vienas iš antikinių Epikūro aiškintojų rašė apie Epikūro pateikiamą sielos išdėstymą kūne: „Jos (sielos) neprotingoji dalis išsklaidyta po likusį kūną, o protingoji — krūtinėje, kas išryškėja iš baimės ir džiaugsmo“. Tuo būdu Lukrecijaus vartojamas animus atitiktų „protingąją“ sielos dalį, o anima — „neprotingąją“. Vertėjas animus verčia „dvasia“, o anima — „siela“.

100. **Graikų „harmonijos“ vardas.** Lukrecijaus kritika nukreipta prieš Aristotelio mokinių *Aristokseno* iš Tarento ir *Dikajarcho* iš Me-

sinos pažiūras. Abu šie filosofai neigė sielos nemirtingumą, tvirtindami, kad siela tėra tam tikra žmogaus kūno harmonija. Aristoksenas lygino šią harmoniją su muzikos instrumento stygų deriniu: kaip įtemptos stygos duoda sąskambį, taip griežtas organų derinys sukelia jausmus. Dikajarcho harmonija, tai šiltumo, šaltumo, drėgnumo ir sausumo derinys žmogaus kūne. Mirtis suardo visą žmogaus kūno harmoniją, vadinasi, jokios sielos nebelieka.

Lukrecijus taip pat neigia sielos nemirtingumą, bet vaizduoja ją kaip materialią kūno dalį, kuri po mirties kartu su visu kūnu suyra į atomus. Tuo būdu iš tikrųjų Lukrecijus nė kiek nėra arčiau tiesos kelio, negu jo kritikuojamieji. Apibendrinamąja prasme Aristokseno harmonija netgi aukščiau vertintina už Lukrecijaus atominę sielą, nes dialektinis materializmas sąmonę laiko aukščiausiai organizuotos materijos savybe.

132. **Helikonas** — kalnas Bojotijoje, kuriame pagal padavimą gyveno mūzos.

221. **Bakcho skystimo** — vyno. Plg. II, 472 eil.

231—257. Naudinga šia proga žinoti, kad Epikūras sielą laikė keturių elementų (savybių) mišiniu: ugnies, oro, vėjo ir ketvirto bevardžio. Iš jų vėjinis elementas sukelia judėjimą, orinis — ramumą, ugninis — jaučiamą kūno šilumą ir bevardis — jausmą.

322. **Vertą dievų gyvenimą.** Pagal epikūrietišką moralinį mokymą, žmogus, atsikratęs mirties baimės ir pasiekęs aukščiausią moralinį gėrį — malonumą, kylantį iš jo netrikdomos sielos ramybės, prilygsta dievui, nes dievų laimingasis gyvenimas ir tegali toks būti.

371. **Demokrito šventas sprendimas.** Įžymusis antikos materialistas *Demokritas* (apie 460—370 m. p. m. e.) buvo kilęs iš Trakijos miesto Abderos, o pagrindinę savo ilgo gyvenimo dalį praleido Atėnuose. Tačiau jis pats rašė apie save: „Iš visų mano amžininkų aš apkeliavau didžiausią žemės dalį, dariau tyrimus gilesnius, negu

kas nors kitas, mačiau labai daug klimatų bei šalių ir girdėjau daugelį mokytų vyrų". Nėra tiksliai žinoma, kur Demokritui yra tekę būti ir iš ko mokytis. Tikrai žinomas tik vienas Demokrito mokytojas *Leukipas,* kurio gimimo data ir gyvenimo vieta visgi nėra aiškios. Kadangi ir Leukipo, ir Demokrito raštai žuvo dar antikos laikais, šiuo metu labai sunku atskirti, kurie teiginiai priklauso mokytojui ir kurie mokiniui. Aristotelis ir kai kurie kiti autoriai nurodo, kad Leukipas buvo parašęs veikalą „Didžioji pasaulio tvarka", o Demokrito veikalas vadinosi priešingai — „Mažoji pasaulio tvarka". Fragmentai iš abiejų šių veikalų vėliau buvo surinkti į vadinamąjį „Demokrito rinkinį" (Corpus Democriteum).

Demokritas buvo enciklopedinio išsimokslinimo žmogus. Jo mokytumu stebėjosi Aristotelis, Ciceronas, Plutarchas ir kt. Kaip matyti iš šios Lukrecijaus vietos (plg. III, 1039, V, 622 eil.), mūsų poetas taip pat labai aukštai vertino Demokritą, nors, būdamas Epikūro pasekėju, su kai kuriais jo teiginiais nesutinka. V. Leninas, įvertindamas Demokrito vaidmenį materializmo istorijoje, visą materialistinę kryptį antikinėje filosofijoje pavadino „Demokrito linija", priešpastatydamas ją idealistinei „Platono linijai".

Demokrito mokslas apie kūno ir sielos atomų tolygų keitimąsi ir jų lygų skaičių yra žinomas tik iš šios Lukrecijaus poemos vietos.

417—829. Antras didelis skyrius, kuriame įrodinėjama, kad siela gimsta ir miršta kartu su kūnu.

629. **Dainiai ir meno paveikslų piešėjai.** Požemio pasaulio paveikslai ir aprašymai buvo gana plačiai paplitę antikoje. Požemio pasaulį pirmasis aprašė Homeras savo „Odisėjoje". Plačiai buvo žinomas ir *Polignoto* (V a. p. m. e.) paveikslas Delfuose, vaizduojantis Odisėją mirusiųjų pasaulyje. Romoje buvo mėgstama vaizduoti požemio pasaulį freskose, ant vazų. Iš literatūrinių aprašymų romėnų literatūroje Lukrecijus greičiausiai turi galvoje Enijų (plg. I, 121 eil.). Garsiausias

mirusiųjų pasaulio aprašymas romėnų literatūroje yra Vergilijaus sukurtasis, tačiau jis jį sukūrė po Lukrecijaus mirties.

642. **Dalgiais ginkluoti vežimai** (plg. V, 1301 eil.). Šis kovos vežimas buvo skirtas suardyti priešo rikiuotei. Jo rodiklio gale buvo pritaisyta ilgoka ietis, prie pakinktų ir ašių styrėjo po porą dalgių.

750. **Šuo, iš Hirkanijos kilęs.** Hirkanija — Azijos šalis pietiniame Kaspijos jūros krante. Ciceronas sako, kad Hirkanijos šunims buvo duodami ėsti lavonai. Kai kurie aiškintojai mano, kad tokį laidojimo būdą Lukrecijus turi galvoje III, 888 eil.

830—1094. Paskutiniame knygos skyriuje kritikuojama mirties baimė.

833. **Pūnams... tėvynę mūs puolant.** Pūnais romėnai vadino kartaginiečius. III—II a. p. m. e. romėnai pergyveno tris sunkius karus su stipria Kartaginos valstybe (264—241, 218—201, 149—146 m. p. m. e.). Visus šiuos karus laimėjo Roma, o Kartagina buvo galutinai sutriuškinta. Vis dėlto antrojo karo metu pati Roma buvo arti pražūties. Pūnų kariuomenė, vadovaujama įžymaus karo vado Hanibalo, buvo įsiveržusi į Italiją ir sukėlė daug baimės romėnams.

931—977. Gamtos kalba į žmogų. Čia Lukrecijus panaudoja kitų autorių, tame tarpe ir paties Epikūro, naudotą būdą pasakojimui pagyvinti. Šiaip gamtos suasmeninimas prieštarauja Epikūro ir Lukrecijaus filosofijai.

980. **Tantalo nėr.** Tantalas buvo mitinis Lidijos miesto Sipilo valdovas, labai mėgstamas dievų. Jį dievai priimdavo į savo puotas ir patys pas jį svečiuodavosi. Kartą Tantalas, norėdamas patikrinti, ar dievai viską žino, pateikė jiems valgį iš savo sūnaus Pelopo mėsos. Dievai atpažino klastą, o Dzeusas jį nubaudė amžinu alkiu ir troškuliu. Jis, būdamas Tartare, mato vandenį, puikiausius vaisius, bet vos tik pamėgina juos pasiekti, jie dingsta.

985. **Gulinčio Titijo.** Žemės (Gės) sūnus, už prikibimą prie Latonos nužudytas. Jo kepenis požemio pasaulyje be paliovos drasko kirliai.

995. **Sisifą.** Sisifas — vėjų dievo Eolo sūnus, mitinis Korinto miesto įkūrėjas. Buvo pasakojama, kad jį už plėšikavimą nukovęs Atėnų herojus Tesėjas. Po mirties Sisifas buvo priverstas ritinti akmenį prieš kalną. Kai tik jis jį užritindavo, tas vėl nuriedėdavo žemyn.

996—997. **Kirvių žiauriųjų, rykščių, taip pat ryšulių.** Ryšulėlis vytelių su kirviu viduryje buvo ženklas, kurį liktoriai nešdavo prieš aukštuosius valdžios organus. Jis reiškė pareigūnų valdžios galią. Toks ryšulėlis lotyniškai vadinosi fasces. Italai šį ženklą vadina „fascio“ (tar. fašio). Iš čia kilo žodis „fašizmas“.

1008. **Mergelių žydinčių darbą.** Mitiniai Danajus ir Egiptas — du broliai, vienas valdęs Libiją, o kitas Egiptą. Jie abu turėję po penkiasdešimt vaikų: Danajus — penkiasdešimt dukterų, o Egiptas — penkiasdešimt sūnų. Egipto sūnūs sumanę vesti Danajaus dukteris. Jos su savo tėvu pabėgusios iš gimtojo krašto į Graikijos miestą Argą, bet čia jas pasiviję jaunikiai ir privertę ištekėti. Tėvo nurodymu danajidos pirmąją naktį išžudžiusios savo vyrus. Tik Hipermnestra pasigailėjusi savo vyro Linkėjaus ir padėjusi jam pabėgti. Už šią savo piktadarybę danajidos po mirties buvusios priverstos amžinai pilti vandenį į kiaurus indus.

1011. **Nėr ir Cerberio, furijų, rūškano Tartaro.** *Cerberis,* trigalvis šuo, kuris saugo požemio pasaulio vartus, kad niekas iš jo nebeišeitų. *Furijos,* graikiškai *Erinijos,* baisios keršto deivės, tarnaujančios mirusiųjų karalystės dievui Hadui. Jos botagais ir gyvatėmis persekioja nusikaltėlius, keldamos jiems sąžinės graužimą. *Tartaras,* žr. kom. I, 115.

1016—1017. Išvardintos galimos žemiškos bausmės.

1025. **Ankas kilnusis.** Seniausiu laikotarpiu Romą valdė karaliai. Pagal padavimą iš viso jų buvo tik septyni. Ketvirtuoju iš jų lai-

komas Ankas, kuriam buvo priskiriami tokie bruožai, kaip taikingumas ir pamaldumas.

1034. **Scipionas.** Scipionai — viena garsiausių Romos aristokratijos šeimų. Ypač išgarsėjo Publijus Kornelijus Scipionas, kuris sumušė Hanibalo kariuomenę prie Zamos (202 m. p. m. e.). Scipionai iš viso buvo naujo tipo veikėjai, skiepiję Romoje graikišką kultūrą. Jų suburtas rašytojų būrelis suvaidino žymų vaidmenį romėnų literatūroje. Šio būrelio nariais buvo aukščiau minėtas *Enijus*, žymus dramaturgas *Terencijus* (apie 195—159 m. p. m. e.) ir kt.

1042. **Pats Epikūras.** Tai vienintelė vieta visoje Lukrecijaus poemoje, kur Epikūras pavadintas vardu.

1063. **Varo jis gališkus arklius į vilą.** Romos aristokratai buvo pirmiausia stambūs žemvaldžiai. Todėl jie turėjo ne tik rūmus Romoje, bet ir užmiesčio vilas — dvarus.

KETVIRTOJI KNYGA

Ketvirtosios knygos tekstas daugelyje vietų yra gerokai apgadintas. Taip pat yra manoma, kad pats Lukrecijus bus palikęs šioje knygoje daugiau nesuredaguotų vietų, negu kitose.

1—53. Pakartodamas savo mintis, pasakytas pirmoje knygoje (plg. 926—950 eil.), Lukrecijus aiškina, kodėl pasirinko savo veikalui poetinę formą, be to, išdėsto IV knygos turinį.

26. **Išaiškinau.** Plg. III, 94—416 eil.

42. **Tvirtinu.** Teorija apie vaizdus, pavidalus, atsiskiriančius nuo kūno, buvo suformuluota dar pirmojo atomisto *Leukipo.* Demokritas, Epikūras ir pagaliau Lukrecijus daugiau ar mažiau patikslino ir papildė ją.

45—53. Manoma, kad šiose eilutėse yra išdėstytas ankstesnis IV knygos turinio atpasakojimo variantas. Pagal tokį sumanymą ši knyga geriau būtų tikusi po antrosios, o ne po trečiosios.

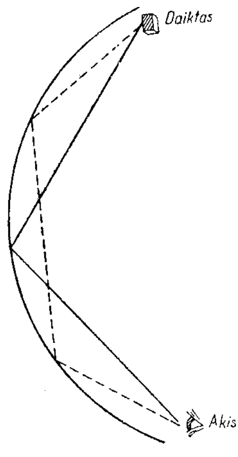
54—229. Pirmasis knygos skyrius, aiškinantis, kas yra vaizdai, pavidalai.

182. **Austras** — pietų vėjas, atnešdavęs daug lietaus į Italiją.

230—826. Skyrius, kuriame paaiškinami jutiminiai suvokimai. Jame iš pradžių kalbama apie regėjimą (230—521 eil.), toliau apie girdėjimą (522—612 eil.), skonį (615—672 eil.), uoslę (673—721 eil.) ir apie fantazijos sukurtus vaizdinius (722—826 eil.).

269. Kūno atsispindėjimo veidrodyje problemomis, kaip liudija antikiniai rašytojai, buvo susidomėję jau pirmieji atomistinės teorijos atstovai — Leukipas ir Demokritas.

335—341. Lukrecijaus aprašomas reiškinys įvyksta pusiau cilindriniame veidrodyje. Jeigu daiktas atsimuša veidrodyje tik vieną kartą, jo atvaizdas yra atvirkščias, palyginus su tikrąja jo išvaizda (plg. 323—325, 333 eil.). Jeigu spindulys, eidamas į akį, atsimuša veidrodyje du kartus, kūno vaizdas vėl matosi teisingas (plg. 332—334, 338—339 eil.). Dvigubas atspindys greičiau susikuria, jeigu veidrodžio išlenkimas nėra labai tobulas. Antikos laikais tai buvo metalinės plokštės, sujungtos viena su kita buku kampu.

353—378 ir 387—468. Lukrecijus pateikia antikinėje literatūroje gana plačiai paplitusius regėjimo iliuzijų pavyzdžius.

379—386 ir 469—521. Lukrecijus pasisako prieš skepticizmą.

469—470. Šiose eilutėse Lukrecijus tikriausiai turi galvoje IV a. p. m. e. filosofo *Metrodoro* iš Chijo salos pažiūras. Ciceronas yra taip pacitavęs pradinę Metrodoro mintį iš jo veikalo „Apie gamtą“: „Aš sakau, kad mes nežinom, ar mes žinom ką nors, ar nieko nežinom,

ne tik to paties, žinom ar nežinom, mes nežinom, bet ir iš viso, ar yra kas nors, ar nieko nėra“ (Nego... scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus, ne id ipsum quidem, nescire aut scire, scire nos, nec omnino, sitne aliquid, an nihil sit).

Savo ruožtu, šios eilutės primena Sokratui priskiriamą posakį: „Aš žinau tik tiek, kad nieko nežinau“.

580—581. *Nimfos* — šaltinių vandenų, jūrų, medžių ir kalnų deivės. *Satyrai* — Bakcho palydovai pasišiaušusiais plaukais, kumpa nosimi, ilgomis smailiomis ausimis, su uodega. *Faunas* — senas Lacijaus karalius, Saturno palikuonis, po mirties buvo garbinamas kaip laukų ir miškų dievaitis. Čia šis vardas panaudotas apibendrinančia prasme — laukų dievai.

586. *Panas* — miškų ir piemenų dievaitis su ragais ir ožio kojomis, vaizduojamas su lazda, pušiniu vainiku ir vamzdeliu.

589. **Mūzą miškinę.** Plg. V, 1398 eil., kur minima „kaimo mūza“.

638—639. Plg. V, 899—900 eil., VI, 970—972 eil. Antikinį įsitikinimą, kad žmogaus seilės nuodingos gyvatėms, yra pateikęs ir Plinijus Vyresnysis (Nat. hist., VII, 15; XXVIII, 35).

672. **Jau buvo tau mano sakyta.** Panašių dalykų apie medų Lukrecijus kitur nėra kalbėjęs.

683. Legenda apie žąsis, kurios išgelbėjo Kapitolijų, yra aprašyta *Tito Livijaus* (59 m. p. m. e. — 17 m. m. e.) išdėstytoje Romos istorijoje (V, 47). IV a. p. m. e. pradžioje galai buvo užėmę Romą. Romėnų kariuomenė ir gyventojai buvo įsitvirtinę Kapitolijaus kalne; ten buvo šventyklos dievams ir kartu buvo įrengta karinė tvirtovė. Kartą naktį galai mėgino slapta pasikelti į Kapitolijaus kalną. Jų nepastebėjo nei sargybiniai, nei šunys. Tik žąsys, kurios buvo pašvęstos Junonai, pajutusios pavojų ir savo gagenimu sukėlė sumigusius Kapitolijaus gynėjus.

710—713. Legenda apie liūtus, bijančius gaidžių, antikoje buvo plačiai paplitusi. Ją mini Plinijus Vyresnysis (Nat. hist., VIII, 52, X, 47) ir kai kurie krikščionių rašytojai, pvz., *Ambrozijus* (337—397 m. m. e.).

732. **Skilių nariai ir Kentaurai.** Skilė — uola Sicilijos sąsiauryje Italijos pusėje, priešais Charıbdės verpetą, labai pavojinga plaukiantiems jūra. Pagal padavimą tai Forkio duktė, iš pavydo Kirkės paversta šmėkla, kurios apatinėje kūno dalyje yra šunys. Kentaurai — mitinė laukinė tautelė Tesalijoje. Jų pusė kūno buvusi arklio, pusė — žmogaus išvaizdos.

746. **Kaip jau nurodžiau.** Plg. 176—229 eil. arba III, 425 eil. ir sek.

822—1287. Trečiasis skyrius, kuriame aiškinamos organizmo gyvybės funkcijos. Skyrius pradedamas stoikų filosofinių pažiūrų kritika (822—857 eil.). Gamtos procesuose stoikai stengėsi įžiūrėti dievišką tikslingumą. Apie tikslą gamtos procese kalbėjo ir Aristotelis, kuris tvirtino, kad „ne atsitiktinumas, o tikslingumas yra būdingas visiems gamtos kūriniams, be to, aukščiausiame laipsnyje". Toks požiūris lengvai nuvedė Aristotelį į gryniausią idealizmą. Anot jo, kiekviena kūno dalis egzistuoja tam, kad duotų tam tikrą veiksmą, o visas kūnas, kad duotų kokį nors tobulą veiksmą, t. y. kūnas egzistuoja sielai, o kūno dalys — darbams.

Šia proga įdomu prisiminti, kaip F. Engelsas vertino vokiečių idealisto Volfo (1679—1754) teleologines pažiūras: „Aukščiausia apibendrinanti mintis, ligi kurios pakilo to meto gamtos mokslas, tai — mintis apie gamtos sąrangos tikslingumą, lėkšta Volfo teleologija, pagal kurią katės buvo sukurtos, kad ėstų peles, pelės — kad būtų kačių ėdamos, o visa gamta — kad įrodytų kūrėjo išmintį" (*F. Engelsas.* Gamtos dialektika, Vilnius, 1960, p. 8—9).

Lukrecijus ne kartą ryžtingai yra pasisakęs prieš stoikų skelbiamą tikslingumą gamtoje. Plg. II, 167—181, V, 156—234 eil. ir kt.

837. Plg. V, 1028—1090 eil.

877—906. Plg. II, 251—293 eil.

1125. **Apavas iš Sikijono.** Sikijonas — miestas Argolidoje, garsus savo avalynės dirbiniais.

PENKTOJI KNYGA

1—234. Įžanginė knygos dalis.

8. **Dievas, šaunusis.** Epikūro sudievinimas.

15. *Liberis* — senovės italų derlingumo dievas, vėliau sutapatintas su graikiškuoju Bakchu.

22. **Herkulio žygiai.** Heraklas (romėnų vadinamas Herkuliu) — žymiausias graikų didvyris. Iš pradžių jis buvo laikomas saulės dievu, kuris be galo taikliai šaudė iš lanko, gydė ir kartu siuntė žmonėms ligas. Taigi iš pradžių Heraklas turėjo daug bendra su Apolonu.

Heraklas (kitaip vadinamas Alkidu) Dzeuso ir mirtingos moters Alkmenės sūnus. Buvo pasakojama, kad dėl Dzeuso žmonos Heros pavydo Heraklui, Dzeuso neteisėtam sūnui, tekę kurį laiką tarnauti pas bailų Mikėnų valdovą Euristėjų. Jam pavedus, Heraklas atlikęs 12 žygdarbių, kurių daugelį čia Lukrecijus mini. *Pirmas* Heraklo žygdarbis — jo kova su liūtu, kuris pasirodęs kalnuose netoli Nemėjos miesto Argolidoje. Jis buvęs toks baisus, kad nuo jo atšokdavusios net Heraklo strėlės. Jį Heraklas pasmaugęs rankomis. *Antras* uždavinys — Euristėjus jį pasiuntęs nudobti Lernos hidrą. Tai — gyvatė su devyniomis drakono galvomis. Vietoj nukirstos vienos hidros galvos išaugdavusios net dvi naujos. Heraklui kapojant hidros galvas, jo brolio Ifiklo sūnus Jolajus degančiu rąstu deginęs hidros kaklus, kad nebeišaugtų naujos galvos. Taip hidra buvusi įveikta. *Trečias* Euristėjaus duotas Heraklui uždavinys: reikėjo išmušti paukščius, kurie nusiaubė Arkadijos

miesto Stimfalo apylinkes. Šių paukščių nagai ir snapai buvę variniai, o plunksnos iš bronzos. Juos Heraklas, deivei Atėnei padedant, savo strėlėmis išbaidęs ir išvijęs iš Stimfalo apylinkių į tolimas Ponto pakrantes. *Penktuoju* Heraklo žygdarbiu buvusi jo kova su šernu, pasirodžiusiu Argolidoje ant Erimanto kalno. Jį Heraklas įvijęs į gilų sniegą ir surištą atnešęs Euristėjui, kuris iš baimės pasislėpęs dideliam bronzos inde. *Septinta* užduotis — Euristėjus pavedęs Heraklui atgabenti iš Krėtos salos jautį, Poseidono padovanotą Krėtos karaliui Minui. Minas turėjęs jį paaukoti Poseidonui, bet jam pasidarę gaila gražaus gyvulio. Už tai Poseidonas užleidęs šiam jaučiui baisų pasiutimą. Heraklas jautį sugavęs, atplaukęs juo per jūrą į Peloponesą, bet Euristėjus ir šį kartą pabijojęs. Jautis buvęs paleistas. Atikoje, kur jis atbėgęs iš Mikėnų, jį užmušęs Atėnų didvyris Tesėjus. Po šio žygdarbio Heraklas *aštuntuoju* uždaviniu buvęs pasiųstas į Trakiją pas bistonų valdovą Diomedą, kuris turėjęs nepaprastai gražius ir stiprius arklius. Heraklas paveržęs iš jo šiuos arklius, o patį Diomedą kovoje užmušęs. Kai arkliai buvę pristatyti Euristėjui, šis liepęs juos paleisti. Pabėgę į Likėjono kalnus, arkliai tapę sudraskyti plėšrių žvėrių. *Dešimtuoju* Heraklo žygdarbiu buvęs susirėmimas su milžinu Gerijonu, turinčiu tris galvas, šešias rankas ir šešias kojas. Euristėjus pasiuntęs Heraklą atsivaryti Gerijono karvių. Gerijonas gyvenęs tolimojo okeano saloje Eritėjoje. Persikėlęs į šią salą saulės dievo Helijo aukso laivu, Heraklas užmušęs bandos sargą šunį Orfą, piemenį milžiną Euritijoną ir pagaliau, Atėnei padedant, patį Gerijoną. Su dideliais vargais Heraklas parginęs bandą iš tolimų vakarų į Peloponesą, į Mikėnus, kur Euristėjus paaukojęs ją deivei Herai. *Dvyliktasis* žygdarbis buvęs Heraklui sunkiausias. Jis turėjęs nuvykti pas titaną Atlantą, laikantį ant savo pečių dangaus skliautą ir parnešti iš jo sodo tris aukso obuolius. Šį sodą saugoję Atlanto dukterys hesperidės ir baisus drakonas. Heraklas po ilgų klaidžiojimų suradęs Atlantą, palaikęs vietoj jo dangaus skliautą,

o šis jam atnešęs iš savo sodo tris obuolius. Kai šiuos obuolius Heraklas pristatęs Euristėjui, jo tarnyba pas jį pasibaigusi.

53. **Apie pačius nemirtingus dievus.** Matyt, čia Lukrecijus turi galvoje neišlikusį Epikūro veikalą „Apie dievus", kurį mini Ciceronas savo filosofiniame traktate „Apie dievų prigimtį" (De natura deorum, I, 16, 43—17, 44).

112. **Pitija... ant Febo trikojo.** Kalbama apie garsų Delfų orakulą, pašvęstą Apolonui (Apolonas kitaip dar buvo vadinamas Febu). Buriant ateitį čia ant trikojo, iš po kurio veržėsi svaiginančios dujos, buvo sodinama mergaitė, vadinama Pitija. Iš jos kliedėjimų šventikai hegzametrinėmis eilutėmis sustatydavo orakulo pranašavimus.

117. **Kadaise gigantai galingi.** Gigantai buvo Žemės deivės Gės ir dangaus dievo Urano vaikai. Tai buvo nesužeidžiamos milžiniškos baidyklės. Kartą jie panorėję užvaldyti Olimpą, pradėję baisų karą su dievais Kolchidės pusiasalyje Palėnėje. Tik Heraklui padedant, dievams pavykę išsigelbėti.

128—141. Plg. III, 783—797 eil.

156—234. Čia Lukrecijus kritikuoja idealistinę filosofiją, visų pirma stoikus.

187—194. Plg. I, 1024—1028 eil. ir V, 422—426 eil.

195—234. Plg. Lukrecijaus pažadą II, 182—183 eil.

234—415. Skyrius, kuriame įrodinėjama, kad matomasis pasaulis turėjo pradžią ir turės pabaigą.

320. **Kaip sako kiti.** Matyt, Lukrecijus čia turi galvoje *Diogeną* iš Apolonijos (V a. p. m. e.), *Epicharmą* iš Sicilijos (VI—V a. p. m. e.) ir stoiką *Chrisipą* (III a. p. m. e.).

326. **Iki karo su Tėbais ir Trojos žlugimo.** Vienu iš seniausių mitų Graikijoje buvo laikomas vadinamasis Tėbų ciklas. Jo pasako-

jimai apima trijų kartų įvykius. Tėbų karalius Lajus, prieš Apolono valią susilaukęs sūnaus, sumanęs juo atsikratyti ir atidavęs jį tarnui nužudyti, bet vaikas, gavęs Edipo vardą, užaugęs ir grįžęs į Tėbus. Pakeliui per klaidą jis užmušęs tėvą, Tėbuose vedęs savo motiną, iš kurios susilaukęs dviejų sūnų ir dviejų dukterų. Sužinojęs, kas įvyko, Edipas apakinęs save ir pasitraukęs iš Tėbų, o tarp jo sūnų prasidėjusios varžybos dėl sosto. Prasidėjęs karas, kuriame abu broliai žuvę. Atskiri šio mito epizodai buvo panaudoti Eschilo, Sofoklio ir Euripido tragedijose.

Trojos ciklas buvo jaunesnis, pasakojantis, kaip graikų kariuomenė, vadovaujama Argo karaliaus Agamemnono, užpuolusi Trojos miestą, norėdama atimti Spartos karaliaus Menelajaus, Agamemnono brolio, žmoną Eleną, pagrobtą Trojos karalaičio Pario. Karas trukęs dešimt metų, o dar dešimt metų atskiri graikų didvyriai klaidžioję jūromis, kol sugrįžę į savo kraštą. Šio mito epizodai pavaizduoti Homero poemose, kai kuriose įžymiųjų tragikų tragedijose ir kitų poetų kūryboje. Trojos ciklo pasakojimus panaudojo ir Lukrecijaus labai gerbiamas lotynų poetas Enijus.

Lukrecijus, laikydamas mitus apie Tėbus ir Troją tikrais ir, be to, seniausiais įvykiais, išreiškia savo meto pažiūras. Tais laikais mitologija buvo laikoma realia priešistorija. Tiesa, šiuo metu mokslas turi sukaupęs gausią archeologinę medžiagą, kuri leidžia spėti, kad Trojos mito įvykiai galėjo iš tikrųjų vykti maždaug apie XII a. p. m. e.

337. **Šį didįjį mokslą** — Epikūro filosofiją.

364. **Kaip įrodžiau.** Plg. I, 329 eil. ir t. t.

397. **Faetontą.** Šį mitą plačiau yra aprašęs vėliau už Lukrecijų gyvenęs romėnų poetas *Ovidijus* (43 m. p. m. e. — 18 m. m. e.). Antikiniais laikais vyravo įsitikinimas, kad saulė važiuojanti per dangų ketvertu ugninių arklių. Mitas pasakojo, kad kartą saulės dievo Hėlijo sūnus Faetontas išprašęs iš savo tėvo ir gavęs pava-

žiuoti ugniniais jo arkliais. Nemokėdamas jų suvaldyti, jis persigandęs ir paleidęs juos perdaug arti žemės. Nuo to suliepsnojusi visa žemė, o Jupiteris tai pamatęs ir nutrenkęs Faetontą.

405. **Graikų senieji poetai.** Matyt, čia turimas galvoje Eschilas ir Euripidas.

412. **Taip ir vanduo.** Pasakojimas apie visuotinį pasaulio tvaną dažnai sutinkamas įvairių rytų tautų tautosakoje. Lotynų literatūroje pasaulio tvaną gana plačiai aprašė minėtasis Ovidijus. Visų šių pasakojimų turinys yra analoginis: dievas ar dievai baudę nusikaltusius žmones, užleidę nepaliaujamas liūtis ir visi žmonės žuvę, išskyrus vieną šeimą — dorą ir paklusnią. Ovidijaus aprašytame graikų mitologiniame variante gyvais išliko Deukalijonas ir Pira, senovės žydų — Nojus su žmona ir t. t.

416—770. Skyrius, kuriame aiškinamas pasaulio atsiradimas ir jo sandara.

416—508. Pasaulio atsiradimas.

476. **Lyg kūnai gyvieji.** Lukrecijus jau buvo išaiškinęs (V, 114—125 eil.), kad dangaus kūnai nėra gyvos būtybės, kaip skelbė *Platono* (427—347 m. p. m. e.) pasekėjai, peripatetikai ir stoikai.

507. **Ponto jūra parodo.** Senovėje buvo manoma, kad Pontas (Juodoji jūra) nuolat teka į Propontidę (Marmuro jūrą). Šią senovės mokslininkų nuomonę cituoja ir Šekspyras (Otelas, III veiksmas, 3 scena):

...Kaip Ponto vilnys
Nepertraukiamu lediniu sriautu
Į Propontidą ar į Helespontą
Vis bėga nesustodamos...

(Vertimas A Churgino)

509—533. Žvaigždžių judėjimas ir jo priežastys.

516. **Vandeninius ratus suka su samčiais.** *Vitruvijus* (I a. p. m. e.) rašo, kad tokiems ratams buvo pritaisomos plunksnos, kurios, mušamos upės srovės, sukdavo ratą. Tuo būdu pasemia ir iškelia vandenį pačios upės jėga. Panašūs ratai iki šiol yra naudojami Kinijoje.

521. **Erdves Sumano.** Sumanas (Summanus) buvo romėnų nakties žaibų dievas, kuris liaudyje buvo labiau gerbiamas už patį Jupiterį, valdžiusį, jos įsitikinimu, dienos žaibus. Čia kalbama apskritai apie nakties dangų.

534—563. Žemės pastovumo priežastys.

564—680. Apie saulę ir mėnulį.

576. **Savo šviesa, ar gauta.** Daugelis graikų mokslininkų, kaip *Talis, Pitagoras* (apie 671—497 m. p. m. e.), *Empedoklis, Anaksagoras,* laikėsi nuomonės, kad mėnulis šviečia šviesa, gauta iš saulės, bet buvo ir tokių filosofų, kurie mėnulį laikė savaime švytinčiu kūnu, pvz., *Anaksimandras, Ksenofanas.*

655. **Matuta.** Senovės Italijos ryto deivė, kuriai buvo priskiriama ir bręstančių javų globa.

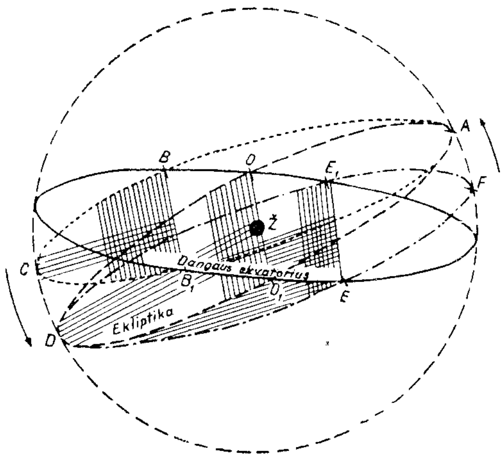
664. **Idės viršūnės.** Kalnynas M. Azijoje, Frigijoje. Plg. kom., II, 611.

680—704. Apie dienų ir naktų ilgumą.

Lukrecijus išdėsto sunkiai suprantamą teoriją. Aiškindami ją, Lukrecijaus komentuotojai pateikia žemiau pavaizduotą schemą.

Kai saulė, sukdama paros ratą aplink žemę (Ž), praeina ekliptika $AODO_1$ ir kerta dangaus ekvatorių taškuose O ir O_1, kuriuos Lukrecijus vadina „metų mazgais“, tuomet dienos ir nakties ilgumas yra vienodas (plg. 687—688 eil.). Jeigu saulė dangaus ekvatorių kerta kitose vietose, pvz., A B C B_1 arba D E F E_1, dienos ir nak-

ties lankai pasidaro nelygūs (plg. 684 eil.). Schemoje yra pavaizduoti trys saulės apsisukimai, kurių užtušuotoji dalis parodo nakties ilgumą, o šviesioji — dienos ilgumą. Apsisukimas A B C B_1 sutampa

su ekliptika vasaros stovėjimo taške, o apsisukimas D E F E_1 — žiemos stovėjimo taške (plg. 616 ir 640 eil.). Krintant apsisukimo A B C B_1 apatinei daliai nuo C į D arba kylant apskritimo D E F E_1 viršutinei daliai nuo F į A, orbitos dalys laipsniškai išsilygina: „Ką (saulė) iš vienos bus atėmusi dalies, tą prideda antrai" (685—686 eil.).

691. **Įžulniais spinduliais** — todėl, kad ekliptika ekvatoriaus atžvilgiu yra pasvirusi.

705—750. Mėnulio fazės.

727. **Babilono chaldėjų... mokslas** — Babilono astronomų mokslas. Chaldėjai įtakingiausia gentis Babilonijoje.

737—747. Mitologinės personifikacijos pagalba Lukrecijus išdėsto metų laikų pasikeitimus. *Venera,* panašiai kaip ir pirmos knygos pradžioje, jungiama su pavasariu. Tiek tenai, tiek čia Venera daugiau yra gamtos atsinaujinimo simbolis, o ne įprastinė graikų-romėnų religijos deivė. *Zefyras* — plg. I, 11 eil. Favonijus. *Flora* — pavasario žydėjimo personifikacija. *Cerera* — žr. kom. II, 655—656. *Akvilonai* — pasatiniai šiaurės ar šiaurės rytų vėjai. *Euhijus—Evanas* — vyno dievo Bakcho švenčių metu girti eisenos dalyviai šaukdavo: Euhoi-Euan; iš to Lukrecijus sukūrė Bakcho vardą *Euhius—Euan,* tuo būdu personifikuodamas daugiau pačią Bakcho šventę, o ne iškeldamas dievą. *Volturnas* — vėjas nuo Apulijos kalno Vulturo pusės, t. y. pietų rytų vėjas, *Austras* — žr. kom. IV, 182.

751—770. Saulės ir mėnulio užtemimai.

772—782. Perėjimas prie knygos antrosios dalies, kurioje Lukrecijus dėsto žemės raidos, augalų, gyvulių ir žmogaus atsiradimo teoriją.

783—1010. Skyrius, kuriame išdėstomas gyvybės vystymasis žemėje ir aprašoma pirmykštė žmonių bendruomenė.

793 ir sek. Plg. I, 159—214, 794 eil. Lukrecijus kritikuoja Anaksimandro teoriją apie pirmųjų gyvių atsiradimą iš vandens.

808. Panašų gyvų organizmų atsiradimo būdą skelbė ir Empedoklis.

827. Plg. II, 1150 eil.

855—877. Sprendžiant iš Aristotelio, labiausiai prisitaikiusių organizmų išsilaikymo teoriją skelbė jau Empedoklis.

891—892. *Kentaurai, Skilės,* žr. kom. IV, 732.

904. *Chimera,* žr. kom. II, 705.

V

907. **Kas prasimano.** Matyt, čia Lukrecijus turi galvoje Empedoklį.

911—915. Panašių pasakų yra sukūrusi daugelio pasaulio tautų vaizduotė.

940. **Būdavo gilių.** Antikinių poetų tarpe buvo labai plačiai paplitusi nuomonė, kad pirmykščiai žmonės maitinosi gilėmis. Apie tokį jų maistą kalba Vergilijus, Horacijus (65—8 m. p. m. e.), Tibulas (apie 60—19 m. p. m. e.), Ovidijus ir kt.

948. **Šventovėse nimfų.** Turimos galvoje įvairios olos.

973. **Šviesiosios dienos neieškojo.** Lukrecijui, matyt, buvo žinoma teorija, kad pirmykščiai žmonės bijojo nakties tamsos. Lukrecijus kritikuoja šią teoriją.

1011—1457. Paskutinis knygos skyrius, kuriame pateikiama žmonių visuomenės raidos apybraiža.

1063. **Molosų išerzinti šunys** — molosų šalis — Epiras.

1302. **Angiarankius Lukanijos jaučius** — dramblius. Romėnai pirmą kartą pamatė dramblius Lukanijos laukuose pietų Italijoje, kur juos buvo atsigabenęs Epiro karalius Pyras (III a. p. m. e.) ir panaudojo mūšyje prieš romėnų kariuomenę. Romėnų rašytojas *Varonas* (116—28 m. p. m. e.) tvirtina, kad po to romėnai dramblius pradėjo vadinti Lukanijos jaučiais. Lukrecijus, kaip matome, laikosi tos nuomonės, kad dramblius karo reikalams pirmiausia pradėjo naudoti kartaginiečiai (pūnai).

1310. Antikinėje literatūroje buvo kartais pateikiamos žinios, kad *liūtus* karo reikalams naudodavo Egipto faraonai.

1355—1356. Antikiniai filosofai, nesugebėję atsikratyti vergovinės visuomenės pažiūrų į moterį, kaip į žemesnį visuomenės narį, panašias mintis reiškia gana dažnai.

1398. **Kaimo... Mūza** — piemenų dainos.

ŠEŠTOJI KNYGA

Šeštosios knygos tematika antikinėje literatūroje buvo labai mėgstama. Čia nagrinėjami atmosferiniai, meteorologiniai reiškiniai, ant žemės vykstą reiškiniai, ligos.

1—95. Įžanga, kurioje garsinami Atėnai ir Epikūras (1—42 eil.), išdėstomas knygos turinys (43—91 eil.), o pabaigoje kreipiamasi į mūzą.

1. **Daigus našiųjų javų.** Mitas pasakojo, kad Eleusino karalaitis Triptolemas gavo iš deivės Dėmėtros kviečių grūdus ir, tris kartus suaręs dirvą, pasėjo. Po to stebuklingu vežimu jis apvažiavo visą šalį. Eleusinas buvo netoli Atėnų, todėl Lukrecijus mitologinę žemdirbystės pradžią priskiria Atėnams.

3. **Įstatymus leido.** Matyt, čia Lukrecijus turi galvoje žymiuosius Atėnų įstatymų leidėjus *Drakoną* (apie 621 m. p. m. e.), *Soloną* (apie 594 m. p. m. e).

5. **Vyrą pagimdė** — Epikūrą.

86. **Į sritis padalijęs.** Lukrecijus čia, matyti, išjuokia etruskų žynius, kurie burdavo iš dangaus, padaliję jį į šešiolika dalių. Jie stebėdavo, kurioje dangaus dalyje pasirodys žaibas ir kur jis pasuks.

92. **Kalijopė** — viena iš mūzų, globojanti epinę poeziją. Toks kreipimasis į mūzą geriau būtų tikęs poemos pradžioje. Šioje vietoje jis įgauna savotišką ironijos atspindį.

96—534. Skyrius, kuriame aiškinami meteorologiniai reiškiniai.

96—120. Griaustinį panašiu būdu mėgino paaiškinti ir Heraklitas, kuris sakė, kad griaustinis kyla dėl vėjų ir debesų susikaupimo ir dėl vėjų įsiveržimo į debesis.

112. **Lyg popierius draskomas.** Papirusas buvo daromas iš tam tikro augalo, augančio Nilo pakrantėse. Jo šerdis buvo supiaustoma plonais sluoksniais, kuriuos po to klodavo ant lentos išilgai ir skersai ir, sudrėkinę Nilo vandeniu, supresuodavo. Išdžiovintas toks popierius buvo tinkamas rašymui. Kartais atskirus lapus sulipdydavo į juostą, kurią prirašę susukdavo ant velenėlio. Tokia knyga buvo skaitoma, ją išrutuliojant.

115. **Po orą... popierių suka.** Matyt, turimas galvoje popierius, kuris džiovinamas juostomis.

154. **Febo delfiški laurai.** Yra mitas, kurį Ovidijus išdėstė savo „Metamorfozėse“: Apolonas (Febas) įsimylėjęs į upės dievo Penėjaus dukterį nimfą Dafnę, tačiau Dafnė vengusi Apolono meilės ir, sutikusi jį, ėmusi bėgti. Apolonas ją prisivijęs, bet ji pavirtusi lauro medeliu. Apskritai „dafnė“ — tai graikiškas lauro pavadinimas. Lauro vainiku antikiniais laikais buvo vainikuojami poetai. Poezijos globėjas buvo Apolonas, kurio žymiausia šventykla buvo Delfuose. Dėl to Lukrecijus ir sujungia visus šiuos epitetus į vieną vietą.

160. **Susiduria debesys smarkiai.** Galima palyginti Demokrito aiškinimą. Demokritas sakė, kad žaibas yra debesų susidūrimas, kai tie debesys, kurie gali pagimdyti ugnį, rinkdamiesi į vieną vietą, skverbiasi per tarpus ir sukelia trintį.

209. **Šviesos tos... iš spindinčios saulės.** Kaip liudija Aristotelis, Empedoklis taip pat laikė debesis saulės spindulių talpykla.

219. **Kokios prigimties yra žaibas.** Lotynai turėjo du žodžius žaibui pažymėti: fulgur ir fulmen. Pirmasis žymėjo žaibą kaip šviesos blykstelėjimą, o antrasis — kaip trenksmą. Lukrecijus iki šiol kalbėjo apie blykstelėjimą, o nuo čia pradedamas aiškinti žaibo trenksmas. Šis aiškinimas eina tokiu nuoseklumu: žaibo prigimtis (219—238 eil.), jo atsiradimas, pavidalas ir veikimas (239—356 eil.), audringieji metų laikai (357—378 eil.), religinių pažiūrų kritika (379—422 eil.).

297. **Veržiasi žemėn.** Demokritas aiškino, kad griausmas atsiranda iš netolygiai sudėto atomų mišinio, kuris, judėdamas žemyn, perplėšia supantį jį debesį. Epikūro aiškinimu, žaibų trenksmai gali atsirasti, savaime iškrintant besisukančiai ugniai.

329. **Iš pabūklų, kur svaido.** Lukrecijus čia turi galvoje svaidomąsias karo mašinas.

364. **Metų... sumaišo.** Dienos ir nakties susilyginimas, kuris penktoje knygoje (687—688 eil.) buvo pavadintas „metų mazgu". Plg. kom. V, 680—704.

381. **Tirėnų** — etruskų. Plg. kom. VI, 86.

387—422. Plg. II, 1099—1104 eil.

398. **Tėvas** — Jupiteris. Istoriškai Jupiterio vardas yra sudarytas iš dviejų žodžių, iš kurių antrasis reiškia „tėvas". Todėl romėnai, net ir nesistengdami iškelti Jupiterį kaip dievų tėvą, galėjo pavadinti jį žodžiu „tėvas". Jokios specialios prasmės neįdeda į šį žodį ir Lukrecijus, jeigu nekalbėti apie tam tikrą dalį ironijos.

424. **Presterais vadinami graikų.** Lukrecijus nėra niekur tiksliai šio žodžio išvertęs į lotynų kalbą, o tik aprašė žodžiais, kurie išversti „viesulas tas, besisukdamas nuolat" (438 eil.). Graikiškas žodis πρηστήρ turi daug reikšmių: sūkurys, uraganas, perkūno trenksmas, ašarų srovė. Šiam atvejui artimiausia prasmė yra „sūkurys".

451—534. Apie debesis ir lietų.

486. **Kaip jau sakiau.** Plg. I, 983 ir II, 1048—1066 eil.

501. **Lygiai taip pat.** Šis palyginimas Lukrecijui ne tik poetinis vaizdas, bet ir mokslinis argumentas, nes jis, pripažindamas tik mechaninį atomų judėjimą ir laikydamas visus kūnus, gyvus ir negyvus, tiktai mechaniniu atomų sambūriu, mano, kad visai logiška yra palyginti mažą reiškinį su analoginiu, jo nuomone, bet didesniu. Čia pasirodo dialektikos stoka Lukrecijaus filosofijoje ir jo primityvumas.

535—1089. Skyrius, kuriame kalbama apie įvairius keistus reiškinius, vykstančius žemės paviršiuje arba kylančius iš jos gelmių.

535—607. Apie žemės drebėjimus.

585. **Taip atsitiko siriečių Sidone.** Apie žemės drebėjimą Sidone pasakoja geografas *Strabonas* (64 m. p. m. e. — 19 m. m. e.): „Finikijoje... kilus žemės drebėjimui, miestas, buvęs aukščiau Sidono, buvo prarytas ir beveik dvi trečiosios paties Sidono suvirto, bet ne visiškai, taigi žmonių žuvo nedaug. Tas pat įvykis nuėjo per visą Siriją, bet kažkaip saikingai, perėjo į kai kurias Cikladų salas ir Euboją..." (Geogr. I, 3, 16). Jeigu tai tas pats žemės drebėjimas, kurį istorikas *Tukididas* (apie 460—400 m. p. m. e.) mini įvykus Eubojoje, tai jis įvyko Peloponeso karo metu (V a. p. m. e. pab.).

586. **Egijuj buvo.** Šį žemės drebėjimą mini *Seneka* (apie 5 m. p. m. e. — 65 m. m. e.). Jis įvyko 373—372 m. p. m. e.

594. **Mūsąjį kūną.** Plg. kom. 501.

608—638. Šis svarstymas apie jūrą padeda įrodyti materijos kiekio pastovumą. Plg. V, 261—272 eil.

627. **Buvo nurodyta mano.** Plg. 470—475 ir 503—505 eil.

639—702. Apie Etną. Etnos išsiveržimai tais laikais buvo labai smarkūs ir plačiai garsinami antikinių autorių. Juos mini graikų istorikai, Ciceronas. Tarp kitko apie Etną yra parašyta lotyniška poemėlė, kurios nežinomas autorius gyveno šiek tiek vėliau po Lukrecijaus.

701. **Krateriai esti.** Κρατήρ graikiškai yra didelis indas, kuriame, prieš geriant, vynas buvo maišomas su vandeniu. Nuo čia ir ugnikalnių krateriai gavo savo pavadinimą.

712—737. Apie Nilą. Nilo upė, panašiai kaip ir Etna, buvo mėgstamas antikinių tyrinėtojų objektas. Ypač mėgstama buvo aiškinti

jo potvynius. Lukrecijaus aiškinime galima rasti Demokrito, Talio, Anaksagoro ir kitų autorių aiškinimo atgarsių.

716. **„Metiniais“** — pasatiniais.

741. **Paukščiams visokiems kenksmingi.** Žodis Avernus antikinių etimologų buvo lyginamas su graikišku žodžiu ἄορνος (aornos), reiškiančiu „bepaukštis“.

747. **Ties Kūmais.** Kūmai buvo uostas Kampanijoje, nelabai toli nuo Neapolio.

750. **Tritonidės Paladės.** Paladė — Atėnė, išminties ir mokslo deivė, miestų globėja. Romėnai ją vadino Minerva. Iš kur kilęs jos pavadinimas Tritonidė — nežinoma.

754. **Už nepravartų budrumą.** Čia Lukrecijus turi galvoje mitą, pasakojantį, kad Atėnė buvo davusi Atėnų miesto įkūrėjo Kekropo dukterims saugoti Žemės pagimdytą Erichtonijų, kuris buvo paguldytas uždengtame krepšyje. Joms buvo uždrausta žiūrėti, kas yra krepšyje, bet jos vis dėlto pažiūrėjo. Perdaug stropi varna įskundė jas Atėnei, bet ši už tai išvarė skundikę iš savo palydos.

769. **Ką dažnai ir anksčiau esu sakęs.** Plg. I, 809—829 eil.; II, 398—477 eil.; IV, 633—644 eil.

783. **Esama medžių.** Nuodingų augalų iš tikrųjų yra, bet šiuo atveju Lukrecijus panaudoja fantastinius pasakojimus, paimtus iš kitų autorių. Tiksliai nustatyti, apie kokius medžius čia kalbama, nėra galimybių.

807. **Masės dervos** — asfalto.

810. **Iš Skaptensulos.** Skaptensula — sulotynintas Trakijos miestelio pavadinimas. Graikiškas Σκαπτὴ ὕλη (Skapte hyle) reiškia išvertus „Rudyno miškas“. Kitaip šis miestelis buvo vadinamas Σκαπτησύλη (Skaptėsylė). Istoriko Tukidido žmona prie šio mies-

telio turėjo aukso kasyklas. Lukrecijus šį vardą vartoja bendra aukso kasyklų prasme.

848. **Greta Amono šventovės.** Apie šį Libijos šaltinį yra rašę daugelis antikos rašytojų. *Amonas* — Egipto ir Libijos dievas su garsiu orakulu Libijos dykumos oazėje, vėliau Romoje garbinamas kaip Jupiteris Amonas.

890. **Arado šaltinis.** Aradas — sala netoli Finikijos. Apie šį šaltinį *Strabonas* rašo: „Miesto gyventojai vandeniu apsirūpina, imdami jį lietaus ar iš duobių, be to, iš priešais esančio žemyno. Karo metu jie naudoja vandeniui gauti versmę iš sąsiaurio netoli priešais miestą... Pirmiausia veržiasi jūros vanduo, ir, tik sulaukę gėlo ir švaraus vandens, gyventojai ima jo, kiek reikia, į paruoštus indus ir nešasi į miestą".

906—1089. Magnetą yra aiškinę daugelis antikos filosofų. Aristotelio tvirtinimu, Talis laikė, kad magnetas traukiąs geležį todėl, kad turįs sielą. Žinoma taip pat, kad Empedoklis aiškino magnetizmo reiškinius savotišku magneto ir geležies tarpusavio sruvenimu, kurį galima palyginti su Lukrecijaus aprašytuoju (1002—1011 eil.). Platonas buvo pastebėjęs, kad magneto traukiamoji jėga persiduoda ir pritrauktiems geležies žiedams, kurių gali susidaryti visa grandinė.

936. **Nūn pakartoju ir primenu.** Plg. I, 329—369 ir 483—502 eil.

1044. **Grandis samotrakiškas.** Sunku pasakyti, kodėl būtent šias grandis mini Lukrecijus. Samotrakija yra sala Egėjaus jūros šiaurinėje dalyje, vadinamojoje Trakijos jūroje. Yra žinių, kad samotrakiškieji žiedai buvę auksiniai, bet aptaisyti geležimi.

1073. **Neptūno versme** — jūros vandeniu. Plg. II, 655—659 ir 680 eil. Žr. kom. II, 472.

1090—1286. Paskutinis knygos skyrius apie ligas, ligų priežastis ir marą.

1103—1137. Manoma, kad šis ligų priežasčių aiškinimas klimato, vandens ir oro sąlygomis priklauso įžymiam gydytojui *Asklepijadui* iš Bitinijos, kuris Lukrecijaus gyvenimo metu gyveno Romoje ir buvo žinomas kaip Epikūro pasekėjas.

1106—1109. Pavyzdžiai keturioms pasaulio dalims pažymėti: Britanija — šiaurė, Egiptas ir „padermė kur nujuodus nuo saulės" — pietų kraštai, Pontas (Juodoji jūra) — tolimi rytų kraštai, Gadai (miestas, finikiečių įkurtas Ispanijoje) — vakarai.

1116. **Pas Achajus.** Achaja (arba Achėja) — sritis šiaurinėje Peloponeso pusiasalio dalyje.

1138—1286. Medžiagą šio maro aprašymui Lukrecijus paėmė iš graikų istoriko Tukidido, kuris aprašė marą Atėnuose 430 m. p. m. e. Nėra tiksliai nustatyta, kokia buvo šio maro užkrečiamoji liga. Tukididas aprašo keletą ligų ir jas sumaišo į vieną. Pagrindinė epidemija buvo dėmėtoji šiltinė.

1139. **Kekropo valstybę.** *Kekropas* — mitinis Atikos valdovas, o jo sūnus buvo *Pandijonas* (1143 eil.).

TURINYS

Тит Лукрецкий Кар
О ПРИРОДЕ ВЕЩЕЙ
На литовском языке
Издательство «Минтис» (Вильнюс), 1964 г.

Spec. redaktorius *J Starkus*
Redaktorė *N. Jocaitė*
Dailininkas *B. Macutkevičius*
Techn. redaktorius *J. Anaitis.* Korektorė *O. Cibulskytė*

Leidinio Nr 7594. Tiražas 4000 egz.
Pasirašyta spausdinti 1964.V.19.
Popierius 70×108 1/32=8,5625 pop. lapo, 23,36 sp. lanko, 26,02 aps. leid. lanko. Kaina su popieriniu įrišimu Rb 1,49, su lederiniu — Rb 1,53.

Spausdino Valst. K. Poželos v. spaustuvė Kaune, Puškino 11.
Užsakymo Nr. 869.

Pastebėtų klaidų atitaisymai

Psl.	Eilutė	Išspausdinta	Turi būti
71	8 v.	susidėti	susidėti;
106	3 ap.	tergo ibus	tergoribus
113	9 v.	kur̃ kas	kur kàs
114	14 v.	remmittit	remittit
125	13 ap.	anosi	ganosi
143	15 ap.	valdo pasaulį savo galia	pertekę vìsko gyvẽna
160	9 ap.	convenienti	convenientis
217	2 v.	smūgiũ	smūgiù
319	2 ap.	dūrų	durų
428	5 v.	versant	versanti
455	4 v.	rieda ḋideli	didelì rieda
461	12 ap.	ar	ir
,,	9 ap.	ir	ar

„Apie daiktų prigimtį“